SFÎNTUL
MACARIE EGIPTEANUL

COLECŢIA
«PĂRINŢI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI»
APARE
DIN INIŢIATIVA PATRIARHULUI
IUSTIN
ŞI SE CONTINUĂ SUB ÎNDRUMAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE
TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PĂRINŢI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI

34

SFÎNTUL MACARIE EGIPTEANUL

SCRIERI

OMILII DUHOVNICEŞTI

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE

TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

TRADUCERE PR. PROF. Dr.
CONSTANTIN CORNIŢESCU

INTRODUCERE, INDICI ŞI NOTE
DE PROF. Dr. N. CHIŢESCU

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREŞTI, 1992

ISBN 973-9130-03-4

P R E F A Ț Ă

Desvîrșirea — sub toate aspectele ei — și în mod deosebit desăvîrșirea morală a fost țelul dintotdeauna al creștinului.

În primele secole ale existenței Bisericii, desăvîrșirea a fost văzută realizîndu-se în trăirea preceptelor Mîntuitorului Hristos, în participarea la cult și la opera filantropică a Bisericii, dar mai ales în mărturisirea Mîntuitorului Hristos de cele mai multe ori cu prețul renunțării la viața prezentă. Acest lucru este firesc pentru că spunea Mîntuitorul : «*Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri. Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri*» (Matei 10, 32—33).

Atunci cînd persecuția împotriva Bisericii a încetat, cînd mărturisirea credinței nu mai presupunea riscul pierderii vieții, unii creștini au văzut desăvîrșirea realizîndu-se în liniștea pustiului, departe de tumultul și grijile vieții, în ambianța de dăruire totală, trup și suflet, și de convorbirea continuă, prin rugăciune, cu Dumnezeu. În felul acesta vedeau împlinindu-se cuvintele Mîntuitorului : «*De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie*» (Matei 16, 24). În liniștea pustiului s-au consumat trăiri de o nebănuită tensiune sufletească și s-au creat opere de aleasă ținută literară și de mare profunzime teologică.

Omiliile puse pe seama Sfîntului Macarie Egipteanul fac parte dintre acestea. Părerile sînt împărțite asupra autorului și mediului din care provin. Unii cercetători îl plasează pe autorul lor în Egipt, alții în Asia Mică, iar alții îl văd provenind din cercurile ereticilor masalieni. Nu este însă exclus faptul că acesta să fi fost în strînse legături cu Părinții Capadocieni și să fi cunoscut pe masalieni. De la aceștia din urmă a împrumutat, într-adevăr, uneori limbajul, dar a evitat greșelile.

Abstracție făcînd de aceste aspecte, trebuie spus că importanța educativă a omiliilor a fost, în decursul veacurilor, imensă. Adresate inițial monahilor, ele se adresează în același timp tuturor oamenilor, țelul tuturor oamenilor fiind desăvîrșirea și mîntuirea. De altfel, Mîntuitorul Hristos n-a spus unui grup de oameni ,ci tuturor celor care Îl ascultau : «*Fiți dar desăvîrșiți precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrșit este*» (Matei 5, 48).

Fără a urma o expunere sistematică, Omiliile cuprind întreaga gamă a trăirilor omenești, de la căderea în păcat pînă la îndumnezeire. Prin căderea în păcat, spune autorul lor, «în noi a pătruns ceva străin de firea noastră, a pătruns răutatea patimilor, care prin obișnuință ne-a

devenit a doua fire». «Răutatea s-a cuibărit ca un șarpe în casa sufletului» și a devenit a doua natură. Din vraja ei omul scapă prin ajutorul harului divin, dar omul trebuie să fie în continuare precaut pentru că «și după botez tîlharul poate să intre (în suflet) și să facă ceea ce dorește».

Lupta pentru desăvîrșire este continuă, se duce toată viața. «În necazuri și suferințe, în răbdare și credință stau ascunse făgăduințele, slava și obținerea bunurilor cerești, după cum în sămînța aruncată sub brazdă se ascunde rodul, după cum în planta ce răsare între spini și în loc mocirlos se ascunde copacul».

Fiind piatră de încercare, ispitele înalță pe cei statornici pe calea desăvîrșirii și doboară pe cei mîndri și șovăielnici. Chiar dacă poartă cineva stigmatele Domnului, să nu gîndească lucruri mari despre sine, ci doar un lucru să aibă în gînd și să facă : «să iubească și să lucreze pe măsura puterii ce i s-a dat».

«Omiliile duhovnicești» au fost una din cele mai citite cărți ale antichității creștine. Așa se explică transmiterea lor prin patru colecții principale și prin traduceri, începînd încă din secolul al VI-lea. Sînt citite de asemenea și astăzi atît de ortodocși, cît și de romano-catolici și de protestanți.

În limba română, omiliile au apărut într-o primă traducere în anul 1775, făcută de arhimandritul Filaret, cu binecuvîntarea mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei. În secolul nostru, în 1919, apăreau în a doua traducere făcută de preotul profesor Cicerone Iordăchescu. Cum aceste traduceri de demult s-au epuizat, această nouă traducere se înscrie pe linia intenției înaintașilor de a înlesni cunoașterea tezaurului de trăire și gîndire a primilor creștini.

Traducerea s-a făcut după textul editat de Migne. Cuvintele din paranteză nu se află în textul grecesc ; ele au fost introduse în varianta românească pentru a da mai multă cursivitate frazei.

TRADUCĂTORUL

INTRODUCERE

Vom începe cu un prolog care ne va descrie impresia pe care o face această carte și deci specificul ei și apoi vom trece la analiza ei făcută de specialiștii savanți.

Istoria creștinismului înregistrează o schimbare mare în secolul al IV-lea în privința căutării desăvîrșirii creștine și a manifestării dragostei pentru Iisus Hristos.

Martirii au făcut loc acum pustnicilor, sihaștrilor. Epoca martiriului a trecut. Împărații romani și greci erau acum creștini, iar creștinilor nu li se mai cerea jertfa vieții lor ca mărturire a supremației lui Iisus Hristos în existența lor pămîntească. «Chemarea de a-și da viața lor pentru Hristos venea acum din pustie». Textele puternice ale Scripturii și o dorință arzătoare care se năștea în creștini de a renunța la orice pentru împărăția lui Dumnezeu, a îndreptățit pe unii teologi de astăzi să categorisească pe pustnicii care umpleau pustiile începînd din veacul al IV-lea, ca «intoxicați» de dragostea lui Iisus Hristos. Se citează în acest sens texte ca acela din Luca 9, 23 ori Romani 12, 1—2 și se aduc modele ca Sfîntul Antonie, ori Macarie Egipteanul, care a trăit în pustia Egiptului și a murit la 90 de ani[1]*:* «Vă îndemn, deci, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre ca pe jertfă vie, sfîntă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească. Și să nu vă potriviți cu acest veac, ci să vă schimbați prin înnoirea minții, ca să deosebiți care este voia lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvîrșit», *scrie în acest sens Apostolul Neamurilor. Creștinii primelor veacuri răspundeau astfel la impulsul și îndrumarea Duhului Sfînt de a merge în «sălbăticie», unde puteau crește în desăvîrșire creștină printr-o viață de rugăciune neîntreruptă și un ascetism aspru. Este evident greu pentru creștinii de astăzi să înțeleagă pe acești bărbați și femei aduși în pustie de Duhul Sfînt, rupîndu-se de cei mai apropiați membri ai familiilor lor pentru a trăi nedespărțiți de Dumnezeu.*

---

1. Tot acest început ne-a fost inspirat de «Introducerea cărții și traducerii» preotului iezuit american GEORGE A. MALOREY, intitulată *«Intoxicated with God, the fifty spiritual Homilies of Macarius»*, (*«Dimension Books»*, Denville, New—Jersey, 1978), pe care le comentăm aici, adăugîndu-le învățăturile strămoșilor noștri.

Călugăria și viața în pustie ridicau probleme, ale căror nuanțe le descrie marele organizator al mînăstirilor creștine din veacul al V-lea, Sfîntul Ioan Casian, în cele 24 celebre Convorbiri duhovnicești ale sale.

Pustnicii sînt numiți «pelerini și profeți eshatologici», pentru că viața lor este o necontenită alergare spre viața de veci, adică spre eshaton, împlinind porunca Domnului dată celor ce vor să fie ucenici desăvîrșiți ai Săi: Cel ce vrea să fie ucenicul Meu *(adevărat)* să se lepede de sine, să-și ia crucea și să Mă urmeze *(Luca 9, 23). Iar cel ce vrea să întîmpine pe Dumnezeu în adîncul sufletului său, trebuie să-L primească în liniștea și tăcerea absolută. Pustia le oferă pe amîndouă și ele prefac și trupul și sufletul celui credincios din trupești în sufletești, după specialiști. Căci inima Îl ascultă în tăcere, rugăciunea neîncetată eliminînd tot ce poate fi necurat. Așa experimentează pelerinii prezența și iubirea lui Dumnezeu Cel viu în ascunzișurile inimii și minții lor. Pentru aceasta ei se despart de lume și descoperă pe Dumnezeu în singurătatea unei rugăciuni neîncetate și a unei pocăințe aspre.*

Specialiștii apreciază că nu e de mirare că entuziasmul acestei vieți noi îi face pe aceștia nebuni pentru mulți semeni ai lor: «Din tot sufletul doreau desăvîrșirea prin Iisus Hristos. Nici un preț nu era prea scump de plătit. Erau mistici, căutători ai lui Dumnezeu, în cel mai adevărat sens al cuvîntului și de aceea voiau să renunțe la tot pentru experimentarea unei iubiri și uniri mai mari cu Dumnezeu. Plecau într-un nesfîrșit pustiu uscat, neroditor, acești înverșunați iubitori ai lui Hristos, acești creștini intoxicați cu Dumnezeu. Veneau în tăcerea și singurătatea sălbăticiei cu nădejdea și speranța fierbinte că în moartea pustiului deșert li se va da viața adevărată» [2].

Acesta este sensul profund al acestei lucrări.
Trecem acum la analiza ei teologică.

1. În acest scop prezentăm aici, în frumoasa traducere a P. C. Păr. prof. universitar *Constantin Cornițescu*, una dintre cele mai citite cărți ale antichității creștine, *«Omiliile duhovnicești»* ale *Sfîntului Macarie Egipteanul*. Ele se citesc și acum în toată creștinătatea, adică și de romano-catolici, și de protestanți, dar, evident, cu precădere de ortodocși și anume de monahi și monahii, pe lîngă credincioșii «cu inima arzînd de focul Duhului Sfînt», după o expresie a acestei cărți, și pe lîngă teologii care sînt încă în dispută asupra unor probleme principale puse de această carte de la apariția ei, atît în ceea ce privește cuprinsul ei cît mai ales în privința autorului.

2. Exemplific aceasta simplu de tot. După ce am mai făcut-o cînd am descris plecarea Sf. Ioan Casian de lîngă Constanța, amintind pur și simplu cazuri din familia mea după tată, de rupere de ea a maicilor Bănescu Febronia și Singliticha fugite de nuntă la mînăstire, din Pietroșița și Moroieni și apoi devenite pe rînd starețele mînăstirii Viforîta, unde aveau să mă îndrumeze la seminar de la liceul din Tîrgoviște.

Cercetătorii, mari specialiști s-au pus de acord în ceea ce privește prezentarea ei. Manuscrisele și tipăriturile acestei opere au fost împărțite în *patru mari colecții*, la care se adaugă și *extrase* și o *colecție mică* și unele *manuscrise izolate*. Ele au circulat astfel în lumea creștină, în limbile marilor Biserici ori popoare, cea greacă fiind cea originală. Constatarea *identității lor de cuprins și limbă* a dus la deosebirea lor, mai întîi după cuprins și apoi după limbă. Aceasta n-a dus însă la separarea lor totală, căci ele sînt amestecate ca limbă și cuprins: de pildă se știe că toate manuscrisele colecției a IV-a sînt cuprinse în colecția I-a, ca unul dintre izvoarele ei. Aceste izvoare ale colecțiilor par să aibă originea în secolele XI—XII, cu unele mici excepții pe care le vom aminti la timp (ca versiunea siriacă de exemplu). Specialiștii precizează pe de o parte că numerotarea colecțiilor e întîmplătoare și e pusă în legătură cu data descoperirii lor, iar pe de altă parte că vechimea lor este în general inversă față de numărul lor. Această precizare foarte relativă se datorește mulțimii manuscriselor, care circulau fără indicațiile necesare de dată și de unic autor [3].

Există două excepții în sensul bun între aceste colecții și alegeri:

Cele *50 de Omilii* care formează colecția a II-a, excepționale, foarte bine alese și apoi tipărite de multe ori, pe care le prezentăm și noi aici în această traducere nouă și extrasele prelucrate de Simeon Metafrastul după unele omilii ale Sf. Macarie și introduse apoi de Sf. Nicodim Aghioritul (după care au fost traduse de unii călugări și în limba română) [4].

I. TRADIȚIA TEXTUALĂ ȘI EDIȚIILE DE AZI

1. Colecții și extrase tîlcuite

Colecția I-a este cea mai lungă, cuprinzînd *64 de omilii* și *scrisori*, numite *logoi* în manuscrise [5].

Logosul I, Marea scrisoare [6] este cea mai lungă compoziție din întreaga operă a lui Macarie și este socotită foarte importantă din pricina paralelismului ei cu micul tratat al Sf. Grigore de Nyssa, păstrat în latinește sub titlul *«De instituto christiano»*; omilia nr. 40 e de asemenea o epistolă, celelalte sînt omilii sau culegeri de bucăți scurte.

Colecția I-a este transmisă în totalitatea ei de două manuscrise din secolul al XIII-lea; mai vechi decît acestea sînt alte două manuscrise, care sînt două feluri de extrase din colecție.

---

3. GEORGE A. MALOREY, *op. cit.*, p. 6.
4. Pentru partea aceasta vezi *Preot Cicerone Iordăchescu, «Omilii duhovnicești»*, traducere din grecește (Chișinău, 1931); vezi și *Vincent Desprez, «Pseudo-Macarie (Syméon)»*, în «Dictionnaire de spiritualité», p. 20—27 și 39—41; cf. *Idem, «Pseudo-Macaire, Oeuvres spirituelles»*, I, *«Homélies propres à la collection III»*, Col. «Sources Chrétiennes», no. 275, éditions du cerf, Paris 1980).
5. În mențiunile pe care le facem aici excludem amănuntele, privitoare la izvoarele acestor colecții care îngreuiază lectura și interesează numai pe teologii specialiști; aceștia le găsesc în studiile savanților specialiști, publicate în cărțile sau revistele ortodoxe ori eterodoxe de specialitate.
6. Pentru această colecție specialiștii recomandă în special pe *H. Berthold*, cu scrierea *«Makarios/Syméon, Reden und Briefe. Die Sammlung I des Vaticanus»* 694 (B), 2 vol. (col. *«Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte»* — G.C.S. —, Berlin, 1973). Se citează cele 64 de piese din colecția I-a, indicîndu-se numărul omiliei sau al loghilor, acela al paragrafului și chiar al sub-paragrafului, precedate de cifra I.

Colecția a II-a a celor «Cincizeci de omilii duhovnicești»[7]. Această colecție, socotită de specialiști drept cea mai desăvîrșită, este cunoscută în Apus din 1559[8] și foarte răspîndită în Răsărit. Ediția germană din 1964 a lui H. Dörries, E. Klostermann și M. Kroeger («*Die 50 geistlichen Homilien des Makarios*, Berlin, 1964), savantul iezuit a folosit opt manuscrise dintre care două din secolele XI—XII. *Desprez* precizează: «Două alte manuscrise provin de la Athos și unul din Siria—Palestina. Cele mai vechi informații privind alte două mărturii duc către Moldova și Constantinopol» (*op. cit.*, p. 16, nota 3). De ediția germană depinde și o ediție mai nouă din Atena (1970). Această ediție cuprnide omilii și unele logia scurte.

Colecția a III-a[9] formată din 43 de *Logoi* e întocmită pe baza a trei manuscrise, alese dintre alte trei colecții grecești, aparținînd mînăstirilor de la Lavra (K), sau Philotheon (M), de la Muntele Athos sau poate din provincii.

Piesele care lipsesc în colecția II-a (sau nu sînt reprezentate decît prin extrase) și care formează două treimi din colecția III-a, au fost publicate pentru întîia oară în 1961. Șapte dintre omiliile lui Macarie, numerotate de la 51 la 57 n-au fost publicate și au fost editate în vremea noastră, unele dintre ele figurînd în colecția a III-a și în colecția arabă»[10].

Colecția a IV-a, formată din 26 de *logoi*, n-a fost editată separat, iar variantele ei sînt legate de colecția I-a, unde este cuprinsă în întregime.

2. **Florilegii**[11]. Așa sînt numite, de specialiști, extrasele din omilii, prelucrate de marii teologi din Evul Mediu. Ele dovedesc interesul mare pe care l-au manifestat în special monahii Evului Mediu pentru aceste omilii, din care au ales pe cele preferate, le-au prelucrat și unele dintre ele au și fost publicate după inventarea tiparului. Se amintesc în acest cadru, patru mici colecții, numite de apuseni opuscule (cărticele). Două dintre ele au și fost tipărite. Opusculul I tipărit de Pierre Poussines în 1684 și reprodus de Migne (P. G. 34, 821—841). Opusculele II—VII (P. G. 34, 846—968), grupează 150 de κεφάλαια (capitole) din colecția a IV-a, grupare selectivă care a fost introdusă și în Filocalie, precum am amintit mai sus.

---

7. A fost editată de marele patrolog, W. *Jaeger, cu titlul "The Rediscovered Works of Ancient Christian Literature: Gregory of Nyssa and Macarius"*, Leiden, 1954, p. 233—301, și apoi publicate de H. Berthold, în 1973.

8. Pentru această Colecție a II-a, se recomandă astăzi în special cartea publicată de H. Dörries, E. Klostermann, M. Kroeger, (Patristische Texte und Studien, — P.T.S. — Berlin, 1964. Aceste «*Cincizeci de Omilii duhovnicești*» au fost editate în colecția Migne, P.G. 34, col. 449—822. Referințele din carte au numărul omiliei și al paragrafului, precedate de cifra II.

9. *Editio princeps* este opera lui *Jean Picot*, în Editura lui Guillaume Morel din Paris, în care s-a publicat și o traducere latinească în același timp. Ulterior s-a publicat o altă ediție grecească la Veneția în 1770, îmbunătățită în Migne, P.G. 34 amintită.

10. Pentru această colecție a III-a, specialiștii recomandă astăzi opera marilor patrologi: *E. Klostermann și H. Berthold*, «*Neue Homilien des Makarius/ Symeon, I aus Typus III — Texte und Untersuchen zur Geschichte des altchristlichen Literatur*» (T U) — Leipzig und Berlin, 1961. Piesele citate din această colecție poartă numărul omiliei, pe cel al paragrafului, precedate de numărul III.

11. *Macarii Anecdota. Seven Unpuplished Homilies of Macarius*, editate de G. L. Marriott (Harvard Theological Studies (5), Cambridge Mass., 1918, citate, ele sînt precedate de litera H și au fost găsite în două manuscrise și puse în continuarea celor *Cincizeci de Omilii*, deși nu au nici o legătură cu ele. Două dintre ele sînt autentice și specialiștii cer să fie publicate împreună cu cele de aceeași calitate (în colecția II-a sau a III-a).

Se mai amintesc o culegere de 44 capitole din seria I-a și alta de 24 Omilii, numită «colecție-mozaic».

S-au mai găsit și unele omilii transmise izolat fie sub numele de Macarie, fie sub acela de Simeon al Mesopotamiei, ori printre operele Sf. Vasile, ale lui Evagrie, Efrem ori Marcu Pustnicul. Ele sînt categorisite ca piese neautentice, fiindcă nu au caracterul de omilii duhovnicești printre care au circulat în lumea creștină.

3. Un capitol important al istoriei omiliilor duhovnicești îl formează cele **traduse**, cu denumirea de versiuni vechi. În această categorie avem **opt capitole** de omilii *traduse, dar netipărite* împlinite cu acel al nouălea de omilii *traduse și tipărite*; le vom aminti pe scurt: [12]

a. *Siriacă.* Este foarte scurtă, cuprinzînd numai șapte «omilii» și șaptesprezece epistole, dintre care opt sînt socotite neautentice. Cea dintîi omilie este o prescurtare a «Marei Epistole» și prima «epistolă»: «Epistola către fiii săi». Acest manuscris siriac este din veacul al VI-lea, datat din 534. Al doilea manuscris din Sinai cuprinde o colecție apropiată de cea arabă (TV) și datează din secolul al X lea.

Se amintesc la acest capitol omiliile 19 și 3 din colecția a II-a, cuprinse în Asceticon-ul siriac al starețului Isaia, ca Logoi I și III.

b. *Coptă.* E numită *Virtuțile lui Macarie* și cuprinde o formă prescurtată a Epistolei ad Filios și numai paragrafele 2 și 3 din omilia XXXIII-a din colecția a II-a.

c. *Arabă.* În arabă a fost tradusă colecția a IV-a înainte de 1055 de melchiți. Iar copții au păstrat în arabă o colecție importantă pierdută, în grecește (TV), împărțită în omilii, tratate scurte și întrebări și răspunsuri din colecțiile I-a, a II-a și a III-a datînd din secolul al IX-lea, în șase manuscrise.

d. *Patericul armenesc* intitulat «Sfaturile Sfinților Părinți» cuprinde mai multe fragmente ale lui Pseudo—Macarie. Capitolul 16 din opusculul II *(De perfectione)* se găsește în armeană printre operele Sf. Nil.

e. *Georgiană.* Trei culegeri atribuite Sf. Macarie există în georgiană, pe lîngă colecția a IV-a tradusă din grecește de Sf. Eutimie Aghioritul înainte de 1028, păstrată în trei manuscrise. Se mai amintesc încă patru fragmente traduse din arabă.

f. *Latină.* Franciscanul *Angelo Claseno* († 1377) a tradus «Opusculele» și «Marea Epistolă», care s-au răspîndit astfel în Italia Centrală, dar n-au fost tipărite.

g. *Etiopiană.* O colecție mînăstirească etiopiană atribuie lui Macarie a II-a Epistolă din georgiană (sec. XVII) și lui «Petru, Părintele Starețului Efrem», debutul omiliei 53 (din apendicele colecției a II-a — sec. al XVIII-lea).

h. *Slave.* Specialiștii au înregistrat unsprezece manuscrise cu traduceri din colecția a II-a în limba rusă între secolele XVI—XIX; la acestea se adaugă alte omilii aparținînd aceleiași colecții și o culegere neidentificată. Un manuscris din Colecția a III-a a fost folosit de asemenea în Rusia între 1891 și 1900.

4. **Traduceri tipărite** [13]. Acest capitol se referă numai la cele 50 de omilii (Colecția a II-a) și la florilegii și cuprinde, după specialiști, cinci categorii de limbi în care au fost traduse din grecește cele 50 de omilii duhovnicești:

a. În *latinește* traducerea lui Jean Picus în 1559, a fost reeditată separat de șase ori pînă în 1843. Toate edițiile grecești publicate în Apus au fost însoțite de această traducere în limba latină, sau de aceea a lui Palthenius.

---

12. Vincent Desprez, *«Dictionnaire spirituel»*, *op. cit.*, p. 18.
13. Idem, *«Pseudo-Macaire...»*, p. 19—20.

b. În *rusește* s-au publicat cincisprezece ediții complete sau parțiale ale celor cincizeci de omilii între 1627 și 1907. «Paisie Velicikovskii» (1722—1794), citim în Introducerea vol. I din noua Filocalie engleză, publicate de G. Palmer, Philip Sherrard și Episcopul Kallistos Ware în 1977, «un călugăr care a vizitat Muntele Athos și apoi s-a stabilit definitiv în Moldova, a tradus cel dintîi o selecție de texte în slavonește și le-a publicat cu titlul de «Filocalia» la Moscova în 1793 și apoi s-au tipărit din nou la Moscova în 1822. Au urmat traducerea lui Ignatie Brianșaninov (1807—1867), publicată în 1857 și seriile lui Teofan Reclusul, tipărite și retipărite în 1877, 1883, 1885, 1905 și 1913. Încă din vremea lui Paisie Velicikovskii au început să apară prin mînăstirile din Moldova manuscrise cu texte din opera Sf. Macarie» [14]. «Filocaliile rusești», precizează specialiștii, cuprind «o sistematizare a ideilor lui Macarie», fără îndoială un florilegiu. Opusculele au cunoscut de asemenea două traduceri parțiale (cf. C. *Kern*, «Les traductions russes des textes patristiques» — Chevetogne, 1957, p. 39 și 48. V. *Vincent Desprez*, «Dictionnaire spirituel», op. cit., p. 22).

c. În *Europa occidentală* au apărut de la 1690 pînă la 1913 (în a doua ediție a bibliotecii «der Kirchenvater», de D. Stiefenhofer); trei olandeze, de la 1580 la 1788; șapte englezești, de la 1721 la 1974 (ed. J. Mason, Willitz, Statele Unite), prima belgiană *(Cornelius Kiel*, tipărită la Anvers, 1580), după care au urmat altele.

d. În *arabă* a apărut o traducere din limba engleză, tipărită la Londra în 1846.

Se amintesc numeroasele copii grecești (22) și în alte limbi, care depind de cele tipărite; ele dau mărturie despre pasiunea cu care au fost primite omiliile duhovnicești de călugării ortodocși de diferite naționalități [15].

5. **Analiza sumară a colecțiilor** arată că, colecția a II-a folosește denumirea de omilii, pe cînd celelalte pe aceea de logoi. Colecția arabo-coptă face deosebirea între cuvîntări sau omilii (predici), întrebări și răspunsuri (dialoguri) și cuvîntări scurte (TV). Aceste omilii sînt asemănătoare cu catehezele pahomiene și cu convorbirile lui Casian.

Colecția a II-a a avut la dispoziție pe a III-a și pe a IV-a, pe lîngă una necunoscută și bucăți izolate; a ales textele și părți din omilii pentru a forma altele cîteodată; dar, în general, a păstrat textele aflate.

Aceste omilii arată experiența unui mediu ascetic puternic, așa cum o arată și întrebările ucenicilor și o învățătură profund duhovnicească. Repetițiile și neglijarea frecventă a formei literare arată trăirea vieții duhovnicești descrisă la începutul ei.

Așa cum sînt constituite colecțiile sînt socotite că pleacă din epoca de renaștere bizantină (secolele V—VI) pentru ca să se organizeze în secolele XI—XII. În ce privește locurile nașterii și circulației lor, se știe că manuscrisul cel mai vechi păstrat e cel siriac, iar cele mai numeroase sînt cele grecești [16].

---

14. Idem, *«Dictionnaire spirituel»*, *op. cit.*, p. 22—23; Dr. Dionys Stiefenhofer, *«Des heiligen Makarius des Agypters fünfzig geistliche Homilien aus dem griechischen übersetzt»*, (Kempten & München, 1931), p. XXVII—XVIII.

15. A se vedea asupra acestui paragraf, Vincent Desprez, *«Pseudo-Macaire...»*, p. 16, nota 3 și John Meyendorff, *Messalianism or Anti-Messalianism. A Fresh Look at the «Macarian Problem»*, extras din două volume omagiale în cinstea prof. Johannes Quasten (Ashendorff, Münster-Westf.), p. 505—586, nota 6, cu lista studiilor scrise în rusește asupra lui **Macarie.**

II. AUTORUL

1. *Mică introducere generală.* Încep acest articol cu o mărturisire. Aceea a tristeţei cu care am scris şi începutul vieţii Sfîntului Casian, a cărui naştere e fixată de mine la Roma la 29 februarie (într-un an bisect deci), pentru ca, graţie unei înţelepciuni aproape supraomeneşti învăţatul Pârvan să tragă alte concluzii din denumirile de «muntele» Casian, «piatra» Casian, «pajiştea» Casian, «satul» Casian şi «peştera» Casian, care se află la 46 de kilometri nord de Constanţa şi anume că acest organizator al monahismului apusean şi mare prieten al Sfinţilor Ioan Hristostom şi Leon cel Mare, s-a născut în Dobrogea şi nu la Roma şi astfel am părăsit o tradiţie bisericească de un mileniu şi jumătate, împreună cu învăţatul iezuit Marrou şi cu vestitul rector al universităţii din Cambridge, care au petrecut luni de zile în nordul Constanţei pentru precizarea acestei noutăţi ştiinţifice Schimbarea unei date păstrată cu sfinţenie de o tradiţie milenară şi consfinţită de Mineiul pe februarie nu-mi convenea nici mie şi am primit-o cu îndoială, dar am primit-o. Puterea adevărului a biruit această îndoială.

În 1931 am trecut prin aceeaşi cumpănă a autorităţii tradiţiei de o parte şi a adevărului de altă parte. L-am căutat şi l-am cercetat, cu dragostea şi cu respectul cuvenit celui ce făcuse parte din juriul examenului meu de profesor la Universitatea din Bucureşti, pe veneratul profesor Preot Cicerone Iordăchescu, la doisprezece ani de la apariţia nepreţuitului volum cu cele Cincizeci de Omilii duhovniceşti. I-am cerut, adică, părerea despre autorul lor, fiindcă în introducere scrisese că problema autorului nu-l interesa. «Dacă discuţia critică a textului omiliilor duhovniceşti, cu privire la autenticitatea lor şi la alte chestiuni formale nu ne interesează aici, rămînînd liberi savanţii să discute cine este autorul, după indicii interne şi externe din text, conţinutul lor însă ne este de mare preţ. Ele au fost opera nemuritoare a unui autor — un Macarie...». Pe acest Macarie îl identificase Părintele Prof. Iordăchescu ca Macarie Egipteanul, aşa cum reieşea de pe copertă, dar mai puţin din text. L-am întrebat spre ce parte înclină mai mult şi mi-a răspuns: «Mai mult spre tradiţie ca pînă acum; dar savanţii nu mă mai lasă şi nu mai am încotro».

În aceeaşi situaţie m-am găsit eu acum. Savanţii specialişti, care s-au ocupat de problema autorului pînă astăzi îngroaşă din ce în ce mai mult numărul celor care au renunţat la ideea că Omiliile duhovniceşti ar fi ale aceluiaşi Macarie, căruia Ghenadie nu-i atribuia decît «Epistola către fiii săi» [17].

În prima jumătate a veacului acesta, cei care au recunoscut că Sfîntul Casian nu s-a născut la Roma, împotriva unei tradiţii şi a unor scripte milenare, au fost unii apuseni, deşi nu le convenea; în această a doua jumătate a acestui veac, cei care recunosc în scris că nu e sigur că Sfîntul Macarie Egipteanul e autorul acestor «Omilii duhovniceşti» sîntem noi unii dintre ortodocşi (Rectorul Jean Meyendorff, Episcopul Kalistos Ware şi cu mine, care ne-am ocupat de această problemă), deşi nu ne convine această poziţie contrară unei tradiţii milenare, de asemenea şi încă întreţinută de unii ortodocşi, pornind mai ales de la «parafraza Sfîntului Simeon Metafrastul a celor 50 de cuvinte ale Sfîntului Macarie Egipteanul».

Căci văzînd consensul unanim al celor ce s-au ocupat astăzi de autorul lor, dînd soluţie negativă tradiţiei ne-am gîndit că a ne închina unei tradiţii care se

17. v. Vincent Desprez, *«Pseudo-Macaire...»*, p. 26—31.

opune încă de pe acum unui adevăr generalizat la apuseni şi fără prestanţă la ortodocşi, cititorii ortodocşi de mîine, cînd adevărul generalizat şi la ortodocşi se va fi impus definitiv, se vor întreba de ce nu l-am studiat mai adînc şi de ce nu l-am susţinut în stadiul de acum, aşa cum am făcut în cazul Sfîntului Casian.

Vom lua ca temei ultimele cărţi apărute în problema Omiliilor duhovniceşti, care au ca autori pe cei citaţi deja şi anume pe călugărul romano-catolic Vincent Desprez şi pe D-na Mariette Canivet.

2. Începînd capitolul despre «autor şi mediul său» cu paragraful: 1. «*Date ale tradiţiei scrise*» din volumul I al «Operelor duhovniceşti ale lui Pseudo Macarie...», Vincent Desprez scrie: «Tradiţia manuscrisă oferă date divergente. Toate manuscrisele marilor colecţii greceşti şi majoritatea versiunilor (alte traduceri), atribuiesc opera pseudo-macariană călugărului Macarie din Egipt, mort către 390, întemeietorului Schitului din Nord şi magistru al lui Evagrie. Dar această atribuire ridică greutăţi, căci singura operă literară cunoscută a lui Macarie Egipteanul este «Epistola către fiii săi», care este străină de acest corp. Mediul ascetic al Omiliilor nu este cel pe care-l fac cunoscut «Apoftegmele» (cuvintele de învăţătură) şi izvoarele aparente, ele deosebindu-se la Sf. Macarie (Originea apoftegmelor sale este însă sigură, aşa cum au demonstrat specialiştii») [18].

Cercetătorii au făcut toate eforturile pentru descoperirea adevăratului autor după tradiţie, cercetînd diferitele nume pe care le poartă numeroasele colecţii de Omilii. S-a constatat că o culegere mai mică este semnată de un anume Simeon; acelaşi nume îl poartă traducerea arabă, însemnată de specialişti cu literele TV. O altă traducere arabă păstrată la Vatican («Vaticanus arabicus 80») este precedată de «Viaţa Sfîntului Simeon Stîlpnicul cel Bătrîn», cu menţiunea generală «Cartea Sfîntului Simeon Stîlpnicul»; dar multe bucăţi încep cu numele de Simeon, ori «Simeon Ascetul», care însemna pe atunci «Stareţul». Specialiştii sînt de părere că trebuie să preferăm numele de Simeon ori de Simeon Ascetul. Colecţia-mozaică «Nu» şi «Litera H 51», ambele greceşti, poartă tot numele de Simeon; iar manuscrisul M, mai vechi de asemenea în adresa: «Simeon (către) fraţii uniţi cu inima», care este mai dezvoltată în manuscrisul D astfel: «A doua epistolă a aceluiaşi călugăr dumnezeiesc, Părintele Macarie, către abatele Simeon, ascet al Siriei şi celorlalţi fraţi, care sînt cu el, Macarie, fraţilor prea iubiţi şi uniţi cu inima...». Aici Macarie este autorul şi Simeon primitorul, — ceea ce poate fi, de asemenea opera copiştilor. Un «logos» despre ieşirea sufletelor din trupuri este atribuit lui «Simeon din Mesopotamia»; dar acest logos nu este socotit ca făcînd parte din operele macariene. O importanţă mai mare se dă titlului de «ascet» amintit mai sus, ca fiind caracteristic scrierilor macariene, după iezuitul Desprez.

Eliminînd ipoteza Sfîntului Macarie ca autor, pentru motive pe care le vom vedea mai departe, categoria marilor cercetători actuali ai problemei explică astfel alegerea Sfîntului Macarie ca autor. Cartea a fost anonimă, fiind implicată în mesalianism şi autorul ei a fost numit după moarte «ὁ μακάριος» — «fericitul». La fel a fost numit autorul «Cărţii treptelor» siriacă, rămasă fără nume, din aceleaşi motive de bănuială. Dar mai tîrziu anonimatul a fost înlocuit de un nume, însă de un nume strălucit ca acela al Sf. Macarie, ori Pseudo-Dionisie Areopagitul etc. Cercetătorii vor insista asupra acestui fapt în cele ce urmează.

---

18. Unica operă literară atribuită Sf. Macarie este «*Epistola către fiii săi*». A se vedea, Gennadius, *De viris ilustribus*, X, (Migne, P.L. 58, 1065).

3. În paragraful *«date interne»* se expune situaţia autorului pe care o descriu omiliile şi din care reiese clar că nu este Macarie Egipteanul.

Astfel, *locul* de origine nu poate fi Egiptul, căci datele geografice şi culturale îndrumează pe cititor spre alte meleaguri. Unicul fluviu numit nu e Nilul, ci Eufratul, pe care-l descrie ca amintind îngheţurile fluviale în regiunile nordice pe care le cunoaşte. Deci ne aflăm din acest punct de vedere în Siria, Mesopotamia, sau în Mesopotamia de Jos dacă ţinem seama de descrierea sistemelor de irigaţie dintr-o omilie. Omiliile mai amintesc starea de război dintre perşi şi goţi şi invaziile făcute de indieni şi sarasini. Vorbirea autorului cuprinde şi unele aramaisme sau semitisme indicate de Desprez pe larg.

Universul religios al autorului este de asemenea aproape de lumea siriană şi nu de Egipt. El vorbeşte despre misiunile creştine din India; citează dintr-un text biblic numit occidental, tradus în latineşte şi siriacă şi din Diatessaron şi foloseşte apocrife şi puncte de învăţătură siriană. Omiliile mai arată că, compararea Sfîntului Duh cu o mamă din unele omilii e de origine siriacă, în care Duhul e de genul feminin şi de asemenea simboalele Lui.

După aceste demonstraţii se arată şi unele relaţii ale Omiliilor cu Asia Mică sau cu «Siria, vecină cu Antiohia». Autorul vorbeşte în greceşte, dar ca un cetăţean roman, care poate a slujit în armata sau administraţia imperială.

Se aminteşte de împărăţia lui Hristos, ca aceea a Bizanţului.

Legătura cu lumea religioasă siriană nu este exclusivă, hristologia şi exegeza întinzîndu-se în direcţia Asiei Mici, ca şi monahismul Sfîntului Vasile şi misticismul Sf. Grigorie de Nyssa. Puternice influenţe s-au exersat prin *Diadoh, «Viaţa lui Hypatios», «Logoi», Abatelui Isaia* şi opera *Sf. Casian* şi «Cartea treptelor» deci iarăşi în direcţia Asiei Mici şi a Mediteranei, încheie Desprez, demonstrînd prin aceasta că nu Sf. Macarie Egipteanul a fost autorul Omiliilor duhovniceşti, ci alt monah.

În Introducerea cărţii sale citată, iezuitul american George A. Maborey scrie (în p. 3—5) după ce aminteşte pe alţi doi autori cu numele de Macarie (Macarius Magnes de pe la 400, episcopul Magnesiei şi autor a cinci volume ale lucrării «Apocritiens» şi Macarie Alexandrinul (pe la 295—394) din pustia Nitriei): «Dar un Macarie mai însemnat e amintit de Palladius şi Rufin, faimosul Macarie Egipteanul. Acest Macarie s-a născut în Egiptul de Sus şi a intrat în pustia Skitului la vîrsta de 30 de ani. A trăit ca ermit 60 de ani şi a fost dăruit cu o înclinare duhovnicească neobişnuită, cu discernămînt şi darul vindecării şi al profeţiei. A fost exilat de arieni la bătrîneţe într-o insulă a Nilului şi a murit la scurt timp după ce a fost eliberat şi s-a întors la Skit». Manuscrisele de mai tîrziu îi atribuiesc un număr de scrieri, care cuprind : cuvinte, rugăciuni, omilii şi tratate.

Dar cercetările moderne au arătat că această operă şi alte lucrări nu trebuiesc atribuite lui Macarie al Egiptului. Această atribuire lui Macarie al Egiptului a fost pentru prima oară pusă în discuţie în secolul al XIX-lea de un călugăr de la Muntele Athos, *Neopgytes Kavsokalivites,* care le-a atribuit unui oarecare Simeon, membru al grupului eretic de asceţi numiţi mesalieni.

Cercetările moderne au dat la iveală manuscrise noi, care cuprind nu numai tradiţionalele *Omilii,* ci şi alte omilii, cuvinte şi epistole, evident toate scrise de acelaşi autor. Ele erau înrudite cu *grupul macarian.* Din pricină că unele dintre aceste manuscrise atribuiesc autoritatea lor unui oarecare Simeon, (Savantul) H. Dörries a purces la atribuirea întregului grup macarian unui oarecare necunoscut Simeon, din Mesopotamia. (Dar nu toţi autorii sînt de acord cu această teză).

Cine este atunci Macarie, autorul celor *Cincizeci de Omilii duhovniceşti?*

Învăţaţii încă mai susţin că acesta este un autor necunoscut. Numele de «Macarie» poate să arate, în greceşte, sensul de «fericit» (μακάριος), pe care ucenicii acestui autor îl priveau ca pe un «fericit» şi, cu timpul, acest nume a fost atribuit unui «anume fericit», Macarie al Egiptului.

După evidenţa lăuntrică a Omiliilor şi după care au cunoscut monasticismul egiptean, unii dintre vechii învăţaţi, îl socoteau un locuitor al Egiptului. Dar cunoştinţele mai recente au descris pe autorul Omiliilor ca pe unul care a trăit în nord-estul Siriei şi la mijlocul veacului al IV-lea. Autorul aminteşte războiul dintre romani şi perşi şi dintre romani şi goţi. Se menţionează şi invazia indienilor şi saracinilor. E folosită metoda sirienilor de a numi lunile anului. Se amintesc şi persecuţiile recente pentru credinţă. Există şi o familiaritate cu cetăţile mediteraneene şi cu instituţiile care existau în imperiul de mai tîrziu. Autorul scrie în greceşte, ca limbă maternă, dar apar şi idiomurile siriac şi latin. Se serveşte de fraze şi imagini, care apar în literatura siriacă timpurie. Tipul practicilor ascetice, pe care le aminteşte, erau comune în lumea siriacă.

Dar argumentele cele mai convingătoare în favoarea plasării autorului în Nord-Estul Siriei mai curînd decît în Egipt vin de la asemănarea unor oarecari idei aflate în *Omilii* cu propoziţiile acelea condamnate de Sinoadele şi conciliile din secolul al IV-lea şi al V-lea, ca şi din relaţiile găsite între Marea Epistolă şi *De instituto christiano*, a Sf. Grigore de Nyssa. Autorul arată că: «este un conducător al călugărilor care vin la el cu încrederea că ei pot să-i pună întrebări asupra unor chestiuni de viaţă duhovnicească. De aceea el era o persoană influentă, bine versat în Scriptură şi în învăţătura Părinţilor pustiei, o persoană care a călătorit mult şi era de o cultură profundă» [19].

4. *Mesalianismul.* Ceea ce a forţat o pleiadă de învăţaţi teologi să se pronunţe categoric împotriva Sfîntului Macarie ca autor al «Omiliilor duhovniceşti» a fost însă descoperirea învăţăturilor greşite «mesalianiste», condamnate de mai multe ori şi chiar de un sinod ecumenic.

Mesalianismul excludea posibilitatea unui asemenea păcat mare la Sfîntul Macarie.

Pentru a greşi mai puţin, ne vom orienta după studiul unui teolog ortodox celebru astăzi, Jean Meyendorff, Decanul Institutului de Teologie Ortodoxă «Sfîntul Vladimir» din New York, publicat în 1970, în Estfalia. (Însă după ce le vom descrie şi vom arăta cum au fost privite de autoritatea sinodală ortodoxă la apariţie) [20].

Localizarea cărţii noastre în Siria-Mesopotamia sau Asia Mică e destul de recentă şi a avut începutul, aşa cum am amintit, în descoperirea din 1920 făcută de «abatele L. Villecourt a asemănării izbitoare dintre textele macariene şi unele propoziţii mesaliene condamnate de mai multe sinoade, mai ales între 390 şi 431». Descrierea

---

19. A se citi pentru a se cunoaşte gîndirea şi viaţa Sfîntului Macarie Egipteanul, de pildă, *Patericul tipărit* (a treia oară) la Rîmnicul-Vîlcea, în tiparul Episcopiei, în 1930, paginile 130—142, care evidenţiază nuanţe deosebitoare de Omilii, dar fiind asemănătoare cu Epistola citată mai sus. Antoine Guillaumont a studiat chestiunea apoftegmelor Sf. Macarie în «Le problème des deux Macaire dans les «*Apophtegmata Patrum*» din revista «Irénikon», tomul XLVIII (1975) nr. 1, p. 41—59, numele Macarie fiind al celor cinci călugări din Nordul Egiptului.

20. Pentru paginile următoare a se vedea V. Desprez, *op. cit.*, p. 33—55.

mesalianismului, o completăm, tot după Desprez, fiind însă presupusă cunoscută[21]. Este numele dat de sirieni «celor care se roagă», tradus în grecește prin «εὐχῖται — evhiți» ca o poreclă a asceților, a căror practică se rezuma în rugăciune, cu excluderea postului și muncii, în așteptarea Sfîntului Duh și a desăvîrșirii rugăciunii, tăgăduind orice eficacitate a Tainelor, adică Botezului și Euharistiei. Pentru ei, un diavol era unit «substanțial» cu fiecare om, de la naștere. Ca un brici, Botezul rădea bine greșelile făcute, dar nu putea să smulgă și rădăcinile lor, patimile. Dimpotrivă, rugăciunea intensă și continuă izgonea demonul și obținea venirea Sfîntului Duh cu lipsa de patimi.

De acum asceza nu mai era de folos, greșelile morale deveneau nevinovate, fiind comise fără de patimi. Tainele și ierarhia nu mai erau necesare, unii mesalieni crezînd că Biserica poate fi părăsită; minciuna și jurămîntul fals erau obișnuite la ei. (Cele expuse aici sînt bazate pe documentele acuzatorii și anume de la generația a doua de acuzatori). A fost o mișcare care a ajuns pînă în Armenia, Pamfilia și Lycaonia, Capadocia, Egipt și Cartagina.

Biserica a reacționat, cum am amintit mai sus. Mesalianismul a fost condamnat la Side în Lycaonia de un sinod de numai 25 de episcopi, prezidat de prietenul și ucenicul Sf. Vasile, Amfilochie din Iconium; apoi de un sinod prezidat de Flavian al Antiohiei, asistat de trei episcopi. La propunerea lui Amfilochie din Side și de Valerian al Iconium-ului, sinodul ecumenic din Efes (431) a aprobat epistola acuzatoare a lui Sisinnios din Pamfilia și a anatematizat unele capitole (κεφάλαια) extrase din «Cartea ascetică» a mesalienilor (Asceticon). Acuzațiile s-au continuat către 455—460 în Cezareea Capadochiei, prin Siria în sec. al VIII-lea și la Constantinopol pînă în sec. XI și XII.

Iezuitul Vincent Desprez prezintă situația într-un mod grav, arătînd că acuzatorii amintiți — Teodoret, preotul Timotei din Constantinopol și Sf. Damaschin — nu dau nici o posibilitate de ușurare a atîtor sentințe sinodale: «Listele lui Timotei și mai ales ale lui Ioan Damaschin, prezintă asemănări de literă ori de sens, cu textele pseudo-macariene. Șase propoziții ale lui Ioan Damaschin coincid literar cu pasaje împrumutate de la cinci Omilii; toate propozițiile lui Ioan Damaschinul, afară de a patra, amintesc textele macariene, *chiar dacă unele dintre ele simplifică sau strică* scrisul textelor.

Propozițiile 1, 4, 6—8 și 11 ale listei lui Timotei vizează de asemenea Omiliile. Concluzia este deci probabilitatea prin care, corpul pseudo-macarian, tot sau în parte, este identic cu «Cartea ascetică» sau *«Asceticonul»*, condamnat la Efes și deja vizat la Constantinopol. Ca urmare s-a identificat Simeon din colecția a IV-a arabă, cu unul dintre cei patru șefi mesalieni, care a fost numit Simeon din Mesopotamia și pe numele căruia apar azi unele dintre colecțiile Omiliilor duhovnicești. Nici în lumea bizantină n-a fost trecută cu vederea manifestarea mesaliană a unor texte ale Omiliilor. Desprez amintește nota de la sfîrșitul sec. al XIII-lea sau începutul celui de al XIV-lea a unui cititor al manuscrisului colecției I-a «Atheniensis Graecus 423» și pe cea din sec. al XVIII-lea a lui *Neofit Kavsokalyvit-ul*, împotriva originei macariene. Se poate crede că raritatea manuscriselor în fiecare colecție s-ar datora mai ales acestei influențe. Colecția a II-a a celor *Cincizeci de Omilii* a eliminat însă părțile polemice și a reținut pe cele folositoare la dezvol-

21. Trimis nouă, ca extras, cu titlul *«Messalianism or anti-messalianism», a firsh look at the «Macarian Problem»*, articol omagial, pentru omagierea lui Johann Quasten, în două volume, editate de Patrick Granfield și Josef A. Jungmann, în editura Aschendorff, Münster, Westf., p. 585—590.

tarea duhovnicească; acelaşi lucru bun s-a întîmplat cu Opusculele. Colecţia a IV-a arabo-coptă, s-a păstrat neatinsă, fiind atribuită Sfîntului Simeon Stîlpnicul. Cazul lui Simeon prezintă deci, scrie mai departe Desprez, unele analogii cu acela al lui Evagrie, alt autor condamnat de sinoade anti-origeniste. După cum unele scrieri ale lui Evagrie (ca *De oratione*) n-au supravieţuit în greceşte, decît sub patronajul Sf. Nil, iar acele Kephalaia Gnostica, scrierea sa cea mai originală şi mai discutabilă, nu ne rămîne decît în siriacă şi în aramaică, tot aşa şi scrierile lui Simeon n-au subsistat în greceşte decît mulţumită protecţiei lui Macarie Egipteanul şi n-avem un ecou al numelui său decît prin versiunea arabă.

Mesalianismul a dat naştere la unele discuţii vii care s-au manifestat mai puţin în Marea Epistolă şi mai mult în Omilia LII-a din prima colecţie, care vorbeşte despre persecuţii şi precizează unele rezerve faţă de ierarhia bisericească[22].

Vincent Desprez face şi o listă a deosebirilor dintre mesalienii adevăraţi, după Asceticonul — mărturisirea lor de credinţă, care a fost cruţată de o parte de greşelile acelora şi după învăţăturile lui Simeon-Macarie: Sinodul de la 431 a reamintit refuzul muncii, somnolenţa şi tulburarea rugăciunii, asigurarea acelei «apatheia» deplină de prezenţa Duhului Sfînt, care nu se află în lista extrasă din Asceticon. Deci acesta osîndea iarăşi pe cei osîndiţi de sentinţele de la Side şi Constantinopol. De asemenea n-a fost însuşită necesitatea unei experienţe sensibile a Sfîntului Duh şi nu se ştie dacă Asceticonul aproba criticile aduse ierarhiei şi Tainelor. Ca urmare, Vincent Desprez trage următoarele concluzii privitoare la Pseudo-Macarie şi opera sa: «1. Cel puţin o parte a operei lui Pseudo-Macarie a fost cenzurată la Efes în 431, cu indicaţia «Cărţii ascetice» a mesalienilor. 2. Autorul se numea poate Simeon; el a activat poate între 380—390 şi 430. Îl vom numi Macarie-Simeon sau numai Macarie, ca şi tradiţia greacă. 3. Autorul avea o poziţie moderată şi moderatoare în sînul mişcării mesaliene în sens larg, aşa cum lasă să se întrevadă izvoarele»[23]. (E bine să precizăm de pe acum că principalul

---

22. V. Desprez, *op. cit.*, p. 38, cu unele date bibliografice pe care le mărim: L. Vilecourt, «*La date et l'origine des «Homélies Spirituelles», attribuées à Macaire*, «*Comptes-rendus des sessions de l'Académie des inscriptions et Belles-Lettres*», 1920, p. 250—258; G. Bareilles, artc. «*Eutiches*, D.T.C., t. 5, 1913, c. 1454/1465, I. Hausherr, «*L'erreur fondamentale et la logique du Messalianisme*», în «Orientalia Christiana Periodica», 1935, p. 328—360. *Pentru Colecţia I-a: Makarios-Symeon*, Reden und Briefe, «*Die Sammlung I des Vaticanus Graecus* 694» (B), editate de H. Berthold, 2 vol., col. «*Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte*» (Berlin şi Leipzig), 1973. *Pentru colecţia II-a*: «*Die 50 Geistlichen Homilien des Makarios*», *editate* de H. Dörries, E. Klostermann şi M. Kroeger (Berlin, 1964).

Pentru colecţia III-a, «*Neue Homilien des Makarius/Symeon I aus Typus III*», editate de E. Klostermann şi H. Berthold, (Berlin, 1961).

J. Gribomont, «*Le dossier des origines du Messalianisme*», în «Epektasus» Mélange patristique offerts au Cardinal Jean Daniélou în «Orientalia Christiana Periodica» (Paris, 1972, p. 611—625).

W. Jaeger, "*Two Rediscovered Works of Ancient Christian Literatur: Gregory ed Nyssa and Macarius*" (Leiden, 1954).

L. Bouyer, «*La spiritualité du Nouveau Testament et des Pères*» (Paris, 1950, p. 444—456).

23. V. Desprez deosebeşte trei asemenea etape: Prima este cunoscută prin mărturia lui Epifanie (*Panarion*, 80, Migne, P.G. 42, col. 756—764), care descrie pe entuziaştii schimbători nestabili şi prin unele probleme ridicate de Sfinţii Vasile cel Mare şi Grigore de Nyssa. A doua etapă este cunoscută prin Teodoret şi Timotei, pe care îi vom mai aminti, iar a treia prin Sf. Ioan Damaschinul.

Vincent Desprez, *op. cit.*, p. 40—441.

conducător al mesalienilor se numea Adelphios, dar pentru că Simeon a avut o activitate publică cunoscută, a fost preferat numele lui ca autor anonim, înlocuit apoi de Macarie, precum vom vedea).

5. Specialiştii dau o însemnătate deosebită *relaţiilor* autorului Omiliilor duhovniceşti cu *capadochienii.* Ei demonstrează influenţa puternică pe care a avut-o *Sf. Vasile cel Mare* în această problemă, văzînd în călugări, nu pe cei care trăiau în virginitate sau castitate, în sărăcie şi lepădare de toate bunurile pămînteşti, ci pe toţi creştinii, care trăiesc în supunerea la poruncile dumnezeieşti, adunările lor în faţa altarului şi în viaţa de toate zilele fiind adevărate chinovii în care dragostea de Dumnezeu se manifestă în fiecare clipă în dragostea de semenul său, de orice naţionalitate şi religie. Dacă Macarie vede în asceţi nişte fraţi izolaţi la marginea comunităţilor, el nu face deosebirea între ei şi ceilalţi creştini, dacă toţi păzesc poruncile lui Dumnezeu. Este evident că Macarie ştie că, conştiinţa ascetului despre rău şi despre lupta între bine şi rău care se dă în sufletul omului e mai vie. Dar Sfîntul Vasile era mai atent la activitatea religioasă, faptică, decît la sentimentul de dragoste. De aceea el exprimă toate virtuţile mari, creştine printr-un cuvînt din Noul Testament, «plinătate», pe care Macarie îl înţelegea ca acţiunea pornită de la har sau de la Duhul Sfînt.

Sfîntul Grigore de Nyssa a scris o operă foarte asemănătoare cu acea «Mare Epistolă», paralelă cu primele două treimi din această Epistolă şi anume «De instituto christiano» ale cărei idei sînt în parte repetate şi în parte atenuate, într-un gen literar mai filosofic şi mai curat din punct de vedere creştin, ideile mesalianice fiind mult îndulcite. (Amînăm încă o dată expunerea definitivă a modului în care şi Sfîntul Grigore, ca şi Sfîntul Vasile au îndrumat pe calea cea bună unele exagerări ale misticismului monastic primar, înclinat spre înstrăinarea de Biserică, ca instituţie, şi de sfinţenia ei)[24].

6. *Problema autorului Omiliilor duhovniceşti din punct de vedere ortodox* o pune, cum am amintit, marele teolog american de origine rus, *Jean Meyendorff*, rectorul Institutului Ortodox din New York, în articolul omagial «Mesalianism sau Anti-mesalianism» publicat în al doilea volum omagial citat, închinat marelui teolog german Johann Quasten, cu titlul *«Kyriakon, Festschrift Johannes Quasten»*, t. II Münster, Westf. ,1970, p. 587—588).

În acest studiu profund, cu subtitlul «O nouă cercetare a problemei macariene», profesorul Meyendorff dă de la început răspunsul general negativ al cercetătorilor de astăzi la întrebarea dacă Macarie este autorul Omiliilor duhovniceşti, după ce spulberă toate argumentele care se aduceau altădată tocmai în favoarea lui Macarie ca autor al lor.

El începe acestu studiu cu constatarea foarte înţeleaptă că în ştiinţa patristică modernă e mai frecventă reabilitatea ereticilor din vremurile vechi decît condamnarea lor, sentinţele sinoadelor vechi fiind atribuite astăzi ori unor înţelegeri greşite ori unei răzbunări ale oponenţilor lor ideologici. Ca exemple dă pe Ori-

---

24. Idem, *Ibidem*, p. 44—46. La nota 3 din ultima pagină autorul înclină mai mult spre o concepţie şi mai largă faţă de mesalianism scriind: «H. U. von Balthasae (*«La Gloire et la Croix»*, t. I, Théologie, 61, Paris, 1965, p. 227) apropie pe Macarie şi planul său secret mesalian de Bonnaventura, Eckhart şi Fénelon detaşîndu-se pe medii entuziaste asemănătoare: «În doctrina sa foarte personală şi foarte subtilă nu e nimic care să nu poată fi interpretat într-un mod ortodox, ci multe lucruri care, cu simplificările anturajului său (împotriva căruia el ia poziţie) puteau fi rău înţelese».

gen, Evagrie Ponticul, Teodor de Mopsuestia, Nestorie şi chiar pe Arie. Exemplul tipic care ne interesează acum este însă acela că, «scrierile atribuite ascetului egiptean din veacul al IV-lea, cunoscut sub numele de Macarie cel Mare», au fost obiectul — ca şi el — al unei doctrine *damnatio memorias* rămînînd, ca şi *Corpus Dionysiacum* un *pseudepigraphon*.

Autorul — sigur, altul decît Macarie — nu şi-a descoperit numele. Influenţa scrierilor sale atît în Răsărit cît şi în Apus este aproape tot atît de mare ca şi aceea a lui Pseudo-Dionisie. Generaţii de conducători duhovniceşti greci au recomandat scrierile lui Macarie ucenicilor lor, făcîndu-l un clasic al spiritualităţii răsăritene creştine. Şi în Apus, de asemenea, Omiliile duhovniceşti erau cunoscute în cercurile călugăreşti. Erau de asemenea alese de John Westley ca să fie traduse în englezeşte ca o mărturie timpurie a experienţei creştine a Duhului Sfînt»[25].

Respingerea paternităţii Sfîntului Macarie s-a realizat de mult, chiar de către greci, cărora le era foarte scumpă; astfel, în sec. al XVIII-lea călugărul grec *Neophytos Kavsokalivites* identifică pe autorul Omiliilor Duhovniceşti cu un autor mesalian Simeon[26]. Dar precizarea acestei situaţii s-a făcut după articolul lui L. Villecourt publicat în 1920, în care arăta că majoritatea specialiştilor patrologi erau de părere că autorul mesalian, nu putea fi Macarie, care n-a fost osîndit ca eretic[27]. Opinia lui H. Dörries că autorul ar fi Simion al Mesopotamiei[28] menţionat de Teodoret printre conducătorii mesalieni, a fost primită cu scepticism, scrie Meyendorff, de patrologii care nu socotesc ideile indicate drept caracteristice sectei mesaliene. După mai puţin de 15 ani Werner Jager va demonstra un paralelism evident între tratatul «De instituto Christiano» al Sf. Grigore de Nyssa şi aşa numita «Marea Epistolă» a Sf. Macarie, care va minimaliza teoria mesaliană a Omiliilor discutate, fără ca prin aceasta să se stabilească identitatea autorului din alte motive[29]. Noile ediţii critice ale celor 50 de Omilii au uşurat mult discuţiile asupra problemei autorului, dînd putinţa unor judecăţi mai largi, privind informaţiile date de aceste texte nu numai asupra datelor de ordin teologic, ci şi asupra tuturor celorlalte privitoare la autor şi la originea documentelor etc.[30].

Marii specialişti au tras o concluzie justă din popularitatea unor scrieri ca acelea răspîndite sub nume celebre ca Macarie şi Ioan Casian, ori rămase anonime. Ele au fost primite cu pretinsele lor greşeli: Semipelagianismul ori mesalianismul, care trebuiesc cercetate spre a stabili adevărul.

Despre Sfîntul Ioan Casian am vorbit mai de mult; acum cercetăm siutaţia autorului Omiliilor lui Pseudo-Macarie, din punctul de vedere al mesalianismului,

---

25. V. Desprez, *op. cit.*, p. 47—51.

26. Idem, *Ibidem*, p. 51—54 şi Jean Meyendorff, «*Mesalianism sau Antimesalianism*», citat mai sus.

27. Vezi nota 1 din studiul lui J. Meyendorff; "John Wesley, *A. Christian Library*", I. Bristol, 1749: despre folosinţa şi admiraţia lui Wesely pentru Macarie, v. Albert C. Outler, ed. John Wesley, New-York, Daford University Press, 1964, p. 9, nota 26 şi p. 274—275.

28. Vezi nota 2 la Meyendorff, cu indicaţia: B. S. Psevtogas, În cinstea lui P. Khrestou, Tesalonic, 1967, p. 191—214.

29. L. Vilecourt, «*La date et l'origine des homélies spirituelles attribuées à Macarie*», în «Comptes-rendus de l'Académie des inscriptions et Belles-Lettres», 1920, p. 250—258.

30. H. Dörries, «*Symeon von Mesopotamien. Die Überlieferung der Messalianischer Makarios schriften*», Texte und Untersuchungen, 95, I, Leipzig, 1941.

— fapt care nu e ușor de constatat. Există o singură operă siriană, cunoscută sub numele «Liber graduum» (Cartea treptelor) și informațiile asupra ei se găsesc numai în scrierile polemice ale autorilor ortodocși. Cea mai amănunțită descriere a învățăturilor mesaliene o aflăm la Timotei, un preot din Constantinopol (din sec. al VI-lea) și la Sf. Ioan Damaschinul, ele reflectînd condamnarea pripită a lor de sinodul din Side, pe la anul 390, prezidat de Amfilochie al Iconium-ului — ucenic și prieten al Sf. Vasile. Pe baza listelor de erezii mesaliene aflate la ei Hermann Dörries era sigur că a putut să identifice unele dintre Omiliile macariene cu așa zisul *Asceticon* mesalian[31].

Paralelismul aproape verbal al citorva citații din *Asceticon*, aflat de Sf. Ioan Damaschinul cu pasaje din Omilii este într-adevăr izbitor, scrie Meyendorff. Un asemenea paralelism n-ar fi fost de conceput dacă autorul Omiliilor n-ar fi folosit Asceticonul mesalienilor, ori dacă n-ar fi fost în legături strînse cu cercurile în care erau folosite aceste expresii socotite de Sf. Ioan Damaschinul drept caracteristic sectelor.

Din fericire, însă, descrierea învățăturilor mesaliene, date de Sf. Ioan Damaschinul și de preotul Timotei arată că ele sînt într-o contradicție cu totul evidentă cu cele principale din Omiliile duhovnicești.

Astfel, mesalienii au condamnat munca (Timotei, 13; Ioan Damaschinul 17), postul și ascetismul (Timotei 9, 17; Ioan Damaschinul 17); au disprețuit căsătoria, Tainele și ierarhia Bisericii (Ioan Damaschinul 17); au socotit nefolositoare faptele bune și în deosebi mila față de săraci, deoarece numai rugăciunea singură aduce, după ei, mîntuirea (Tim. 15, Ioan Damaschinul 17). Au profesat și alte deviații de învățătură. În învățăturile Omiliilor nu există nimic din toate acestea, ele manifestîndu-se împotriva tuturor acestor deviațiuni de la spiritualitatea monahicească. Au condamnat, de pildă, pe călugărul care, sub pretextul rugăciunii, ar neglija celelalte îndatoriri ale sale, și mai ales grija și servirea fraților săi care poate și trebuie socotită ca un atac împotriva Mesalianismului[32].

Refuzul muncii manuale a fost, de fapt, trăsătura caracteristică a Mesalianismului, oriunde a apărut.

Problema dualismului adică coexistența harului și puterilor răului în suflet este o altă erezie, moștenită de la Maniheism și notată de polemiștii ortodocși (Ioan Damaschinul 1, 2, 3, 13; Timotei 1). Lupta între bine și rău în inima omului este într-adevăr o temă frecventă în Omilii. Textele macariene citate de Dörries sînt dezvoltări ale temei pauline a «noului și vechiului Adam», coexistînd dinamic în om, cîtă vreme nu participă încă la plinătatea eshatologică.

Aria în care gîndirea Omiliilor este într-un contrast evident cu cea mesaliană este aceea a Tainelor și în deosebi cea a Botezului. După izvoarele cunoscute mesalienii credeau că Botezul nu dă nici purificarea de păcate nici incoruptibilitatea

---

31. Werner Jaeger, *"Twa rediscovered Works of Ancient christian Literatura: Gregory of Nyssa and Macarius"* (Leiden, Brill, 1954); W. Völker, *«Neue Urkunden des Messalianismus?»* în «Theologische Literaturzeitung», 68, 1943, p. 129—136; L. Bouyer, *"The Spirituality of the New-Testament and the Father"*, New-York, Desclée, 1963, p. 370—380). În continuare, Meyendorff citează vol. III din *Patrologia* lui J. Quasten și *bibliografia rusă*, p. 585.

32. V. *«Neue Homilien des Makarius/ Symeon herausgegeben* von Erich Klostermann und Heinz Berthold, Texte und Untersuchen", 12, Berlin, 1961; *«De 50 Geistlichen Homilien des Makarias»*, herausgegeben und erläutert von Hermann Dörries, Erich Klostermann, Mathias Kroeger und Walter de Greuyter, 1964).

și deci era nefolositor (Sf. Ioan Damaschinul, 4, 5, 6, 17; Timotei 2, 3, 12). Acest antisacramentalism al mesalienilor îi făceau populari pe călugării sec. IV, care puneau toată nădejdea în ascetismul personal și trăiau, sau se organizau departe de Biserica Creștină, comunitatea sacramentală condusă de Episcop. Căci, precizează Meyendorff, ispita monahismului primar, în general, era sihăstria, adică trăirea în izolare de lume, de comunitate și chiar de Biserica instituțională. Exemplul pe care-l dă este marele îndrumător al monahismului din veacul al IV-lea, Evagrie Ponticul, care nu s-ar fi gîndit niciodată la prezentarea Botezului ca un mijloc real de har ca și pentru Taine în general, în concepția lui despre «rugăciunea curată».

Numeroasele referințe la harul Botezului ca și la realitatea împărtășirii euharistice aflate de-a lungul Omiliilor duhovnicești arată însă că ele sînt în polemică cu Mesalianismul în privința Tainelor.

În «Epistola Mare» se poate citi că Duhul Sfînt, Mîngîietorul dat Sfinților Apostoli și prin ei unicei și adevăratei Biserici a lui Dumnezeu, dăruit din clipa Botezului pentru credință, însoțește în diferite chipuri pe orice om care vine la Botez» (Sf. Ioan Damaschinul 3). Comparînd apoi nașterea din nou prin Botez cu cea firească, este scris: «Cînd cineva se naște de sus, din apă și din Duhul Sfînt nu trebuie să rămînă pentru totdeauna în copilăria vîrstei duhovnicești, ci să progreseze și să crească într-o luptă și un efort zilnic împotriva celui rău»[33]. Mesalienii socoteau sacramentalismul ceva magic. Dar Omiliile le opuneau o concepție de sfințenie dinamică, care impunea un răspuns și un efort uman liber. Mesalienii ignorau lupta, pe care trebuie s-o dea cu răul și cel botezat: «Dacă ziceți că prin venirea lui Hristos păcatul a fost osîndit și că, după Botez răul s-a răspîndit în inimă, ignorați faptul că, de la venirea Domnului pînă acum mulți botezați s-au dedat la rele»[34]. Păcatele celor botezați nu fac Botezul «nefolositor», căci viața creștină este în realitate într-un progres dinamic și Botezul nu e deci un dar static: «De la venirea lui Hristos oamenii progresează prin puterea Botezului spre starea originară a lui Adam și devin stăpîni ai demonilor și pasiunilor lor»[35].

Acest din urmă pasaj elimină posibilitatea unui dualism ontologic. Dar sînt și altele care se referă nu numai la Botez, ci și la Euharistie[36], arătînd că Omiliile își însușesc un vocabular și unele idei mesaliene, pentru ca apoi să le plaseze într-un context sacramental și biblic, îndreptînd astfel sensul lor original greșit.

Meritul patrologului Werner Jaeger este că a stabilit între «Marea Epistolă» și «De Instituto Christiano» al Sf. Grigore de Nyssa un paralelism, care a confirmat acest caracter și acest scop al Omiliilor, repunîndu-l în cercurile monastice ale Asiei Mici, de unde-și are probabil originea.

Meyendorff amintește în continuare că Sf. Vasile cel Mare, codificatorul regulelor călugărești, ca și ucenicii și prietenii săi, Grigore de Nyssa și Amfilochie al Iconium-ului, aveau să întîmpine în Asia Mică forme greșite de ascetism creștin. Originea mișcării monastice din regiune este legată de numele lui Eustație al Sebastei, pe care Sf. Vasile îl venera ca pe învățătorul său[37], dar ai cărui alți ucenici

33. Symeon v. Mesopotamien, p. 425—450. Toate textele importante au fost adunate de teologul rus M. Kmosko, în introducerea lui la «Liber Graduum» din *Patrologia Syriaca*, 3 Paris, 1926.
34. W. Jaeger, *«Two rediscovered Works»*, p. 282; *«Epistola Magna* și în special p. 288 interpretarea istoriei evanghelice a Martei și Mariei.
35. *«Epistola Magna»*, ed. cit., p. 236.
36. *Omila 15*, 15, ed. Dörries, p. 135—136, Migne, P.G. 34, col. 384D — 385 A.
37. «*Omilia I*» în «Neue Homilien», ed. cit., p. 3.

au dispreţuit căsătoria şi au înlăturat Tainele şi Biserica. Se amintesc şi strînsele legături între «eustaţieni» şi «mesalieni».

La monahii din Asia Mică, exista în sec. al IV-lea o tradiţie continuă de extremism ascetic. Ca replică, Sinodul din Gangra (pe la 341) a condamnat pe eustaţieni, pe cînd mesalienii au fost anatematizaţi (pe la 390). Dar pe cînd Sinoade ca acelea de la Gangra şi Side au ajuns la condamnări formale ale acestor grupe extremiste, purtătorii de cuvînt majori ai monahismului «erudit» — Vasile cel Mare, Grigore al Nyssei şi autorul Omiliilor duhovniceşti se forţau să croiască o cale departe de primejdia sectară în principalul curent al tradiţiei creştine. Meyendorff aduce în acest sens exemple recente, adevărate, de necrezut [38]. Multe dintre articolele *Regulelor* Sf. Vasile par a putea fi interpretate ca reflectînd unele dintre atitudinile eustaţienilor condamnaţi la Gangra. «Această coincidenţă nu poate fi explicată numai prin faptul că Gangra a fost un sinod de episcopi arieni prezidat de Eusebiu al Nicomidiei şi că Sf. Vasile în mod conştient a pus în discuţie autoritatea aceluia. El cu siguranţă că n-ar fi subscris la înlăturarea formală a căsătoriei şi nu era omul care să pună la îndoială, în principiu, autoritatea episcopatului. Dar şi el a adoptat o apropiere pozitivă de mişcarea mînăstirească în sine şi aceasta a implicat, pe la 360 cînd el scria *Regulele* sale, o integrare de elemente şi atitudini care erau comune călugărilor ortodocşi şi mesalieni (ori «eustaţieni»). Evidenţa lăuntrică nu îngăduie să se facă vreo deosebire substanţială între Sf. Vasile cel Mare şi anonimul autor al scrierilor macariene cu privire la atitudinea lor faţă de Mesalianism» [39].

Meyendorff aminteşte din nou că misticismul creştin era expus la două ispite: aceea a Mesalianismului şi aceea a intelectualismului platonic... Ambele au implicat individualismul antisocial, înlăturarea Bisericii ca instituţie sacramentală şi fuga de responsabilitate în lumea «vizibilă». Dar ele erau opuse una alteia, adaugă Meyendorff, în concepţia lor despre om. Materialism naiv de o parte şi spiritualism intelectual de alta — ambele fiind nepotrivite pentru o spiritualitate creştină corectă.

În faţa acestei ispite, Părinţii capadochieni au pornit un lung proces de integrare reuşind la început să definească linia generală care a devenit modelul acceptat: «Pseudo-Macarie stă astfel în centrul acestui proces: Sacramentalismul lui explicit, concepţia lui despre om ca un tot unic psiho-somatic, pătrunderea lui evidentă în concepţiile cele mai autentice neo-testamentare ale hristologiei şi pnevmatologiei, au contribuit în mare măsură să combată mişcarea de alunecare în individualismul sectar.

În dezacord în privinţa esenţei omului, preferinţele origeniste şi cele mesalieniset conicid însă în afirmarea lor că, comuniunea cu Dumnezeu — scopul existenţei creştine — nu anulează libertatea de a alege şi că darul Duhului este proporţionat de efortul liber al omului de a întîlni harul lui Dumnezeu. Tradiţia patristică de mai tîrziu, după ce şi-a însuşit gîndirea celor doi: a lui Pseudo-Macarie şi a lui Evagrie, va socoti mereu drept garantată această relaţie liberă şi dinamică dintre natura umană şi harul dumnezeiesc, — o relaţie cel mai bine

---

38. De pildă *Omilia 13-a*, în H. Dörries, ed. cit., p. 120—121 (*Omil. 14*, 4, în Migne, P.G. 34, col. 527 CD).

39. Pentru influenţa lui Eustaţie asupra Sf. Vasile, Meyendorff citează pe Armand de Mendietta, *L'ascèse monastique de Saint Basile*. Essai historique, Maredsous, 1948, p. 52—61.

exprimată de termenul συνεργία, «cooperare» între Dumnezeu și om, în actul conștient al mîntuirii personale a omului.

E un fapt bine cunoscut că acest concept era înțeles ca «semipelagianism» în Apus.

M-aș mira, scrie mai departe Meyendorff, dacă aceeași frică de «pelagianism»' n-ar fi impulsul care forțează pe teologii și istoricii contemporani să citească «mesalianism» în operele lui Pseudo-Macarie și, prin el, în întreaga tradiție pe care o reprezintă el. Căci definirea mesalianismului ca «o formă de pelagianism», în esență, s-a făcut deseori [40].

Meyendorff încheie acest studiu strălucit cu această întrebare foarte expresivă, care rezumă o istorie întreagă a problemei bine cunoscută prin lupta Augustin-Casian și partizanii lor, din secolul al V-lea: «Dar n-ar fi oare mai de folos să interpretăm pe autorii duhovnicești ai Răsăritului, fără să-i mai judecăm prin categoriile Apusului latin post-augustinian, care erau sigur nepotrivite pentru înțelegerea unor astfel de scrieri ca acestea ale lui Pseudo-Macarie?» [41].

7. Sub titlul *«Izvoare și originalitatea lui Pseudo-Macarie»*, Vincent Desprez scrie printre altele [42] că el se află la confluența mai multor curente și că a suferit felurite influențe — ceea ce este foarte adevărat. În acest cadru, el amintește maniheismul și iudaismul, călătoriile pe care le-a făcut, avînd un deosebit simț de observație și posibilitatea unor experiențe bogate. Manifestă, de asemenea, o oarecare formație retorică și filosofică și o imaginație impresionantă. Omiliile II, 32, 7—8 și II 45, 4 arată oarecare eșec în legăturile lui cu lumea împărătească, a magistraților, înțelepților, retorilor și artiștilor, numai Dumnezeu putînd vindeca suferințele sufletești.

Desprez mai amintește și influențele platonice și cele stoice din punct de vedere antropologic și cosmologic: Cea dintîi manifestîndu-se în demnitatea sufletului făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și prin înălțarea sufletului spre frumusețea și binele dumnezeiesc, pe aripile sufletului; cea de a doua se arată prin corporeitatea sufletului, prin concepția fizică a păcatului și a harului, prin impasibilitate și contemplarea divinului, plecînd de la firea însăși. Împotriva maniheismului, el a afirmat libertatea sufletului, dar e urmărit de obsesia răului.

---

40. El citează ca mare autoritate patristică pe J. Gribomont cu lucrarea sa *«La monachism au IV-e-siècle en Asia Mineure: De Gangres au Messalianisme»*, în *«Studia Patristica» II (Berlin, 1957), p. 404—407.*

41. J. Gribomont, ale cărui cercetări asupra acestei perioade aduce multă lumină asupra adevăratului caracter al lui «Macarie», recunoaște că sînt «multe forme de Mesalianism» și că Macarie «nu s-a socotit niciodată un mesalian». Totuși el nu poate înlătura teza că autorul Omiliilor ar fi Simion al Mesopotamiei, condamnat la Side. Vezi *«De Instituto christiano» et le Messalianisme de Grégoire de Nysse»*, în *«Studia Patristica»* V, (Berlin), 1962), p. 320—321. Părerea aceasta e categoric respinsă de J. Meyendorff care o socotește o contradicție evidentă și nefolositoare care trebuie să fie înlăturată dacă se ține seama de indicațiile date asupra Mesalianismului de preotul Timotei și Sf. Ioan Damaschinul, arătate mai sus pe larg (care-l socotesc eretic).

42. Nota 20 a Rectorului Meyendorff de la p. 590 a studiului său arată că acest punct a fost mult discutat în studiul lui R. Staats, *»Gregor von Nyssa und die Messalianer»*, (Berlin, 1968) și în acela al lui A. Baker, *«Syriac und die Scriptural Quotations of Pseudo-Macarius»*, în "Journal of Theological Studies", XX, 1, aprilie 1969, p. 133—149. În nota următoare el dă ca exemplu categoric studiul lui I. Hausherr: *«L'erreur fondamentale et la logique du Messalianisme»* în "Orientalia Christiana Periodica", I, 1935, p. 358.

Ca şi Sfinţii Capadocieni, citează Biblia şi puţini filosofi; este influenţat de Origen şi de Sf. Vasile şi mai ales de Sf. Grigore de Nyssa. Este preocupat de problemele comunităţilor monahale, pentru care repetă poruncile scripturistice «cu căldura convingerilor şi experienţei sale, dezvăluind obligaţiile luptei duhovniceşti şi splendorile vieţii dumnezeieşti».

Este original «prin stilul său încărcat de imagini şi reminiscenţe biblice», încîntînd cu adevărat deseori auditoriul.

Transmiterea literaturii duhovniceşti de mai tîrziu a temelor unei experienţe şi pedagogii ale harului a făcut-o într-un mod foarte apropiat de Clement al Alexandriei şi de Origen, unindu-l cu acela al Sfinţilor Capadocieni. Este, de asemenea, apropiat de Evagrie, care manifestă mistica şi ascetica sa într-un fel foarte intelectualist, în sensul că aceste procese sînt la el conştiente.

În epoca lui va manifesta influenţa lui direct sau prin mijlocirea lui Diadoh al Foticeii asupra misticilor nestorieni, asupra lui Simeon Noul Teolog şi asupra unor mistici şi asceţi ruşi etc.[43].

III. ÎNVĂŢĂTURA

La acest capitol ne vom servi de două studii: Primul, cel principal, al Maicii *Mariette Canévet*, romano-catolică, este publicat în «Dictionnaire de Spiritualité», p. 27—38, cu subtitlul «Doctrine spirituelle» în cadrul studiului «Pseudo-Macaire (Syméon)» de V. Desprez. Al doilea aparţine capelanului oraşului Augsburg *Dr. Dionys Stiefenhofer*, în introducerea traducerii celor Cincizeci de omilii («Des Heiligen Makarius des Ägypters funfzig geistliche Homilien», Kempten & Müenchen, 1913, p. XVI—XXIII); dar mai ales la note ne vom servi şi de alţi autori ca Mahoney şi Pr. romano-catolic Placide Deseille.

Învăţătura Omiliilor este în parte înfăţişată şi într-un mod original sub formă de întrebări şi răspunsuri, adeseori repetate, şi care nu formează o unitate de mari probleme doctrinale. Dar din ele se degajează unele trăsături tipice ale unui fel de viaţă ascetică, mistică şi comunitară. Ele reliefează o învăţătură personală, în care întîietatea e deţinută de lupta duhovnicească, de interiorizarea vieţii duhovniceşti cu o puternică experienţă personală şi intimă a realităţilor dumnezeieşti, de rolul eminent al acţiunii Duhului Sfînt şi, în sfîrşit, de însemnătatea unică a rugăciunii — calea desăvîrşirii adevărului creştin.

1. *Cadrul mînăstiresc* este puţin descris; se accentuiază numai viaţa chinovitică în dragostea, care nu scoate în relief lipsurile fratelui său, ci calităţile: Cel ce se roagă să nu bîrfească pe cel ce munceşte şi viceversa (II, 3, 2). Se insistă asupra rugăciunii, blamîndu-se excesele de atitudini şi amintindu-se lipsurile (II, 6, 1; II, 33, 1—2 etc.).

Sărăcia este strictă; «nu trebuie să ai decît haina de pe tine, ca să n-ai griji». «Obişnuind trupul să se culce pe jos şi să facă mătănii la rugăciune sînteţi mult mai vrednici de stimă, decît cei care nu slujesc pe Domnul, pe cînd voi prin purtarea şi hrana voastră sărăcăcioasă, adoraţi şi slăviţi pe Dumnezeu» (III Precuv. 7).

Cel ce îmbrăţişează viaţa călugărească se numeşte «frate» sau «creştin» pur şi simplu, arătînd ce înţelege el prin desăvîrşirea creştină. Renunţă la căsătorie

---

43. Studiul acesta publicat în p. 585—590, fiind foarte bogat în idei rezumate, precum s-a putut vedea, l-am reprodus mult, cuvînt cu cuvînt, pentru a nu se pierde din această bogăţie foarte preţioasă pentru lucrarea noastră.

şi la lume, pentru a se uni cu Dumnezeu în veşnicie (G. L., p. 241, 14—16). Mai mult, se predă cu totul fraţilor săi, renunţînd la sine însuşi şi purtîndu-se ca un rob cumpărat cu ei, după cuvintele Domnului: «Cel ce vrea să fie cel dintîi, şi cel mai mare, să fie tuturor supus, slujitorul tuturor» şi mai ales al stareţilor, care sînt în fruntea tuturor, însărcinaţi cu grelele griji ale virtuţii, socotindu-se mereu datorinc, în slujba fraţilor, pe care trebuie s-o îndeplinească cu dragoste şi în simplicitate (G. L. p. 257—258).

Dragostea de Dumnezeu obligă la rugăciune. Împlinirea tuturor îndatoririlor rămîn deseori lucrări exterioare. Aşa sînt: postul, psalmodia, veghea şi vizitele care nu implică suferinţe (I, 8, 3, 1). Ceea ce facem trebuie să aducă slava lui Dumnezeu şi nu lauda noastră. Rugăciunea trebuie să aibă un loc din ce în ce mai mare în viaţa călugărului care progresează. Ea deosebeşte pe cei care se roagă de cei care lucrează şi face părtaşi la binefacerile ei pe cei care ajută pe cel ce se roagă neîncetat (G. L., p. 270, 24 la p. 271, 6).

La grupul de călugări rugători sînt adăugaţi şi «stareţii», al căror rang trebuie păstrat spre binele comunităţii (G. L., p. 258, 22—253, 4).

Oamenii cu experienţa vieţii duhovniceşti sînt foarte preţioşi, în special pentru îndrumarea celor tineri (I, 21, 15—19; 33, 36 şi G. L., p. 274, 4 etc.).

Oamenii duhovniceşti trebuiesc aleşi după preferinţa celor tineri (III, 7, 2 cf. art. «Direction spirituelle en Orient», D. S., t. 3, col. 1008 sq.).

Într-o comunitate atît de deosebită ca formaţie, vîrstă şi experienţă, înţelegerea şi armonia sînt manifestarea dragostei. Toţi fraţii colaborează la măreţia întregii comunităţi după cum fiecare dintre ei face totul spre lauda oricăruia dintre ei. Şi Marta ca şi Maria are meritele ei; căci altfel Domnul n-ar fi spălat picioarele ucenicilor Săi. Totuşi slujirea rugăciunii şi a cuvîntului este mai presus, căci altfel Sfinţii Apostoli nu s-ar fi desărcinat de slujirea la mese (G. L., p. 287, 16 sq).

2. *Lupta duhovnicească.* Viaţa creştină se caracterizează ca o luptă niciodată terminată. Pseudo-Macarie vorbeşte despre Adam, al cărui păcat original e moştenit de fiecare om, ca şi despre acesta. Înaintea lui a păcătuit satan şi începînd cu Adam, omul se află într-un cîmp de înfruntare a două puteri: Dumnezeu şi îngerii de-o parte, satan şi puterile răului de alta. Sufletul a pierdut calitatea de asemănare a lui Dumnezeu şi este lipsit de slava şi de puterea lui. Un val de gînduri rele crede că-l va acoperi şi-l va salva (II, 20, 3). Închizîndu-se bunurilor cereşti sufletului lui Adam, s-a deschis celor pămîneşti şi răul a pătruns în el, «ca un şarpe care se svîrcoleşte, alunecă în el, unde se ascunde şi se preface în al doilea suflet, care se adaugă celui dintîi». Răul mai e asemănat cu un arbore plantat în grădina lui Dumnezeu — inima omului — iar gîndurile rele cu spinii şi pălămida, pe care Adam le cultiva acolo cu sudoarea frunţii lui.

Lipsit de veşmîntul slavei originare, omul e redus la firea sa proprie; în el se luptă acum două puteri străine, harul şi păcatul, între care trebuie să aleagă: Puterea răului duce la pieirea întregii lumi, iar a lui Dumnezeu la mîntuirea ei. Acum omul are de ales, potrivit propriei sale alegeri. Chiar după Botez, care face să intre din nou în suflet puterea lucrătoare a harului Duhului Sfînt, păcatul supravieţuieşte. Lucrarea harică a Botezului a fost comparată, cum am amintit mai sus, cu aceea a briciului la ras: el curăţă barba de păr, dar nu-l desrădăcinează, aşa încît omul este izbăvit de păcatul originar şi de celelalte pe care le-a adăugat, dar

poate păcătui din nou, deși poate birui răul cu ajutorul harului. (Aici se citează în special Sf. Ioan Damaschin care, cu această explicație osîndește mesalianismul, în «Despre erezii», (80, 2—5; Migne P. G. 94, 729 a; ed. M. Kmosko. Patrologia siriacă, tom. 3, p. CCXXX; cf. D.S.t. 9, col. 752—753).

Cu aceasta, precum am văzut mai sus în cadrul studiului Păr. J. Meyendorff, autorul, împreună cu Sf. Ioan Casian și alți sfinți orientali, respinge augustinismul Fer. Augustin și semipelagianismul, afirmînd însă rolul și importanța libertății omenești — mîntuirea săvîrșindu-se și prin har, și prin credință, și prin fapte bune. Căci «harul îngăduie chiar celor desăvîrșiți să aibă voința și puterea de a face ceea ce vor» (I, 6, 5). Și Pseudo-Macarie amintește țipătul copilului care nu se poate duce la maică-sa, iar ea este fericită să-l ridice în brațe și să-l îmbrățișeze. La fel sînt amintiți Zacheu și orbul din naștere.

Prin acest plînset și prin pregătirea pe care și-o face pentru primirea Duhului Sfînt, el prilejuiește, numai mîntuirea sa, pe care o săvîrșește Duhul Sfînt.

Toate amărăciunile pe care le suportă omul pe pămînt ajută la desăvîrșirea omului. Mîntuit va fi însă numai cel care persevereează pînă la sfîrșit în bine, neabătîndu-se de la poruncile lui Dumnezeu. Libertatea noastră poate fi pusă la încercare din timp în timp și atunci se vede tăria credinței noastre (II, 27, 21), ca și smerenia noastră.

Discernămîntul n-a fost total pierdut; prin el conștiința noastră examinează binele și răul după criteriul dragostei de Dumnezeu și de frați (I, 2, 10), care aduce bucuria, pacea, mila și adevărul (I, 4, 20).

Lipsa de smerenie însă poate face pe monah să se creadă martir, ferindu-se însă de adevăratele suferințe, deși are în față moartea Mîntuitorului și a adevăraților martiri, modelele noastre (I, 6, 2; I, 7, 17).

Asemenea altor scrieri ale epocii, Omiliile enumără listele mari ale virtuților și viciilor (II, 40, 1 și G. L., p. 268, 11) și descriu patimile, ca arme grele de învins ale lui satan, care ruinează progresul spiritual și duc deseori la disperare, dacă nu li se opun nădejdea și perseverența.

Păcatul cel mai greu de învins rămîne însă chiar pentru asceți *mîndria* care șterge renumele de creștin. Însuși Adam și-a făurit în rai tot felul de podoabe imaginare în momentul căderii, cu care se fălea și de care era satisfăcut, depărtîndu-se din ce în ce mai mult de Creatorul său (II, 45, 4). Visurile și închipuirea sînt folosite de satan pentru a menține pe creștinul închipuit cît mai departe de calea mîntuirii (I, 33).

Călugărul se poate lăsa prins în cursa cuvintelor frumoase, vorbind despre virtuțile pe care nu le practică și despre Scriptură fără har în sine. Omilia I, 7, 17 proclamă fericirea celor săraci cu duhul pentru a încununa biruința împotriva mîndriei învățînd că «atunci cînd un om e drept și ales de Dumnezeu nu se gîndește că e vrednic de cinstire, ci socotește sufletul său nevrednic și redus la neant, neștiind nimic, neposedînd nimic» (I, 7, 17). E ca un sac urît, plin de perle. Căci virtutea primordială a vieții monahale e smerenia.

Lupta duhovnicească nu se sfîrșește pînă la moarte, cum am amintit. Pseudo-Macarie amintește că el a cunoscut asceți înzestrați cu toate harismele, dar care au căzut fiindcă nu au ajuns la desăvîrșire la sfîrșit, adică netrăind în frica de Dumnezeu și în smerenie.

3. *Rugăciunea*. Este manifestarea zelului suprem și temelia practicilor virtuoase «prin care dobîndim zilnic restul virtuților cerute de la Dumnezeu» (G. L.

p. 268, 19 la 269, 3). Rugăciunea aduce comuniunea mistică de sfințenie cu Dumnezeu și unirea cu Domnul, atras fiind de dragostea Duhului Sfînt și de un dor arzător pentru Dumnezeu (I, 4, 1, 4). Răul necesită prezența Duhului Sfînt, făcută posibilă prin rugăciune continuă: «Cînd te rogi ce zici? Doamne, Te rog, Te rog. Repetă aceasta și cînd mergi și cînd mănînci și cînd bei și cînd nu faci nimic» (I, 6, 3, 3). Această formulare pregătește «rugăciunea lui Iisus» (D. S. t. 8, col. 1130 sq.).

Omilia I, 29 descrie foarte amănunțit și cu profunzime exercițiul ascetic al rugăciunii, prin adunarea gîndirilor împrăștiate în preocupări pămîntești pentru a uni cu Dumnezeu o minte purificată și concentrată în așteptarea harului. Liniștea și practica virtuților favorizează rugăciunea, pe cînd diavolul depărtează sufletul de Dumnezeu prin gîndurile rele. Duhul Sfînt arde atunci gîndurile rele: «Așa cum mărăcinii aruncați în foc... sînt imediat consumați, tot așa demonii aprinși, care vor să combată pe om se aprind și sînt consumați de puterea dumnezeiască și de focul ei. Și chiar cînd diavolii sînt tari ca un munte de fier, sînt arși de rugăciune cu ceara de foc» (I, 14, 5). Grație focului dumnezeiesc care curăță tot ce este pămîntesc și păcătos, sufletul se curăță și se lumirează, ajungînd pînă la «apatie», după ce s-a înflăcărat de lumina curată a Duhului Sfînt (II, 14, 7; 9, 12; 18, 10), iar la Înviere, Dumnezeirea luminoasă a lui Hristos și focul ei mistuitor al răului strălucește în sufletul înnoit și înduhovnicește trupurile, aducînd desfătare, bucurie și pace veșnică (II, 40, 3; II, 15, 31; cf. D.S. art. «Extrase», t. 4, col. 2107—2108).

4. *Teologia duhovnicească*[44]. Spiritualitatea lui Pseudo-Macarie cere cooperarea, sinergismul omului cu harul pentru mîntuirea lui. Ca și mesalienii, Pseudo-Macarie insistă asupra faptului că botezul nu dezrădăcinează răul din inima omului, deși o curăță de păcate, de aceea luptă continuu (după formula: har, credință și fapte bune). Apostolul Pavel amintește în 1—8 Romani că, creștinii n-au ajuns la capătul luptei și aici citează: V. Desprez cu studiul: «Les citations de Romains 1—8 dans les «Homélies» macariennes, în «Parole d'Orient», (t. III, 1972, p. 75—103 și 197—240). Mai mult, eforturile omenești sînt fără urmări dacă rămîn exterioare ca de pildă: îngenuncherile, strigătele în rugăciuni, o citire a Bibliei care rămîne la literă: «Niciunul dintre voi să nu caute să cunoască pe Dumnezeu numai după cuvinte, ci să-l aibă în inimă cu toată simțirea și cunoștința» (I, 5, 2, 7); de la experiență trece la «minunea prin experiență» și deplinătatea tuturor manifestărilor sufletești.

Totul este săvîrșit în noi de «Duhul Sfînt», «Duhul lui Dumnezeu», «Duhul lui Hristos», harul lui. «Venirea Domnului» înseamnă pentru Pseudo-Macarie întruparea sau harul lui Dumnezeu în om; iar «puterea lui Dumnezeu» înseamnă lucrarea lui Hristos sau a Duhului Sfînt în noi, care ne dă harismele: a cuvîntului, a discernămîntului, a profeției, a revelației, a vindecărilor. Ele nu dau nici o satisfacție personală și nu trebuie să ne facă să uităm prezența răului, care nu este încă învins. Omul poate ajunge la adevărata rugăciune care este făcută «în duh și în adevăr» și poate să cunoască «Botezul focului și Duhului» — adevăratul Botez al Noului Testament. Cînd acest Botez produce roadele sale în sufletul creștinului desăvîrșit «creștinii botezați în Duhul Sfînt nu mai au experiența răului» și se deosebesc de cei care «deși au harul tot mai sînt amestecați cu păcatul» (II, 43, 3).

44. *Op. cit.*, p. 54—56.

Se pune accentul pe necesitatea experienței a luptei între har și rău, dîndu-se astfel mai multă importanță criteriilor personale ale prezenței Duhului decît activității bisericești ca citirea Bibliei, comentariului Scripturilor, Tainelor. «Puterea Duhului acționează în plinătatea Lui, îndeplinind slujba Lui în inimă» (II, 15, 20). Lucrarea harului este simțită cu adevărat prezentă și eficace; de aceea, dacă părăsesc preocupările lumii acesteea, suferința și tristețea se vor preface în bucurie și liniște sufletească (II, 49, 5).

Această linșite arată o stare de dependență de bună voie și totală față de binefăcătorul său. Macarie dă ca exemplu pe omul sărac, primit cu prietenie de un om bogat, care-i dă liber acces la inima și bunurile sale. Plin de recunoștință și copleșit de bunătate, omul sărac și-a aflat această liniște sufletească «la acela de la care primește totul și nu mai are grijă de nimic» (I. 31). Dar poți avea o liniște greșită și să te înșeli în privința binefăcătorului, atunci cînd ea îți este asigurată de bunurile acestei lumi (I, 4, 28; 8, 17; II, 45, 3). De aceea sufletele care așteaptă linșitea de la Dumnezeu, nu o întemeiază pe darurile acestei lumi (I, 31, 1). Căci adevărata liniște ți-o dă liberarea de gîndurile rele, care năpădesc sufletul (II, 35, 1; 32, 7). Ca urmare, ea se află numai în rugăciune (II, 40, 6).

Iar după ce sufletul eliberat de ceea ce-l tulbură, poate să se ocupe de frații lui și de propria-i casă (I, 4, 4). Hristos ne-a eliberat de greutatea păcatelor și ne dă liniștea absolută (II, 62, 2; Mt. 11, 28). Și Macarie și tradiția dinainte amintește fericirea celor aleși, ca o liniște perfectă cu o bucurie și o veselie desăvîrșită. Dar nu aprobă pe cei care se cred deja ajunși la ea, fiindcă liniștea de aici alternează cu lupta împotriva răului, după cum se poate vedea din 0,4, 5; 8, 7 etc.

În același context arată ceea ce condiționează starea adevăratului creștin, ca Botezul focului și al Duhului Sfînt. Același lucru se poate spune despre Biserică, chiar despre cea «vizibilă», mai ales despre cea «individuală», adică adunarea gîndurilor în jurul lui Dumnezeu, sau despre «adunarea sfinților», Biserica lui Israel, Ierusalimul ceresc, în care toți îmbrăcați în slava lui Dumnezeu «Așa cum o pasăre învață puii ei să zboare, copiii lui Dumnezeu progresează în luptă și în fapte bune. Apoi Duhul îi învață să zboare din cuibul inimii și al gîndurilor, adică să zboare fără tulburare. După aceea sufletul se înalță din ce în ce mai sus și sufletul omenesc poate părăsi lumea aceasta sub aripile Duhului într-o liniște completă și într-o absență totală de griji; el primește atunci viziuni și revelații (III, 16, 2). La învierea finală trupurile se vor îmbrăca în slava Duhului pe care numai sufletul îl poate poseda aici — jos». Fără lucrarea Duhului Sfînt sufletul nu s-ar putea înălța de pe pămînt. El îi dă puterea eficace în lupta duhovnicească și El triumfă atunci cînd sufletul devine un «duh purtător de trup» (I, 11, 4).

Mariette Canévet observă primația Duhului în această luptă spirituală care pare a lăsa în umbră hristologia Omiliilor duhovnicești. «Această ștergere, scrie ea, provine de la scopul pe care-l propun Omiliile duhovnicești: să învețe pe călugăr, deja creștin și deja botezat, să trăiască în sfîrșit chemarea lui de creștin «cu adevărat», s-o ducă printre suferințe și bucurii, în perseverență, luptă și rugăciune, pînă la răsplata finală care este deasemenea darul suprem al lui Dumnezeu».

IV. INFLUENȚA OMILIILOR ASUPRA SPIRITUALITĂȚII CREȘTINE [45]

Această influență care s-a exercitat asupra tuturor confesiunilor creștine se continuă pînă în vremea noastră, ca simbol al spiritualității Ortodoxiei și al pustiei, cu toate disputele asupra autorului și mesalianismului său, care s-au manifestat de-a lungul vremurilor [46].

S-a scos în relief «mistica luminii, pe care a manifestat-o în special Origen în oarecare contrast cu intelectualismul lui Evagrie și care a avansat în dorința înflăcărată de desăvîrșire pînă la ceea ce unii au numit, curios: intoxicare cu Dumnezeu» — titlul cărții citate a lui George a Malory.

Nu s-a putut stabili raportul de dependență cu Sf. Ioan Casian, pe care noi îl socotim că a activat înaintea lui Pseudo-Macarie. Dar cei care l-au urmat, au putut să se bucure de influența amîndurora. Vom aminti aici, în prima etapă misticii de limba greacă din primele veacuri, care este evident că s-au bucurat de influența Omiliilor lui Macarie. Printre primii și cei mai populari este Calinic *Sirianul*, ale cărui cateheze, puse în gura lui Hypatios, au dezvoltat învățătura «adevăratului creștinism», practica rugăciunii neîntrerupte a inimii și a virtuților. Ele arată că autorul, trăind înainte de 450, a cunoscut Omiliile lui Macarie care îi era lui anterior.

Înaintea lor este citat Diadoh al Foticeii, care prelungește climatul și vocabularul lui Macarie, cu rugăciunea lui Iisus și practica isihastă în special, continuate cu respingerea cohabitării păcatului cu harul și învățăturii speciale despre Botez și despre discernămînt.

George Malory și Vincent Desprez notează influența specială a lui Macarie asupra misticilor sirieni și nestorieni din secolele VII și VIII: Dadisho Qatar și Isaac de Ninive în sec. al VII-lea; Iosif Hazzaya și Ioan Dalyatha, în sec. al VIII-lea. Studiile făcute asupra lor de specialiștii apuseni, cunoscători ai limbii siriace, sînt numeroase [47].

La *bizantini* influența a început să se manifeste puternic în special prin Sfîntul Simeon Metafrastul (Logotetul, 900—984), care, cu al său Monologion, colecție de vieți de sfinți, a avut o mare căutare îndată după apariția lui.

Aceste descrieri au făcut începutul vieților de sfinți din Minei. Tot așa de importantă este tîlcuirea (traducerea interpretativă) a unui grup de 36 de Omilii, prefăcute în cinci Omilii mari care au fost integrate în Filocalie de Sf. Nicodim. A fost mare demnitar al curții bizantine și este pomenit ca sfînt la 9 noiembrie de Biserica noastră.

Dar influența Sfîntului Macarie s-a exercitat în veacul al XI-lea asupra *Sfîntului Simeon Noul Teolog* (949—1022), «prin imnele și cateheza lui despre Sfînta

---

45. v. Vincent Desprez, *«Macaire, Pseudo-Macaire, Macaire-Siméon»*, în «Dictionnaire de Spiritualité», t. 10, c. 39—41. Vezi de asemenea Diadoh al Foticeii, *Cuvînt ascetic*, în *Filocalia română*, vol. I, ed. II, p. 368—378; vezi de asemenea J. Meyendorff, *«Kyriakon, Festschrift Johannes Quasten»*, vol. II, p. 585—586, nota 6; vezi de asemenea J. Quasten, *«Patrologie»*, III, Westminster Md., Neuman Press, p. 165—166.

46. Mariette Canévet termină cu acest paragraf capitolul despre «Învățătura Sf. Pseudo-Macarie».

47. În această privință ne folosim tot de articolul profesorului romano-catolic Vincent Desprez, *«Pseudo-Macaire (Syméon)»*, din «D.S.», p. 39—43 și de Introducerea romano-catolicului GEORGE A. MALOREY, S. I., la cartea lui citată *"Intoxicated with God"*, p. 8—11.

Treime, experienţa harului, condiţia omului păcătos fără mîntuire, misticismul despre locuirea Sfîntului Duh şi despre „Botez în Duhul...", care arată o puternică influenţă macariană. Romano-catolicul Vincent Desprez aminteşte în felul următor influenţa asupra *Sf. Grigore Palama* (1296—1359): El citează explicit pe «Macarie cel Mare» şi foloseşte două puncte din învăţătura sa, pe care o interpretează într-un mod special: 1. Participarea corpului la viaţa supranaturală, prin mijlocirea inimii, care este locul acelui *nous* (Omilia II, 15, 20). 2. Caracterul ne-intelectual al luminii cereşti, care se comunică substanţei sufletului»[48] etc., etc.

Sînt pomeniţi în continuare alţi *scriitori isihaşti bizantini*, care şi ei au practicat rugăciunea inimii şi rugăciunea lui Iisus, ca *Nichifor Isihastul* (pe la 1230), *Sf. Grigore din Sinai* (1255—1346), care au accentuat integrarea sfinţitoare a trupului, sufletului şi duhului, fiind simţită prezenţa lăuntrică a lui Dumnezeu şi a harului — viaţa duhovnicească a lui Macarie. Această influenţă s-a răspîndit mai departe prin doi discipoli ai Sf. Grigore din Sinai în sec. al XIV-lea: Patriarhul Callistos şi Ignatie de Xanthopoulos, ca isihaşti. *Sf. Nicolae Cabasila* (1320—1391) a strălucit prin «Viaţa în Hristos» şi «Comentariu la Dumnezeiasca Liturghie», luînd tema rugăciunii inimii şi a vieţii duhovniceşti de la Macarie şi introducînd noi perspective în spiritualitatea sacramentală, cu accentul pe întîlnirea dinamică cu Iisus Hristos Cel înviat[49].

Influenţa asupra românilor. Preotul Vincent Desprez (monah de la Ligugé) scrie în opera citată de noi continuu, vol. I din Pseudo-Macarie, «Oeuvres Spirituelles», p. 16, în capitolul «L'Oeuvre du Pseudo-Macarie, tradition grecque»: «Colecţia a doua a celor cincizeci de omilii duhovniceşti, selecţiune inteligentă, cunoscută în Apus de la 1559, şi cea mai răspîndită în Răsărit, ocupă 322 de pagini în ediţia critică, care se sprijină pe opt manuscrise». În nota 3 el continuă aşa: «Cele mai bune sînt cele din *Halki Panhagias Kamariotisses* 75, din al XI-lea sau mai curînd al XII-lea secol (K) şi din *Mosquensis, Biblioteca sinodală*, gr. 177, sec. XII (M). Ele au aparţinut mînăstirilor din Lavră (K) şi a lui Philotheon (M) din Muntele Athos şi provin de acolo, poate. Alte două manuscrise provin de la Athos şi unul din Siria—Palestina; *cele mai vechi învăţăminte privind pe ceilalţi doi factori duc către Moldova şi Constantinopol* («orientent vers la Moldavie et Constantinople»).[50]

Paisie Velicicovsky (1722—1794), care a activat şi a murit în Moldova, a lăsat două exemplare ale Filocaliei şi multe alte manuscrise în ruseşte; în biblioteca lui de la Neamţu s-au găsit multe manuscrise româneşti. Ele s-au înmulţit prin strădania lui şi a altor călugări, arzînd de focul dumnezeiesc, care le tîlcuiau şi apoi le copiau, ca să le înmulţească, cu o scriere măiastră, şi frumos colorată. Multe dintre aceste manuscise au au fost răpite de prin mînăstiri de cei care au

48. Amintim combaterea ideii că autorul omiliilor este, după tradiţia ortodoxă, un călugăr ortodox grec din secolul al XVIII-lea, făcută cu argumente interne şi externe, de Neophytos Kavsokalivites. (Vezi în această privinţă, *op. cit.*, a lui Jean Meyendorff, *«Messalianism şi Antimessalianism? — A fresh Look şi at the «macarian» Problem»*, p. 585, nota 2.

49. A se vedea George A. Malorey, S. I., *op. cit.*, p. 8 şi Vincent Desprez, *op. cit.*, p. 39—40.

50. Aceste probleme ale Sf. Grigore Palamas au fost dezvoltate pe larg de J. Meyendorff în *«Introduction à l'étude de Gregoire Palamas»*, col. «Patristica Sorbonensis», 3 (Paris, 1959, p. 198—213). Pentru Sf. Simeon Noul Teolog a se vedea George Malorey, *op. cit.*, p. 8.

voit să le tipărească (adesea fără a indica pe adevăratul traducător)[51]. Voi aminti aici unele tipărituri româneşti cu numele Sfîntului Macarie cel Mare sau Egipteanul şi apoi altele ale unor autori influenţaţi de scrierile lui Pseudo-Macarie.

În prefaţa Patericului tipărit cu binecuvîntarea Mitropolitului Grigorie în 1828 la Bucureşti, la «cuvintele Sfinţilor Bătrîni» (numite «apophtegmata» la greci), «care cuvinte cîte au fost cu nume după Alfa-Vita, s-au tălmăcit de iznoavă din Patericul cel grecesc de cel întru fericita pomenire dascălul Pafnutie. Iar cîte sînt aşezate în deosebite pricini fără de nume, unele s-au pus din Patericul cel românesc, după cum s-au găsit scrise cu mîna. Iar altele iarăşi de iznoavă s-au tălmăcit din cel grecesc, aşezîndu-se fieşte-care pricină la locul ei în capete, după cum se văd. Care, ca un raiu duhovnicesc, ...deşteptînd sufletul către urmarea nevoinţelor îl aprind şi către calea ceea ce duce la împărăţia cerurilor îl povăţuiesc mai vîrtos pre cela ce şi-a ales lui-şi viaţa cea monahicească...»[52].

O parte de 40 de «cuvinte de învăţătură» profundă pe 12 pagini mari (şi necontestate de nimeni) citează pe Sf. Macarie Egipteanul.

Amintim acum iarăşi traducerea fostului nostru profesor *Preot Cicerone Iordăchescu*, «Omilii duhovniceşti» de Sf. Macarie Egipteanul (Chişinău, 1931, 242 pagini).

Continuăm cu prelucrarea unei părţi a Omiliilor, făcută de Sfîntul Simeon Metafrastul (Logotetul) în cinci omilii mari, inclusă în Filocalie, unde a fost publicată în româneşte[53].

În acelaşi cadru al influenţei operei care poartă numele Sfîntului Macarie asupra unor traduceri româneşti, începem prin a aminti cele două traduceri ale fostului profesor şi rector al Institutului Teologic din Bucureşti, Ene Branişte, opera *Sf. Nicolae Cabasila*: «Viaţa în Hristos» şi «Comentarii la dumnezeiasca Liturghie»: În ele se dezvoltă tema macariană a rugăciunii inimii şi sensurile spirituale de la Macarie, care dau perspectiva spirituală sacramentală a unei întîlniri dinamice cu Iisus Hristos Cel înviat şi înălţat.

Cu aceasta am ajuns la o listă a unor autori amintiţi parţial şi întîmplător la nr. 1076, 1617, 2014 ale Bibliotecii Academiei Române sau care n-au fost amintiţi nicăieri, deşi se citeau în cărţile călugăreşti şi despre care se va învăţa mai mult folosindu-se textele respective: În vol. I din Filocalie: *Marcu Ascetul* şi *Diadoh al Foticeii* (şi în vol. V); în vol. IV, *Isihie Sinaitul*, în al VI-lea, *Simeon Noul Teolog*; în al VII-lea *Nichifor Isihastul*, *Grigore Sinaitul* şi *Grigore Palama*; în al VIII-lea *Calist Patriarhul* şi *Ignatie Xanthopoulos*; în al X-lea, *Isaac Sirul*.

Influenţa asupra Slavilor[54]. Slavii, fiind creştinaţi de greci au primit influenţa macariană de la scriitorii greci «în formă de antologii şi florilegii», precizează

---

51. Pentru toată partea aceasta cu citaţiile respective a se vedea George Malorey, *op. cit.*, p. 8—9.

52. Vincent Desprez, *«Pseudo-Macaire»*, *«Oeuvres spirituelles, I, Homelies propres à la collection III»*, p. 16, şi nota 3.

53. Eu însumi am împrumutat cinci manuscrise vechi splendide, de la Metocul «Grădina Icoanei» şi n-am mai putut să le predau înapoi, nemaifiindu-mi restituite, cu toată strădania mea disperată, din 1946, împărtăşind durerea celor lipsiţi de lucrări atît de preţioase şi sub oprobiul ruşinii de a le fi împrumutat unor oameni fără conştiinţă, deşi erau socotiţi de o înaltă nobleţe.

54. «Către pravoslavnicul cetitoriu» (de la ediţia veche), p. 3, din *«Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinţilor Bătrîni»*: De la Avva Macarie pag. 130—142 cu unele note explicative. S-a tipărit pentru întîia oară în zilele lui Grigore Dimitrie Ghica Voievod Domnul Munteniei, cu osîrdia şi binecuvîntarea celui de atunci Mitropolit al Ungro-Vlahiei Kiriu Kir Grigorie spre folosul şi în-

specialiştii. Omiliile au apărut fragmentar înainte de secolul al XVI-lea şi *Sf. Nil Sorsky* (1433—1508), care a trăit cîţiva ani la Muntele Athos, aproape de Constantinopol, a putut aduce în Rusia *spiritualitatea rugăciunii lui Iisus Hristos şi isihasmul*. În scrierile sale se găseşte o sinteză originală pe baza temelor lui Macarie despre rugăciunea inimii, penthos, sărăcia interioară şi smerenia. Aceeaşi influenţă se manifestă la alţi teologi mari ai vremii ca *Iosif din Volokalamsk* (1439—1515) şi *Maxim Grecul* (1470—1556). Influenţa macariană cea mai mare a venit însă prin *traducerea Filocaliei* greceşti (colecţie de scriitori isihaşti, depinzînd în mare măsură de Macarie), făcută de *Paisie Velicicovsky* (1722—1794). El a lăsat la Mînăstirea Neamţu şi două copii manuscrise ale Omiliilor lui Macarie. Specialiştii amintesc pe *Sf. Serafim de Sarov* (1759—1833), ca pe unul dintre sfinţii cei mai populari ai Rusiei, care medita zilnic asupra Omiliilor şi ca şi ele predica experienţa treimică a luminii, care preface chiar trupul cu lumina sa taborică.

Fără îndoială însă, opera mistică anonimă rusă, scrisă sub influenţa lui Macarie, cea mai citită astăzi în lume, este «Povestirile unui pelerin rus către părintele său duhovnicesc» [55]. Ea descrie pelerinajul unui ţăran rus prin Siberia, la puţină vreme după războiul din Crimeea şi înainte de desfiinţarea iobăgiei, făcînd cunoscută starea Rusiei în toate privinţele. «Niciodată însă, ţăranul nu întîrzie cu descrierea lumii aparenţelor sensibile. Creştin, ortodox, el e în căutarea perfecţiunii, grija lui fiind absolutul» (p. 11). El pelerinează «recitînd *rugăciunea lui Iisus* aşa cum a învăţat-o din Filocalie. Această rugăciune-monolog arată occidentalilor dorul de o rugăciune contemplativă, mai interioară, simplificată, o sinteză a elementelor răspîndite în Omiliile lui Macarie. *Nepsis*, ori constantă veghe interioară asupra celor gîndite, rugăciune neîncetată, rugăciune de foc, care face flacără în inimă şi transformă pe om printr-o experienţă a unei fiinţe înălţată la Hristos prin puterea Sfîntului Duh înlăuntrul său».

Influenţa asupra Apusului. Problema importanţei vechii trăiri duhovniceşti a fost pusă mai ales în ţările cu mari dispute confesionale, care le împărţeau, ca Anglia şi Germania. De aceea noi nu ne vom ocupa aici de lucrarea duhovnicească a Sf. Casian în Europa, care a cuprins prin Romano-catolicism întreg Apusul (fiindcă am făcut-o în altă parte), oricît de atrăgător ar fi benedictismul, de pildă, ci vom rezuma această influenţă macariană în Bisericile din cele două ţări amintite, avînd ca urmare reflectarea obişnuită în Bisericile înrudite din alte ţări.

Protestanţii au înţeles cuvintele sfinte ale bătrînilor ca îndemn la o viaţă cerească individuală. Descrierea ei de pietişti este aceea a trăirii îngereşti, cereşti, sub influenţa lui Iisus Hristos. Cîteva fragmente din lucrarea protestantului *I. Stoeffel*, «Teologia mistică a lui Macarie» ne va da un exemplu de experienţa

---

demnarea celor ce vor să se îngrijească şi să se nevoiască pentru a lor mîntuire, în Bucureşti, la Sf. Mitropolie la anul 1828. S-a tipărit pentru a doua oară cu osteneala şi cheltuiala P.S. Antim Petrescu, fost Episcop al Rîmnicului Noului Severin. Iar acum a treia oară se tipăreşte de către Institutul de editură creştină al Sfintei Episcopii a Râmnicului Noului Severin. Râmnicul Vîlcii, Tiparul Tipografiei Cozia a Sfintei Episcopii, 1930.

55. A se vedea în vol. V din Filocalia românească cu titlul: *«Parafraza în 150 de capete a Sfîntului Simeon Metafrastul la cele 50 de cuvinte ale Sfîntului Macarie Egipteanul»*, p. 293—387, la p. 277, indicîndu-se şi traduceri ce se află la Biblioteca Academiei Române.

ei la protestanți[56]: «Treptele pe care urcă sufletul sînt credința și speranța. Curăția și activitatea în lume, iubirea lui Dumnezeu și a omului, smerenia și rugăciunea care e «conducătorul jocului în carul virtuților»... sufletul vine mereu mai aproape de țelul său însorit. Mereu mai curat și mai rezonant se face el sub influența binecuvîntată a puterii duhovnicești a ființei lui Hristos, a focului dumnezeiesc, a luminii cerești»!

Focul dumnezeiesc consumă tot ce e pămîntesc și păcătos în suflet și urcă pînă la *apatie*. E pentru el un element de neînlocuit al vieții, hrană și iscusință, creștere, respirație în viață... Începe viața duhovnicească de ceai mai înaltă claritate și cunoaștere, Duhul Sfînt legîndu-se nemijlocit cu sufletul înfălăcărat, arzînd de lumină. El se face cu El același Duh și un amestec, tot lumină, tot ochi, tot Duh, tot bucurie și desfătare și încîntare, tot iubire și milă, tot bine și bunătate»...

Hristos devine pentru el totul, rai și pomul vieții, perlă și coroană... om și Dumnezeu, vin și apa vieții, luptător și armă, totul în toate... Plinătatea aduce dimineața Învierii și fericirea cerească. Căci la Înviere se revarsă Dumnezeirea luminoasă a lui Hristos și focul Dumnezeirii înlăuntrul sufletului și pe corp, pe care-l îndumnezeiește.

În cerul cel unul sînt multe trepte și verificări și grade, dar pentru toate El este piscul fericirii și sfințeniei. Acolo nu există griji și necazuri și oboseală, nu bătrîn și nici Satana și luptă, ci numai desfătare și bucurie, pace și urare de bine. Toate sînt una în Hristos, toate se odihnesc în lumină, toate domnesc cu Hristos, în veșnicia cea fără sfîrșit».

Primul text tipărit al Omiliilor îl aflăm la Paris în 1559 de Jean Picus[57]. Protestanții pietiști din sec. XVII și XVIII au aflat în textele macariene un mod de apropiere harismatică, intimă și personală, depărtată de scolasticismul greoi, romano-catolic, care avea întîietate și în unele cercuri teologice protestante. La Macarie ei aflau și o atitudine constantă de luptă individuală pentru desăvîrșirea creștină și chiar o bază părelnică pentru doctrina lor.

Primul protestant pomenit de unii specialiști, care s-a bucurat de înrîurirea puternică, macariană, ar fi Johann Arndt (1555—1621), pastor luteran și teolog german. Se spunea că cunoștea pe dinafară cele 50 de Omilii și că a introdus pasaje întregi din ele în scrierile sale ca *De vero christiano* și *Paradiesgartlein* (grădinița paradisului).

A avut discipoli mulți, unul dintre ei, *Johann Gerhardt* (1582—1637) a adus o renaștere a Germaniei în secolul al XVII-lea — cu interpretarea patristică a *Sfintei Scripturi, prin scrierile lui Macarie*. Un impuls foarte puternic al influenței macariene asupra pietismului protestant la dat *Gottfried Arnold* (1666—1714), care a tradus în nemțește Omiliile lui Macarie; despre el se spune că a pregătit calea pentru o bază comună a unor comunități aproape călugărești, care s-au dezvoltat în Europa și America. El credea că Macarie învăța și justificarea numai prin credință. Nemulțumit de starea pe loc a Bisericii Luterane, el a predicat desăvîrșirea,

56. Pentru paragraful acesta vezi Introducerea la cartea lui George A. Malorey, p. 9, cu indicații bibliografice și J. Meyendorff, «*Kyriakon, Festscrift Johannes Quasten*», p. 585—586, nota 6.

57. Noi avem, de mai bine de patruzeci de ani,ediția franceză tradusă de filosoful creștin francez Jean Gauvain, cu o introducere excepțională și note bogate, în 1943, în colecția «Caietelor Ronului»; între timp am mai cunoscut altele, mai ales prin recenzii.

cum era văzută de Macarie, ca un proces care duce la îndumnezeire, printr-o constantă veghe a inimii omului.

În Franța e amintit pastorul hughenot *Pierre Poiret* (1646—1719), avînd o influență imensă asupra grupurilor pietiste din Franța, Olanda și Anglia. Și el a avut viziunea vieții creștine ca o călătorie mistică a unui pelerin, plină de prefaceri progresive, pe o temă aflată la Macarie [58]. I se atribuie formula următoare: «Nu e nevoie să arăți omului care are ochi care să citească, că toată Teologia Mistică e întemeiată pe Macarie» [59].

Scrierile pietiste ale unor teologi de talia lui Arndt, Arnold Kopken și Christian Hoburg, (ultimii doi din secolul al XVII-lea) erau adesea retipărite. În felul acesta ideile macariene au putut pătrunde pe deplin în adîncurile Creștinismului apusean, «care era însetat de un contact imediat cu Dumnezeu într-o experiență de conversiune». Această influență, care poate fi văzută și în scrierile lui *Soren Kirkegaard* (1813—1855), care, deși nu citează pe Macarie și care a citit *De vero christiano* a lui Arndt are o apropiere macariană precisă prin conversiunea la credința lui radicală și totala urmare a lui Hristos [60].

În *Marea Prietenie* influența macariană s-a manifestat cu putere începînd din secolul al XVIII-lea: în 1721, Preotul *Thomas Haywood* a făcut prima traducere a Omiliilor, cu titlul: «*Moralitatea primară sau Omiliile spirituale ale Sf. Macarie Egipteanul*». Această traducere a impresionat mult pe *Samuel Wesley* (1662—1735) și pe cei doi fii ai săi: John (1703—1791), a cărui pasiune a entuziasmat și pe *Charles* (1707—1788). *J. Wesley* a făcut o nouă traducere a Omiliilor prin alegerea acelora pe care le socotea cele mai importante și le-a tipărit în primul volum al bibliotecii sale creștine (1749).

Influența lui Macarie era mare și aceasta se vede și în cercurile ierarhice catolice înalte. Scrierile macariene, în special cele 50 de Omilii, erau foarte atractive pentru cititorii cu înclinare pietistă sau mistică, cu dorința de a intra într-o luptă interioară cu forțele întunericului, într-un Botez constant în Duhul Sfînt care să asigure conversiunea biruitoare. G. Malorey citează la sfîrșitul acestui paragraf pe marele teolog Quasten, care rezumă astfel influența lui Macarie asupra nenumăratelor generații de creștini scriind: «Aceste Omilii îndreptățesc pe autorul lor la o poziție pre-eminentă în istoria misticismului creștin din primele veacuri și au făcut dovada unui izvor de inspirație și pentru misticii moderni» [61].

(Despre influența exercitată asupra lumii creștine de Omiliile duhovnicești macariene, mai departe, se pot trage concluzii evidente din simpla lectură a paginilor 41—42 din articolul lui *Vincent Desprez* «Pseudo-Macarie (Siméon)» din D. de la S., p. 41—42).

---

58. Reprodusă de Dr. Dionys Stefenhofer, în lucrarea lui, citată mai sus, «*Des Heiligen Makarius des Ägypters, Fünfzig Geistliche Homilien*» traduse din grecește în «Bibliothek der Kirchenväter», & 1913, Kempten și München p. XIX—XX), după *Steeffels* «Die mystische Theologie Makarius des Aegyoters», Bonn, 1908.

59. Revenim la izvoarele noastre principale, G. Malorey și Vincent Desprez, dar mai ales la primul.

60. Vezi I. Stoeffels, «*Die mystische Theologie Maraius des Aegypters*» (Bonn, 1908).

61. E. Benz, «*Die Protestantische Thebais zur Nachwirkung des Makarius Aegypter im Protestantismus des 17 und 18 Jahrhunderts in Europa und Amerika*», (Wisbaden, 1963), p. 26—28.

VIAȚA SFÎNTULUI MACARIE EGIPTEANUL

Multe și mari au fost luptele duse în timpul vieții lor de sfinții și nemuritorii părinți Macarie Egipteanul și Macarie Alexandrinul, de (acești) bărbați viteji și atleți nebiruiți [1], însă am ezitat să le spun și scriu, (de teamă) ca nu cumva să nu fiu necrezut de cei puțin credincioși. Totuși, de dragul celor înțelepți, a celor care s-au învrednicit de a primi darurile Sfîntului Duh, voi istorisi luptele duse cu demnitate, exercițiul (spiritual) și renumele dobîndit de sfinții Macarie.

Voi istorisi, în primul rînd, virtuțile lui Macarie Egipteanul. Acesta a trăit nouăzeci de ani [2]. S-a dus în pustiu pe cînd avea treizeci de ani și a viețuit acolo șaizeci de ani. Întru atît a stăruit în ostenelile asceților și întru atît a înaintat în virtute, încît era numit «copilul bătrîn». La vîrsta de 40 de ani, după ce a fost dăruit cu puterea de a stăpîni duhurile, cu darul vindecărilor și cu duhul profeției, s-a învrednicit de darul preoției.

Cu el viețuiau în adîncul pustiului, numit Scetic doi ucenici : Unul viețuia în preajma lui pentru a se îngriji de cei care veneau (să-l vadă), iar altul locuia într-o chilie aparte.

Cu timpul, Sfîntul Macarie, care avea ochi prevăzător, a zis celui care-l slujea, care se numea Ioan și care, mai tîrziu, a ajuns preot în locul lui : ascultă, frate, cuvîntul meu ; văd că te ispitește duhul iubirii de argint. Dacă vei lua aminte la cele ce-ți spun, te vei desăvîrși în lucrul lui Dumnezeu în acest loc, vei fi slăvit, iar biciul nu se va apropia de cortul tău ; dar dacă nu vei lua aminte la cuvîntul meu, vei avea parte de sfîrșitul lui Ghiezi și de patima lui. Acestea spunea sfîntul cu cinci ani înainte de moartea sa. După alți 15 ani, (ucenicul său Ioan), care încălcase votul sărăciei, atît s-a îmbolnăvit de elefantiază, încît nu se afla loc neatins pe trupul său unde să-și pună cineva degetul. Așa s-a împlinit profeția sfîntului cu cel care nu l-a ascultat.

Cît despre lipsa de preocupare pentru mîncare și băutură (a sfîntului și a celor din preajma sa) aproape că este de prisos să vorbim : că o atare lipsă de preocupare nu se putea vedea nici la (monahii) din afara mînăstirilor, nici la cei din pustietăți.

---

1. Autorul socotește că este vorba despre doi Macarie.
3. În alte locuri se spune că a trăit o sută de ani.

Erau, deasemeni, superiori tuturor şi prin zelul arătat pentru împlinirea poruncilor lui Dumnezeu : fiecare se străduia să întreacă pe aproapele său prin diferite nevoinţe.

Cît despre Sfîntul Macarie, se mai spune că cea mai mare parte a timpului şi-o petrecea în extaz, o dedica lui Dumnezeu şi nu lucrurilor pămînteşti.

Despre el se mai spun încă şi multe alte lucruri minunate.

Se spune că un bărbat egiptean decăzut s-a îndrăgostit de o femeie căsătorită şi cuminte. Şi pentru că n-a reuşit să-şi împlinească (gîndul său) s-a dus la un vrăjitor şi i-a spus : fă cum ştii, ca să mă iubească, sau s-o alunge bărbatul ei. Primind vrăjitorul destule daruri de la el şi neputînd să rătăcească mintea femeii, a făcut ca ea să apară, celor ce-o priveau, cu chip de iapă. Venind la dînsa bărbatul ei şi văzînd-o cu acest chip, a început să plîngă şi să se jeluiască de o aşa nenorocire. Acesta chemînd pe bătrînii satului, le-a arătat-o, dar ei n-au ştiut ce s-a întîmplat. Timp de trei zile ea n-a mîncat nimic.

În sfîrşit, pentru ca Dumnezeu să slăvească pe sfîntul său, bărbatului i-a venit ideea s-o ducă în pustiu la Sfîntul (Macarie). I-a pus căpăstru şi a dus-o acolo unde locuia omul lui Dumnezeu.

Cînd bărbatul a ajuns în acel loc, i-au zis fraţii : De ce ai adus aici această iapă ? Iar el le-a zis : Ca să se miluiască prin rugăciunile dreptului. Ei, însă, i-au zis : Ce i s-a întîmplat ? El le-a zis : Iapa aceasta, pe care o vedeţi, a fost biată nevastă-mea şi nu ştiu ce este cu ea acum.

Toate acestea i s-au descoperit sfîntului şi s-a rugat lui Dumnezeu pentru ea.

Auzind acestea (fraţii) s-au dus la Macarie, robul lui Hristos şi i-au zis : Cineva a adus aici o iapă. El însă, le-a zis : Voi sînteţi cai, pentru că aveţi ochi de cai. Aceea, însă, este femeie, aşa cum a fost făcută, că apare aşa schimbată, pentru ochii celor amăgiţi.

Aducînd-o bărbatul ei la el, (Sfîntul) a binecuvîntat apă, a turnat-o peste ea şi a spus o rugăciune peste capul ei. Şi îndată a apărut tuturor celor ce o priveau, femeie, iar el a poruncit să i se dea să mănînce. Apoi, omul lui Dumnezeu, adresîndu-i-se, i-a zis : Niciodată să nu neglijezi (a merge) la biserica lui Dumnezeu şi a te împărtăşi cu tainele lui Hristos. Aceasta ţi s-a întîmplat pentru că timp de cinci săptămîni nu te-ai apropiat de preacuratele taine.

Şi aşa, vindecînd-o la trup şi la suflet, i-a dat drumul.

Se zice că în anii cei din urmă ai vieţii sale, (Macarie), a săpat un canal subteran lung de o jumătate de stadiu, care pornea de la chilia sa şi ducea la o peşteră. Atunci cînd veneau mulţi (vizitatori) la el şi îl

deranjau, el ieşea din chilie pe ascuns, se ducea la peşteră şi era de negăsit. Trecînd prin canal, făcea 24 de rugăciuni pînă la peşteră, iar cînd se întorcea, făcea la fel.

Despre el se zice că, pentru a convinge pe un eretic, care nu credea în învierea trupurilor, a înviat un mort. Acest lucru s-a făcut cunoscut pretutindeni în pustiu.

Altă dată, a fost adus la el, legat de însăşi mama lui şi ţinut din două părţi de doi tineri, un copil demonizat. Astfel de isprăvi făcea demonul: mînca pîini făcute din trei baniţe (de făină) şi bea o amforă de Cilicia de apă, apoi le da afară, prefăcîndu-le în abur, ca şi cînd ar fi fost consumate de foc; pentru că există o ceată de demoni, care se zice «cea de foc», care alterează nu numai trupul, ci şi mintea oamenilor. Acesta, neîndestulîndu-se de mama sa, îşi mînca şi murdăria şi-şi bea urina. Plîngînd, deci, mama lui şi jelindu-se,îl implora (pe sfîntul). Sfîntul, însă, luîndu-l pe acela şi rugîndu-se pentru el, timp de două zile, a încetat patima aceluia cea înfricoşătoare, venită de la diavol. Atunci a întrebat-o pe mama lui: Cît vrei să mănînce? Iar aceea i-a zis: Zece litre [3]. (Sfîntul) a certat-o pentru că spusese prea mult, apoi rugîndu-se, iarăşi pentru tînăr, cu post, timp de 7 zile, a izgonit de la el demonul lăcomiei şi a stabilit hrana lui la trei litre de pîine, dar şi pe acelea, muncind: să le mănînce. Aşadar, şi pe acesta, cu ajutorul harului divin vindecîndu-l, l-a dat mamei sale.

Aceste lucruri minunate le-a făcut Dumnezeu prin Macarie, prietenul său cel adevărat, al cărui suflet nemuritor este acum cu îngerii. Eu n-am fost în preajma acestui sfînt, pentru că un an înainte de venirea mea în pustiu, a adormit.

VIAŢA SFÎNTULUI MACARIE ALEXANDRINUL (DIN ISTORIA LAUSIACĂ A LUI PALADIU)

Am trăit în preajma Sfîntului Macarie Alexandrinul pe cînd era preot al aşa ziselor chilii, în care eu am locuit nouă ani. Dintre aceştia, timp de trei ani a locuit împreună cu mine acest Macarie, trăind în linişte. Unele din faptele şi semnele lui minunate le-am văzut eu însumi, pe altele le-am auzit de la alţii, care au vieţuit împreună cu el, iar altele le-am auzit de la mulţi alţii.

Nevoinţa marelui Macarie, după cum eu şi mulţi alţii am cunoscut-o, aceasta era: dacă auzea că cineva se nevoieşte într-un lucru, numaidecît se nevoia şi el în lucrul acela. Deci, auzind el că Tabenisioţii nu mănîncă bucate (preparate) la foc, în timpul postului mare, a hotărît

3. O litră are 333 gr.

ca timp de şapte ani, (nici) el să nu mănînce bucate (pregătite) la foc, ci numai zarzavaturi crude şi, dacă va avea la îndemînă, legume muiate în apă ; altceva, nimic. Auzind că altul mănîncă doar o litră de pîine (în timpul postului mare) a spart vasele pe care le avea şi a pus merindele într-un vas cu gîtul subţire, hotărîndu-se să nu mănînce decît atîta cît va putea scoate cu mîna din el. Mare i-a fost acest (examen) al cumpătării ! Ne povestea, glumind, că uneori (reuşea să) apuce mai multe bucăţi (de pîine), însă nu le putea scoate afară pe (gura) strîmtă a vasului. Vameşul, zicea el, de obicei nu-mi permitea să mănînc. Aşa se face că timp de trei ani am mîncat patru sau cinci uncii (de pîine), untdelemn am consumat un sfert de litru, iar apă am băut tot atît de puţin.

Cîndva, povestea el, a hotărît să-şi învingă somnul. N-a venit la adăpost timp de douăzeci de zile şi douăzeci de nopţi, ziua fiind topit de arşiţă, iar noaptea fiind chinuit de febră. (Apoi a venit în chilie). Dacă n-aş fi venit la adăpost, spunea el, şi dacă n-aş fi dormit, mi-se usca creierul. Dar, cînd mi-am revenit, zicea, (mi-am dat seama că) învinsesem somnul, pentru că nu m-am lăsat pradă lui decît atît cît îi era necesar firii.

Cîndva, ne spunea el, a dorit să intre în grădina în care se afla, zice-se, monumentul lui Iannis şi Iamvris, vrăjitori care au trăit pe vremea lui Faraon, pentru a înfrunta pe demonii de acolo ; pentru că se zice că în acel loc fuseseră aşezaţi de ei, prin meşteşugul vrăjitoriei, mulţi şi temuţi demoni. Datorită vrăjitoriei, aceştia deţinuseră locurile de cinste la curtea lui Faraon. Avînd, deci, putere (mare) în Egipt, au construit, în vremea vieţii lor, din pietre dreptunghiulare, acea lucrare, în care au făcut un mormînt. (Înlăuntru) au depus mult aur, au plantat copaci de tot felul şi au săpat o mare fîntînă cu apă, sperînd, zice-se, ca după plecarea lor de aici (în viaţa de dincolo) să se desfăteze în acel paradis. Deci, pornind spre grădină şi necunoscînd drumul, Macarie, robul lui Dumnezeu, a fost condus doar de stele, aşa cum sînt conduşi marinarii care străbat mările. Aşa a străbătut tot pustiul. Avînd însă, cu el o legătură cu nuiele, punea ca semn, cîte una la o milă, ca să-l ajute la întoarcere.

După nouă zile se afla lîngă grădină şi, venind noaptea, s-a culcat puţin. Venind, însă, diavolul şi adunînd acele nuiele, le-a pus lîngă capul lui. A făcut aceasta (diavolul), desigur, cu permisiunea lui Dumnezeu, pentru ca (Macarie) să se exerseze şi mai mult şi pentru a nu-şi pune nădejdea în nişte nuiele, ci mai degrabă în harul lui Dumnezeu, har care a condus mai bine de 40 de ani poporul Israel prin pustiu,

prin stîlpul de foc și prin nor, deși poporul nu i se supunea și i se împotrivea.

Și, sculîndu-se (Macarie), a aflat nuielele strînse în mănunchi.

Spunea sfîntul : Apropiindu-mă de grădină, au ieșit din ea, în întîmpinarea mea, ca la 70 de demoni, de tot felul : unii țipau, alții țopăiau, alții scrîșneau dinții amarnic împotriva mea, iar alții venind în zbor spre fața mea, îmi ziceau : Ce vrei, Macarie, ispita monahilor ? De ce ai venit la noi ? Am uneltit noi împotriva vreunuia dintre monahi ? Doar ai ceea ce ne aparținea, ai pustiul de unde tu, împreună cu cei asemenea ție, ați izgonit pe confrații noștri. Nu avem nimic comun cu tine. De ce vii în locurile noastre ? Ca anahoret, mulțumește-te cu pustiul ! Nouă ne-au hărăzit acest loc cei ce l-au construit. Nu vei putea să rămîi aici. De ce vrei să intri acolo, unde nimeni dintre oamenii cei vii n-au intrat, de cînd frații (noștri) au zidit acest (monument) și au fost îngropați aici de noi. Și multe spunîndu-i demonii, plîngînd și tînguindu-se, le-a zis : Voi intra numai să văd și voi pleca. Demonii, însă, (i-au zis) : promite-ne acest lucru pe conștiința ta ! Eu, spunea Macarie, le-am zis : Așa voi face. Și îndată au dispărut.

Intrînd, deci, am văzut totul : am văzut cazanul de aramă, legat cu lanț de fier, lîngă fîntînă, mîncat de timp, și fructul de oțetar uscat, nemaiavînd nimic înlăuntru.

Plecînd, apoi, netulburat de acolo, sfîntul s-a întors în 20 de zile (la chilia lui). Și pentru că n-a gustat nimic, cît timp a călătorit prin pustiu, dat fiind că merindele i se terminaseră, răbdarea i-a fost greu încercată. Pe cînd era la capătul puterilor și voia să stea jos și să se odihnească, i s-a arătat cineva, asemenea unei fete îmbrăcată în giulgiu curat, care avea un vas din care picura apă și stînd ca la un stadiu, îl chema să vină și să bea. Trei zile a văzut-o ; trei zile a venit către ea, dar n-a putut s-o ajungă, însă cu speranța că-și va astîmpăra setea, a răbdat oboseala. După aceea, i s-a arătat o turmă de bivolițe, dintre cele ce trăiesc prin acele locuri. Una dintre ele, care avea vițel, a stat înaintea mea. Și văzînd că îi curge laptele, m-am apropiat de ea și sugînd, m-am săturat. Aceasta, supunîndu-se unei porunci divine, m-a urmat pînă la chilie. Eu o sugeam, iar pe vițelul ei nu-l primea.

Altă dată, acest virtuos (bărbat), pe cînd săpa în apropierea stufului și a lăstărișului o fîntînă pentru îndestularea monahilor, a fost mușcat de o aspidă. Această vietate are venin ucigător. Și apucînd-o sfîntul cu mîinile de grumaji, a rupt-o în bucăți și i-a zis : Dacă Domnul meu nu te-a trimis la mine, cum de ai îndrăznit să vii (aici) ?

Acest Macarie, (zis) cel Mare, a avut mai multe locuințe în pustiu în care se nevoia pentru virtute : una în adîncul pustiului Scetic, alta

în Libia, la așa-zisele «chilii» și alta în muntele Nitriei. Prima era fără ferestre ; se zice că aici stătea Macarie, în întuneric, tot timpul postului mare ; a doua era foarte strîmtă ; (stînd aici) nu putea nici picioarele să și le întindă ; în sfîrșit, a treia era mai largă ; aici primea pe cei care veneau să-l viziteze.

Atîta mulțime de demonizați a vindecat acest iubitor de Dumnezeu, încît nu este lucru ușor a-i enumera.

Pe cînd ne aflam noi la acest sfînt, a fost adusă pe brațe o tînără de neam nobil din Tesalonic, pentru că era paralizată de mulți ani. Și aducînd-o la el, a fost pusă lîngă chilia sa. Făcîndu-i-se milă, el s-a rugat îndelung pentru ea și a uns-o cu untdelemn sfințit, chiar cu mîinile sale. După 20 de zile ea s-a făcut sănătoasă și mergea pe picioarele ei. Și venind în orașul ei, a trimis multe ajutoare la sfinți.

Auzind Macarie că Tabenisioții au viață aleasă, și-a schimbat veșmintele, a luat înfățișare de muncitor și străbătînd pustiul, timp de 10 zile, a venit la Tebaida. Intrînd în mînăstirea lor, a întrebat de arhimandritul Pahomie, (conducătorul) lor, bărbat foarte încercat, care avea harul profeției. Duhul, însă, nu i-a descoperit lui Pahomie că el era Macarie. Deci, apropiindu-se de acesta, Macarie i-a zis : Mă rog ție, Domnule, primește-mă în mînăstirea ta, ca să devin monah. Atunci Pahomie i-a răspuns : Ești deja bătrîn, cum vei putea să te nevoiești ? Frații se nevoiesc din tinerețe ; se obișnuiesc cu ostenelile și nu li se pare greu. Tu, însă, la așa vîrstă, nu vei putea suporta ispitele, te vei scandaliza și, plecînd, ne vei vorbi de rău. Și nu l-a primit. El, însă, a stăruit (să fie primit) și n-a mîncat șapte zile. Apoi a zis marele Macarie (lui Pahomie) : Primește-mă, avva, și de nu voi posti ca aceștia și de nu voi face ceea ce fac aceștia, să poruncești să fiu izgonit din mînăstire. Auzind acestea, marele Pahomie i-a convins pe frați să-l primească. Numărul lor era, ca și astăzi, 1400. Deci, a fost primit marele Macarie în această mînăstire și după puțin timp a venit postul cel mare. I-a văzut marele Macarie pe fiecare dintre ei supunîndu-se la felurite nevoințe : pe unul mîncînd doar seara ; pe altul la două (zile), iar pe altul la cinci (zile) ; pe altul stînd toată noaptea (la priveghere), iar ziua următoare venind la lucru. Atunci, el a udat niște tufe de finic ; acestea au crescut (și au ascuns chilia, iar el stînd într-un colț, pînă ce a trecut postul și au venit Paștile, nu s-a atins de pîine și apă, nu și-a îndoit genunchii să se culce, n-a stat jos și n-a mîncat nimic, afară de frunze crude de varză, duminica, ca să pară că mănîncă și să nu se mîndrească. Iar dacă vreodată ieșea pentru vreun lucru ce-i era necesar, se întorcea îndată și-și continua munca, fără să-și deschidă gura și fără să vorbească. Stînd, deci, în picioare, nu făcea altceva, decît se

ruga cu inima și prelucra frunzele pe care le avea la îndemînă. Văzîndu-l monahii acelei mînăstiri, s-au ridicat împotriva egumenului lor și i-au zis : De unde ai adus pe acest om fără de trup, ca să ne umilești ? Să știi că dacă nu-l scoți de aici,astăzi toți plecăm de la tine. Auzind acestea de la frați, marele Pahomie i-a întrebat (ce face) și aflînd cum se nevoiește, s-a rugat lui Dumnezeu să-i descopere cine este acesta. Și i s-a descoperit că acesta este Macarie monahul. Atunci Pahomie, luîndu-l de mînă și ducîndu-l în lăcașul de rugăciune, în care se afla și jertfelnicul, l-a îmbrățișat și i-a zis : Vino, bătrîne venerabil ! Tu ești Macarie și mi-ai ascuns acest lucru. De mult am dorit să te văd, pentru că am auzit de faptele tale. Îți mulțumesc că ai mustrat pe fiii mei, ca să nu socotească nevoința lor un lucru extraordinar. Acum te rog, du-te la locurile tale, pentru că ne-ai edificat în destul, și roagă-te pentru noi. Apoi, rugîndu-l toți frații, a plecat.

Altă dată — ne istorisea acest om lipsit de patimi — pe cînd împlineam nevoința monahicească, precum dorisem, mi-a venit în minte ca timp de cinci zile să mă gîndesc doar la Dumnezeu și la nimic altceva. Și pentru că m-am hotărît să fac aceasta, am încuiat chilia și curtea, ca să nu răspund celor care ar fi venit la mine. Am început de luni ; atunci am poruncit minții mele și i-am zis : Vezi să nu cobori de la cele cerești. Acolo ai pe îngeri, pe arhangheli, pe heruvimi și pe serafimi ; acolo ai pe Dumnezeu, făcătorul tuturor acestora. Acolo petrece-ți timpul ! Să nu cobori la cele pămîntești și să nu nutrești cugete lumești. Am rezistat două zile și două nopți, dar atît de mult am mîniat pe diavolul, încît s-a făcut limbă de foc și mi-a ars tot ce aveam în chilie ; chiar și rogojina pe care stăteam a luat foc, încît am crezut că și eu însumi voi arde. A treia zi, cuprinzîndu-mă frica, m-am lăsat de acest gînd ; nemaiputînd să am mintea neclintită la Dumnezeu, am coborît-o la cercetarea lumii acesteia, ca să nu mi se socotească aceasta drept mîndrie.

Altă dată (la Macarie) a fost adus un copil, care era muncit de un duh necurat. El, punîndu-și mîna dreaptă pe capul copilului și pe cea stîngă pe inima lui, atît s-a rugat, încît a ajuns să fie suspendat în aer. Copilul al cărui trup era umflat de apă ca un burduf, a strigat din toate puterile și dînd drumul apei, a ajuns ca la început. Apoi, ungîndu-l cu untdelemn sfințit, a turnat peste el apă binecuvîntată și dîndu-l tatălui său, i-a poruncit să nu se atingă de carne și vin timp de 40 de zile. Și așa, vindecîndu-l, i-a slobozit.

Cîndva, pe marele Macarie îl tulburau gîndurile slavei deșarte, ispitindu-l să iasă din chilie și să meargă la Roma, chipurile, ca să facă bine celor bolnavi ; pentru că mare era întru el harul Domnului, care

lucra împotriva duhurilor. Și pentru că de mult timp îl tulburau, iar el nu li s-a supus, (în cele din urmă) l-au năpădit și mai tare. Deci, culcîndu-se sfîntul pe podeaua chiliei, a lăsat picioarele să-i iasă afară și a zis demonilor (care-l ispiteau) cu slava deșartă : trăgeți-mă, demonilor, dacă puteți ! Pentru că eu (de voia mea), nu-mi voi purta picioarele în altă parte. Deci, dacă puteți să mă duceți așa, acolo unde ziceți, voi merge. Apoi s-a jurat și a zis : Așa voi sta pînă seara ; dacă nu mă veți mișca, nu vă voi asculta. Și a stat nemișcat și s-a sculat abia seara tîrziu. Venind, deci, seara, gîndurile iarăși îl tulburau, de data aceasta cu și mai multă putere. Atunci, sculîndu-se sfîntul și luînd un coș, care conținea ca la două banițe, l-a umplut cu nisip și punîndu-l pe umăr, a pornit să străbată pustiul. Pe drum l-a întîlnit un învățat din Antiohia, pe nume Teosevie, care i-a zis : Ce duci acolo, ava ? Dă-mi mie povara și nu te mai chinui. El, însă, i-a zis : Eu chinuiesc pe acela care mă chinuiește. (Eu îmi chinuiesc trupul), pentru că zburdalnic fiind, îmi inspiră gîndul peregrinării. Și așa zicînd, a mers mult timp prin pustiu, iar după ce și-a domolit trupul, a intrat în chilie.

Istorisea, cîndva, acest minunat Macarie, un lucru cu totul aparte despre Marcu ascetul și zicea : Pe cînd slujeam Sfînta Liturghie, am observat, la momentul împărțirii tainelor lui Hristos, că lui nu i-am dat niciodată împărtășanie și că un înger i-o dădea, luînd-o de pe jertfelnic. Eu vedeam decît dosul mîinii celui ce-i dădea împărtășania. Acest Marcu, deși era tînăr, știa pe de rost Vechiul și Noul Testament ; în plus, el era foarte blînd și curat ca nimeni altul.

Într-una din zile, avînd timp, m-am dus la (sfîntul) Macarie, pe cînd el era foarte bătrîn. Am stat lîngă ușa chiliei lui, ca un novice, pentru că îl socoteam mai presus de oameni — după cum și era — și l-am ascultat îndelung. Trăise singur și, deși se apropia de suta de ani și-și pierduse dinții, se mai lupta cu sine și cu diavolul și zicea : Ce mai vrei, bătrîne mizerabil ? Iată, ai băut și vin și de untdelemn te-ai atins ! Ce vrei să-ți mai fac, lacomule, robul pîntecelui ? Apoi adresîndu-se demonului, (continua) : Du-te de la mine, diavole ! M-ai făcut să îmbătrînesc în nepăsare, ai adus slăbiciuni peste trupul meu, m-ai făcut să mă înfrupt din vin și din untdelemn, m-ai făcut să iubesc plăcerea. Nu mai ai nimic de răpit de la mine. Du-te, deci, de la mine, tu, cel ce urăști pe oameni ! Apoi, (din nou către sine), ca unui nesăbuit, își zicea : Haide, flecarule și mîncăule ! Pînă cînd voi fi cu tine ?

Istorisea Pafnutie, robul lui Dumnezeu, ucenicul acestui om minunat, că într-una din zile, pe cînd Macarie stătea în curtea casei și vorbea cu Dumnezeu, o hienă, luîndu-și puiul care era orb și împingînd cu capul portița casei, a intrat la ei și l-a aruncat la picioarele lui.

Luînd puiul și scuipînd peste ochii lui, Sfîntul Macarie s-a rugat și numaidecît acesta a văzut; iar hiena, alăptîndu-l, a plecat. A doua zi, (hiena) i-a adus Sfîntului Macarie pielea unui berbec mare. El a lăsat această piele Sfîntului Atanasie, episcopul. Fericita Melania m-a încredințat că Sf. Atanasie i-a dat ei acea piele, care se zicea «darul hienei». Domnul a făcut aceasta, ca să fie slăvit robul său așa cum a făcut cu Ilie și cu Daniel.

Se spune despre acest sfînt că, de cînd a fost botezat, n-a scuipat jos timp de 60 de ani. El s-a botezat cînd avea 40 de ani; la acea vîrstă, chipul său era destul de mic și avea păr doar pe buza (de sus) și cîteva fire în vîrful bărbii; aceasta, pentru că din cauza ostenelilor monahicești, nici perii bărbii nu-i crescuseră. Într-una din zile m-am dus la sfîntul acesta, cu sufletul foarte tulburat și i-am zis: Ava Macarie, ce să fac, că mă apasă cugetul și-mi zice: Aici nu faci nimic; pleacă (din mînăstire); Dar, prea sfîntul Macarie mi-a zis: Spune cugetului tău: păzesc zidurile acestea pentru Hristos.

Acestea, deci, le-am consemnat din multele lupte, nevoințe și semne ale fericitului și virtuosului Macarie.

ALTE LOCURI DIN ISTORIA LAUSIACĂ. DESPRE SFINȚII DIN FERME

În Egipt se află un munte, care duce în adîncul pustiului Scetic, (la locul) care se numește Ferme. Aici se nevoiesc ca la 500 de bărbați. Printre ei se află și un monah extraordinar, numit Pavel, care, toată viața așa și-a petrecut-o: S-a rugat neîncetat, fără să facă altceva și fără să ia ceva vreodată de la cineva, afară numai de ceea ce trebuia să mănînce în ziua respectivă. Formulase 300 de rugăciuni și le număra așa: aduna (300) pietricele și le ținea în sîn; iar la fiecare rugăciune arunca o pietricică.

Acest om al lui Dumnezeu s-a dus la Sfîntul Macarie, pentru folosul lui duhovnicesc și i-a zis: Ava Macarie, sînt zdrobit. Ava Macarie l-a poftit să-i spună motivul pentru care este trist. Acela i-a zis: Într-un sat locuiește o fecioară, care, deja de 30 de ani se nevoiește. Despre ea mulți mi-au spus că în afară de sîmbătă și duminică, în nicio altă zi nu mănîncă. Aflînd aceasta, m-am osîndit, gîndind că eu fiind creat mai puternic decît ea, nu pot să fac mai mult de 300 rugăciuni. Atunci, i-a răspuns Sfîntul Macarie și i-a zis: Sînt 60 de ani de cînd eu m-am dedicat acestui mod de viață. Fac 100 de rugăciuni, îmi procur cu mîinile cele necesare pentru hrană și dau fraților ceea ce le datorez, iar conștiința nu mă condamnă pentru faptul că aș fi neglijent. Tu,

însă, făcînd 300 de rugăciuni, conștiința te condamnă, fie pentru că nu le faci cu inima curată, fie pentru că putînd să te rogi mai mult, n-o faci.

Despre Evloghie cel mutilat și despre judecata lui Antonie

În adîncul pustiului, care duce spre Marea Roșie, ca la 30 mile de rîu, între Babilon și Heracleea, se află muntele Sfîntului Antonie. Am venit, deci, la mînăstirea cea de lîngă rîu, în care se aflau ucenicii săi, Macarie și Amantas, în așa zisul Pispir. Se zice că el vine la această mînăstire, cînd după 12, cînd după 20, cînd după 50 de zile, după cum îl trimite Dumnezeu, spre binele celor ce se află în mînăstire. Deci, ne-am adunat frați diferiți, avînd diferite nevoi, între care și un anume Evloghie.

În sfîrșit, a venit marele Antonie seara tîrziu, îmbrăcat cu hlamidă strînsă cu curea de piele. A intrat în mînăstirea lui și a întrebat, ca de obicei, pe ucenicul său, Macarie, în legătură cu cei ce veniseră. Conveniseră că pe monahi să-i numească ierusalimiteni, iar pe laici să-i numească egipteni. Îi mai dăduse consemn să spună că cei ce nu fac nimic sînt egipteni. Deci a zis marele (Antonie) : Frate Macarie, au venit frați ? Și el a răspuns : Da, au venit : Și i-a zis (Antonie) : Sînt Egipteni sau Ierusalimiteni ? Spunîndu-i (Macarie) că sînt Egipteni, el i-a zis : Pregătește linte și dă-le să mănînce. Apoi a făcut rugăciune cu ei și i-a slobozit. După aceea, i-a vorbit Macarie despre noi și despre cel mutilat și a zis : Sînt și alții, amestecați. Dacă ar fi zis că sînt numai ierusalimiteni, ar fi stat toată noaptea și ne-ar fi vorbit despre mîntuire. Deci, în seara aceea, stînd marele (Antonie), i-a mîngîiat pe toți ș.a.m.d.

Despre Valens

Un oarecare Valens, de neam din Palestina, venind în pustiu, a trăit cea mai mare parte a vieții sale împreună cu noi. Acesta, după ce a dus o viață aspră și a ajuns la cel mai înalt grad al nevoințelor, (în cele din urmă) a fost dat de rușine de diavol. Diavolul l-a împins spre înfumurare. Și fiind cuprinsă, puțin cîte puțin, mintea lui, de această patimă nenorocită, a început să cugete despre sine lucruri mari : că, anume, se află în preajma îngerilor și că aceștia sînt gata să-i slujească. Prietenii săi povesteau că într-o seară, tîrziu, cosea un coș. Făcîndu-se întuneric și căzîndu-i jos acul, nu-l găsea. (Atunci) demonul i-a făcut o făclie și el l-a găsit ; pentru acest lucru se mîndrea nenorocitul, minune mare. Dar, prin grija lui Dumnezeu, s-a făcut numaidecît cunoscută obștii vătămarea lui. S-a întîmplat ca niște străini să aducă fructe comunității. Sfîntul Macarie, bătrînul, trimițînd cîte un pumn (din ele) fiecăruia la chilie, i-a trimis și nenorocitului Valens.

Acesta, bătînd și insultînd pe cei ce i le-au adus, a zis: Spune lui Macarie că nu sînt mai rău decît el, ca să-mi trimită el mie binecuvîntare. Cunoscînd, deci, Macarie rătăcirea lui, s-a dus după cîteva zile ca să-i vorbească și i-a zis: Frate Valens, ești pe calea cea rătăcită; încetează și roagă-te lui Dumnezeu. El, însă, n-a luat aminte la acest îndemn și nu i s-a supus. Văzînd, însă, diavolul că lui i se supune, s-a prefăcut că este Mîntuitorul și i s-a arătat noaptea, în vedenie, împreună cu mii de demoni, care purtau făclii. I-a arătat o roată de foc, care avea în mijloc ceva asemănător cu Mîntuitorul. Unul dintre (demoni) îi zicea: Te iubește Hristos pentru curățenia vieții și pentru purtarea ta; de aceea s-a apropiat de tine ca să te vadă. Ieși din chilia ta și văzîndu-l, pleacă-te și închină-te lui. Ieșind, deci, din chilie și văzînd mulțimea celor ce purtau făclii, și ca la o milă pe Antihrist, a căzut și i s-a închinat. Atît de mult și-a pierdut mințile nenorocitul, încît după cîteva zile, venind în biserică, a zis în prezența tuturor, că nu are nevoie de împărtășanie, pentru că a văzut pe Hristos. Atunci, luîndu-l părinții, l-au legat pentru un timp cu lanțuri, (umilindu-l), și făcînd rugăciuni continue pentru el, l-au vindecat. Pentru că cele protivnice sînt medicamente pentru cele protivnice.

Prin urmare, am socotit necesar să adaug în carte și viețile celor amăgiți, pentru siguranța celor ce se află pe calea (cea bună). Pentru că și virtuțile sînt motiv de cădere, pentru cei ce le urmăresc fără discernămînt.

Despre Heron

Un alexandrin, pe nume Heron, a fost vecinul meu. Era tînăr, inteligent, cultivat, cu viață curată și extrem de sensibil în maniere. Mulți dintre cei apropiați lui spuneau că mănîncă o dată la trei luni, că se mulțumește cu împărtășania și, dacă are la îndemînă, (consumă) zarzavat. Acest lucru l-am cunoscut și eu, împreună cu fericitul Albinus, pe cînd mergeam în pustiul Scetic, ce se afla la 40 de mile de noi. În timpul călătoriei, noi am mîncat de două ori și am băut de trei ori; acela, însă, n-a gustat nimic și cît timp a durat călătoria a declamat (pericope din Sfînta Scriptură): un psalm mare și 15 mai mici; epistola către evrei; o parte din (cartea) profetului Ieremia; Evanghelia lui Luca și Proverbele. Ba nici nu puteam să ne ținem în pas cu el.

Dar și acesta, după ce a dat multe lupte și s-a supus multor osteneli, a fost cuprins de o mîndrie nebună, care l-a ridicat pînă la cer — de unde s-a prăvălit ca un cadavru nenorocit — și, în nesăbuința lui, a început să urzească gînduri nesocotite împotriva sfinților părinți, chiar să-i și insulte și să zică: Se înșală cei ce se supun învă-

țăturii voastre. Că nu trebuie să avem mulți învățători, afară de Hristos, pentru că Mîntuitorul Însuși a spus : «Să nu numiți pe nimeni învățător aici pe pămînt» (Matei 23, 8). Și atît de mult i s-a întunecat mintea de mîndrie, încît nici nu voia să se apropie de Sfintele Taine. În cele din urmă, tulburat de demon, ca de un foc foarte violent, a venit, prin grija lui Dumnezeu în Alexandria, ca cuiul prin cui să se scoată. A devenit indiferent, s-a dus la teatru și la hipodrom și și-a petrecut timpul în cîrciumi.

I. Istorii despre Sfîntul Macarie editate din codicele Vindobonesian

A zis ava Macarie : De ce judeci pe ucigași, pe desfrînați, pe profanatorii de morminte și pe oricare dintre cei nelegiuiți ? Aceștia își au judecătorul lor. Nu privi lucrurile numai dintr-o parte, ci mai degrabă cercetează multele tale greșeli și te vei afla, de multe ori, mai rău decît aceștia. Pentru că, deseori, și tu privești cu ochi desfrînați ; ori, știi și tu că acest lucru este un adevărat adulter. Deseori ofensezi pe fratele tău ; or, știi că Domnul a spus : *«Cel ce va zice fratelui său nebunule», este vinovat de focul gheenei»* (Matei 5, 22). Dar faptul cel mai înfricoșător este acela că te apropii cu nevrednicie de Sfintele și prea curatele lui Hristos Taine și te faci vinovat față de trupul și de sîngele Lui. Acela, pe care tu îl judeci, a ucis un om oarecare ; tu, însă, ai ucis pe Hristos Însuși, ești responsabil de junghierea Lui, atunci cînd te împărtășești cu nevrednicie cu preacuratul Lui trup și sînge. Pentru că zice Apostolul : *«Cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie* (acestea), *este vinvoat față de trupul și sîngele lui Hristos ; bea și mănîncă sie-și osîndă»* (I Cor. 11, 29). Altfel spus, fapta pe care au făcut-o iudeii, ucigîndu-L (pe Iisus), o săvîrșesc cei ce se împărtășesc cu nevrednicie cu trupul și sîngele Său. Și pe bună dreptate, pentru că și cel care sfîșie porfira împărătească și cel ce o murdărește, aceeași moarte primește. Deci, și cei ce i-au frînt atunci trupul și cei care-L întinează acum, împărtășindu-se cu suflet necurat, vor avea parte de aceeași osîndă, după cum spune Apostolul.

Spunea, cîndva, ava Macarie : Pe cînd eram tînăr și stăteam fără grijă în chilia mea, m-am hotărît să merg în pustiu, zicîndu-mi în cugetul meu : Pentru folosul meu, voi sta de vorbă cu orice om pe care-l voi întîlni.

Și, iată, am întîlnit un copil, care păștea un bou și i-am zis : Ce să fac, copile, că mi-e foame ? El mi-a răspuns : Mănîncă ! Apoi din nou i-am zis : Am mîncat și iarăși mi-e foame. Și el iarăși mi-a răs-

puns : Mănîncă, iarăşi ! I-am zis a treia oară că de multe ori am mîncat şi iarăşi mi-e foame. Atunci el a zis : Ava, eşti ca un asin : totdeauna vrei să mănînci. Şi aflînd folos (în răspunsul lui), am plecat.

Povestea, cîndva, un bătrîn despre ava Macarie : Se afla, zicea el, în părţile Arsinoitei un monah care se nevoise mulţi ani, ducînd viaţă de sfînt. În cele din urmă, a fost stăpînit de duhul deşert al mîndriei. Acest duh l-a îndepărtat de la dreapta credinţă şi i-a inspirat cugetul aşa zişilor Hierachiţi, care spun : că Mîntuitorul nu s-a înălţat (la cer) cu trup omenesc ; că trupul cu care sîntem îmbrăcaţi nu înviază ; că trei sînt principiile care conduc lumea : Dumnezeu, materia şi răutatea ; că Cuvîntul lui Dumnezeu nu S-a întrupat cu adevărat şi n-a devenit om desăvîrşit şi că El nu este cauza mîntuirii tuturor. Acest om a dus la rătăcire 500 de suflete. A reuşit aceasta, mai ales pentru că făcea multe (semne minunate) cu cuvîntul : descoperea lucruri pierdute şi îndepărta moartea în diferite chipuri ; ba chiar şi demoni scotea. Acest fapt, de altfel a fost prezis în Evanghelie, unde se spune că (uneltele lui Satan) vor face semne şi minuni, încît să rătăcească, de va fi cu putinţă, chiar şi pe cei aleşi (Matei 24, 24). Iar duhurile conducătoare au putere să alunge pe cele slabe şi fac totul pentru pierderea sufletelor.

Deci, episcopul locului aceluia s-a dus la ava Macarie, omul lui Dumnezeu, şi i-a zis : Vino şi ajută-ne ! Pentru că dacă nu curăţim ţinutul nostru pe cînd tu eşti în viaţă, toţi se vor duce la el şi vor fi duşi în rătăcire. Macarie a zis : Voi merge, dar ce să fac eu, un om simplu ? Episcopul însă a stăruit şi i-a zis : Eu aşa cred, că dacă vii, Dumnezeu va aduce pace în Biserica Lui. De multe ori am voit să vin (la tine), dar am fost împiedicat de clerici, ca să nu mă fac de rîsul laicilor. Acum, deci, nemaiputînd suporta pierderea poporului şi temîndu-mă de pedeapsa lui Dumnezeu, Care zice : *«Sîngele lui îl voi cere din mîinile voastre»*, am venit la tine, pentru că Dumnezeu m-a trimis.

Sculîndu-se Macarie, l-a urmat şi a venit la acel rătăcit. De îndată ce l-au văzut, a zis episcopului : Acesta are duh superior ; află că nu-mi stă în puteri a-l supune. Cu astfel de duhuri nu m-am luptat. Că două sînt ordinele demonilor : unul, care introduce plăcerile în trup şi altul care insuflă rătăcirile în suflet. Acesta (din) urmă este greu de supus. Pe unii ca aceştia îi trimite satan vrăjitorilor, rătăciţilor, ereticilor şi celor asemenea lor. Atunci a zis episcopul : Atunci ce să facem ? Şi a răspuns bătrînul : Este nevoie de rugăciuni. Căci cuvîntul nu are putere. (Făcînd deci rugăciuni), în cele din urmă i-au poruncit (rătăcitului) să iasă (din chilia lui), iar acesta a ieşit. Şi numaidecît episcopul

l-a apucat de gît și i-a zis : De ce n-ai venit la noi și ne-ai lăsat să te așteptăm atîta amar de vreme ? El a răspuns : Pentru că nu cugetați corect. Atunci Sfîntul Macarie i-a zis : Tu, deci, cugeți corect ? El a răspuns : Foarte (corect). Ce înseamnă — a continuat ereticul — afirmația pe care o faceți voi : Credem că, carnea și oasele s-au înălțat (la ceruri) ? Și a răspuns Sfîntul Macarie : Dacă de la noi spunem aceasta, bine faci că întrebi. Dar dacă Adevărul a voit să să spunem așa, atunci ce zici ? Dar să nu facem risipă de cuvinte și să spunem ceea ce credem. Dacă crezi în acestea, bine faci ; iar dacă nu crezi, te împotrivești lui Dumnezeu, respingi învățătura Lui. Acela a zis : Mai întîi să spun eu ce cred. Dar Sfîntul i-a răspuns : Credința cea greșită nici nu trebuie să se audă ; Să auzim credința Bisericii de pretutindeni ; și i-a spus episcopului s-o expună. Deci, fiind de față poporul, episcopul a început să expună credința așa : Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul ; Și în Cuvîntul cel de o ființă cu El, prin care veacurile s-au făcut ; Care la plinirea vremii, a venit în trup, pe care l-a luat din Sfînta Fecioară, Maria, pentru a nimici păcatul ; El a fost răstignit, a murit, a fost îngropat și a înviat a treia zi ; și (s-a suit la ceruri) și șade de-a dreapta Tatălui ; și iarăși va să vină, în veacul viitor, ca să judece viii și morții. Și întru Duhul Sfînt, cel de o ființă cu Tatăl și cu Cuvîntul Lui. Credem, deasemeni, în învierea sufletului și a trupului, după cum spune Apostolul : *«Se seamănă trup pămîntesc, înviază trup duhovnicesc»* (I Cor. 15, 42). Și iarăși : *«Trebuie ca* (trupul) *acesta stricăcios să fie îmbrăcat cu nestricăciune»* (I Cor. 15, 53).

(După aceea, a zis Macarie ereticului) : Vezi ce spune acesta ? Dar acela i-a răspuns : Mie să nu-mi adeverești credința prin cuvinte. Să mergem la morminte și de vei învia pe vreunul dintre cei ce dorm acolo, atunci voi vedea că gîndiți corect. În ceea ce mă privește, eu cred că sufletul înviază fără trup.

Întorcîndu-se Sfîntul Macarie către episcop i-a zis : Ar fi o mare greșală să ispitim pe Dumnezeu ; eu nu îndrăznesc să cer lui Dumnezeu să facă un semn atît de mare, pentru hatîrul unui (duh) satanic. Dar episcopul i-a zis : Ba da, părinte ; să faci aceasta pentru întreg ținutul. Atunci au mers la morminte. Și a început hierachitul să invoce pe demoni, dar el n-a putut să ridice nici măcar un suflet (din mormînt) ; și pentru că nu putea nimic, căci Duhul Sfînt i se opunea, a zis : din cauza voastră nu pot ridica pe nimeni. După aceea, Macarie îngenunchind fără să promită ceva cuiva, s-a rugat timp de o oră. Apoi s-a sculat și în văzul tuturor a lovit cu bastonul său de palmier un mormînt — pentru că bastoanele monahilor de acolo sînt de palmier — și a înviat un om, nu dintre cei morți de curînd, ci dintre (cei morți) de

demult. Şi adresîndu-se hierachitului, i-a zis : Cercetează (şi vezi) dacă înviază trupul. Acesta, uimit de un semn atît de mare şi părăsit fiind de demon, a căzut cu faţa la picioarele sfîntului, împreună cu tot poporul. Poporul a cerut să fie ucis, însă el n-a îngăduit una ca aceasta, ci l-a luat cu sine în pustiu.

Se zice că, întrebat fiind cel înviat, dacă cunoaşte pe Hristos, a zis că nici n-a auzit de El, pentru că murise pe vremea lui Faraon, împăratul, înainte de venirea lui Hristos. Deci, botezîndu-l, l-a avut cu sine trei ani, iar după aceea a adormit somnul cel adevărat. Acestuia i s-a potrivit cuvîntul Domnului : *«Nici el n-a păcătuit, nici părinţii lui, ci* (s-a făcut aceasta) *ca să arate slava lui Dumnezeu»* (Ioan 5, 3).

Atunci l-a întrebat episcopul pe Sfîntul Macarie, dacă nu cumva, făcînd un semn atît de mare, i-a încolţit în inimă pofta după slava deşartă. El, însă, i-a răspuns : Acela, a cărui inimă pofteşte slavă de la oameni, nu cunoaşte încă pe Dumnezeu ; ceea ce face, face pentru oameni. Dar acela care s-a învrednicit să cunoască pe Dumnezeu, care se nevoieşte mereu şi i se pare că stă pe muchie şi se teme să nu cadă, acela are o singură dorinţă : aceea de a ieşi din trup. Cît despre slavă, aceea nici prin gînd nu-i trece. În acest sens, i-a dat şi un exemplu şi i-a zis : Închipuie-ţi că cineva călătoreşte pe mare, călăuzit de soare şi de razele lui, către care mereu priveşte. Unui astfel de om îi spune cineva : Dacă-ţi întorci privirea spre locul în care te-ai îmbarcat, pentru a reveni printre ai tăi, te scufunzi. Ce va păţi acesta, dacă nu-l va asculta ? Tot aşa şi cel ce priveşte spre slava lui Dumnezeu, calcă peste slava (dobîndită) de la oameni. Dacă se întoarce către aceasta, o pierde pe aceea. Pierzîndu-o pe aceea, este răvăşit de multe alte patimi.

Celelalte (însuşiri) ale acestui sfînt : faptul că era milostiv şi iubitor de oameni, ca şi puterea lui de discernămînt, le trec cu vederea.

Istorisire înfricoşătoare care uimeşte mintea

A spus Ava Macarie : Venind eu la Constantinopol — pentru că doream să-l văd — şi trecînd printr-un portic — chem Adevărul ca martor pentru cele ce vă spun —, am văzut cu ochii minţii — cei daţi mie de Domnul ca să văd lucrurile Lui cele minunate — un om, asemenea unui eunuc, stînd la uşa unei case de desfrîu ; era foarte trist şi ascunzîndu-şi faţa între palme, plîngea aşa de tare încît credeai că şi cerul plîngea împreună cu el. Apropiindu-mă de el, i-am zis : Spune-mi, te rog, de ce eşti aşa de trist şi plîngi, şi de ce nu pleci de aici, pentru că aici este refugiu al femeilor neruşinate şi desfrînate ? Şi răspunzîndu-mi, mi-a zis : Slăvite rob al lui Dumnezeu, după fire sînt

înger, dintre cei rînduiți de Dumnezeu oamenilor la botez, pentru ocrotirea lor în această viață. Plîng, pentru că mă doare, văzînd pe cel încredințat mie, petrecînd în orgii și nelegiuiri, stînd acum în acest refugiu al nelegiuirii, după cum vezi, cu această desfrînată. Cum să nu deplîng chipul lui Dumnezeu, ajuns întru atîta întuneric? Atunci i-am zis: Și de ce nu-l cerți, ca să fugă din acest întuneric al păcatului? Iar îngerul mi-a răspuns: Pentru că n-am loc să mă apropii de el; căci de cînd a început să săvîrșească păcatul, este rob al demonilor și n-am nici o putere asupra lui. Deci, eu i-am zis: De unde știi că n-ai putere asupra lui, îndată ce Dumnezeu ți l-a încredințat? Și mi-a zis iarăși îngerul: Dumnezeul nostru fiind bun și iubitor de oameni l-a înzestrat pe om cu liber arbitru și l-a lăsat să meargă pe calea pe care vrea. I-a arătat două căi: pe cea strîmtă și pe cea largă și i-a spus unde sfîrșește fiecare. Anume, că cea strîmtă și aspră — a cărei parcurgere impune, pentru prezent, puțină osteneală — duce la odihna veșnică, pe cînd cea largă — a cărei parcurgere se face cu comoditate — duce la pedeapsa veșnică, la focul gheenei și la celelalte chinuri. Ce mustrare să aduc omului pe care Dumnezeu mi l-a încredințat să-l ocrotesc? Pentru că Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, ceartă, mîngîie și-i învață pe toți să se abțină de la faptele cele necurate și abia dacă unii cugetă corect la dumnezeieștile Lui cuvinte.

Apoi i-am zis: De ce-ți întinzi mîinile, suspinînd spre cer? Iar îngerul mi-a răspuns: Pentru că văd în jurul lui (mulțime de) demoni: unii cîntă, alții bat din palme, iar alții rîd fără rușinare; de aceea mi se frînge sufletul de durere și mă rog lui Dumnezeu să izbăvească (din mîna) demonilor creatura Sa. Mă rog să-i dea pocăință într-o zi, iar pe mine să mă învrednicească a preda bunătății divine sufletul acestui om curat și fără prihană.

Și, zicînd aceasta, s-a făcut nevăzut de ochii mei.

Vă spun, fraților, că nu este păcat mai scîrbos decît desfrîul și decît blestemăția Sodomiților. Dacă cineva, aflîndu-se în astfel de păcate, se pocăiește, Dumnezeu îl primește, (bucurîndu-se) mai mult decît pentru alți păcătoși; pentru că această patimă într-adevăr izvorăște din proprie inițiativă, dar este întreținută și înmulțită prin exercitare de diavol. Vrea cineva să ucidă această patimă, reușește prin priveghere și cumpătare.

Alte povestiri ale aceluiași (părinte)

Spunea, cîndva, același sfînt Macarie: Într-o zi mă rugam Domnului Dumnezeu. Cînd mi-am ridicat ochii către cer, iată era deschis și (am văzut) îngerii lui Dumnezeu, urcînd și coborînd, ducînd cu ei

sufletele. Alături de ei, alţi (îngeri), negri şi întunecaţi, se forţau în văzduh ca să smulgă sufletele oamenilor. Îngerii, însă, li se împotriveau, îi loveau puternic şi scăpau sufletele. Am privit din nou şi iată, doi îngeri aduceau în cer sufletul unui om. Deci, pe cînd se apropiau de vama desfrîului, prostituţiei şi sodomiei — vămile acestea sînt cele mai urîcioase pe la care trebuie să treacă îngerii cu sufletul în drumul lor către cele înalte — a început stăpînul lor să se tulbure, să ţipe şi să spună îngerilor lui Dumnezeu : De ce luaţi cu voi acest suflet, care ne aparţine ? Îngerii, însă, i-au răspuns : Spune, prin ce vicleşug te-ai servit de el ? Acela le-a zis : A desfrînat pînă cînd a murit şi de multe ori, cu voia sa, păcatul sodomiei l-a săvîrşit. Şi nu numai atît, ci şi pe aproapele său l-a jignit. Deci, ce lucru bun aţi găsit la el ? Iar îngerii i-au zis : Chiar dacă sufletul său a fost cîndva robit de aceste patimi, el le-a întrerupt înainte de a-i veni sfîrşitul. Însă diavolul le-a zis : Nu, nu este precum ziceţi, ci a murit nepocăit ; (nu s-a pocăit) pînă la ultima răsuflare şi nu a încetat cu nelegiuirile ; nicăieri nu se află dovada că şi-a răscumpărat toate păcatele sale şi că s-a abţinut de la cele rele. Aşa a murit : rob al păcatului şi colaborator al meu. Atunci a zis unul dintre îngerii lui Dumnezeu : Nu se poate, nu-ţi dau crezare ţie, pentru că eşti numai minciună, necuratule. Să fie chemat îngerul, căruia i s-a dat la botez ca să-l ocrotească şi acela să spună adevărul.

Pe cînd a fost chemat, acela era ocupat cu îngroparea trupului celui încredinţat lui. Şi i-au zis îngerii : Spune-ne, confrate, sufletul acesta s-a pocăit pentru păcatele sale, sau a murit cu ele ? Şi răspunzîndu-le, îngerul a zis : Din ceasul în care s-a îmbolnăvit înainte de a-i fi rău, gîndindu-se la moarte, a început să plîngă şi să se tînguiască. A trimis să vină preotul Bisericii, iar atunci cînd au fost singuri, plîngînd, a început să-şi mărturisească lui Dumnezeu, înaintea preotului, păcatele, şi, întinzîndu-şi mîinile spre cer şi suspinînd, să ceară iertare. Deci, dacă Dumnezeu l-a iertat cu puterea Lui — şi acest lucru e firesc — oare nu se cuvine să dăm slavă dreptei Lui judecăţi ? Auzind acestea, îngerii luminii au rîs de diavol şi l-au lăsat. Şi a trecut sufletul acela de cursa celor vicleni.

Şi iarăşi am privit, (spunea Macarie) şi a apărut alt suflet. Acesta era al unui famen din fire. Ca de obicei, demonii îi aminteau faptele lui urîte şi viclene, examinîndu-i fiecare păcat după felul şi locul unde a fost făcut ; iar îngerii lui Dumnezeu li se împotriveau, zicînd că a făcut şi unele fapte ale dreptăţii ; că în viaţa lui, de multe ori a dat cîte ceva săracilor ; că atunci cînd a făcut vreun rău, numaidecît s-a pocăit, acuzîndu-se singur, plîngînd şi suspinînd. Şi acestea zicînd,

îngerii lui Dumnezeu i-au luat în rîs pe demonii care li se împotriveau și nu se lăsau convinși că Dumnezeu poate să miluiască sufletul aceluia. Atunci au zis demonii : Din tinerețea sa a făcut multe rele, pe care el, ca eunuc și creștin nu trebuia să le facă : a căzut în adulter și desfrîu și s-a întinat cu cei ce săvîrșesc păcatul sodomiei. Mîniindu-se, pe mulți i-a insultat și, bătîndu-i crunt, i-a ucis. Deci, dacă și acesta merită mîntuirea, luați toată lumea și mîntuiți gratuit pe toți păcătoșii pămîntului, pentru că noi în zadar ne ostenim. Atunci le-au zis îngerii : Luați aminte, nemernicilor, că păcatele pe care le-a săvîrșit în tinerețe, lăsîndu-se de ele, Dumnezeu i le-a iertat. În plus, a adus prin preoți milostenii și jertfe Domnului Dumnezeu pentru mîntuirea sufletului său. Ce credeți voi, fiare puturoase : nu se cuvine ca acest suflet să aibă parte de mîntuire ? Domnul, iubitorul de oameni, va avea în vedere cele ce au fost aduse drept răscumpărare, care nu sînt date la lumină acum. *Toate păcatele, pe care oamenii le mărturisesc prin preot, cu smerenie și suspin — atunci cînd încetează a le mai săvîrși — milostivul Dumnezeu le iartă.* Numai pe cei care își ascund păcatele de Dumnezeu și de oameni, Dumnezeu îi judecă, îi condamnă și-i dă pradă focului în veci, la nesfîrșit. Acestea zicînd îngerii, au biruit pe duhurile cele rele și plecînd de acolo au intrat pe porțile cerului. Așa a fost eliberat și acest suflet de duhurile cele rele și așa a aflat mîntuire la Dumnezeu.

Dar, iată, (spunea Sfîntul Macarie), un alt suflet a fost adus ; un suflet care fusese evlavios și temător de Dumnezeu ; care stăruise în fapte de milostenie și arătase iubire față de toți oamenii ; un suflet cast și venerabil. Demonii fremătau și scrîșneau dinții împotriva lui, iară el, văzînd sălbăticia lor, tremura. Îngerii lui Dumnezeu, însă, l-au luat cu ei și pe cînd intrau pe porțile cerului, l-au întîmpinat și l-au salutat toate puterile lui, bucurîndu-se și zicînd : Slavă Ție, Dumnezeule, că a fost izbăvit sufletul acesta din abisul cel prea adînc și de (mîna) balaurului celui înspăimîntător. Și cu cît se înălța către cele de sus, pe atît îl îmbrățișau cetele celor nevăzute, veselindu-se, pentru că așa obișnuiesc sfintele puteri ; să se bucure și să se veselească pentru fiecare suflet care se mîntuiește. Iar cînd au ajuns la tronul cel înstelat al slavei lui Dumnezeu, cînd a fost dus la fericirea Tatălui său și s-a revărsat peste el harul lui Dumnezeu și Tatăl, s-a umplut tot de lumina cea nemuritoare, de bună mireasmă și de bucurie de negrăit. Și a fost predat lui Mihail, arhontele Testamentului, ca să-l înscrie în odihna veșnică.

Dar, iată, (spunea Sfîntul Macarie), un suflet era dus cu sila, de demoni, în cele mai adînci ale pămîntului. Era al unei slugi care, în

acel ceas se sugrumase cu o sfoară. Îngerul său îl urma şi plîngea pierderea lui, zicînd îndurerat : Vai, (vouă), nenorociţilor de demoni, care pregătiţi aceste lucruri îngrozitoare.

Apophtegmata

1. Unii dintre demoni stau pururea în preajma celor ce citesc şi încearcă, luînd adesea motive din chiar Sfintele Scripturi, să le distragă mintea şi să le strecoare gînduri viclene. Uneori îi împing la căscat şi la somn greu, mai mult ca de obicei... În gura lărgită, împotriva firii, ca o prăpastie, intră, subţiindu-se, diavolul... Acestea îmi spunea Sfîntul Macarie şi aducea ca dovadă faptul că, (pentru a evita acest lucru), cei ce cască, îşi pecetluiesc gura cu semnul Sfintei Cruci, urmînd o veche tradiţie...

2. M-a întrebat vasul alegerii, bătrînul egiptean Macarie şi mi-a zis : Cum se face că atunci cînd ne arătăm aspri faţă de oameni, ne vătămăm sufleteşte ; dar atunci cînd ne arătăm aspri faţă de demoni, rămînem nevătămaţi ? Aflîndu-mă în încurcătură, l-am rugat să-mi spună motivul. El mi-a spus : pentru că în primul caz mînia este împotriva firii, iar în cazul al doilea este conformă firii.

3. M-am dus în toiul amiezii la Sfîntul Părinte Macarie şi fiind cuprins de o mare sete i-am cerut să-mi dea apă să beau. El însă, mi-a spus : Mulţumeşte-te cu umbra. (Gîndeşte-te) că acum unii, călătorind sau navigînd, n-o au nici pe aceasta. Apoi mi-a vorbit despre cumpătare. Crede-mă, fiule, — a zis — că timp de 20 de ani nu m-am săturat nici de pîine, nici de apă, nici de somn. Pîinea am mîncat-o (cîntărită) cu cîntarul ; apa am băut-o cu măsură, puţin timp m-am lăsat prins de somn, (şi atunci) sprijinit pe ziduri.

II. Maxime (editate de Petru Possinus)

1. Un frate l-a întrebat pe (ava) Macarie cel Mare cum poate să ajungă cineva la desăvîrşire. Bătrînul, răspunzîndu-i, i-a zis : La desăvîrşire omul ajunge numai dacă are în inima şi în trupul său smerenie ; dacă nu-i dă importanţă pentru vreun lucru, ci mai degrabă se socoteşte pe sine mai prejos decît (orice) creatură ; dacă nu judecă pe nimeni, ci numai pe sine ; dacă suferă insulta şi alungă din inima sa orice răutate ; dacă se sileşte să fie milostiv, bun, iubitor de fraţi, înţelept, cumpătat pentru că s-a scris : «Împărăţia cerurilor este a celor ce o iau cu asalt» (Matei 11, 12) ; dacă nu priveşte chiorîş ; dacă îşi păzeşte limba ; dacă îşi întoarce auzul de la tot ce este zadarnic şi vătămător ; dacă face dreptate cu mîinile sale ; dacă inima îi este curată înaintea lui Dumnezeu, iar trupul neîntinat ; dacă îşi aminteşte în fie-

care zi de moarte; dacă îndepărtează din sufletul său mînia şi răutatea; dacă se leapădă de cele materiale şi de plăcerile trupeşti; dacă se leapădă de diavol şi de toate lucrurile lui şi dacă se roagă neîncetat; dacă în tot timpul şi locul, în toate cugetele şi lucrurile este asistat de Dumnezeu. (Altfel), nu poate exista desăvîrşire.

2. L-a întrebat un frate pe bătrîn şi a zis: Ava, cum se face că deşi săvîrşesc în chilia mea tot ceea ce trebuie, nu aflu mîngîiere de la Dumnezeu? Bătrînul i-a răspuns: Ţi se întîmplă aşa pentru că petreci în nelucrare şi vrei ca voia ta să primeze. Atunci fratele a zis bătrînului: Deci, ce să fac, părinte? Şi bătrînul i-a zis: Du-te, lipeşte-te de un om care se teme de Dumnezeu, smereşte-te şi renunţă la voia ta şi atunci vei afla mîngîiere de la Dumnezeu.

3. A zis bătrînul: Cel ce intră în parfumerie, chiar dacă nu cumpără nimic, se înfruptă din mirosul plăcut; tot aşa şi cel ce se apropie de părinţii (pustnici), dacă vrea s-o urmeze, îi arată calea smereniei, iar aceasta îi este ca un zid cînd este atacat de duşmani.

4. A zis bătrînul: Dacă te ajunge vreo boală a trupului, să nu te nelinişteşti. Căci dacă stăpînul tău vrea să-ţi încerce trupul, cine eşti tu să te superi? Nu-ţi poartă El grijă de toate? Nu cumva trăieşti în afară de El? Rabdă, deci şi roagă-L să-ţi dăruiască cele ce-ţi sînt de trebuinţă; căci aceasta este voia Lui. Arată îndelungă răbdare şi iubire.

5. A zis bătrînul: Pentru că omul, din fire este un luptător, Dumnezeu îi cere să nu fie preocupat de cele materiale şi trupeşti, pînă (chiar şi de) cel mai mic lucru. Pentru că acestea pot să-i împiedice cugetul cu vicleşugul dorinţei şi al tristeţei.

6. A zis bătrînul: Rugăciunea, cugetul treaz şi strunirea trupului, făcute cu multă grijă, duc la stîrpirea patimilor.

7. A fost întrebat bătrînul: Ce este peregrinarea? Şi el a răspuns: (Peregrinarea este atunci cînd zici): Nu este rostul meu aici. Acest lucru să-l faci în orice loc şi timp. Aceasta este peregrinarea cea adevărată.

8. A zis bătrînul: Viaţa (sfîntă) fără instrucţie face mai multe fapte bune decît instrucţia fără viaţă (sfîntă). Pentru că (cel ce are viaţă sfîntă), chiar şi cînd tace aduce folos; pe cînd (cel fără viaţă sfîntă) chiar şi cînd cugetă aduce tulburare. Dacă, însă, se întîlnesc (aceste calităţi) în acelaşi (om), adică viaţa (sfîntă) şi instrucţia, ele alcătuiesc o statuie a filosofiei.

9. A zis bătrînul: Să nu te grăbeşti să devii căpetenie a unei frăţii, ca să nu adaugi poveri de păcate, străine pe grumazul tău.

10. A zis bătrînul : Faptul de a se ruga (cineva) cu ardoare îi aduce bucurie şi odihnă. Ardoarea în rugăciune vine de la propria voinţă, pe cînd bucuria vine de la har.

III. Despre ava Macarie Egipteanul

1. A povestit despre sine ava Macarie şi a zis : Pe cînd eram tînăr şi şedeam în chilie, în Egipt, m-au prins şi m-am făcut preot într-un sat. Şi pentru că eu nu voisem acest lucru, am fugit în alt loc ; acolo a venit la mine un mirean şi-mi slujea. S-a întîmplat, însă, pentru a fi ispitit, ca în sat să vină o fecioară. Şi luînd în pîntece, a fost întrebată, cine i-a făcut aceasta. Atunci ea a zis : anahoretul. Şi ieşind (sătenii), m-am dus în sat şi, atîrnîndu-mi de grumaz oale înnegrite de fum şi toarte de vase, m-au tîrît pe uliţele satului, lovindu-mă şi zicînd : Acest monah a corupt pe fecioara noastră : luaţi-l, luaţi-l ! Şi m-au bătut, aproape să mă omoare. Dar, venind unul dintre bătrîni, a zis : pînă cînd bateţi pe acest monah străin ? Slujitorul meu mergea în urma mea ruşinat, pentru că unii îi aruncaseră multe vorbe de ocară şi-i ziseseră : Iată ce a făcut anahoretul, pe care tu-l vorbeşti de bine ! Părinţii ei, deasemeni, ziceau : Nu-i dăm drumul pînă ce ne va da garanţie că o va întreţine. Atunci am zis slujitorului meu să-i dea, şi el a dat garanţie pentru mine. Şi revenind la chilia mea, i-am dat coşurile pe care le aveam şi i-am zis : Vinde-le şi dă-i femeii mele să mănînce ! Şi ziceam în cugetul meu : Macarie, iată, ţi-ai găsit femeie ! Trebuie să munceşti ceva mai mult ca s-o hrăneşti. Şi am lucrat ziua şi noaptea şi-i trimiteam cele necesare. Dar, cînd i-a venit nenorocitei vremea să nască, s-a chinuit multe zile şi nu năştea. Atunci i-au zis : Ce înseamnă acestea ? Iar ea a răspuns : Ştiu. (Aceasta se întîmplă) pentru că am insultat pe anahoret şi minţind, l-am acuzat. Nu este el de vină, ci cutare tînăr. Şi venind slujitorul meu mi-a zis : fecioara aceea n-a putut să nască pînă ce a mărturisit. Atunci, tot satul voia să vină să-mi ceară iertare ; însă eu, auzind acestea şi ca oamenii să nu mă întristeze, (iarăşi) m-a sculat şi am fugit în pustiul Scetic. Acesta este motivul pentru care am venit aici.

2. A venit, cîndva, Macarie Egipteanul, din pustiul Scetic, la ava Pambo, în muntele Nitriei şi i-au zis bătrînii : Părinte, spune un cuvînt fraţilor. Atunci el a zis : Eu nu sînt, încă, monah, dar am văzut monahi. Într-adevăr, stînd eu cîndva în chilie, în pustiul Scetic, mă hărţuiau gîndurile şi-mi ziceau · du-te în pustiu şi ia aminte la cele ce vezi acolo. M-am luptat cu gîndurile cinci ani, zicîndu-mi că, poate, acest impuls vine de la demoni, dar pentru că acest gînd stăruia, m-am dus în pustiu. Am văzut acolo un lac cu o insulă în mijlocul ei ; am mai vă-

zut animalele pustiului care beau din el şi doi oameni în mijlocul lor. Pentru moment m-am înfricoşat, pentru că am crezut că sînt duhuri. Aceştia, însă, văzîndu-mă înfricoşat, mi-au zis : Nu te teme ; şi noi sîntem oameni. Atunci eu le-am zis : De unde sînteţi şi cum aţi venit aici, în pustiul acesta ? Ei mi-au răspuns : Sîntem dintre cei ce duc viaţă cenobitică, dar am căzut de acord şi am venit aici. Am petrecut aici 40 de ani. Unul dintre noi este egiptean, iar altul din Libia. Apoi m-au întrebat şi au zis : Ce mai este în lume ? Cade ploaie la vreme şi este belşug în lume ? Eu le-am zis : da. (Apoi) i-am întrebat : Cum pot să devin monah ? Şi mi-au zis : Dacă nu se leapădă cineva de toate ale lumii, nu poate să devină monah. Şi le-am zis : Eu sînt slab şi nu pot (să fac) ca voi. Ei, însă, mi-au zis : Dacă nu poţi (să faci) ca noi, du-te la chilia ta şi plînge-ţi păcatele ! Şi i-am întrebat : Cînd vine iarna, nu vă este frig ? Şi cînd este vară, (soarele) nu vă arde trupul ? Dar ei au zis : Dumnezeu ne-a dat harul acesta, aşa că nici iarna nu tremurăm, nici vara trupul nostru nu este vătămat de arşiţă.

De aceea, a zis Macarie, v-am spus că nu sînt încă monah, dar am văzut monahi. Iertaţi-mă, fraţilor !

3. Pe cînd ava Macarie locuia în adînca pustietate, ducînd viaţă de anahoret, ceva mai departe, în alt pustiu era o mulţime de fraţi. (Într-o zi), bătrînul a privit către drum şi a văzut pe satan, în chip de om, trecînd pe acolo. Părea că poartă cămaşă lungă de in, ruptă, prin ale cărei găuri se vedeau ulcele. Şi i-a zis bătrînul cel mare : Unde te duci ? Şi (acela) i-a răspuns : Merg la fraţi să le duc cele trebuitoare. Şi bătrînul a zis : Şi ce faci cu ulcelele acestea ?. (Acela) a răspuns : Duc fraţilor mîncare. Şi a zis btărînul : Toate acestea ?. (Acela) a răspuns : da. Dacă nu place ceva cuiva, îi dau altceva. Desigur, cel puţin un lucru din acestea va place fiecăruia. Şi zicînd acestea, s-a dus. Bătrînul a rămas privind către drum pînă ce acela s-a întors. Şi cînd l-a văzut, i-a zis bătrînul. Ai reuşit ?. Acela a răspuns : Cum puteam să reuşesc ?. De ce, i-a zis bătrînul. Acela i-a răspuns : pentru că toţi mi s-au arătat duşmani şi nici unul nu mă primeşte. Şi i-a zis bătrînul : Deci, n-ai nici un prieten acolo ? El, însă a răspuns : Ba da, am un prieten, un monah, care mă ascultă. Atunci cînd mă vede fuge la mine ca vîntul. Şi i-a zis btărînul : Cum se numeşte fratele ? Acela a răspuns : Theopemptos. Şi spunînd acestea s-a dus. Şi ridicîndu-se ava Macarie, s-a dus în pustiul acela. Iar fraţii, auzind că vine Macarie, au luat foi de palmier şi au ieşit în întîmpinarea lui. Şi fiecare s-a pregătit, crezînd că la el va descinde bătrînul. Acesta, însă, a întrebat despre cel care se cheamă Theopemptos. Şi aflîndu-l, a intrat în chilia lui, iar Theopemptos l-a primit bucuros. Şi cînd au rămas singuri, a zis bă-

trînul : Cum merg treburile, frate ? (Acela a răspuns : Datorită rugăciunilor tale, bine. Apoi a zis bătrînul : Nu te muncesc gîndurile ? Acela a zis : Pînă acum, stau bine, — că se ruşina să spună. I-a zis bătrînul : Iată eu duc viaţă ascetică de atîţia ani, sînt cinstit de toţi şi pe mine, bătrînul, mă munceşte duhul desfrîului. A răspuns Theopemptos, zicînd : Crede-mă, ava, că şi pe mine. Apoi bătrînul a spus că şi alte gînduri îl muncesc, pînă ce l-a făcut să mărturisească (totul). Apoi i-a zis . Cît posteşti ? Acela i-a răspuns : pînă la (ceasul) al noulea. Şi i-a zis bătrînul : Posteşte pînă seara şi nevoieşte-te. Învaţă pe de rost Evanghelia şi celelalte scrieri ; iar dacă ţi se năzăreşte vreun gînd să nu iei aminte niciodată la cele de jos, ci la cele de sus ; iar Domnul îndată te va ajuta. Şi după ce bătrînul l-a învăţat pe frate, a plecat şi s-a dus în pustiul său.

Şi privind iarăşi (bătrînul către drum), a văzut pe acel demon şi i-a zis : Unde te duci iarăşi ? Acela i-a răspuns : Să duc cele trebuitoare fraţilor. Şi a plecat. Dar cînd iarăşi s-a întors, i-a zis sfîntul : Ce mai fac fraţii ? Acela a răspuns : rău. Dar bătrînul a zis : De ce ? Acela a răspuns : Toţi mi se arată duşmani. Dar ceea ce este şi mai rău, cel pe care-l aveam prieten şi asculta de mine, nu ştiu cum se face că şi acela s-a schimbat, că nici el nu mă ascultă, ci mi s-a arătat mai duşman decît toţi. Şi am jurat să nu mai păşesc acolo, decît peste (multă) vreme. Şi aşa zicînd, s-a dus, lăsîndu-l pe bătrîn. Iar bătrînul a intrat în chilia sa.

4. A venit ava Macarie cel Mare la ava Antonie, în munte. Şi, pe cînd bătea la uşă, a ieşit (ava Antonie) la el şi i-a zis : Cine eşti ? Iar el a zis : Eu sînt Macarie. Acela, intrînd în casă, a închis uşa şi l-a lăsat (afară). Dar văzînd răbdarea lui, i-a deschis, i-a vorbit prieteneşte şi i-a zis : De mult timp doream să te văd, pentru că am auzit despre tine. Şi, găzduindu-l, el s-a odihnit, pentru că era foarte obosit.

Făcîndu-se seară, ava Antonie a udat o ramură de măslin. (Văzîndu-l), ava Macarie i-a zis : Îngăduie să ud şi eu una. Şi acela i-a îngăduit. Atunci, el a luat un mănunchi de corzi şi le-a udat. Apoi, (cei doi) au început să vorbească despre mîntuirea sufletelor. (Noaptea), o coardă de măslin (crescînd), a intrat prin ferestruică în peşteră. Venind aici, dimineaţa, fericitul Antonie şi văzînd mulţimea (lăstărişului) corzii lui ava Macarie, a zis : Multă putere iese din mîinile acestea.

5. Ava Macarie a prezis fraţilor că regiunea Scetica va fi pustiită. Cînd veţi vedea o casă construită lîngă mlaştină, (zicea el), să ştiţi că este aproape pustiirea lui. Cînd veţi vedea copaci (plantaţi), pustiirea este la uşă ; cînd veţi vedea copii, luaţi-vă cojoacele şi plecaţi.

6. A zis iarăși (Ava Macarie), vrînd să-i mîngîi pe frați : A venit aici un copil demonizat împreună cu mama lui. Și i-a zis (demonul) mamei acestuia : Scoală-te, bătrîno, și mergi de aici. Ea, însă, a zis : Nu mai pot să merg pe jos. Dar copilul i-a zis : te ajut eu. Și m-am mirat de viclenia demonului, de felul în care voia să-i îndepărteze (de acolo).

7. A zis ava Sisoe : Pe cînd eram în (pustiul) Scetic, m-am dus cu Macarie și cu încă șapte frați ca să secerăm. Și am văzut o văduvă care strîngea spice în urma noastră și nu înceta să plîngă. Ce are bătrîna aceasta, că plînge mereu ? (Acesta) i-a răspuns : Pentru că bărbatul ei avea în pază comoara cuiva și murind pe neașteptate nu i-a spus unde a pus-o, așa că stăpînul comorii vrea s-o ia pe ea și pe copiii ei robi. I-a zis bătrînul : Spune-i să vină la noi, acolo unde ne odihnim de arșiță. Și venind femeia, i-a zis bătrînul : De ce plîngi mereu ? Ea i-a răspuns : Bărbatul meu avea în pază comoara cuiva și a murit fără să spună unde a pus-o. Și i-a zis bătrînul : Vino și spune-mi unde l-ai pus. Și luînd pe frați împreună cu el, au plecat împreună cu ea. Și venind la locul acela, i-a zis bătrînul : Du-te la casa ta. Și făcînd ei rugăciune, a strigat bătrînul către cel mort și a zis : Cutare, unde ai pus comoara cea străină ? Acela, răspunzîndu-i, i-a zis : Este ascunsă în casa mea, sub piciorul patului. Și i-a zis bătrînul : Dormi, iarăși, pînă în ziua învierii. Văzînd frații cele întîmplate, au căzut de frică la picioarele lui. Atunci le-a zis bătrînul : Nu pentru mine a făcut Dumnezeu lucrul acesta — pentru că eu sînt nimic — ci pentru văduvă și pentru orfani. ***Lucrul pe care-l vrea Dumnezeu de la oameni este ca ei să aibă sufletul fără de păcat ;*** (cînd acest lucru se întîmplă) *orice îi cere cineva, primește*. Și, venind, a spus văduvei unde este comoara. Aceasta, luînd comoara, a dat-o stăpînului ei și și-a eliberat copiii. Și toți cîți au auzit aceasta, au slăvit pe Dumnezeu.

8. Spunea ava Petru despre ava Macarie că venind cîndva la un anahoret și aflîndu-l bolnav, l-a întrebat dacă dorește să mănînce ceva. Acela a zis : o pîinișoară. Și pentru că nu era nimeni în chilie, nu s-a lenevit prea bunul să meargă în Alexandria și să aducă bolnavului (ceea ce dorea). Dar, mai minunat este faptul că nimănui n-a spus aceasta.

9. A spus, iarăși, ava Petru : Pe cînd ava Macarie arăta bunătate față de toți frații, i-au zis unii : de ce faci așa ceva ? El, însă, a răspuns : Doisprezece ani am slujit Stăpînului meu ca să-mi dăruiască acest har, iar voi mă sfătuiți ca să-l lepăd ?

10. Se spune despre ava Macarie, că atunci cînd se afla printre frați, respecta această regulă, zicîndu-și : Dacă ți se aduce vin (să bei),

să bei pentru frați, însă în locul unui pahar de vin, o zi întreagă să nu bei apă. Vrînd, deci, frații ca el să se odihnească, îi aduceau (vin) ; bătrînul, însă, bea ca să se chinuiască. Auzind aceasta ucenicul său, a zis fraților : Pentru numele Domnului, nu-i mai dați (să bea). Altfel, se chinuie în chilie. Și aflînd frații, nu i-au mai dat să bea.

11. Venind cîndva, de la lac la chilia sa, ava Macarie ținea în mînă o creangă de măslin. Și iată, că pe drum l-a întîlnit diavolul, care avea cu el o coasă. Vrînd să-l lovească, n-a putut. Atunci a zis : Multă putere ai, Macarie ; că nu pot (să fac nimic) împotriva ta. Iată, ceea ce faci tu, fac și eu : postești tu, postesc și eu ; priveghezi tu, nici eu nu dorm deloc. Numai într-o privință mă învingi. Atunci i-a zis ava Macarie : Care este aceasta ? Răspunzînd, acela i-a zis : (mă întreci cu) smerenia ta. Pentru aceasta nu pot (să fac nimic) împotriva ta.

12. Niște părinți l-au întrebat pe ava Macarie Egipteanul și au zis : Cum se face că, fie că mănînci, fie că postești, trupul tău este uscat ? Și le-a răspuns bătrînul : Lemnul cu care se răscolesc vreascurile aprinse, se usucă și el de la foc. Tot așa se întîmplă și atunci cînd omul își curăță mintea în frica de Dumnezeu ; această frică îi mistuie și trupul.

13. S-a dus cîndva ava Macarie din pustiul Scetic în Terenuthim. Și a intrat în casa de rugăciune ca să doarmă. Întîmplător, acolo fuseseră și mormintele vechilor păgîni. Și luînd un obiect, l-a pus sub cap, drept căpătîi. Văzînd demonii curajul său, s-au mîniat. Și voind să-l înfricoșeze, au strigat un nume de femeie și au zis : Cutărițo, vino cu noi în baie. Auzind demonul, care se afla printre osemintele de sub el, a zis — ca fiind unul dintre morți — : am un străin deasupra mea și nu pot să vin. Dar bătrînul nu s-a temut, ci a lovit osemintele și a zis : Scoală-te și du-te în întuneric, dacă poți. Auzind aceasta demonii, au strigat cu glas mare și au zis : Ne-ai învins. Și au fugit rușinați.

14. Se spune despre ava Macarie Egipteanul că plecînd din pustiul Scetic și ducînd cu el niște coșuri, a obosit și a stat jos. Și se ruga, zicînd : Dumnezeule, Tu știi că nu mai pot. Și îndată s-a aflat lîngă rîu.

15. În Egipt era un om care avea un fiu paralitic. L-a adus la chilia lui Macarie și lăsîndu-l la ușa chiliei acestuia plîngînd, a plecat. Venind deci, bătrînul și văzînd copilul, i-a zis : Cine te-a adus aici ? Acela a răspuns : Tatăl meu m-a aruncat aici și a plecat. Și i-a zis bătrînul : Scoală-te și du-te după el. Și îndată, însănătoșindu-se, s-a sculat și plecînd l-a ajuns pe tatăl său. Și așa s-au dus la casa lor.

16. A zis Ava Macarie cel Mare, pe cînd slobozea adunarea : fugiți, fraților ! Atunci, unul dintre bătrîni, i-a zis : Unde să mai fugim

din pustiul acesta ? El, însă, și-a pus degetul la gură și a zis : de aceasta să fugiți. Și intrînd în chilia lui, a încuiat ușa și a stat (singur).

17. A zis același avă Macarie : Dacă te mînii atunci cînd mustri pe cineva (pentru greșelile sale), îți satisfaci pornirile. (De aceea ia aminte), ca nu cumva, mîntuind pe alții, pe tine să te pierzi.

18. Același avă Macarie, fiind în Egipt, a întîlnit un om, care avea un animal cu care își procura cele de trebuință. Într-una din zile, cineva a vrut să i-l răpească. El, apropiindu-se ca un străin de acesta, l-a încărcat, cu calm, cu bunurile sale și dîndu-i-le, i-a zis : Nimic n-am adus pe lume și nimic nu putem să luăm din ea. Domnul a dat, (Domnul a luat). După cum a voit, așa a făcut. (Fie) întru toate Domnul binecuvîntat (cf. Tim. 6, 7 ; Iov 1, 21).

19. L-au întrebat unii pe Ava Macarie și au zis : Cum trebuie să ne rugăm ? Bătrînul le-a răspuns : *Nu este nevoie să spunem multe cuvinte, ci să ridicăm mîinile și să zicem : Doamne, după cum vrei și după cum știi, miluiește-mă !* Dacă este gata să înceapă război, (să zicem) : Doamne, ajută-mă !, Și pentru că El știe ceea ce ne este de folos, arată mila Sa către noi.

20. A zis Ava Macarie : *Dacă pentru tine (are aceeași valoare) disprețul ca și lauda, sărăcia ca și bogăția, lipsa ca și belșugul, nu vei muri. Este imposibil ca acela care crede corect și lucrează în frica de Dumnezeu, să cadă în necurăția viciilor și în rătăcirea demonilor.*

21. Se zice că doi frați din pustiul Scitic au greșit, iar ava Macarie egumenul s-a despărțit de ei. Atunci au venit unii și i-au vorbit despre aceasta lui ava Macarie Egipteanul. El a zis : Nu s-au separat frații de Macarie, ci el de ei ; pentru că îl iubeau. (Atunci s-a separat de el și ava Macarie cel Mare). Auzind ava Macarie (egumenul) că s-a separat de el bătrînul, a plecat la lac. Dar a venit la el ava Macarie cel Mare, l-a găsit înțepat de țînțari și i-a zis : Tu te-ai separat de frați și iată ei s-au dus în sat. Apoi eu m-am separat de tine, iar tu, ca o fecioară cuminte, te-ai retras în cămara cea de taină. Chemînd, deci, pe frați, am aflat de la ei (cum stau lucrurile și am zis : Nimic din acestea nu s-a întîmplat) *. Dar vezi și tu, frate, ca nu cumva să fii batjocorit de demoni, pentru că n-ai văzut nimic. Mai degrabă arată pocăința pentru greșeala ta. Acela a zis : Dacă vrei tu, dă-mi canon. Și văzînd bătrînul smerenia lui, i-a spus : Du-te și postește trei săptămîni, mîncînd numai o dată pe săptămînă. Acesta, deci, era canonul lui : să postească (trei) săptămîni.

* Pericopă confuză.

22. A zis ava Moise către ava Macarie, în pustiul Scetic : Vreau să trăiesc în linişte şi nu mă lasă fraţii. Şi i-a răspuns ava Macarie : Văd că firea ta este blîndă şi nu poţi respinge fraţii. De aceea, dacă vrei să trăieşti în linişte, du-te în adîncul pustiului, la stînci şi acolo vei fi liniştit. A făcut aceasta şi s-a liniştit.

23. Un frate a venit la ava Macarie Egipteanul şi i-a zis : Ava, spune-mi cum să mă mîntuiesc ? Şi a răspuns bătrînul : Du-te la morminte şi ocărăşte pe cei morţi ! Deci, plecînd fratele, a ocărît şi a bătut cu pietre (mormîntul) ; apoi venind a spus bătrînului, iar acela i-a zis : Nu ţi-au vorbit nimic ? Şi el a răspuns : Nu. Atunci i-a zis bătrînul : Du-te iarăşi, mîine, şi de data aceasta laudă-i. Deci, ducîndu-se fratele, i-a lăudat ; i-a numit apostoli, sfinţi şi drepţi, apoi întorcîndu-se, a zis : I-am lăudat. Şi l-a întrebat bătrînul : Nu ţi-au răspuns nimic ? Iar fratele a zis : Nu. Atunci bătrînul a zis : Vezi, le-ai spus vorbe de ocară şi ei nu ţi-au răspuns nimic ; şi le-ai spus vorbe de laudă şi nu ţi-au vorbit. Tot aşa şi tu : *dacă vrei să te mîntuieşti, să te faci ca un mort. Să nu iei în seamă nici nedreptatea oamenilor, nici lauda lor, întocmai ca morţii ; şi vei putea să te mîntuieşti.*

24. (Pe ava Macarie) l-a rugat ava Pimen, cu multe lacrimi şi a zis : Spune-mi cum să mă mîntuiesc ! Şi, răspunzînd bătrînul, i-a zis : *lucrul pe care-l cauţi s-a dus acum dintre monahi.*

25. S-a dus cîndva ava Macarie la ava Antonie. După ce a vorbit cu el, s-a întors în pustiul Scetic. Au venit în întîmpinarea lui părinţii ; şi, pe cînd vorbeau, le-a zis bătrînul : I-am spus lui Ava Antonie că nu avem Euharistie în locul nostru. Dar părinţii au început să vorbească despre altele şi nu i-au cerut să le spună răspunsul (lui Antonie) ; de aceea, nici el nu li l-a spus. Atunci, unul dintre părinţi, văzînd că fraţii nu întreabă despre un lucru care le este de folos, a luat el cuvîntul şi a întrebat ; pentru că dacă nu sînt provocaţi de fraţi, de obicei nici ei nu iau cuvîntul, ca să nu se afle vorbind neîntrebaţi sau să se afle vorbind lucruri de prisos.

26. A rugat ava Isaia pe ava Macarie şi i-a zis : Spune-mi un cuvînt (de învăţătură). Şi i-a zis bătrînul : Fugi de oameni. Atunci ava Isaia l-a întrebat : Ce înseamnă a fugi de oameni ? Bătrînul i-a răspuns : Să stai în chilia ta şi să-ţi plîngi păcatele.

27. A zis ava Pafnutie, ucenicul avei Macarie : (Cîndva) am rugat pe părintele meu şi i-am zis : Spune-mi un cuvînt de (învăţătură). Iar el mi-a zis : *Să nu faci rău cuiva, nici să nu judeci pe cineva. Pe acestea păzeşte-le şi te vei mîntui.*

28. A zis ava Macarie : Să nu te culci în chilia unui frate care are faimă rea.

29. S-au dus cîndva nişte fraţi la Ava Macarie, în (pustiul) Scetic şi n-au găsit în chilia lui nimic, în afară de apă stătută şi i-au zis : Ava, vino sus în sat, să te refaci. Bătrînul, însă, i-a întrebat : Fraţilor, ştiţi brutăria lui cutare din sat ? Şi eu i-am răspuns : da. Apoi le-a zis : Şi eu o ştiu. Ştiţi şi ogorul lui cutare, acolo pe unde trece rîul ? Şi i-au răspuns : da. Atunci, el le-a zis : Şi eu o ştiu. Deci, cînd vreau, pot să mă duc acolo ; n-am nevoie de voi, ci de mine însumi.

30. Se spune despre Ava Macarie că dacă venea la el un frate cu sfială, întocmai ca la un bătrîn sfînt şi mare, nu-i vorbea. Dar dacă (venea cineva) şi-l privea ca pe un om obişnuit şi-i zicea cam aşa : Ava, îţi mai aminteşti cum atunci cînd creşteai cămilele, cum te fugăreau paznicii cînd mergeai după smochine, îi răspundea bucuros la orice îl întreba.

31. Se spune despre Ava Macarie cel Mare că devenise, precum este scris, dumnezeu pe pămînt ; că după cum Dumnezeu ocroteşte lumea, la fel şi el acoperă lipsurile (oamenilor) ; pe cele ce le vedea, ca şi cînd nu le vedea, iar pe cele ce le auzea, ca şi cum nu le auzea.

32. Povestea Ava Vitinios că a zis Ava Macarie : Cîndva, pe cînd mă aflam în (pustiul) Scetic, au venit acolo doi tineri străini. Unul avea barbă, iar celuilalt abia îi mijea. Au venit la mine şi m-au întrebat : Unde este chilia lui Ava Macarie ? Eu le-am răspuns : Ce vreţi de la el ? Iar ei au zis : Am auzit despre el şi despre pustiul Scetic şi am venit să-l vedem. Atunci le-am zis : Eu sînt. Ei au făcut metanie şi au zis : Vrem să rămînem aici. Văzîndu-i plăpînzi şi (provenind) dintrei cei bogaţi le-am zis : Nu puteţi rămîne aici. Şi a zis cel mai mare : Dacă nu putem rămîne aici să mergem în altă parte. Atunci mi-am zis : de ce să-i alung şi să se smintească ? Osteneala îi va face să fugă singuri. Şi le-am zis : Veniţi şi, dacă puteţi, faceţi-vă chilie. Ei, însă, mi-au zis : Arată-ne locul şi vom face.

Şi le-a dat bătrînul un topor şi o desagă plină cu pîine şi sare. Şi arătîndu-le o stîncă tare, a zis : Săpaţi aici, apoi aducîndu-vă lemne din mlaştină şi făcîndu-vă sălaş, rămîneţi aici. Eu socoteam că din cauza ostenelilor vor pleca. Şi m-au întrebat : Ce să lucrăm aici ? Eu le-am zis : Împletituri. Şi luînd stuf din mlaştină şi arătîndu-le cum se împleteşte şi cum trebuie să coasă, le-am zis : Faceţi coşuri şi daţi-le celui ce le strînge şi vă va aduce pîine. Apoi am plecat. Aceştia, însă, au făcut cu răbdare cîte le-am spus. Şi nu au venit la mine trei ani. Acest lucru a făcut să mă muncească gîndul şi să-mi zic : Oare ce fac oamenii aceştia ? De ce nu vin să-mi ceară nici un sfat ? Iată, vin la mine oameni de departe, iar aceştia, care sînt aproape, n-au venit încă şi nici la alţii nu s-au dus. Vin doar la biserică, tăcuţi, ca să se îm-

părtăşească. M-am rugat lui Dumnezeu o săptămînă să-mi arate lucrarea lor ; sculîndu-mă, după acea săptămînă, m-am dus la ei să văd ce fac. Bătînd la uşă, mi-au deschis şi m-au salutat în tăcere. Şi făcînd rugăciunea, am stat jos. Apoi, cel mai mare a făcut semn celui mai mic să iasă ; şi ieşind acela, el a rămas să împletească, fără să spună ceva. Pe la ceasul al nouălea, cel mare a bătut în toacă şi (numaidecît) a venit cel mic. Acesta a făcut puţină fiertură, iar atunci cînd i-a făcut semn cel mare, a pus-o pe masă, tăcînd ; a mai pus şi trei felii de pîine uscată. Atunci eu am zis : Să ne ridicăm, ca să mîncăm. Şi, ridicîndu-ne, am mîncat. Şi aducînd (cel mic) ulciorul, am băut. Iar cînd s-a făcut seară, mi-au zis : Pleci ? Eu le-am răspuns : Nu, voi dormi aici. Şi mi-au pus alături o rogojină, iar lor şi-au pus alta într-un colţ. Şi şi-au scos centurile şi sandalele şi le-au pus la un loc pe rogojină, înaintea mea. Iar după ce s-au culcat, m-am rugat lui Dumnezeu ca să-mi descopere lucrarea lor. Şi s-a deschis acoperişul (casei) şi s-a făcut lumină ca ziua. Ei, însă, nu vedeau lumina. Şi, pe cînd credeau că eu dorm, a ghiontit cel mare pe cel mic şi s-au sculat ; şi-au încins centurile şi şi-au întins mîinile către cer. Îi priveam, dar ei nu mă vedeau. Şi am văzut demoni venind ca muştele asupra celui mai mic, dar un înger al Domnului, avînd sabie de foc, l-a înconjurat cu gard şi a izgonit pe demoni de la el. De cel mare n-au putut să se apropie. Şi abia către dimineaţă s-au culcat. Cînd m-am făcut că mă trezesc, ei au făcut la fel. Atunci cel mare mi-a zis numai acest cuvînt : Vrei să citim cei 12 psalmi ? Iar eu am răspuns : da. Şi a cîntat cel mai mic 5 psalmi, (fiecare psalm) fiind împărţit în 6 pericope, fiecare din ele fiind urmate de aliluia. La fiecare vers ieşea o limbă de foc din gura lui şi se înălţa la cer. Atunci, însă, cînd îşi deschidea gura cel mare să cînte, ieşea din gura lui ceva ca o trîmbă de foc, care ajungea pînă la cer. Eu am rostit cîţiva (psalmi) pe dinafară. Şi, ieşind, am zis : Rugaţi-vă pentru mine.

Deci, am aflat că cel mare era desăvîrşit, iar că cel mic se mai lupta cu cel protivnic. După puţine zile, fratele cel mare a adormit în Domnul, iar după trei zile şi fratele cel mic. Şi, pentru că atunci veniseră nişte părinţi la Ava Macarie, el i-a dus la chilia acestora, zicînd : Veniţi să vedeţi martiriul micilor străini.

33. Bătrînii din munte au trimis cîndva (pe cineva) la Ava în (pustiul) Scetic să-l roage şi să-i zică : Ca să nu se ostenească toată obştea să vină la tine, te rugăm să vii tu la noi, ca să te vedem, înainte de a te muta la Domnul.

Venind, deci, el în munte s-a adunat în jurul lui toată obştea şi l-au rugat bătrînii să spună fraţilor un cuvînt (de învăţătură). Atunci,

el, răspunzîndu-le, le-a zis : Să plîngem, fraților, ochii noștri să fie scăldați în lacrimi înainte de a pleca acolo unde lacrimile ar trebui să mistuie trupurile noastre. Și au plîns toți și au căzut pe grumazul lui și au zis : Roagă-te, părinte, pentru noi.

34. Odată, un demon l-a atacat pe Ava Macarie cu sabia, vrînd să-i taie piciorul. Și, pentru că n-a putut să facă aceasta, a zis : Cîte aveți voi, avem și noi ; numai prin smerenie vă deosebiți de noi și sînteți mai tari.

35. A zis Sfîntul Macarie : Dacă ne aducem aminte de relele pe care ni le-au făcut oamenii, nimicim puterea de a ne aminti de Dumnezeu. Dar, dacă ne aducem aminte de relele (pe care ni le-au făcut) demonii, vom fi nevătămați.

36. A zis Ava Pafnutie, ucenicul lui Ava Macarie, că zicea acesta : pe cînd eram copil, pășteam viţeii cu alţi copii. Și ne-am dus să furăm smochine. Și, pe cînd alergam acolo, a căzut una din ele și luînd-o, am mîncat-o. Cînd îmi aduc aminte de aceasta, stau și plîng.

37. A zis ava Macarie : Mergînd, cîndva, prin pustiu, am găsit zăcînd pe pămînt, craniul unui mort. Și, mișcîndu-l cu toiagul meu de palmier, craniul mi-a vorbit. Și l-am întrebat : Cine ești ? Iar craniul mi-a răspuns : Eu am fost mare preot al idolilor și al neamurilor, care au trăit în acest loc ; iar tu ești Macarie pnevmatoforul. În ceasul în care te milostivești și te rogi pentru cei din iad, ei se mîngîie puțin. Și l-a întrebat bătrînul : În ce constă iadul și care este mîngîierea ? Iar (craniul) a răspuns : Cît de departe este cerul de pămînt, atîta este focul de sub noi. De la picioare pînă la cap ne aflăm în mijlocul focului. Nimeni nu poate să vadă fața celuilalt, pentru că fața fiecăruia este lipită de spatele celui din fața lui. Deci, cînd tu te rogi pentru noi, fiecare vede dintr-o parte fața celuilalt. Aceasta este mîngîierea. Și plîngînd bătrînul, a zis : Vai de ziua în care se naște omul ! Apoi a întrebat : Este un chin mai mare decît acesta ? Iar craniul i-a răspuns : Da, sub noi, este un chin și mai mare. Noi, pentru că n-am cunoscut pe Dumnezeu, sîntem miluiți puțin. Însă cei ce L-au cunoscut pe Dumnezeu și s-au lepădat de El, se află sub noi. Și luînd bătrînul craniul, l-a îngropat.

38. Se spune despre Ava Macarie Egipteanul că s-a suit cîndva din (pustiul) Sceție în muntele Nitriei. Și pe cînd se apropia de acel loc, i-a zis ucenicului său : Mergi mai înainte ! Și pe cînd mergea înaintea lui, acela a întîlnit un preot idolesc și a strigat după el, zicînd : hei, hei, demone, unde alergi ? Întorcîndu-se, însă, acela, l-a rănit și l-a lăsat pe jumătate mort. Apoi a fugit. După puțin timp l-a întîlnit Ava Macarie și i-a zis : Să fii sănătos, frate ! Acela, minunîndu-se (de

cele ce auzea), a venit către el și i-a zis : Ce lucru bun ai văzut la mine, de m-ai salutat ? Și a zis btărînul : Te-am văzut ostenindu-te și știu că în zadar te ostenești. Acela i-a zis : Eu am fost pișcat de salutul tău și am aflat că ești din partea lui Dumnezeu, însă un alt monah, rău, întîlnindu-mă, m-a insultat. Atunci a cunoscut bătrînul că este vorba de ucenicul său. Și, îmbrățișîndu-i picioarele, preotul idolesc i-a zis : Nu-ți dau drumul, dacă nu mă faci monah. Apoi, venind unde era monahul (cel rănit) l-a luat și l-a dus în lăcașul de rugăciune din munte. Și văzînd monahul pe preotul (idolesc) cu (Ava Macarie) s-a uimit. Și l-au făcut monah. Și mulți dintre cei dintre neamuri ,s-au făcut, din cauza lui, creștini.

A zis, deci, atunci, Ava Macarie : *Cuvîntul cel aspru și pe cei buni îi face răi, pe cînd cuvîntul cel bun și pe cei răi îi face buni.*

39. Se spune că în lipsa Sfîntului Macarie, un tîlhar a intrat în chilia lui și luîndu-i toate lucrurile le-a pus pe cămila sa. Deci, cînd cămila a fost încărcată, a început tîlharul s-o lovească, pentru ca să se ridice ; ea, însă, nu se ridica. Văzînd Ava Macarie că nu se ridică, a intrat în chilie și aflînd o săpăligă, a pus-o pe cămilă și a zis : Frate, pe aceasta o vrea cămila. Și lovind bătrînul cămila cu piciorul, a zis : Scoală-te ! Și îndată s-a sculat și a mers puțin pentru cuvîntul său. Apoi, iarăși a stat jos și nu s-a mai ridicat pînă cînd tîlharul n-a dat jos toate lucrurile. Și așa a plecat.

40. Ava Aio s-a adresat lui Ava Macarie și i-a zis : Spune-mi un cuvînt de (învățătură). Și Ava Macarie i-a zis : fugi de oameni ! stai în chilia ta, plînge-ți păcatele și să nu iubești vorbăria oamenilor. (Așa) te mîntuiești.

IV. Alte maxime ale Sfîntului Macarie

1. A zis Ava Petru, (ucenicul) lui Ava Lot ; Eram, cîndva, în chilia lui Ava Agathon, cînd a venit la el un frate și i-a zis : Vreau să locuiesc împreună cu frații. Spune-mi cum să mă port cu ei ! Atunci bătrînul i-a răspuns : Întocmai ca în ziua cînd te-ai apropiat de frați, așa să păstrezi în toate zilele vieții tale sentimentul că ești oaspete și să nu fii indrăzneț cu ei.

I-a zis, deci, Ava Macarie : Ce (rău) face îndrăzneala ? Dar bătrînul i-a răspuns : Îndrăzneala este asemenea unei mari arșițe, care, atunci cînd se produce, pe toți îi alungă din calea ei, iar rodul copacilor îl strică.

I-a zis Ava Macarie : Chiar așa de rea este îndrăzneala ? Ava Agathon i-a răspuns : Nu este patimă mai rea decît îndrăzneala. Ea este mama tuturor patimilor....

2. A zis Ava Macarie către Ava Zaharia: Spune-mi ce trebuie să facă monahul, iar acela i-a răspuns: Pe mine mă întrebi, părinte? Și i-a zis Ava Macarie: Te încredințez, fiule Zaharia, că am un anume motiv ca să te întreb. Atunci i-a răspuns Zaharia: Părinte, eu cred că este monah acela care se silește întru toate.

3. Ava Teodor din Fermis, dobîndind trei cărți bune, a venit la Ava Macarie și i-a zis: Am trei cărți bune care-mi sînt de folos. Frații le împrumută și le citesc. Spune-mi ce trebuie să fac; să le țin pentru folosul meu și al fraților sau să le vînd și să dau (prețul lor) săracilor. Și răspunzînd bătrînul, a zis: Bune sînt faptele (tale), dar mai mare decît toate este sărăcia (de bună voie). Auzind acestea, el s-a dus și le-a vîndut și a dat banii celor săraci.

V. Alte maxime ale Sfîntului Macarie Egipteanul

1. S-a dus cîndva Ava Macarie ca să taie ramuri și frații (au venit) cu el. Și i-au zis în prima zi: Vino, părinte, și mănîncă cu noi, iar el s-a dus și a mîncat cu ei. În altă zi, l-au chemat iarăși ca să mănînce dar el n-a mai voit și le-a zis: Voi, fraților, aveți trebuință de mîncare, pentru că sînteți încă trupești. Eu, însă, acum nu am nevoie să mănînc.

2. S-a dus Ava Macarie la ava Pahomie din Tebaida și Pahomie l-a întrebat dacă se cuvine să mustre pe frații care sînt în neorînduială. Ava Macarie i-a zis: Mustră-i și judecă-i drept pe cei din ascultarea ta. Însă pe cei din afară să nu-i judeci. Pentru că este scris: Pe cei dinlăuntru (comunității) îi judecați voi, însă pe cei din afară (ei) îi judecă Dumnezeu.

3. Ava Macarie s-a dus în fiecare zi, timp de trei luni, la un frate și acesta n-a avut timp (să stea de vorbă cu el), pentru că se ruga. Și, minunîndu-se, Ava Macarie a zis: Iată un înger pe pămînt!

Cuvîntul Sfîntului Macarie Egipteanul despre ieșirea sufletului celor drepți și a celor păcătoși; Cum se desparte (sufletul) de trup și în ce stare rămîne

Călătorind noi, cîndva, prin pustiu, am văzut doi îngeri însoțind pe Sfîntul Macarie, unul de-a dreapta și altul de-a stînga. Și pe cînd mergeam noi, am întîlnit un cadavru, care mirosea greu. Simțind mirosul, Sfîntul și-a astupat nările cu mîna, pînă ce s-a depărtat de acolo, tot așa au făcut și îngerii. Și văzînd bătrînul, i-a întrebat: Și voi simțiți la fel? Simțiți mirosul greu al lumii? Ei au răspuns: Nu. Dar te-am văzut pe tine (astupîndu-ți nările) și am făcut și noi la fel. Noi nu simțim mirosul greu al lumii, ci numai duhoarea sufletelor celor păcătoși așa cum

simţi tu mirosul greu al cadavrului şi ţi-e silă de el. Şi i-a întrebat bătrînul : Spuneţi-mi, vă rog, acest miros greu al sufletului celor păcătoşi îl simţiţi pe cînd sînt în viaţă sau după ce mor ? Cum deosebiţi sufletele celor păcătoşi care au crezut în Domnul, de acelea ale păcătoşilor care n-au crezut în El ? Spuneţi-mi, vă rog, dacă am aflat har înaintea voastră ! Iar îngerii au răspuns : Ascultă, Macarie, alesul lui Dumnezeu ! Sufletul cel păcătos, fiind încă în trup, răspîndeşte duhoarea faptelor (rele), dar după moarte (o răspîndeşte) mult mai mult. (Urmările) faptelor lui copleşindu-l, îl întunecă şi îl înnegresc. Sufletul în sine este curat şi luminos, pentru că este suflarea Luminii celei nemuritoare. Dar ajungînd în trup şi neconducîndu-l după cum se cuvine, se întinează, în parte, de păcat ; unul mai mult, iar altul mai puţin. Cît priveşte faptul cum se iau din trup sufletele celor drepţi şi al celor păcătoşi, îţi spun, că acest fapt se aseamănă cu cele ce se întîmplă pe pămînt. Într-adevăr, se întîmplă uneori ca soldaţii să fie trimişi de împăratul pămîntesc să prindă pe cineva şi să-l aducă la el, chiar dacă acela nu vrea. Aceia se înfioară de frică şi tremură în prezenţa celor ce-l împing cu forţa la drum. Tot aşa se întîmplă atunci cînd sînt trimişi îngerii să ia sufletul, fie al celui drept, fie al celui păcătos ; (sufletul) se înfioară de frică şi tremură în prezenţa îngerilor celor înfricoşători şi neînduplecaţi. Atunci vede sufletul că prezenţa bogăţiei, a rudelor şi a prietenilor este neputincioasă, nefolositoare şi zadarnică. Simte bocetele şi lacrimile celor de faţă, dar nu poate să scoată nici un cuvînt ca să vorbească. Şi, întrucît mai înainte n-a fost pus la o astfel de încercare, se teme de imensitatea drumului şi de schimbarea modului de viaţă. Se teme, apoi, de neînduplecarea celor în a căror stăpînire intră. Îi pare rău de trupul cu care a fost obişnuit şi boceşte despărţirea de el. Nici de la conştiinţa sa nu-l poate veni vreo mîngîiere, afară numai dacă vede în ea lucrarea faptelor bune. (Cel fără de fapte bune) chiar şi înainte de hotărîrea judecătorului este neîncetat mustrat de ea.

Şi a zis, iarăşi, Ava Macarie : Domnii mei, vă rog să-mi explicaţi şi aceste lucruri : Pentru ce (am pomenit) de la Părinţi să aducem jertfă pentru cel mort în ziua a treia, a noua şi a patruzecea şi care este folosul ei pentru sufletul care a ieşit din trup. Îngerul i-a răspuns : Nimic nu este fără rost ; nimic n-a permis Dumnezeu să se facă la întîmplare în Biserica Lui. El este Acela Care nu numai că a permis, ci şi a poruncit să se săvîrşească în Biserica Lui tainele cele cereşti şi cele pămînteşti (pentru sufletul ieşit din trup). Săvîrşind Liturghie în aceste zile în Biserică, sufletul celui adormit primeşte mîngîiere de la îngerul care l-a luat ; pentru că binecuvîntarea şi jertfa se aduc pentru el în Biserica lui Dumnezeu. Iar acest lucru este dătător de nădejde.

În cele două zile (de după moarte) i se permite sufletului însoțit de îngeri, să meargă unde dorește pe pămînt. Sufletul iubitor de trup se duce cînd la casa de care s-a despărțit, cînd la mormînt, unde a fost pus trupul; așa petrece el cele două zile, căutînd, precum pasărea, cuibul ei. Sufletul cel virtuos, însă, se duce la locurile unde avea obiceiul să săvîrșească dreptatea. A treia zi, tot sufletul creștin se înalță la ceruri pentru a se închina Dumnezeului tuturor și pentru a imita învierea din morți — cea de a treia zi — a lui Hristos, Dumnezeul tuturor. Deci, bine face Biserica, aducînd jertfă a treia zi și făcînd rugăciune pentru suflet. După ce I se închină lui Dumnezeu, i se arată — la porunca Lui — corturile încîntătoare ale sfinților și frumusețea paradisului. Toate acestea le cunoaște sufletul timp de șase zile, în acest timp se minunează și laudă pe Dumnezeu Cel ce pe toate le-a făcut. Văzînd toate acestea, sufletul se schimbă și uită de necazurile pe care le-a avut pe cînd era în trup. Iar dacă este răspunzător de păcate, văzînd desfătările sfinților, începe să se întristeze, să se acuze și să zică : Vai, mie, cît de nebunește am trăit în lumea aceea, împlinind poftele. Cea mai mare parte a vieții am cheltuit-o în nepăsare și nu am slujit lui Dumnezeu după cuviință, ca să mă învrednicesc și eu de acest har și de această slavă. Vai, mie, nenorocitul, că încă mă preocupă grijile și strîmtorările pe care le-am avut în lume. La ce-mi folosesc viile și grădinile cu smochini pe care le-am sădit? La ce-mi folosește ogorul pe care l-am dobîndit ? La ce-mi folosește aurul de acolo ? La ce-mi folosește bogăția de acolo ? La ce-mi folosește orice lucru plăcut din viața și din lumea aceea ? Vai, mie, m-am ostenit în zadar ! Vai, mie, am trăit fără de minte ! Vai, mie, am iubit slava cea de scurt timp și am dobîndit sărăcia veșnică ! Vai mie, ce-am pățit ! Vai mie, cum de m-am întunecat ! Vai mie, nimeni nu va putea acum să mă ajute, ca eu să mă împărtășesc de slava Domnului. Și după ce privește șase zile la bucuria drepților, iarăși este dus de îngeri ca să se închine lui Dumnezeu. Deci, bine (se face) cînd se săvîrșește liturghie și jertfă pentru cel adormit. După a doua închinare, din nou, la porunca Stăpînului tuturor, sufletul este dus la iad și i se arată locurile de chin de acolo : cămările iadului și feluritele pedepse ale celor nelegiuiți ; (locurile) în care stau necontenit sufletele celor păcătoși, unde plîng și scrîșnesc din dinți. Prin aceste (locuri) ale pdepselor este purtat sufletul timp de treizeci de zile, tremurînd ca nu cumva și el să ajungă aici. În ziua a ptruzecia este iarăși adus ca să se închine Domnului și atunci, avînd în vedere faptele lui, Judecătorul îi hotărăște locul de ședere. Deci, este bine să se pomenească în Biserică amintirea celor mutați de aici, care mai înainte au fost luminați (prin botez). Referitor la sufletele care n-au primit sfîntul botez,

(trebuie spus că) lucrurile nu stau la fel. Îngerii neînduplecaţi iau din trup sufletele celor nebotezaţi, le împing şi zic : Vino, suflete nelegiuit să-L vezi pe Stăpînul tău şi pe Domnul tuturor, pe Acela pe Care n-ai voit să-L cunoşti, atunci cînd ai vieţuit cu nepăsare în această lume. Acum află că vei fi pedepsit cu pedeapsă veşnică. Şi suindu-se pînă la primul cer, se opresc, îi arată de departe slava îngerilor şi a tuturor puterilor cereşti şi îi zice : Domnul tuturor acestora este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, pe Care n-ai voit să-L cunoşti şi Căruia n-ai voit să I te închini. Apoi este dus către nelegiuiţii cei asemenea lui, către diavol, stăpînul tuturor (acestora), în focul cel veşnic, cel pregătit diavolului şi îngerilor lui, celor cărora în viaţa sa li s-a închinat.

Acestea zicînd îngerii şi salutînd pe Macarie, robul lui Dumnezeu, s-au făcut nevăzuţi de noi ! Iar noi am dat slavă Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Epistola Sfîntului Macarie Egipteanul

Vreau să ştii, iubite frate, că cel afierosit lui Dumnezeu trebuie să fie un bărbat desăvîrşit ; că nu numai el (trebuie) să fie în Dumnezeu, ci şi Dumnezeu trebuie să fie întru el, după cum Domnul Însuşi spune : *«(Întru) cel care rămîne întru Mine şi Eu voi rămîne întru el»* (Ioan 15, 5). Omul lui Dumnezeu trebuie să locuiască în cortul cel dumnezeiesc, dar, în acelaşi timp, să se facă el însuşi munte al neprihănitei Dumnezeiri ; nu numai să cuprindă, ci şi să fie cuprins de slava Celui ce nu se lasă să fie stăpînit de puterea întunericului şi a patimilor. Pentru că, iubind sfinţenia şi neprihănirea, Mîntuitorul locuieşte întru cei vrednici şi pe cei care Îl primesc pe El îi eliberează de patimi, aşa incît nu mai sînt răvăşiţi şi purtaţi de colo pînă colo de orice vînt.

Sînt, însă, unii care nu numai că se află departe de tainele lui Hristos, dar care şi pe cei ce sînt aproape îi adapă cu băutură, «pentru că», zice Apostolul, *«ceea ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu este cunoscut de către ei»* (Rom. 1, 19). Cugetînd între ei lucruri deşarte şi avînd inima întunecată de gînduri necugetate, ei zic că patimile cele spurcate, cum sînt : plăcerea cea stricăcioasă, supărarea nedreaptă, mînia cea fără rost, care nu sînt conforme voii lui Dumnezeu, sînt fireşti şi că vin de la Dumnezeu.

Pe aceştia, deci, şi părerile lor respingîndu-le, ca pe unele care se abat (de la calea cea dreaptă), considerăm că ni s-a dat, de către Cel ce ne-a creat, libertatea de alegere, încît de noi depinde faptul de a dori pe cele bune şi de a ne reţine de la cele rele. Pentru că Dreptul Judecător nu ne-ar pedepsi dacă am fi împinşi la rău de patimile pe

care El Însuși le-ar fi creat. Această învățătură străină și nesăbuită este respinsă de orice minte dreptcredincioasă. Pentru că Dumnezeu este creatorul firilor curate și foarte bune, după cum spune Duhul Sfînt în momentul facerii lumii. *«Tata»*, zice, *«toate erau bune foarte»* (Gen. 1, 31). Plîngînd, Ieremia și condamnînd rușinea patimilor, zice : *«Cine a zis și toate s-au făcut? Domnul însă nu a poruncit* (să se facă acestea) *și din gura Celui Preaînalt nu ies cele rele, ci numai cele bune»* (Plîng. 3, 36—38). Același sens are și întrebarea din Sfînta Evanghelie, făcută Domnului de puterile spirituale : *«Doamne, oare n-ai semănat tu sămînță bună pe ogorul tău? Atunci de unde vine neghina?»* (Matei 13, 27). Cîndva, Mîntuitorul Însuși a zis : *«Orice răsad, pe care nu l-a sădit Tatăl Meu Cel din ceruri va fi smuls din rădăcină»* (Matei 15, 13). Că tot răsadul cel de la Dumnezeu este bun, mărturisește Pavel, prin care vorbește Hristos. El zice : *«Că toată zidirea lui Dumnezeu este bună»* (I Tim. 4, 4). Ce să credem deci : patimile cele ascunse dintru noi ne aparțin sau ne sînt străine ? Zice, însă, (Psalmistul) : *«De cele ascunse ale mele curățește-mă și de cele străine cruță pe robul tău» (Ps. 18, 13, 13).* Și : *«Cei străini s-au ridicat împotriva mea, iar cei puternici au căutat sufletul meu»* (Ps. 83, 5). *«Judecă, Doamne, pe cei ce-mi fac nedreptate și bate pe cei ce se luptă cu mine»* (Ps. 34, 1). Deci, ce sînt cele ascunse ? Cine sînt cei ce mă nedreptățesc și se luptă cu mine ? Cine sînt străinii, dacă nu duhurile care se împotrivesc împlinirii poruncilor lui Hristos ?

Ia aminte că și în Lege se vorbește limpede despre curăția omului lăuntric. Zice : *«Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert. Căci nu va curăți Domnul inima celui ce ia numele Său în deșert»* (Deut. 5, 11). De aceea și Apostolul ne îndeamnă : *«Să ne curățim de orice întinăciune, nu numai trupească, ci și a duhului»* (II Cor. 7, 1). Și în alt loc : *«Să ne spălăm inima de cugetul viclean»* (Evr. 10, 22). Și iarăși : *«Întreg duhul vostru și sufletul și trupul să se păzească fără de prihană»* (I Tes. 5, 23). Și : *«Ca să fiți fii ai lui Dumnezeu neîntinați»* (Filip. 2, 15). Deci, cîți doresc să se învrednicească de înfiere, să aibă nu numai trupul curat, ci și sufletul, după (cuvîntul) celui ce zice : *«Fie inima neîntinată, ca să nu mă rușinez întru judecățile Tale»* (Ps. 118, 5—6). Cei de sub lege, săvîrșind dreptatea, cea după trup, păstrau curăția exterioară, pe cînd cei de sub har, caută pacea cea interioară întru sfințenie, încrezîndu-se în Cel ce a zis : *«Dacă nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît dreptatea fariseilor și a cărturarilor, nu veți intra în împărăția cerurilor»* (Matei 5, 20). Fariseii, fiind orbi la minie, spălau paharul pe dinafară ; acum cei ce gîndesc ca ei, noii farisei, împodobind cu cuget nesăbuit pe omul cel din afară se

arată drepți, dar nu sînt într-un cuget cu Duhul Sfînt, ca să fie fii ai lui Dumnezeu, după (cuvîntul) Apostolului care zice : *«Duhul însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că sîntem fii ai lui Dumnezeu»* (Rom. 8, 6). Ei nu urmăresc creșterea întru sfințenie a omului lăuntric, ci se mulțumesc cu faptele trupului, neștiind că, *«toată slava fiicei împăratului dinlăuntrul ei vine»* (Ps. 44, 14). Căci este, să zic așa, fiecare dintre noi, asemenea unui smochin, de la care Domnul așteaptă rod lăuntric și nu pe cel ce se află printre frunze. Deci, cel ce susține că patimile necinstitoare sînt firești și nu accidentale, schimbă adevărul lui Dumnezeu în inima sa. Că după cum am spus mai înainte, Cel neprihănit și curat a făcut (sufletul) după chipul Său, iar patimile și moartea au intrat în lume datorită invidiei diavolului. Prin urmare, întrucît neamul omenesc în nelegiuire a fost zămislit și în păcat s-a născut ; întrucît fiecare s-a înstrăinat (de Domnul) din pîntecele mamei sale și întrucît păcatul a domnit în lume de la Adam pînă la Hristos, a venit Mielul ispășitor al lui Dumnezeu să ridice, cu puterea Sa, păcatul lumii, să lege pe cel puternic și să-i smulgă prada după (cuvîntul) care zice : *«A robit robime»* (Ps. 67, 19 ; Efes. 4, 8). Și iarăși : *«A ridicat robia»* (I Cor. 15, 49).

Se cuvine, așadar, să ieșim din robie, să purtăm chipul omului celui din cer, după cum am purtat și chipul (omului) celui de lut și să arătăm mădularele noastre slujitoare ale dreptății și sfințeniei, precum (mai înainte) le-am arătat slujitoare ale păcatului. Să fim încredințați că umblînd în lumină, vom vedea fără nici o piedică lucrurile cele minunate ale lui Dumnezeu, după (cuvîntul) care zice : *«Deschide ochii mei și voi cunoaște minunile Tale din Legea Ta»* (Ps. 118, 18). Căci, după cum în legea fizică, cel ce umblă în lumină nu se poticnește, tot așa și în lumea rațională, cel ce se află în sfințenie desăvîrșită nu dorește pe cele viclene și nu cugetă pe cele josnice ; pentru că nu există nici o comuniune între lumină și întuneric, nici potrivire între templu și (lăcașul) idolilor. Deci, ca templu al lui Dumnezeu, ia aminte la tine însuți, evită imprimarea idolilor duhovnicești în inima ta. Orice patimă care lucrează în suflet este idol. De aceea bine s-a zis : *«Ceea ce te biruiește, aceea te și stăpînește»* (II Petru 2, 19). Atunci cînd de patimile trupului sîntem robiți, nu mai sîntem în stăpînirea Duhului celui Sfînt și nepătimitor. Nu poate sluji cineva la doi domni. *«Nu puteți»*, zice *«să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona»*. (Matei 6, 24). Pentru că templul lui Dumnezeu este sfînt, «neavînd nici pată, nici zbîrcitură, nici altceva de acest fel» (Efes. 5, 27). Duhul Sfînt fuge de vicleșug și se depărtează de cugetele neînțelepte, iar de sufletul mișel nu se prinde învățătura. Crezînd, deci, că orice lege a noastră este

scrisă de degetul lui Dumnezeu în inima noastră, nu cu cerneală, ci cu Duhul cel dumnezeiesc, să primim adevărul legiuitorului, care zice: *«Eu sînt adevărul»* (Ioan 14, 6); al Aceluia care a făcut tăierea împrejur a inimii și a scris în mintea celor vrednici legea bunătății Lui, după cum s-a scris de profet: *«Voi da legea mea în inimile lor și în mintea lor o voi scrie»* (Ieremia 31, 33). Deci, cîți doresc să devină *«neam ales, preoție împărătească, neam sfînt și popor agonisit de Dumnezeu»* (I Petru II, 9; Tit II, 14), primesc cu ușurință întru ei puterea Duhului de viață făcător. Avînd în vedere acestea, să ne rugăm a ne învrednici, chiar și pentru puțin (timp) de comuniunea cu Hristos. Sufletul care leapădă aspectul rușinos al chipului păcatului și nu mai este stăpînit de cugete urîte, care nu mai desfrînează cu cel viclean, se află în comuniune doar cu Mirele Cel ceresc. Rănit de iubirea față de El, se topește de dor, să zic așa, să se unească cu El în mod tainic întru sfințenie, printr-o unire frumoasă, tainică și nestricăcioasă. Cu adevărat fericit este sufletul care, biruit de iubirea cea duhovnicească, s-a logodit cu Cuvîntul lui Dumnezeu. Să se spună, deci, aceasta, să se spună: *«Bucură-se sufletul meu întru Domnul că m-a îmbrăcat cu veșmîntul mîntuirii și cu haina bucuriei m-a împodobit. Ca unui mire mi-a pus cunună și ca pe o mireasă cu podoabă m-a împodobit»* (Isaia 61, 10). Pentru că frumusețea lui aducînd-o împăratul slavei, l-a învrednicit să se numească nu numai templu al lui Dumnezeu, ci și fiică a împăratului și împărăteasă; templu al lui Dumnezeu, întrucît în el locuiește Duhul Sfînt; fiică a împăratului, întrucît a fost născut de Părintele luminilor; împărăteasă, întrucît a fost unit cu slăvita Dumnezeire a (Fiului) Unuia Născut. Că în felul în care Domnul, unul fiind după esență, a primit multe nume, în chip figurat, după lucrările săvîrșite pentru mîntuirea oamenilor; astfel, în unele locuri este numit piatră și ușă, în altele secure și cale, vie și pîine; piatră, pentru puterea lui cea nemăsurată; ușă, pentru că este ușa vieții veșnice; secure, pentru că taie rădăcinile răutății; cale, pentru că, conduce pe cei vrednici la cunoașterea adevărului; vie, pentru că rodește vinul care veselește inima omului; pîine, pentru că hrănește inima ființei raționale; tot așa și sufletul cel nevinovat în care locuiește Dumnezeu Cuvîntul, sufletul care se desăvîrșește continuu, se învrednicește de daruri și virtuți spirituale (și de multe nume). S-au spus acestea ca să nu se creadă că doar trei sînt calitățile miresei, ci că sînt de mai multe feluri.

Să știm, deci, că aceasta este ținta noastră, pînă ce vom ajunge la *«altarul lui Dumnezeu, la Dumnezeu, care veselește tinerețele noastre»* (Ps. 42, 4). Mîntuitorul voiește ca noi, fiind încă în trup, să ne învrednicim de nepătimirea Lui și să ne umplem de sfințenie, ca să

putem spune cu îndrăznire : *«Deşi umblăm în trup, nu ne luptăm trupeşte. Căci armele luptei noastre nu sînt trupeşti, ci* puternice *înaintea lui Dumnezeu, spre dărîmarea întăriturilor. Noi surpăm iscodirile morţii şi toată trufia care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu»* (II Cor. 10, 3—5). Se cuvine, deci, să pironim pe cruce mădularele păcatului, după cuvîntul profetului care zice : *«Străpunge cu frica Ta trupul meu»* (Ps. 118, 120). Carnea şi sîngele despre care Apostolul spune că nu pot să moştenească împărăţia cerurilor, nu este trupul cel văzut, pentru că acesta a fost creat de Dumnezeu, ci «dorinţa cărnii» (Rom. 8, 6), care este stîrnită de «duhurile răutăţii, care lucrează în fiii neascultării» (Efes. 2, 2). Căci lupta luptătorilor desăvîrşiţi în Hristos *«nu este împotriva trupului şi a sîngelui..., ci împotriva stăpînitorilor întunericului veacului acestuia şi împotriva duhurilor răutăţii»* (Efes. 6, 12). Deci, dacă mărturisim că lucrarea aceasta nu este ceva firesc, ci că ea vine de la puterile cele potrivnice, vom putea, luînd armele lui Hristos, să ne împotrivim uneltirilor lor (Efes. 6, 11 şi 13). Mîntuitorul ne va da puterea să călcăm peste şerpi şi peste balauri şi peste toată puterea celui rău (Luca 10, 19), ca, în trup fiind, să putem zice : *«Nedreptate de am făcut în inima mea să nu mă audă Domnul»* (Ps. 65, 17). Şi : *«Fără nelegiuire am alergat şi m-am îndreptat spre Tine»* (Ps. 58, 4). Aşadar, fără patimă trupească, împlinind cu uşurinţă modul de viaţă din ceruri, să avem ca ţintă *«răsplata chemării celei de sus»* (Filip. 3, 14). Înstrăinîndu-ne de orice patimă, să îndrăznim a zice : *Nu numai «credinţa am păzit» ci şi «călătoria am săvîrşit»* (II Tim. 4, 7). Căci se cuvine ca nu numai să credem în Hristos, ci să fim (întru toate) părtaşi cu El, după cum s-a spus : *«pentru că vouă vi s-a dăruit, pentru Hristos, nu numai să credeţi în El, ci să şi pătimiţi pentru El»* (Filip. 1, 29). Faptul doar de a crede în Dumnezeu este caracteristic celor ce cugetă cele pămînteşti, ca să nu zic şi duhurilor celor necurate, că şi ele zic : *«Te ştim cine eşti ; eşti Fiul lui Dumnezeu»* (Luca 4, 34). Dar ambele tabere, a oamenilor trupeşti şi a duhurilor celor necurate, sînt duşmane ale crucii lui Hristos. *«Sfîrşitul acestora este pieirea. Pîntecele lor este dumnezeul lor, iar mărirea lor este întru ruşinea lor, ca unii care au în gînd pe cele pămînteşti»* (Filip. 3, 19). Vezi că nu numai cei ce s-au lepădat de Hristos sînt duşmani ai crucii, ci şi cei ce cugetă la cele pămînteşti. Pe cînd însuşirea de a pătimi cineva împreună cu Hristos şi de a fi slăvit împreună cu Hristos, aparţine numai acelora care s-au răstignit faţă de această lume şi acelora care poartă pe trupurile lor stigmatele Domnului (Gal. 6, 17). Se cuvine, deci, ca aceia care ştiu să cugete corect, care şi-au izbăvit sufletul de întinările răutăţii, să cunoască bine ţelul lor pentru că ştiind sfîrşitul drumului şi al oste-

nelii lor, să renunțe la infatuare pentru faptele lor; să se lepede de sufletul și de viața lor — după cuvîntul Scripturii — ca să vadă bogăția pe care a pus-o Dumnezeu ca recompensă celor ce-L iubesc în Hristos, bogăția la care cheamă pe toți aceia care de bună voie se încumetă la această luptă. Armura (sufletului) pentru această luptă trebuie să fie crucea lui Hristos; pe aceasta luînd-o cu bucurie și cu nădejde, să urmeze pe Dumnezeu-Mîntuitorul, să-și facă din Cuvîntul lui Lege și cale a vieții, după cum spune Apostolul: *«Fiți mie următori, precum și eu sînt următor al lui Hristos»* (I Cor. 4, 16). Și iarăși: *«Cu răbdare susținem lupta care ne stă înainte, cu ochii ațintiți asupra lui Iisus, Începătorul și plinitorul credinței, Care, în locul bucuriei pusă înainte-I a suferit crucea, n-a ținut seama de ocara ei și a șezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu»* (Evrei 12, 1—2). Să nu ne înfumurăm cu darurile Domnului, atunci cînd săvîrșim virtutea, nici să nu cugetăm lucruri mari despre noi, înainte de ajunge la locurile sperate; un astfel de cuget ne slăbește avîntul, face fără folos osteneala noastră și ne face nedemni de harul care ni s-a dat.

Se cuvine, deci, să nu nimicim în vreun fel rodul ostenelii; să nu ne ieșim din minți în fața luptelor care ne stau înainte, nici a celor de după aceea; dacă am săvîrșit ceva (bun) să nu credem că am și făcut ceva important, ci, uitînd faptul acesta, să alergăm, cum spune Apostolul, *«către cele ce ne stau înainte»* (Filip. 3, 13). Să ne zdrobim inima cu ostenelile duhovnicești, neostoită avînd pofta după dreptate, singura de care trebuie să însetează și să flămînzească cei ce caută să ajungă la desăvîrșire. Se cuvine să fim smeriți și mereu să ne temem ca nu cumva să ne aflăm departe de cele promise și de iubirea desăvîrșită a lui Hristos. Cel îndrăgostit de acestea, *cel ce privește la promisiunea cea de sus, nu se oprește la post, la priveghere și la cele asemenea lor*, ci, plin fiind de dor divin și privind neîncetat către Cel ce-l cheamă, socotește puțin lucru luptele și în orice lucru se nevoiește, numai să dobîndească promisiunea; pînă la sfîrșitul acestei vieți se luptă să adauge ostenelilor (noi) osteneli, virtuților (noi) virtuți, să devină (vas) cinstit al lui Dumnezeu, prin fapte, avînd mereu conștiința că nu este vrednic pentru Dumnezeu. Acest fapt este cea mai mare reușită a filosofiei: fiind mare prin fapte, să te smerești cu inima și să te disprețuiești, să îndepărtezi de la tine mîndria și să ai frică de Dumnezeu, să dobîndești promisiunea nu ca și cînd ai obține-o prin fapte, ci prin credință. Că atît de mari fiind darurile, nu există osteneli care să le răsplătească. Răsplata lor nu stă în osteneli, ci în credință și nădejde. Iar esența credinței este sărăcia cu duhul și iubirea nemăsurată

către Dumnezeu. (Acestea zicînd), socotesc că am spus destule celor care au ales calea înțelepciunii, pentru a ajunge la împlinirea nădejdii.

Trebuie, însă, să adăugăm la cele spuse, că se cuvine ca aceia care iubesc ostenelile, să fie împreună cu semenii lor, să alerge împreună cu ei, pînă ce vor ajunge la cetatea cea de sus. Acela care disprețuiește pe cele (socotite de preț) în această viață, care se leapădă de rude și de slava cea de pe pămînt, care privește la cinstea cea cerească și se leagă duhovnicește de frații cei întru Dumnezeu, să se lepede nu numai de viața, ci și de sufletul său ; lepădarea de sufletul său nu înseamnă altceva decît faptul de a nu căuta (împlinirea) voinței proprii, ci mai degrabă de a-și supune voința Cuvîntului lui Dumnezeu, de a privi către El întocmai ca spre un bun cîrmaci, care conduce cu înțelepciune adunarea fraților către limanul voinței lui Dumnezeu. Se cuvine să nu dețină nimic sau să spună că ceva este al său, în afară de veșmîntul care-i acoperă trupul. Pentru că dacă nimic din acestea nu are, dacă nu poartă grijă de propria-i viață, dacă slujește nevoilor comune și porunca întîistătătorilor cu plăcere și cu speranță împlinește, va fi ca un rob bun și cinstit al lui Hristos, răscumpărat pentru nevoile fraților. Acest lucru îl Domnul și la împlinirea acestuia îndeamnă, zicînd : *«Cel ce vrea să fie mare și primul între voi să se facă mai mic decît toți, slujitorul și robul tuturor»* (Matei 20, 26 ; Marcu 9, 34 ; 10, 34). Dar slujirea aproapelui nu trebuie să se facă, împotriva Scripturii, pentru a obține cinste sau pentru a place oamenilor (Efes. 6, 6—7 ; Col. 3, 22), ci cu gîndul că (cel ce slujește aproapelui) slujește Domnului, poartă pe grumazul său jugul Lui și pe calea cea strîmtă pășește. Se cuvine ca acela care slujește să se supună tuturor și întocmai ca un datornic să slujească fraților, să ia asupra sa grijile lor și să le arate iubirea cuvenită. *Cît privește pe întîistătătorii turmei duhovnicești*, se cuvine ca ei să fie cu luare aminte la îndatoririle ce le revin : *să combată de la înălțimea vredniciei lor cursele răutății care pîndesc credința și să îndepărteze de la ei iubirea de stăpînire.* Aici este mare pericol : unii care în fruntea altora și credeau că îi conduc către viața cea cerească, neglijînd (aceste lucruri) au fost pierduți de cugetul lor. *Se cuvine ca supraveghind* (turma), *mai mult decît ceilalți să se ostenească, să fie mai smeriți în cuget decît toți cei conduși de ei, să aibă conștiința că cei ce le-au fost încredințați sînt comoara lui Dumnezeu și să facă din viața lor exemplu de slujire pentru frați.* Dacă așa se vor purta, (dacă) vor modela cu grijă turma cea sfîntă, (dacă) vor da fiecăruia, după nevoia lui, învățătura trebuincioasă, (dacă) vor contribui ca fiecare să țină ordinea cuvenită, (dacă) în ascuns vor avea cuget smerit și ca niște robi recunoscători vor ține credința, mare răs-

plată își vor cîștiga în această viață. Se cuvine, deci, să ia aminte la ei (înșiși și să fie) ca niște buni pedagogi ai unor copii gingași încredințați lor de părinții acestora. Aceia, văzînd purtarea copiilor, pe unul îl bat, pe altul îl ceartă, pe altul îl laudă, iar pe altul altfel îl răsplătesc ; fac aceasta, nu pentru că le face plăcere sau pentru că îi urăsc pe copii, ci pentru că se adaptează situației și caracterului copiilor, ca ei să devină oameni cinstiți în această viață. Tot așa și voi, să îndepărtați de la voi infatuarea și ura împotriva aproapelui și să vă potriviți cuvîntul după puterea și înțelegerea fiecăruia. Pe unul mustră-l, pe altul ceartă-l, pe altul mîngîie-l, aducînd fiecăruia întocmai ca un doctor, medicamentul potrivit. Examinînd suferințele, doctorul îi prescrie unuia un medicament ușor de suportat, altuia altul mai greu ; pentru toate trupurile și plăgile are medicamentul potrivit și nu se supără pe cei ce au nevoie de el. Tot așa și tu, ținînd seama de împrejurări, educă corect pe ucenicul ce ți-a fost încredințat și împodobindu-i sufletul cu virtuți să-l aduci Tatălui, moștenitor vrednic de darul Lui. Dacă așa vă purtați unii față de alții, unii conducînd, iar alții arătînd supunere față de dascăli ; unii conducînd cu plăcere pe frați spre desăvîrșire, iar alții supunîndu-se cu bucurie celor ce le poruncesc, dacă veți da cinste altora (Rom. 12, 14), veți trăi pe pămînt viața îngerilor. Nimeni, deci, între voi, să nu arate înfumurare, ci simplitate, iar armonia și lipsa de vicleșug să domnească în comunitate. Fiecare să aibă convingerea că este inferior nu numai față de fratele cu care este împreună, ci și față de orice om. Aceasta gîndind veți fi cu adevărat ucenici ai lui Hristos. *«Căci cel ce se înalță pe sine, se va smeri, iar cel ce se smerește, se va înălța»* (Luca 14, 11). *«Cel ce vrea să fie între voi cel dintîi, să fie cel din urmă dintre toți și slujitor al tuturor»* (Matei 20, 26 ; Marcu 9, 35). *«După cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți»* (Matei 20, 28), zice Apostolul : *«Căci nu ne propovăduim pe noi înșine, ci pe Hristos Iisus, Domnul, iar noi înșine sîntem slugile voastre pentru Hristos»* (II Cor. 4, 5). Cunoscînd, deci, roadele smereniei și paguba mîndriei, imitați pe Stăpînul, iubiți-vă unul pe altul și să nu vă îndepărteze de la iubirea unuia față de altul nici moartea și nici o altă pedeapsă, ci să mergeți pe calea pe care va arătat-o Mîntuitorul, făcînd împreună un trup și un suflet, iubind pe Dumnezeu și unul pe altul. *Iubirea și frica de Domnul este întîia împlinire a Legii ;* de aceea, se cuvine ca fiecare dintre voi să așeze în sufletul său frica și iubirea ca pe o temelie de neclintit ; s-o cultive prin fapte bune și prin rugăciune continuă. Pentru că iubirea față de Dumnezeu nu se naște în noi așa, deodată, ci este nevoie de multă osteneală, de stăruință și de

ajutorul lui Hristos, după cum se spune în (cartea) Înțelepciunii : *«De o vei căuta întocmai ca pe o comoară, atunci vei pricepe temerea de Domnul și vei dobîndi cunoașterea lui Dumnezeu»* (Pilde 2, 4—5). Aflînd cunoașterea lui Dumnezeu și pricepînd teama de El, ușor vei reuși să împlinești pe cele ce urmează, adică iubirea de aproapele. Pentru că lucrul cel dintîi și mare făcîndu-l, pe cel de al doilea și mai mic, fără greutate îl realizezi. Cel dintîi neexistînd, nici cel de al doilea nu se împlinește precum trebuie : *Cel ce nu iubește pe Dumnezeu din tot (sufletul) și din toată inima lui, cum poate să arate iubire de frați ?* Pe cel care nu-și dedică întreg sufletul lui Dumnezeu, nici nu arată iubire față de El, neînarmat aflîndu-l izvoditorul răutății, ușor îl ademenește cu gînduri viclene și îl face să cadă ; îl face să i se pară grele (de îndeplinit) poruncile Scripturii și insuportabilă slujirea fraților, să se înfumureze cînd slujește Domnului și (să creadă) că întrucît a împlinit poruncile Domnului, este mare în ceruri. Mare este această greșeală. Că, într-adevăr, robul bun și cinstit este îndreptățit să creadă că Stăpînul îi va arăta bunăvoință la judecată, dar nu este îndreptățit ca el, în locul Stăpînului, să se facă judecătorul și lăudătorul vieții lui. Dacă el se face sieși judecător, în locul adevăratului judecător și se umple de laudă și îngîmfare, nu mai are de așteptat răsplată de la Acela. Pentru că trebuie, cum spune înțeleptul Pavel, ca *«Duhul lui Dumnezeu să mărturisească împreună cu robul nostru»* (Rom. 8, 16) și să nu fie cercetate faptele noastre de judecata noastră. *«Că nu cel ce se laudă pe sine singur este cu adevărat bun, ci acela pe care Domnul îl laudă»* (II Cor. 10, 18). Cel ce nu așteaptă și o ia înaintea judecății, culegînd de la oameni cinste și slavă pentru faptele sale, face fapta celor necredincioși. Într-adevăr, este un necredincios acela care urmărește onorurile omenești în locul celor cerești, așa cum Domnul Însuși spune undeva : *«Cum puteți voi să credeți, cînd primiți slavă unii de la alții, iar slava care vine de la unicul Dumnezeu nu o căutați ?»* (Ioan 5, 44). Mi se pare că aceia se aseamănă cu cei ce curăță partea de dinafară a paharului și a blidului, dar înlăuntru le lasă pline de toată răutatea (cf. Matei 23, 35). Vedeți, dar, să nu pățiți așa ceva, și ridicîndu-vă sus sufletele, să aveți o singură grijă, anume să placeți Domnului. Să nu pierdeți din gînd împărăția cerurilor, *să nu acceptați onorurile acestei vieți, să ascundeți luptele purtate pentru virtute,* pentru ca să nu dați prilej celui ce vă propune onorurile pămîntești să vă tulbure mintea și să vă abată de la preocupările cele adevărate la cele zadarnice și pline de rătăcire (Gen. 4, 4). Pentru că diavolul, neaflînd momentul și (calea de) pătrundere, ca să momească pe cei ce petrec cu sufletul sus, cade mort și piere ; căci moartea diavolului este atunci cînd rău-

tatea devine neroditoare. Deci, fiind în voi iubirea lui Dumnezeu, în mod firesc trebuie să-i urmeze celelalte, (și anume) : *iubirea de frați, blîndețea, neprefăcătoria, stăruința în rugăciune, într-un cuvînt toată virtutea ; mare fiind darul, mari trebuie să fie și ostenelile pentru dobîndirea lui, săvîrșite nu pentru a fi văzute de oameni, ci pentru a place Domnului, care cunoaște pe cele ascunse.* Către El trebuie pururea să privim, iar lăuntrul sufletului să-l cercetăm și să-l îngrădim cu cugetele dreptei credințe, pentru ca potrivnicul să nu afle vreun loc de pătrundere, nici loc pentru curse. Să exersăm și să facem capabile de a distinge între bine și rău mădularele sufletului nostru cele slăbănogite. Să facem ca mintea să urmeze poruncile lui Dumnezeu, din dragoste față de El, încît vindecînd ceea ce este putred în suflet să-l unească cu Dumnezeu. Una fiind pavăza sufletului, (anume) faptul de a-și aduce aminte cu dor de Dumnezeu și de a avea totdeauna gîndul cel bun, să nu ne depărtăm de o astfel de preocupare, fie că mîncăm, fie că bem, fie că stăm, fie că facem sau spunem ceva ; *tot ceea ce facem să fie spre slava lui Dumnezeu, iar nu spre slava noastră,* iar în viața noastră să nu se strecoare pată sau murdărie, venită de la cel viclean. Pentru cei ce iubesc pe Dumnezeu, ușoară și plăcută este osteneala (împlinirii) poruncilor, ușoară și de dorit lupta care îi aduce la iubirea Lui. De aceea și cel viclean se luptă în tot chipul să alunge din sufletele noastre frica de Domnul și să nimicească iubirea față de El, prin plăceri nelegiuite și prin tot felul de momeli ; vrea să ne lipsească de armele spirituale și să facă fără de folos ostenelile noastre ; să ne întunece mintea și să înlocuiască slava cerească cu cea pămîntească, cele cu adevărat frumoase cu cele ce par frumoase. Este, într-adevăr, îngrozitor, ca acesta, aflînd într-un anumit timp pe paznici nepriveghind, să intre în ostenelile lor și să semene neghină în grîu, adică vorba de ocară, mîndria, slava deșartă, pofta de onoruri, cearta și celelalte răutăți. Se cuvine, deci, să priveghem și să ne păzim din toate părțile de dușmani, pentru ca, în cazul în care în nerușinarea lui, aruncă vreo săgeată, să fie respinsă, înainte de a atinge sufletul. Amintiți-vă mereu că Abel a adus jertfă lui Dumnezeu din oile cele întîinăscute și din grăsime, pe cînd Cain din roadele pămîntului, însă nu din cele dintîi. *«Și a privit»,* zice, *«Dumnezeu la jertfa lui Abel, dar la darurile lui Cain n-a luat aminte»* (Gen. 4, 4). Care este, deci, cîștigul din această istorie ? Cîștigul este faptul că aflăm că totdeauna lui Dumnezeu îi este bineplăcut (darul) făcut cu frică și cu credință, iar nu cel scump, dar fără iubire. Nici Avraam n-a primit altfel binecuvîntarea de la Melchisedec, ci numai cînd a adus preotului lui Dumnezeu pîrga bunurilor sale. Spunînd că a adus pîrgă, ne învață să nu aducem lui

Dumnezeu laude și rugăciuni cu duh meschin, nici să nu aducem Stăpînului orice, ci ceea ce are sufletul mai bun, sau mai degrabă sufletul întreg cu toată dragostea și bunăvoința. Deci, hrăniți fiind cu harul Duhului, primind putere de la Hristos și venindu-ne în ajutor în osteneli, Dumnezeu — care împlinește pentru noi faptele dreptății — să parcurgem cu ușurință drumul dreptății, drumul mîntuitor.

Atît și despre aceasta. Acum, referitor la virtuți : dacă se pot categorisi în prima și a doua și dacă vreuna este superioară și trebuie să fie împlinită înaintea celorlalte, trebuie spus că tuturor trebuie să li se dea aceeași cinste și că ele, pe rînd, duc pe credincioși către culmi. *Simplitatea duce la ascultare, ascultarea la credință, credința la nădejde, nădejdea la slujire, iar slujirea la smerenie. Din aceasta se naște blîndețea care duce la bucurie, bucuria la iubire, iubirea la rugăciune ;* și așa ținîndu-se unele de altele și ținînd și pe cel ce le are, îl ridică la culmea dorită ! După cum, din contră, răutatea, prin bifurcările ei, îi conduce pe prietenii ei către răutatea cea mai mare. Prin urmare se cuvine ca voi să perseverați în rugăciune : într-adevăr, în corul virtuților, ea reprezintă o culme. Prin intermediul ei și celelalte virtuți duc la Dumnezeu. Cel ce stăruie în rugăciune dobîndește sfințenie tainică, puterea duhovnicească și o dispoziție interioară de nespus. Cel ce stăruie în rugăciune, avînd pe Duhul într-ajutor și conducător, se aprinde de iubire față de Domnul, ca de bunul suprem, de care nu se satură niciodată, după cum s-a spus : «*Cei ce mă mănîncă, iar vor flămînzi ; iar cei ce mă beau, iar vor înseta*» (Înț. Sir. 24, 23). Și în altă parte : «*Ai veselit inima mea*» (Ps. 4, 7). Domnul însuși zice : «*Împărăția cerurilor este înlăuntru vostru*» (Luca 17, 21). Despre ce împărăție spune că este înlăuntru vostru, dacă nu despre cea de sus, care aduce prin Duhul bucurie în suflete ? Pentru că aceasta este asemenea aceleia ; aceasta este dovadă și arvună a bucuriei veșnice, de care se bucură sufletele sfinților în veacul viitor. Domnul ne mîngîie, prin lucrarea Duhului, în tot necazul, pentru a ne mîntui și pentru a ne face părtași ai bunurilor spirituale și al harismelor Lui. Pentru că zice : «*El ne mîngîie pe noi, în tot necazul, ca să putem mîngîia și noi pe cei ce se află în tot necazul*» (II Cor. 1, 4). Și : «*inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul Cel viu*» (Ps. 83, 2). Și : «*Ca de seu și de grăsime să se sature sufletul meu*» (Ps. 62, 6). Toate acestea arată, în chip figurat, bucuria și mîngîierea (venită) de la Domnul.

S-a arătat, deci, care este scopul cucerniciei, scopul celor ce au ales calea împlinirii poruncilor Domnului, adică curățirea trupului și a sufletului prin fapte bune ; acum, fiecare dintre voi, avînd în vedere scopul propus, pentru a-și pregăti sufletul și pentru că mai mult să i se

aprindă iubirea față de Dumnezeu, să stăruie în rugăciuni, posturi și în (așteptarea împlinirii) promisiunilor Domnului, care zice : *«Cu atît mai mult va face dreptate Dumnezeu aleșilor Săi, care strigă către El ziua și noaptea»* (Luca 18, 7). *«Le-a spus»*, zice (Evanghelistul), *«și în parabolă că trebuie să se roage totdeauna și să nu-și piardă nădejdea»* (Luca 18, 1). Că sîrguința în rugăciune ne aduce mari (bunuri), că ea face să locuiască în suflete Duhul Însuși, arată clar Apostolul, cînd ne îndeamnă : *«Faceți, în toată vremea, în Duhul, tot felul de rugăciuni și cereri, și întru aceasta priveghind cu toată stăruința și rugăciunea»* (Efes. 6, 18).

Acela dintre frați, care se dedică unei astfel (de preocupări), adică rugăciunii, își pregătește o mare comoară ; avînd mereu gîndul la Marele iubit, avînd o conștiință tare și dreaptă, nu rătăcește nicăieri de bună voie cu mintea și nu se arată că împlinește fără de voie o datorie, ci că împlinește o dorință a sufletului și arată tuturor roadele acestei stăruințe. Se cuvine, deci, ca și noi ceilalți să ne dedicăm unei astfel de îndeletniciri, să ne desfătăm în rugăciuni, pentru ca și noi să ne împărtășim de roadele ei cele bune și să ne facem părtași, întru bucurie, ai vieții veșnice. Domnul Însuși va arăta celor ce Îl roagă cum să se roage, după cum s-a spus : *«El dă rugăciune celui ce-I cere»* (Ps. 105, 15). Se cuvine să cerem, dar să și știm că cu multă sîrguință trebuie să susținem lupta. Iar luptele mari cer mari osteneli pentru că răutatea pîndește din toate părțile, se amestecă pe nesimțite, caută să răstoarne străduința ta. De aici vine somnul și toropeala trupului, moliciunea sufletului, *indiferența, neglijența, nerăbdarea și celelalte porniri și lucrări ale răutății care pierd sufletul* și puțin cîte puțin îl trec de partea dușmanului lui. Se cuvine, deci, să stăruim în rugăciune, avînd rațiunea cîrmaci înțelept, care nu se abate spre tulburările duhului celui rău, nici nu este bîntuită de valurile acelula, ci privește direct spre limanul cel de sus și aduce lui Dumnezeu, nevătămat, sufletul pe care i l-a încredințat și pe care-l cere de la el. *Căci nu faptul de a cădea în genunchi și a arăta că te rogi îndelung — mintea rătăcindu-ți departe de Dumnezeu* — este important și plăcut, spune Scriptura, *ci faptul de a îndepărta din cuget nepăsarea și gîndul nedrept și a te dedica în întregime, trup și suflet, rugăciunii.* La realizarea acestui fapt un rol deosebit au întîistătătorii prin exemplul zelului lor și prin mustrare.

Așa stînd lucrurile, roada virtuților se arată nu numai la cei înaintați pe această cale, ci și la cei încă prunci și la cei ce au nevoie de învățătură, pentru că pe toți îi mîngîie și îi îndeamnă spre imitare.

Roadele rugăciunii sincere sînt : *simplitatea, iubirea, smerenia, consecvența, lipsa răutății și altele asemenea lor,* care, se arată încă în această viață, înaintea celor veșnice. Cu aceste roade se împodobește rugăciunea. Lipsită de aceste roade, zadarnică este osteneala. Și nu numai rugăciunea, ci și oricare altă formă a filosofiei ; dacă are astfel de roade, este cu adevărat cale a filosofiei și ne conduce la un sfîrșit bun ; dar dacă este lipsită de acestea, devine un nume zadarnic și se aseamănă cu fecioarele nebune, care la vremea cuvenită n-au avut untdelemn în candelele lor, adică n-au avut în sufletele lor lumina — rodul virtuții — nici făclia Duhului în mintea lor. De aceea au fost numite nebune de Scriptură, pentru că (meritul) fecioriei le-a fost îndepărtat înainte de a veni mirele și de aceea au fost îndepărtate, nenorocitele, de la cămara de sus. Nu li s-a luat în seamă sîrguința fecioriei, pentru că le-a lipsit lucrarea Duhului. Și pe bună dreptate. Pentru că, ce folos este de via îngrijită, dacă nu dă roadele, pentru care se ostenește agricultorul ? *Ce folos este, apoi, din post, din rugăciune și din priveghere, dacă lipsește pacea, iubirea și celelalte roade ale harului Duhului pe care le enumeră Apostolul ?* Suportă orice osteneală acela care iubește locurile cele de sus, pentru că este atras acolo de Duhul. Din harul lui împărtășindu-se, dă rod și se bucură de osteneala sa. Se cuvine, deci, să suportăm ostenelile rugăciunii și ale postului și ale celorlalte lucrări cu multă plăcere și cu nădejde, iar florile și roadele ostenelilor să le punem pe seama Duhului. Dacă cineva pune pe seama sa totul, locul acestor roade îl ia fanfaronada și patimile. Aceste patimi sînt ca un putregai în sufletul celor slabi, putregai care, crescînd, le strică și le nimicește ostenelile. Deci ce trebuie să facă cel ce umblă în calea lui Dumnezeu și în speranța Lui ? *Să suporte cu plăcere luptele pentru virtute și pentru eliberarea sufletului de patimi ;* să tindă *către culmea cea mai înaltă a desăvîrșirii. Să-și pună nădejdea în Hristos și să creadă în iubirea Lui de oameni.* O astfel de credință avînd și ajutat fiind de harul Duhului, în care și-a pus nădejdea, aleargă fără osteneală și fără a lua în seamă răutatea celui viclean ; — este ca și străin (de patimi), ca un eliberat al lui Hristos — ; *Căci, după cum cei care, din lenevire, lasă să intre în firea lor patimile cele rele, și stăruind în ele, în cele din urmă le săvîrșește cu ușurință și plăcere, ca pe ceva înnăscut și obișnuit, rodind acestea lăcomia, invidia, viclenia și celelalte răutăți ;* tot așa și lucrătorii lui Hristos și ai adevărului, avînd credință puternică, suportă ostenelile pentru virtute cu plăcere deosebită, avînd în ajutor harul Duhului, încît în cele din urmă acestea devin un fapt firesc. Rodul acestor osteneli este pacea cea netrecătoare, bunătatea cea adevărată și toate celelalte. Sufletul devine mai bun, mai puternic decît

răutatea dușmanului, devine sălaș al Duhului Sfînt de la care primind pacea nepieritoare a lui Hristos, se unește și se alipește prin ea de Domnul. Primind, însă, harul Duhului, alipindu-se de Dumnezeu și făcîndu-se un duh cu El nu numai că săvîrșește cu ușurință faptele virtuții, fără a depune nici un efort pentru a fi superior și a înfrînge uneltirile dușmanului, dar lucrul cel mai mare decît toate este acela că ia asupra sa toate Patimile Mîntuitorului și se desfătează întru acestea mai mult decît cei îndrăgostiți de această viață, de onorurile și de puterea dată lor de oameni. Căci creștinul, ajutat fiind de har și progresînd printr-o bună purtare pînă la măsura (desăvîrșirii) vieții spirituale, consideră drept slavă, desfătare și bucurie de negrăit faptul de a fi urît, de a fi prigonit și de a suporta orice insultă și rușine pentru Hristos ; pentru că, punîndu-și speranța în El, în iubire și în bunurile viitoare, insulta, bătăile, prigoanele și celelalte pătimiri, inclusiv crucea, toate sînt plăcere, bucurie, încîntare și arvună a (bunurilor) cerești. Pentru că zice (Mîntuitorul) : *«Fericiți veți fi cînd vă vor ocărî și vă vor prigoni toți oamenii și vor zice tot cuvîntul rău împotriva voastră mințind din pricina Mea ; bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri»* (Matei 5, 11—12). Și apostolul : *«Și nu numai atît, ci ne și lăudăm în suferințe»* (Rom. 5, 3). Și în altă parte : *«Deci, foarte bucuros mă voi lăuda mai ales întru suferințele mele, ca să locuiască în mine puterea lui Hristos. De aceea mă bucur în slăbiciuni, în defăimări, în nevoi, în temnițe. Pentru că atunci cînd sînt slab, atunci sînt tare»* (II Cor. 12, 9—10). Și iarăși : *«Ca slujitori ai lui Dumnezeu întru multă răbdare»* (II Cor. 6, 4). Căci harul Duhului, cuprinzînd tot sufletul și umplîndu-l de bucurie și putere și îmbiindu-l cu speranța celor viitoare și îndepărtînd senzația durerii prezente, face plăcute patimile Domnului.

Deci, întrucît cu ajutorul Duhului vom fi ridicați la o slavă atît de mare, să ne purtăm corect și să suportăm cu demnitate orice luptă și bucurie pentru a ne arăta vrednici de sălășluirea întru noi a Duhului și de moștenitori (ai împărăției lui Hristos). Să nu ne lenevim nicicînd și să nu slăbim lupta, pentru a nu cădea (din starea în care am ajuns) și pentru a nu fi pentru alții motiv de poticnire. Dacă cineva nu are dispoziția cuvenită de a stărui continuu în rugăciune, să nu se ostenească în zadar, ci să arate zel față de celelalte osteneli. Astfel, să slujească și să ajute (aproapelui) cu plăcere, nu pentru a primi ca răsplată onoruri și nici (s-o facă) cu sila, ca și cînd ar sluji niște trupuri și niște suflete străine, ci cu (iubire și devotament) întocmai ca pe mădularele sale, ca lucrarea să se arate lui Dumnezeu curată și fără vicleșug. *Nimeni să nu spună că nu poate săvîrși faptele care*

mîntuiesc sufletul, pentru că Dumnezeu nu cere din partea robilor săi lucruri imposibile și, mai mult decît atît, în marea Sa bunătate, El a rînduit fiecăruia lucrul pe care-l poate face, așa încît oricine vrea să se mîntuiască, să poată realiza acest lucru. El zice : *«Iar cel ce va da de băut unuia dintre aceștia mici numai un pahar cu apă rece, în nume de ucenic, amin zic vouă : nu-și va pierde plata sa»* (Matei 10, 42). Ce poate fi mai minunat decît faptul de a primi răsplata cerească pentru un pahar cu apă rece ? *«Întrucît unuia dintre aceștia ați făcut»*, zice, *«Mie Mi-ați făcut»* (Matei 25, 40). Porunca este mică, însă cîștigul este mare de la Dumnezeu.

(Repet, Dumnezeu) nu cere (omului) nimic peste puteri și răsplătește fiecăruia — fie că face un lucru mare, fie un lucru mic — după intenția sa. Astfel, dacă face cineva bine în numele și cu frica de Dumnezeu, lucrul său este strălucit și nepieritor ; dar dacă (face bine) pentru a fi văzut și slăvit (de oameni), ascultă ce spune Domnul cu jurămînt : *«Amin, amin zic vouă, și-au luat plata lor»* (Matei 6, 2). Dar ca să nu pățim așa ceva, iată ce poruncește Ucenicilor Săi și prin ei nouă : *«Vedeți să nu faceți milostenia voastră înaintea oamenilor. Altfel, nu veți avea plată de la Tatăl vostru cel din ceruri»* (Matei 6, 1).

Prin urmare, (Domnul) ne îndeamnă să fugim și să ne îndepărtăm de laudele cele trecătoare — venite de la cei muritori — și de slava care se ofilește și trece, ci să căutăm numai pe aceea a cărei frumusețe n-o putem (descrie), care nu se trece, prin care și noi vom putea să ne împărtășim de acele taine care nu se pot spune, în Hristos Iisus, Domnul nostru, căruia (fie) slava în vecii vecilor. Amin.

SFÎNTUL MACARIE EGIPTEANUL
cele cincizeci de omilii duhovnicești

OMILIA I

1. Explicarea alegorică a vedeniei descrisă de profetul Iezechiel

Profetul Iezechiel a avut o vedenie dumnezeiască și strălucită, plină de taine de negrăit pe care a și descris-o. A văzut pe o cîmpie un car de Heruvimi și patru ființe duhovnicești ; fiecare dintre acestea avea cîte patru fețe : una de leu, alta de vultur, alta de vițel și alta de om, iar fiecare față avea aripi ca să nu i se distingă nici partea de dinainte, nici partea de dinapoi. Spatele și pîntecele lor erau pline de ochi și nu era nici un loc pe care să nu fie ochi. În jurul fiecărei fețe erau cîte trei roți, iar în roți era duh. Apoi a văzut ceva, asemănător cu un om (care se odihnea peste ele), iar așternutul picioarelor lui, ceva asemenea unui safir. Carul purta pe Heruvimi, iar vietățile (acelea purtau) pe Stăpînul care le conducea. Orice loc către care ar fi vrut să meargă, spre față era. (Apoi) a văzut sub heruvimi, ceva ca o mînă de om, care îi sprijinea și îi purta (cf. Iez. 1, 1 și urm.).

2. Lucrul pe care l-a văzut profetul în extaz era real și adevărat. El, însă, altceva arăta ; preînchipuia un fapt tainic și divin, o taină, cu adevărat ascunsă de neamuri ; care (taină) se va descoperi în vremurile cele de pe urmă, la arătarea lui Hristos. (Profetul) a contemplat taina sufletului care, primind pe Domnul, se va face tron al slavei Lui. Pentru că sufletul, care se învrednicește, grație Duhului, care Și-l pregătește Sie-Și scaun și lăcaș, să se împărtășească de lumina Lui și să se îmbrace cu frumusețea slavei celei de negrăit, devine în întregime lumină, în întregime față, în întregime ochi. Nu este nici o parte din el, care să nu fie plină de ochii cei duhovnicești și luminoși ; altfel spus, n-are întru el nimic întunecat, ci este peste tot duh și lumină. Atunci cînd vine și se așază peste el frumusețea cea negrăită și slava luminii lui Hristos, peste tot este plin de ochi, peste tot este numai față și nu este nici o parte care să fie în dos sau în spate.

După cum soarele n-are nici o parte dosnică sau inferioară, ci în întregime este scăldat în lumină, după cum lumina focului este peste tot la fel, neavînd în ea (vreun element care să fie) primul sau ultimul, mai mare sau mai mic ; tot așa și sufletul, care a fost luminat în chip desăvîrșit de frumusețea cea de negrăit a slavei luminii feței lui Hristos, care a intrat în comuniune cu Duhul Sfînt în chip desăvîrșit și s-a învrednicit a se face lăcaș și tron al lui Dumnezeu, se face în întregime ochi, lumină, față, slavă și duh. Așa îl face Hristos, cel care

îl sfătuieşte, îl susţine şi îl poartă, îl împodobeşte şi îl înfrumuseţează cu frumuseţe spirituală. S-a zis : *«O mînă de om era sub Heruvimi»* (Iez. 1, 8 ; 10, 8), pentru că Acela care este purtat de suflet, Acela şi conduce sufletul.

3. Cele patru vietăţi care trăgeau carul preînchipuiau facultăţile conducătoare ale sufletului. Că, după cum vulturul domneşte peste păsări ; leul peste animalele sălbatice ; taurul peste animalele domestice, iar omul peste (toate) cele create ; tot aşa şi facultăţile conducătoare ale sufletului (domnesc peste instincte), mă refer la voinţă, la conştiinţă, la minte şi la puterea de a iubi. Prin intermediul acestora este cîrmuit carul sufletului şi întru acestea se odihneşte Dumnezeu.

(Privită) din alt punct de vedere, (vedenia lui Iezechiel) se referă la Biserica cea cerească a sfinţilor. Că în vedenie fiinţele erau impunătoare şi pline de ochi, dar nimeni nu putea cunoaşte nici taina nici numărul ochilor lor, pentru că nimănui nu i s-a dat cunoaşterea lor ; şi după cum (în viaţa de toate zilele) tuturor oamenilor li s-a dat să privească şi să admire stelele cerului, însă nimănui nu i s-a dat să cunoască numărul lor ; tot aşa este şi cu Biserica cea cerească a sfinţilor : tuturor celor ce voiesc să se ostenească li s-a dat posibilitatea să intre şi să se desfăteze în ea, însă numai lui Dumnezeu îi este rezervat faptul de a cunoaşte şi şti numărul sfinţilor. După cum, în vedenie, Stăpînul, Cel ce şade deasupra tuturor este dus şi purtat de car şi de tronul fiinţelor celor cu ochi mulţi, (tot aşa şi Hristos este dus şi purtat de fiecare suflet), care i s-a făcut tron şi scaun, care devine ochi şi lumină, pentru că El îl umbreşte, îl cîrmuieşte cu frîiele Duhului şi îl conduce precum ştie.

Şi după cum fiinţele cele duhovniceşti nu mergeau acolo unde voiau, ci trebuiau să urmeze voinţa şi intenţiile Celui ce şedea deasupra lor şi le conducea, tot aşa şi acum, (sufletele ascultă de) Cel ce le poartă, le conduce şi le povăţuieşte cu Duhul Său şi nu merg în ceruri cînd vor, ci numai atunci cînd trupul este pustiit, El mînă şi povăţuieşte sufletul spre ceruri. Atunci cînd vrea vine în trup şi în cugete ; cînd vrea, (vine) chiar şi la marginile pămîntului şi îi descoperă taine. O, tu, buna, folositoarea, singura şi adevărata călăuză ! (Cît priveşte trupurile), acestea se vor învrednici la înviere (de aceeaşi slavă), cu care este acum, mai înainte preamărit sufletul, fiind unit cu Duhul.

4. Domnul însuşi a spus că sufletele celor drepţi se transformă în lumină cerească, atunci cînd a zis Apostolilor Săi : *«Voi sînteţi lumina lumii»* (Matei 5, 14). Transformîndu-i în lumină, El a rînduit ca lumea să fie luminată de ei. Pentru că a zis : *«Aprinzînd* (oamenii) *lumina,*

nu o pun sub obroc, ci în sfeșnic și luminează tuturor celor din casă. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor» (Matei 5, 15—16). (Prin aceste cuvinte), El vrea să spună : Nu ascundeți darul pe care l-ați primit de la Mine, ci dați-l tuturor celor ce voiesc (să-l aibă). Și iarăși : *«Ochiul este lumina trupului. Dacă ochiul tău este bun, tot trupul tău va fi plin de lumină, dar dacă ochiul tău este rău, tot trupul tău va fi plin de întuneric. Deci, dacă lumina, care este întru tine, este întuneric, cît de mare va fi (atunci) întunericul !»* (Matei 6, 22—23).

Prin urmare, așa cum ochii sînt lumina trupului și atunci cînd ochii sînt sănătoși tot trupul este plin de lumină, iar atunci cînd cade ceva în ei și se întunecă, tot trupul se întunecă așa au fost puși și Apostolii să fie ochii și lumina a toată lumea. De aceea le-a zis Domnul : Dacă voi, care sînteți lumina lumii, veți fi statornici și nu vă veți clătina, iată, tot trupul lumii va fi luminat. Iar dacă voi, care sînteți lumina, vă veți întuneca, cît de mare va fi atunci întunericul, care este lumea ! Deci, lumină făcîndu-se Apostolii, lumină au transmis celor ce au crezut, luminînd inimile acestora cu lumina cea cerească a Duhului, de care și ei au fost luminați.

5. Și sare fiind ei, au sărat și au dres pe tot sufletul care crede, cu sarea Duhului Sfînt. Pentru că le-a zis Domnul : *«Voi sînteți sarea pămîntului»* (Matei 5, 13), numind pămîntul sufletele oamenilor. Întradevăr, ei au pus în sufletele oamenilor sarea cea cerească a Duhului, vindecîndu-le de toată stricăciunea și de mirosul cel greu. Pentru că, după cum carnea neavînd sare, putrezește și miroase greu — de aceea toți se îndepărtează de ea din cauza mirosului ei cel greu și numai viermii se tîrăsc spre ea, se cuibăresc în ea și o mănîncă ; iar cînd vine sarea, viermii sînt omorîți și dispar, iar mirosul cel greu încetează, pentru că sarea, prin natura ei, distruge viermii și face să dispară mirosul cel greu — tot așa și orice suflet, care nu este sărat cu Duhul Sfînt și nu se împărtășește de sarea cea cerească, adică de puterea lui Dumnezeu, putrezește și se umple de miros greu, (provenind) de la gîndurile cele rele, încît se îndepărtează de la el fața lui Dumnezeu, din cauza mirosului celui urît al cugetelor celor deșarte ale întunericului și al patimilor ce sălășluiesc în el. Viermii cei răi și cumpliți care nu sînt altceva decît duhurile celui viclean și puterile întunericului, se tîrăsc, își fac cuib, mișună în el, îl mănîncă și îl distrug. Pentru că zice (Psalmistul) : *«S-au împuțit și au putrezit rănile mele»* (Ps. 37, 5). Dar dacă (un astfel de suflet) aleargă către Dumnezeu, dacă crede și cere sarea vieții, adică pe Duhul cel bun și de oameni iubitor, venind sarea cea cerească nimicește pe viermii cei cumpliți, face să dispară mirosul cel greu și-l curățește pe acesta cu lucrarea puterii

sale. Făcîndu-se iarăşi sănătos şi nevătămat de sarea cea adevărată, este repus în slujba Stăpînului celui ceresc. Iată de ce Dumnezeu a poruncit în Lege, folosindu-se de (această) imagine, ca toată jertfa cu sare să se săreze.

6. (În Lege se spune că animalul) trebuie să fie mai întîi junghiat de preot şi ucis, apoi (trebuie) să fie tăiat în bucăţi şi sărat, iar după aceea să fie pus pe foc. Pentru că dacă preotul nu junghie şi nu ucide în prealabil oaia, aceasta nu se sărează, nici nu se aduce ca ardere de tot Stăpînului.

Tot aşa trebuie să se întîmple şi cu sufletul nostru, cînd se apropie de Hristos, Arhiereul cel adevărat. Trebuie să fie junghiat de dînsul şi trebuie să moară faţă de cugetul şi de viaţa cea foarte rea, în care a trăit, adică să iasă din el păcatul şi răutatea patimilor, întocmai cum iese sufletul (din animalul junghiat). Că după cum trupul, atunci cînd sufletul îl părăseşte, moare, nu mai trăieşte viaţa de mai înainte, nici nu aude şi nici nu umblă, tot aşa se întîmplă cu viaţa (cuiva) atunci cînd Hristos, Arhiereul ceresc, prin harul puterii Sale, o junghie şi o face să moară faţă de lume : (astfel de om) moare faţă de viaţa cea rea în care a trăit, nu mai aude, nu mai vorbeşte, nici nu mai vieţuieşte în intunericul păcatului. Pentru că datorită harului, răutatea patimilor se depărtează de tine, întocmai cum iese sufletul din trup. De aceea, Apostolul exclamă, zicînd : «*Pentru mine lumea a fost răstignită şi eu pentru lume*» (Gal. 6, 14).

Sufletul care trăieşte încă în lume şi în întunericul păcatului şi nu este ucis (de Hristos), care are încă în el duhul răutăţii, adică lucrarea întunericului patimilor şi a păcatului şi este purtat de acesta, nu aparţine trupului luminii, ci este trup al întunericului şi este încă de partea întunericului. După cum cei ce au un suflet de lumină, adică au puterea Duhului Sfînt, sînt de partea luminii.

7. Dar mă va întreba cineva : «Cum poţi să spui că sufletul este trup al întunericului, atunci cînd nu este creat de acesta ? (Te rog) să fii atent şi să înţelegi ce-ţi spun : îmbrăcămintea pe care o porţi tu, altul a făcut-o, iar tu o îmbraci ; aşijderea şi casa : altul a zidit-o, iar tu locuieşti în ea. Tot aşa, cînd Adam a călcat porunca lui Dumnezeu şi a ascultat de şarpele cel viclean, s-a vîndut pe sine diavolului, iar cel viclean s-a îmbrăcat cu sufletul, ca această creatură strălucită, pe care Dumnezeu o făcuse după chipul Său. Spune Apostolul în acest sens : «Fiul lui Dumnezeu *a dezbrăcat începătoriile şi puterile, triumfînd asupra lor prin cruce*» (Col. 2, 15).

Dealtfel, pentru aceasta a venit Domnul ca să-i alunge pe aceştia şi să-şi reia înapoi propria casă şi templu, adică pe om. Deci, din aceas-

tă cauză se numește sufletul trup al întunericului răutății, cît timp este al întunericului și este prizonierul lui, după cum spune și Pavel, care-l numește trup al păcatului și trup al morții. *«Ca să se nimicească trupul păcatului»* (Rom. 6, 6). Și iarăși : *«Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?»* (Rom. 7, 24). Așișderea și sufletul care a crezut în Dumnezeu și a fost izbăvit de păcat și a murit față de viața dusă în întuneric și a primit lumina Duhului Sfînt, întocmai ca pe o altă viață, petrece dincolo și dincolo este ținut captiv de lumina dumnezeirii. Sufletul nu este nici de natura dumnezeirii, nici de natura întunericului răutății, totuși el este o creatură spirituală, mare și minunată, o frumoasă asemănare și chip al lui Dumnezeu. Însă, din cauza călcării poruncii, a intrat în el răutatea patimilor întunericului.

8. Sufletul se amestecă cu acela cu care se unește prin voință. Deci, fie că (avînd cugetul lui Dumnezeu), are în el lumina lui Dumnezeu și săvirșind toate virtuțile, devine el însuși lumină și odihnă ; fie că, (avînd cugetul celui rău), are întru el întunericul păcatului și este vrednic de osîndă. De aceea, se cuvine ca sufletul care voiește să trăiască în odihna și lumina cea veșnică a lui Dumnezeu să vină — așa cum s-a spus mai înainte — la Hristos, adevăratul Arhiereu, să fie sacrificat și să moară față de viața mai de dinainte, a întunericului răutății și să se mute la un alt mod de viață, (la o viață) dumnezeiască. Că după cum, murind cineva în cetate, n-aude nici vocea, nici graiurile, nici tumultul celor de acolo, ci de îndată ce a murit este dus în alt loc, unde nu mai sînt vocile, nici strigătele cetății aceleia, tot așa și sufletul, cînd este jertfit și moare față de cetatea răutății și a patimilor, în care și trăiește, nu mai aude în sine glasul cugetelor întunericului, nu mai aude graiul și strigătul gîndului celui deșert și zarva duhurilor întunericului, ci se mută într-o cetate plină de bunătăți și pace, în cetatea luminii dumnezeirii și acolo viețuiește, ascultă, petrece, grăiește, gîndește și săvîrșește lucruri duhovnicești și vrednice de Dumnezeu.

9. Să ne rugăm, deci și noi, să fim jertfiți prin puterea Lui, și să murim față de veacul răutății și al întunericului. Să fie nimicit în noi duhul păcatului, să îmbrăcăm și să primim sufletul Duhului celui ceresc, să fim mutați din răutatea întunericului la lumina lui Hristos și să ne odihnim (întru El), întru viață, în veci. După cum în stadion, alergînd carele, cel ce apucă înainte, ține, împiedică și oprește pe ceilalți ca să nu-i întreacă, și să-l învingă, tot așa aleargă în om cugetele (cele bune) ale sufletului și (cele rele) ale păcatului. Dacă se întîmplă ca gîndul (cel rău) al păcatului să apuce înainte, atunci acesta împiedică, ține și oprește sufletul să se apropie de Dumnezeu și să obțină biruința. Dar cînd Domnul însuși conduce cu înțelepciunea Sa (carul) sufletului, El învinge

totdeauna, și îndreaptă sufletul spre cugetele cele cerești și dumnezeiești. (Am putea spune că) nici măcar nu ajunge să lupte împotriva răutății, că Domn și Stăpîn fiind, pururea biruiește. Iată de ce și Heruvimii nu se duc acolo unde voiesc, ci merg acolo unde îi îndrumă El. Pentru că zice (Profetul) : *«O mînă ca de om era sub ei»* (Iez. 1, 8 ; 10, 8). Sufletele cele sfinte sînt purtate și povățuite de Duhul lui Hristos, care ține frînele acolo unde voiește El : uneori către cugetări cerești, alteori către cele trupești, după cum voiește El, iar sufletele Îi slujesc acolo unde voiește El. Că după cum aripile păsărilor țin loc de picioare, tot așa și lumina cea cerească a Duhului înaripează cugetele cele bune ale sufletului și le conduce după cum știe El.

10. Deci, cînd auzi acestea, cercetează-te (și vezi) de ai (aceste bunuri) cu adevărat în sufletul tău. Pentru că acestea nu sînt niște simple vorbe, ci adevăruri reale, care există în suflet. Iar de nu le ai și ești lipsit de astfel de bunuri duhovnicești, atunci se cuvine să fii mereu trist și îndurerat. Pentru că ești ca un rănit și ca un mort pentru Împărăția (cerurilor). Se cuvine să invoci mereu numele Domnului și să te rogi cu credință, ca să te învrednicești (a dobîndi) viața cea adevărată. Dumnezeu, creînd trupul, nu i-a dat și însușirea să aibă de la sine. hrana, băutura, îmbrăcămintea și încălțămintea, ci a hotărît să primească toate cele necesare vieții, din afara lui, trupul fiind făcut gol și fără posibilitatea de a trăi, fără ajutorul celor din afară, (adică) al mîncării, băuturii și îmbrăcămintei ; atunci cînd nu le primește pe acestea se deteriorează și moare ; tot așa (stau lucrurile) și cu sufletul : neavînd lumina divină, el, care a fost creat după chipul lui Dumnezeu, (piere). Pentru că așa a binevoit și rînduit Dumnezeu, ca sufletul să aibă viață veșnică, nu prin firea sa, ci de la Dumnezeire, de la Duhul Său. Din lumina (Duhului) îi vin lui mîncarea și băutura cea duhovnicească și îmbrăcămintea cea cerească care-i aduc sufletului viața cea adevărată.

11. Deci, după cum viața trupului — așa cum s-a spus mai înainte — nu este de la trup, ci din afara lui, adică din (roada) pămîntului, iar fără de cele ce sînt în afara lui este imposibil trupului a viețui, tot așa este și cu sufletul : dacă nu se naște încă de acum pentru patria aceea a celor vii, dacă nu se hrănește (cu bunurile) de acolo, dacă nu sporește duhovnicește în Domnul, dacă nu se îmbracă cu veșmîntul divin, de o frumusețe cerească și de nedescris, fără acea hrană îi este imposibil, ca de la sine să trăiască în desfătare și odihnă. Pentru că firea cea dumnezeiască are pîinea vieții, adică pe Acela care a zis : *«Eu sînt pîinea vieții»* (Ioan 6, 35) și *«apa cea vie»* (Ioan 6, 10) și *«vinul care înveselește inima omului»* (Ps. 104, 15) și *«untdelemnul bucu-*

riei» (Ps. 45, 8) şi hrana cea de toate felurile a Duhului celui ceresc şi îmbrăcămintea cea cerească a luminii, care sînt de la Dumnezeu. De la acestea vine viaţa cea veşnică a sufletului. Vai de trupul care rămîne la (cele oferite de) propria-i fire, pentru că se deteriorează şi moare! Vai de sufletul care rămîne la (cele oferite) de propria-i fire, care se încrede doar în faptele sale şi nu se împărtăşeşte de duhul cel dumnezeiesc, pentru că nu se învredniceşte (a dobîndi) viaţa cea veşnică a Dumnezeirii, şi moare. Că după cum atunci cînd cineva este bolnav, trupul nu poate să primească hrană, iar prietenii, rudele şi toţi cei dragi lui sînt cuprinşi de deznădejde şi plîng; tot aşa deplînge Dumnezeu şi sfinţii îngeri pe acele suflete care nu sînt hrănite, cu hrana cea cerească a Duhului şi nu trăiesc întru nestricăciune. Repet: Cele ce spun nu sînt simple cuvinte, ci (se referă la) realităţi ale vieţii spirituale, la lucruri adevărate, care ţin de suflet.

12. Deci, dacă te-ai făcut tron al lui Dumnezeu, dacă te conduce Stăpînul cel ceresc, dacă sufletul tău a devenit în întregime ochi duhovnicesc şi lumină, dacă te-ai hrănit cu acea hrană a Duhului, dacă ai fost adăpat din apa cea vie, dacă ai îmbrăcat hainele luminii celei de negrăit, dacă omul tău cel dinlăuntru le-a dobîndit pe toate acestea din belşug, iată ai dobîndit încă de acum viaţa cea veşnică; iată că de acum sufletul tău se odihneşte împreună cu Domnul; iată ai primit toate acestea de la Domnul ca să trăieşti viaţa cea adevărată. Să-ţi pară rău de sărăcia ta şi să te rogi Domnului ziua şi noaptea, pentru că ai ajuns la sărăcia cea cumplită a păcatului.

O, de-ar suferi cineva pentru sărăcia lui, de n-ar trăi în nepăsare ca şi cei îmbuibaţi! Pentru că acela care este mîhnit, care caută pe Domnul şi I se roagă neîncetat, acela obţine degrabă izbăvirea şi bogăţia cea cerească, aşa cum Domnul a spus (în parabola) cu judecătorul cel nedrept şi cu (femeia cea) văduvă: *«Dar Dumnezeu, oare nu va face dreptate aleşilor Săi care strigă către El ziua şi noaptea şi pentru care El rabdă îndelung?»* (Luca 18, 7). Da, vă spun: Dumnezeu le va face numaidecît dreptate. Lui I se cuvine mărirea şi puterea în veci. Amin.

OMILIA A II-A

Despre împărăţia întunericului, adică a păcatului şi (despre faptul) că numai Dumnezeu poate să îndepărteze păcatul de la noi şi să ne izbăvească din robia stăpînitorului celui viclean.

1. Împărăţia întunericului, stăpînitorul cel viclean a robit pe om de la început; (robindu-l) i-a îmbrăcat şi înfăşurat sufletul cu puterea

întunericului. După cum un om, ajungînd rege, este îmbrăcat cu veșminte regești și din cap pînă în picioare este împodobit cu podoabe regești, tot așa și stăpînitorul cel viclean a îmbrăcat sufletul și toată ființa lui cu păcatul, l-a pîngărit și l-a făcut în întregime rob împărăției sale. Nu i-a lăsat niciun mădular liber ; nici cugetele, nici mintea, nici trupul, ci l-a îmbrăcat pe el cu porfira întunericului. Și după cum trupul nu doar în parte sau printr-un mădular, ci în întregime pătimește, tot așa și sufletul, în totalitatea lui a pătimit patimile răutății și ale păcatului. Pentru că îmbrăcînd cel viclean sufletul — mădularul și partea cea mai de preț — în răutate, adică în păcat, și trupul s-a făcut pătimitor și stricăcios.

2. Atunci cînd Apostolul spune : *«Dezbrăcați-vă de omul cel vechi»* (Efes. 6, 22), el se referă la om în întregimea lui, avînd pe lîngă ochii săi alți ochi, pe lîngă cap alt cap, pe lîngă urechi alte urechi, pe lîngă mîini alte mîini, pe lîngă picioare alte picioare. Pentru că pe tot omul — trup și suflet — l-a suportat și l-a întinat cel viclean ; pe omul cel de demult l-a îmbrăcat cu un altul, cu un om vechi întinat și necurat, dușman al lui Dumnezeu și nesupus legilor Lui. (L-a îmbrăcat) cu păcatul, pentru ca omul să nu mai vadă precum se cuvine, ci să vadă și să audă rău ; să aibe picioare grabnice spre a face rău ; mîini care să lucreze nelegiuirea, și inimă care să cugete la cele viclene. Să rugăm, deci, și noi pe Dumnezeu să ne dezbrace de omul cel vechi, pentru că numai El poate să îndepărteze păcatul de la noi. Pentru că sînt mai puternici cei ce ne-au robit și ne țin în împărăția lor.

Atunci cînd este vreme cu soare și cu vînt, soarele își are corpul și natura lui, iar vîntul își are corpul și natura lui, dar nimeni nu poate să le despartă afară numai de Dumnezeu, Care poate să oprească vîntul să nu mai sufle, tot așa și păcatul se amestecă cu sufletul, deși fiecare își păstrează natura sa.

3. Deci, este cu neputință să desparți sufletul de păcat, dacă Dumnezeu nu oprește și nu face să înceteze acest vînt rău, care sălășluiește în suflet și în trup. Iată (o altă asemănare) : După cum cineva, văzînd o pasăre zburînd, vrea și el să zboare, însă neavînd aripi îi este cu neputință să facă acest lucru, tot așa și cu omul ; el are voință să fie curat, fără prihană, neîntinat, fără răutate și să fie pururea cu Dumnezeu, dar nu are puterea să împlinească acest lucru. Desigur, el vrea să zboare în văzduhul cel dumnezeiesc și în libertatea Duhului Sfînt, dar de nu primește aripile (Duhului), nu poate (face acest lucru). Să rugăm, deci, pe Dumnezeu să ne dea *«aripile de porumbel»* (Ps. 54, 7) ale Duhului Sfînt, ca să zburăm și să ne odihnim la El, să îndepărteze și să înceteze din sufletul și din trupul nostru vîntul cel rău, care

sălășluiește în mădularele sufletului și ale trupului nostru, (adică) păcatul. Pentru că numai că El poate să facă aceasta. Oare nu s-a zis : «*Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii?*» (Ioan 1, 29). El singur S-a milostivit de oamenii care cred în El, i-a izbăvit de păcat, iar celor ce așteaptă pururea, nădăjduiesc și Îl caută neîncetat, le dă mîntuirea, cea mai presus de cuvînt.

4. După cum, într-o noapte întunecoasă și posomorîtă, un vînt sălbatic suflînd, pe toate plantele și semănăturile le mișcă, le zguduie și le agită, tot așa și omul, căzînd sub stăpînirea nopții, a întunericului și a diavolului, și aflîndu-se în noapte și în întuneric atunci cînd suflă vîntul cel cumplit al păcatului se clatină, este zguduit și agitat ; toată firea, cugetele, mintea și toate mădularele trupului îi sînt zguduite și nu este nici un mădular al sufletului sau al trupului slobod și neatins de păcatul care sălășluiește întru el. Tot așa se întîmplă și cu lumina și cu vîntul cel divin al Duhului : suflă și răcorește sufletele care trăiesc în lumina cea divină, străbate toată ființa sufletului, cugetele, toată existența, însuflețind și odihnind toate mădularele trupului cu odihna cea divină și de negrăit. Acest lucru l-a spus și Apostolul : «*Noi nu sîntem fii ai întunericului și ai nopții. Că voi toți sînteți fii ai luminii și fii ai zilei*» (I Tes. 5, 5). Și după cum în vremea rătăcirii, omul cel vechi se dezbracă de omul ce desăvîrșit și se îmbracă cu veșmîntul împărăției întunericului, cu defăimarea, cu necredința, cu obrăznicia, cu gîndul măririi deșarte, cu mîndria, cu iubirea de arginți și cu celelalte veșminte, zdrențăroase, murdare și întinate ale împărăției întunericului, tot așa și acum : toți aceia care s-au dezbrăcat de omul cel vechi și pămîntesc și de veșmintele împărăției întunericului și s-au îmbrăcat în omul cel nou și ceresc, cu Iisus Hristos, (au dobîndit), pe lîngă ochii lor, alți ochi pe lîngă urechile lor, alte urechi, pe lîngă capul lor, alt cap, așa încît tot (omul) să fie curat, ca unul ce poartă chipul ceresc.

5. Și i-a îmbrăcat Domnul cu veșmîntul luminii celei negrăite, cu credința, cu nădejdea, cu iubirea, cu bucuria, cu pacea, cu bunăvoința, cu bunătatea și cu toate celelalte veșminte divine și de viață dătătoare ale luminii, vieții și odihnei celei de negrăit. Pentru că, după cum Dumnezeu este iubire și bucurie și bunăvoință și bunătate, tot așa și omul cel nou devine după har. Și după cum împărăția întunericului și păcatul stau ascunse în suflet, pînă în ziua învierii, cînd chiar și trupul celor păcătoși se va acoperi de întunericul, care acum este ascuns în suflet, tot așa și împărăția luminii și chipul cel ceresc al lui Iisus Hristos luminează sufletul în chip tainic și domnește în sufletul sfinților. Ascuns de ochii oamenilor, Hristos este văzut cu adevărat doar de ochii sufletului, pînă în ziua învierii, cînd și trupul se va acoperi și se va preaslăvi cu

lumina Duhului, (lumină) care încă de acum se află în sufletul omului —, pentru ca şi trupul să domnească cu sufletul, (cu sufletul) care de acum a intrat în împărăţia lui Hristos, se odihneşte şi este luminat cu lumina cea veşnică. Slavă îndurărilor şi milostivirii Lui, că miluieşte pe robii Săi, îi luminează şi-i izbăveşte din împărăţia întunericului, dăruindu-le lor lumina şi împărăţia Sa! Lui I se cuvine mărirea şi puterea în veci. Amin.

OMILIA A III-A

Datori sînt fraţii să vieţuiască în sinceritate, în lipsă de răutate, în iubire şi în pace şi să ducă luptă şi război cu cugetele cele dinlăuntru.

1. Datori sînt fraţii să arate multă dragoste unii faţă de alţii. Fie că se roagă, fie că citesc Scripturile, fie că fac un lucru oarecare, se cuvine să aibă ca temelie (a relaţiilor dintre ei) iubirea. Numai aşa poate să existe armonie în preocupările lor, numai aşa cei ce se roagă şi cei ce citesc, şi toţi împreună, pot să se folosească reciproc. Pentru că, de ce s-a scris: *«Facă-se voia Ta, precum în cer, aşa şi pe pămînt»* (Matei 6, 10), dacă nu ca fraţii să fie între ei asemenea îngerilor din cer, care trăiesc laolaltă în armonie, pace şi iubire şi nu cunosc mîndria şi invidia, ci-şi arată reciproc iubire sinceră. Să presupunem că 30 de oameni vieţuiesc în acelaşi loc; ei nu pot (toţi) să privegheze toată ziua şi toată noaptea. De aceea, după ce se îndeletnicesc şase ceasuri cu rugăciunea, unii dintre ei vor să citească, alţii să slujească de bună voie, iar alţii să facă un lucru oarecare.

2. Datori sînt, deci, fraţii, dacă fac un lucru oarecare, să arate iubire şi bunăvoinţă unii faţă de alţii. Cel ce lucrează aşa să spună despre cel ce se roagă: «Comoara pe care o are fratele meu, fiindcă este comună, este şi a mea». Cel ce se roagă, aşa să spună despre cel ce citeşte: «Folosul pe care îl are acela din citire este şi folosul meu». Iar cel ce lucrează, aşa să spună: «Slujba pe care o fac eu aduce folos tuturor». Pentru că, după cum mădularele trupului, deşi sînt multe, (totuşi) unul este trupul, iar ele se ajută reciproc, atunci cînd fiecare săvîrşeşte lucrul său, astfel; ochiul vede, pentru tot trupul, mîna lucrează pentru toate mădularele, piciorul poartă toate părţile trupului, şi fiecare mădular suferă pentru celelalte; tot aşa să fie şi între fraţi. Cel ce se roagă să nu judece pe cel ce lucrează, pentru că nu se roagă; cel ce lucrează să nu judece pe cel ce se roagă, zicînd că acela stă, iar el lucrează; iar cel ce slujeşte să nu judece pe alţii. Deci, fiecare, de face ceva, spre slava lui Dumnezeu s-o facă. Cel ce citeşte să arate iubire şi bunăvoinţă faţă de cel ce se roagă, cugetînd întru sine că şi

pentru el se roagă ; iar cel ce se roagă să gîndească despre cel ce lucrează, că fapta lui spre folosul tuturor se face.

3. În felul acesta, înțelegerea și armonia îi ține strînși laolaltă întru legătura păcii, îi face să viețuiască în cucernicie și să fie binepläcuți lui Dumnezeu.

Lucrul cel mai important dintre toate este, desigur, stăruința, la vremea cuvenită, în rugăciune. Pe lîngă aceasta, (la fel de important este faptul) ca fiecare să aibă în sufletul său, comoara, și în cugetul său, viața, adică pe Domnul. Fie că lucrează, fie că se roagă, fie că citește, fiecare să aibă acel cîștig care nu piere, adică pe Duhul Sfînt.

Sînt unii care afirmă, că Domnul cere de la oameni doar să arate roade vizibile și că pe cele ascunse (ale lor) El Însuși le îndreaptă. Dar lucrurile nu stau chiar așa, ci după cum omul este dator să ducă luptă cu sine în afară, tot așa este dator să ducă război și luptă (înlăuntrul său), cu gîndurile.

Domnul așteaptă de la tine să te mînii împotriva ta însăți, să te lupți cu mintea ta, să nu cazi la învoială nici să te complaci în gîndurile cele rele.

4. Într-adevăr, numai puterea divină poate dezrădăcina păcatul și relele care îl urmează, pe cînd omului îi este imposibil să dezrădăcineze păcatul cu puterile sale. Datoria omului este să se opună, să se lupte și să se bată (cu păcatul), însă singurul care-l poate dezrădăcina este Dumnezeu. Pentru că, dacă omul ar fi putut face aceasta, ce nevoie mai era de venirea Domnului ? Că după cum nu este posibil ca ochiul să vadă fără lumină, să vorbească cineva fără limbă, să audă fără urechi, să meargă fără picioare și să lucreze fără mîini, tot așa nu este posibil să se mîntuiască cineva fără Hristos, nici să intre în împărăția cerurilor. Dacă zice cineva : Așa cum se poate constata de oricine, nu desfrînez, nu stric casele oamenilor, nu sînt iubitor de arginți, prin urmare sînt drept, se înșeală socotind că a săvîrșit tot (ceea ce este necesar pentru mîntuire). Pentru că nu sînt doar trei fețe ale păcatului împotriva cărora să se asigure cineva, ci nenumărate. Ce este îngîmfarea, obrăznicia, necredința, ura, invidia, vicleșugul și prefăcătoria ? Oare nu trebuie să te lupți și împotriva acestora și să te războiești cu gîndurile cele ascunse ? După cum atunci cînd (îți) intră un hoț în casă, te necăjești și nu poți fi fără grijă, ci începi a te lupta cu el, îl lovești și te lovește, tot așa trebuie să facă și sufletul : să se împotrivească, să se lupte și să răspundă la lovituri.

5. Astfel, voința care rezistă (celui rău), care suferă durere și necaz, începe a deveni superioară, cade, se ridică, apoi din nou păcatul aruncă

sufletul în (alte) zece şi douăzeci de lupte, îl îngenunche şi-l pune la pămînt, însă în una din ele învinge.

Dacă sufletul rabdă (atacurile) şi nu se moleşeşte, sfîrşeşte prin a deveni mai tare, prin a distinge (mai bine între bine şi rău) şi prin a repurta biruinţă asupra păcatului. De altfel, cercetînd bine lucrurile, păcatul îl munceşte pe om pînă cînd acesta devine *«bărbat desăvîrşit»* (Efes. 4, 9) şi învinge în mod desăvîrşit moartea. Pentru că s-a scris : *«Duşmanul cel de pe urmă, care va fi nimicit, este moartea»* (I Cor. 15, 26). Şi aşa devine el superior şi învingător al diavolului. Iar dacă, precum am zis mai înainte, va spune cineva : nu desfrînez, nu stric casele oamenilor, nu sînt iubitor de arginţi, îmi ajunge ; (un om ca acesta) s-a împotrivit doar la trei feţe ale păcatului, dar nu şi împotriva a celorlalte douăzeci de feţe, cîte are păcatul ; (aşa că de acestea) a fost învins. Se cuvine, deci, ca împotriva tuturor să se lupte. Pentru că mintea este, precum am zis mai înainte, un adversar pe măsura păcatului (capabilă) să se opună şi să respingă cugetele (cele rele).

6. Dacă spui că puterea cea protivnică este mai tare şi că răutatea stăpîneşte omul întru totul, (spui indirect) că Dumnezeu a fost nedrept atunci cînd a condamnat omenirea, pentru că s-a supus lui satan, odată ce satan este mai tare (decît omul) şi-l supune cu o putere silnică. În rîndul al doilea, îl faci pe satan mai mare şi mai puternic decît sufletul. Ascultă : Dacă s-ar întîmpla ca un bărbat tînăr să se lupte cu un copil şi copilul ar fi biruit (de bărbatul cel tînăr), n-ar fi nedrept să fie certat copilul că a fost biruit ? De aceea, noi afirmăm că mintea este în stare să reziste, că are tot atîta putere ca şi păcatul, şi că sufletul, atunci cînd cere, obţine ajutor şi sprijin (de sus) şi biruieşte. Deci lupta şi războiul se dă între puteri egale. (Pentru aceea) să slăvim pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A IV-A

Se cuvine ca creştinii să străbată cu luare aminte şi cu grijă drumul (din) stadionul acestei lumi, ca să obţină de la Dumnezeu şi de la îngeri laude cereşti.

1. Cei ce vor să ducă viaţă creştină, după toată rînduiala sînt datori să se îngrijească, înainte de toate, de facultatea judecăţii şi discernămîntului, care se află în suflet. Pentru că ajungînd să discernem cu exactitate între bine şi rău, şi să deosebim totdeauna pe cele care împotriva firii, pătrund în firea noastră cea curată, vieţuim drept şi fără prihană. Folosindu-ne de puterea judecăţii, întocmai ca de ochi, să nu ne lăsăm amăgiţi de insinuările celui rău. Atunci vom fi socotiţi demni

să primim harul divin şi să ne facem vrednici de Domnul. Să luăm un exemplu din lumea văzută, pentru că este asemănare între trup şi suflet, între lucrurile trupului şi cele ale sufletului, între cele văzute şi cele nevăzute.

2. Trupul are povăţuitor ochiul şi dacă acesta vede (bine) îl conduce pe drumul cel bun. Să presupunem că cineva străbate nişte locuri stufoase şi năpădite de spini şi mlaştini. Printre ele se înalţă limbi de foc, săbii înfipte (cu limba în sus), se deschid prăpăstii şi se află multă apă. Cel care este sprinten şi atent, şi are ochiul povăţuitor, trece cu multă prudenţă, prin acele locuri rele, ferindu-şi din toate părţile haina, cu mîinile şi cu picioarele, ca să nu fie ruptă de tufe şi de spini, să nu fie murdărită de noroi, nici tăiată de sabie. Acelaşi ochi — care este lumina trupului — îl păzeşte pe acesta ca să nu se prăbuşească în prăpăstii, să nu fie înghiţit de ape, sau să fie de vreun rău vătămat. Prin urmare, cel ce trece astfel de locuri, repede şi cu prudenţă, ţinîndu-şi strîns veşmîntul, fiind călăuzit de ochiul său pe drumul cel bun, se păzeşte pe sine nevătămat şi-şi păstrează haina fără a fi ruptă şi nearsă. Iar dacă prin aceleaşi locuri trece un alt om, neatent, (cu pas) molatec şi leneş, fluturîndu-şi haina încoace şi încolo, fie că o sfîşie pe aceasta prin tufe şi prin mărăcini, fie că o arde — pentru că n-o ţine strîns lîngă el — fie că o taie în săbiile care îi sînt înfipte în preajmă, fie că o murdăreşte în noroi, într-un cuvînt, îşi strică numaidecît haina cea nouă şi frumoasă, din cauza neatenţiei, a moliciunii şi a lenei sale. Iar dacă, în continuare nu este atent (şi nu dă ascultare) ochiului, el însuşi cade în prăpastie, sau în ape şi se îneacă.

3. În acelaşi chip (trebuie) să se poarte şi sufletul, care poartă învelişul trupului, întocmai ca pe o haină frumoasă. Folosindu-se de puterea judecăţii, care conduce atît sufletul, cît şi trupul, să treacă printre tufele şi spinii acestei vieţi, prin noroi, prin foc şi peste prăpăstii, adică prin poftele, dezmierdările şi necuviinţele acestui veac. Este dator ca, de pretutindeni, cu bărbăţie, sîrguinţă şi luare aminte să se păzească şi să se protejeze pe sine însuşi şi haina trupului, ca nu cumva să se sfîşie de tufele şi mărăcinii lumii acesteia, — adică de grijile, preocupările, îndeletnicirile pămînteşti — şi de focul poftei să nu fie arsă. Sufletul astfel îmbrăcat, abate ochiul ca să nu vadă pe cele rele, întoarce urechea ca să nu audă clevetirea, fereşte limba ca să nu grăiască cele deşarte, opreşte mîinile şi picioarele de la săvîrşirea faptelor rele. El dispune de voinţa pentru a întoarce şi a împiedica mădularele trupului de priveliştele cele rele, de la auzirea cuvintelor celor necuviincioase şi de la îndeletnicirile lumeşti şi viclene.

4. (În același timp) sufletul se ferește pe sine de visările cele rele, își păzește inima și impiedică cugetul să hălăduiască prin lume. Nevoindu-se și sîrguindu-se, și oprind din toate părțile și cu luare aminte mădularele trupului de la răutăți, sufletul păzește nespintecată, nearsă, neîntinată și bună haina trupului și se păzește și pe sine prin puterea de a cunoaște, de a înțelege și de a discerne, și mai ales datorită puterii lui Dumnezeu. Deci, îndepărtîndu-se pe cît poate de orice poftă lumească și ajutat fiind și de Domnul, este păzit cu adevărat de relele pe care le-am pomenit. Pentru că, atunci cînd Domnul vede pe cineva ferindu-se cu zel de desfătările vieții, de grijile materiale, de legăturile pămîntești și de cugetele cele zadarnice, îi dă harul Său, care păzește nevătămat acest suflet încît el parcurge bine acest veac al răutății. Și astfel (acest suflet) dobîndește laudele lui Dumnezeu și ale îngerilor, pentru că a păstrat bine haina sufletului și pe sine însuși, respingînd, pe cît i-a fost cu putință orice poftă a acestei lumi, că ajutat fiind de Dumnezeu, a străbătut cu bine calea din stadionul lumii acesteia.

5. Iar dacă cineva se complace în viața aceasta în trîndăvie și în nepăsare, și în chip voit nu se ferește de orice poftă lumească și nu caută cu tot sufletul numai pe Domnul, unul ca acesta se încurcă în spinii și în tufele lumii acesteia, iar haina cea trupească o arde cu focul poftelor și o întinează cu noroiul dezmierdărilor. Un astfel de suflet va fi fără îndrăzneală în ziua judecății, pentru că n-a putut să-și păstreze neîntinată haina sa, ci a stricat-o cu amăgirile veacului acestuia. Din această pricină va fi îndepărtat dintre (fiii) împărăției. Pentru că, ce (altceva) va face Dumnezeu celui care, în chip voit, se dedă lumii, se lasă înșelat de dezmierdările ei și rătăcește în visări materialicești ? (Numai) pe acela îl va ajuta Domnul, care evită poftele trupești și obiceiurile de mai înainte, care tinde totdeauna către Domnul, care se leapădă de sine și numai pe Domnul Îl caută. (Numai) pe acela îl ține, care se păzește pretutindeni de cursele și lanțurile lumii materiale, care *«cu frică și cu cutremur își lucrează mîntuirea»* (Filip. 1, 12), care trece cu toată luarea aminte printre cursele, lațurile și poftele acestui veac, care caută ajutorul Domnului și speră să fie mîntuit prin mila și harul Său.

6. Se spune că cele cinci fecioare înțelepte, rămînînd treze și stăruind în lucrul cel străin de firea lor (cea omenească), luînd untdelemn în candelele inimilor lor, adică harul cel de sus al Duhului, au putut veni întru întîmpinarea Mirelui în cămara cea cerească. Celelalte, însă, fără de minte fiind și rămînînd la firea lor, n-au privegheat și nu s-au sîrguit să primească untdelemnul bucuriei în candelele lor, pentru că erau încă în trup, și oarecum au adormit din neglijență, din moleșeală,

din trîndăvie, din neștiință, sau pentru că au socotit că așa este drept (să facă). De aceea au și fost excluse de la cămara Împărăției, ca unele care n-au putut să placă Mirelui ceresc. Că înlănțuite fiind de lume și de iubirea față de cele pămîntești, n-au arătat toată dragostea și afecțiunea lor față de Mirele ceresc, nici n-au adus cu ele untdelemn. Pentru că sufletele care caută sfințenia Duhului — acel lucru străin de firea (lor) — se leagă cu toată dragostea lor de Domnul ; întru El umblă, Lui I se roagă, la El se gîndesc, pe toate celelalte trecîndu-le cu vederea. De aceea (unele ca acestea) se învrednicesc a primi untdelemnul harului ceresc și pot viețui fără prihană și să placă, în chip desăvîrșit, Mirelui ceresc. Iar sufletele care rămîn la firea lor, se tîrăsc cu cugetul pe pămînt, și pe pămînt le petrece mintea. Acestea au iluzia că aparțin Mirelui și că se (pot) împodobi cu faptele trupului. (Unele ca acestea), însă nu s-au născut de la Duhul și n-au primit untdelemnul bucuriei.

7. Dacă cele cinci simțuri ale sufletului primesc darul cel de sus și sfințenia Duhului, sînt cu adevărat fecioare înțelepte, pentru că au primit înțelepciunea cea de sus, care vine de la har. Iar dacă rămîn la firea lor, se arată nesăbuite și fiice ale lumii acesteia pentru că nu s-au dezbrăcat de duhul lumii, chiar dacă vor să pară prin vorbe și prin înfățișare că sînt miresele Mirelui. Că după cum sufletele care sînt cu totul atașate Domnului, către El le este cugetul, Lui I se roagă, întru poruncile Lui umblă și numai pe Domnul Îl iubesc ; tot așa se întîmplă și cu sufletele, care iubesc lumea și vor să trăiască din plin viața pe pămînt : la aceasta le este mintea și după legile ei se poartă, ele nici nu pot fi întoarse, de Duhul către gîndul cel bun. De aceea, trebuie ca acel lucru străin de firea noastră — mă refer la harul cel ceresc — să se unească și să se contopească cu firea noastră, pentru ca să putem intra cu Domnul în cămara de nuntă cea cerească și să dobîndim mîntuirea veșnică.

8. În urma neascultării primului om, a intrat în noi ceva străin de firea noastră, (a intrat) răutatea patimilor, care prin mult exercițiu și obișnuință ne-a devenit a doua fire. Se cuvine, deci ca iarăși s-o îndepărtăm, cu ajutorul darului Duhului, al acelui element străin de firea noastră — și să fim readuși la curăția cea dintîi. Dar dacă nu ne vom împărtăși de iubirea Duhului din cer (stăruind) în multă rugăciune, în cerere, în credință și în disprețul lumii acesteia — dacă nu ne vom alipi de iubire, care este Domnul, și nu se va sfinți de Duhul iubirii, dacă nu vom stărui pînă la sfîrșit întru toate poruncile Lui, nu vom putea dobîndi împărăția cea cerească.

9. Un cuvînt subtil şi adînc vreau să vă spun — după puterea care mi s-a dat — de aceea vă rog să fiţi cu luare aminte. Dumnezeu cel nemărginit, nepătruns cu mintea şi necreat, pentru bunătatea Sa cea nemărginită şi mai presus de cuvînt, S-a făcut trup, S-a micşorat, — să zic aşa — din slava Lui cea nepătrunsă, pentru ca să se poată uni cu creaturile Sale cele văzute, adică cu sufletele sfinţilor şi ale îngerilor, ca acestea să se poată împărtăşi de viaţa dumnezeirii. Pentru că fiecare, după firea sa, este trup : îngerul, sufletul şi demonul. Acestea, deşi fine prin firea şi alcătuirea lor, sînt, totuşi, trupuri, (trupuri) fine, după cum trupul (nostru cel văzut) este dens. Aşa se face că sufletul, fin fiind, străbate ochiul cu care vede, urechea cu care aude, limba cu care vorbeşte, mîna şi, într-un cuvînt, tot trupul. Şi cuprinzînd sufletul toate mădularele trupului, se amestecă cu ele şi săvîrşeşte prin ele toate faptele vieţii.

10. În acelaşi timp şi Dumnezeu, Cel nemărginit şi necuprins, arătînd iubire (faţă de oameni), S-a micşorat pe Sine şi coborîndu-Se din slava Sa cea de negrăit, a îmbrăcat mădularele trupului acestuia. Deci, arătînd blîndeţe şi iubire faţă de oameni, Se întrupează, Se amestecă şi cuprinde sufletele cele bineplăcute, sfinte şi credincioase, cu care devine «un Duh», aşa cum spune (Apostolul) Pavel (I Cor. 6, 17). Sufletul (se amestecă) să zic aşa, cu sufletul, ipostasul cu ipostasul, pentru ca sufletul să poată fi mereu tînăr, să trăiască viaţa cea nemuritoare şi să se facă părtaş de slava cea veşnică, cea vrednică de El şi bineplăcută Lui. Pentru că dacă El a adus la existenţă din nefiinţă această lume văzută, atît de diferită şi de variată — care mai înainte nu era — numai voind, a făcut numaidecît, dintru nefiinţă lucruri dense şi tari — mă refer la munţi, copaci ; vezi, doar, care este alcătuirea firii, iar la mijloc (a pus) apele, din care a poruncit să se nască (peşti şi) păsări ! (El a creat, deasemeni) şi elemente mai fine ca : focul şi vînturile, (şi altele) care nu pot fi văzute din cauza fineţei lor.

11. O, cît de nemărginită şi de negrăit este înţelepciunea lui Dumnezeu, Care a creat din nimic atît elementele cele dense, cît şi pe cele fine şi le-a făcut să existe prin voia Sa ! ; cu cît mai mult El Însuşi — Care este precum vrea şi ceea ce vrea — se schimbă şi micşorează arătînd milă şi bunătate, mai presus de orice cuvînt. Prin urmare, întrupîndu-Se, Se aseamănă sufletelor celor sfinte, vrednice şi credincioase, pentru ca să fie văzut de ele, El, Cel nevăzut, să Îi simtă dulceaţa, iar sufletul să se desfăteze direct de bunătatea şi de Lumina cea negrăită. Cînd voieşte, devine foc, care msituie toată patima cea rea, care s-a strecurat în suflet ; pentru că s-a zis : «*Dumnezeul nostru este foc mistuitor*» (Deut. 4, 24 ; Evr. 12, 29). Cînd voieşte, devine odihnă adîncă

și de negrăit, pentru ca sufletul să se odihnească în odihna divină, iar cînd voiește, devine bucurie și pace, care încălzește și ocrotește sufletele.

12. Iar dacă voiește să se asemene uneia dintre creaturi — pentru bucuria și desfătarea creaturilor raționale — (adică) să devină cetatea luminii, Ierusalimul, sau muntele ceresc, El poate tot ceea ce voiește, după cum s-a spus : *«V-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea lui Dumnezeu celui viu, de Ierusalimul cel ceresc»* (Evr. 12, 22). Este ușor pentru El să ia toate formele pe care le voiește, de dragul sufletelor vrednice și credincioase Lui. Este nevoie doar să se nevoiască cineva să fie iubit și să-I placă Lui, ca să cunoască direct bunurile cele cerești, să se desfăteze cu o desfătare de negrăit, (să obțină) bogăția cea nemărginită a dumnezeirii, acele bunuri *«pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit»* (II Cor. 2, 9), adică pe Duhul Sfînt, Care este odihnă, veselie, desfătare și viață veșnică pentru sufletele vrednice. Domnul Se întrupează, deasemeni, în mîncare și în băutură, așa cum s-a scris în Evanghelie : *«Cel ce mănîncă pîinea aceasta, va trăi în veac»* (Ioan 6, 51) — ca să sature și să umple sufletul de bucuria cea duhovnicească și de negrăit. Pentru că zice : *«Eu sînt pîinea vieții»* (Ioan 6, 35). De asemeni, El (Se transformă) și în unda băuturii celei cerești, așa cum a zis : *«Dar cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu* (nu va mai înseta în veac pentru că apa pe care i-o voi da Eu) *se va face în el izvor de apă curgătoare spre viața veșnică»* (Ioan 4, 14). Sau după cum zice (Apostolul) : *«Și toți din aceeași băutură ne-am adăpat»* (I Cor. 10, 4).

13. Fiecăruia dintre Părinții Sfinți S-a arătat după cum a voit și după cum le era de folos : altfel S-a arătat lui Avraam, altfel lui Isaac, altfel lui Iacob, altfel lui Noe, altfel lui Daniil, altfel lui David, altfel lui Solomon, altfel lui Isaia, altfel fiecăruia dintre Sfinții Profeți, altfel lui Ilie și altfel lui Moise. (Mai mult decît atît), eu socotesc că Moise, pe cînd se afla în munte, în vremea postului celor 40 de zile, a mers tot timpul de s-a desfătat din masa cea duhovnicească. Fiecăruia dintre sfinți s-a arătat după cum a voit, pentru a le da odihnă, a-i mîntui și a-i aduce la cunoașterea lui Dumnezeu. Pentru că toate cîte voiește poate să le facă și — după cum vrea — Se micșorează, Se întrupează, Se transformă, este văzut întru slava Sa cea neapropiată de cei care-L iubesc, Se arată, — din multa și negrăita Lui iubire — celor vrednici, după a Lui putere. Pentru că sufletul, care s-a învrednicit prin multă dorire, prin credință, nădejde și iubire să primească acea putere de sus, (adică) iubirea cea cerească a Duhului și focul cel ceresc al vieții celei ne-

muritoare, este cu adevărat dezlegat de dragostea cea lumească și se eliberează de orice legătură a răutății.

14. După cum fierul sau plumbul, aurul sau argintul, atunci cînd este pus în foc se topește și din tare devine moale, iar dacă stă mai mult timp în foc se topește și-și pierde duritatea sa naturală, din cauza acțiunii căldurii focului, tot așa (se întîmplă) și cu sufletul, care se leapădă de lume și dorește numai pe Domnul, care-L caută cu multă rîvnă, osteneală și luptă, și arată în El credință și nădejde neclintită, care primește acel foc ceresc al dumnezeirii și al dragostei Duhului : (un astfel de suflet) se descătușează cu adevărat de iubirea lumii, se eliberează de răutatea patimilor, se leapădă de toate, își schimbă firea cea învîrtoșată de păcat, pe toate le socotește de prisos și numai către Mirele cel ceresc, pe care L-a primit (privește), odihnindu-se în iubirea Lui cea fierbinte și de negrăit.

15. Îți spun, însă, ție că (un astfel de suflet) chiar și pe frații cei prea iubiți (de el), pe care-i are înaintea ochilor, dacă-l împiedică de la acea dragoste, îi îndepărtează, să zic așa — de la sine. Că întru aceasta constă viața și odihna Lui, în comuniunea tainică și de negrăit cu «Împăratul ceresc» (Matei 19, 5 ; Efes. 5, 31). (Într-adevăr), dragostea (izvorîtă din) comuniunea trupească desparte (pe om) de tată, de mamă și de frați, toți aceștia se fac, ca și străini pentru cugetul lui, iar dacă îi iubește, ca pe niște străini îi iubește. Toată dragostea lui către soția lui se îndreaptă, după cum zice (Apostolul) : «*De aceea va lăsa omul pe tatăl și pe mama sa și se va uni cu soția sa și vor fi amîndoi un singur trup*» (Efes. 5, 31). Or, dacă dragostea cea trupească dezleagă pe oricare altă dragoste, cu atît mai mult aceia care s-au învrednicit să se împărtășească, cu adevărat, de Duhul cel Sfînt, ceresc și iubit se vor dezlega de orice dragoste lumească. Copleșiți de dorința cerească de a se uni cu El, toate celelalte li se vor părea de prisos. De aceea, pe El Îl doresc, la El se gîndesc,după poruncile Lui trăiesc, cu El se întrețin mereu cugetele lor, stăpîniți de o dragoste divină și cerească și de un dor duhovnicesc.

16. Drept aceea, iubiți frați, pentru că astfel de bunuri ne stau înainte și pentru că astfel de făgăduințe ne-au fost făcute de către Domnul, să îndepărtăm de la noi toate piedicile și să renunțăm la toată dragostea cea lumească și numai către acel bun să îndreptăm căutarea și dorința noastră, ca să putem dobîndi acea negrăită iubire a Duhului, spre care, fericitul Pavel ne-a îndemnat a ne osîrdui, zicînd : «*Căutați dragostea*» (I Cor. 1, 41). În felul acesta vom putea schimba învîrtoșarea (inimii) noastre și ne vom învrednici să stăm de-a dreapta Celui Preaînalt, să ne apropiem de liniștea și odihna cea spirituală, copleșiți de

dragostea Duhului celui divin. Pentru că Domnul, iubind mult pe oameni, Se milostiveşte, atunci cînd ne întoarcem cu totul la El şi ne eliberăm de toate (puterile) cele potrivnice. Că deşi noi — din pricina multei noastre neştiinţe, a lipsei de maturitate şi a deprinderii cu răutatea — ne îndepărtăm de viaţă, ne punem multe piedici şi nu vrem să ne pocăim cu adevărat, El se milostiveşte de noi, fiind îndelung-Răbdător, atunci cînd ne întoarcem şi, venind El, şi omul nostru cel lăuntric îl luminăm, pentru ca să nu se ruşineze feţele noastre în ziua judecăţii.

17. Iar dacă acest lucru ni se pare greu (de împlinit) — din pricina exerciţiului aspru al virtuţii, sau mai degrabă din pricina sugestiei, ori a sfatului celui potrivnic — iată El Se îndură şi aşteaptă îndelung întoarcerea noastră ; păcătuind, El ne suferă şi aşteaptă să ne pocăim ; căzînd iarăşi, nu se ruşinează ca iarăşi să ne primească, după cum a spus Profetul : *«Oare acela care cade nu se mai scoală, iar cel ce se abate nu se mai întoarce ?»* (Ier. 8, 4). Se cuvine, doar, ca noi să avem cuget curat şi să ne întoarcem — îndată şi definitiv — şi să cerem ajutorul Lui ; pentru că El este gata să ne mîntuiască. El aşteaptă avîntul arzător al voinţei noastre îndreptată către El — atît cît ne este cu putinţă — buna credinţă şi osîrdia (ce depinde de) voinţa noastră. Îndreptarea, însă, toată, El o săvîrşeşte întru noi.

Să ne sîrguim, deci, fraţilor, ca (unii ce sîntem) fii ai lui Dumnezeu, să ne dezbrăcăm de toată deprinderea cea rea, de nepăsare şi trîndăvie şi să fim gata şi demni a-L urma ; să nu amînăm (acest lucru) de la o zi la alta, furaţi de răutate. Că nu ştim cînd va avea loc ieşirea noastră din trup.

Mari şi nespuse sînt făgăduinţele creştinilor pentru că slava şi frumuseţea şi plăcerea celor văzute nu echivalează credinţa şi valoarea unui suflet.

18. Cum, deci, să nu dăm ascultare întru totul acestor îndemnuri şi promisiuni ale Domnului şi să nu venim la El, să nu renunţăm, aşa cum ni se spune în Evanghelie, la toate, şi chiar la viaţa noastră şi numai pe El să-L iubim, şi pe nimeni altul în afară de El ?

Să luăm aminte, apoi, la toate (cîte a făcut pentru noi) şi cîtă cinste ni s-a dat ! Cîte orînduieli ale Domnului au avut loc încă de pe vremea Părinţilor şi a Profeţilor ! Cîte făgăduinţe nu s-au făcut ! Cîte îndemnuri ! Cîtă milă a arătat Domnul faţă de noi de la început ! În cele din urmă şi-a manifestat nespusa Sa milostivire faţă de noi, prin venirea şi prin răstignirea Sa, prin care ne-a mutat, pe noi cei care ne-am întors (de la purtarea cea păcătoasă), la viaţă.

Dar noi nu ne depărtăm de (sfatul) voii noastre, de iubirea lumii, de deprinderile şi de obiceiurile cele rele şi ne arătăm puţin credincioşi sau mai degrabă necredincioşi.

Cu toate acestea, iată că El Se milostiveşte faţă de noi, ne păzeşte, ne ocroteşte în chip nevăzut, şi nu ne lasă, pînă la sfîrşit, după păcatele noastre, pradă răutăţii, nici să ne pierdem în amăgirile lumii, ci arată îndelungă răbdare şi ne aşteaptă să ne întoarcem la El.

19. Dar mă tem ca nu cumva să se împlinească cu noi, cei care avem cuget defăimător şi umblăm în deprinderi rele, cuvîntul Apostolului, care zice : «*Oare dispreţuieşti tu bogăţia bunătăţii Lui şi a îngăduinţei şi a îndelungii lui răbdări neştiind că bunătatea lui Dumnezeu te îndeamnă la pocăinţă?*» (Rom. 2, 4). Pentru că, dacă noi, (profitînd) de îndurarea, bunătatea şi răbdarea Lui, adăugăm şi mai multe păcate, ne vom agonisi osîndă şi mai mare — din cauza neglijenţei şi a dispreţului nostru — şi se va împlini între noi cuvîntul : «*Dar după învîrtoşarea ta şi după inima ta cea nepocăită îţi aduni mînie pentru ziua mîniei şi a arătării dreptei judecăţi a lui Dumnezeu*» (Rom. 2, 5). Multă bunătate şi o îndurare de nespus arată Dumnezeu faţă de neamul omenesc ! Este, însă, necesar, pentru a putea dobîndi mîntuirea, să vrem să ne pocăim şi să ne sîrguim a ne întoarce la El.

20. Iar, dacă vrei să cunoşti îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu şi bunătatea Lui cea multă, să aflăm (acest lucru) din (Sfintele) Scripturi, de Dumnezeu inspirate. Priveşte la (poporul) Israel, din care (se trag) Părinţii, cărora li s-au făcut făgăduinţele, din care (se trage) Hristos, după trup, cărora (li s-a încredinţat) cultul şi Testamentul : cîte păcate n-au săvîrşit ! De cîte ori nu s-au abătut ! El, însă, nu i-a părăsit pentru totdeauna, ci le-a trimis, spre folosul lor, la vremea cuvenită, pedepse — vrînd să înmoaie învîrtoşarea inimii lor, prin necazuri — (iar cînd ei) s-au întors, i-a mîngîiat şi le-a trimis profeţi. De cîte ori n-au păcătuit şi nu s-au poticnit, iar El i-a răbdat, şi cînd s-au întors, i-a primit cu bucurie ! Şi iarăşi abătîndu-se ei, nu i-a lăsat, ci i-a chemat la pocăinţă prin profeţi. (Deci), de multe ori abătîndu-se, (apoi) întorcîndu-se, (de multe ori) i-a răbdat cu bunăvoinţă şi i-a primit cu iubire, pînă cînd în cele din urmă, în mare greşeală au căzut, punîndu-şi mîinile pe Însuşi Stăpînul, pe Care Îl aşteptau, aşa cum se spusese de Părinţi şi Profeţi, ca izbăvitor, mîntuitor, împărat şi profet. Că venind, ei nu L-au primit, ci din contră, I-au făcut multe lucruri necinstitoare iar în cele din urmă L-au pedepsit cu moarte pe cruce. Dar săvîrşind ei o greşeală atît de mare şi decăzînd atît de mult, au pus vîrf păcatelor lor. De aceea, au fost părăsiţi de Duhul Sfînt, atunci cînd catapeteasma templului s-a rupt (cf. Matei 27, 51). Apoi, templul lor s-a năruit, a fost

dat neamurilor și pustiit, după cum Domnul spusese : «*Nu va rămîne piatră pe piatră, care să nu se risipească*» (Matei 24, 2). În cele din urmă, ei au fost dați pe mîna neamurilor, au fost risipiți pe tot pămîntul, de către cei ce i-au robit și li s-a interzis să se mai întoarcă la locurile lor.

21. Tot așa și acum, (la fel se comportă Dumnezeu) cu fiecare dintre noi : deși vede cît greșește fiecare, fiind bun și milostiv, rabdă îndelung și așteaptă în liniște (să ne pocăim). Iar cînd cineva se pocăiește și se hotărăște să nu mai greșască, îl primește (pe acesta) cu multă dragoste și bucurie. Pentru că se spune : «*Bucurie se face (în cer) pentru un păcătos care se pocăiește*». (Luca 15, 10). Și iarăși : «*Nu este voia Tatălui Meu, ca să piară vreunul dintr-aceștia mici*» (Matei 18, 14). Iar dacă cineva — deși Dumnezeu îi arată atîta bunătate și îndelungărăbdare — nu pornește la îndepărtarea treptată a păcatelor, a celor ascunse și a celor văzute, ci privește și stă liniștit, ca și cînd Dumnezeu ar trebui să se pocăiască ; — și arătînd mult dispreț (față de bunătatea divină) — adaugă păcate peste păcate, nepăsare peste nepăsare, greșeli peste greșeli, umple măsura păcatelor —, în cele din urmă va ajunge într-o stare de nelegiuire atît de mare, încît nu se va mai putea ridica și fiind dat pe mîna celui rău, se va pierde.

22. Așa s-a întîmplat cu (locuitorii) Sodomei. Aceștia au săvîrșit multe păcate și nu s-au întors (de la calea lor). În cele din urmă au purtat gînd rău îngerilor, vrînd să săvîrșească cu ei fapte nefirești. Întrucît nu s-au pocăit, au fost pierduți ; umplînd și întrecînd măsura păcatelor, judecata divină i-a dat pradă focului. Așa s-a întîmplat și pe vremea lui Noe : multe rele săvîrșind (contemporanii acestuia) și (ne)pocăindu-se, în cele din urmă, la atît de mari păcate au ajuns că tot pămîntul a fost nimicit (din cauza lor). La fel s-a întîmplat și cu egiptenii. Aceștia au păcătuit și multe nelegiuiri au săvîrșit împotriva poporului lui Dumnezeu, însă Dumnezeu S-a milostivit și n-a trimis peste ei pedepse atît de mari, care să-i nimicească. Pentru întoarcerea, cumințirea și pocăința lor, i-a biciuit cu acele plăgi mici, dar a îndurat îndelung și a așteptat să se pocăiască. (Întîi), după ce au săvîrșit multe nelegiuiri împotriva poporului lui Dumnezeu s-au pocăit, dar după aceea, iarăși au căzut în vechea necredință și au chinuit amarnic pe poporul lui Dumnezeu. Mai tîrziu, cînd Dumnezeu, săvîrșind multe minuni, a scos pe poporul Său din Egipt prin Moise, ei au săvîrșit o mare greșeală că au urmărit pe acest popor. De aceea, în cele din urmă, judecata divină i-a condamnat și i-a pierdut, înecîndu-i în ape, pentru că nu i-a mai socotit vrednici să o trăiască.

23. La fel (s-a întîmplat), precum s-a zis mai înainte, și cu (poporul) Israel. Acesta a săvîrșit multe păcate și greșeli : pe profeții lui Dumnezeu i-a ucis și multe alte rele au făcut, însă Dumnezeu a răbdat (de fiecare dată) și a așteptat să se pocăiască. Dar în cele din urmă au căzut sub un păcat atît de mare, că zdrobindu-se nu s-au mai ridicat. Au (îndrăznit să-și) ridice mîinile împotriva Stăpînului. De aceea, în cele din urmă au fost părăsiți și lepădați (de la fața lui Dumnezeu) și s-a luat de la ei profeția, preoția și cultul și s-au dat neamurilor celor ce au crezut, precum a zis Domnul : *«Se va lua de la voi împărăția și se va da poporului, care face roadele ei»* (Matei 21, 43). Dacă pînă atunci Dumnezeu i-a suferit și milostivindu-Se de ei, nu i-a părăsit, cînd au împlinit măsura păcatelor și le-au pus vîrf, ridicîndu-și mîinile împotriva Stăpînului, atunci, în sfîrșit, au fost părăsiți de Dumnezeu.

24. Iubiților, am expus (toate) acestea pe larg, pentru a învăța din paginile Scripturii că trebuie să ne întoarcem cît mai degrabă de la deprinderile cele rele și să ne sîrguim (a urma) pe Domnul. El este bun așteaptă întoarcerea noastră și pocăindu-ne ne primește cu multă bucurie. (Am spus toate acestea), ca nu cumva să crească zi de zi răutatea noastră și greșelile noastre să se înmulțească (iar în cele din urmă) să vină asupra noastră mînia lui Dumnezeu.

Să ne sîrguim, deci, să venim la El cu inima deschisă, fără a ne pierde nădejdea în mîntuire. Pentru că și aceasta este (o iscodire) a celui viclean și rău : acesta amintește de păcatele de mai inainte, pentru a duce pe om la deznădejde, lîncezeală și nepăsare, ca nu cumva acesta întorcîndu-se și venind la Domnul, să dobîndească mîntuirea — dat fiind că Domnul arată atîta bunătate neamului omenesc.

25. Iar dacă ni se pare lucru greu, (ba poate) chiar imposibil a ne îndepărta de la multele noastre păcate, de care am fost cuprinși — fapt care, precum am zis, este o iscodire a celui rău și o piedică (în calea) mîntuirii noastre — să ne aducem aminte că Domnul, venind (în lume), a făcut, întru bunătatea Sa, pe cei orbi să vadă, a vindecat pe cei slăbănogi, a tămăduit toată boala (din popor), a înviat pe cei morți care deja intraseră în putreziciune și descompunere, a făcut pe surzi, să audă, a scos o legiune de demoni dintr-un om și l-a făcut bine pe acesta, pe care îl cuprinsese o atît de mare nebunie. Deci, cu cît mai vîrtos Domnul se va apleca către sufletul care se întoarce spre El și-I cere mila și ajutorul Său, îl va aduce la bucuria nepătimirii, la starea (de-a împlini) toată virtutea și la înnoirea minții ; îl va aduce de la orbirea și surzenia necredinței, a neștiinței și a netemerii (de Dumnezeu) la cumințenia vrituții și la curăția inimii. Că El a făcut și trupul și sufletul. Și după cum, venind pe pămînt, a dat cu belșug și bunătate, vindecare

şi ajutor — ca un bun şi singur doctor — celor ce se apropiau de El şi-I cereu (aceasta), la fel (va face şi cu bunurile) cele duhovniceşti.

26. Că dacă de trupurile, care mor şi se risipesc, atît de mult S-a milostivit, şi fiecăruia i-a împlinit cererea, prompt şi cu bunătate, cu cît mai vîrtos. Se va milostivi şi va vindeca numaidecît sufletul cel nemuritor, care nu se strică, nici nu se descompune, dar care este cuprins de boala necunoştinţei, a răutăţii, a necredinţei, a netemerii (de Dumnezeu) şi de celelalte feţe ale păcatului ; care se apropie de El, îi cere ajutorul, priveşte spre îndurarea Lui, dorind să primească de la El harul Duhului, pentru a se răscumpăra şi mîntui şi pentru a scăpa de toată răutatea şi de toată patima, precum El însuşi a spus : «*Cu cît mai mult, Tatăl cel ceresc va face dreptate celor ce strigă către El ziua şi noaptea?*» (Luca 18, 7). Şi adaugă, zicîndu-i : «*Vă spun vouă că le va face dreptate curînd*» (Luca 18, 8). Iar în alt loc adaugă : «*Cereţi şi vi se va da vouă, că oricine cere, va primi şi cel ce caută, află, iar celui ce bate i se va deschide*» (Matei 7, 7—8). Apoi, continuînd, adaugă : «*Cu atît mai mult, Tatăl vostru cel ceresc va da pe Duhul Sfînt celor ce I-l cer*» (Luca 11, 13). «*Amin zic vouă, chiar dacă nu i-ar da pentru că îi este prieten, pentru îndrăzneala lui, însă, sculîndu-se, îi va da cît îi trebuie*» (Luca 11, 8).

27. Deci, prin toate acestea ne-a îndemnat să cerem de la El fără sfială şi neîncetat darul harului Său. Pentru că El a venit pentru ca pe cei păcătoşi să-i întoarcă la El şi să vindece pe cei ce cred într-Însul. (Se cuvine) dar, ca noi să ne depărtăm de deprinderile cele rele pe cît ne este cu putinţă ; să urîm lucrurile cele deşarte şi înşelăciunile lumii, să ne întoarcem de la cugetele cele viclene şi să ne alipim totdeauna şi pe cît ne este cu putinţă de El. Iar El este gata să ne dea ajutorul Lui. Este milostiv şi dătător de viaţă, vindecă dureri care nu se vindecă şi dă mîntuire celor ce-L cheamă şi se întorc la El ; celor care — de bună voie şi pe cît le este cu putinţă— se leapădă de toată dragostea lumească şi-şi abat cugetul de la cele pămînteşti, celor care se alipesc de El cu dor fierbinte. Dar numai sufletul care pe toate le socoteşte de prisos, care nu-şi găseşte odihna întru nimic din cele lumeşti, care aşteaptă să guste şi să se odihnească în liniştea bunătăţii Sale, numai acela se învredniceşte de ajutorul Său. Sufletul care arată o astfel de credinţă dobîndeşte darul ceresc ; dorinţa lui îi este împlinită, cu prisosinţă, prin har ; el slujeşte împăcat şi de voie Duhului Sfînt, sporeşte zilnic în bine, stăruie pe calea dreptăţii, rămîne neînduplecat şi fără nici o legătură cu cel rău şi nu întristează cu nimic harul. (Un astfel de suflet) se învredniceşte de mîntuirea veşnică, împreună cu toţi sfinţii, ai căror tovarăş şi însoţitor s-a făcut prin imitaţie, în lume, Amin.

Omilia a V-a

Mare deosebire este între creştini şi oamenii lumii acesteia. Pentru că (oamenii lumii acesteia) sînt legaţi cu inima şi cu mintea în lanţuri pămînteşti ; pe cînd (creştinii) doresc din toată inima să se afle în graţia Tatălui celui ceresc şi numai pe El Îl au înaintea ochilor.

1. Alta este lumea creştinilor, mintea, vorba, fapta şi modul lor de viaţă, şi alta este fapta oamenilor din lumea aceasta, mintea, vorba şi modul lor de viaţă. Altceva sînt aceia şi altceva sînt aceştia şi mare este deosebirea între unii şi alţii. Pentru că locuitorii pămîntului şi fiii veacului acestuia se aseamănă grîului pus în ciur ; ei sînt cernuţi de cugetele cele nestatornice ale lumii acesteia, (se află în necontenitul vîrtej al lucrurilor celor pămînteşti, al poftelor şi al complicatelor probleme materiale).

Diavolul scutură şi cerne sufletele lor prin ciur, adică prin lucrurile cele pămînteşti. Tot neamul cel păcătos al oamenilor, de la căderea lui Adam, cel care a călcat porunca, se află sub stăpînirea (acestuia), a începătorului răutăţii.

Deci, primind această stăpînire asupra tuturor fiilor acestui veac, îi agită şi-i cerne în sita lumii cu cugete necontenite de înşelăciune şi rătăcire.

2. Că după cum grîul este izbit în ciur de către acela care îl cerne şi este agitat şi întors necontenit, tot aşa şi începătorul răutăţii, (cel care) stăpîneşte pe toţi oamenii cu lucrurile cele pămînteşti, îi zguduie prin acestea, îi face să se poticnească prin gîndurile cele deşarte, prin poftele cele urîte şi prin lucrurile cele pămînteşti şi lumeşti, robind, zguduind şi amăgind neîncetat tot neamul cel păcătos al lui Adam, precum mai dinainte a spus Domnul Apostolilor, vorbind despre ridicarea celui rău împotriva lor. *«V-a cerut satana să vă cearnă ca pe grîu ; dar Eu M-am rugat Tatălui Meu, ca să nu se piardă credinţa voastră»* (cf. Luca 22, 31—32). Iar cuvîntul, sentinţa pe care Creatorul a spus-o împotriva lui Cain : *«Gemînd, tremurînd şi clătinîndu-te vei fi pe pămînt»* (Gen. 4, 12), se referă în chip tainic — ca un tip şi icoană — la toţi cei păcătoşi. Pentru că încălcînd Adam porunca lui Dumnezeu, tot neamul lui a devenit păcătos şi are întru ascuns, (în sufletul său), imaginea (lui Cain), care este tulburat, se clatină de frică şi de groază şi de tot felul de pofte şi de dezmierdări, cu care, stăpînul lumii acesteia agită tot sufletul care nu s-a născut de la Dumnezeu. După cum grîul este neîncetat agitat în ciur, tot aşa sînt agitate şi cugetele oamenilor, în diferite chipuri, cu amăgirile trecătoare ale trupului, cu frică şi cu tulburare.

3. Dar şi Domnul, mustrînd pe cei care urmau amăgirile şi voia celui viclean, le spunea că poartă (în sufletul lor) chipul răutăţii lui Cain, zicînd : *«Voi vreţi să faceţi poftele tatălui vostru. Acela a fost ucigaş al oamenilor de la început şi nu a umblat întru adevăr»* (Ioan 8, 44). Prin urmare, tot neamul cel păcătos al lui Adam poartă ascunsă în sine acea osîndă (a lui Cain), acel : *«Gemînd şi tremurînd să fiţi cernuţi de satan, în cîmpul pămîntului»* (cf. Luca 22, 32). Că după cum de la un singur Adam s-a răspîndit pe pămînt tot neamul oamenilor, tot aşa o singură răutate a patimilor a intrat în ei, dînd posibilitatea începătorului răutăţii să-i cearnă pe toţi prin gînduri nestatornice, materiale, zadarnice şi tulburătoare. Şi după cum un vînt poate să mişte şi să agite toate plantele şi semănăturile, sau după cum un întuneric al nopţii peste toată lumea se aşterne, tot aşa şi stăpînul răutăţii, care este un fel de întuneric raţional (aducător de) răutate şi moarte, şi un fel de vînt ascuns şi sălbatic, răvăşeşte neamul oamenilor de pe pămînt, învăluie pe oameni în gînduri nestatornice, le amăgeşte inima cu poftele lumii şi umple de întunericul neştiinţei, de orbire şi uitare tot sufletul care nu s-a născut de sus, iar cu cugetul şi cu mintea nu s-a mutat în celălalt veac, după cum s-a scris : *«Cît despre noi, cetatea noastră este în ceruri»* (Filip. 3, 20).

4. Creştinii adevăraţi se deosebesc de toţi ceilalţi oameni. Deosebirea dintre ei şi ceilalţi oameni este mare, precum am spus şi mai înainte, şi constă în faptul că (creştinii) au mintea şi cugetul totdeauna la cele cereşti şi la bunurile cele veşnice, la apropierea şi împărtăşirea de Duhul Sfînt ; constă în faptul că s-au născut de sus, de la Dumnezeu, şi s-au învrednicit să devină în fapt şi adevăr fii ai lui Dumnezeu ; constă în faptul că au ajuns la o stare de tărie, de netulburare şi odihnă, în urma a multe osteneli şi nevoinţe (depuse) vreme îndelungată ; (constă) în faptul că nu mai sînt zguduiţi şi daţi prin ciurul cugetelor celor nestatornice şi zadarnice. Prin aceasta sînt mai mari şi mai buni decît lumea, prin faptul că mintea şi cugetul sufletului lor sînt în pacea lui Hristos şi se află în iubirea Duhului precum şi Domnul, vorbind despre unii ca aceştia, a zis că au trecut din moarte la viaţă. Prin urmare, deosebirea dintre creştini (şi ceilalţi oameni) nu constă în ţinută sau în forme exterioare, aşa cum socotesc mulţi. (Sînt şi între ei unii, care) sînt asemenea lumii prin mintea şi cugetul lor, au (momente de) clătinare, de nestatornicie în gîndire, de necredinţă, de confuzie, de tulburare, şi de temere, precum au toţi oamenii ; (deşi) atît prin ţinută, cît şi prin faptele lor, ei se deosebesc (de lume) — sînt legaţi cu legături pămînteşti, pentru că nu au încă în inima lor odihna

cea de la Dumnezeu și pacea cea cerească a Duhului, pentru că n-au cerut-o, necrezîndu-se vrednici s-o ceară de la Dumnezeu.

5. Deci, prin înnoirea minții, prin pacea cugetelor, prin iubirea de Domnul și dragostea cea cerească, se deosebește făptura cea nouă a creștinilor de toți oamenii lumii. De aceea a avut loc venirea Domnului, ca să învrednicească pe cei ce cred cu adevărat în El, de aceste bunuri duhovnicești. Că slava creștinilor și frumusețea și bogăția cea cerească este de nedescris și se agonisește cu osteneală, cu sudori, cu încercări și cu multe lupte ; dar toată (îndreptarea) se datorește harului lui Dumnezeu.

Toți oamenii droesc să vadă pe împăratul cel pămîntesc și oricine vine în orașul împăratului, dorește cel puțin să vadă frumusețea lui : eleganța hainelor, luciul porfirei, sclipirea diferitelor mărgăritare, strălucirea coroanei, prestanța demnitarilor care îl însoțesc ; — numai cei duhovnicești disprețuiesc toate acestea, pentru că ei sînt ispitiți de altă slavă, de slava cea cerească și netrupească ; aceștia sînt răniți de o altă frumusețe, de o frumusețe de nedescris ; pentru că s-au făcut părtași ai unei alte bogății, trăiesc după omul cel lăuntric și se împărtășesc din alt Duh. Deci, de vreme ce oamenii lumii acesteia — cei ce au duhul lumii, doresc mult, cel puțin să vadă pe împăratul cel pămîntesc cu toată podoaba și slava sa, pentru că, cu cît cineva este mai strălucitor, prin aspectul său exterior, decît toți oamenii, cu atît este mai slăvit și toți doresc cel puțin să-l vadă, și fiecare zice întru sine : «O, de mi-ar fi dat și mie cineva slava, podoaba și frumusețea (lui)» ; și-l fericește pe acela care este asemenea lui, făcut din pămînt, supus acelorași patimi și muritor, pentru frumusețea și slava lui cea trecătoare.

6. Deci, (zic), dacă oamenii cei trupești, întru atîta doresc (să vadă) slava împăratului pămîntesc, cu cît mai mult aceia, în care Duhul Sfînt a pus o picătură din viața divinității și le-a rănit inima cu dragostea divină pentru Hristos, Împăratul cel ceresc, sînt atrași de acea frumusețe și slavă de negrăit, de podoaba cea nestricăcioasă și de bogăția cea de nedescris a lui Hristos, adevăratul și veșnicul Împărat, sînt robiți de dragostea Lui și doresc să dobîndească acele bunuri de nedescris, la care privesc prin mijlocirea Duhului. Din această pricină, ei disprețuiesc toate frumusețile de pe pămînt ; podoabele, slava, cinstea și bogăția împăraților și a prinților, pentru că au fost răniți de frumusețea divină și viața nemuririi cerești a fost picurată în sufletele lor. De aceea doresc ei cu multă ardoare acea dragoste a Împăratului ceresc și numai pe El îl au înaintea ochilor ; de dragul Lui se dezleagă de toată dragostea lumii și aruncă orice legătură pămîntească, pentru ca să poată

avea totdeauna numai acea dragoste întru inimile lor şi să nu-L amestece cu nimic altceva.

Dar foarte puţini sînt aceia care adaugă un sfîrşit bun unui început bun, cei care duc neclătinaţi drumul pînă la capăt, care au dragoste numai către Dumnezeu şi de toate celelalte se dezbracă. Într-adevăr, mulţi se luptă şi mulţi se împărtăşesc de harul ceresc şi se rănesc de dragostea cea cerească, însă nesuportînd luptele, asalturile, durerile şi ispitele zilnice (venite din partea) celui rău şi boldul diferitelor pofte lumeşti — faptul că fiecare iubeşte ceva din această lume şi nu se poate dezlega întru totul de iubirea lui — se afundă în abisul lumii, din cauza lipsei de bărbăţie, a trîndăviei, laşităţii sau din cauza iubirii unui lucru pămîntesc. Se cuvine, deci, ca acela care vorbeşte să ducă o viaţă bună pînă la sfîrşit, să nu pună alături şi să nu amestece iubirea faţă de cele cereşti cu o altă iubire, ca nu cumva să-l împiedice (să se dedice) celor cereşti, să se întoarcă la cele de mai înainte şi în cele din urmă să-şi piardă viaţa. Că după cum mari şi de negrăit sînt făgăduinţele lui Dumnezeu, tot aşa este nevoie de (multă) credinţă şi speranţă, de (multe) lupte, dureri şi încercări. Pentru că nu sînt un lucru mic bunurile pe care omul speră să le obţină în împărăţia cerurilor. Vrei, deci, să împărăţeşti cu Hristos în veac, dar nu vrei să iei asupră-ţi şi să duci de bună voie, pînă la moarte, luptele, greutăţile şi ispitele din vremea scurtă a acestei vieţi ? Ce spune Hristos ? *«Dacă vrea cineva să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea în fiecare zi şi cu bucurie să-Mi urmeze Mie»* (Matei 16, 24). Şi iarăşi : *«Dacă cineva nu urăşte pe tatăl său şi pe mamă, pe femeie, pe copii, pe fraţi, pe surori şi chiar sufletul său, nu poate fi ucenicul Meu»* (Luca 14, 26). Cei mai mulţi dintre oameni voiesc să dobîndească împărăţia (cerurilor) şi să moştenească viaţa veşnică, dar urmează înclinărilor voinţei lor şi nu renunţă la ele, semănînd deşertăciuni. Vor să moştenească viaţa veşnică, fără să se lepede de sine, lucru care este imposibil.

Adevărat este cuvîntul Domnului : Aceia trec prin viaţă nevătămaţi, care, potrivit poruncii Domnului, se leapădă de toate poftele lumii, de plăcerile, preocupările şi legăturile ei, care numai pe El Îl au înaintea ochilor, care doresc să împlinească poruncile Lui, care nu-şi îngăduie să pună alături de acea iubire ceva din poftele sau dorinţele acestui veac, aceia, dobîndesc împărăţia lui Dumnezeu. Dintr-un singur exemplu înţelege toate acestea. Fiecare ştie că uneori este nepotrivit ceea ce voieşte să facă, însă plăcîndu-i acel lucru, nu renunţă şi este învins de el. Războiul se dă, mai întîi înlăuntru, în inimă ; (acolo) este lupta şi războiul, (acolo) este cumpăna care înclină fie către iubirea lui Dumnezeu, (fie către) iubirea lumii. Acolo discerne fiecare şi de

acolo pornește (hotărîrea să vină sau nu) la lupta cu fratele său, zicînd întru sine : Să zic ? Să vorbesc ? Să nu vorbesc ? (Acolo, înlăuntru, omul) își aduce aminte de Dumnezeu, dar fiind reținut de orgoliul propriu, nu se leapădă de sine. Și dacă iubirea lumii atîrnă mai greu și înclină către ea balanța inimii, iute ajunge cuvîntul cel rău pînă la buze. Cugetul preocupat de propriu-i orgoliu născocește săgeți, pe care le trimite, prin limbă, sub formă de cuvinte necuviincioase, împotriva aproapelui. Intețind săgețile cuvintelor necuviincioase, uneori se ajunge la vînătăi și răni, ba uneori mădularele trupurilor luptîndu-se între ele își cauzează moartea. În felul acesta pofta celui rău se termină cu moartea. Iată, deci, unde a început și unde s-a sfîrșit iubirea de slava cea lumească, cînd cîntarul a înclinat către propria voință. Toate acele necuviințe se întîmplă cînd (omul) nu se leapădă de sine și iubește ceva din această lume.

Așa ia naștere, crede-mă, orice păcat și faptă rea : răutatea ademenește și îndeamnă voința spre poftele cele lumești, spre înșelăciunea și plăcerea trupească. În felul acesta se săvîrșește orice lucru rău : desfrînarea și furtul, lăcomia și beția, iubirea de arginți și vanitatea, invidia și pofta de stăpînire și orice faptă a răutății. Uneori se săvîrșesc fapte care par spre lauda și slava oamenilor, dar care sînt înaintea lui Dumnezeu asemenea faptelor nedrepte, furtului și celorlalte păcate. Zice (Psalmistul) : «*Dumnezeu a risipit oasele celor ce plac oamenilor*» (Ps. 52, 7), pentru că cel viclean vrea să aibă cîștig prin (faptele) care par a fi bune și în diferite feluri înșală cu poftele lumești.

În deosebi iubirea față de cele pămîntești și trupești este folosită de cel rău și devine pentru (om) un lanț, o legătură și o povară grea, care-l afundă și îneacă în veacul răutății, neîngăduindu-i să se ridice și să se înalțe către Dumnezeu. Orice ar iubi cineva din lumea aceasta, îi îngreuiază mintea, i-o stăpînește și nu-i îngăduie să se ridice. În acest cîntar și în această balanță este atîrnat și este încercat tot neamul omenesc, adică al creștinilor, fie că ei locuiesc în cetăți, în munți, în chilii, la țară sau în locuri pustii. Fiind atras de bună voie de ceva, omul se leagă cu iubirea de acel lucru, și nu o mai arată întreagă lui Dumnezeu. Astfel : unul iubește averile, dacă le are ; altul (iubește) aurul și argintul ; altul (iubește) înțelepciunea lumească pentru a fi slăvit de oameni, altul iubește puterea de stăpînire ; altul (iubește) slava și onorurile oamenilor ; altul (iubește) mînia și violența ; — o iubește pentru că ușor îi cade pradă — ; altul (iubește) invidia ; altul se trufește și este cuprins de moleșală ziua întreagă ; altul este amăgit de calcule nebunești ; altuia îi place să fie socotit dascăl și să fie lăudat de oameni ; altuia îi place să trăiască în neglijență și trîndăvie ;

altuia să se îmbrace în zdrenţe, iar altuia să se dedice grijilor pămînteşti ; în sfîrşit altul iubeşte somnul, gluma şi vorbele murdare. Şi aşa, fiind cineva prins cu un lanţ mare sau mic de lume, este stăpînit de ea şi nu-i permite să se ridice. Pentru că patima, pe care cineva o iubeşte şi împotriva căreia nu luptă cu bărbăţie, îl stăpîneşte, îl îngreuiază şi devine pentru el piedică şi lanţ, ca să nu-şi poată ridica mintea către Dumnezeu, să-I placă Lui, şi numai Lui slujind, să dobîndească viaţa veşnică, în împărăţia (lui Dumnezeu).

Pe cînd sufletul care este atras şi iubeşte cu adevărat pe Domnul, se leagă de El cu toată puterea şi primeşte de la El ajutorul harului. Se leapădă de sine şi nu dă ascultare sfatului minţii sale — pentru că (ştie că) în acesta se strecoară, în chip viclean, sfatul celui rău, care este cu noi şi ne amăgeşte — ci mai degrabă se lasă în seama Cuvîntului Domnului, se dezleagă, pe cît îi este cu putinţă, de orice lanţ văzut, şi se predă Domnului. (Într-adevăr, numai aşa făcînd) poate să treacă uşor peste luptele, necazurile şi durerile (care i se ridică în cale).

Lucrul pe care-l iubeşte cineva, acela fie că-l ajută, fie că-l îngreuiază. Dacă iubeşte cineva ceva din (această) lume, acel lucru devine pentru el lanţ şi povară care îl trage în jos, care nu-i permite să se înalţe către Dumnezeu. Dacă, însă, iubeşte cineva pe Domnul şi poruncile Lui, este ajutat de El. Toate poruncile Domnului devin uşoare, dacă-şi păstrează întreagă iubirea faţă de El. Împovărarea se face spre binele lui. Mai mult decît atît, El uşurează şi alină orice necaz şi întristare. Puterea divină zdrobeşte puterile răutăţii, care pun curse sufletului şi-l înlănţuiesc cu legăturile diferitelor pofte, în abisul acestei lumi. Şi aşa se eliberează el de ele, prin credinţă, stăruinţă multă şi cu ajutorul Celui de sus, pe Care-L iubeşte. (Aşa) se învredniceşte el (să moştenească) împărăţia cea cerească, pe care a iubit-o cu adevărat, şi ajutat de Domnul, dobîndeşte viaţa veşnică.

Ca să arătăm cu exemple reale că mulţi se pierd din cauza voinţei lor, că se scufundă în mare, sau sînt duşi în robie, să presupunem că o casă este cuprinsă de foc : cel ce vrea să se salveze, observînd incendiul, fuge gol, şi gîndindu-se doar la viaţa sa, lasă totul şi scapă. Altul, însă, vrînd să ia ceva din casă : vase şi alte lucruri, intră în ea şi pe cînd face aceasta, casa este cuprinsă de foc, iar el este prins înăuntru şi arde împreună cu ea.

Vezi cum, iubind cineva ceva, cu propria-i voinţă a fost pierdut în foc ? La fel se întîmplă şi pe mare, atunci cînd iscîndu-se furtună, (oamenii) naufragiază : unul dezbrăcîndu-se, şi aruncîndu-se gol în apă — vrînd să se salveze doar pe sine — este luat de valuri şi purtat deasupra lor, însă pentru că nimic nu-l împiedică, poate să străbată

marea cea amară și să-și scape viața. Altul, însă, vrînd să salveze și ceva din veșmintele sale — crezînd că poate să înoate și să iasă cu ele — lucrurile pe care le ia îl îngreunează, îl afundă în mare și se pierde acesta, neputîndu-și salva viața, din cauza unui cîștig neînsemnat. Vezi cum (și acesta) își pierde viața cu propria-i voință ? (Să dăm un alt exemplu) : Să presupunem că se aude de invazia celor de alt neam : Unul, îndată ce aude aceasta, fuge numaidecît ; el fuge dezbrăcat, fără să-și ia hainele. Altul, însă, nu dă crezare că vin dușmanii, sau vrînd să ia ceva din lucrurile sale întîrzie să fugă. Năvălind dușmanii îl prind, îl duc rob în țara lor și acolo este obligat să le slujească.

Vezi că și acesta a ajuns în robie, cu voia sa, din pricina zăbavei, a lipsei de bărbăție și a iubirii față de unele lucruri ? Tot așa se întîmplă și cu cei care nu urmează poruncilor Domnului, nu se leapădă de sine și nu iubesc mai presus de orice pe Domnul, ci de bună voie se lasă încătușați cu legături pămîntești. Cînd izbucnește focul cel veșnic, (în loc să-i) găsească prizonieri ai virtuților, (îi află) mai degrabă încătușați de dragostea față de lume. (De aceea), ei se afundă în marea cea amară a răutății și sînt luați în robie de cei de alt neam, adică de duhurile răutății și se pierd. Iar dacă vrei să cunoști, din Scripturile de Dumnezeu inspirate, adevărata iubire față de Domnul, gîndește-te la Iov. Acesta s-a dezbrăcat, să zic așa, de toate cele ce avea : de copii, averi, servitori și de toate celelalte, a fugit și s-a salvat. Și scoțîndu-și haina, i-a aruncat-o lui satan, fără să blesteme cu cuvîntul sau cu inima, fără să ajungă pe buzele sale vreun cuvînt împotriva Domnului, ci binecuvîntînd pe Domnul, zicea : *«Domnul a dat, Domnul a luat ; cum a plăcut Domnului, așa s-a întîmplat ; fie numele Domnului binecuvîntat»* (Iov 1, 21). Deși socotea că are multe lucruri, fiind încercat de Domnul, i s-a arătat că nu are nimic în afară de Dumnezeu. La fel s-a întîmplat și cu Avraam : poruncindu-i Domnul să iasă din pămîntul, din familia și din casa tatălui său, s-a dezbrăcat, să zic așa, de toate : de patrie, pămînt, rude, părinți și a urmat cuvîntul Domnului. Apoi au venit peste el multe încercări și ispite : i s-a luat soția și a suferit multe nedreptăți, pe cînd petrecea în țară străină, dar în toate momentele a arătat că iubește pe Dumnezeu mai presus de orice. În cele din urmă, dobîndind fiu, așa cum i s-a promis, la adînci bătrîneți și cerîndu-i-se să-l aducă jertfă, numaidecît s-a dezbrăcat și lepădat de sine. Vrînd să aducă (jertfă) pe fiul său cel unul-născut, el a arătat că nimic altceva nu iubește mai mult decît pe Dumnezeu. Pentru că dacă pe acela l-ar fi dat cu plăcere, cu cît mai mult, dacă i s-ar fi poruncit să împartă bunurile sale săracilor, ar fi fost gata să împlinească porunca.

Vezi care este adevărata iubire faţă de Domnul (ce izvorăşte) din voinţa (liberă) ? Tot aşa şi cei care voiesc să devină moştenitori (ai bunurilor cereşti), se cuvine să nu iubească nimic (mai presus) de Dumnezeu, pentru ca, atunci cînd sînt puşi la încercare, să fie tari şi să-şi păstreze iubirea desăvîrşită faţă de Domnul. Unii ca aceştia iubind pe Dumnezeu mai presus de orice şi dezlegîndu-se de iubirea oricărui lucru din lumea (aceasta), vor putea duce lupta pînă la capăt. Însă sînt foarte puţini aceia care au o astfel de iubire, care se leapădă de toate plăcerile din lume şi care îndură cu bărbăţie atacurile şi ispitele celui rău. Într-adevăr mulţi (încercînd) să traverseze fluvii, sînt luaţi de ape ; dar sînt şi unii care străbat fluviile tulburi ale poftelor de multe feluri din lumea aceasta şi ale ispitelor (venite) din partea duhurilor celor rele. Multe corăbii se acoperă de valuri şi se cufundă în mare, dar sînt (şi unele), care, plutind peste valuri, străbat marea şi ajung la limanul cel liniştit. De aceea, este nevoie totdeauna de multă credinţă, îndelungă-răbdare, luptă, răbdare, chinuri, de foame şi sete după bine, de isteţime, curaj, discernămînt şi judecată. Cei mai mulţi dintre oameni voiesc să dobîndească Împărăţia (cerurilor) fără luptă, osteneli şi sudoare ; însă acest lucru este imposibil. Este, precum se întîmplă în viaţa de toate zilele cînd oamenii, merg la cel avut, să lucreze vara (la cîmp) sau să facă altceva, pentru a-şi procura cele necesare pentru trai ; dar unii fiind leneşi, nu lucrează după cum trebuie şi cît trebuie şi cu toate acestea voiesc să primească plata întocmai ca aceia care s-au trudit din greu, ca şi cînd au făcut lucrul lor. Citind Scripturile, (vedem) că un drept a bineplăcut lui Dumnezeu, că unul s-a făcut prieten şi vorbea cu Dumnezeu, că toţi părinţii s-au făcut prieteni şi moştenitori ai lui Dumnezeu, pentru că au suportat atîtea necazuri pentru Dumnezeu, pentru că au arătat curaj şi s-au luptat (împotriva celui rău). De aceea îi fericim. Dar noi, voim să dobîndim daruri şi vrednicii egale cu ale lor, dorim să primim acele haruri minunate, însă trecem cu vederea ostenelile şi luptele, necazurile şi suferinţele lor ; dorim fierbinte să obţinem onorurile şi răsplata pe care ei au primit-o de la Dumnezeu, dar nu voim să luăm asupra noastră ostenelile, luptele şi necazurile lor !

Îţi spun : orice om vrea şi doreşte — chiar şi desfrînatele, vameşii şi oamenii cei nedrepţi — să dobîndească uşor, fără osteneli şi lupte Împărăţia (lui Dumnezeu) ; însă (tocmai) pentru aceasta se interpun ispitele, încercările cele multe, necazurile, luptele şi sudorile, ca să se vădească cine iubeşte cu adevărat, din tot sufletul, şi cu toată puterea sa, pînă la moarte, numai pe Domnul şi cine iubeşte pe altcineva alături de El. Pe drept, deci, intră în împărăţia cerurilor, aceia care, po-

trivit cuvîntului Domnului, se leapădă de sine și iubesc pe Domnul mai mult decît propria lor viață ; pe drept sînt răsplătiți cu daruri cerești pentru marea lor iubire. În necazuri și suferințe, în răbdare și credință, stau ascunse făgăduințele, slava și obținerea bunurilor cerești — după cum în sămînța aruncată sub brazdă (se ascunde) rodul, (după cum) în planta ce răsare între spini sau în loc mocirlos (se ascunde) copacul. (Va veni vremea) cînd acestea își vor arăta haina lor frumoasă și strălucitoare, fructele lor diferite, după cum spune Apostolul : *«Prin multe necazuri vom intra în împărăția cerurilor»* (Fapte 14, 21). Și Domnul : *«Întru răbdarea voastră veți mîntui sufletele voastre»* (Luca 21, 19). Sau : *«În lume necazuri veți avea»* (Ioan 14, 33). Prin urmare, pentru a putea scăpa de poftele cele pămîntești, de lanțurile și cursele plăcerilor, de furtunile lumii, este nevoie de osteneală, de răbdare, de stăpînire de sine, de multă atenție și de rugăciune către Domnul. Să fugim de atacurile duhurilor viclene, și să luăm aminte la priveghere, credința și nădejdea pe care le-au avut sfinții, cu care au dobîndit încă de aici în sufletele lor comoara cea cerească, adică puterea Duhului. Aceasta este arvuna Împărăției. Fericitul Apostol Pavel, vorbind despre această comoară cerească, adică despre harul Duhului, după ce arată mulțimea necazurilor (ce-i așteaptă pe cei aleși), arată și folosul pe care fiecare îl poate trage din acestea. Iată ce spune că vor dobîndi : *«Căci știm că, dacă acest cort, locuința noastră pămîntească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mînă, veșnică, în ceruri»* (II Cor. 5, 1).

7. Dator este, deci, fiecare să se lupte și să se sîrguiască a practica virtuțile și să creadă, pentru ca de aici să dobîndească această casă. Că dacă se va prăbuși casa trupului nostru, (trupul), nu avem altă casă în care să se întoarcă sufletul nostru.

Că zicînd : *«Dacă vom fi găsiți îmbrăcați și nu goi»* (II Cor. 5, 4) Apostolul se referă (prin cuvîntul gol) la comuniunea și împărtirea cu Duhul Sfînt, întru care numai sufletul cel credincios se poate odihni. De aceea, cei ce sînt cu adevărat creștini sînt curajoși și se bucură cînd ies din trup, pentru că au acea casă nefăcută de mînă, care (nu este altceva decît) puterea Duhului care locuiește în ei. Deci, chiar dacă se va prăbuși casa trupului, (trupul), ei nu se tem, pentru că au casa cea cerească a Duhului și slava cea nestricăcioasă, care, în ziua învierii, va zidi și va slăvi casa trupului, după cum zice Apostolul : *«Cel ce a înviat pe Hristos din morți va face vii și trupurile noastre cele muritoare, prin Duhul Lui care locuiește în noi»* (Rom. 8, 11). Și iarăși : *«Pentru ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor»*

(II Cor. 4, 10), «*pentru ca și ceea ce este muritor să fie înghițit de viață*» (II Cor. 5, 5).

8. Să ne nevoim, deci, prin credință și prin viață virtuoasă să cîștigăm de aici acea îmbrăcăminte, pentru ca nu cumva, îmbrăcați fiind în trup să ne aflăm (totuși) goi, lipsindu-ne (acea putere) care să slăvească, în ziua aceea, trupul nostru. Pentru ca, pe cît fiecare s-a învrednicit, prin credință și prin sîrguință, a se face părtaș al Duhului Sfînt pe atît și trupul său se va slăvi în ziua aceea. De aceea comorile pe care acum (în această viață), le-a adunat înlăuntrul sufletului său, atunci, se vor descoperi și se vor arăta în afara trupului. După cum copacii —, atunci cînd trece iarna și o putere nevăzută (venită) de la soare și vînturi, îi mîngîie — odrăslesc și scot dinăuntrul lor, ca pe un veșmînt, frunze, flori și fructe, și tot în același timp răsar din sînurile pămîntului, iarba și florile, de acopăr și îmbracă pămîntul, și crinii despre care Domnul a zis : «*Că nici Solomon, în toată mărirea lui nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceștia*» (Matei 6, 29) ; că toate acestea sînt pilde, figuri și imagini ale creștinilor din (momentul) învierii.

9. La fel se întîmplă și cu sufletele tuturor celor ce iubesc pe Dumnezeu, adică cu adevărații creștini. (Pentru aceștia, însă), luna cea dintîi, Xanthicus (luna înfloririi), cea numită aprilie, este ziua învierii ; atunci, împinsă, de puterea soarelui dreptății, iese dinlăuntru slava Duhului Sfînt care acoperă și îmbracă trupurile sfinților, (se arată) acea slavă pe care ei au avut-o ascunsă în suflete. Că ceea ce are cineva (ascuns în suflet) acum, aceea se va arăta atunci din afara trupului. Aprilie zic, este cea dintîi dintre lunile anului, aceasta aduce bucurie la toată zidirea ; aceasta îmbracă copacii goi și deschide pămîntul ; aceasta vestește pe toate viețuitoarele.

Xanthicus, prima (lună) a creștinilor este vremea învierii, atunci cînd se vor preaslăvi trupurile lor, prin lumina cea negrăită, care de acum se află între ei, adică prin puterea Duhului, care le va fi atunci îmbrăcăminte, mîncare, băutură, bucurie, veselie, pace, veșmînt și viață veșnică. Că Duhul Cel dumnezeiesc, pe care de acum s-au învrednicit a-L primi întru ei, va fi atunci frumusețea și strălucirea (lor) cerească.

10. Deci, cît de necesar este ca fiecare dintre noi să creadă, să se nevoiască, să se sîrguiască a duce viață virtuoasă și să arate multă nădejde și răbdare, pentru a ne învrednici să primim (încă de) acum, în suflet, puterea și slava Duhului Sfînt, ca atunci cînd trupurile se vor dezleagă să avem (în noi) pe Acela care ne va îmbrăca și ne va face vii ! Că zice (Apostolul) : «*De vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi*» (II Cor. 5, 3). Și : «*Va face vii trupurile noastre muritoare prin Duhul Său,*

Care locuiește în voi» (Rom. 8, 11). Fericitul Moise, avînd pe chipul său slava Duhului, s-a arătat simbol (al slavei trupurilor de la înviere). Și dacă chipul său era (atît de slăvit) încît niciunul dintre oameni nu putea să-l privească, cît de slăvite vor fi trupurile drepților la înviere? (Slava de la înviere este) slava pe care sufletele sfinților și ale credincioșilor s-au învrednicit s-o aibă încă de acum în omul lor cel lăuntric.

Se zice : *«Iar noi toți privind ca în oglindă, cu fața descoperită, slava Domnului, ne prefacem în același chip, din slavă în slavă»* (II Cor. 3, 18). Și iarăși : *«Patruzeci de zile și patruzeci de nopți n-a mîncat pîine și apă n-a băut», precum s-a scris* (Exod 34, 28).

Dar ar fi fost cu neputință ca trupul său să viețuiască atîta vreme, fără pîine, dacă n-ar fi primit o altă hrană, (o hrană) duhovnicească, pe care încă de acum sufletele sfinților, o primesc în chip nevăzut de la Duhul.

11. Deci, Fericitul Moise în două chipuri a arătat ce slavă a luminii și ce desfătare spirituală a Duhului vor avea creștinii cei adevărați la înviere. De această slavă creștinii se învrednicesc încă de acum în chip tainic, însă atunci (la înviere) se va arăta pe trupul lor. Că slava pe care, încă de acum, o au cei sfinți în sufletele lor — precum s-a zis mai înainte — acea (slavă) va acoperi și va îmbrăca trupurile cele goale și le va răpi la ceruri, iar de aici încolo ne vom odihni cu Domnul în veci, în împărăția (Sa) cu trupul și cu sufletul.

Creîndu-l pe Adam, Dumnezeu nu i-a făcut aripi trupești ca păsărilor, pentru că i-a pregătit aripile Duhului, adică acele aripi pe care i le va da lui la înviere, ca să-l înalțe și să-l ducă acolo unde vrea Duhul. Astfel de aripi se învrednicesc să aibă sufletele drepților încă de acum, atunci cînd zboară cu gîndul la cele cerești. Că alta este lumea creștinilor, alta este masa, altele sînt veșmintele, alta este desfătarea, alta este împărtășirea și altul este cugetul. De aceea, ei sînt și mai buni decît toți oamenii. Puterea, pe care s-au învrednicit s-o primească încă de acum de la Duhul Sfînt se află înlăuntru, în sufletele lor, însă la înviere și trupurile se vor învrednici de acele bunuri ale Duhului și vor fi îmbrăcate cu acea slavă, pe care sufletele, încă de pe acum, o experiază.

12. Deci, dator este fiecare dintre noi să se nevoiască, să se trudească și să se sîrguiască în (a săvîrși) toate virtuțile, să creadă și să ceară de la Domnul ca încă de pe acum, omul (nostru) cel lăuntric să se facă părtaș la slava aceea și sufletul să se împărtășească de acea sfințenie a Duhului, ca fiind curățiți de noroiul răutății, să avem și la înviere acea (putere), care va îmbrăca trupurile noastre înviate, va acoperi urîciunea și ne va odihni în împărăția cerurilor. Că Hristos Se va

pogorî din ceruri şi va învia toate seminţiile lui Adam, pe cei din veac adormiţi, după (cum grăiesc) Sfintele Scripturi. Şi îi va despărţi în două părţi ; însă pe cei ce au semnul lui, adică pecetea Duhului, pe aceştia ca pe ai Săi strigîndu-i, îi va pune de-a dreapta Sa. *«Pentru că»*, zice, *«oile Mele ascultă glasul Meu»* (Ioan 10, 27) ; şi *«Cunosc pe ale Mele şi sînt cunoscut de ale Mele»* (Ioan 10, 14).

Atunci, trupurile acestora se vor îmbrăca cu slavă divină, după faptele lor şi se vor umple de slava Duhului, pe care (sfinţii) o au încă de acum în sufletele lor. Şi astfel slăviţi cu lumina cea dumnezeiască şi *«la ceruri răpiţi întru întîmpinarea Domnului în văzduh»*, aşa cum s-a scris, *«vom fi pururea cu Domnul»* (I Tes. 4, 17), împărăţind cu El în veci, la nesfîşit. Amin.

OMILIA A VI-A

Cei ce voiesc să placă lui Dumnezeu sînt datori să facă rugăciunile lor în pace, în linişte, cu blîndeţe şi cu înţelepciune, pentru ca nu cumva, servindu-se de ţipete, să-i scandalizeze pe toţi.

Omilia cuprinde două aspecte : a) Dacă tronurile şi cununile sînt creaturi ; b) Despre cele douăsprezece tronuri ale lui Israel.

1. Cei ce se apropie de Domnul sînt datori să facă rugăciunile lor în linişte, în pace şi cu multă rînduială ; să se apropie de Domnul cu inimă înfrîntă şi cu cugete (curate), iar nu cu strigăte necuviincioase şi tulburătoare.

Se întîmplă ca să aibă cineva o rană, aceasta să-i fie cauterizată sau să i se taie, dar el să rabde cu bărbăţie durerea care i se face, fără să ţipe şi fără să se tînguiască, ci stăpînindu-se ; alţii, însă, avînd aceeaşi durere, pe cînd li se cauterizează sau li se taie (rana), scot ţipete necuviincioase. Şi totuşi, aceeaşi este durerea şi a celui care strigă şi a celui care nu strigă ; şi a celui ce se tulbură şi a celui care nu se tulbură. Sînt unii care, avînd întristare şi durere, le suportă pe acestea cu demnitate, fără să se tînguie stăpînindu-şi mintea şi cugetele dar sînt alţii care, avînd aceeaşi întristare, o suportă fără răbdare şi făcîndu-şi rugăciunile cu zgomot şi tulburare, scandalizează pe cei care îi aud. În sfîrşit, sînt alţii care nu au nici o durere, însă în chip demonstrativ sau din lipsă de creştere scot ţipete necuviincioase, ca şi cum în felul acesta ar putea să placă lui Dumnezeu.

2. Nu se cade ca robul lui Dumnezeu să arate tulburare, ci blîndeţe şi înţelepciune, precum a zis profetul : *«Spre cine voi privi, dacă nu spre cel blînd şi liniştit şi spre cel ce se teme de cuvintele Mele ?»* (Isaia 66, 2). Aflăm că pe vremea lui Moise şi Ilie, la arătarea care li

s-a făcut lor, au premers semne puternice și trîmbițe și minuni ale majestății divine, dar că prezența Domnului s-a arătat în pace, în liniște și destindere. Că zice : *«Iată s-a iscat un blînd susur de vînt și în el era Domnul»* (I Regi 19, 12). Se arată deci, (din acestea) că odihna Domnului constă în pace și în relaxare.

Pe temelia pe care o pune un om și pe lucrul început, va stărui pînă la sfîrșit : dacă a început să-și facă rugăciunea cu voce ridicată și cu tulburare, va ține acest obicei pînă la sfîrșit. Însă pentru că Domnul este iubitor de oameni, se întîmplă ca și acestuia să-i dea ajutor. Unora ca aceștia El le trimite harul Său, însă ei se folosesc pînă la sfîrșit de acest obicei. Reținem, însă, că fapta lor este fapta celor lipsiți de educație, pentru că pe alții îi scandalizează și pe ei se tulbură în rugăciune.

3. Însă adevărata temelie a rugăciunii acestora este : faptul de a-și struni cineva cugetele și a-și face rugăciunea în liniște și pace, așa încît nimeni din cei din afară să nu se scandalizeze. (Cel ce ia aminte la acestea), de va primi harul lui Dumnezeu și se va desăvîrși în liniște pînă la sfîrșit, va zidi și pe mulți alții *«Pentru că Dumnezeu nu este al neorînduielii, ci al păcii»* (I Cor. 14, 33). Cei care scot țipete se aseamănă comandanților de pe vapoare ; ei nu pot să se roage oriunde, nici în biserici, nici în sate, după dorința lor, ci numai în locuri pustii ; pe cînd cei care se roagă în liniște pe toți îi edifică, în orice loc.

Se cuvine deci, ca toată lupta omului să se săvîrșească față de cugete ; să suprime (omul) pădurea gîndurilor rele care îl înconjoară și să se silească pe sine spre împlinirea poruncilor lui Dumnezeu ; să nu se lase în voia cugetelor, ci adunîndu-le de pretutindeni, să le deosebească pe cele firești de cele rele. Pentru că sufletul, care se află sub păcat se aseamănă unei păduri mari pe un munte, fie păpurișului dintr-un rîu, fie unui tufiș de mărăcini și ciulini. Cei care vor să treacă prin astfel de locuri trebuie să-și întindă mîinile și să-și facă loc cu forța și cu trudă prin tufișul care îi înconjoară. La fel înconjoară sufletul pădurea gîndurilor puterii celei potrivnice. Deci, este nevoie de multă sîrguință și atenție pentru (a putea) cineva să distingă cugetele străine ale puterii celei potrivnice.

4. Se întîmplă că unul, încrezîndu-se în puterile sale, socotește că poate să înlăture și munții care îl înconjoară. Altul, însă, este liniștit și lasă să stăpînească mintea, iar lucrul lui îl face mai ușor decît acela. La fel se întîmplă și în rugăciune : Sînt unii care se servesc de strigăte neîngăduite, ca și cînd s-ar încrede în puterea trupului ; aceștia ne luînd în seamă furtișagurile cugetelor, socotesc că cu propria lor putere pot săvîrși lucrul cel desăvîrșit. Dar sînt alții care iau aminte la cugete și

duc luptă (în primul rînd) cu ele. Aceştia sînt cei care, arătînd apoi pricepere şi înţelepciune, pot să îndrepte şi să lepede cugetele care îi năpădesc şi să umble după voia Domnului.

Aflăm din epistolele Apostolului (Pavel) că socoteşte mai mare pe acela care edifică pe altul. Pentru că zice : *«Cel ce grăieşte în limbi, pe sine se zideşte ; pe cînd cel ce profeţeşte, zideşte Biserica ; cel ce profeţeşte este mai mare decît cel ce grăieşte în limbi»* (I Cor. 14, 4—5). De aceea, fiecare să aleagă a zidi pe alţii şi aşa se va învrednici de împărăţia cerurilor.

5. *Întrebare :* Unii zic că tronurile şi cununile sînt creaturi, iar nu duhuri ; cum trebuie să înţelegem (aceasta) ?

Răspuns : Tronul Dumnezeirii este mintea, iar tronul minţii este Dumnezeirea şi Duhul. De aceea se spune că Satana şi puterile şi începătoriile întunericului s-au sălăşluit, de la călcarea poruncii, în inima şi în mintea şi în trupul lui Adam, ca pe propriul lor tron. (Pentru a le izgoni din inima şi din trupul omului) a venit Domnul şi a luat trup din fecioară ; — că dacă ar fi vrut să se arate doar ca Dumnezeu, cine ar fi putut să suporte (lumina şi cuvîntul Lui) — ? (A luat trup) ca prin mijlocirea lui să vorbească oamenilor. (Venind în trup), Domnul a prăbuşit duhurile răutăţii care se sălăşluiseră în trup, de pe tronurile gîndurilor şi ale cugetelor, a curăţit conştiinţa şi a făcut tron al său : mintea, cugetele şi trupul.

6. Ce înseamnă (cuvîntul) pe care l-a spus : *«Vor şedea pe douăsprezece tronuri, judecînd cele douăsprezece seminţii ale lui Israel ?»* (Matei 19, 28). Aflăm (din Sfînta Scriptură că un lucru minunat) s-a făcut pe pămînt după ce Domnul S-a înălţat la ceruri. El a trimis pe Duhul Cel Mîngîietor peste cei 12 Apostoli şi venind puterea cea sfîntă s-a sălăşluit întru ei şi a stat pe tronul cugetelor lor. Iar pentru că cei ce erau de faţă au zis că ei sînt beţi, a început Petru să-l mustre pentru cele ce făcuseră lui Iisus, zicînd : *«Aţi răstignit, spînzurîndu-L pe lemn pe un bărbat puternic în semne şi în cuvînt»* (Fapte 2, 22). Şi iată acum El face lucruri minunate : deschide mormintele, înviază pe cei morţi (şi trimite pe Duhul). Pentru că s-a scris : *«În vremurile de pe urmă, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul şi fiii şi fiicele voastre vor prooroci»* (Ioil, 2, 28 ; Fapte 2, 17). Şi ascultînd cuvîntul lui Petru, mulţi s-au pocăit şi au format o lume nouă, aleasă a lui Dumnezeu.

7. Vezi cum s-a arătat începutul judecăţii ? Atunci arătîndu-se o lume nouă, atunci s-a dat (Apostolilor) puterea de a şedea (pe tronuri) să judece (lumea) şi la Parusia Domnului, atunci cînd va avea loc învierea morţilor ; dar ei o judecă încă de acum, pentru că Duhul Sfînt şade pe tronul gîndurilor lor.

Cît priveşte cununile, pe care le vor primi creştinii în lumea cealaltă, acestea nu sînt lucruri create. Cei care zic (că sînt create) rău fac. Pe acestea le arată Duhul, luînd chip (de limbi de foc). Pentru că, ce zice Apostolul Pavel despre Ierusalimul cel ceresc? (zice) că *«este mama noastră a tuturor»*, a celor care avem acelaşi gînd.

Iar cît priveşte îmbrăcămintea pe care o vor purta creştinii este clar că Duhul însuşi îi va îmbrăca pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A VII-A

Despre bunătatea lui Hristos faţă de oameni. Omilia cuprinde întrebări şi răspunsuri.

1. Să presupunem că cineva intră în case împărăteşti şi priveşte acolo tablouri şi podoabe, vede într-o parte adunate comori şi în altă parte alte (lucruri minunate); stă la masă cu împăratul, i se pun înainte bucate şi băuturi foarte gustoase şi este copleşit de privelişti şi de frumuseţi, după aceea este scos de acolo şi dus într-un loc (urît) şi rău mirositor. Să presupunem (apoi) că o fată foarte frumoasă, mai înţeleaptă şi mai bogată decît toate (celelalte) ia un bărbat sărac, umil, urît şi îmbrăcat în haine zdrenţăroase; îl dezbracă de hainele cele murdare şi îl îmbracă în haine împărăteşti, îi pune coroană pe cap şi îi devine lui soţie. Să presupunem (că văzînd cele întîmplate), începe acel sărac a se teme şi zice: (Oare) mie, (om) nenorocit, sărac şi umil, mi s-a dat o astfel de soţie? Tot aşa a făcut şi Dumnezeu cu omul cel nenorocit şi umil. I-a dat să guste din (bunătăţile) altui veac, dintr-o hrană deosebit de gustoasă, i-a arătat măriri şi frumuseţi împărăteşti de negrăit şi cereşti pentru ca punînd faţă în faţă bunurile cele duhovniceşti cu cele ale veacului acestuia, pe toate acestea să le lepede, fie că vede pe împărat, fie pe cei puternici, fie pe cei înţelepţi şi să privească (numai) către comoara cea cerească. Pentru că, de vreme ce Dumnezeu este iubire, (creştinul) a primit focul cel ceresc şi dumnezeiesc al lui Hristos; întru aceasta s-a bucurat şi s-a odihnit şi de acesta este legat.

2. *Întrebare*: Dacă sînt împreună, satan şi Dumnezeu, fie în aer fie în oameni (se vatămă cumva slava lui Dumnezeu)?

Răspuns: Dacă soarele acesta, care este o creatură, strălucind peste locuri murdare, nu se vatămă, cu cît mai mult Dumnezeu, (Creatorul tuturor), împreună cu satana existînd, nu se întinează, nici nu se spurcă. Însă cel rău s-a întunecat şi a fost orbit şi nu poate să vadă curăţia şi subtilitatea lui Dumnezeu. Cel care zice că satan are un loc

al lui și Dumnezeu un loc al lui, acela limitează (pe Dumnezeu) pînă la locul unde locuiește cel rău. Atunci cum spunem că (Dumnezeu) cel bun este fără margini, necuprins și, că toate sînt întru El și (în același timp) că nu se întinează Cel bun de cel rău ? Dar nu cumva și cerul, soarele și munții, de vreme ce au fost făcuți și sînt în Dumnezeu sînt și acestea Dumnezeu ? (Nicidecum). Creaturile (rămîn) în rînduiala în care au fsot așezate, iar Dumnezeu, cel Care le-a zidit, există împreună cu ele.

3. *Întrebare :* De vreme ce (autorul) păcatului se transformă în înger al luminii, și (lucrarea lui) este asemenea (celei) a harului, cum poate distinge omul cursele diavolului ; cum va primi el și va deosebi (înrîuririle) harului ?

Răspuns : (Urmările) harului sînt bucuria, pacea, iubirea și adevărul. Adevărul însuși silește pe om să caute adevărul. Pe cînd manifestările păcatului sînt tulburătoare și nu aduc iubire și bucurie față de Dumnezeu. Lăptuca sălbatecă este asemenea celei domestice, însă una este amară, alta este dulce. În harul însuși există (elemente) asemănătoare (cu cele) ale adevărului, dar (harul) este esența însăși a adevărului. Asemenea este aurora soarelui și discul însuși, însă altfel lucește aurora și altfel lumina din disc. Într-o casă arde o făclie ; altfel apare lumina ei care se răspîndește pretutindeni și altfel apare lumina care se află în făclia însăși (care este), mai luminoasă și mai strălucitoare. La fel sînt și unele (lucruri) ale harului ; cînd omul le vede de departe, îi par ca niște vedenii și se bucură de ele, dar cînd intră în el puterea lui Dumnezeu și îi cuprinde mădularele și inima și îi robește mintea cu iubirea lui Dumnezeu, omul devine un altul.

Cînd au pus mîna pe Petru și l-au aruncat în temniță — pe cînd era el închis — a venit un înger, i-a rupt lanțurile și l-a scos afară, iar el, fiind ca în extax, socotea că este o vedenie.

4. *Întrebare :* cum cad cei care se află sub înrîurirea harului lui Dumnezeu ?

Răspuns : Cugetele cele curate prin însăși firea lor alunecă și cad. Pentru că începe (omul cel drept) a se înălța, a osîndi și a zice (altuia) : «Tu ești un păcătos», pe cînd pe sine se socotește drept. Nu știi ce zice Pavel ? *«Mi s-a dat un ghimpe în trup, îngerul lui satan, ca să mă pălmuiască, să nu mă trufesc»* (II Cor. 12, 7). Pentru că și natura cea curată are în sine (pornirea) spre mîndrie.

5. *Întrebare :* Poate să-și contemple cineva sufletul propriu prin intermediul luminii (divine) ? Aceasta, pentru că unii resping revelația și spun că viziunea se face prin cunoaștere și simțire.

Răspuns: Există o simțire, există o viziune și există o iluminare. Cel ce are iluminarea este superior celui ce are simțirea. Pentru că mintea acestuia (fiind iluminată) a primit o parte (un dar) mai mare decît cel ce are simțirea și a aflat în sine o siguranță a vedeniilor sale.

Altceva, însă este revelația, atunci cînd sufletului se descopăr lucruri mari și taine ale lui Dumnezeu.

6. *Întrebare:* Vede, oare, cineva sufletul prin descoperire și lumină divină?

Răspuns: Precum ochii aceștia (trupești) văd soarele, la fel și cei iluminați văd chipul sufletului; (Nu toți), ci puțini creștini văd aceasta.

7. *Întrebare:* Oare sufletul are formă?

Răspuns: (Sufletul) are chip și formă asemănătoare îngerului. Că după cum îngerii au chip și formă, și după cum omul cel din afară are chip, la fel și omul cel dinlăuntru are chip asemenea îngerului și formă asemenea omului celui din afară.

8. *Întrebare:* Oare altceva este mintea și altceva este sufletul?

Răspuns: După cum mădularele trupului, deși sînt multe, alcătuiesc un singur om, la fel și mădularele sufletului, deși sînt multe: minte, conștiință, voință, cugete care acuză și cugete care apără, toate, însă, se cuprind într-un tot: sînt mădulare ale sufletului, iar omul cel dinlăuntru nu este decît un singur suflet.

Și după cum ochii cei din afară văd de departe mărăcinii, prăpăstiile și gropile, tot așa și mintea, dacă este trează, vede mai dinainte meșteșugirile și cursele puterii dușmane și, ca ochi al sufletului, îl păzește pe acesta (să nu cadă în ele). Să înălțăm, deci, mărire Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A VIII-A

Despre cele ce se întîmplă creștinilor la rugăciune, despre gradele desăvîrșirii și dacă creștinii pot să ajungă la măsura desăvîrșirii.

1. Intră cineva (în Biserică) să-și plece genunchiul (la rugăciune); inima i se umple de putere divină, iar sufletul i se bucură în Domnul, (ca mireasa) cu mirele, după cuvîntul profetului Isaia, care zice: *«În ce chip se veselește mirele de mireasă, așa se va bucura Domnul de tine»* (Isaia 62, 5). Cineva lucrează ziua, dar dedică o oră rugăciunii. Atunci, în rugăciune, omul său cel dinlăuntru este răpit și (purtat) în adîncul cel nemărginit al acelui veac, (se împărtășește) de o mare plăcere, încît mintea lui, răpită acolo devine străină (de lumea aceasta). În acel timp uită cugetele cele pămîntești, pentru că mintea i se

umple şi este captivată de lucrurile cele divine şi cereşti, de lucruri nemărginite şi de nepătruns, de lucruri minunate, pe care gura omenească nu le poate rosti. (În acel moment, pe bună dreptate, poate), rugîndu-se să zică : «O, de s-ar duce şi sufletul o dată cu rugăciunea !».

2. *Întrebare :* Pătrunde, oare, totdeauna, cineva în acele lucruri ?

Răspuns : Harul se află neîncetat în om. Prinde rădăcini din tinereţe, se amestecă cu el ca un aluat şi devine o parte firească a acestuia, devine o singură fiinţă cu el. Se manifestă în om în multe chipuri, precum voieşte, spre folosul acestuia.

(Stă în fire lucrurilor) ca focul, uneori să se învolbureze şi să crească, alteori să se slăbească şi să se potolească ; lumina, deasemeni, uneori să strălucească mai cu putere, alteori să se micşoreze şi să pălească ; la fel se întîmplă şi cu această făclie (a harului) : odată aprinsă, luminează totdeauna, însă cînd este înviorată de iubirea lui Dumnezeu, atunci devine mai strălucitoare apoi, după rînduiala divină, lumina însăşi se împuţinează, deşi ea continuă să existe.

3. (Stăruind în rugăciune) unora li s-a arătat semnul crucii în chip luminos şi s-a înfipt în omul lor cel lăuntric. (Se spune) că odată, (stăruind) în rugăciune, un om a avut o vedenie : se afla în altar, în biserică şi i s-au oferit trei pîini care erau ca frămîntate cu untdelemn. Pe cît mînca din ele, pe atît creşteau şi se măreau. Altădată, se făcea că este îmbrăcat cu o haină luminoasă, cum nu se găseşte pe pămînt în veacul acesta şi nu poate fi făcută de mîini omeneşti. În ce chip Domnul, suindu-se pe munte, împreună cu Ioan şi cu Petru, şi-a schimbat veşmintele şi le-a făcut să strălucească, la fel era şi îmbrăcămintea aceea. Iar omul acela, care era dezbrăcat (de hainele fireşti şi îmbrăcat în lumină) s-a minunat şi s-a uimit.

Altă dată, lumina care străluceşte în inimă descoperă o altă lumină, mai lăuntrică, mai tainică şi mai adîncă. În această lumină în această contemplare (plină de dulceaţă) afundîndu-se, omul nu mai este stăpîn pe sine, devine ca un srtăin pentru lumea aceasta ; (iar acest lucru se face) din cauza iubirii şi a plăcerii care-l copleşeşte, din cauza tainelor celor ascunse (care i se descopăr). În acel timp, omul acela, fiind eliberat de povara celor trecătoare, ajunge la măsura desăvîrşirii, curat şi liber de păcat.

Dar, după aceea, harul se arată mai puţin şi vine vălul puterii vrăjmaşe. (Harul) străluceşte doar în parte, iar (omul) se află într-un grad inferior de desăvîrşire.

4. Să zicem că trebuie să urce cineva douăsprezece trepte ca să ajungă la desăvîrşire. Uneori reuşeşte să ajungă la acea înălţime a de-

săvîrşirii, dar alteori harul se împuţinează, iar acesta coboară o treaptă şi stă pe a unsprezecea.

Unul, însă, a primit belşug de har, (rămîne) în el totdeauna, ziua şi noaptea ajunge la măsura desăvîrşirii şi devine liber (de cele pămînteşti) şi curat, totdeauna înălţuit (de cele cereşti) şi străin (de cele pămînteşti). Dacă un astfel de om ar avea mereu înaintea ochilor acele lucruri minunate care i s-au arătat şi a căror experienţă a făcut-o, n-ar mai putea să ia asupra-şi nici sarcina cuvîntului, n-ar accepta să audă sau să se îngrijească de ceva, de el sau de ziua de mîine, ci numai ar sta într-un colţ, străin (de cele pămînteşti) şi îmbătat (de bucurie). De aceea nu i s-a dat măsura desăvîrşirii, ca să poată să se îngrijească de fraţi şi să slujească cuvîntul. Totuşi, peretele cel din mijloc (cel ce îl împiedica să ajungă la desăvîrşire) a fost dărîmat, iar moartea a fost învinsă.

5. Astfel stau lucrurile : după cum o masă întunecoasă, o ceaţă, se lasă şi acoperă o făclie, care continuă să ardă şi să lumineze, la fel se aşază deasupra acelei lumini (a harului) vălul (întunericului păcatului). De aceea mărturiseşte (cel de sub har) că nu este desăvîrşit, nici liber cu totul de păcat. Am putea zice (că prin venirea harului), peretele cel din mijloc (care se punea înaintea desăvîrşirii) s-a surpat şi s-a sfărîmat ; dar (am putea zice) că nu este cu totul şi pentru totdeauna sfărîmat. Sînt, într-adevăr, momente cînd (harul) se aprinde mai mult, cînd mîngîie şi odihneşte, dar sînt şi momente cînd se micşorează şi păleşte, precum voieşte, în folosul omului. A ajuns, oare, cineva, în lumea aceasta, la măsura desăvîrşirii ? A gustat şi a experiat (fericirea) acelui veac ? Eu încă n-am văzut pe nimeni să fie creştin desăvîrşit şi liber (de păcat). Chiar dacă cineva se odihneşte în har, pătrunde tainele şi (se desfătează) de multa dulceaţă a harului, păcatul rămîne încă în el. Unii, din cauză că au fost dăruiţi cu belşug de har şi de lumină, socotesc că sînt liberi şi desăvîrşiţi, însă din lipsă de experienţă greşesc. Pentru că (zic eu, deşi) au puterea harului, nu sînt încă pe deplini slobozi. Şi eu am ajuns, în anumite momente la măsura (libertăţii posibile) şi ştiu că nu există om desăvîrşit.

6. Întrebare : Spune-ne nouă, tu pe care treaptă (a desăvîrşirii) te afli (acum).

Răspuns : După (ce s-a arătat în lume) semnul crucii, harul în aşa fel lucrează şi aduce pace în toate mădularele şi în inima (omului), încît sufletul, copleşit de bucurie, se arată ca un copil lipsit de răutate, care nu mai osîndeşte (pe nimeni), fie acesta grec sau iudeu, păcătos sau doritor de desfătări lumeşti. Omul său lăuntric priveşte cu ochi curat (la toţi), se bucură de toată lumea şi vrea să-i slujească şi să iu-

bească (pe toți), pe greci și pe iudei. (Un astfel de om), ca un fiu de împărat, își pune încrederea în Fiul lui Dumnezeu ca într-un părinte, i se deschid ușile și intră în multe cămări; și cu cît intră (în ele), cu atît i se deschid altele; dintr-o sută în alte sute de cămări și se îmbogățește. Și cu cît se îmbogățește, pe atît alte lucruri noi și minunate i se arată. Și i se încredințează, ca unui fiu și moștenitor, lucruri ce nu pot fi înțelese de firea omenească și de gura și limba (omenească) nu se pot spune. Slavă lui Dumnezeu. Amin.

OMILIA A IX-A

Făgăduințele și profețiile lui Dumnezeu se împlinesc după multe și felurite încercări. Numai de la Dumnezeu să așteptăm izbăvire de ispitele celui viclean.

1. Lucrarea duhovnicească a harului lui Dumnezeu, care are loc în suflet, se face cu multă răbdare, cu înțelepciune și sub oblăduire tainică a minții. După ce omul s-a luptat, vreme îndelungată, după ce voia lui liberă, supusă la multă încercare, s-a arătat bineplăcută Duhului (Sfînt), după ce a arătat răbdare în încercare, lucrarea harului se arată desăvîrșită întru el. Această concluzie o vom proba cu întîmplări relatate în Scripturile de Dumnezeu inspirate.

2. Cele ce spun eu asemenea sînt cu cele întîmplate pe vremea lui Iosif. Cît timp și cîți ani au trebuit să treacă pînă să se săvîrșească voia lui Dumnezeu, cea pentru el și pînă să i se împlinească vedeniile! La cîte osteneli, necazuri și strîmtorări n-a fost supus! Dar pe toate suportîndu-le cu bărbăție și arătîndu-se rob încercat și credincios al lui Dumnezeu, în cele din urmă a ajuns conducător al Egiptului și a dat hrană neamului său. Atunci profeția (referitoare la niște) lucruri nevăzute s-a împlinit, ca și voia lui Dumnezeu care a fost vestită cu mulți (ani înainte).

3. La fel sînt cele ce se spun despre David. Dumnezeu l-a uns pe el împărat prin profetul Samuel. Dar după ce a fost uns (a trebuit) să fugă (de la ai lui), pentru că îl urmărea Saul ca să-l ucidă. Și ce s-a întîmplat cu ungerea lui Dumnezeu și cu promisiunea lui, care trebuia numaidecît să se împlinească? Pentru că îndată ce a fsot uns și a ajuns la grea strîmtorare: (a trebuit) să rătăcească prin pustietăți, să fie lipsit pînă și de pîine și să fugă la păgîni din cauza cursei pe care i-o întindea Saul. De cîte necazuri nu a fost cuprins acela pe care l-a uns împărat Dumnezeu! Dar deși a fost îndelung încercat și strîmtorat și ispitit, el s-a încrezut în Dumnezeu și gîndea că ceeace a făcut Dumnezeu cu mine prin ungerea profetului și ceeace a zis că se va întîm-

pla cu mine, fără îndoială că se va întîmpla. Şi (într-adevăr), după ce a arătat multă răbdare, în cele din urmă s-a împlinit voia lui Dumnezeu, şi David a domnit după multe încercări. Atunci s-a vădit cuvîntul lui Dumnezeu, iar ungerea care s-a făcut prin profet s-a arătat sigură şi adevărată.

4. La fel sînt cele (ce se spun) despre Moise. Mai dinainte cunoscîndu-l şi mai dinainte socotindu-l să fie conducător şi izbăvitor al poporului, Dumnezeu a rînduit ca (mai întîi) să fie fiu al fiicei lui Faraon, să crească în bogăţie împărătească, în mărire şi în dezmierdări şi să fie instruit în toată înţelepciunea Egiptenilor. Dar cînd s-a făcut bărbat matur şi a crescut în credinţă, a lepădat pe toate acelea, (a lepădat) plăcerea cea trecătoare a păcatului şi a ales, aşa cum spune Apostolul, mizeria şi ocările lui Hristos (Evr. 11, 25). Şi fugind în Egipt, cîtă vreme n-a petrecut păscînd oile, el, fiul împăratului, care fusese crescut întru atîta plăcere şi îndestulare împărătească! Însă răbdînd multele încercări (la care a fost supus) şi arătîndu-se îndelung-răbdător, (rob) încercat şi credincios lui Dumnezeu, în cele din urmă a devenit izbăvitorul, conducătorul şi împăratul lui Israel şi a fost numit Dumnezeu al lui Faraon de către (însuşi) Dumnezeu. Pentru că prin el a biciuit Egiptul, prin el i-a arătat lui Faraon lucruri mari şi minunate, iar în cele din urmă (prin el) i-a înecat pe egipteni în mare. Iată, deci,după cîtă vreme, după cîte încercări şi strîmtorări s-a împlinit voia şi planul lui Dumnezeu!

5. La fel s-a întîmplat şi pe vremea lui Avraam. Cu cîţiva ani înainte nu i-a promis Dumnezeu că-i va dărui un fiu şi cu toate acestea nu i l-a dăruit îndată! Şi cîte încercări şi ispite n-au venit, în acei ani, peste el! El, însă, a suportat cu multă răbdare cele ce veneau peste el, fiind încredinţat că nu minte cel ce a promis şi că îşi va împlini cuvîntul. Şi aşa crezînd, a dobindit făgăduinţa.

6. La fel s-a întîmplat şi cu Noe. Acesta a primit poruncă de la Dumnezeu în al 500-lea an (al vieţii sale) să construiască corabia, pentru că (Dumnezeu) anunţase că va trimite potop peste lume, cum a şi făcut în anul al 600-lea, şi 100 de ani a aşteptat fără să se întrebe dacă Dumnezeu va face sau nu cele ce spusese. Pentru că era încredinţat că toate cîte a spus Dumnezeu fără îndoială se vor împlini. Observînd, deci, cu străşnicie, porunca şi aflîndu-se (tare, atunci cînd a fost) încercat în credinţă şi răbdare, s-a mîntuit el şi (toată) casa lui.

7. Am adus aceste dovezi din (Sfintele) Scripturi pentru a arăta că lucrarea harului lui Dumnezeu în om şi darul Duhului Sfînt, pe care se învredniceşte a-l primi sufletul cel credincios se face cu mare luptă şi cu îndelungă-răbdare prin încercări şi ispite, că libertatea voinţei

(omenești) este încercată prin multe strîmtorări. Atunci cînd (un astfel de om) prin nimic nu întristează pe Duhul, ci din contră este în acord cu El prin împlinirea, cu ajutorul harului, a poruncilor, atunci se învrednicește să dobîndească libertatea față de patimi și înfierea Duhului, care înfiere în taină se arată, bogăția cea duhovnicească și înțelepciunea, care nu este din lumea aceasta, de care se fac părtași cei ce sînt creștini cu adevărat. De aceea, ei se deosebesc întru totul de toți oamenii care au duhul lumii acesteia, (de așa zișii) înțelepți și pricepuți.

8. Un astfel de om *«pe toți oamenii îi judecă»* (I Cor. 2, 15), după cum este scris. El cunoaște pe fiecare de unde (inspirîndu-se) vorbește, pe care (adevăruri) se întemeiază și pe ce trepte (ale desăvîrșirii) se află, însă pe el niciunul dintre oamenii, care au duhul lumii nu pot să-l cunoască, și să-l judece, afară numai de acela care are pe Duhul cel ceresc al Dumnezeirii. (Acela) îl cunoaște ca pe unul ce este asemenea lui, după cum spune Apostolul : *«Cele duhovnicești prin cele duhovnicești se lămuresc. Însă omul cel firesc nu primește pe cele ale Duhului lui Dumnezeu, pentru că acestea sînt pentru el o nebunie. Omul cel duhovnicesc pe toate le judecă, însă pe el nimeni nu-l judecă»* (I Cor. 2, 14—15). Un astfel de om leapădă și disprețuiește lucrurile care sînt (iubite și) slăvite în lumea aceasta, cu bogăția, desfătarea, plăcerea, ba chiar și cunoașterea.

9. Că după cum acela, care este cuprins de fierbințeală și arde, disprețuiește și leapădă orice hrană și băutură, fie ea oricît de plăcută — pentru că fierbințeala îl arde și îl muncește — la fel sînt și aceia, care ard de dorul cel ceresc, curat și sfînt al Duhului, cărora le-a fost rănit sufletul de iubirea lui Dumnezeu și de focul cel ceresc și divin, (foc pe care) Domnul (însuși) a venit să-l pună pe pămînt — și vrea numaidecît să se aprindă — (de acest foc), fiind foarte mult munciți și arzînd de dorul cel ceresc după Hristos, precum s-a zis mai înainte, aceștia (repet) din cauza focului iubirii lui Hristos, care-i cuprinde, îi aprinde, îi arde și-i face să caute pe Dumnezeu și bunurile cele cerești, leapădă și disprețuiesc pe acele lucruri care sînt (socotite) de cinste și slăvite în lumea aceasta. De această dragoste (aprinzîndu-se cineva) nimic din cele cerești, din cele pămîntești sau de sub pămînt nu-l poate despărți (de Hristos). Că spune Apostolul : *«Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos?»* (Rom. 8, 35 și celelalte).

10. Este cu neputință să-și dobîndească cineva sufletul și dragostea cea cerească a Duhului, dacă nu se înstrăinează de toate lucrurile acestui veac, dacă mintea lui nu se eliberează de toate tentațiile materiale și pămîntești, pentru ca să se poată dedica unui singur scop, căutarea dragostei lui Hristos. (Se cuvine ca acela care vrea să dobîn-

dească mîntuirea) să arate toată grija, toată preocuparea și toată osteneala pentru cercetarea esenței celei spirituale, a sufletului și pentru împodobirea lui cu virtuți, cu podoaba cea cerească a Duhului, cu curăția și cu sfințenia lui Hristos. (Se cuvine) ca unul ca acesta să renunțe la toate și să îndepărteze (din calea lui) toate piedicile materiale și pămîntești ; să nu-l peocupe nici chiar iubirea cea trupească de părinți și de rude. Să nu permită minții sale să se preocupe și să se frămînte cu nimic altceva, ca de exemplu ; cu (gîndul) puterii, al măririi, al onorurilor, al prieteniilor trupești, sau cu alte griji pămîntești, ci mintea lui să fie preocupată în întregime de cercetarea esenței spirituale a sufletului și să aștepte cu deplină răbdare venirea Duhului, că zice Domnul : *«Întru răbdarea voastră ați dobîndit sufletele voastre»* (Luca 21, 19). Și iarăși : *«Căutați (mai întîi) împărăția lui Dumnezeu și toate celelalte se vor adăuga vouă»* (Matei 6, 33).

11. Este posibil ca acela care așa se nevoiește și care totdeauna ia aminte la sine — fie (că face) ascultare, fie orice altă lucrarea bineplăcută lui Dumnezeu — să poată evita întunericul duhurilor celor viclene. Pentru că mintea care nu încetează să se cerceteze pe sine și să caute pe Domnul, poate să cîștige sufletul, prin faptul că se dă cu (toată) forța roabă Domnului și se alipește numai de El. Pentru că s-a zis : *«Noi robim tot gîndul spre ascultarea lui Hristos»* (II Cor. 10, 5). Iar cînd prin astfel de lupte, prin astfel de dorință și căutare, mintea se învrednicește să devină cu Domnul Hristos — prin har — un duh, (atunci Domnul), odihnindu-Se în vasul sufletului (face ca sufletul) să devină apt spre tot lucrul bun, să nu supere pe Duhul Domnului prin voirile sale, prin îndeletnicirile lumii acesteia, prin pofta de glorie și dorința de stăpînire, prin vanitate și pofte trupești și prin legăturile și relațiile cu oamenii cei răi.

12. Este lucru plăcut cînd (sufletul) se consacră întru totul Domnului și numai de El se alipește ; cînd se îndeletnicește fără încetare cu (împlinirea) poruncilor Sale și cînd cinstește după vrednicie pe Duhul lui Hristos, (Duh) Care îl cercetează și îl adumbrește. (Un astfel de suflet) se învrednicește să devină cu Domnul un duh și o amestecătură, precum zice Apostolul : *«Cel ce se alipește de Domnul, un duh este (cu El)»* (I Cor. 6, 17). Iar dacă cineva se lasă pe sine (pradă) grijilor, (iubirii) de mărire și de stăpînire, onorurilor de la oameni și pe toate acestea le caută ; dacă sufletul său este frămîntat și amesecat cu gînduri pămînești sau este înlănțuit de vreun lucru din lumea aceasta ; (dacă) un astfel de suflet ar dori să se lepede, să scape și să fugă de întunericul întru care este ținut, nu mai poate(acest lucru), pentru că

iubeşte şi face voia întunericului şi nu urăşte cu desăvîrşire lucrările răutăţii.

13. Să ne pregătim, deci, să venim către Domnul, cu tot cugetul şi cu toată voinţa noastră şi să ne facem următori ai lui Hristos, săvîrşind voia Lui şi aducîndu-ne aminte (mereu) de toate poruncile Lui ca să le facem pe ele. Şi, dezlegîndu-ne noi de iubirea lumii, numai către El să ne îndreptăm sufletele noastre ; grija, preocuparea şi căutarea minţii noastre numai la El să o avem. Iar dacă cu trupul ne îndeletnicim mai puţin cu cercetarea poruncilor şi cu ascultarea faţă de Dumnezeu, cu mintea să nu ne depărtăm de iubirea, dorul şi căutarea Domnului. Pentru că, cu astfel de cuget nevoindu-ne, cu gînd curat umblînd pe calea dreptăţii şi totdeauna la noi înşine luînd aminte, să dobîndim promisiunea Duhului Său, să ne izbăvim prin har de pierzania întunericului patimilor, de care sufletul se munceşte, să ne facem vrednici de împărăţia cea veşnică şi să ne învrednicim a ne desfăta cu Hristos în veci, slăvind pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A X-A

Darurile harului divin se păstrează şi se înmulţesc prin smerenie şi osîrdie şi se pierd prin mîndrie şi trîndăvie.

1. Sufletele cele iubitoare de adevăr şi de Dumnezeu, care cu multă nădejde şi credinţă doresc să se îmbrace cu Hristos, n-au trebuinţă să fie îndemnate de alţii să dorească cerul şi să iubească pe Domnul.

Se întîmplă uneori să se împuţineze (zelul lor), însă avînd (mereu privirea) pironită asupra crucii lui Hristos, asupra mirelui celui ceresc, totdeauna au sentimentul progresului duhovnicesc. Rănite de dorul cerului şi flămînzind după dreptatea virtuţilor, ele doresc cu nesaţ iluminarea Duhului. Iar dacă se învrednicesc a cunoaşte, prin credinţă, tainele cele dumnezeieşti şi dacă se împărtăşesc de darul cel ceresc al veseliei, nu-şi pun încrederea în ele însele şi nu cred că (şi) sînt ceva ; ci (dimpotrivă) cu cît se învrednicesc de darurile cele duhovniceşti, cu atît mai mult doresc cerul şi îl caută cu osteneală. Cu cît au în ele sentimentul duhovniceştii sporiri, cu atît mai mult sînt înfometate şi însetate după împărtăşirea şi creşterea (lor) în har. Şi cu cît se îmbogăţesc duhovniceşte, cu atît se socotesc mai sărace şi tînjesc de darul cel duhovnicesc, după mirele cel ceresc. Că spune Scriptura : «*Cei ce mă mănîncă vor flămînzi încă* (mai mult), *iar cei ce mă beau, vor înseta încă (mai mult)*». (Înţ. Sir. 24, 23).

2. Astfel de suflete, care iubesc cu (atîta) înfocare şi nesaţ pe Domnul, sînt vrednice de viaţa cea veşnică. De aceea se şi învredni-

cesc a se izbăvi de patimi și de a se face părtașe, prin har, la comuniunea tainică și de negrăit a Duhului Sfînt și la iluminarea (lui). Sînt, însă, altele, fără curaj și trîndave, care nu caută încă de aici, de cînd sînt încă în trup, să obțină prin stăruință și răbdare sfințenia inimii, nu în parte, ci în chip desăvîrșit, suflete care nu speră cu toată puterea lor să se împărtășească de desăvîrșirea Duhului celui Mîngîietor și să fie izbăvite prin Duhul de răutatea patimilor. (În sfîrșit sînt altele) care după ce s-au învrednicit să primească harul divin, se lasă (pradă) lipsei de grijă și nepăsării și iarăși sînt furate de răutate.

3. Pentru că primind harul Duhului și avînd mîngîierea harului (care aduce) odihnă și dulceață spirituală, ele își pun nădejdea în acesta, se mîndresc și devin fără grijă. Nu au inima zdrobită, nici nu-și smeresc cugetul, (ele care) n-au ajuns la măsura desăvîrșită a nepătimirii, care nu s-au umplut, prin osîrdie și credință, cu belșug de har care se mulțumesc să se odihnească și să rămînă la o puțină mîngîiere a harului ; astfel de suflete înaintează mai degrabă în trufie, decît în smerenie. Și din cauza neglijenței, disprețului și a trufiei lor zadarnice pierd și harul de care s-au învrednicit.

4. Sufletul cu adevărat iubitor de Dumnezeu și de Hristos, chiar dacă ar săvîrși mii de fapte bune, se poartă în așa fel ca și cînd nimic n-ar fi făcut, din cauza dorului său nepotolit după Domnul. Chiar dacă (un astfel de om) și-ar istovi trupul în posturi și în privegheri, se arată ca și cum încă n-a început să se ostenească cu virtuțile. Chiar dacă s-ar învrednici să dobîndească diferite daruri ale Duhului și să i se descopere tainele cerești, se arată ca și cînd n-a dobîndit nimic, din cauza iubirii sale nemăsurate și nepotolite față de Domnul. Ba, dimpotrivă, în toate zilele flămînzind și însetînd în credință și dragoste și stăruind în rugăciune, are un dor nepotolit după tainele harului și după starea de virtute. Este rănit de dragostea Duhului ceresc ; prin har se trezește pururea în el un dor aprins față de mirele cel ceresc și dorește să se învrednicească pe deplin de comuniunea tainică și de negrăit cu El, întru sfințenia Duhului. Cu fața sufletului descoperită și privind fața (către față) către mirele cel ceresc, (aflat) într-o lumină duhovnicească și de negrăit, se contopește cu El prin credință. Asemănîndu-se lui întru moarte, (sufletul) așteaptă mereu, cu mult dor, moartea pentru Hristos, (așteaptă) cu credință puternică să primească de la Domnul izbăvirea desăvîrșită de păcat și de întunericul patimilor. Pentru ca, curățit de Duhul, și sfințindu-se la trup și la suflet să se învrednicească a deveni vas ales pentru primirea mirelui celui ceresc și sălaș al lui Hristos, Împăratul cel ceresc și adevărat. Atunci se face

vrednic de viaţă cea cerească, (dacă) s-a făcut încă de aici sălaş al Duhlui Sfînt.

5. La aceste trepte (ale desăvîrşirii), sufletul nu poate să ajungă deodată şi fără ispită. El ajunge la creşterea şi desăvîrşirea spirituală — pînă la măsura desăvîrşită a nepătimirii — prin multe osteneli şi lupte, prin încercări şi lupte, arătînd zel vreme de mulţi ani. Supus fiind (deci), de către cel rău la tot felul de ispite şi răbdîndu-le pe acestea cu osîrdie şi bărbăţie, el se învredniceşte (a dobîndi) onorurile cele mari, darurile cele duhovniceşti şi bogăţia cea cerească; se învredniceşte să se facă moştenitor al împărăţiei celei cereşti, întru Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia se cuvine slava şi puterea în veci. Amin.

OMILIA A XI-A

Puterea Duhului Sfînt este ca focul în inima omului. De cine are nevoie pentru a deosebi cugetele care se nasc în inimă? Despre şarpele cel mort care a fost înfipt de către Moise în vîrful lemnului, care (şarpe) era o preînchipuire a lui Hristos. Omilia mai cuprinde şi două convorbiri : una între Hristos şi satan, (duhul) cel rău, alta între cei păcătoşi şi El.

1. Focul cel ceresc al dumnezeirii, pe care creştinii îl primesc în acest veac, înlăuntru inimii lor, acela care acţionează înlăuntru inimii lor, iese din ele, atunci cînd trupurile se descompun. Dar (la momentul potrivit vine) iarăşi, strînge la un loc mădularele cele împrăştiate şi le înviază. Că după cum focul cel din Ierusalim — care servea pe altar, care în vremea robiei a fost ascuns într-o groapă, dar care, după ce s-a făcut pace şi s-au întors (în patrie) cei robiţi, acelaşi, ca reînnoit servea, ca de obicei — tot aşa se întîmplă acum cu trupul, care, după ce s-a descompus şi s-a transformat în noroi, intervenind focul cel ceresc, îl reînnoieşte şi-l înviază. Pentru că focul care locuieşte acum înlăuntru inimii, atunci se arată în afară şi face învierea trupurilor.

2. Pe vremea lui Nabucodonosor, focul cel din cuptor nu era dumnezeiesc, ci creat. Însă cei trei tineri, care erau în focul cel văzut pentru (credinţa) lor dreaptă, aveau în inimile lor focul cel dumnezeiesc şi ceresc, care acţiona înlăuntru lor, în cugetele lor. Acel foc s-a arătat în afara lor. A stat în mijlocul lor şi a oprit focul cel văzut ca să nu ardă sau să vatăme în vreun fel pe cei drepţi. Un lucru asemănător s-a întîmplat cu Israeliţii în vremea (rătăcirii lor prin pustiu). Pentru că mintea şi voia lor era să se depărteze de Dumnezeul cel viu şi să se întoarcă la cultul zeilor. Aaron a fost nevoit să le spună să adu-

că (la el) vasele (lor) cele de aur şi podoabele, pe care, punîndu-le în foc, le-a făcut un idol, imitînd oarecum focul (cel văzut) de gîndul lor. Atunci s-a întîmplat lucru minunat : ei hotărîseră în ascuns în cugetele lor, să slujească idolilor şi iată focul (cel văzut) le-a făcut idol din vasele puse în el, iar ei s-au închinat pe faţă idolilor.

Deci, după cum cei (trei) tineri, gîndind lucruri drepte, au primit întru ei focul lui Dumnezeu şi s-au închinat Domnului cu adevărat, la fel se întîmplă acum cu sufletele cele credincioase : ele primesc în acest veac, întru ascuns, acel foc dumnezeiesc şi ceresc. Acest foc plăsmuieşte, în adîncul lor o icoană cerească.

3. Deci, după cum focul acela a transformat vasele cele de aur în idol, tot aşa şi Domnul privind la alegerea sufletelor bune şi credincioase modelează în ele, încă de acum, o icoană după gîndul lor. La înviere, (puterea divină din suflet) se va manifesta în afara lui şi va preaslăvi şi trupul, atît pe dinăuntru cît şi pe dinafară. Dar, după cum trupurile unora, supuse stricăciunii, sînt, pînă la sfîrşitul veacurilor, moarte şi descompuse, tot aşa şi cugetele lor sînt corupte de satan, lipsite de viaţă şi îngropate în noroi şi pămînt. Pentru că sufletul lor s-a pierdut. Prin urmare, după cum Israeliţii, punînd vasele lor în foc, (din ele) s-a făcut un idol, tot aşa, acum, (în această viaţă) omul a oferit (autorului) răutăţii, cugetele sale cele curate şi bune, iar acesta le-a îngropat în noroiul păcatului şi au devenit (pentru el) un idol. Cum, deci, le mai poate (singur) afla, deosebi şi scoate din focul răutăţii ? Pentru aceasta are nevoie de făclia divină, de Duhul Sfînt, pentru a pune ordine în casa sa cea întunecată ; are nevoie de lumina soarelui dreptăţii, care răsare în inimă şi o luminează ; are nevoie de armă ca să învingă în război.

4. (Se spune) că o văduvă, pierzînd o drahmă, a aprins mai întîi o făclie, apoi a făcut ordine în casă. Fiind ordine în casă şi făclia fiind aprinsă, s-a găsit şi drahma, care era acoperită de pămînt, de praf şi murdărie. (Tot aşa) şi acum : sufletul nu poate, singur, să găsească şi să deosebească gîndurile proprii (de cele insuflate de cel rău). Abia atunci cînd este aprinsă lumina divină, care luminează casa cea întunecată, abia atunci vede cum gîndurile sale sînt îngropate în noroiul şi murdăria păcatului. Răsărind soarele, iar sufletul văzînd pierzarea în care se află, începe să recheme cugetele amestecate în gunoi şi murdărie. Pentru că, încălcînd porunca, sufletul a pierdut chipul care se afla în el.

5. Să presupunem că există un împărat care are averi şi slugi care îi slujesc. Să presupunem, (apoi) că este prins de duşmani şi dus în robie. Fiind, (deci), prins şi dus în exil, în mod firesc, sînt duse şi slu-

gile sale împreună cu el. Tot aşa s-a întîmplat cu Adam, care a fost creat de Dumnezeu curat pentru a-i sluji Lui şi toate creaturile au fost puse în slujba lui. Ca un Domn şi Împărat a fost pus peste toate creaturile. Însă, cînd cel viclean s-a apropiat de el şi i-a vorbit, a ascultat mai întîi cuvîntul acestuia, din exterior, prin ureche. După aceea, cuvîntul acestuia a trecut prin inima lui şi i-a cuprins toată fiinţa. Şi fiind luat el (captiv), a fost luată (captivă) şi creaţia care îi slujea. Datorită lui, moartea a stăpînit peste tot omul, iar din cauza neascultării, chipul (iniţial) al lui Adam s-a distrus, iar oamenii s-au abătut (de la adorarea lui Dumnezeu), la adorarea demonilor. Iată roadele păcatului : lucrurile făcute bune de Dumnezeu se aduc jertfă idolilor. Pîinea, vinul, untdelemnul şi animalele se pun pe capiştile lor. Dar nu numai atît : au jertfit idolilor chiar şi pe fiii şi pe fiicele lor.

6. Acum, însă, vine Însuşi Acela care a plăsmuit trupul şi sufletul ; El nimiceşte toată puterea celui rău şi toate lucrurile lui săvîrşite în cugete, reînnoieşte şi (re)face chipul cel ceresc, face un suflet nou, pentru ca Adam să fie iarăşi stăpîn al morţii şi Domn peste creaturi.

(Trăind) în umbra Legii, Moise a fost supranumit mîntuitorul lui Israel, pentru că a scos pe urmaşii acestuia din Egipt. Tot aşa şi acum : Hristos, adevăratul Mîntuitor, ptărunde întru cele ascunse ale sufletului şi-l scoate din Egiptul cel întunecos, de sub jugul cel foarte greu şi din robia cea amară. Ne porunceşte, însă, să ieşim din (această) lume şi să fim săraci de toate cele văzute, să nu avem griji pămînteşti, ci ziua şi noaptea să stăm la uşă şi să aşteptăm (vremea) cînd Domnul va deschide inimile (noastre) cele încuiate şi va vărsa peste noi darul Sfîntului Duh.

7. (Domnul) a zis să renunţăm la aur, argint şi rudenii să vindem averile şi să dăm (banii obţinuţi) săracilor, să ne facem comoară în ceruri şi să-L căutăm (numai pe El). *«Pentru că unde este comoara ta, acolo este şi inima ta»* (Matei 6, 21). Domnul ştia că satan stăpîneşte cugetele şi reuşeşte (să le abată) către grija lucrurilor pămînteşti şi materiale. De aceea, îngrijindu-se de sufletul tău, Dumnezeu ţi-a spus să renunţi la toate, să cauţi chiar şi fără voia ta bogăţia cea cerească şi să ai inima îndreptată către El. Dacă ai vrea să te îndrepţi către creaturi, să afli că nimic din cele văzute nu-ţi aparţine. Vrei sau nu, El te forţează să-ţi îndrepţi mintea către cer, (locul) unde ai adunat şi depus comorile tale. *«Pentru că acolo unde este comoara ta, acolo va fi şi inima ta»* (Matei 6, 21).

8. În (vremea) legii (celei vechi), Dumnezeu a poruncit lui Moise să facă un şarpe de aramă, să-l înalţe şi să-l pironească în vîrful unui lemn. Toţi aceia care, muşcaţi fiind de şerpi, priveau la şarpele de

aramă, se vindecau (Num. 21, 4 și urm.). Aceasta s-a făcut cu un rost anumit și anume : cei ce erau copleșiți de grijile pămîntești, de închinarea la idoli, de plăcerile (sugerate) de satan și de orice impietate, (erau obligați) în felul acesta, — fie și pentru puțin timp — să-și ridice privirea de la cele de jos către cele de sus, apoi de la acelea să se înalțe (cu gîndul și mai sus), către Cel Preaînalt ; sporind cîte puțin și devenind ființe superioare, să afle că El, (Dumnezeu) este superior întregii creaturi. De aceea și ție ți-a poruncit să devii sărac, să vinzi tot ce ai și să dai (prețul obținut) săracilor ; pentru că, chiar dacă ai vrea să te tîrăști, (ținîndu-ți privirea ațintită la cele de) pe pămînt, să nu poți (face aceasta). De aceea, cercetîndu-ți inima, să începi a spune în cugetul tău : «întrucît nimic nu avem pe pămînt, să ne îndreptăm (gîndul) către cer, acolo unde am depus comoara noastră». (Atunci, numaidecît), mintea ta începe să se ridice către cele înalte, începe a le căuta pe cele superioare și a spori întru ele.

9. Ce înseamnă aceasta : «Șarpele cel mort, care a fost pironit în vîrful lemnului, vindecă pe cei răniți ? Șarpele cel mort (care) biruia pe (șerpii) cei vii, era o preînchipuire a trupului Domnului. Pentru că El a ridicat și pironit pe lemnul crucii trupul pe care l-a luat din Maria și (așa) un trup mort a învins și a ucis pe șarpele cel viu care se tîra prin inima (omului). Mare minune este aceasta ! Șarpele cel mort a ucis pe cel viu ! Și în ce chip Moise a făcut un lucru nou, făcînd o asemănare a șarpelui celui viu, tot așa și Domnul a făcut un lucru nou din Maria și S-a îmbrăcat cu acesta. El nu și-a adus trupul Său din cer, ci Duhul cel ceresc, Care a intrat (în firea) lui Adam. (Trupul) luat (din Maria) s-a unit cu dumnezeirea, iar (dumnezeirea) a îmbrăcat trup omenesc, format din pîntecele (fecioarei). Și după cum, pînă în vremea lui Moise, Domnul n-a poruncit să se facă în lume un șarpe de aramă, (pe care privindu-l cei mușcați) de șerpi, să se vindece, tot așa nu s-a arătat în lume, pînă la (venirea) Domnului, un trup nou, fără de păcat, (izbăvitor al omenirii din moarte). Pentru că, după ce primul Adam a călcat porunca, moartea a împărățit peste toți fiii acestuia. (Dar odată cu întruparea Fiului lui Dumnezeu), a învins trupul cel mort pe șarpele cel viu. Acest lucru minunat este pentru iudei o pricină de sminteală, iar pentru neamuri o nebunie. Pentru că (iată) ce spune Apostolul : *«Noi propovăduim pe Isus Hristos cel răstignit, (care) pentru iudei este sminteală, iar pentru neamuri nebunie ; dar pentru noi cei care ne mîntuim (este) Hristosul lui Dumnezeu, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu»*. (I Cor. 1, 23, 24). Pentru că în trupul cel omorît este viața, izbăvirea și lumina. (Pentru că) prin trup se apropie Domnul de moar-

te și vorbește cu ea și îi poruncește să scoată sufletele din iad și să I le redea Lui.

10. Și iată, (auzind) acestea cel viclean și tulburîndu-se, se duce la slugile sale, adună toate puterile, strînge zapisele și (venind la Domnul) zice : «Iată, aceștia au ascultat de cuvîntul meu ; acești oameni ni s-au închinat nouă». Dar Dumnezeu fiind judecător drept și de data aceasta arată dreptatea Lui și zice : (Într-adevăr), a ascultat de tine Adam dar tu ai luat în stăpînire toate inimile (urmașilor) lui. A ascultat de tine omenirea, dar cu trupul Meu ce este aici ? Acesta este fără păcat. Acel trup al primului Adam ți-a fost dator și pe drept deții zapis (împotriva lui). Despre Mine, însă, toți mărturisesc că nu am păcat și că nu-ți datorez nimic. (Despre Mine) toți mărturisesc că sînt Fiul lui Dumnezeu. (Acest lucru) l-a mărturisit glasul care a venit din ceruri, pe pămînt, (zicînd) : «*Acesta este Fiul Meu Cel iubit ; de El să ascultați*» (Matei 17, 5 ; 3, 16). (Acest lucru) îl mărturisește Ioan : «*Iată mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii*» (Ioan 1, 29). Îl mărturisește Scriptura : «*Acesta păcat n-a făcut, nici nu s-a aflat întru El vicleșug* (Isaia 4, 9). Și (Eu, Iisus) : «*Iată, vine stăpînitorul lumii acesteia și nu va afla nimic la Mine*» (Ioan 14, 30). Dar tu însuți, satan, dai mărturie despre Mine și zici : «*Știu cine ești (ești) Fiul lui Dumnezeu*» (Marcu 3, 11). Și iarăși : «*Ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene ? Ai venit înainte de vreme să ne chinuiești ?*» (Matei 8, 29).

Trei mărturisesc despre Mine : (Dumnezeu Tatăl) care sloboade glas din ceruri, (oamenii) cei de pe pămînt, și tu însuți (satan). Deci, Eu răscumpăr trupul care ți-a fost vîndut prin Adam cel dintîi și nimicesc zapisele tale. Pentru că, Eu, fiind răstignit și coborîndu-Mă la iad, am plătit datoriile lui. De aceea îți poruncesc ție iadule, întunericule, ție moarte : «Scoate puterile cele rele umple-te de frică, lasă liber (neamul) cel închis al lui Adam.

11. Dar cînd auzi că în vremea aceea, Domnul a izbăvit sufletele din iad și din întuneric și coborînd la iad a făcut un lucru minunat, să nu socoți că aceste lucruri sînt departe de sufletul tău.

(Într-adevăr), primind omul (sfaturile) celui viclean, moartea are în stăpînire sufletele (urmașilor) lui Adam și ține închise gîndurile sufletului. De aceea, cînd auzi (vorbindu-se) despre morminte să nu te gîndești numai la cele ce se văd, pentru că și inima ta este o groapă și un mormînt. Pentru că atunci cînd începătorul răutății și îngerii lui se cuibăresc în el, fac drumuri și cărări pe care puterile lui satan (intră) și se plimbă în mintea și în cugetele tale, (care atunci) nu este (sufletul tău), un iad, o groapă și un mormînt, iar tu nu ești mort pentru Dumnezeu ? Acolo, în suflet, a ascuns satan argintul cel fără de preț ;

acolo a semănat semințele amărăciunii, pe acesta l-a dospit cu aluatul cel vechi și l-a făcut izvor de apă murdară.

(Împărtășindu-ne, deci, cu trupul lui Hristos), Domnul intră în sufletele celor care Îl caută, intră în adîncul iadului inimii și acolo poruncește inimii zicînd : «Scoate afară sufletele cele închise». El sfarmă pietrele cele grele, care zac deasupra sufletului, deschide mormintele și eliberează din temnița cea întunecoasă sufletul, care este mort cu adevărat.

12. (Să presupunem) că un om este legat cu lanțuri de mîini și de picioare și vine cineva care îi dezleagă lanțurile și-l lasă liber să meargă unde voiește ; la fel (dezleagă) Domnul și sufletul cel legat cu lanțurile morții, îi eliberează mintea și-i dă drumul să se odihnească în aerul cel dumnezeiesc.

Sau : un om a fost prins în vîltoarea unui rîu ; a fost dus la fund, s-a înnecat și zace mort în mijlocul unor fiare cumplite. Dacă cineva, neștiind să înnoate, vrea să-l salveze pe acesta, se înneacă și se pierde și el împreună cu acesta. Numai un înotător încercat poate să se scufunde în apă și să scoată pe cel înecat din mijlocul fiarelor. Apa însăși, cînd vede înotînd pe cel încercat, care știe (ce să facă), îl ajută pe acesta, și-l ridică spre păturile superioare. La fel este sufletul, cufundat în abisul întunericului și în adîncul morții ; este înecat și mort față de Dumnezeu, (zace) în mijlocul unor fiare cumplite.

Și cine (Altul) poate să se coboare în acele cămări și adîncuri ale morții și ale iadului (din inimă), dacă nu Acela care a făcut trupul ? El pătrunde în ambele părți : în adîncul iadului unde sufletul este ținut de către moarte, împreună cu cugetele lui — și scoate pe Adam cel mort din adîncul cel întunecat.

Moartea însăși prin încercarea (la care a supus) pe acest om, îi vine în ajutor, precum apa celui ce înota.

13. Că ce lucru greu este pentru Dumnezeu să ajungă pînă la moarte și pînă în sînul cel adînc al inimii și să recheme (la viață) pe Adam cel mort ? Că dacă în lumea de acum, în care sînt case și lăcașuri, — în care, locuiesc oamenii — și (locuri) unde (viețuiesc) fiare, lei, balauri și monștri otrăvitori ; iar soarele — care este o creatură, intrînd de pretutindeni (în ele) prin uși și prin ferestre, prin peșterile leilor și prin găurile șerpilor, iese apoi (din ele) și cu nimic nu se vatămă, cu cît mai mult Dumnezeu, Stăpînul tuturor lucrurilor intră în sălașuri, în casele și în sufletele oamenilor, unde s-a cuibărit moartea și eliberează de acolo pe Adam, (și întreg neamul său) fără să sufere ceva de la moarte ?

(La fel se întîmplă şi cu ploaia). Coborîndu-se din cer, ploia ajunge în locurile cele mai de jos ale pămîntului, umezeşte şi înviorează rădăcinile cele uscate şi produce acolo odraslă nouă.

14. Se deosebeşte (omul) care duce luptă şi război cu satan care are suflet zdrobit şi este (copleşit) de grijă, de durere şi de lacrimi de cel care trăieşte în apăsare.

Pentru că, în două situaţii se pot afla oamenii. Unul stăruie în astfel de lucruri, iar Domul este alături de el în luptă şi-l păzeşte. El Îl caută cu stăruinţă şi bate la uşă să I se deschidă. Iar dacă (un astfel de) frate se pare bun în această luptă, (aceasta se datoreşte faptului că) este susţinut de har. (Altul), însă, nu are nici o temelie, nu are frică de Dumnezeu, nu şi-a zdrobit inima, nici nu-şi stăpîneşte inima şi mădularele, pentru a nu umbla fără rînduială. Neintrînd în luptă, sufletul său este încă pierdut. Deci, se deosebeşte cel ce se află în luptă şi în necaz de cel ce nu ştie ce este lupta. (La fel se întîmplă cu) seminţele. Odată ce au fost aruncate în pămînt, (ele trebuie) să reziste la gheaţă, la iarnă şi la răceala aerului ; dar, la vremea cuvenită, sînt reînsufleţite şi odrăslesc.

15. Poate că satan spune inimii tale : «Iată cîte rele ai făcut ! Iată de cîte nebunii s-a umplut sufletul tău ! Eşti îngropat în păcate şi nu mai poţi să te mîntuieşti !» Face aceasta pentru a te duce la disperare, fiindcă nu-i place pocăinţa (în lume) şi vorbeşte în orice clipă sufletului, aşa cum vorbeşte un om cu un (alt) om. Tu, însă, răspunde-i : Am mărturia scrisă a Domnului că nu vrea moartea păcătosului, ci pocăindu-se, să se întoarcă de la calea răutăţii şi să fie viu. Că de aceea S-a coborît El (din ceruri) ca să mîntuiască pe cei păcătoşi, să învieze şi să ridice pe cei morţi, iar pe cei (ce se aflau întru întuneric) să-i lumineze. El, venind la noi, ne-a chemat să devenim cu adevărat fiii (Săi, să moştenim) cetatea cea sfîntă a păcii, viaţa care niciodată nu se sfîrşeşte şi slava cea nestricăcioasă. Se cuvine, deci, ca noi să dăm urmare acestui început bun : să stăruim în sărăcie, în (gîndul că sîntem) străini, pe pămînt, în nevoinţe, în rugăciuni către Dumnezeu, şi să batem la uşă cu încredere. Trupul este aproape de suflet, dar Domnul este şi mai aproape. (El poate) să vină şi să deschidă uşile cele închise ale inimii şi să ne dăruiască bogăţia cea cerească. El este bun şi iubitor de oameni, şi nemincinoase sînt făgăduinţele Sale. Numai dacă noi răbdăm pînă la sfîrşit şi Îl căutăm pe El. Slavă îndurărilor Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XII-A

Despre starea lui Adam : înainte de a călca el porunca lui Dumnezeu și după ce a pierdut chipul său cel ceresc. Omilia conține (deasemeni) și cîteva dezbateri foarte folositoare.

1. Călcînd porunca, Adam a pierdut în două privințe : în primul rînd că a pierdut bunul cel curat și frumos, (bunul cel mai de preț) al firii sale și anume faptul (de a fi fost creat) după chipul și asemănarea lui Dumnezeu ; în al doilea rînd, pierzînd chipul, (a pierdut puterea) în virtutea căruia, potrivit făgăduinței, îi era asigurată toată moștenirea cerească.

Să presupunem că o monedă, avînd chipul împăratului, este falsificată. Atunci aurul își pierde valoarea, iar chipul împăratului nu folosește (la nimic). Așa ceva a pățit și Adam. Pentru că lui i se pregătise o mare bogăție spre moștenire.

(Să presupunem, deasemeni), că există o mare moșie cu multe venituri, cu vie plină de roade, cu ogoare fertile, cu turme, cu aur și argint : așa era și vasul lui Adam înainte de călcarea poruncii, asemenea unei moșii de (mare) preț. Dar pentru că a avut cugete rele, a pierdut (bunurile care-i veneau) de la Dumnezeu.

2. Nu zicem că el a pierdut totul, că a murit și a dispărut. El a murit față de Dumnezeu, dar trăiește după firea sa. Iată, toată lumea umblă și se ocupă cu diferite treburi ; dar Dumnezeu îi cunoaște mintea și dorințele. De aceea, o privește și o trece cu vederea, nu se apropie de ea, pentru că nu cugetă nimic bineplăcut lui Dumnezeu. (În anumite locuri) se întîmplă să fie hanuri, bordeluri, locuri unde se săvîrșesc lucruri rele și fără rînduială. Oamenii cu frica lui Dumnezeu, trecînd prin preajmă, nu se îngrețoșează, pentru că văzîndu-le, nu le văd ; acestea sînt pentru ei ca niște lucruri moarte. La fel (privește) și Dumnezeu pe aceia care s-au depărtat de la cuvîntul și porunca Lui : Văzîndu-i, îi trece cu vederea și nu intră în comuniune cu ei, nici nu se odihnește în cugetele lor.

3. *Întrebare :* Cum poate să fie cineva sărac cu duhul, mai ales cînd simte că s-a schimbat, a progresat și a ajuns la o cunoaștere și o înțelegere, pe care nu le avea mai înainte ?

Răspuns : Cîtă vreme cineva nu dobîndește și nu progresează întru acestea, nu este, ci numai socotește despre sine, că este sărac cu duhul. Dar cînd ajunge la o astfel de înțelegere și progres, harul însuși îl învață — pe acela care este drept și ales al lui Dumnezeu — să fie sărac cu duhul, să nu se socotească pe sine că este ceva, (să socotească) sufletul său,fără de preț și de nimic. Chiar și cînd știe și are ceva, (să

se poarte) ca şi cînd nu ar avea şi nu ar şti nimic. Acest lucru (trebuie) să devină pentru mintea omenească întocmai ca un lucru firesc (ca o a doua natură). Nu vezi cum Avraam, deşi era alesul (lui Dumnezeu) zicea despre sine că este pămînt şi cenuşe ? (cf. Gen. 18, 27). Şi David, după ce a fost uns rege, cînd avea pe Dumnezeu cu el, ce a zis ? «*Vierme sînt şi nu om, batjocura oamenilor şi defăimarea popoarelor*» (Ps. 21, 7).

4. Deci, cei care voiesc să fie împreună-moştenitori cu aceştia şi împreună-cetăţeni ai cetăţii celei cereşti, şi să fie preaslăviţi împreună cu ei, sînt datori să fie smeriţi, să nu socotească despre ei că sînt ceva, ci să aibă inima zdrobită. Chiar dacă harul lucrează în creştini în chip diferit şi (chiar dacă) sînt diferite mădularele (Bisericii), totuşi, (creştinii) toţi aparţin aceleiaşi cetăţi, au acelaşi duh, vorbesc aceeaşi limbă, se cunosc unii pe alţii. Că după cum într-un trup sînt multe mădulare, dar unul este sufletul care le pune pe toate în mişcare, tot aşa unul este Duhul, care lucrează în toţi, în chip diferit, (încît toţi creştinii) aparţin aceleiaşi cetăţi şi (merg) pe aceeaşi cale.

Toţi drepţii au mers pe drumul cel strîmt şi plin de încercări, au fost prigoniţi, au fost puşi la cazne, au fost ocărîţi, (s-au îmbrăcat) în piei de capră, au trăit în peşteri şi în crăpăturile pămîntului (cf. Evr. 11, 37—38). Tot aşa şi Apostolii «*Pînă în ceasul de acum*», spune (Apostolul Pavel), «*flămînzim, însetăm, sîntem goi, ocărîţi şi pribegim*» (I Cor. 4, 11). Unora dintre ei li s-a tăiat capul ; alţii au fost răstigniţi, iar alţii, în diferite feluri au suferit. Dar Stăpînul lor şi al Profeţilor şi al Apostolilor, cum a vieţuit ? Nu ca şi cînd ar fi uitat de slava Sa divină ? El S-a făcut pildă nouă prin faptul că a fost ocărît, că a purtat coroană de spini pe cap, că a fost scuipat, că a fost pălmuit şi răstignit.

5. Iar dacă Dumnezeu aşa a vieţuit pe pămînt, se cuvine ca tu să-L urmezi. Aşa au vieţuit şi Apostolii şi Profeţii.

Noi, dacă vrem să fim zidiţi pe temelia Domnului şi a Apostolilor, datori sîntem să-i urmăm pe ei. Pentru că zice Apostolul (Pavel), în Duhul Sfînt : «*Fiţi imitatorii mei, precum şi eu sînt al lui Hristos*» (I Cor. 4, 16). Iar dacă tu iubeşti slava de la oameni, dacă vrei să ţi se ploconească (oamenii) şi dacă cauţi odihna, atunci te-ai abătut de la calea (lui Hristos).

Tu trebuie să te răstigneşti împreună cu Hristos, Cel ce e răstignit, să pătimeşti împreună cu Cel ce a pătimit, pentru ca astfel să fii preaslăvit împreună cu Cel ce S-a preaslăvit.

Este necesar ca mireasa să sufere împreună cu mirele pentru ca astfel să devină părtaşă şi împreună-moştenitoare cu Hristos.

Este cu neputință să intre cineva în cetatea sfinților, să se odihnească și să domnească în veci, la nesfîrșit, cu împăratul, evitînd suferințele, calea cea strîmtă, aspră și cu multe încercări.

6. *Întrebare :* De vreme ce Adam a pierdut chipul său cel propriu și ceresc, a mai fost părtaș la chipul cel ceresc și a mai avut pe Duhul Sfînt ?

Răspuns : Atîta timp cît Cuvîntul lui Dumnezeu era cu el, le avea pe toate. Pentru că Cuvîntul însuși era pentru el moștenire, îmbrăcăminte, slavă care îl acoperea și învățătură.

El i-a dat (lui Adam) puterea să dea nume la toate : pe acesta l-a numit cer, pe acesta soare, pe aceasta lună pe acesta pămînt, pe aceasta pasăre, pe acesta animal și pe acesta copac. După cum a fost învățat, așa le-a numit.

7. *Întrebare :* (Nu cumva) a avut el și o simțire și o comuniune a Duhului ?

Răspuns : Cuvîntul însuși fiind cu el, pe toate le avea : (avea) cunoaștere, moștenire și învățătură. Ce spune Ioan despre Cuvînt ? *«La început era Cuvîntul»* (Ioan 1, 1). Vezi că Cuvîntul era totul ? (Cuvîntul) era slava care (acoperea pe Adam) în afară. Dar să nu ne scandalizăm, cînd se spune că *«erau goi»* (Gen. 3, 23) pentru că nu-și vedeau goliciunea lor. Abia după ce au călcat porunca, au văzut că sînt goi și s-au rușinat.

8. *Întrebare :* Deci, înainte de călcarea poruncii, (oamenii) erau îmbrăcați în loc de veșmînt, cu slava lui Dumnezeu ?

Răspuns : După cum Duhul a lucrat prin profeți, i-a învățat, s-a aflat înlăuntrul lor și s-a arătat în afara lor, la fel, Duhul, atunci cînd a voit, a fost cu Adam, l-a învățat și i-a spus : «Fă așa, spune așa». Căci Cuvîntul era totul pentru (Adam) și cît timp a stăruit în porunca (Lui), a fost prieten cu Dumnezeu. Ce este de mirare, că întru acestea fiind, (Adam) a călcat porunca ? Și cei care s-au umplut de Duhul Sfînt au gîndurile lor firești și voință (liberă) ca să consimtă (cu ele). La fel și acesta : deși era cu Dumnezeu în paradis, cu voia sa a călcat porunca și a ascultat de cel viclean. (Subliniem), însă, că și după călcarea poruncii a avut cunoștință.

9. *Întrebare :* Cel fel (de cunoștință) ?

Răspuns : Cînd este prins un tîlhar (și dus) la tribunal, judecătorul, începînd a-l judeca, îl întreabă : «Atunci cînd ai săvîrșit (aceste) rele, n-ai știut că vei fi prins și ucis ?» El nu îndrăznește să spună că n-a știut ; pentru că știe și fiind pedepsit, de toate își amintește și pe toate le mărturisește.

Iar cel ce desfrînează nu știe că face rău ? Și cel ce fură nu știe că păcătuiește ? Deasemeni, lăsînd la o parte Scripturile oamenii nu știu, din cugetarea lor firească, că există Dumnezeu ? Ei nu vor putea să spună în ziua aceea (a judecății) : «N-am știut că există Dumnezeu». Pentru că tunetele și fulgerele venite din cer (le spun) : «Să știți că există Dumnezeu, care conduce lumea». Dar ce strigau demonii ? *«Tu ești Fiul lui Dumnezeu. De ce ai venit să ne chinuiești înainte de vreme ?»* (Matei 8, 29). Și în mărturisirile (lor demonii) zic : «Tu mă arzi, tu mă arzi» : (Primii oameni) n-aveau idee de pomul cunoștinței binelui și răului ; (însă) călcarea poruncii de către Adam, le-a dat (această) cunoștință.

10. Și pentru că fiecare întreabă : În ce stare era și ce a făcut Adam, care a primit cunoștința binelui și a răului. Să ascultăm ce spun Scripturile. (Ele spun) că era în cinste și întru curăție, dar călcînd porunca, a fost scos din paradis și Dumnezeu S-a mîniat pe el. Atunci cunoaște el pe cele bune ale lui (Dumnezeu) și dîndu-și seama de răul (făcut) se ferește să nu mai greșească ca să nu cadă în osîndă morții.

Cunoaștem (din aceleași Scripturi) că toate creaturile lui Dumnezeu de el sînt conduse. (Este firesc acest lucru), pentru că El a făcut cerul, pămîntul, animalele, tîrîtoarele, fiarele pe care le vedem și al căror număr nu-l știm. Nimeni dintre oameni nu cunoaște acest lucru, afară numai de Dumnezeu, care este în toate, chiar și în puii din pîntecele animalelor. El cunoaște chiar și pe cele de sub pămînt și pe cele de deasupra cerurilor.

11. Lăsînd, deci, pe cele (pămîntești) mai mult să căutăm, ca niște iscusiți negutători, să dobîndim moștenirea cea cerească și pe cele de folos sufletelor noastre ; să învățăm a dobîndi bunurile care rămîn (totdeauna) la noi.

Dacă tu, om fiind, începi să cercetezi gîndul lui Dumnezeu și să zici : «Am aflat și am înțeles (tainele lui Dumnezeu) ; pui mintea (ta) cea omenească, mai presus de gîndul lui Dumnezeu, (obiectul cercetării tale). Și amarnic te rătăcești. Pentru că, cu cît vrei, cu mintea ta, să cercetezi și să pătrunzi (tainele lui Dumnezeu) pe atît intri într-un adînc (de nepătruns) și nu înțelegi (nimic). Chiar și întrebările care îți vin (în minte referitor la) ce se întîmplă zilnic cu tine și cum sînt de necuprins și fără răspuns.

(Răspunsul lor este în Scripturi. El trebuie) primit cu bucurie și cu credință. (Te întreb) : Ai putut să-ți cunoști sufletul, de cînd te-ai născut și pînă acum ? (Dacă da), atunci spune-mi ce gînduri ți-au încolțit în minte, de dimineața pînă seara ! Spune-mi gîndurile tale din cursul a trei zile. Desigur, nu poți acest lucru. Iar dacă gîndurile sufle-

tului tău nu le poţi cuprinde, cum vei putea cuprinde cugetele şi gîndirea lui Dumnezeu?

12. Dar tu, oricîtă pîine îţi trebuie, mănîncă; apoi, lăsînd tot pămîntul, du-te la ţărmul rîului şi oricîtă apă îţi trebuie, bea, dar să nu cercetezi de unde vine (rîul) şi cum curge! Sîrguieşte-te a-ţi vindeca piciorul tău (cel bolnav, pentru a merge bine) şi neputinţa ochiului tău ca să vezi lumina soarelui. Să nu cercetezi cîtă lumină are soarele şi în ce zodie răsare. Ceea ce ţi se dă spre folosinţă, primeşte!

(Pentru a vedea faptele minunate ale lui Dumnezeu) nu este nevoie să te urci pe munţi şi să afli cîţi asini şi cîte sălbăticiuni pasc acolo. Priveşte pruncul! Se apropie de sînul mamei, suge şi se hrăneşte. Nu ştie să cerceteze rădăcina sau izvorul, de unde vine acesta. El suge laptele şi goleşte tot sînul, însă după aceea sînul iarăşi se umple. Acest lucru nu-l cunoaşte nici pruncul, nici mama lui, deşi laptele vine din toate mădularele ei.

Dacă Îl cauţi pe Domnul în adîncuri, acolo Îl afli pe El făcînd semne (minunate). Dacă Îl cauţi în groapă, acolo Îl afli pe El în mijlocul celor doi lei, păzind pe dreptul Daniel. Dacă Îl cauţi pe El în foc, acolo Îl afli, ajutînd pe robii Săi. Dacă Îl cauţi pe El în munte, acolo Îl afli împreună cu Moise şi Ilie. Deci, pretutindeni este: sub pămînt, deasupra cerurilor şi în noi.

La fel şi sufletul, aproape de tine este, înăuntru şi în afara ta este. Pentru că unde voieşti, acolo este mintea ta: în ţări îndepărtate, la răsărit, la apus, sau în cer.

13. Să căutăm, deci, în primul rînd, să avem în noi semnul şi pecetea Domnului. Pentru că în vremea judecăţii, atunci cînd se va face separarea (oamenilor de către) Dumnezeu, cînd toate neamurile pămîntului, (provenite din spiţa) lui Adam, se vor aduna, iar păstorul va chema turma sa, (atunci toţi) cîţi vor avea semnul, vor cunoaşte pe păstorul lor, iar păstorul va cunoaşte pe cei care au pecetea Sa şi îi va aduna dintre toate neamurile. Aceştia vor auzi glasul Lui şi Îl vor urma pe El. Lumea va fi împărţită în două (turme): o turmă întunecată va merge în focul cel veşnic şi alta luminoasă va merge către odihna cea cerească. Pentru că (lucrul) pe care-l avem acum în suflete, (atunci) se va descoperi, va lumina şi va îmbrăca întru slavă trupurile (noastre).

14. După cum în timpul lunii Aprilie, rădăcinile îngropate în pămînd odrăslesc şi dau la iveală frunze, flori şi fructe — şi se fac vădite atît rădăcinile cele bune, cît şi cele care dau spini — aşa (va fi) şi în ziua aceea: faptele pe care le-a săvîrşit fiecare cu trupul său se vor

vădi şi se vor arăta atît cele bune cît şi cele rele. Atunci va avea loc judecata şi deplina răsplătire.

Pe lîngă hrana aceasta cea văzută, există o altă hrană (nevăzută). Atunci cînd Moise s-a suit pe munte, a postit 40 de zile. S-a suit om şi s-a coborît purtător de Dumnezeu. Iată, luăm seama la noi : dacă trupul nu este susţinut cu hrană, în puţine zile se prăpădeşte. Acesta, însă, 40 de zile postind ,s-a coborît mai puternic decît toţi. (S-a întîmplat aceasta), pentru că trupul său a fost hrănit de Dumnezeu : (nu cu hrana cea văzută, ci cu altă hrană), cu o hrană cerească. Această hrană a fost Cuvîntul lui Dumnezeu. (Din cauza ei) chipul său era (plin) de slavă. Faptul care s-a întîmplat atunci era o preînchipuire (a lucrurilor viitoare) ; slava aceea străluceşte acum, înlăuntru, în inimile creştinilor (iar la înviere va acoperi trupurile lor). Pentru că, la înviere, trupurile înviate, cu o altă îmbrăcăminte, (cu o îmbrăcăminte dumnezeiască) vor fi acoperite, şi cu o hrană cerească se vor hrăni.

15. *Întrebare :* Ce înseamnă cuvintele : «Femeia să nu se roage cu capul descoperit» ? (I Cor. 11, 5).

Răspuns : Pe vremea Apostolilor, femeile aveau, în loc de basma, pletele despletite. De aceea a venit Domnul şi Apostolii în lume ca s-o înveţe modestia.

Femeia a devenit simbol al Bisericii.

Şi după cum acelea, în vremea aceea, purtau în loc de basma pletele despletite, la fel şi Biserica îmbracă şi înfăşoară pe fiii ei cu veşminte divine şi slăvite.

Israelul cel de demult al Bisericii o adunare era, iar aceasta era adumbrită de Duhul ; în loc de strălucire (Israeliţii) erau îmbrăcaţi în Duhul, deşi nu (totdeauna) ei L-au urmat.

Cu cuvîntul Biserică se desemnează atît (un grup de) mai multe suflete, cît şi un singur suflet. Pentru că sufletul, adunîndu-şi gîndurile devine Biserică a lui Dumnezeu. Zicînd că sufletul a venit în comuniune şi s-a amestecat cu mirele, cel ceresc, înţelegem atît pe sufletele cele multe cît şi pe fiecare suflet în parte. Pentru că, profetul vorbind despre Ierusalim : *«Te-am aflat pustiu şi gol şi te-am îmbrăcat»* şi celelalte, (Iez. 16, 6) ca despre o persoană a vorbit.

16. *Întrebare :* Ce înseamnă (cuvintele) pe care Marta le-a spus Domnului, referitor la Maria : *«Eu cu multe mă nevoiesc, iar ea şade lîngă Tine»* (Luca 10, 40).

Răspuns : Ceea ce Maria ar fi trebuit să răspundă Martei, (acel lucru), luîndu-i-o înainte, i-a răspuns Domnul : (i-a răspuns) că ea, (Maria), pe toate lăsîndu-le, s-a aşezat la picioarele Sale şi a lăudat pe

Dumnezeu toată ziua. Şi ce recompensă a primit pentru iubirea ei ! Dar pentru ca cuvîntul lui Dumnezeu să-ţi fie şi mai clar, ascultă ! Dacă iubeşte cineva pe Iisus, Îi ascultă cu luare aminte cuvîntul ; şi nu numai Îi ascultă cuvîntul, ci Îl şi iubeşte. Şi rămînînd în iubire, Dumnezeu se şi gîndeşte să răsplătească acel suflet pentru iubirea lui, deşi omul nu ştie ce-i va da Dumnezeu şi (prin urmare) ce va primi. Mariei, care Îl iubea şi stătea la picioarele Lui, nu i-a dat ceva obişnuit, ci (i-a dat) o putere ascunsă, din însăşi fiinţa Lui. Pentru că cuvintele înseşi pe care Dumnezeu le grăia în linişte Mariei erau un anumit duh şi (conţineau) o anumită putere. Aceste cuvinte pătrunzînd în inimă, (precum) sufletul în suflet şi duhul în duh, de putere dumnezeiască s-a umplut inima ei. (Pătrunzînd în inimă), acea putere, în mod firesc, rămîne acolo şi devine un bun care nu se ia. De aceea, Domnul ştiind ce i-a dat, (Mariei), a zis (Martei) : *«Maria, partea cea bună şi-a ales»* (Luca 10, 42). Mai pe urmă, însă cele ce făcuse cu plăcere Marta, slujind (pe Domnul), i-au adus şi ei acel dar.

17. Ce este de mirare, dacă cei ce s-au apropiat şi s-au alipit cu trupul de Domnul au primit acea putere ? (Să ne amintim că şi atunci) cînd Apostolii vesteau cuvîntul (Evangheliei) s-a pogorît Duhul Sfînt peste cei ce credeau. Corneliu a primit putere de la cuvîntul pe care l-a auzit. Cu cît mai mult atunci cînd Domnul a vorbit fie Martei, fie lui Zaheu, fie femeii celei păcătoase — care despletindu-şi părul, ştergea cu el picioarele Lui — fie samarinencii, fie tîlharului, cuvîntul Său a devenit putere şi Duhul Sfînt S-a amestecat cu sufletele lor. Şi în vremea noastră, cei ce iubesc pe Dumnezeu, cei ce părăsesc totul şi stăruiesc în rugăciune, află în ascuns (lucrurile) pe care nu le ştiu. Adevărul însuşi li se arată şi învaţă, potrivit cu dorinţa lor, (Pentru că Mîntuitorul a zis) : *«Eu sînt Adevărul»* (Ioan 14, 6).

Înainte de înviere, stînd în preajma Domnului, Apostolii au văzut semne mari (şi minunate ; au văzut) cum erau curăţiţi leproşii şi cum erau înviaţi morţii. Nu ştiau, însă, cum puterea cea divină petrece şi slujeşte în inima lor şi că ei trebuiau să renască duhovniceşte, să se unească cu Duhul cel ceresc şi să devină o zidire nouă. Ei iubeau pe Domnul pentru semnele pe care le făcea ; de aceea, Domnul le-a zis : De ce vă minunaţi de (aceste) semne ? Eu vă (voi) da o moştenire (mult mai mare), aşa cum nu este în toată lumea.

18. Pînă în momentul cînd a înviat din morţi şi a ridicat trupul Său, pentru noi, mai presus de ceruri, ucenicii erau uimiţi de cuvintele Lui. Atunci însă, Duhul (Sfînt), Mîngîietorul, a intrat şi S-a amestecat cu sufletele lor şi Adevărul însuşi S-a descoperit sufletelor credincioase.

Omul cel ceresc a venit în comuniune cu omul tău (cel pămîntesc).

Toți aceia care slujesc pe Dumnezeu cu osîrdie și împlinesc totul din zel, credință și iubire față de El, ajung la cunoașterea adevărului. Pentru că Domnul se arată sufletelor lor și-i învață purtarea Duhului Sfînt.

Slavă și închinăciune Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XIII-A

Ce rod pretinde Dumnezeu de la creștini ?

Dumnezeu a creat pe toate cele ce se văd și le-a dat oamenilor spre odihnă și desfătare. (Le-a mai dat) acestora și legea dreptății. Însă de la venirea lui Hristos, Dumnezeu cere (de la oameni) alt fruct și altă dreptate. (Și anume) : curăția inimii, conștiință bună, cuvinte folositoare, gînduri curate și bune, (într-un cuvînt) toate realizările sfinților. Pentru că zice Domnul : *«De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a cărturarilor și a fariseilor, nu veți putea intra în împărăția cerurilor. În lege s-a scris : Să nu săvîrșești adulter», Eu, însă, vă spun vouă : nici să nu poftești (femeia aproapelui tău), nici să te mînii (pe el)»* (Matei 5, 20 ș.u.).

Deci, se cuvine ca acela care vrea să fie prieten al lui Dumnezeu să se ferească de întinăciunea păcatului și de focul cel veșnic, care este în noi. Acest fapt ne face vrednici de împărăția (lui Dumnezeu).

Slavă îndurării și bunei voiri arătată (către noi) a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh. Amin.

OMILIA A XIV-A

Cei care-și îndreaptă cugetele și mintea către Dumnezeu fac acest lucru în speranța de a li se lumina ochii inimii. La rîndul Său, Dumnezeu, pe unii ca aceștia (care-și duc viața) în cea mai mare sfințenie și curăție, îi învrednicește de (descoperirea) tainelor Sale și le transmite din harul Său. (În continuare se arată) ce trebuie să facem dacă vrem să obținem bunurile cerești. (Apoi), Apostolii și Profeții sînt asemănați cu razele soarelui, care intră pe fereastră. (În sfîrșit, în omilie se arată care este domeniul lui satan și care este (domeniul) îngerilor, (conchizîndu-se) că amîndouă sînt neperceptibile și nevăzute.

1. Toate lucrurile cele văzute, săvîrșite în această lume, se fac cu speranța împărtășirii de (rezultatul) ostenelilor. Dacă cineva nu se bucură din plin de (rezultatul) ostenelilor sale (munca) nu-i este de nici un folos. Agricultorul seamănă cu speranța (obținerii) roadelor ; din

cauza acestei nădejdi suferă osteneli. (Căci) zice (apostolul) : *«Cel ce ară, ară cu nădejdea (că va obține roade)»* (I Cor. 9, 10) ; iar cel ce-și ia soție (face acest lucru) cu speranța că va avea moștenitor. Neguțătorul apucă drumul mării și este gata să moară pentru cîștig. La fel (se întîmplă) cu acela care se preocupă de împărăția cerurilor, cu speranța de a i se lumina ochii inimii : se leapădă de lucrurile lumești și stăruind în rugăciuni și cereri, așteaptă ca Domnul să vină, să i se arate și să-l curețe de păcatul care locuiește întru el.

2. (Unul ca acesta), însă, nu are încredere în ostenelile și în purtarea sa, pînă cînd dobîndește cele sperate și pînă cînd vine Domnul și locuiește în el, în toată simțirea și lucrarea Duhului. Dar cînd gustă din bunătatea Domnului și se desfată de roadele Duhului, cînd vălul întunericului se ridică și i se arată lumina lui Hristos, atunci, încredințat fiind că are cu el pe Domnul, (se bucură) cu bucurie mare, după cum neguțătorul se bucură atunci cînd cîștigă. (Pînă atunci), însă, are de dus luptă și (este încercat de) teama de tîlhari și de duhurile răutății ; (trebuie să ia aminte) ca nu cumva trîndăvindu-se să piardă (rodul) ostenelii, pînă cînd se va învrednici de împărăția cerurilor, de Ierusalimul cel de sus.

3. Să rugăm, deci, și noi pe Dumnezeu să ne dezbrace de omul cel vechi și să ne îmbrace în Hristosul cel ceresc, încă de acum, pentru că, umplîndu-ne de bucurie și povățuiți fiind de El, să petrecem în liniște deplină. Domnul, pe cînd voia să ne inspire gustul împărăției (Sale), a zis : *«Fără Mine nu puteți să faceți nimic»* (Ioan 15, 5). Dar El și prin Apostoli a știut să lumineze pe mulți. Aceștia fiind creaturi, îi educau (pe oameni) ca pe niște confrați.

A deveni frate și fiu al lui Hristos, a se îndrepta inima și cugetele către Dumnezeu, înseamnă a face ceva deosebit în comparație cu ceilalți oameni. Atunci Dumnezeu ne pune în inimă, în taină, viața și ajutorul (Său) și i se oferă inimii cu încredere. Pentru că atunci cînd (omul) consacră lui Dumnezeu pe cele ascunse, adică mintea și cugetele, cînd nu se preocupă, nici nu gîndește la altceva, ci (doar către Dumnezeu) se silește, atunci Domnul îl învrednicește de (descoperirea) tainelor, întru sfințenie și curăție mare și îi dă lui hrană cerească și băutură duhovnicească.

4. După cum un om, avînd avere multă, robi și fii, altă hrană dă robilor și alta dă fiilor săi, născuți din el ; pentru că fiii moștenesc pe tatăl lor, stau la masă cu el și sînt asemenea lui ; la fel și Hristos, Stăpînul cel adevărat — care pe toți i-a creat și hrănește (atît pe cei buni cît) și pe cei răi și nemulțumitori — pe fiii Săi, pe care i-a născut din El, cărora le-a transmis harul Său, în care Domnul a luat chip, îi face

părtași la odihna, hrana și băutura Sa, deosebit de ceilalți oameni. (Mai mult decît atît), pe Sine însuși se dă (spre a fi mîncat) de cei care trăiesc în armonie cu (El), Tatăl lor, precum zice Domnul : *«Cel ce mănîncă trupul Meu și bea sîngele Meu, întru Mine rămîne și Eu întru El și moarte nu va vedea»* (Ioan 6. 54). Pentru că aceia care au moștenirea cea adevărată, sînt ca niște fii născuți din Tatăl cel ceresc și petrec în casa Tatălui (lor), precum zice Domnul : *«Robul nu rămîne în casă în veac, pe cînd Fiul rămîne în veac»* (Ioan 8, 35).

5. Deci, dacă și noi voim a ne naște din Tatăl cel ceresc, se cuvine să facem ceva mai mult decît ceilalți oameni ; (să arătăm) sîrguință, luptă, zel, iubire, bună purtare, credință și frică (de Dumnezeu) ; ca unii care voim să dobîndim niște bunuri atît de mari și să moștenim pe Dumnezeu. *«Pentru că Domnul este partea mea de moștenire și a paharului meu»* (Ps. 15, 5).

În acest caz, văzînd Domnul bunăvoința și răbdarea noastră, Se milostivește de noi. (Prin trimișii Săi) ne curăță cu cuvîntul cel ceresc ; cugetele noastre cele pervertite și moarte (în păcat) le ridică și le înviază prin buna purtare și învățătura acestora.

O creatură hrănește și dă viață altei creaturi.

Precum norii, ploaia și soarele, creaturi fiind, dau viață boabelor de grîu și de orz ; precum lumina pătrunde prin fereastă, iar soarele își slobozește razele peste tot pămîntul, la fel erau și profeții. Ei, însă, erau luminători doar ai casei lui Israel ; pe cînd Apostolii erau aștri care-și trimiteau razele în toate părțile lumii.

6. (După cum în lume) este (un loc), pămîntul, pe care locuiesc patrupedele și un loc, aerul, în care umblă și trăiesc păsările ; iar dacă acestea vor să stea și să umble pe pămînt, vînătorii le prind ; și un loc al peștilor, apa mării ; și fiecare (viețuitoare) își are locuința, hrana, locuința, în locul unde s-a născut : pe pămînt, în apă, (sau în aer) ; la fel este un loc și o patrie a lui satan, unde viețuiesc, umblă și se odihnesc puterile întunericului și duhurile răutății. Există, însă, și un loc luminos al Dumnezeirii, unde umblă și se odihnesc oștirile îngerilor și duhurile sfinților. Dar nici locul cel întunecat (al lui satan) nu poate fi văzut cu ochii acestui trup, nici experiat (prin simțuri) ; nici locul cel luminos al Dumnezeirii nu poate fi văzut cu ochii trupești, nici experiat (prin simțuri). Celor duhovnicești, însă, prin mijlocirea ochiului inimii, se arată atît locul satanic al întunericului, cît și cel luminos al Dumnezeirii.

7. Potrivit învățăturii celor din afara (Bisericii), există munți de foc și în acel foc există animale asemănătoare cu oile. Pentru a le prinde, vînătorii fac roți de fier, atîrnă de ele undițe și le aruncă în

foc, pentru că ele au focul drept băutură, odihnă, creştere, loc de viaţă şi toate celelalte. Dacă le introduce cineva în alt mediu, pier ; dacă îmbrăcămintea lor se murdăreşte, nu se spală în apă, ci în foc, iar aceasta se face mai curată şi mai albă. Asemenea (acelor vietăţi) sînt creştinii. Ei au acel foc ceresc drept mîncare şi (loc de) odihnă ; acel (foc) îi curăţeşte, îi spală şi le sfinţeşte inima ; acel foc îi face să crească ; acel foc este pentru ei aer şi viaţă. Dacă ies din el, sînt ucişi de duhurile cele viclene. Pentru că, după cum acele animale scoase din foc, mor ; după cum (mor) peştii (scoşi) din apă ; după cum patrupedele aruncate în mare se îneacă ; după cum păsările care se lasă pe pămînt sînt prinse de vînători, la fel şi sufletul, care nu rămîne în locul acela, se înăbuşe şi piere ; este prins de puterile duşmane şi nimicit dacă nu are acel foc divin drept mîncare şi băutură, îmbrăcăminte, curăţie a inimii şi sfinţenie a sufletului. Cît despre noi, să căutăm cu sîrguinţă şi (să aflăm) dacă am fost semănaţi în locul acela cel nevăzut şi dacă am fost sădiţi în via cea cerească. Slavă îndurărilor Sale. Amin.

OMILIA A XV-A

Această omilie învaţă amănunţit cum trebuie să se poarte sufletul faţă de mirele său, Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii, (cum trebuie să trăiască) în sfinţenie, neîntinare şi curăţie. Cuprinde apoi unele chestiuni pline de multă învăţătură, cum este (aceea) dacă la înviere toate mădularele vor învia. (În sfîrşit, cuprinde) multe altele : despre rău, despre har, despre libertatea voinţei şi despre vrednicia neamului omenesc.

1. Să ne închipuim că un bărbat foarte bogat, un împărat plin de slavă, îndrăgeşte o femeie săracă, ce nu are (altă avere) decît numai trupul ei şi o ia de soţie. Aceasta arată toată cinstea şi iubirea faţă de bărbatul ei. Şi iată că acea femeie săracă şi lipsită de toate, devine stăpînă peste întreaga avere a bărbatului ei. Dar dacă săvîrşeşte ceva ce nu trebuie şi se poartă cum nu trebuie în casa bărbatului ei, atunci, cu necinste şi cu ocară este dată afară ; (ieşind), ea îşi pune amîndouă mîinile pe cap, precum se spune în legea lui Moise despre femeia cea nesupusă, care nu foloseşte bărbatului ei. Atunci, dispreţuită fiind pentru nesocotinţa ei şi gîndindu-se ce bogăţie a pierdut şi din ce mărire a căzut, o cuprinde o adîncă întristare şi tulburare.

2. La fel este şi cu sufletul, pe care Hristos, Mirele cel ceresc şi-l logodeşte cu mireasă — în vederea comuniunii tainice şi divine cu El — (sufletul care) gustă din bogăţia cea cerească. Se cuvine (ca acesta) să arate multă sîrguinţă pentru a se face plăcut mirelui său Hristos ;

să îndeplinească cum trebuie slujba încredințată lui de Duhul, să placă întru toate lui Dumnezeu, să nu-L întristeze cu nimic pe Duhul, să arate cuminţenia şi iubirea cuvenită către El, să se poarte bine în casa Împăratului ceresc, potrivit harului care i s-a dat. (În cazul că se poartă aşa), iată că un astfel de suflet devine stăpîn peste toate bunurile Domnului, iar slava Dumnezeirii îmbracă trupul Său. Dacă, (din contră), greşeşte cu ceva, dacă în slujba (încredinţată lui) săvîrşeşte ceva ce nu trebuie, dacă face cele ce nu plac (Mirelui), nu ascultă de voia Lui, nici nu colaborează cu harul Duhului, care se află în el, atunci este dezbrăcat de cinste şi (este îmbrăcat) cu ocară, este îndepărtat de la (izvorul) vieţii, ca unul care s-a făcut nevrednic de acesta şi de comuniunea cu Împăratul cel ceresc. Atunci, întristarea şi durerea încearcă pe toţi sfinţii şi pe puterile cele raţionale pentru acest suflet : îngerii, puterile, apostolii, profeţii şi martirii plîng pentru el.

3. Şi după cum — aşa cum zice Domnul — «*bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte*» (Luca 15, 7), tot aşa întristare multă şi plîngere se face în cer pentru un suflet care cade de la viaţa cea veşnică ; după cum, atunci cînd pe pămînt moare un om de seamă, este dus la groapă de către fraţii, rudele, prietenii şi cunoscuţii săi cu cîntece (funebre), cu plînset şi tînguire, tot aşa, pentru sufletul acela (care se pierde) plîng şi se tînguiesc toţi sfinţii. La aceasta se referă undeva Scriptura, cînd zice : «*A căzut bradul, întristaţi-vă cedrii*» (Zah. 11, 2). Atîta timp cît Israel părea că place Stăpînului — deşi niciodată n-a plăcut pe cît ar fi trebuit — un nor îl adumbrea, un stîlp de foc îi lumina calea, marea s-a văzut despicîndu-se înaintea lui şi apa limpede a izvorît (pentru el) din piatră. Dar cînd mintea şi voia lor s-a abătut de la Dumnezeu, atunci ei au fost lăsaţi în seama şerpilor şi a duşmanilor lor, care i-au dus în robii cumplite şi i-au supus la încercări amare. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu sufletele noastre şi acest lucru este arătat, în chip tainic, la profetul Ieremia. (Vorbind) despre un astfel de suflet, (prezentat) în chipul Ierusalimului, Duhul zice : «*Te-am găsit gol şi pustiu, cu apă te-am spălat de necurăţia ta cu haină te-am îmbrăcat, brăţări am pus la mîinile tale şi te-ai făcut vestit între toate neamurile. Făină de grîu, untdelemn şi miere ai mîncat, dar în cele din urmă ai uitat de binefacerile Mele, te-ai dus după amanţii tăi şi te-ai tăvălit în ruşine*» (Iez. 16, 6).

4. Aşa ceartă Duhul pe sufletul (acela) care, prin har a cunoscut pe Dumnezeu, (pe acel suflet) care a fost curăţit de păcatele sale de mai înainte, a fost împodobit cu podoabele Duhului, s-a împărtăşit de hrana voinţa şi dragostea cuvenită faţă de Hristos, Mirele cel ceresc. (Un astfel de suflet) este îndepărtat şi despuiat de viaţa de care cîndva se

făcuse părtaş. Pentru că satan poate să se ridice, să se războiască şi să doboare şi pe cei ce au ajuns la un înalt grad (de desăvîrşire), pe cei care au cunoscut pe Dumnezeu în har şi putere. Se cuvine, deci, să ne luptăm şi să ne păzim (de uneltirile celui viclean) şi cu toată înţelepciunea şi frica «*să lucrăm mîntuirea noastră*» (Filip. 2, 12), precum s-a scris. (Voi toţi), cîţi v-aţi făcut părtaşi ai Duhului lui Hristos, să nu vă arătaţi dispreţuitori (faţă de El) în nici un lucru, fie mic, fie mare, şi să nu insultaţi harul Duhului, pentru ca să nu pierdeţi viaţa, ai cărei părtaşi deja v-aţi făcut.

5. (Cele spuse) le voi adeveri iarăşi cu pilda altui om. Atunci cînd un sclav intră în palat să slujească, el intră gol, (fără instrumènte), dar primeşte din vasele împăratului şi cu acestea îi slujeşte. Se cuvine, însă ca el să fie cu multă luare aminte, ca să nu servească la masă precum nu trebuie, (adică) să nu aducă la masa împăratului alte bucate în locul celor rînduite — ci să le aducă după rînduială (la început) pe cele dintîi, (apoi) pe cele din urmă. Dacă, însă, din neştiinţă sau neatenţie nu slujeşte pe împărat precum se cuvine, el se face vinovat de moarte şi se află în pericol. Tot aşa şi sufletul, care slujeşte lui Dumnezeu în har şi duh, are trebuinţă de mult discernămînt şi cunoaştere, ca nu cumva să greşească faţă de vasele lui Dumnezeu, adică faţă de Duhul, (şi ca nu cumva) voia lui să nu concorde cu harul. Pentru că există o slujire în Duh, care se săvîrşeşte în chip tainic în omul cel lăuntric. Domnul este slujit de suflet cu vasele sale, adică cu propriul Său Duh. Fără vasele Sale, adică fără har este imposibil să slujească cineva lui Dumnezeu, adică să împlinească întru totul voia lui Dumnezeu.

6. Chiar şi cînd primeşte harul, şi atunci (sufletul) trebuie să arate înţelepciune şi discernămînt. Cerîndu-le, şi acestea i le dă Dumnezeu, ca să-L slujească, după cuviinţă, în Duh. Se cuvine, însă, să nu se lase stăpînit de răutate şi să greşească, sau abătut de neştiinţă, îndrăzneală sau neglijenţă să calce voia Stăpînului şi să facă ceea ce nu trebuie.

Pentru că pe un astfel de suflet îl aşteaptă pedeapsa, plînsetul şi moartea. Acest lucru îl spune şi dumnezeiescul Apostol, (zicînd) : «*Ca nu cumva altora propovăduind, eu însumi să mă prefac netrebnic*» (I Cor. 9, 27).

Vezi, deşi era Apostol al lui Dumnezeu, cîtă teamă avea ? Să-L rugăm, deci, pe Dumnezeu, noi, cîţi ne-am împărtăşit de harul Său, (să ne întărească) să-L slujim după voia Lui şi să nu vieţuim cu cuget defăimător ; pentru ca, vieţuind după voia Lui şi aducîndu-I slujbă duhovnicească după voia Lui, să moştenim viaţa cea veşnică.

7. Se întîmplă ca atunci cînd cineva este bolnav să aibă celelalte mădulare sănătoase : un ochi să vadă un alt mădular (să-şi împlinească slujba), dar celelalte mădulare să sufere. La fel este şi în cele duhovniceşti : este posibil să aibă cineva sănătoase trei mădulare ale duhului, dar să nu fie desăvîrşit. Vezi cîte trepte şi grade ale duhului, (ale desăvîrşirii) există ! (Atîtea) în cîte feluri se desface şi se subţiază răul, iar aceasta nu odată (se întîmplă).

Toate pronia şi iconomia Domnului ; faptul că răsare soarele, că (există) toate creaturile, (toate) s-au făcut, pentru a alcătui o împărăţie a păcii şi înţelegerii, pe care o vor moşteni cei aleşi.

8. Datori sînt, deci, creştinii să se lupte în orice privinţă şi să nu judece pe nimeni : nici pe desfrînata care-i stă în cale, nici pe păcătoşi, nici pe cei fără rînduială, ci să privească la toţi cu gînd nevinovat şi ochi curat, să devină pentru ei un fapt firesc şi obişnuit acela de a nu defăima pe nimeni, de a nu osîndi, de a nu urî sau de a iscodi pe cineva. De vezi pe cineva cu un ochi, să nu-l judeci în inima ta, ci să-l priveşti ca pe un om sănătos ; pe cel ciung să-l priveşti ca şi cînd n-ar fi ciung ; pe cel şchiop ca şi cînd (ar merge) drept ; pe cel paralitic ca şi cînd ar fi sănătos. Pentru că aceasta înseamnă să ai inima curată ; (anume) văzînd pe păcătoşi şi bolnavi, să-i compătimeşti şi să arăţi îndurare faţă de ei. Se întîmplă ca şi sfinţii Domnului să vină la teatru şi să privească amăgirea lumii. Dacă după omul lor cel din afară se arată privind la cele ce se întîmplă în lume, după omul cel lăuntric vorbesc cu Dumnezeu.

9. Cei ce aparţin acestei lumi, au de la duhul rătăcirii înclinarea de a cugeta la cele pămînteşti ; pe cînd creştinii au altă voinţă, un alt cuget şi (aparţin) altui veac şi altei cetăţi. Duhul lui Dumnezeu s-a împărtăşit inimilor lor, iar ei calcă în picioare pe cel potrivnic. Pentru că s-a scris : *«Vrăjmaşul cel din urmă, care va fi nimicit, este moartea»* (I Cor. 15, 26). Cei ce se tem de Dumnezeu sînt stăpîni peste toate, pe cînd cei slabi în credinţă şi păcătoşii sînt întru totul înrobiţi : pe ei focul îi arde, piatra şi sabia îi ucide, iar în cele din urmă demonii stăpînesc peste dînşii.

10. *Întrebare* : Oare la înviere toate mădularele înviază ? Dumnezeu aşa a promis (că toate vor învia) şi la El toate sînt cu putinţă ; însă pentru slăbiciunea şi mintea omenească acest lucru pare cu neputinţă. Că după cum Dumnezeu, luînd colb şi pămînt, a alcătuit o altă natură, pe aceea a trupului, cu multele lui elemente, ca : păr, piele şi oase, care nu se aseamănă cu pămîntul ; şi după cum un ac, pus în foc îşi schimbă culoarea şi devine foc, fără ca natura fierului să fie înlăturată, ci aceasta se află la un loc cu focul ; la fel (va fi) şi la înviere :

toate mădularele vor învia și *«nici un fir de păr nu se va pierde»* (Luca 21, 18), precum s-a scris : Și toate vor deveni luminoase, toate vor fi scăldate și se vor schimba în lumină și foc. Dar nu precum zic unii, că vor deveni foc și natura lor nu va mai fi. Ci, (zicem noi), Petru va fi Petru, Pavel va fi Pavel și Filip va fi Filip. Fiecare, plin de Duhul, va rămîne în propria-i natură și în propriul ipostas. Dacă am admite că dispare natura, că nu mai există Petru, nici Pavel, ci că pretutindeni și în toate este Dumnezeu, atunci (ar trebui să admitem) că nici cei ce merg în iad nu simt pedeapsa, nici cei ce merg în împărăția (lui Dumnezeu nu simt) binefacerea.

11—12. Să presupunem că există o grădină cu tot felul de pomi roditori : cu peri, meri, vie încărcată cu frunze și fructe și că grădina, pomii și frunzele s-ar schimba și ar lua altă înfățișare, ar deveni luminoase ; tot așa și oamenii se vor schimba la înviere și vor deveni mădularele lor sfinte și luminoase. (Pînă atunci), oamenii lui Dumnezeu sînt datori să se pregătească de luptă și cazne. După cum un tînăr viteaz, atunci cînd se luptă, suportă rănile și se apără, la fel și creștinii sînt datori să suporte necazurile (venite) din afară și războiul cel dinăuntru și fiind loviți să învingă prin răbdare. Așa este calea creștinismului : unde este Duhul Sfînt, acolo vine, ca o umbră, prigoana și lupta. Iată, profeții, în care, de asemeni, lucra Duhul, au fost prigoniți de cei de un neam cu ei. Domnul, care era *«calea și adevărul»* (Ioan 16, 6), nu de alt neam, ci de ai săi, de poporul său Israel a fost prigonit și răstignit. La fel și Apostolii. Dar, din vremea răstignirii, Duhul Sfînt, Mîngîietorul, a ieșit (de la ei) și a venit la creștini. Prin urmare, (în vremurile de demult) nimeni dintre iudei n-a fost prigonit, ci numai creștinii (cei dintre ei) au suferit martiriu. Acest lucru nu trebuie să mire, petnru că este necesar ca adevărul să fie prigonit.

13. *Întrebare :* (Este adevărat ceea ce) spun unii că răul vine din afara (omului) și dacă vrea omul nu-l primește, ci-l respinge ?

Răspuns : După cum (atunci) cînd șarpele a vorbit Evei, și (ea) ascultîndu-l, acesta a intrat înlăuntru (ei), la fel și acum păcatul, care este în afară, intră înlăuntru omului, din cauza supunerii lui (față de el) ; păcatului i se dă puterea și libertatea și pătrunde în inimă. Deci cugetele (cele rele) nu vin din afară, ci dinlăuntrul inimii. Pentru că spune Apostolul : *«Vreau ca bărbații să se roage fără mine și (fără) cugete viclene»* (I Tim. 2, 8). Și evanghelistul : *«Din inimă ies cugetele (cele rele)»*. (Matei 15, 19). De aceea, pregătește-te de rugăciune, cercetează-ți inima și mintea, hotărăște-te să înalți către Dumnezeu o rugăciune curată. Ia aminte să nu te împiedice nimic de la aceasta. (Vezi) dacă rugăciunea (ta) este curată și dacă mintea ta este preocupată (doar)

de Domnul, aşa cum (mintea) agricultorului (este preocupată) de ogorul său, a bărbatului de soţia sa, a neguţătorului de neguţătoria sa. Cînd îţi pleci genunchii la rugăciune, nimic altceva să nu preocupe gîndurile tale.

14—15. Însă tu zici : Venind Domnul şi (fiind răstignit), *«a osîndit păcatul»* (Rom. 8, 3) pe cruce, iar acesta nu mai este înlăuntru. (Dar nu este aşa), ci după cum un ostaş, depunîndu-şi armele în casa cuiva, are dreptul să intre şi să iasă cînd vrea din casa aceea ; la fel şi păcatul are (încă) puterea să grăiască (omului) în inimă. Pentru că s-a scris : *«A intrat satan în inima lui Iuda»* (Luca 22, 3). Tu zici că o dată cu venirea lui Hristos, a fost osîndit păcatul şi că după botez răul nu mai află condiţii de a isca gînduri în inima (omului) ; ignorezi, însă, faptul că mulţi dintre cei care au primit botezul, de la venirea Domnului pînă acum, au avut uneori cugete viclene ? Nu s-au abătut unii dintre ei la deşertăciuni, la desfrînare şi îmbuibare ? Oare, toţi cîţi au intrat în Biserică au şi inima curată ? Nu aflăm că după botez multe păcate se săvîrşesc şi mulţi păcătuiesc ? Deci, şi după botez tîlharul poate să intre (în suflet) şi să facă ceea ce vrea. S-a scris : *«Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta»* (Deut. 6, 5). Tu, însă, zici : Îl iubesc şi am pe Duhul Sfînt. (Însă te întreb) : Te gîndeşti, îl Iubeşti şi Îl doreşti (mereu) pe Domnul ? Eşti preocupat (de aceste simţăminte) ziua şi noaptea ? (Numai) dacă ai o astfel de iubire, eşti curat. Dacă n-o ai, caută atunci cînd îţi vin cugete pămînteşti şi viclene, dacă nu cumva înclini către ele ; vezi ca totdeauna sufletul tău să fie preocupat de iubirea şi darul lui Dumnezeu. Pentru că gîndurile la cele lumeşti atrag mintea spre cele pămînteşti şi stricăcioase şi nu-i permit să iubească pe Dumnezeu sau să-şi amintească de El.

Adesea vine la rugăciune (omul) cel simplu, îşi pleacă genunchii şi mintea lui intră într-o odihnă (de nedescris). Şi cu cît (mintea) sfredeleşte şi se adînceşte (în tainele lui Dumnezeu), pe atît zidul răutăţii care-i stă în cale, se dărîmă. (În cele din urmă) el ajunge să vadă şi să priceapă (lucrurile cele mai presus de fire, ajunge) acolo unde nu pot ajunge cei puternici, cei înţelepţi şi retorii, (ajunge) să priceapă sublimitatea minţii lui. (Şi aceasta), pentru că se preocupă de tainele divine ; iar acela care nu are experienţă, nu ştie să examineze perlele, nici nu ştie să le preţuiască. De aceea creştinii dispreţuiesc lucrurile slăvite pe pămînt şi le socotesc pe acestea gunoi, atunci cînd le compară cu acelea ale majestăţii (divine) care lucrează în noi.

16. *Întrebare :* Poate, oare, să cadă un om care are harismă ?

Răspuns : Dacă este neglijent, cade ; pentru că duşmanii niciodată nu se liniştesc şi niciodată nu se dau în lături de la război. (În ceea

ce te priveşte), cu atît mai mult se cuvine să nu încetezi a căuta pe Dumnezeu. Dacă eşti neglijent, mare îţi va fi paguba, chiar dacă ţi se pare că eşti încercat în taina harului.

17. *Întrebare :* Oare rămîne harul după ce omul cade ?

Răspuns : Dumnezeu vrea să-l readucă pe om la viaţă şi-l îndeamnă să plîngă şi să se pocăiască. El stăruie ca omul să se tînguie şi să se pocăiască, pentru că acesta trebuie să se pocăiască pentru păcatele pe care le-a săvîrşit odinioară.

18. *Întrebare :* Oare cei desăvîrşiţi vor avea de înfruntat necazuri şi războaie sau vor fi întru totul lipsiţi de griji ?

Răspuns : Duşmanul nu încetează a duce război cu fiecare ; satan este neîndurător şi urăşte pe oameni. El nu pregetă să ducă război împotriva tuturor oamenilor ; dar nu în aceeaşi măsură se năpusteşte asupra lor.

Guvernatorii şi prefecţii plătesc impozite împăratului, însă privind la averea, la aurul şi argintul lor, dau contribuţia din cele ce prisosesc şi n-o socotesc pagubă. La fel şi cel ce face milostenie, nu socoteşte aceasta niciodată o pagubă.

Dar unul, sărac fiind şi lipsindu-i şi pîinea cea de toate zilele, nu poate plăti acea dajdie şi este biciuit ; un altul este torturat pînă la moarte ; iar un altul este condamnat pentru un singur cuvînt şi este ucis.

La fel şi creştinii sînt amarnic încercaţi şi răvăşiţi de păcat. Dar ei sînt de neclintit în luptă, se arată înţelepţi, dispreţuiesc puterea potrivnicului şi sînt fără primejdie în această privinţă. Ei nu se clatină şi sînt siguri de mîntuirea lor, pentru că s-au exersat în războiul cu răutatea şi au căpătat experienţă. Avînd pe Dumnezeu cu ei, sînt conduşi şi întăriţi (de El).

19. Alţii însă, nefiind încă deprinşi, de îndată ce vine asupra lor un necaz şi se iscă război, cad şi se pierd.

Cei ce merg într-o cetate, vrînd să vadă pe cunoscuţi şi pe cei dragi lor, chiar dacă întîlnesc mulţi (oameni) în pieţe, nu se lasă opriţi de aceştia, pentru că şi-au pus în gînd să se întîlnească cu prietenii. Iar cînd ajung la casa acestora, bat la uşă şi strigă, iar cei dragi lor le deschid, bucurîndu-se. Desigur, dacă ar zăbovi prin pieţe, ar fi luaţi în rîs de trecători, uşa ar rămîne închisă şi nimeni nu le-ar deschide. Tot aşa şi cei ce doresc să ajungă la Hristos, Stăpînul nostru, Cel iubit cu adevărat, trebuie să le socotească de nimic şi să le dispreţuiască pe toate celelalte.

Cei ce intră în palatul împăratului, fie că sînt guvernatori sau prefecţi, sînt stăpîniţi de teamă mare, atunci cînd dau răspunsuri, ca nu cumva greşind în cuvîntul lor să fie pedepsiţi. Cei de la ţară, însă,

și cei simpli, care n-au văzut niciodată pe conducător, sînt fără grijă. La fel este lumea aceasta de sub cer, de la împărați pînă la cei săraci. Cei ce nu cunosc slava lui Hristos se îngrijesc doar de cele lumești și nu se gîndește cineva degrabă la ziua judecății. Dar cei ce se apropie cu gîndul de altarul lui Hristos, unde este tronul Lui, și rămîn pentru totdeauna înaintea Lui, sînt totdeauna cu frică și cu cutremur, ca să nu greșească ceva față de sfintele Lui porunci.

20. Și după cum bogații pămîntului, deși au multe roade strînse în hambarele lor, muncesc în fiecare zi tot mai mult, pentru a avea provizii îndeajuns și a nu duce lipsă — pentru că dacă se încrede în bogăția depozitată în hambare și nu mai adună alta, consumînd-o pe aceasta, ajung numaidecît la sărăcie și mizerie, de aceea se ostenesc și strîng provizii ca să nu ajungă în lipsă — ; la fel este și în creștinism, cînd cineva gustă din harul lui Dumnezeu. Pentru că s-a spus : *«Gustați și vedeți că bun este Domnul»* (Ps. 33, 9). Gustarea aceasta înseamnă (împărtășirea cu) puterea Duhului, care lucrează în inimă.

Toți aceia care sînt fii ai luminii și slujitori ai Testamentului celui nou în Duhul Sfînt, nu învață nimic de la oameni, pentru că sînt *«învățați de Dumnezeu»* (I Tim. 4, 9). Harul însuși scrie în inimile lor legile Duhului. De aceea, ei nu sînt nevoiți să alerge numaidecît la Scripturile cele scrise cu cerneală pentru a afla (voia lui Dumnezeu), pentru că harul lui Dumnezeu scrie legile Duhului și tainele cele cerești pe tablele inimii ; iar inima stăpînește și domnește peste tot trupul. Cînd harul ia în stăpînire inima, devine stăpîn peste toate mădularele și (peste toate) cugetele. Pentru că acolo (în inimă) este mintea și toate cugetele sufletului și încrederea lui. De aceea străbate harul prin toate mădularele trupului.

21. La fel este cu cei ce sînt fii ai întunericului ; (de data aceasta, însă, nu harul, ci) păcatul stăpînește peste inima (lor) și pătrunde în toate părțile. *«Pentru că din inimă ies cugete viclene»* (Matei 15, 19). (Păcatul) se răspîndește și întunecă omul. (Sînt unii) care afirmă că răul nu este oploșit și nu crește o dată cu omul ; (într-adevăr, mulți dintre ei) nu se îngrijesc de ziua de mîine, nici n-au vreo poftă trupească. La un timp, răul încetează să-i mai tulbure și nu le mai trezește vreo poftă, încît pot să asigure cu jurămînt că în ei nu se mai nasc patimi. Dar, peste puțin timp, ard de pofte și se arată sperjuri. Pentru că, după cum apa trece prin canal, la fel trece păcatul prin inimă și prin cugete. În cele din urmă, păcatul triumfă asupra celor ce tăgăduiesc acest fapt, iar ei sînt dați de rușine. Pentru că răul se străduiește să nu se arate și să fie ascuns în inima omului.

22. Cînd iubește cineva pe Dumnezeu și Dumnezeu își arată iubirea față de el. Odată ce îl află credincios, Dumnezeu îi adaugă credința cea cerească, iar acesta se face de două ori om.

Pentru ca (omul) să-I aducă jertfe lui (Dumnezeu) cu mădularele sale, Dumnezeu pune în sufletul acestuia ceva asemănător din mădularele sale, așa încît toată lucrarea, iubirea și rugăciunea acestuia să fie curate.

Mare cinste i s-a dat omului ! Iată, cît de minunat este cerul și pămîntul, soarele și luna, dar Domnul n-a binevoit să se odihnească întru ele, ci numai în om. Pentru că omul depășește în vrednicie pe toate creaturile ; aș îndrăzni să zic, nu numai pe cele văzute, ci și pe cele nevăzute, adică duhurile slujitoare. Pentru că nu despre arhanghelii Mihail și Gavriil a zis (Dumnezeu) : *«Să facem pe om după chipul și asemănarea Noastră»* (Gen. 1, 26), ci despre partea cea rațională a omului, adică despre sufletul cel nemuritor. (Despre îngeri atît) s-a scris : *«Oști de îngeri stau în jurul acelora, care se tem de Dînsul»* (Ps. 34, 8).

Deci, creaturile cele văzute, (oamenii) poartă în ele ceva de natura cea neschimbătoare.

23. Cerul, soarele, luna și pămîntul odată pentru totdeauna au fost întemeiate, dar Domnul n-a binevoit (să Se odihnească) întru ele ; acestea nici nu pot să se schimbe din starea în care s-au făcut, nici nu vor (să facă aceasta).

Tu, însă, ești (făcut) după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Și după cum Dumnezeu are voie liberă și face ceea ce vrea : — (de exemplu) dacă vrea, El are putere să trimită pe cei drepți în iad și pe cei păcătoși în rai ; dar nu voiește, nici nu face aceasta, pentru că Domnul este drept ; la fel și tu ai voie liberă, iar dacă vrei să te pierzi (poți s-o faci) pentru că ai fire schimbătoare, dacă vrei să hulești (pe cineva), să faci otrăvuri și să ucizi pe cineva, nimeni nu-ți stă în cale, nici nu te împiedică. Iar dacă vrea cineva, (poate) să se supună lui Dumnezeu, să meargă pe calea dreptății și să-și stăpînească poftele. Pentru că mintea poate să biruie năvălirile răutății și poftele cele rușinoase.

24. Dacă într-o casă mare, în care se află tacîmuri de aur, podoabe de aur, lucruri de argint, veșminte diferite, aur și argint, tinerii și tinerele care le îngrijesc își înfrînează gîndul (de a le sustrage) și de teama omenească de stăpînii lor, se opun poftei (de a le avea), deși firea lor, dominată de păcat le dorește pe toate ; cu cît mai mult, acolo unde este teama de Dumnezeu, mintea trebuie să se opună și să se lupte cu răutatea care se ține de ea. (Mai ales) că Dumnezeu ți-a poruncit (să împlinești doar) lucruri posibile.

Natura animalelor necuvîntătoare este unitară. Astfel (spunîndu-se că) şarpele este (fiinţa) amarnică şi veninoasă, (atunci) toţi şerpii sînt la fel; că lupul este deprins să răpească, (atunci) toţi lupii fac la fel; că mielul, blînd fiind, este sfîşiat, (atunci) toţi mieii sînt la fel; că porumbelul este fără vicleşug şi fără răutate, (atunci) toţi porumbeii sînt la fel.

Dar cu omul nu este la fel. (Între oameni) unul este ca lupul care răpeşte, altul ca mielul care este sfîşiat. Şi unul şi altul se nasc din neamul omenesc.

25. Unul nu se limitează la femeia lui şi desfrînează; altul, însă, nu lasă nici măcar să se nască pofta în inima lui. Unul răpeşte (bunurile) aproapelui, altul, din respect faţă de Dumnezeu şi (bunurile) sale le împarte (celor lipsiţi).

Vezi cît de schimbătoare este natura (omenească): (în unii) înclină spre rău, (în alţii) spre bine. Este în stare să săvîrşească pe oricare din cele două fapte; astfel poate conlucra atît cu binele, cît şi cu răul, cu harul divin şi cu puterea potrivnică; ea nu este constrînsă (de nimic). Atîta timp cît Adam a trăit în curăţie, a fost stăpîn pe cugetele sale, însă de cînd a călcat porunca, (o povară ca) nişte munţi greu de suportat s-a aşezat pe mintea lui. Cugetele răutăţii amestecîndu-se (cu cele proprii) s-au făcut ca ale sale; (ba am zice) că nici unul nu mai este al său, pentru că (toate) sînt în stăpînirea răutăţii.

26. Prin urmare, eşti dator să cauţi făclia care luminează şi să afli cugetele cele curate. Pentru că acestea sînt cele naturale, pe care le-a făcut Domnul.

Cei care au crescut lîngă mare au învăţat să înoate, iar atunci cînd se iscă valurile şi furtunile, ei nu sînt uimiţi. La fel sînt şi creştinii.

Şi după cum mintea unui copil de trei ani nu poate cuprinde şi înţelege (cele ce pricepe) mintea unui retor desăvîrşit pentru că între ei mult timp se interpune; la fel şi creştinii; asemenea unor porunci privesc pe cele ale lumii, potrivit cu măsura harului (care li s-a dat). Pentru că ei sînt străini în această lume. Cetatea şi odihna alta este; (mîngîierea lor) este mîngîierea Duhului; lacrimile, tristeţea şi suspinul; lacrimile sînt pentru ei desfătare, iar cînd se bucură şi se veselesc sînt cuprinşi de teamă. Sînt ca nişte oameni ce-şi au sîngele în mîna lor. Ei nu se încred în ei înşişi şi nu cred că sînt ceva. Ei sînt dispreţuiţi şi defăimaţi de toţi oamenii.

27. Să presupunem că un împărat încredinţează averea sa unui (om) sărac. (Săracul) care o primeşte spre păstrare, nu o consideră pe aceasta ca fiind a sa, ci totdeauna îşi recunoaşte sărăcia şi nu îndrăzneşte să risipească (nimic) din comoara străină. Un lucru îi vine mereu

în minte (și anume) pe lîngă faptul că este o comoară străină, i-a fost încredințată de împăratul cel prea puternic, iar acesta o ia de la el atunci cînd vrea. La fel trebuie să cugetăm și noi, cei ce avem harul lui Dumnezeu ; să ne smerim și să mărturisim sărăcia noastră. Pentru că, după cum cu cel sărac, care primește comoara împăratului, și își pune nădejdea în comoara străină, ca într-o comoară proprie, și inima i se umple de trufie, (atunci cînd) împăratul își ia de la el comoara, el, cel căruia i se încredințase comoara spre păstrare, rămîne sărac ca mai înainte ; la fel (se întîmplă cu) cei ce au (primit) harul : dacă se mîndresc și se semețesc cu inimile lor, Domnul ia de la ei harul Său, iar aceștia rămîn așa precum erau înainte de a-l fi primit de la Domnul.

28. Însă unii, deși au harul în ei, sînt amăgiți de păcat și nu știu. Să presupunem că într-o casă se află un tînăr și o tînără ; măgulită (de cuvintele) lui, ea cedează, desfrînează cu el și este alungată. La fel (face) și groaznicul șarpe al păcatului care se află la un loc cu sufletul ; îl îmbie și ațîță, iar dacă sufletul cedează, se face părtaș cu răutatea cea netrupească a duhului (celui rău), adică un duh se unește cu altul, iar cel ce cedează și primește cugetul celui rău în inima lui comite adulter. Întru aceasta constă lupta ta : să nu desfrînezi în gîndurile tale, să duci război înlăuntrul tău împotriva minții (care iscă gînduri rele), să nu asculți (de ea), nici să nu îngădui răutății (să intre) în cugetul tău. Dacă Domnul va afla în tine această pregătire, te va primi în împărăția Sa în ziua cea de pe urmă.

29. Sînt unele lucruri, pe care Domnul așa le rînduiește, ca să nu rămînă nearătate harul și misiunea Sa. Sînt însă altele pe care le îngăduie și le dirijează, pentru ca omul să fie încercat și experimentat și ca să se arate libera lui voință. Pentru că cei ce sînt în ispite nu pierd împărăția cerurilor. Aflîndu-se, deci, în împrejurări grele, creștinii nu trebuie să fie mîhniți, nici întristați, ci să socotească mai de preț sărcia decît bogăția, postul mai de preț decît desfătarea, ocara mai de preț decît slava. Și dacă se întîmplă să aibă parte de acele lucruri care sînt prețuite în această viață, care aduc mulțumire trupească, (precum este) bogăția, slava și desfătarea, se cuvine să nu se înfrupte din acestea, ci să le evite, precum focul.

30. (Să luăm aminte la cele ce se întîmplă) sub ochii noștri. Dacă un popor mic se ridică împotriva unei împărății, nu se ostenește împăratul însuși să intre în luptă, ci trimite pe soldați împreună cu comandanții lor și aceștia poartă războiul. Însă dacă se ridică un popor foarte mare, care poate să distrugă împărăția, (atunci) împăratul însuși, împreună cu sfetnicii săi merge să strîngă oaste pentru război. (Referindu-ne acum la iconomia mîntuirii), vezi cîtă cinste (ți s-a dat),

omule ! Dumnezeu S-a pornit cu oastea Sa, adică cu îngerii şi cu duhurile cele sfinte, şi a venit întru întîmpinarea ta, ca să te izbăvească din moarte. Întăreşte-te, deci, şi adu-ţi aminte cîtă grijă s-a arătat faţă de tine.

Să luăm (un alt) exemplu din viaţa omenească, întrucît sîntem încă în viaţă. Să presupunem că un împărat întîlneşte un (om) sărman, plin de răni şi nu se ruşinează cu el, ci îi pune leacuri pe răni şi-l vindecă, îl aduce în palatul său, îl îmbracă cu porfiră, (îi pune pe cap) diademă şi îl aşază la masa lui. La fel (a făcut) şi Hristos, Împăratul cel ceresc : venind către omul cel grav bolnav, l-a vindecat şi l-a făcut părtaş la masa Sa cea împărătească. (A făcut) aceasta fără a-i sili voinţa, ci numai îndemnîndu-l l-a adus la o astfel de cinste.

31. Pentru că în Evanghelie este scris : Domnul a trimis pe robii Săi să cheme pe cei ce vor (să vină la cină) şi să spună : Iată, prînzul meu este gata ; dar cei chemaţi au refuzat (să vină), zicîndu-i unul că şi-a cumpărat o pereche de boi ; altul că şi-a luat soţie (Luca 14, 17—20 ; Matei 22, 4).

Vezi, cel ce a chemat era gata, pe cînd cei chemaţi au refuzat (să vină). Prin urmare, ei înşişi s-au făcut cauza pierderii lor.

Cît de mare este vrednicia creştinilor ! Iată Domnul a pregătit împărăţia pentru ei şi i-a chemat să intre, dar (mulţi dintre ei, preocupaţi de griji lumeşti) nu vor (să intre).

Cît priveşte bunul pe care trebuie să-l moştenească, pe bună dreptate poate să spună cineva că este mai presus (de orice vrednicie omenească) ; dacă toţi oamenii, de cînd a fost plăsmuit Adam, pînă la sfîrşitul lumii s-ar fi războit cu satan şi ar fi îndurat necazuri, n-ar fi făcut nimic vrednic de slava pe care o vor moşteni. Pentru că ei vor împărăţi împreună cu Hristos în vecii, la nesfîrşit.

Slavă celui ce aşa (de mult) a iubit sufletul (nostru) încît pe Sine S-a dat pentru el şi s-a încredinţat Lui !

Slavă generozităţii Sale !

32. Luînd în considerare lucrurile care se văd, iată noi toţi fraţii, care ne aflăm (aici), avem acelaşi chip şi înfăţişare a lui Adam. (Însă ne întrebăm) : oare şi întru ascuns, în lucrurile cele lăuntrice, avem noi toţi o singură inimă şi o singură voinţă ? Alcătuim noi un tot, sîntem noi toţi buni şi temători de Dumnezeu ? (Nu), deşi toţi sîntem la un loc şi părem (a forma) o unitate ; deşi toţi avem înfăţişarea lui Adam, unii dintre noi sînt părtaşi cu Hristos şi cu îngerii Lui, iar alţii sînt părtaşi cu satan şi cu demonii. Vezi cum omul cel lăuntric, firea cea raţională este altceva decît cel din afară ? Cu toţii părem că sîntem

una, dar unii sînt cu Hristos și cu îngerii Lui, alții cu satan și cu duhurile cele necurate.

Inima are un adînc nemărginit, în care se află săli de ospețe și odăi de dormit, uși, pridvoare, multe locuri de serviciu și ieșiri. Acolo este laboratorul dreptății și al nedreptății ; acolo este moartea și viața, acolo este negutătoria cea bună și cea rea.

33. Să presupunem că există un palat impunător, că acesta se pustiește și se umple de morți și de mult miros urît ; la fel este și inima, palatul lui Hristos : geme de mare necurățire și de mulțimea duhurilor necurate. Se cuvine, deci, ca acesta să fie reconstruit și reînnoit, iar cămările sale pregătite. Pentru că Împăratul Hristos vine acolo, împreună cu îngerii și cu duhurile cele sfinte, să Se odihnească, să locuiască, să umble și să așeze împărăția Sa.

Să presupunem deasemeni, o corabie cu multă rînduială : acolo căpitanul pe toți îi conduce și rînduiește, pe unii dojenindu-i, iar pe alții învățîndu-i. Tot așa este și inima, care are (drept) căpitan mintea, conștiința care cenzurează cugetele care se acuză sau se apără. Pentru că zice (Apostolul) : «*Cugetele se acuză sau se apără între ele*» (Rom. 2, 15).

34. Vezi că conștiința nu aprobă acele gînduri care se supun păcatului, ci numaidecît le mustră. Ea nu minte, pentru că ce ar spune în ziua judecății ?, ci dă mărturie (despre adevăr) ca una care totdeauna mustră.

Să ne închipuim o trăsură, cu animale (de tracțiune), cu hățuri, toate sub conducerea unui vizitiu ; cînd vrea acesta îi imprimă elan, iar cînd vrea o oprește ; în sfîrșit, unde vrea acesta, acolo se duce, pentru că întreaga trăsură se supunea lui. La fel este și inima : ea are multe cugete proprii firii, cugete ce sînt legate de ea, iar mintea și conștiința mustră și conduce inima, potolind cugetele firii, care se nasc în ea. Pentru că sufletul are multe mădulare, dar el este unul.

35. Că de cînd a călcat Adam porunca, șarpele a intrat și s-a făcut stăpîn al casei, și este pe lîngă sufletul (propriu-zis) ca un al doilea suflet. Pentru că zice Domnul : «*Oricine nu se leapădă de sine și nu-și urăște sufletul său, nu este ucenicul Meu*» (Luca 14, 26). «*Cel ce-și iubește sufletul său îl va pierde*» (Ioan 12, 25). Pentru că păcatul intrînd în suflet, s-a făcut mădularul lui, s-a lipit de omul cel trupesc și (de aceea) se nasc în inimă multe cugete necurate. Deci, cel ce face voia sufletului său, voia inimii o face, pentru că sufletul se împletește și se amestecă (cu ea). Pe cînd acela care își supune sufletul său, se mînie pe sine și pe poftele care se cuibăresc în el, este asemenea celui ce biruie și supune cetatea dușmanilor săi. Acela a ajuns (la desăvîrșire),

la măsurile cele bune ale Duhului ; a ajuns cu ajutorul puterii divine, un om curat, superior lui însuşi. Unul ca acela se îndumnezeieşte, se face fiu al lui Dumnezeu şi primeşte pecetea cea cerească în sufletul său. Pentru că aleşii Lui sînt unşi cu untdelemnul cel sfinţitor şi se fac demnitari şi împăraţi.

36. O astfel de fire are omul, că ajungînd în adîncul răutăţii şi robind păcatului, (el poate) să se întoarcă la ceea ce este bine ; (pe de altă parte), cel unit cu Duhul Sfînt şi îmbătat de (frumuseţile) cereşti, poate să se întoarcă la cele rele. Să presupunem că o femeie îmbrăcată în zdrenţe, flămîndă, după multă trudă ajunge la demnitatea împărătească ; se îmbracă cu porfiră, i se pune coroană pe cap şi devine soţia împăratului. (La un moment dat) îşi aduce aminte de mizeria (în care a trăit) mai înainte şi vrea să revină la cele de demult, dar nu se încumetă să revină la ruşinea de mai înainte, pentru că ar fi o nebunie. La fel şi cei ce au gustat din harul divin şi «s-au făcut părtaşi ai Duhului» (Evr. 6, 4), dacă nu iau aminte la ei, sînt lipsiţi (de har) şi devin mai răi decît atunci cînd nu erau în Biserică. (Aceasta), nu pentru că Dumnezeu ar fi schimbăcios sau slab, sau că Duhul s-ar stinge, ci pentru că oamenii înşişi nu se potrivesc cu harul ; de aceea, ei se abat şi cad într-o mulţime de rele. Deci, aceia care au gustat din acel dar, le au pe amîndouă în ei : bucuria şi mîngîierea, frica şi cutremurul, veselia şi tristeţea. Ei se întristează pentru ei şi pentru (neamul lui) Adam, pentru că una este firea oamenilor. Însă lacrimile sînt pentru unii ca aceştia pîine, iar, tristeţea este dulceaţă şi odihnă.

37. Iar dacă vezi pe unul că se mîndreşte şi este îngîmfat pentru că s-a împărtăşit de har, chiar dacă face semne şi învie morţii, să nu-l crezi ; (unul ca acesta) nu are sufletul smerit, nu este sărac cu duhul, nu se lasă dispreţuit şi este înşelat de răutate fără să ştie. Pentru că specificul creştinului acesta este : cel care este încercat înaintea lui Dumnezeu se sileşte să se ascundă faţă de oameni. Chiar dacă are toate comorile împăratului, el le ascunde şi totdeauna spune : «Eu sînt sărac. Această comoară nu este a mea. Cineva mi-a dat-o, iar atunci cînd vrea, o ia de la mine». Iar dacă cineva zice : «Sînt bogat, ajunge, am cîştigat (destul), nu mai am nevoie (de nimic)», un astfel (de om) nu este creştin, ci vas al rătăcirii şi al diavolului. Pentru că desfătarea cu Dumnezeu este fără saţ şi cu cît mai mult gustă cineva şi mănîncă (din El), cu atît este mai flămînd. Astfel de oameni au o dorinţă şi o iubire nepotolită faţă de Dumnezeu şi cu cît se silesc ca să crească şi să sporească (în această stare) cu atît mai mult se socotesc săraci şi lipsiţi, ca unii care nu posedă nimic. Acesta spune : «Nu sînt vrednic ca soarele să strălucească deasupra mea». Acesta este semnul (distincţiei)

al creştinului : smerenia. Deci, de zice cineva : «Ajunge, sînt îndestulat», acela este un înşelător şi un mincinos.

38. După cum trupul Domnului, atunci cînd s-a suit pe munte a fost slăvit şi s-a transformat în strălucire divină şi într-o lumină nemărginită, la fel vor fi slăvite trupurile sfinţilor şi vor străluci. Şi după cum slava cea dinlăuntru a lui Hristos i-a acoperit trupul şi (acesta) a strălucit, la fel şi în cazul sfinţilor, puterea lui Hristos care este înlăuntru lor, în ziua aceea se va revărsa în afară peste trupurile lor. Pentru că, încă de acum, ei participă cu mintea lor la natura, fiinţa şi natura Lui. Că s-a scris : *«Cel ce sfinţeşte şi cei ce se sfinţesc dintr-Unul sînt (toţi)»* (Evr. 2, 11). Şi : *«Slava pe care Mi-ai dat-o, Eu le-am dat-o lor»* (Ioan 17, 22). Şi după cum dintr-un singur foc se aprind multe făclii (iar acestea sînt la fel), în mod firesc trupurile sfinţilor, fiind mădulare ale lui Hristos, devin de aceeaşi (natură) ca şi a lui Hristos.

39. *Întrebare :* Cum devin creştinii superiori primului Adam, îndată ce acela era nemuritor şi avea trupul şi sufletul nestricăcios, pe cînd aceştia mor şi se strică ?

Răspuns : Moartea cea adevărată înlăuntru s-a ascuns şi este ; omul cel lăuntric a murit. Acela, însă, care s-a mutat, în cele lăuntrice, din moarte la viaţă, trăieşte cu adevărat în veac şi nu moare. Chiar dacă trupurile unor astfel de oameni se descompun pentru un timp, ele se vor scula iarăşi, întru slavă, pentru că sînt sfinţite. De aceea zicem că moartea creştinilor este somn şi odihnă.

Dacă, însă, omul ar fi nemuritor şi după trup, toată lumea văzînd acest lucru extraordinar — că trupurile creştinilor nu se strică — ar face binele nu de bună voie, ci dintr-o oarecare constrîngere.

40. Dar pentru aceasta Dumnezeu rînduieşte astfel lucrurile şi are loc descompunerea trupurilor, ca să se vădească şi să cunoască odată întru totul liberul arbitru pe care Dumnezeu l-a dat oamenilor de la început şi să se arate că de voia omului depinde să se întoarcă spre bine sau spre rău. Nici cel desăvîrşit (nu este împins de vreo putere) la săvîrşirea binelui, după cum nici cel ce s-a afundat în păcat şi s-a făcut vas al diavolului prin care toată lumea a fost condamnată, nu este legat de vreo necesitate pentru a săvîrşi răul ; chiar şi acesta are libertatea de a deveni vas al alegerii şi vieţii. La fel şi cei «îmbătaţi» de divinitate, deşi plini şi încătuşaţi de Duhul Sfînt, nu sînt constrînşi de vreo putere, ci au libertatea de a se întoarce şi de a face ceea ce vor în acest veac.

41. *Întrebare :* Răul se împuținează și se dezrădăcinează pe îndelete, pe măsură ce omul progresează în har, sau îndată ce (omul) începe să progreseze, răul este dezrădăcinat ?

Răspuns : După cum embrionul din pîntecele mamei nu devine deodată om, ci pe îndelete capătă chipul (omului) și se naște ; dar nici atunci nu este desăvîrșit, ci trebuie să crească vreme de mulți ani ca să devină bărbat ; și după cum semințele de orz și grîu nu prind rădăcini îndată ce sînt puse în pămînt, ci trebuie să treacă îngheţuri și viscole și abia la vremea rînduită să dea spic ; și (după cum) cel ce sădește un păr, nu culege numaidecît roade, la fel (se întîmplă) în cele duhovnicești — unde există atîta înțelepciune și finețe — omul crește cîte puțin, (pînă) *«ajunge bărbat desăvîrșit, la vîrsta maturității»* (Efes. 6, 12). (Lucrurile) nu sînt precum zic unii : «Îmbracă-te, dezbracă-te».

42. Cel ce vrea să învețe carte, merge (mai întîi la un dascăl) și învață semnele (alfabetului ; după ce le-a învățat) și devine primul (între colegii săi), merge la școala latină, unde este (primit) ca ultimul dintre toți. Cînd (și aici își însușește disciplinele predate) și devine primul, merge la școala publică, fiind (primit) și acolo ca ultimul dintre toți, ca un începător. Cînd aici ajunge un erudit, este (totuși) un începător și ultimul dintre toți juriștii ; dar cînd aici devine primul, atunci ajunge funcționar superior. (În sfîrșit), cînd ajunge guvernator, își ia ca ajutor un asesor. Deci, dacă în lucrurile cele văzute există atîtea trepte de înaintare, cu cît mai mult în (cunoașterea) tainelor cerești (trebuie) să fie și să se înmulțească treptele ! Numai cel ce trece (biruind) multe încercări și ispite devine desăvîrșit.

Creștinii, care cu adevărat au gustat din har și au în mintea și inima lor semnul crucii, aceștia, de la împărați pînă la cerșetori, pe toate le socotesc gunoi și împuțiciune. Ei știu că toată lumea cea pămîntească, comorile împăratului, slava și vorbele înțelepte sînt ca o nălucire, n-au bază trainică, ci sînt trecătoare. Orice se află sub cer, este disprețuit de ei.

43. Pentru ce ? Pentru că au dobîndit (acele bunuri) neobișnuite și minunate, care sînt mai presus de ceruri, care nu se află nici în comorile împăraților, nici în înțelepciunea cuvintelor, nici în slava lumească, nici în vrednicii sau bogăție, (pentru că) au în omul lor cel lăuntric pe Domnul și Creatorul tuturor, ca o avere ce nu se trece, ci care rămîne. Creștinii știu că sufletul este mai de preț decît toate creaturile, pentru că numai omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Iată, cît de imens este cerul și pămîntul, (cît de) minunate sînt creaturile din ele, (cît de) mari sînt corpurile lor ! Peștii enormi ai mării, munții, animalele sălbatice, sînt, după cum se văd,

mai puternice decît omul. Cu toate acestea, omul este mai de preț decît toate (aceste) creaturi, pentru că numai întru el a binevoit (să Se odihnească) Dumnezeu.

Ia aminte, deci (omule), la vrednicia ta, vezi cît ești de prețuit; că venind Dumnezeu însuși pe pămînt, pentru întîmpinarea și izbăvirea ta, te-a așezat mai presus de îngeri.

44. Au venit, oare, îngerii să te mîntuiască ? (Nicidecum), ci Fiul Împăratului — (care deasemeni era) Împărat —, a făcut sfat cu Părintele Său și trimis fiind Cuvîntul S-a îmbrăcat cu trup și ascunzîndu-și dumnezeirea Sa — pentru ca prin cel asemănător, cel asemenea să se mîntuiască —, și-a pus sufletul Său pe cruce. Cîtă iubire (a arătat) Dumnezeu pentru omul Cel nemuritor a preferat să se răstignească pentru tine ! Vezi, dar, *«cît de mult a iubit Dumnezeu lumea, că pe (Însuși) Fiul Său, Cel Unul-Născut L-a dat pentru ea»* ! (Ioan 3, 16). *«Oare nu ne va dărui, împreună cu El și toate* (bunurile)» ? (Rom. 8, 32). Zice undeva : *«Amin zic vouă, peste toate ale Sale Îl va pune»* (Matei 24, 47).

În altă parte arată că îngerii sînt slujitori ai sfinților. Astfel, pe cînd Elisei era în munți, și au venit împotriva lui cei de alt neam, (văzîndu-i) copilul (care-i slujea) a zis : *«Vin mulți împotriva noastră, iar noi sîntem singuri»*. Dar Elisei i-a răspuns : *«Nu vezi oști și mulțimi de îngeri care (stau) împrejurul nostru și ne ajută ?»* (IV Regi 6, 14).

Vezi cum Stăpînul, împreună cu mulțimi de îngeri stă în preajma robilor Săi ? Cît (de valoros) este sufletul și cît de mult a fost cinstit de Dumnezeu ! Dumnezeu îl caută împreună cu îngerii, ca să-l facă părtaș la împărăția Sa ! După cum și satan îl vrea să fie de partea sa !

45. După cum, în viața de toate zilele împăratul nu este slujit de oameni (obișnuiți, proveniți) din gloată, ci de (oameni) arătoși și bine educați, la fel și în palatul cel ceresc, slujesc împăratului celui ceresc (doar) aceia care sînt fără prihană, neîntinați, și cu inima curată. Și după cum în palat stau în legătură cu împăratul (numai) fete prea frumoase și neîntinate, la fel și în cele duhovnicești, sufletele cele împodobite cu toate frumoasele însușiri, (stau) în comuniune cu Împăratul cel ceresc. Dacă în viața de toate zilele, (trebuind) ca un dregător să meargă și să stea într-o casă și întîmplîndu-se ca acea casă să nu fie curată, (numaidecît) se repară, se împodobește și se varsă aromate în ea ; cu atît mai mult casa sufletului, în care Domnul Se odihnește, trebuie să fie frumos împodobită, pentru ca să poată să intre și să se odihnească acolo cel neîntinat și fără de prihană ! Pentru că în astfel de inimă Se odihnește Dumnezeu și toată Biserica cea cerească.

46. După cum în viața de toate zilele, atunci cînd un părinte are averi și anume diademe și pietre prețioase, le ascunde în locuri tainice și le păstrează pentru fiul său cel iubit, căruia i le și dă ; la fel (și întru cele duhovnicești) : Dumnezeu a încredințat sufletului averea și lucrurile lui de preț.

În viața de toate zilele, atunci cînd se iscă război, vine la luptă împăratul împreună cu oastea lui, și dacă oastea lui este mai mică și mai slabă, îndată trimite solie și propune pace.

Și dacă un popor foarte mare vine împotriva altuia egal cu el, și un împărat împotriva altui împărat — să presupunem pe cel al Perșilor, împotriva celui al Romanilor — atunci este necesar ca ambii împărați să se înfrunte cu toate oștile lor.

Acum, ia aminte care este vrednicia ta ! Dumnezeu (insuși), împreună cu oștirile Sale, adică cu îngerii și cu duhurile, S-a pornit la luptă împotriva vrăjmașului, ca să te izbăvească de la moarte. Pentru tine, deci, a venit Dumnezeu.

47. Să presupunem că un împărat întîlnește un cerșetor, avînd lepră pe toate mădularele sale, că nu se rușinează, ci îi pune leacuri pe răni, îl vindecă, îl aduce la masa sa, îl îmbracă cu porfiră și îl face împărat ; la fel a făcut Dumnezeu cu neamul oamenilor : a spălat rănile acestora, i-a vindecat și i-a dus în cămara cea cerească. Mare este vrednicia creștinilor ! Atît de mare încît cu nimic nu se poate compara !

Dar dacă devine ușuratic și se lasă sedus de răutate, atunci el se aseamănă unei cetăți fără ziduri. Tîlharii intră cînd vor în ea și neîmpiedicați (de nimeni) o pustiesc și o pîrjolesc. La fel se întîmplă dacă ești neglijent și nu iei aminte la tine : duhurile răutății intră (în tine) îți distrug și pustiesc mintea, împrăștiindu-ți gîndurile în veacul acesta.

48. Mulți (oameni), care cultivă știința și sînt iscusiți în lucrurile cele din afară (celor duhovnicești), îngrijindu-se (să ducă) o viață corectă, socotesc acest lucru desăvîrșire ; ei nu se apleacă spre inimă și nu văd relele care cuprind sufletul. Or, mintea cea din lăuntru, izvodind răutatea, (devine) rădăcina ei în mădulare : deci, tîlharul este în casă, adică puterea cea potrivnică. Deci, puterea potrivnică (omului) este (de natură) mentală. Dacă cineva nu dă luptă împotriva păcatului, răutatea care zace în el, din cauza abundenței ei, se revarsă puțin cîte puțin și duce pe om să săvîrșească păcate fățișe. Pentru că răul este ca o gură de izvor care țîșnește mereu.

Tu, însă, silește-te să oprești torenții răutății, ca nu cumva în mii de rele căzînd să devii ca un ieșit din minți. Vei fi întocmai ca un nobil bogat și fără grijă, pe care slujbașii și subalternii principelui îl ridică cu fața, îl duc înaintea acestuia și-i zic : Ești acuzat de crimă și

condamnat la moarte. De frica veștii el își pierde rațiunea și se face ca un ieșit din minți.

49. Așa, deci, să gîndești despre duhurile răutății. Pentru că lumea cea văzută, de la împărați pînă la cerșetori, este în (continuă) tulburare, în dezordine și luptă și nimeni dintre aceștia nu cunoaște cauza. Or, este vădit că răul, care a intrat (în lume) prin neascultarea lui Adam, este centrul (tuturor relelor) și cauza morții. Pentru că păcatul care a intrat (prin Adam) fiind ca o putere și esență rațională a lui satan, a semănat toate relele : el acționează în ascuns în omul cel lăuntric și în minte și se luptă cu gîndurile. Oamenii nu știu că fac acestea împinși de o putere străină, socotesc că acestea sînt lucruri firești și că din socotință proprie fac acestea. Însă, cei ce au în mintea lor pacea lui Hristos și sînt iluminați de El, știu de unde vin acestea.

50. Lumea suferă de patima vicleșugului și nu știe. (Această patimă) este ca un foc necurat care aprinde inima, străbate toate mădularele și incită pe oameni la destrăbălări și la nenumărate rele. Cei ce se lasă gîdilați și prinși de plăcere săvîrșesc desfrîul (mai întîi) în lăuntru, în inima lor ; dar după ce răul prinde rădăcini, ei cad în desfrîu și pe față. Același lucru să gîndești și despre iubirea de arginți, despre slava deșartă, despre mîndrie, despre invidie și despre mînie. Să presupunem că cineva este invitat la cină și i se servesc bucate multe. Numaidecît, păcatul îl împinge să se înfrupte din toate, iar sufletul, lăsîndu-se prins de plăcere, se îngreuiază.

Munți greu de suportat sînt patimile ; în mijlocul lor sînt potop de balauri, de fiare veninoase și de tîrîtoare. După cum un chit înghite un om în pîntecele său, la fel și păcatul înghite sufletele. (Patimile) sînt flăcări de foc ce mistuiesc și săgeți arzătoare ale celui viclean. Pentru că spune Apostolul : «*Ca voi să puteți stinge săgețile cele arzătoare ale celui viclean*» (Efes. 6, 16). Pentru că răul a prins rădăcini și și-a pus temelie în suflet.

51. Însă cei înțelepți atunci cînd patimile se trezesc, nu ascultă (de ele), ci mai degrabă se mînie pe poftele cele rele și se fac dușmanii lor. (În acest caz), satan (care) dorește mult să se sălășluiască și să se odihnească în suflet, atunci cînd sufletul nu i se supune, în multă strîmtoare și necaz se află.

Sînt unii, ținuți de puterea divină, care atunci cînd văd un tînăr alături de o femeie, cugetă unele lucruri, dar mintea lor nu se întinează nici nu săvîrșește înlăuntru (lor) păcatul Dar nu trebuie să-și pună cineva prea mare încredere în unul ca acesta. Sînt, însă alții în care (pofta) s-a stins și a încetat ; este adevărat, aceștia au ajuns la talia celor mari (și desăvîrșiți).

După cum negutătorii se coboară goi în adîncul mării, spre moartea (care-i pîndește din) apă, pentru ca să găsească acolo mărgăritarele (necesare), pentru a împodobi coroana și porfira împărătească ; la fel și monahii : ies goi din lume, se coboară în adîncul mării răutății și în abisul întunericului, pentru ca să culeagă și să aducă la suprafață pietrele cele scumpe care împodobesc coroana lui Hristos, Biserica cea cerească, veacul cel nou, cetatea cea luminoasă și poporul cel îngeresc.

52. După cum într-o mreajă (aruncată în apă) cad multe feluri de vietăți, însă cele nefolositoare se aruncă iarăși în mare ; la fel și mreaja harului peste toți se întinde și caută odihnă. Dar oamenii nu ascultă, de aceea se aruncă iarăși în abisul întunericului.

După cum, pentru a găsi aurul, se cerne mult nisip, iar după ce se găsește, este asemenea unor grăunțe foarte mici de mac ; la fel (se întîmplă și printre oameni) : mulți sînt încercați, însă puțini rămîn.

Cei care slujesc la împărăție sînt cunoscuți, ca și cei care îi împletesc cuvîntul de laudă ; la fel sînt cunoscuți cei sărați cu sarea cea cerească și cei ce grăiesc din comorile Duhului.

Sînt cunoscute vasele întru care binevoiește Dumnezeu, cărora le dă harul Său ; (sînt cunoscuți) și aceia care primesc cu multă răbdare puterea sfințitoare, (pe care) Domnul, (le-o transmite), după cum, în chip felurit, voiește.

Deci, cel ce vorbește, dacă nu este condus de lumina și înțelepciunea cerească, nu poate să-și întemeieze mintea pe o credință deplină ; pentru că sînt felurite voirile (oamenilor) ; unele duc la război, altele la odihnă.

53. Să presupunem că există o cetate pustie și că cineva vrea s-o rezidească ; acesta dărîmă numaidecît zidurile surpate și căzute, apoi începe să sape, iar pe locurile săpate să pună temeliile și să ridice construcția ; (el lucrează) dar casa nu apare îndată.

Sau că cineva vrea să amenajeze o grădină în locuri pustii și pline de bălării : mai întîi curăță (locul), îl împrejmuiește cu gard, iar în cele din urmă plantează. Plantele cresc iar după multă vreme, grădina aduce roade ; la fel și intențiile oamenilor : după călcarea poruncii s-au părăginit, s-au pustiit și s-au umplut de mărăcini. Pentru că a zis Dumnezeu omului : *«Spini și pălămidă îți va rodi ție pămîntul»* (Gen. 3, 18).

Deci, este nevoie de multă trudă și osteneală, pentru ca să caute și să pună cineva temelia (dreptei viețuiri ; este nevoie de efort) pînă ce în inimile oamenilor va veni un foc, care va începe să mistuie spinii.

În felul acesta (oamenii) încep a se sfinți, slăvind pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XVI-A

Oamenii cei duhovnicești se află sub ispite și necazuri ; acestea izvorăsc din primul păcat, (din păcatul lui Adam).

1. Toate ființele cele raționale, mă refer la îngeri, la suflete și la demoni, au fost făcute de Creator simple și fără răutate. Că unele dintre ele s-au abătut către ceea ce este rău, (acest fapt) s-a datorat voinței lor libere. Urmînd propriei voințî, ele s-au abătut de la gîndul cel drept.

Dacă zicem că așa au fost făcute de Creator, atunci zicem (și) că Dumnezeu, care a aruncat pe satan în foc, este un judecător nedrept.

Unii dintre eretici susțin că materia este fără început, că este rădăcină, (adică element original), că rădăcina este putere, o putere asemenea celei a lui Dumnezeu. Față de o astfel (de părere) poți pe bună dreptate să întrebi : atunci care este cea care biruie ? (Vor răspunde că) în mod necesar va învinge puterea lui Dumnezeu. Or, (în acest caz), cel învins nu mai este egal după timp și putere (cu învingătorul).

Cei care susțin că răul are ipostas, (are esență), nu știu nimic. (Cu atît mai puțin), răul nu-și are ipostasul său în Dumnezeu, pentru că (Dumnezeu) este nepătimitor și divin. În noi, însă, lucrează, în orice facultate și simțire, sugerînd toate poftele cele murdare. Însă nu s-a amestecat, precum se amestecă vinul cu apa — după cum zic unii — ; ci după cum se află pe un ogor, grîul de sine stătător împreună cu neghina de sine stătătoare, și după cum în aceeași casă se află hoțul și stăpînul casei.

2. Într-un rîu, (deasupra) curge apă curată, iar sub aceasta se află noroi ; atunci cînd cineva tulbură noroiul, tot rîul se tulbură. La fel se întîmplă și cu sufletul, cînd se tulbură și se amestecă cu răutate : satan și sufletul una se fac, în vremea desfrîului și a uciderii pentru că amîndouă sînt duhuri. De aceea, (spune Apostolul că) *«acela care se alipește de o desfrînată, se face cu ea un trup»* (I Cor. 6, 16). Însă, în clipa următoare, sufletul se regăsește, se pocăiește de cele ce a săvîrșit, plînge, se roagă și-și aduce aminte de Dumnezeu. Prin urmare dacă sufletul ar fi totdeauna cufundat în răutate, cum ar putea să facă acest lucru ? (Doar se știe că) satan n-a voit niciodată ca oamenii să se pocăiască, pentru că este nemilostiv.

Femeia, în vremea unirii cu bărbatul, se face una cu el, dar în clipa următoare(cei doi soți) sînt despărțiți. (Și mai mult decît atît) : deseori unul dintre ei moare, iar altul trăiește. Așa ceva se întîmplă și în cazul comuniunii (oamenilor) cu Duhul Sfînt : devin un duh (cu

El). *«Pentru că acela care se alipeşte de Domnul, se face un Duh (cu El)»* (I Cor. 6, 17). Aşa se întîmplă cînd omul este absorbit de har.

3. Sînt unii care, după ce au gustat (din darurile) lui Dumnezeu mai acţionează sub imboldul celui potrivnic. Fiind fără experienţă, ei privesc cu uimire (cele împărtăşite lor) şi după ce au fost cercetaţi de Dumnezeu, cugetele lor sondează (încă) tainele creştinătăţii. Pe cînd cei ce au îmbătrînit (şi s-au maturizat) întru acestea, nu le mai privesc cu uimire.

După cum agricultorii experimentaţi, atunci cînd este belşug, nu devin absolut fără nici o grijă, ci ei se gîndesc şi la (o eventuală) foamete şi strîmtorare ; şi nici atunci cînd peste ei vine foametea şi strîmtorarea, nu cad în disperare, ştiind că lucrurile se schimbă — ; la fel (stau lucrurile) şi în (viaţa) cea duhovnicească. Atunci cînd sufletul cade în felurite ispite, nu le priveşte cu uimire, nici nu cade în disperare, pentru că ştie că (cele ce se întîmplă cu el), cînd este încercat şi lovit de răutate, se fac cu îngăduinţa (lui Dumnezeu). Nici cînd se află în mare belşug şi odihnă, nu este fără de grijă, pentru că nu exclude schimbarea (situaţiei).

Iar dacă soarele — care este un corp (ceresc) şi o creatură — trimiţîndu-şi razele peste locuri rău mirositoare, unde este gunoi şi necurăţii, întru nimic nu se vatămă, nici nu se întinează : cu atît mai puţin Duhul — Care este curat şi sfînt — intrînd în sufletul aflat încă sub imperiul celui rău, nu împrumută nimic de la acesta. Pentru că : *«lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o»* (Ioan 1, 5).

4. Chiar şi atunci cînd omul cunoaşte adîncul (tainelor divine) şi este bogat în har, tot se mai află în el buruiana răutăţii ; are, însă, un ocrotitor care îl ajută. De aceea, atunci cînd cineva se află în necazuri şi este răvăşit de furtunile patimilor, nu trebuie să cadă în deznădejde, pentru că, în felul acesta, păcatul se înmulţeşte şi mai mult şi intră (în el) ; (trebuie să aibă nădejde în Dumnezeu), pentru că atunci cînd cineva are nădejde în Dumnezeu, răutatea se împuţinează şi dispare.

Faptul că unii sînt paralitici, mutilaţi, prinşi de friguri şi bolnavi se datoreşte păcatului. Păcatul este rădăcina tuturor relelor ; din el se nasc poftele pătimaşe ale sufletului şi cugetele cele viclene.

Să ne închipuim un rîu curgînd şi locurile din preajma lui mustind de apă. Venind căldura, atît el, cît şi locurile din jur, se usucă ; aşa (se întîmplă) cu robii lui Dumnezeu : prisosind harul, se usucă pofta (iscată de) cel viclean, ca şi cea naturală, pentru că oamenii de acum ai lui Dumnezeu sînt superiori primului Adam.

5. Dumnezeu este nemărginit şi necuprins (cu mintea) şi pretutindeni se arată : în munţi, pe mare şi sub pămînt. (Pretutindeni) există,

nu prin schimbarea locului, în felul în care se coboară îngerii pe pămînt, ci El este (în același timp) în cer și aici (pe pămînt). Dacă mă întrebi : Cum poate să fie Dumnezeu în iad, în întuneric, în satan și în locuri rău mirositoare? ; eu îți răspund : (Da, este), pentru că El este nepătimitor, (nu este de nimic influențabil), este nemărginit și pe toate le cuprinde ; pe cînd satan, fiind creatura Lui, este înlănțuit (și mărginit). Bunătatea nu se întinează, nici nu se umbrește (de ceva). Dacă nu accepți că (Dumnezeu) pe toate le cuprinde, (inclusiv) iadul și pe satan, Îl limitezi pînă la locul în care se află cel viclean. (În acest caz se cuvine) să căutăm pe altul, superior Lui.

Prin urmare, în mod necesar, Dumnezeu (trebuie) să fie pretutindeni și să «fie superior (tuturor), însă în virtutea unei taine divine și (dată fiind) subtilitatea (ființei Sale), întunericul străbătut de El nu-L cuprinde ; (de altfel acesta) nici nu poate să se împărtășească de curăția Lui. Deci, la Dumnezeu nici un rău n-are existență în sine și pe El nimic nu-L poate vătăma (și limita).

6. În noi, însă, răul există ; pentru că locuiește și lucrează în inimă, sugerează cugetele viclene și murdare, nu ne permite să înălțăm rugăciuni curate și ne încătușează mintea în lumea aceasta. S-a îmbrăcat în sufletele (noastre), dar s-a atins chiar și de mădularele și oasele (noastre).

Prin urmare, după cum Dumnezeu fiind în văzduh, împreună cu satan, cu nimic nu se vatămă de acesta ; la fel și harul lui Dumnezeu, fiind în suflet împreună cu păcatul, cu nimic nu se vatămă de acesta. După cum un sclav stă totdeauna cu frică în preajma stăpînului său și nu face nimic fără (încuviințarea) lui, la fel și noi se cuvine să ne înălțăm cugetele și să le descoperim Stăpînului Hristos, cunoscătorul inimilor, să ne punem nădejdea în El (și să zicem) : El este slava mea, El este Părintele meu, El este bogăția mea.

Se cuvine, deci, să avem totdeauna în gînd grija și frica (de El). Iar dacă cineva nu are harul lui Dumnezeu sădit și statornicit în el, dacă (harul) nu este alipit de suflet ziua și noaptea, și nu ține în orice clipă (sufletul) treaz, nu-l conduce și îndreaptă spre cele bune, să ia aminte să facă din teamă, din durere și din zdrobirea inimii un lucru firesc.

7. După cum albina lucrează fagurele în stup în ascuns, la fel și harul, în ascuns, în inimi, introducînd iubirea sa, preface amărăciunea în dulceață și asprimea în lucru neted.

Și după cum argintarul și sculptorul, lucrînd un disc acoperă, în parte, diferitele chipuri de animale, pe care le sculptează, și numai cînd isprăvește (toul, descoperă) discul și-l arată strălucind la lumină ;

la fel şi Domnul, meşterul cel adevărat, şlefuieşte şi reînnoieşte inimile noastre în taină. (Face aceasta) pînă cînd sufletul va ieşi din trup şi atunci se va arăta frumuseţea sufletului.

Cei ce vor să obţină vase cu chipuri de animale în relief, mai întîi fac modele din ceară, (cu ajutorul acestora obţin tipare), apoi toarnă în ele, încît lucrul obţinut este asemenea modelului ; la fel şi păcatul, duh fiind, are chip şi se schimbă în multe feluri. Asemenea, şi omul cel lăuntric este ca o figurină, avînd chip şi formă. Omul cel dinlăuntru este o asemănare a celui din afară. (Vasul acesta) este un vas minunat şi de mare preţ, pentru că Domnul a găsit plăcere în el mai mult decît în oricare dintre creaturi. Gîndurile cele bune sînt asemenea pietrelor preţioase şi mărgăritarelor, pe cînd gîndurile cele necurate sînt (asemenea mormintelor), pline de oase moarte, de toată murdăria şi mirosul cel urît.

8. Creştinii, deci, aparţin altei lumi ; ei sînt fii ai lui Adam celui ceresc, o făptură nouă, fii ai Duhului Sfînt, fraţi luminoşi ai lui Hristos, asemenea Părintelui lor, lui Adam cel duhovnicesc şi luminos ; (aparţin) acelei cetăţi, acelui neam, acelei puteri. Ei nu sînt din lumea aceasta, ci din altă lume. Pentru că (Hristos) însuşi a zis : «*Voi nu sînteţi din lumea aceasta, precum nici Eu nu sînt din lumea aceasta*» (Ioan 17, 16).

După cum atunci cînd un neguţător — înmulţindu-şi avutul — vrea, după multe luni, să se întoarcă în patrie, el trimite (veste) la ai săi să-i pregătească case, grădini şi hainele necesare şi, venind el cu multă bogăţie, ai săi şi neamurile îl primesc cu multă bucurie ; la fel (se întîmplă) şi în cele duhovniceşti : dacă unii (dintre oameni) dobîndesc bogăţia cea cerească, concetăţenii lor — adică duhurile sfinţilor şi ale îngerilor —, ştiu (numaidecît acest lucru) şi spun plini de admiraţie : Fraţii noştri de pe pămînt au dobîndit o mare avere. Aceştia, (sfinţii), avînd cu ei pe Domnul în momentul plecării lor (de pe pămînt), se îndreaptă către cele de sus cu mare bucurie. Acolo, prietenii Domnului îi primesc, pregătindu-le (în prealabil) case, grădini şi veşminte scumpe şi strălucitoare.

9. Se cuvine, însă, să luăm aminte, ca nu cumva bunurile pe care le avem să nu fie spre paguba noastră. Cei ce sînt buni din fire sînt puşi în primejdie, puţin cîte puţin, de însăşi bunătatea lor, iar cei ce sînt înţelepţi sînt uneori înşelaţi de însăşi înţelepciunea lor. De aceea, în toate clipele trebuie să facă un amestec : să unească bunătatea cu severitatea, înţelepciunea cu discernămîntul, fapta cu deplina încredere în Domnul şi neîncrederea în sine. Virtutea din multe (lucruri) se alcătuieşte, după cum şi hrana, care este necesară pentru viaţă, cu multe

elemente se condimentează : pentru a fi folositoare nu este de ajuns să i se adauge miere, ci şi piper (şi altele).

10. Cei care zic că păcatul nu este în om se aseamănă acelor (oameni), care înghiţiţi de valuri, nu recunosc acest lucru şi zic : «Am auzit un vuet de ape». Ei sînt înghiţiţi de valurile răutăţii şi nu recunosc că păcatul este în mintea şi în cugetele lor. Unii (dintre aceştia) sînt dotaţi cu înţelepciune şi vorbesc (multe) lucruri (interesante), dar (vorbirea lor) nu este dreasă cu sarea cea cerească. Ei povestesc despre cina împăratului, fără să fi primit sau să fi gustat ceva din ea. Altceva, însă, este să vadă cineva pe împăratul însuşi, să fi văzut deschizîndu-se cămările, să fi intrat în ele, să le moştenească, să fi mîncat şi să fi băut din acele bucate scumpe.

11. Să presupunem că există o mamă, care are un fiu peste măsură de frumos, înţelept, împodobit cu tot felul de daruri, în care ea îşi pune toate speranţele ; să presupunem că (el moare) şi ea trebuie să-l îngroape. Ei bine, ea încearcă o durere fără sfîrşit şi o suferinţă de netrecut. Tot aşa se întîmplă cînd sufletul moare faţă de Dumnezeu : mintea este cuprinsă de întristare, de lacrimi şi de durere neîncetată ; inima este zdrobită, este cuprinsă de grijă şi de frică şi îi este necontenit foame şi sete după bine. Dar atunci cînd vine peste ea harul lui Dumnezeu şi speranţa, nu mai este tristă, ci se bucură ca şi cînd a găsit o comoară. (Se bucură), dar în acelaşi timp se şi teme, ca nu cumva s-o piardă, pentru că tîlharii o ameninţă. Dar după cum cel care a trecut prin multe necazuri şi a scăpat cu multă osteneală, atunci cînd dobîndeşte avere multă nu se mai teme de pagubă ; tot aşa (se întîmplă cu oamenii) duhovniceşti : trecînd mai înainte prin încercări multe şi înfricoşătoare şi umplîndu-se după aceea de har şi de bunuri (duhovniceşti), nu se mai tem de cei ce vor să-i jefuiască, pentru că bogăţia lor nu este puţină. Totuşi au şi ei o teamă. Nu ca aceia care se tem de duhurile cele viclene, ci o teamă legată de folosirea darurilor spirituale încredinţate lor.

12. Un astfel de om se consideră pe sine mai prejos decît toţi păcătoşii. Cu cît se adînceşte el în cunoaşterea lui Dumnezeu, pe atît se consideră pe sine un neştiutor şi cu cît ştie (mai mult despre El), pe atît crede că nu ştie nimic. Această convingere, care devine în sufletul său ca şi ceva firesc, i-o crează harul. După cum un tînăr, purtînd un prunc, îl duce unde vrea, tot aşa şi harul, acţionînd în adîncul sufletului, poartă mintea şi o înalţă pînă la cer, pînă la lumea cea desăvîrşită şi la odihna cea veşnică. Dar şi în starea de har sînt trepte şi demnităţi. Altul este comandantul oştirilor, căruia îi este deschisă calea la împărat şi altul este o căpetenie (obişnuită). După cum o casă plină de fum

îl lasă să se răspîndească în atmosferă, tot aşa şi răutatea, umplînd sufletul, se revarsă în afară şi dă roade. Şi după cum cei cărora li s-a încredinţat conducerea unei provincii sau (paza) tezaurului împărătesc, se îngrijesc totdeauna să nu displacă împăratului, tot aşa şi cei cărora li s-a încredinţat o lucrare spirituală sînt totdeauna stăpîniţi de grijă şi chiar în odihnă fiind, ei nu au odihnă. Pentru că ei trebuie să scoată din cetatea sufletului împărăţia întunericului şi pe barbarii care au pus stăpînire pe el.

13. Împăratul Hristos trimite pe oamenii Săi să răzbune cetatea, leagă pe tirani, stabileşte acolo un comandament ceresc şi o oaste de duhuri sfinte, ca în propria Sa patrie. De cînd soarele străluceşte în inimi, razele sale pătrund în toate mădularele şi o pace adîncă domneşte în aceste locuri. Totuşi, lupta omului, nevoinţele şi iubirea lui de Dumnezeu, (abia) atunci se arată, cînd, împuţinîndu-se harul, el se îmbărbătează şi strigă către Dumnezeu. Dar tu, auzind că există fluvii populate cu balauri, guri de lei, puteri întunecate sub cer şi un foc care arde şi pîrîie în mădulare, nu ţii seama de toate acestea, pentru că n-ai înţeles că, dacă nu primeşti arvuna Duhului Sfînt, atunci cînd sufletul tău va ieşi din trup, (acestea) vor reţine sufletul tău şi nu-ţi vor permite să te ridici la ceruri. Tot aşa, cînd auzi vorbindu-se despre demnitatea sufletului ce valoare are firea cea raţională, nu înţelegi că Dumnezeu n-a vorbit despre îngeri, ci despre (natura) omenească, atunci cînd a zis : *«Să-l facem după chipul şi asemănarea Noastră»* (Gen. 1, 26). Tu nu înţelegi că cerul şi pămîntul vor trece, dar că tu eşti chemat să fii nemuritor, să fii fiu (al lui Dumnezeu), frate şi mireasă a Împăratului ? În viaţa de toate zilele tot ceea ce aparţine mirelui, este şi al miresii ; tot aşa (şi în cele duhovniceşti) ; tot ceea ce aparţine Domnului, îţi încredinţează ţie. N-a venit El, oare, întru ajutorul tău ? Nu te-a chemat personal ? Nu pricepi (din acestea) nimic şi nu ai conştiinţa nobleţei tale ? Da, pe bună dreptate deplîngea (psalmistul) inspirat căderea ta, cînd zicea : *«Omul în cinste fiind, n-a priceput ; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte şi s-a asemănat lor»* (Ps. 48, 21). Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XVII-A

Despre ungerea şi slava duhovnicească a creştinilor ; (în rîndul al doilea) că fără Hristos este imposibil a se mîntui (cineva), sau a se face părtaş al vieţii celei veşnice.

1. Creştinii desăvîrşiţi, care s-au învrednicit să ajungă la măsura desăvîrşirii şi să se aflte foarte aproape de Împăratul, sînt consacraţi

pentru totdeauna pentru crucea lui Hristos. După cum, pe vremea profeților (untdelemnul) ungerii era mai de preț decît orice lucru, pentru că servea la ungerea împăraților și a profeților, tot așa acum, (ungerea are o însemnătate aparte) ; unși fiind cei duhovnicești cu ungere cerească, ei devin Hristoși după har, împărați și preoți ai tainelor cerești. Ei devin fii, demoni și dumnezei, legați, captivi, afundați, răstigniți și consacrați (Domnului). Pentru că, dacă ungerea cu untdelemnul, care provenea dintr-o plantă și dintr-un lemn văzut, avea atîta putere, încît cei unși, primind o demnitate, nimeni n-o contesta ; — era, de-altfel, stabilit ca așa să se așeze regii. David (însuși) cu acest (untdelemn) a fost uns. Îndată (după ce a fost uns) a fost supus încercărilor și necazurilor, dar după șapte ani a ajuns împărat — ; cu cît mai mult, cei care se ung, după duh și după omul lor cel dinlăuntru, cu untdelemnul cel sfințitor, aducător de bucurie, ceresc și duhovnicesc, primesc pecetea cerească și duhovnicească a Împărăției celei nestricăcioase și a puterii veșnice, *«arvuna Duhului»* (II Cor. 1, 22 ; 5, 5), pe Duhul Sfînt, Mîngîietorul, pentru că El mîngîie și veselește pe cei care se află în necazuri.

2. Cei care au fost unși cu (untdelemnul provenind) din lemnul vieții, Iisus Hristos, și din planta cea cerească, se învrednicesc să ajungă la măsura desăvîrșirii, adică (să dobîndească) împărăția și înfierea. Ei sînt împreună inițiați (în tainele) împărăției cerești, au îndrăzneala față de Stăpînul tuturor, intră în palatul Său unde sînt îngerii și duhurile Sfinților chiar dacă sînt încă în această lume. Ei n-au primit încă moștenirea întreagă, care le este pregătită pentru viața viitoare, dar arvuna pe care au primit-o acum, îi face siguri de ea și se (simt) ca deja încoronați și împărățind. Ei nu se uimesc de faptul că vor trebui să domnească împreună cu Hristos, cînd Duhul se va arăta din belșug. De ce ? Pentru că, pe cînd erau încă în trup au încercat gustul acelei dulceți și lucrarea acelei puteri.

3. După cum, atunci cînd un prieten al împăratului, unul care petrece la palat, care cunoaște tainele (palatului) și vede porfira (împăratului), ajunge să fie (uns) împărat și să fie încoronat el, nu-și pierde cumpătul, nici nu se teme, pentru că de multă vreme, a fost introdus în tainele palatului ; de altfel nici nu este cu putință ca vreunul dintre cei simpli, fără învățătură și neinițiați în tainele (palatului), să intre acolo și să domnească, ci numai cei cu experiență și (învățătură) ; tot așa se întîmplă cu creștinii, care vor domni în veacul viitor. Ei nu-și vor pierde cumpătul, pentru că cunosc mai dinainte tainele harului.

Cînd omul a călcat porunca, diavolul a acoperit tot sufletul cu un văl întunecos. Dar cînd a venit harul, tot vălul a fost dat la o parte.

Atunci sufletul fiind curăţit şi reprimindu-şi firea sa, (acea) zidire curată şi fără prihană, contemplă fără încetare, în toată curăţia, cu ochi curaţi, slava luminii celei adevărate, pe Soarele cel adevărat al dreptăţii care străluceşte în inimă.

4. După cum la sfîrşitul lumii, cînd firmamentul se va clătina, iar cei drepţi vor petrece în împărăţie, în lumină şi slavă, nimic altceva văzînd decît numai pe Hristos stînd totdeauna în slavă de-a dreapta Tatălui ; tot aşa şi aceia care sînt de acum fascinaţi şi captivaţi de veacul acela, contemplă frumuseţile şi minunăţiile de acolo. Pentru că noi, deşi sîntem pe pămînt, *«avem cetatea noastră în ceruri»* (Filip 3, 20) ; în acea lume poposim şi trăim cu mintea şi cu omul cel dinlăuntru.

După cum ochiul trupesc, curat fiind, vede totdeauna clar soarele, la fel şi mintea, cu o desăvîrşire curăţită, vede totdeauna slava luminii lui Hristos, este împreună cu Domnul ziua şi noaptea, în felul în care trupul Domnului, unit cu divinitatea, este totdeauna împreună cu Duhul Sfînt. Oamenii, însă, nu ajung deodată, la astfel de trepte (ale desăvîrşirii), ci numai prin osteneli, necaz şi multă luptă. Sînt unii, în care există, lucrează şi se odihneşte harul, dar în care locuieşte şi răutatea. Deci, două stăpîniri lucrează într-o singură inimă ; a luminii şi a întunericului.

5. Probabil că mă vei întreba : *«Ce împărtăşire are lumina cu întunericul ? Cum poate lumina cea divină, cea fără prihană şi curată să fie umbrită şi întinată ?»* (II Cor. 6, 14, 16). Pentru că este scris : *«Şi lumina străluceşte întru întuneric, iar întunericul n-a cuprins-o»* (Ioan 1, 5). (Eu zic) că lucrurile nu trebuie înţelese sub un singur aspect, nici dintr-un singur punct de vedere. Într-adevăr, unii oameni întru atît se odihnesc în har, încît devin mai tari decît răutatea care locuieşte în ei ; dar, cu toate că se îndeletnicesc cu rugăciunea şi arată dragoste faţă de Dumnezeu, deşi rămîn încă în har, ei sînt uneori pradă a cugetelor rele şi a păcatului. Alţii, însă, fiind uşuratici şi simpli, îndată ce harul lucrează, cît de cît în ei, socotesc că păcatul nu mai există. Dar cei ce au discernămînt şi înţelepciune nu îndrăznesc să nege că avînd harul lui Dumnezeu, ei nu sînt scutiţi de gînduri ruşinoase şi murdare.

6. Am întîlnit deseori printre fraţi, pe unii care au primit atîta har şi bucurie, încît timp de cinci sau şase ani spuneau că pofta s-a stins în ei. Dar după aceasta, pe cînd socoteau că s-au eliberat (definitiv) de ea, răutatea, care era ascunsă s-a trezit în ei şi au fost mistuiţi de poftă, încît se întrebau uimiţi : de unde a venit, după atîta timp, atîta răutate asupra lor ? De aceea, (în mod firesc), nimeni dintre cei cu mintea întreagă nu îndrăzneşte să spună : Avînd harul în mine, sînt

liber față de păcat ; ci, ambele realități (harul și păcatul) lucrează întru mintea mea. Cei ce n-au experiența lucrurilor, pe cînd harul lucrează cît de cît în ei, socotesc că deja au învins, că sînt creștini desăvîrșiți. Eu, însă, zic că așa stau lucrurile : după cum atunci cînd soarele strălucind pe cer, în aer curat, vin în jurul său norii și-l acoperă, întunecînd văzduhul, fără însă să-l vatăme, pentru că el rămîne întreg în lumina și în elementul său ; la fel stau lucrurile cu cei ce nu sînt cu desăvîrșire curățiți ; deși trăiesc în harul lui Dumnezeu, ei sînt stăpîniți, în adîncul lor, de păcat. Ei au porniri naturale și gînduri puternice pentru Dumnezeu, dar nu sînt cu totul de partea binelui.

7. La fel se întîmplă și cu cei care, în adîncul lor sînt stăpîniți de partea cea bună ; adică de har : și ei sînt supuși și robi cugetelor celor viclene și părții celei rele. Deci, este nevoie de mult discernămînt pentru ca să afle cineva, din proprie experiență, că lucrurile stau în acest chip. Eu îți spun că și Apostolii, care aveau pe Mîngîietorul, n-au fost întru totul fără de grijă. La bucuria și veselia lor se adăuga teama și cutremurul (iscate chiar) de har, nu de răutate ; (în felul) acesta harul îi proteja să nu se abată cîtuși de puțin (de la calea cea dreaptă).

După cum, aruncînd cineva o pietricică într-un zid, acesta nu se mută, nici nu se vatămă cu nimic ; sau slobozind cineva o săgeată împotriva unuia care poartă scut, cu nimic nu vatămă fierul (scutului), nici trupul, ci, ricoșind, cade ; tot așa, apropiindu-se de Apostoli un rău cît de mic nu-i vătăma, pentru că erau îmbrăcați cu puterea desăvîrșită a lui Hristos. Fiind ei înșiși desăvîrșiți, aveau libertatea de a săvîrși lucrurile dreptății.

8. Sînt, deci, unii care afirmă că după ce sufletul (a primit harul) nu mai are nici o grijă. (Acest lucru este greșit) pentru că Dumnezeu cere chiar de la cei desăvîrșiți (cooperarea) voinței sufletului lor la lucrarea Duhului ; cere ca și ei să-și dea consimțămîntul lor (la săvîrșirea faptelor bune). Pentru că spune Apostolul : «*Duhul să nu-l stingeți*» (I Tes. 5, 19). Astfel, unii dintre aceștia au dorit să nu fie povară altora ; alții să se sprijinească pe propriile puteri ; alții, însă, primind daruri de la laici le-au dat săracilor. Acest gest este superior (celorlalte). Tot așa unii dintre cei ce au dobîndit harul, se îngrijesc doar de ei înșiși. Alții, însă, se străduiesc să fie de folos și altor suflete. Aceștia (din urmă) sînt cu mult superiori celorlalți. Dar sînt alții, care, după ce au primit harul, expun trupurile lor, pentru numele lui Dumnezeu la insulte și suferințe. Aceștia sînt superiori (tuturor). Unii, săvîrșind virtutea, vor să se fălească și să fie admirați de oameni, zicînd că fiind creștini sînt părtași ai Duhului Sfînt. Alții, însă, se străduiesc să rămînă necunoscuți și evită întîlnirea cu oamenii. Aceștia sînt cu mult supe-

riori celor (dinainte). Vezi, chiar şi în starea de desăvîrşire, există o măsură a dragostei faţă de Dumnezeu, superioară şi abundentă, care provine (tot) din voinţa naturală ?

9. După cum cineva, îmbrăcat fiind sărăcăcios, se visează bogat, dar sculîndu-se din somn, iarăşi se vede sărac şi gol, la fel sînt unii dintre cei ce vestesc cuvîntul cel duhovnicesc ; ei par că vorbesc în cunoştinţă de cauză, (deşi nu-i aşa). Fără să fi gustat din obiectul cuvintelor lor, rămîn cu mintea la o oarecare închipuire. Şi după cum o femeie îmbrăcată în mătăsuri, împodobită cu mărgăritare, se expune în bordel, la fel este inima acestora : bordel al duhurilor necurate. Le place să vorbească despre faptele virtuţii, dar nu se îndeamnă la fapte.

10. După cum este cu neputinţă ca peştele să trăiască fără apă, sau să meargă cineva fără picioare, să vadă lumina fără ochi, să vorbească fără limbă, sau să audă fără urechi, tot aşa este cu neputinţă să cunoască cineva tainele şi înţelepciunea lui Dumnezeu, să fie bogat (în har) şi creştin, fără Domnul Iisus şi fără lucrarea puterii divine. Pentru că aceia sînt cu adevărat înţelepţi, luptători, curajoşi şi filozofi ai lui Dumnezeu, care sînt conduşi şi păstoriţi după omul (lor) lăuntric de puterea divină. Filozofii păgînilor predau retorica, însă alţii, care sînt mai puţin meşteri la cuvînt, bărbaţi cucernici, se bucură şi tresaltă de bucurie din cauza harului lui Dumnezeu. Să judecăm acum care sînt mai buni. «*În faptă şi în putere*», zice (Apostolul) «*stă împărăţia lui Dumnezeu, nu în cuvînt*» (I Cor. 4, 20).

11. Este uşor să spună cineva : pîinea aceasta este făcută din grîu. Este însă necesar să spunem cu de-a mănuntul şi cum se pregăteşte şi cum se coace. A vorbi despre nepătimire şi desăvîrşire (este lucru uşor ; dar a expune lucrurile din propria experienţă) la puţini le este dat (s-o facă). Evanghelia învaţă succint : «*Să nu te mînii ; să nu pofteşti (bunurile aproapelui tău) ; dacă cineva îţi dă o palmă peste obrazul drept, întoarce-l şi pe celălalt ; dacă cineva se judecă cu tine să-ţi ia haina, dă-i lui şi cămaşa*» (Luca 6, 29 ; Matei 5, 40). Apostolul însă învaţă pe larg cum trebuie să se săvîrşească lucrarea de curăţire (şi anume spune că trebuie să se facă) puţin cîte puţin, cu răbdare şi cu stăruinţă. El hrăneşte (pe cei ce îmbrăţişează mesajul evanghelic) mai întîi cu lapte, ca pe nişte prunci, apoi îi duce la creştere şi desăvîrşire. Deasemeni, spune Evanghelia : «*Haina se face din lînă*». Această propoziţie nu se află în Sf. Evanghelie. Ea a fost preluată, probabil, din tradiţia orală. Apostolul, însă, arată amănunţit cum se face.

12. Cei ce grăiesc cuvinte duhovniceşti, (fără să fi gustat din duhovnicie), sînt asemenea unui om care călătoreşte pe vreme de arşiţă pe un cîmp pustiu şi făcîndu-i-se sete îşi închipuie un izvor curgînd

și pe sine bînd (din el), pe cînd buzele și limba lui se usucă de sete. Sau (se aseamănă) unui om care vorbește despre miere și (spune) că este dulce, fără să fi gustat din ea și fără să cunoască gradul dulceții (ei). La fel sînt și cei ce vorbesc despre desăvîrșire, despre bucuria spirituală și despre nepătimire ; necunoscîndu-le direct, lucrurile nu sînt precum le spun. Cînd unul dintre aceștia se învrednicește să trăiască doar în parte cele ce spune, atunci își zice : Lucrurile nu sînt precum credeam ; altfel vorbeam eu și altfel lucrează Duhul.

13. Creștinismul, (evanghelia), este hrană și băutură. Cu cît se înfruptă cineva din el, cu atît mai mult i se înflăcărează mintea de dulceața (lui). Înfruptîndu-se (din el, mintea) nu i se mai satură și îl caută cu nesaț.

Atunci cînd cineva, însetat fiind, i se oferă o băutură dulce, îndată ce gustă din ea, mai tare este ars (de sete) și mai vîrtos dorește să bea. La fel stau lucrurile (întru cele duhovnicești) ; setea de Duhul este neîncetată. Acestea nu sînt vorbe goale. (Setea aceasta este urmarea faptului că) Duhul lucrează în suflet, în chip tainic.

Unii socotesc că depărtîndu-se de femeie și de toate cele văzute, sînt sfinți. Dar nu este așa. Pentru că răutatea trăiește și se ridică în inima omului. (Numai) acela este sfînt care s-a curățit și sfințit după omul cel dinlăuntru. Că acolo unde se înalță adevărul, (apare) rătăcirea și se luptă cu el, străduindu-se să-l întunece și să-l acopere.

14. Pe cînd iudeii dețineau preoția, (unii oameni) din acest popor — (ca) Eleazar și Macabeii — au fost persecutați și supuși la cazne, pentru că au stăruit în adevăr. Dar din momentul răstignirii și al (sfîșierii) catapetesmei, cînd Duhul s-a depărtat de la ei, s-a descoperit adevărul și lucrează întru noi. (Mai tîrziu), iarăși (unii) au fost persecutați chiar de poporul lor ; au fost persecutați și puși la cazne chiar de poporul lor, pentru că aceia care iubesc adevărul să devină martorii (Lui). Într-adevăr, cum s-ar arăta adevărul, dacă n-ar exista mincinoșii care-l dușmănesc și se aruncă împotriva lui ?

Și printre frați sînt unii, care poartă patimi și slăbiciuni : aceștia trebuie să arate multă grijă ca să nu cadă. Unul dintre ei, pe cînd se ruga cu un altul, a fost răpit de puterea divină și a văzut cetatea (cerească), Ierusalimul cel de sus, chipuri luminoase și o lumină nesfîrșită. Și a auzit un glas care zicea : Iată locul de odihnă al celor drepți. Dar, după puțin timp, trufindu-se și socotind că cele ce a văzut îl privesc pe el, a căzut (în prăpastia) cea fără fund a păcatului și în mii de rele.

15. Deci, dacă un om interiorizat și superior a căzut, cum poate să spună un oarecare : postesc, ofer adăpost, îmi împart bunurile (săracilor), deja sînt sfînt. Pentru că abținerea de la cele rele nu echivalează

cu desăvîrşirea ; (desăvîrşirea constă) în faptul de a pătrunde în mintea ta cea întunecată şi de a omorî pe şarpele care te-a ucis, care se cuibăreşte (în partea) cea mai profundă a minţii şi în adîncul cugetelor tale, în aşa zisele cămări şi locuri de odihnă ale sufletului.

Într-adevăr, inima este un abis, dar trebuie să ucizi acest şarpe şi să îndepărtezi toată necurăţia din tine. De altfel, toţi filozofii, Legea şi Apostolii, chiar şi venirea Mîntuitorului au avut ca scop curăţia. Orice om, fie el iudeu, fie elin, iubeşte curăţia, dar nu poate să se curăţească. Se cuvine, deci, să cercetăm, cum şi prin ce (mijloace) se obţine curăţia inimii. (Trebuie spus că) prin niciunul, afară de Cel ce s-a răstignit pentru noi ; Acesta este Calea, Adevărul, Uşa, Mărgăritarul, pîinea cea vie şi cerească. Fără acest Adevăr, nu poate să cunoască cineva adevărul şi să se mîntuiască.

Deci, după cum, după omul cel din afară ai renunţat la lucrurile cele văzute şi le-ai împărţit (celor nevoiaşi), tot aşa se cuvine să renunţi şi să socoteşti ca de nimic (orice achiziţie) în înţelepciunea acestei lumi, în cunoaştere şi în elocinţă, ca să te poţi edifica cu «nebunia» predicii (I Cor. 1, 21). În această predică, (spunea Apostolul Pavel), este înţelepciunea cea adevărată, care nu cunoaşte strălucirea cuvintelor, dar are o putere care lucrează prin sfînta cruce. Mărire Treimei, celei de o fiinţă în veci. Amin.

OMILIA A XVIII-A

Despre comoara creştinilor, adică despre Hristos şi Duhul Sfînt, Care în diferite chipuri îi exersează ca să ajungă la desăvîrşire.

1. Dacă cineva este bogat în (această) lume şi are o comoară ascunsă, el îşi procură cu bogăţia şi comoara sa tot ceea ce vrea. Îşi procură (lucruri) şi obiecte de preţ şi este încredinţat că poate dobîndi tot ce-şi doreşte. Tot aşa şi cei care caută să obţină de la Dumnezeu — şi obţinînd, păstrează — comoara cea cerească a Duhului, pe Domnul însuşi, care străluceşte în inimile lor ; aceştia împlinesc toată dreptatea virtuţilor şi obţin fructele minunate ale împlinirii poruncilor Domnului, datorită lui Hristos. Care este întru ei, Care-i face să dobîndească o bogăţie şi mai mare. Pentru că, datorită comorii cereşti săvîrşesc toată dreptatea şi întăriţi fiind de mulţimea bogăţiei duhovniceşti (care se află în ei), ei împlinesc toate poruncile Domnului. Zice Apostolul : «*Noi avem această comoară în vase de lut*» (II Cor. 4, 6), înţelegînd prin comoară puterea sfinţitoare a Duhului. Şi iarăşi, «*Acesta S-a făcut pentru noi înţelepciune de la Dumnezeu, dreptate, sfinţire şi răscumpărare*» (I Cor. 1, 30).

2. Prin urmare, cel ce a aflat și are întru sine comoara cea cerească a Duhului, acela împlinește în chip neprihănit, nesilit de nimeni și ușor toată dreptatea poruncilor și toată lucrarea virtuților.

De aceea, să rugăm și noi pe Dumnezeu, Să-I cerem și să-L implorăm să ne dăruiască și nouă acea comoară a Duhului Său, pentru ca astfel noi să putem împlini fără prihană și cu curăție toate poruncile Lui, să împlinim toată dreptatea Duhului, în chip curat și desăvîrșit, datorită comorii cerești, care este Hristos.

Și după cum cel ce este sărac, lipsit (de cele necesare) și hămesit de foame, nu poate dobîndi nimic în (această) lume din cauză că sărăcia îl copleșește, iar cel ce are comoară, precum s-a zis mai înainte, dobîndește, fără osteneală, toate cîte vrea, la fel și sufletul cel gol și pustiu de părtășia Duhului, care se află (cuprins) de cumplita sărăcie a păcatului, nu poate, chiar dacă vrea, să producă rodul Duhului, (rodul) Dreptății cu adevărat, înainte de a se împărtăși cu Duhul.

3. În același timp se cuvine ca fiecare să se sîrguiască în a ruga pe Domnul, să-l învrednicească să afle și să primească comoara cea cerească a Duhului, pentru a putea să îndeplinească fără osteneală și greutate, fără prihană și în chip curat, toate poruncile Lui pe care (omul) mai înainte (de a primi ajutorul Lui), fie și forțîndu-se nu le putea îndeplini. Pentru că fiind sărac și lipsit de părtășia Duhului — fără comoara cea duhovnicească — cum ar fi putut să dobîndească astfel de bunuri duhovnicești ? Numai sufletul care a aflat pe Domnul și comoara cea adevărată, datorită unei îndelungate căutări a spiritului (sau, datorită) credinței și marii lui răbdări — face precum s-a zis mai înainte, roadele Duhului, (împlinește), toată dreptatea și poruncile Duhului, în sine și prin sine, în chip curat, desăvîrșit și fără prihană.

4. Sau, să ne folosim de un alt exemplu : atunci cînd un om bogat organizează o masă, din bogăția și comoara pe care o are, el cheltuiește (mult) și nu se teme că acest fapt îl va sărăci, pentru că averea lui este mare. De aceea, el veselește din belșug și în chip strălucit pe invitații săi, oferindu-le bucate alese și diferite. Din contră, atunci cînd cel sărac și lipsit vrea să întindă cuiva masă, el împrumută totul : veselă, față de masă și (multe) altele. După ce au mîncat cei invitați așa cum (se mănîncă) la cina unui sărac, el restituie fiecăruia ceea ce a împrumutat : vesela de argint, fața de masă și celelalte. Iar după ce toate au fost restituite, el rămîne sărac și gol, pentru că nu are o bogăție a sa, de care să se poată bucura.

5. Tot așa și cei ce sînt bogați în Duhul Sfînt, cei ce au cu adevărat bogăția cea cerească și comuniunea Duhului, atunci cînd vorbesc cuiva cuvîntul adevărului, cînd împărtășesc cuvîntul duhovnicesc și vor să

desfăteze sufletele (semenilor lor) vorbesc din prisosul (inimii) lor şi din comoara lor, pe care o poartă în ei ; cu aceasta desfătează sufletele celor ce ascultă, şi nu se tem ca nu cumva să se sărăcească, pentru că poartă în ei comoara cerească a bunătăţii, din care pun înainte şi desfătează pe oaspeţii cei duhovniceşti. Pe cînd cel sărac, cel ce nu are nimic din bogăţia lui Hristos, cel care nu are în sufletul său bogăţia cea duhovnicească — aceea din care izvorăsc toate cuvintele şi faptele bune, toate gîndurile divine şi tainele cele de negrăit — dacă vrea să vestească cuvîntul adevărului şi să desfăteze (cu el) pe unii dintre ascultători — dat fiind că el nu posedă în sine cuvîntul lui Dumnezeu, în toată puterea şi adeverirea, ci numai citează şi împrumută cuvinte din vreo scriere sau (cuvinte) auzite de la bărbaţi duhovniceşti — redă şi explică (aceste cuvinte). (Cele spuse) par să desfăteze şi să bucure pe unii, dar după ce discursul său s-a terminat, fiecare cuvînt se reîntoarce la cele din care a fost luat, şi el rămîne iarăşi gol şi sărac, pentru că nu are o comoară a sa de la Duhul din care să ofere, să folosească şi să desfăteze pe alţii ; (de altfel), el însuşi nu se bucură, nici nu se veseleşte în Duhul.

6. De aceea trebuie ca mai întîi să cerem de la Dumnezeu cu inimă zdrobită şi cu credinţă, să ne dea să aflăm comoara cea adevărată a lui Hristos în inimile noastre, cu puterea şi lucrarea Duhului. Şi aşa, după ce am aflat ceea ce ne este nouă folositor, pe Domnul, mîntuirea şi viaţa veşnică — atunci, pe cît ne este cu putinţă, să căutăm să fim folositori şi altora, oferind de la Hristos, din comoara (noastră) cea lăuntrică, toată bunătatea cuvintelor spirituale şi explicînd tainele cereşti. Pentru că aşa a voit Tatăl întru bunătatea Sa, să locuiască în oricine crede şi se roagă Lui. *Pentru că, zice, «cel ce mă iubeşte pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu şi Eu îl voi iubi pe el şi Mă voi descoperi lui»* (Ioan 14, 21). Şi iarăşi : *«Eu şi Tatăl Meu vom veni şi ne vom sălăşlui întru el»* (Ioan 14, 23). Aşa a voit nesfîrşita bunătate a Tatălui ; aşa s-a manifestat iubirea sufletească a lui Hristos, aşa a făgăduit bunătatea cea de negrăit a Duhului.

Mărire îndurării celei de negrăit a Treimei.

7. Cei care s-au învrednicit să devină fii ai lui Dumnezeu şi să se nască de sus, de la Duhul Sfînt, care au în ei pe Hristos care-i luminează şi le dă repaos, aceştia sînt călăuziţi în multe şi felurite chipuri de Duhul, iar inima le este înviorată în chip nevăzut, în odihnă spirituală de har. Să dăm cîteva exemple din bucuriile cunoscute în (această) lume, pentru a ilustra oarecum prin ele petrecerea harului în suflet. Uneori (aceste suflete) se desfătează ca la o cină împărătească. Se veselesc şi se bucură cu bucurie mare. Altă dată sînt asemenea miresei care

se odihnește alături de mirele ei într-o odihnă divină. Alteori sînt precum îngerii cei fără de trup ; deși sînt în trup, cu aceeași ușurință se mișcă. Alteori sînt ca (și cuprinse) de beție, îmbătîndu-se și veselindu-se în Duhul, de beția tainelor divine și duhovnicești.

8. Altă dată plîng și se tînguiesc pentru neamul omenesc, se roagă pentru întreg (neamul lui) Adam, se îndurerează și plîng, pentru că sînt cuprinși de Duhul de dragoste pentru omenire. Altă dată Duhul aprinde în ei atîta bucurie și iubire că dacă ar fi posibil, pe toți oamenii i-ar strînge la pieptul lor, fără să deosebească pe cel rău de cel bun. Altă dată atît de mult se smeresc în smerenia Duhului, încît se socotesc mai prejos decît orice om, se socotesc ultimii și cei mai neînsemnați dintre toți oamenii. Altă dată sînt ținuți de Duhul într-o bucurie de negrăit. Altă dată sînt asemenea unui (bărbat) puternic, care luînd panoplia împărătească și coborînd la război împotrvia dușmanilor, îi bate și îi învinge. Pentru că, la fel și (bărbatul) cel duhovnicesc apucă armele cele cerești ale Duhului, coboară la luptă împotriva dușmanilor, îi bate și îi supune sub picioarele sale (I Cor. 15, 27).

9. Altă dată sufletul se odihnește într-o mare liniște, într-o seninătate și o pace adîncă, afundat într-o plăcere spirituală, într-un repaus și mulțumire de negrăit. Altă dată harul îi dă pricepere, înțelepciune inefabilă și cunoaștere (a tainelor) Duhului celui de nepătruns, (taine) care este imposibil a fi grăite de limbă și de gură. Altă dată devine un om obișnuit. Astfel, harul se manifestă în ei în chip diferit și în multe feluri călăuzește sufletul — îl odihnește după voia lui Dumnezeu sau îl încearcă în diferite chipuri — pentru a-l readuce la Tatăl cel ceresc desăvîrșit, fără prihană și curat.

10. Lucrările Duhului, de care am vorbit mai înainte se manifestă în cei ce sînt pe trepte superioare, aproape de desăvîrșire. Diferitele odihniri ale harului, spuse mai înainte sînt nume diferite, însă ele lucrează necontenit în aceștia, o lucrare urmînd pe alta. Atunci cînd sufletul a ajuns la desăvîrșire duhovnicească, cînd s-a curățit cu desăvîrșire de patimi, cînd s-a unit cu Duhul, Mîngîietorul, într-o comuniune negrăită, cînd s-a învrednicit să devină Duh, amestecat cu Duhul, atunci el tot devine lumină, tot (sufletul devine) ochi, tot (sufletul devine) duh, tot (sufletul devine) bucurie, tot (sufletul devine) odihnă, tot (sufletul devine) îndurare, tot (sufletul devine) bunătate, tot (sufletul devine) blîndețe. Și după cum o piatră (care se află în adîncul mării) este înconjurată de pretutindeni de apă ; la fel și aceștia, în orice privință fiind amestecați cu Duhul Sfînt, se fac asemenea lui Hristos. Ei poartă în sine, neschimbate, virtuțile puterii Duhului și sînt înlăuntrul lor fără prihană, fără pată și curați.

11. Pentru că restauraţi fiind de Duhul, cum ar putea să producă în afară rodul răutăţii ? (Imposibil), ci totdeauna şi pretutindeni strălucesc în ei roadele Duhului.

Să rugăm, deci şi noi pe Dumnezeu, cu credinţă, cu dragoste şi cu nădejde multă, să ne dea şi nouă în dar harul cel ceresc al Duhului, pentru ca acelaşi Duh să ne conducă şi pe noi şi să ne călăuzească înspre (împlinirea a) toată voia lui Dumnezeu, să ne dea odihnă după felurimea odihnei Sale pentru că, datorită unei astfel de călăuziri, unui astfel de exerciţiu al harului şi de progres duhovnicesc, să ne învrednicim să ajungem la desăvîrşirea plenitudinii lui Hristos, după cum spune Apostolul : *«Să ne umplem de toată plinătatea lui Hristos»* (Efes. 4, 13). (De altfel) Domnul a promis că va dărui tuturor celor care cred în El şi Îl roagă cu adevărat, (să cunoască) tainele comuniunii celei de negrăit a Duhului. De aceea, consacrîndu-ne în întregime Domnului, să ne străduim a obţine bunurile amintite mai înainte. Sfinţindu-se la trup şi la suflet şi pironindu-ne pe crucea lui Hristos, să ne facem vrednici de împărăţia cea veşnică, slăvind pe Tatăl, pe Fiul şi pe Duhul Sfînt, în veci. Amin.

OMILIA A XIX-A

Creştinii, care vor să progreseze şi să crească (în bine) sînt datori să se sîrguiască spre orice lucru bun, pentru ca să se izbăvească de păcatul care locuieşte (în ei) şi să se umple de Duhul Sfînt.

1. Cel ce vrea să se apropie de Domnul, să se învrednicească de viaţa veşnică, să devină sălaş al lui Hristos, să se umple de Duhul Sfînt, să (poarte) roadele Duhului şi să împlinească în chip curat şi fără prihană poruncile lui Hristos, trebuie mai întîi, să creadă cu putere în Domnul, (apoi) să se dedice în întregime poruncilor Lui şi să se lepede, întru totul, de lume, pentru ca mintea lui să nu se mai preocupe de ceva din lucrurile văzute. Trebuie, de asemeni, să stăruie neîncetat în rugăciune, să aştepte cu credinţă venirea şi ajutorul Domnului, iar ochiul minţii să fie totdeauna îndreptat spre aceasta. Apoi, trebuie să se silească spre desăvîrşirea a tot lucrul cel bun şi a tuturor poruncilor Domnului, din cauză că păcatul locuieşte întru ei. Şi anume să se silească a se smeri înaintea oricărui om, să se considere drept cel mai neînsemnat şi mai rău, să nu caute onoruri, laudă şi slavă de la vreun om, după cum este scris şi în Evanghelie (Ioan 5, 44) ; ci să aibă totdeauna înaintea ochilor numai pe Domnul şi poruncile Lui ; să vrea din toată inima a-I plăcea numai Lui, după cum spune Domnul : *«Învăţaţi de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre»* (Matei 11, 29).

2. De asemenea, să se obişnuiască, pe cît îi este cu putinţă, să fie milostiv, blînd, îndurător şi bun, după cum zice Domnul : *«Fiţi buni şi milostivi, precum şi Tatăl vostru Cel ceresc este milostiv»* (Luca 6, 26). Şi iarăşi : *«Dacă Mă iubiţi pe Mine, ţineţi poruncile Mele»* (Ioan 14, 15). Şi iarăşi : *«Siliţi-vă să intraţi prin uşa cea strîmtă»* (Luca 13, 24). Întru toate trebuie să aibă ca exemplu, mereu viu în memorie, smerenia, comportarea, blîndeţea şi felul de a trăi al Domnului ; să stăruiască în rugăciune, să ceară totdeauna cu credinţă ca Domnul să vină şi să locuiască în el, să-l întărească în (împlinirea) poruncilor Lui, ca Domnul însuşi să se facă sălaş al sufletului (său). În felul acesta cele ce săvîrşeşte acum cu inimă strînsă, atunci le va săvîrşi de bună voie, pentru că s-a obişnuit pentru totdeauna cu binele, îşi aminteşte mereu de Domnul şi-l aşteaptă totdeauna cu multă dragoste. Atunci, văzînd Domnul atîta hotărîre şi atîta zel pentru bine, văzînd că acesta se sileşte continuu să-şi amintească de El şi să facă binele, văzînd cum, împotriva voinţei sale, îşi îndreaptă, pe cît poate, inima spre smerenie, blîndeţe şi iubire, se milostiveşte de el, îl izbăveşte de duşmanii săi şi de păcatul care locuieşte în el şi-l umple de Duhul Sfînt. Şi aşa împlineşte el cu adevărat, fără sforţare şi trudă, toate poruncile Domnului ; sau mai degrabă Domnul împlineşte în el poruncile Sale şi face să crească, în toată curăţia, roadele Duhului.

3. Apropiindu-se cineva de Domnul, se cuvine, mai înainte de toate, să se silească (a săvîrşi) binele — chiar dacă inima sa nu vrea acest lucru — şi să aştepte totdeauna, cu credinţă neclintită mila Lui ; să se silească să iubească, chiar dacă nu are (în el) iubire ; să se silească să fie blînd, chiar dacă nu are (în el) blîndeţe ; să se silească să fie îndurător, şi să aibă inimă milostivă (chiar dacă nu are în fire aceste însuşiri) ; să se silească să fie îndelung-răbdător, atunci cînd este dispreţuit, iar cînd este batjocorit să nu se indigneze, după cum s-a scris : *«Să nu vă răzbunaţi singuri, iubiţilor»* (Rom. 12, 19). Să se silească spre rugăciune, chiar dacă îi lipseşte rugăciunea duhovnicească. Văzînd, deci, Dumnezeu pe unul că aşa se luptă şi cu sila, împotriva voii inimii sale, vine către Domnul, îi va da adevărata rugăciune a Duhului, îi va da iubirea adevărată, blîndeţe adevărată, îndurare a inimii şi bunătatea adevărată, într-un cuvînt îl va umple de roadele Duhului.

4. Dacă cineva, neavînd (harul) rugăciunii, se sileşte să se roage să obţină doar acest har — fără să se silească (să practice) şi blîndeţea, smerenia şi celelalte porunci ale Domnului, fără să arate grijă, luptă şi trudă ca să le realizeze pe acestea, în măsura în care depind de hotărîrea şi de libertatea voinţei lui — uneori i se dă, în parte harul rugăciunii, în odihna şi veselia Duhului, după cererea sa. Însă, în compor-

tamentul său (un astfel de om) rămîne precum era mai înainte. Îi lipsește blîndețea pentru că n-a căutat-o și nu și-a dat osteneala ca s-o obțină nici nu s-a pregătit să fie așa. Îi lipsește smerenia pentru că n-a cerut-o, nici nu s-a silit ca s-o obțină. Îi lipsește dragostea față de toți pentru că n-a purtat grijă de ea, nici n-a pomenit-o în rugăciune. Îi lipsește credința și încrederea în Dumnezeu, pentru că recunoscîndu-se pe sine, nu s-a convins de sărăcia sa, iar în vreme de necaz, nu s-a ostenit să ceară de la Domnul o credință puternică față de el și o încredere desăvîrșită.

5. (După cum) trebuie cineva să se silească și să se constrîngă spre rugăciune, chiar dacă inima (lui) nu vrea, la fel (trebuie să se silească) pentru (a dobîndi smerenia, iubirea, blîndețea, sinceritatea) simplitatea, «*toată stăruința și îndelungă răbdare*» (Col. 1, 11) cu bucurie, precum s-a scris. Tot așa (trebuie) să se silească a se nesocoti, a se crede (cel mai) lipsit și mai de pe urmă (dintre oameni), a nu vorbi despre lucruri nefolositoare, a cerceta totdeauna pe cele ale lui Dumnezeu și a vorbi (despre ele atît) cu gura, cît și cu inima. De asemenea, (trebuie să se silească) să nu se mînie și să țipe precum este scris : «*Orice amărăciune și supărare, mînie, țipăt și defăimare să piară de la voi, împreună cu orice răutate*» (Efes. 4, 31) ; să (imite) felul de a fi al Domnului, prin exersarea virtuții, comportarea bună și frumoasă, prin bunătate, smerenie și blîndețe. Să nu se înfumureze, crezînd despre sine lucruri mai mari decît sînt, să nu se mîndrească și să nu vorbească ceva împotriva cuiva.

6. Spre toate acestea se cuvine să se silească cel care vrea să sporească (în virtute) și să placă lui Hristos ; pentru ca Domnul, văzînd zelul și voința celui care se silește să se obișnuiască cu toată bunătatea, simplitatea, blîndețea, smerenia, iubirea și rugăciunea, El Însuși, se va da, în întregime lui. (De aici înainte), Domnul Însuși va împlini în el, cu adevărat, în chip curat, fără silă și osteneală, tot ceea ce acesta, nici măcar cu sila, nu putea săvîrși mai înainte din cauza păcatului care locuia în el. (Acum) împlinirea tuturor virtuților devine pentru el ca (a doua) natură.

Prin urmare, venind Domnul și locuind într-însul și el în Domnul, El, (Domnul), împlinește întru acesta propriile Sale porunci, fără trudă, umplîndu-l pe acesta de roada Duhului. Dacă însă cineva se silește doar spre rugăciune, pînă ce primește de la Dumnezeu (acest) dar, fără însă a se sili și în cele spuse mai înainte, fără a se forța și a face din ele un obicei, nu poate să le împlinească pe acestea cu adevărat, în chip curat și fără prihană. Mai degrabă însă (acesta) trebuie să se pregătească, pe cît îi este cu putință spre (săvîrșirea) binelui. Uneori, într-adevăr, vine

harul divin peste cel ce cere și se roagă, pentru că Dumnezeu este bun și îndurător și împlinește cererile celor ce se roagă Lui. Dar cel ce nu posedă virtuțile de care am vorbit, care nu s-a pregătit, nici nu s-a obișnuit cu ele, chiar dacă primește harul îl pierde din nou. Trufindu-se, el cade sau, cel puțin, nu progresează, nici nu crește în harul care i s-a dat, pentru că nu se dedică poruncilor Domnului. Or, sălașul și locul de odihnă a Duhului este smerenia, iubirea și blîndețea, ca și celelalte porunci ale Domnului.

7. Se cuvine deci, ca acela care voiește să placă, cu adevărat lui Dumnezeu, să primească de la El harul ceresc al Duhului, să sporească și să se desăvîrșească în Duhul Sfînt; (se cuvine) să se silească (a împlini) toate poruncile lui Dumnezeu, chiar dacă inima nu vrea să se supună, precum s-a spus: *«De aceea m-am îndreptat spre toate poruncile Tale, iar orice cale nedreaptă am urît»* (Ps. 118, 104). Și după cum cineva silindu-se să persevereze în rugăciune, reușește (să facă) acest lucru; la fel, avînd cineva bunăvoință și silindu-se să practice toate poruncile, (în cele din urmă) se obișnuiește a face binele. (Un astfel de om) rugîndu-se și implorînd totdeauna pe Domnul, dobîndește (împlinirea) rugăciunii sale, se face părtaș, gustînd din Dumnezeu și din Duhul Sfînt. (Astfel), el face să sporească și să înflorească harul dat lui, care sălășluiește în smerenia, iubirea și blîndețea lui.

8. Duhul însuși, îi dăruiește (toate) acestea, îl învață adevărata rugăciune și adevărata blîndețe, pentru care el s-a silit, pe care le-a căutat, de care a purtat grijă, la care a meditat și care i-au fost date lui și, astfel crescînd și desăvîrșindu-se în Dumnezeu, el se învrednicește a deveni moștenitor al împărăției lui Dumnezeu.

Cel smerit niciodată nu cade. De unde să cadă cînd el este mai prejos decît toți? Trufia este o mare înjosire, pe cînd smerenia este o mare înălțare, o mare cinste și o mare demnitate. De aceea și noi să ne silim și să ne constrîngem spre (a trăi în) — chiar dacă inima nu vrea — în blîndețe și în iubire, să rugăm și să implorăm pe Dumnezeu cu credință, nădejde și dragoste — așteptînd neîncetat să trimită pe Duhul Său în inimile noastre, pentru ca (să putem) să ne rugăm și să ne închinăm lui Dumnezeu în Duh și adevăr (Ioan 4, 24).

9. Duhul însăși ne va învăța rugăciunea cea adevărată, pe care noi, acum, cu (toată) silința, n-o putem face. El ne va învăța să împlinim cu adevărat, fără greutate și fără silă, îndurarea, blîndețea și toate poruncile Domnului. Pentru că Duhul știe să ne umple de darurile Sale. Iar dacă poruncile lui Dumnezeu așa vor fi împlinite prin (intermediul) Duhului Său, singurul care cunoaște voia Domnului, dacă acest Duh ne va face desăvîrșiți în El și dacă El va fi desăvîrșit în noi curățiți fiind

de orice întinare și pată a păcatului, el va prezenta sufletele noastre lui Hristos, curate și fără prihană, întocmai ca pe noile mirese frumoase (II Cor. 11, 2). (Atunci), noi ne vom odihni în Dumnezeu, în împărăția Sa, iar Dumnezeu Se va odihni în noi în veci. Slavă îndurărilor Sale, milostivirii și iubirii Sale, pentru că de o astfel de cinste și mărire a învrednicit neamul oamenilor; pentru că i-a învrednicit pe aceștia să fie fii ai Părintelui ceresc și i-a numit frații Săi.

Lui se cuvine slava, în veci. Amin.

OMILIA A XX-A

Numai Hristos, doctorul cel adevărat al omului celui dinlăuntru, poate să vindece sufletul și să-l împodobească cu veșmîntul harului.

1. Dacă cineva este dezbrăcat de veșmîntul cel divin și ceresc, adică de puterea Duhului, precum s-a zis: «*Dacă cineva nu are pe Duhul lui Hristos, acesta nu este al Lui*» (Rom. 8, 9), să plîngă și să roage pe Domnul, pentru ca să primească din cer veșmîntul cel spiritual, spre a-și îmbrăca sufletul lipsit de puterea divină. Pentru că acela care nu este îmbrăcat cu veșmîntul Duhului, este îmbrăcat cu rușinosul și necinstitul (veșmînt) al patimilor.

În viața de toate zilele, dacă este cineva dezbrăcat, în mare cinste și rușine se află; prietenii își întorc fața de la prietenii lor, rudele (fac același lucru) față de cei de un neam cu ei, iar copiii, văzînd pe tatăl lor dezbrăcat, își întorc privirile, pentru a nu vedea trupul gol al tatălui, și venind cu spatele îl acoperă (Gen. 9, 23). La fel și Dumnezeu, își întoarce privirile de la cei ce nu sînt îmbrăcați cu veșmîntul Duhului, de la cei care nu s-au îmbrăcat în Domnul Iisus Hristos, temeinic și adevărat.

2. Omul cel dintîi, văzîndu-se gol, însuși s-a rușinat; atîta ocară se adaugă goliciunii.

Deci, dacă în cadrul celor trupești, goliciunea atrage atîta rușine, de cîtă rușine și necinste a patimilor nu este acoperit sufletul care nu este îmbrăcat și nu poartă veșmîntul cel duhovnicesc, cel nestricăcios și de negrăit, care este însuși Domnul Iisus Hristos. Oricine este dezbrăcat de acea slavă divină, trebuie să-și recunoască ocara și să se rușineze, precum s-a rușinat Adam, de goliciunea lui trupească. Și deși și-a făcut un acoperămînt din foi de smochin (Gen. 3, 7), el a simțit mai departe rușinea, conștient de sărăcia lui. Să implore deci, un astfel de suflet pe Hristos, să-i arate bunăvoința și să-l îmbrace în strălucirea luminii Sale celei negrăite; să nu-și facă veșmînt de gînduri zadarnice;

să nu se amăgească cu aparenţa dreptăţii proprii, socotind că poartă veşmîntul mîntuirii.

3. Dacă cineva se bizuie doar pe dreptatea şi izbăvirea (ce singur o lucrează), în zadar şi inutil se osteneşte. Pentru că, în ziua cea de pe urmă, toată această dreptate cu care se mîndreşte, se va arăta asemenea unui veşmînt întinat, precum zice profetul Isaia : *«Toate faptele dreptăţii noastre s-au făcut ca un veşmînt întinat»* (Isaia 64, 5). Să adresăm, deci, lui Dumnezeu, cereri şi rugăciuni, ca să ne îmbrăcăm în veşmîntul mîntuirii, în Domnul nostru Iisus Hristos, lumina cea de negrăit. Acest (veşmînt), purtîndu-l peste suflet, nu-l vom dezbrăca în veci, ci (dimpotrivă), la înviere şi trupurile noastre vor străluci, de strălucirea luminii, cu care încă de acum, sînt îmbrăcate sufletele cele credincioase şi nobile, după cum zice Apostolul : *«Cel ce a înviat pe Hristos din morţi va face vii şi trupurile noastre, prin Duhul Său care locuieşte în noi»* (Rom. 8, 11). Slavă negrăitei Sale îndurări şi milei Sale nespuse.

4. Şi iarăşi : După cum femeia cea cu scurgere de sînge (Marcu 5, 25), crezînd cu adevărat şi atingîndu-se de poala veşmîntului Domnului, îndată s-a vindecat, şi s-a oprit curgerea sîngelui celui necurat, tot aşa, orice suflet care poartă în sine rana nevindecabilă a păcatului, izvorul cugetelor necurate şi viclene, dacă se apropie de Hristos şi-L roagă cu credinţă sinceră, dobîndeşte vindecarea aducătoarea de mîntuire a izvorului incurabil al patimilor, şi seacă izvorul acela, din care porneau cugetele cele necurate, prin singură puterea lui Iisus ; că nimeni altul nu poate să vindece această rană.

Într-adevăr, în vremea călcării poruncii de către Adam, diavolul s-a străduit să rănească şi să întunece pe omul cel lăuntric, mintea care conduce şi priveşte spre Dumnezeu. De atunci, ochii lui au privit către cele rele şi către patimi, rămînînd închişi faţă de bunurile cereşti.

5. Prin urmare, aşa (de grav) a fost rănit, încît nimeni nu putea să-l vindece, ci numai Domnul ; El singur putea (săvîrşi) acest lucru. Iar Acesta venind, *«a ridicat păcatul lumii»* (Ioan 1, 29), adică a secat izvorul cel necurat al cugetelor sufletului.

Şi după cum femeia cu scurgere de sînge, cheltuindu-şi averea ei la doctori, de la nici unul n-a căpătat vindecare, pînă cînd, apropiindu-se cu credinţă de Domnul şi atingîndu-se de poala (veşmîntului) Său, îndată a dobîndit vindecare, oprindu-se curgerea (sîngelui) ei, tot aşa, nici unul dintre drepţi, dintre Părinţi, dintre profeţi sau patriarhi n-a putut să vindece sufletul, care fusese de la început rănit cu o rană nevindecabilă.

6. A venit Moise, dar nu a putut să aducă o vindecare completă. (Au urmat) preoţii, darurile, zeciuielile, sărbătorile, lunile noi, spălările

rituale, jertfirile, arderile de tot și toate celelalte mijloace de îndreptare care existau în vremea Legii ; dar sufletul n-a putut fi vindecat de curgerea cea necurată a cugetelor celor necurați, și toată dreptatea ei n-a putut să-l vindece. A trebuit să vină Mîntuitorul, doctorul cel adevărat, Cel ce vindecă în dar, Cel care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru neamul omenesc (Marcu 10, 45). El singur a adus marea și mîntuitoarea izbăvire și însănătoșire a sufletului ; El l-a eliberat din robie, El l-a scos din întuneric, El l-a preaslăvit cu lumina Sa, El a secat în suflet izvorul cugetelor necurate. Pentru că zice : *«Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii»* (Ioan 1, 29).

7. Nu puteau să-l vindece pe om de o rană nevăzută, atît de mare, leacurile pămîntești, adică numai lucrările dreptății lui, ci natura cerească și divină a darului Duhului Sfînt. Numai datorită acestui leac a putut omul să dobîndească vindecarea, să revină la viață, să i se curețe inima de Duhul Sfînt.

Și, după cum atunci, femeia bolnavă, care nu putuse să se vindece (de doctori), avînd picioare a venit la Domnul și a obținut vindecarea ; și după cum orbul care nu putea să vină la Domnul, pentru că nu vedea, avînd credință a strigat cu glas mai puternic decît al îngerilor și a zis : *«Fiul lui David, miluiește-mă»* (Matei 15, 22) ; iar Domnul venind la el, l-a vindecat și l-a făcut să vadă, la fel și sufletul, chiar dacă este rănit cu ranele patimilor rușinoase, chiar dacă este orbit de întunericul păcatului, totuși i-a rămas voința de a striga și de a chema pe Iisus, ca să vină și să aducă sufletului mîntuire veșnică.

8. Prin urmare, dacă acel rob n-ar fi strigat, iar femeia cea bolnavă n-ar fi alergat către Domnul, n-ar fi dobîndit vindecarea, tot așa dacă cineva nu se apropie de Domnul, împins de propria-i voință și cu tot sufletul, și nu se roagă cu credință puternică, nu dobîndește vindecarea.

Dar de ce aceia crezînd s-au vindecat de îndată, iar noi n-am cîștigat vederea cu adevărat și nu am fost vindecați de patimile cele ascunse ? Doar Domnul s-a îngrijit mai mult de sufletul cel nemuritor decît de trup ; (de acest suflet la care face aluzie Profetul) cînd spune : *«Deschide ochii mei»* (Ps. 118, 18), (suflet) care, odată văzînd, în veci nu va mai orbi și nu va mai fi rănit. Deci, dacă venind pe pămînt, Domnul a arătat grijă de trupurile cele stricăcioase, cu cît mai mult (va arăta grijă) de sufletul cel nemuritor, făcut după chipul Său ? Noi, însă, n-am dobîndit încă vindecarea duhovnicească și mîntuirea pentru că nu-L iubim din toată inima, nici nu credem în El cu adevărat.

Să credem, deci, în El, să ne apropiem cu adevărat de El, pentru ca să lucreze îndată adevărata tămăduire în noi. Pentru că El a făgăduit că va da pe Duhul Sfînt celor care I-l cer (Luca 11, 13) că va deschide celor ce bat şi că va fi aflat de cei care Îl caută (Matei 7, 7). Or, cel ce a promis, nu minte. Lui (I se cuvine) slava şi puterea în veci. Amin.

OMILIA A XXI-A

Creştinul trebuie să poarte un război dublu : unul interior şi altul exterior. Unul (constă în faptul) de a se lepăda de grijile pămînteşti ; celălalt (se dă) în inimă (şi constă în lupta) cu cugetele (venite) de la duhurile răutăţii.

1. Acela care vrea să placă cu adevărat lui Dumnezeu şi urăşte cu adevărat partea cea vrăjmaşă, răutatea, are de dus două lupte : (una) în lucrurile cele văzute ale acestei vieţi : să se lepede de desfătările cele pămînteşti, de iubirea legăturilor lumeşti şi de pasiunile păcătoase ; (alta) întru cele ascunse : să se lupte chiar cu duhurile răutăţii, despre care Apostolul spunea : «*Pentru că lupta noastră nu este împotriva trupului şi a sîngelui, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpînirilor, împotriva stăpînitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii care sînt în văzduhuri*» (Efes. 6, 12).

2. Călcînd porunca şi fiind izgonit din rai, omul a fost încătuşat în două chipuri şi cu două legături. (Una stă în legătură) cu lucrurile din această viaţă : cu iubirea lumii, adică a plăcerilor carnale şi a pasiunilor, a bogăţiei, a slavei, a creaturilor, a femeii, a copiilor, a rudelor, a locului de naştere, a veşmintelor şi într-un cuvînt, a tuturor lucrurilor celor văzute. De acestea porunceşte cuvîntul lui Dumnezeu ca omul să se desfacă, din proprie iniţiativă — pentru că fiecare este legat, de bună voie, de toate cele văzute —. Numai dezlegîndu-se şi eliberîndu-se de toate acestea, va putea să observe, în chip desăvîrşit porunca. (Cealălaltă stă în legătură cu cele duhovniceşti). Întru cele lăuntrice, sufletul este înconjurat, împrejmuit, închis cu ziduri şi înlănţuit cu lanţurile întunericului de către duhurile răutăţii şi nu poate să iubească pe Domnul precum vrea, nici să creadă precum vrea, nici să se roage precum vrea. Din toate părţile, în lumea văzută şi în cea nevăzută, întîmpinăm împotrivirea, de la călcarea poruncii de către primul om.

3. Prin urmare, dacă cineva, auzind cuvîntul lui Dumnezeu, porneşte la luptă, aruncă de la sine lucrurile (acestei) vieţi şi lanţurile lumii, se leapădă de toate plăcerile trupeşti, se dezleagă de toate acestea, persevereazăşi consacră tot timpul Domnului, (un astfel de om) poate să afle că în inimă îl aşteaptă altă luptă, altă împotrivire ascun-

să şi alt război împotriva cugetelor (iscate de) duhurile răutăţii. Stăruind, însă, şi invocînd pe Domnul cu multă răbdare şi credinţă puternică, şi primind ajutorul Lui, el poate obţine încă de aici eliberarea lăuntrică de lanţurile, cursele, închisorile şi de întunericul duhurilor răutăţii, care sînt lucrările patimilor celor ascunse.

4. Un astfel de război nu poate să dispară decît prin harul şi puterea lui Dumnezeu. Cu propria-i putere nimeni nu poate să se izbăvească de cugetele cele potrivnice şi înşelătoare, de patimile cele nevăzute şi de cursele celui viclean. Cîtă vreme cineva este reţinut de lucrurile cele văzute ale acestei lumi, este încurcat cu diferite legături pămînteşti şi este antrenat în patimile cele rele, nici măcar nu ştie că înlăuntrul său mai există o luptă, o bătălie şi un război. Abia atunci cînd un om se ridică la luptă şi se liberează de legăturile văzute ale acestei lumi, de lucrurile cele materiale şi lumeşti şi de plăcerile trupeşti, cînd începe să stăruiască (în poruncile) Domnului, lepădîndu-se de lumea aceasta, abia atunci poate să cunoască lupta cea lăuntrică a patimilor, care se ridică în el, războiul cel lăuntric şi cugetele cele viclene. Dacă nu se ridică la luptă după cum am spus mai înainte, dacă nu se leapădă de lume, dacă nu se dezbară din toată inima de poftele cele pămînteşti, şi dacă nu vrea cu totul să se lipească de Domnul, nu cunoaşte vicleniile ascunse ale duhurilor răutăţii, nici patimile cele ascunse în el, ci este străin de el însuşi, neştiind că poartă în sine rane şi patimi ascunse. (Un astfel de om) este încă legat de cele văzute şi reţinut de bună voie de lucrurile (acestei) lumi.

5. Acela care se leapădă cu adevărat de lume, se nevoieşte, aruncă de la sine povara pămîntului, (se ridică cu toată inima) deasupra poftelor deşarte, a plăcerilor carnale, (deasupra) slavei, a (poftei) de a stăpîni, a onorurilor de la oameni ; — (trebuie, însă, spus că), în acest timp şi în această luptă văzută Domnul îl ajută în taină, pe măsura în care se leapădă de lume — ; stînd şi stăruind întru totul, adică cu trupul şi cu sufletul, în slujba Domnului, un astfel de om află (înlăuntrul lui) împotrivire, patimi ascunse, lanţuri nevăzute, un război, o luptă şi o bătălie ascunsă. Dar, rugîndu-se Domnului şi luînd armele cele din cer ale Duhului precum a zis Apostolul : *«Platoşa dreptăţii, coiful mîntuirii, pavăza credinţei şi sabia Duhului»* (Efes. 6, 14—17), înarmîndu-se, deci, cu acestea, va putea să stea împotriva uneltirilor ascunse ale diavolului, în răutăţile prezente.

Procurîndu-şi aceste arme prin stăruinţă, cereri, rugăciuni şi post şi îndeosebi prin rugăciune, va putea să ducă lupta *«împotriva începătoriilor, împotriva stăpînilor şi împotriva stăpînitorilor întunericului acestui veac»* (Efes. 6, 12). Învingînd în felul acesta puterile protivnice

— datorită colaborării Duhului şi propriului său zel pentru toate virtuţile — se va face vrednic de viaţa veşnică, (vrednic) să slăvească pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, Căruia (I se cuvine) slava şi puterea, în veci. Amin.

OMILIA A XXII-A

Despre cele două stări (în care se află) cei ce părăsesc viaţa aceasta.

1. Cînd sufletul omului iese din trup, o mare taină se săvîrşeşte Dacă este încărcat de păcate, vin cetele demonilor, îngerii cei de-a stînga, puterile întunericului şi preiau sufletul acela şi îl ţin de partea lor. De aceasta nimeni nu trebuie să se mire ; pentru că, dacă (un om) pe cînd era în viaţă şi în lume s-a supus şi s-a făcut lor rob, cu cît mai vîrtos atunci cînd părăseşte această lume este preluat şi stă sub stăpînirea lor.

2. Referitor la (sufletul) celui bun, tu trebuie să ştii că aşa stau lucrurile ; pe robii sfinţi ai lui Dumnezeu, încă din această viaţă îl înconjoară şi îi zidesc îngerii, duhurile cele sfinte. Cînd ies din trup, cetele îngerilor iau sufletele acestora de partea lor, în lumea cea curată şi astfel, le conduc la Domnul.

OMILIA A XXIII-A

După cum numai cei născuţi din seminţia împăratului pot să poarte mărgăritarul împărătesc şi de mare preţ, tot aşa numai fiilor lui Dumnezeu este permis să poarte mărgăritarul cel ceresc.

1. Mărgărtiarul cel mare, de mare preţ şi împărătesc, propriu să împodobească diadema împărătească, numai împăratului se cuvine şi numai împăratul poate să-l poarte ; nimănui altcuiva nu-i este permis să poarte un astfel de mărgăritar. Tot aşa, dacă cineva nu s-a născut de la Duhul cel împărătesc şi divin, n-a dobîndit nobleţea împărătească şi cerească şi nu s-a făcut fiu al lui Dumnezeu — precum este scris : «*Iar celor care L-au primit pe El, le-a dat putere să devină fii ai lui Dumnezeu*» (Ioan 1, 12) — nu poate să poarte mărgăritarul cel ceresc şi de mare preţ, chipul luminii celei de negrăit, care este Domnul. Cei care au şi poartă mărgăritarul, trăiesc şi împărăţesc împreună cu Hristos în veci, pentru că aşa a spus Apostolul : «*După cum am purtat chipul celui pămîntesc, să purtăm şi chipul celui ceresc*» (I Cor. 15, 49).

2. Cît timp calul paşte în păduri cu animalele sălbatice, nu ascultă de om. Cînd însă, este prins pentru a fi îmblînzit, (mai întîi) i se pune frîu greu, pînă ce învaţă să meargă disciplinat şi corect. După

aceea este dresat de un călăreţ versat, pentru a fi folosit în război ; în acest scop este îmbrăcat cu armură, adică cu platoşă şi cămaşe de zale şi i se pune frîu, care, mai întîi i se flutură pe dinaintea ochilor, pentru a nu se speria, ci a se obişnui cu el. Astfel, dresat de călăreţ, (el poate fi folosit la război), însă dacă nu este dresat, nici la război nu poate fi dus. Dar, odată învăţat cu războiul, atunci cînd simte (că se apropie lupta) şi aude semnalul, (calul) se aruncă el însuşi asupra duşmanilor (cu atîta avînt) încît chiar şi nechezatul său îi umple de groază. Tot aşa şi sufletul, care de la călcarea poruncii s-a sălbăticit şi s-a făcut nesupus, rătăceşte în pustiul (acestei) lumi, (stînd) alături de animalele sălbatice, (adică) de duhurile răutăţii şi slujeşte păcatului. De îndată ce aude cuvîntul lui Dumnezeu şi crede, strunit fiind de Duhul, renunţă la obiceiurile sălbatice şi la gîndul cel trupesc şi se lasă condus de călăreţul (său), Hristos. După aceea vine peste el necazul şi strîmtorarea, pentru ca puţin cîte puţin să fie încercat şi îmblînzit de Duhul, pentru ca puţin cîte puţin păcatul să se împuţineze şi să dispară. În felul acesta, sufletul îmbrăcînd platoşa dreptăţii, coiful mîntuirii, scutul credinţei şi sabia Duhului (Efes. 6, 14—17), învaţă să se lupte cu duşmanii săi. Astfel înarmat cu Duhul Domnului, *«el se luptă împotriva duhurilor răutăţii şi stinge săgeţile cele aprinse ale celui rău»* (Efes. 6, 16). Într-adevăr, fără armele Duhului nu se poate ridica la luptă ; dar avînd armele Duhului atunci cînd aude şi simte că duşmanul este aproape, porneşte la luptă cu strigăte puternice — după cum s-a spus de către Iov (Iov 39, 25) — iar duşmanii sînt nimiciţi la glasul rugăciunii sale. Luptîndu-se aşa şi invingînd cu ajutorul Duhului, primeşte cu mare bucurie cununile biruinţei şi se odihneşte împreună cu Împăratul ceresc, Căruia (se cuvine) slava şi puterea, în veci. Amin.

OMILIA A XXIV-A

Starea de creştin se aseamănă cu aceea de negutător şi cu (acţiunea) aluatului. Că după cum negutătorii adună cîştigurile pămînteşti, tot aşa şi aceştia (adună) gîndurile răspîndite în (acest) veac. Şi după cum aluatul dospeşte întreaga frămîntătură, tot aşa şi aluatul păcatului străbate tot neamul lui Adam. (Spre deosebire de acesta), Hristos pune în sufletele celor ce cred aluatul ceresc al bunătăţii.

1. Creştinii se aseamănă cu negutătorii care realizează cîştiguri foarte mari. Că după cum aceia adună din pămînt cîştiguri pămînteşti, tot aşa şi aceştia îşi adună gîndurile inimii lor — împrăştiate în acest veac şi pe tot pămîntul — cu ajutorul tuturor virtuţilor şi al puterii Duhului, (fapt) care este o mare şi adevărată negutătorie.

Lumea aceasta se împotriveşte lumii celei de sus, după cum şi veacul de acum se împotriveşte celui de sus. De aceea, conform Sfintelor Scripturi, creştinul trebuie să se lepede de lume, să se mute şi să treacă cu mintea, din acest veac, în care stă şi se amăgeşte — de la călcarea poruncii de către Adam — în celălalt veac, (să se oprească) cu cugetul la lumea cea de sus, a dumnezeirii, după cum s-a spus : «*Cetatea noastră este în ceruri*» (Filip. 3, 20).

2. Acest lucru nu se poate realiza dacă sufletul nu se încrede din toată inima (în Domnul) şi nu se leapădă de acest veac. Numai puterea Duhului divin poate să readucă la iubirea Domnului inima cea împrăştiată peste tot pămîntul şi să-i întoarcă cugetul spre lumea veşnică. Pentru că, de la călcarea poruncii de către Adam, gîndurile sufletului s-au risipit (departe) de iubirea lui Dumnezeu, (s-au îndreptat) spre acest veac şi s-au amestecat cu gînduri materiale şi pămînteşti. Călcînd Adam porunca, a primit întru sine aluatul patimilor celor rele şi, prin participare, cei născuţi dintr-însul — tot neamul lui Adam — s-au făcut părtaşi la acel aluat. În cele din urmă, patimile cele rele au crescut şi au sporit între oameni atît de mult, încît aceştia au ajuns la desfrîu, orgii, idolatrie, ucideri şi alte necuviinţe, pînă ce lumea (întreagă) s-a dospit în răutate. Atît de mult a crescut răul între oameni, încît (ajunseseră) să creadă că nu există Dumnezeu, să se închine pietrelor celor neînsufleţite, şi să nu mai poată avea nici măcar ideea de Dumnezeu. Pînă întru atît transformase aluatul patimilor celor rele neamul vechiului Adam.

3. Într-un chip asemănător a binevoit Domnul, ca venind pe pămînt, suferind pentru toţi, şi răscumpărîndu-i cu sîngele Său, să pună în sufletele cele credincioase, umilite de păcat, aluatul cel ceresc al bunătăţii. În felul acesta (sufletele) crescînd şi sporind în împlinirea poruncilor şi a tuturor virtuţilor, dospindu-se în bine, aveau să devină o singură unitate în bine cu Domnul, în Duhul Sfînt, aşa cum spune (Apostolul) Pavel (I Cor. 6, 17). Pentru că sufletul care este în întregime pătruns de aluatul Duhului celui dumnezeiesc, n-are nici măcar idee de răutate şi viclenie, după cum s-a zis : «*Dragostea nu cugetă cele rele*» (I Cor. 13, 5). Însă este imposibil ca sufletul, lipsit de aluatul cel ceresc, adică de puterea Duhului celui dumnezeiesc, să fie dospit în bunătatea Domnului şi să ajungă la viaţă, după cum nici neamul lui Adam n-ar fi putut cădea într-o răutate atît de mare, dacă aluatul răutăţii, adică păcatul, care este o anumită putere spirituală şi intelectuală a lui satan, n-ar fi intrat în el.

4. Să presupunem că frămîntă cineva făină, fără să-i adauge aluat. Oricît s-ar munci, oricît ar întoarce-o şi prelucra-o, ea rămîne o pastă

nedospită, improprie pentru mîncare, dar dacă i se adaugă aluatul, acesta atrage toată frămîntătura şi o preface în aluat, aşa cum a zis şi Domnul în pilda cu împărăţia : «*Asemenea este împărăţia cerurilor aluatului pe care, luîndu-l, o femeie l-a ascuns în trei măsuri de făină, pînă ce a dospit toată*» (Matei 13, 33). (La fel este şi cu carnea) : Să presupunem că cineva are la îndemînă carne şi că o îngrijeşte dar fără să-i adauge sarea, care omoară viermii şi împiedică stricăciunea ; aceasta va mirosi urît, se va strica şi nu va mai folosi oamenilor. Închipuie-ţi, prin analogie, că omenirea întreagă este ca o carne şi pastă nedospită şi că natura divină a Duhului Sfînt este sarea şi aluatul care provin din altă lume. Dacă deci, aluatul cel ceresc al Duhului şi sarea cea bună şi sfîntă a dumnezeirii, care vine din acel veac şi din acea patrie, nu este pus şi nu se amestecă cu natura oamenilor cea umilită (de păcat), sufletul nu se va elibera niciodată de mirosul cel greu al răutăţii, nici nu se va dospi (pentru a se elibera) de apăsarea şi de fermentul răutăţii.

5. Dacă unui suflet i se pare că poate săvîrşi ceva desăvîrşit cu de la sine putere, fără colaborarea Duhului, mult se înşală. În plus, sufletul care crede că poate să ajungă la curăţia desăvîrşită, doar prin sine fără Duhul, acela nu este apt pentru locurile cereşti, nici pentru împărăţie. Pentru că, dacă un om care este sub influenţa patimilor nu se apropie de Dumnezeu, nu se leapădă de lume, nu aşteaptă cu nădejde şi răbdare să primească un bun străin de firea sa, adică puterea Sfîntului Duh, dacă Domnul nu-i picură, de sus, în suflet, viaţa divinităţii, un astfel (de om) nu va simţi niciodată (în el) viaţa cea adevărată, nu se va trezi din beţia materiei, nu va străluci lumina Duhului în sufletul său întunecat, nu se va arăta în el zi sfîntă, nu se va trezi din adîncul somn al neştiinţei şi nu va cunoaşte, cu adevărat pe Dumnezeu, cu puterea lui Dumnezeu şi cu lucrarea harului.

6. Dacă omul nu se învredniceşte, prin credinţă să primească harul, nu este capabil şi vrednic (să se facă părtaş) la împărăţie ; pe cînd dacă primeşte harul Duhului, nu se abate întru nimic de la el, nu-l insultă prin neglijenţă şi fapte rele şi timp îndelungat, luptîndu-se, nu întristează pe Duhul, el poate dobîndi viaţa veşnică. Pentru că, după cum cineva simte (în chip concret) lucrarea celui rău prin intermediul pasiunilor — adică în mînie, pofte, invidie, supărare, gînduri rele şi în celelalte necuviinţe — la fel trebuie să simtă (în chip concret) harul şi puterea lui Dumnezeu prin intermediul virtuţilor — adică în iubire, bunătate, bucurie, blîndeţe, uşurare şi veselie divină. (Pentru că numai) aşa poate să se asemene şi să se amestece cu natura cea bună şi divină, cu lucrarea cea minunată şi sfîntă a harului. Unită totdeauna

cu harul, încercată în vremuri și timpuri diferite, crescînd și sporind, voința (omenească) se face bineplăcută, se unește progresiv cu Duhul, devine sfîntă și curată prin intermediul Duhului și vrednică de împărăția (lui Dumnezeu). Mărire și închinăciune Tatălui celui fără de prihană, Fiului și Duhului Sfînt, în veci. Amin.

OMILIA A XXV-A

Această omilie învață că nici un om, dacă nu este întărit de Hristos, nu poate să biruiască uneltirile celui rău : (învață) ce trebuie să facă cei ce poftesc slava divină. Învață, apoi, că prin nesupunerea lui Adam, noi am ajuns la robia patimilor trupului și că de această (robie) noi am fost izbăviți prin taina crucii. În sfîrșit, ne învață despre marea putere a lacrimilor și a focului divin.

1. Aceia care poartă în ei legea divină, care nu este scrisă cu litere și cerneală, ci este implantată în inima lor cea trupească (Ier. 31, 33 și II Cor. 3, 31), au ochii minții luminați și poftesc (după un lucru) care nu poate fi perceput cu simțurile și văzut cu ochii, pentru că este invizibil și spiritual ; ei pot să biruiască cursele celui rău (nu prin ei înșiși), ci cu puterea cea de nebiruit (care le-a fost dată). Din contră, cei care n-au fost cinstiți cu cuvîntul lui Dumnezeu, nici n-au fost crescuți în legea divină, în zadar se îngîmfă și socotesc că pot să nimicească, prin voința lor proprie, asalturile păcatului, care doar prin taina crucii a fost biruit. Pentru că libertatea care stă la îndemîna omului constă în faptul de a se opune diavolului, dar nu și în faptul de a domina cu desăvîrșire patimile, cum propune (psalmistul) : *«Că dacă Domnul nu zidește casă și nu păzește cetatea, în zadar se trudesc lucrătorii și în zadar veghează străjerul»* (Ps. 126, 1).

2. Este imposibil să pășească cineva peste aspidă și vasilisc și să calce peste lei și balauri (Ps. 90, 13), dacă mai înainte nu s-a curățit — pe cît este posibil omenește — și n-a fost întărit de Cel ce a spus Apostolilor : *«Iată v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului»* (Luca 10, 19). Dacă firea omenească ar fi putut, fără armura Sfîntului Duh, să reziste împotriva uneltirilor diavolului (Efes. 6, 11), Apostolul n-ar fi zis : *«Iar Dumnezeul păcii va zdrobi repede sub picioarele voastre pe satan»* (Rom. 16, 20). Și iarăși : *«Pe care Domnul îl va ucide cu suflarea gurii Sale»* (II Tes. 2, 8). De aceea Domnul ne-a poruncit să ne rugăm : *«Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean»* (Matei 6, 13). Pentru că, dacă prin ajutorul unuia mai puternic nu sîntem izbăviți de săgețile

cele arzătoare ale celui viclean, şi nu ne-am învrednicit de înfiere, sîntem departe de puterea lui Dumnezeu şi în zadar trăim.

3. Prin urmare, cel ce vrea să se împărtăşească de slava divină, şi să vadă, ca într-o oglindă, în (elementul său) conducător, chipul lui Hristos, se cuvine să caute cu toată inima, cu o pornire şi o iubire neistovită — ziua şi noaptea — ajutorul lui Dumnezeu. Este imposibil să obţină cineva acest ajutor, dacă nu se va abţine, precum am spus mai înainte, de la bucuriile (acestei) lumi, de la poftele puterii protivnice, care sînt protivnice luminii, lucrează răutatea, împiedică fapta bună şi este cu totul străină (de voia lui Dumnezeu).

Deci, dacă vrei să afli de ce noi, creaţi în (stare de) cinste şi puşi să locuim în paradis, ne-am coborî, în cele din urmă, pe treapta animalelor celor necuvîntătoare, ne-am asemănat lor, şi am căzut din slava cea fără reproş, atunci află că din cauza neascultării ne-am făcut robi ai patimilor trupului, ne-am înlăturat singuri de la ţara cea fericită a celor vii (Ps. 114, 9), am fost duşi în robie, stăm în preajma rîurilor Babilonului (Ps. 136, 1) şi pentru că încă sîntem reţinuţi în Egipt, n-am moştenit încă pămîntul făgăduinţei, în care curge lapte şi miere (Ieş. 3, 8). N-am fost încă amestecaţi cu aluatul purităţii, ci avem încă in noi aluatul răutăţii (I Cor. 5, 8). Inima noastră n-a fost, încă, stropită cu sîngele lui Dumnezeu, iar laţul iadului şi undiţa răutăţii sînt înfipte în ea.

4. Noi n-am primit încă bucuria mîntuirii lui Hristos, pentru că boldul morţii este încă fixat în noi. Nu ne-am îmbrăcat încă în omul cel nou, strălucind, după (voia lui) Dumnezeu, în sfinţenie, pentru că nu ne-am dezbrăcat încă de omul cel vechi, care este stricat de poftele cele amăgitoare (Efes 4, 22, 24). Nu purtăm (încă în noi) chipul celui ceresc (I Cor. 15, 49), (nu ne-am acoperit de slavă) şi nu ne-am făcut asemenea slavei Sale (Rom. 8, 29 ; Filip. 3, 21), nu adorăm încă pe Dumnezeu în duh şi adevăr (Ioan 4, 24), pentru că păcatul locuieşte (încă) în trupul nostru cel muritor (Rom. 6, 12). Nu am privit încă slava celui nestricăcios, pentru că sîntem încă sub înrîurirea nopţii celei întunecoase. N-am îmbrăcat încă armele luminii, pentru că nu ne-am dezbrăcat încă de armele, săgeţile şi lucrările întunericului. Nu ne-am schimbat încă cu înnoirea minţii, pentru că sîntem încă asemenea veacului acestuia, avînd gîndul îndreptat spre cele deşarte (Efes. 4, 17). N-am fost încă proslăviţi împreună cu Hristos, pentru că n-am suferit încă împreună cu El (Rom. 8, 17). Nu purtăm încă pe trupul nostru stigmatele Lui (Gal. 6, 17), pentru că nu trăim taina crucii lui Hristos. Trăind încă în patimile şi poftele trupeşti, nu ne-am făcut încă împreună-moştenitori cu Hristos (Rom. 8, 17) ; în noi stăruie Duhul ro-

biei şi nu al înfierii. Nu ne-am făcut încă templu al lui Dumnezeu şi sălaş al Duhului Sfînt, pentru că sîntem încă templu al idolilor şi sălaş al duhurilor celor rele, din pricina înclinării (noastre) spre patimi.

5. Într-adevăr, noi n-am dobîndit încă desăvîrşirea morală şi iluminarea minţii. Nu ne-am învrednicit încă de laptele cel spiritual şi nestricăcios (I Petru 2, 21), nici de creşterea cea spirituală. Ziua nu s-a arătat încă pentru noi, iar luceafărul n-a răsărit în inimile noastre (II Petru I, 19). Nu ne-am amestecat încă cu soarele dreptăţii, nici nu ne-am urnit cu razele sale. N-am primit încă asemănarea cu Domnul, nici nu ne-am făcut părtaşi ai naturii divine (II Petru 1, 4). Nu sîntem încă adevărată purpură împărătească, nici chipul divin neprefăcut. N-am fost răniţi de dragostea divină, nici n-am fost cuprinşi de iubirea cea duhovnicească faţă de Mirele (ceresc). N-am cunoscut comuniunea cea de negrăit, nici forţa şi pacea sfinţeniei. Şi, ca să spun într-un cuvînt, noi nu sîntem încă neam ales, preoţie împărătească, neam sfînt, popor agonisit (I Petru 2, 9), pentru că sîntem încă şerpi şi pui de vipere (Matei 23, 33).

6. Cum să nu fim şerpi, noi care nu ne aflăm sub ascultarea lui Dumnezeu, ci în neascultarea, cea venită prin şarpe ? Nu găsesc cuvinte potrivite pentru a deplînge după cuviinţă nenorocirea (în care ne aflăm) şi pentru ca, plîngînd, să strig către cel ce poate să îndepărteze greşeala care se sălăşluieşte în mine. Cum voi cînta cîntarea Domnului în pămînt străin ? Cum voi deplînge Ierusalimul ? Cum voi scăpa de sclavia nenorocită a lui Faraon ? Cum să părăsesc această locuinţă ruşinoasă ? Cum voi fugi de această amară tiranie ? Cum voi ieşi din pămîntul Egiptului ? Cum voi trece Marea Roşie ? Cum voi străbate marele pustiu ? Cum voi rezista, muşcat de şerpi ? Cum voi învinge (popoarele) cele de alt neam ? Cum voi nimici neamurile care sînt în mine ? Cum voi primi pe tablele (inimii) mele cuvintele lui Dumnezeu ? Cum voi vedea stîlpul de lumină cel adevărat şi norul (care pleacă) de la Duhul Sfînt ? Cum voi gusta din mana desfătării veşnice ? Cum voi bea din piatra cea dătătoare de viaţă ? Cum voi trece Iordanul, ca să intru în ţara cea bună a făgăduinţei ? Cum voi vedea pe conducătorul oştii Domnului, pe care văzîndu-l Isus al lui Navi, a căzut numaidecît la pămînt şi i s-a închinat ?

7. Într-adevăr, dacă n-am trecut prin toate acestea, dacă n-am nimicit neamurile din mine, dacă nu voi intra niciodată şi nu mă voi odihni în altarul lui Dumnezeu, nici părtaş nu mă voi face al slavei celei împărăteşti.

Sîrguieşte-te deci, să devii fiu fără prihană al lui Dumnezeu, să intri în acea odihnă, unde ca înainte-mergător pentru noi a intrat

Hristos. Sîrguieşte-te să fii înscris în Biserica cea din ceruri, printre întîii născuţi (Evr. 12, 13), pentru a te afla la dreapta majestăţii Celui Preaînalt (Evr. 1, 3). Sîrguieşte-te să intri în Ierusalim, cetatea sfîntă a păcii şi prea înaltă, unde se află raiul. De aceste lucruri sfinte şi minunate nu te vei învrednici altfel, decît dacă vei vărsa lacrimi, ziua şi noaptea, precum s-a spus : *«Spăla-voi în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile mele voi uda patul meu»* (Ps. 6, 6). Tu ştii, de altfel, că *«Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera»* (Ps. 125, 5). De aceea profetul spune, cu îndrăzneală : *«Pleacă urechea Ta către lacrimile mele»* (Ps. 38, 13). Şi iarăşi : *«Pus-ai lacrimile mele sub ochii Tăi, precum ai promis»* (Ps. 55, 9) ; *«Făcutu-mi-s-au lacrimile mele pîine, ziua şi noaptea»* (Ps. 41, 3) ; *«Băutura mea cu plîngere am amestecat-o»* (Ps. 101, 10).

8. Într-adevăr, lacrima, care izvorăşte din multă durere şi din inima zdrobită (II Cor. 2, 4), din cunoaşterea adevărului şi mistuirea măruntaielor, este hrană pentru suflet, (pîine) dăruită de (Însăşi) pîinea cea cerească, (pîinea) de care mai înainte s-a înfruptat Maria, stînd şi plîngînd la picioarele Domnului, după cum El Însuşi spune : *«Maria, partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea»* (Luca 10, 38, 42). O, ce mărgăritare scumpe sînt lacrămile care curg ! Cîtă supunere şi cît dor spre ascultare (la Maria). Ce curaj şi cîtă înţelepciune ! Cîtă dragoste (inspirată) de Duhul Domnului, care duce spre Mirele cel fără de prihană ! Ce bold al dragostei sufletului faţă de Dumnezeu — Cuvîntul ! Ce comuniune strînsă a miresei faţă de Mirele cel ceresc.

9. Imit-o pe aceasta, ca un copil, imit-o pe aceea care la nimic altceva nu privea, ci numai la Cel care spunea : *«Foc am venit să arunc pe pămînt şi cît aş vrea să fie acum aprins !»* (Luca 12, 49). Pentru că este un foc al Duhului care înflăcărează inimile ; acest foc material şi divin luminează sufletele şi le încearcă, precum (focul încearcă) aurul curat în cuptor (Proverbe 17, 3) ; el mistuie răutatea, după cum (focul mistuie) trestia şi spinii. (Este scris) : *«Dumnezeul nostru este un foc mistuitor»* (Deut. 4, 34 ; Evr. 12, 29). *«El pedepseşte cu flacără de foc pe cei ce nu cunosc şi nu se supun Evangheliei Lui»* (II Tes. 1, 8). Acest foc a lucrat în Apostoli, cînd vorbeau în limbi de foc ; acest foc a luminat pe Pavel, (s-a manifestat) prin acel glas, i-a luminat mintea, dar i-a întunecat vederea ; pentru că n-a văzut puterea acelui foc în afară de trup. Acest foc s-a arătat lui Moise în rug, acest foc, în chip de car, a răpit pe Ilie de pe pămînt ; lucrarea acestui foc o cerea David, pe cînd zicea : *«Cercetează-mă, Doamne, şi mă cearcă ; aprinde rărunchii şi inima mea»* (Ps. 25, 2).

10. Acest foc încălzea inima lui Cleopa și a celor dimpreună cu el, pe cînd Mîntuitorul le vorbea după înviere (Luca 24, 18). De acest foc se împărtășesc îngerii și duhurile cel slujitoare, după cum s-a scris : *«Cel ce face pe îngerii Săi duhuri și pe slugile Sale pară de foc»* (Ps. 103, 4). Acest foc arde bîrna din ochiul cel dinlăuntru, reface mintea curată, pentru ca reprimind acuitatea proprie firii (lui), să vadă la nesfîrșit faptele minunate ale lui Dumnezeu, după cum s-a spus : *«Deschide ochii mei și voi cunoaște minunile din Legea Ta»* (Ps. 118, 18). Acest foc alungă pe demoni, înlătură păcatul, este putere a învierii, lucrare a nemuririi, iluminare a sufletelor sfinte și sprijin al puterilor intelectuale. Să ne rugăm ca acest foc să vină și la noi, pentru ca totdeauna umblînd întru lumină, să nu lovim, vreodată, cîtuși de puțin, picioarele noastre de piatră, ci să fim ca niște sfeșnice în lume, păzind cuvîntul vieții veșnice. În felul acesta, desfătîndu-ne de bunătățile lui Dumnezeu, să ne odihnim cu Domnul întru viață, slăvind pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXVI-A

Despre demnitatea, cinstea, puterea și lucrarea sufletului celui nemuritor. Cum este ispitit de diavol și cum obține eliberarea din ispite. (Omilia) mai cuprinde și unele dezbateri pline de foarte multă învățătură.

1. Să nu privești cu superficialitate, iubitule, la esența spirituală a sufletului, pentru că sufletul este un odor nemuritor și prețios. Iată cît de mare este cerul și pămîntul, cu toate acestea, Dumnezeu nu în ele și-a găsit plăcerea, ci numai în tine. Ia aminte de demnitatea și noblețea ta ! Nu prin (intermediul) îngerilor, ci Domnul personal a venit întru ajutorul tău (Gal. 3, 19 ; Evr. 2, 2), ca să te cheme pe tine, cel pierdut care erai rănit, și să-ți redea chipul cel dintîi, curat al lui Adam. Pentru că (la început) omul era stăpîn (peste toate) de sub cer pînă între cele mai de jos (ale pămîntului), era în stare să discearnă între porniri, era străin față de demoni, curat de păcat și de vicii, era (chip) și asemănare a lui Dumnezeu. Însă, prin călcarea poruncii, s-a pierdut și a fost rănit. Satan i-a întunecat mintea, astfel că în parte este așa, iar în parte distinge, are voință și trăiește.

2. *Întrebare :* Nu cumva, venind Duhul, a fost smulsă, împreună cu păcatul și pofta cea naturală ?

Răspuns : Am spus mai înainte că păcatul este smuls (dar nu și pofta) și că omul reprimește chipul cel dintîi, curat, al lui Adam. Prin puterea Duhului și prin renașterea cea duhovnicească, acesta ajunge

la măsura (desăvîrșirii) primului om, ba chiar mai mare decît acesta se face, pentru că omul se îndumnezeiește.

3. *Întrebare :* Oare satan atacă (pe om) cu o anumită limită sau duce război cu el atît cît trăiește ?

Răspuns : Asaltul lui (satan se îndreaptă) nu numai împotriva creștinilor, ci și împotriva idololatrilor și împotriva întregii lumi. Deci, dacă i s-ar fi îngăduit să ducă război precum vrea, pe toți i-ar fi nimicit, pentru că voia și fapta lui într-acolo duc. Însă, dacă olarul, punînd vasele în cuptor, cu măsură le arde : nici prea mult, pentru că încălzite peste măsură (pot) să crape ; nici prea puțin, pentru ca nefiind îndeajuns arse (pot), să se sfarme ; dacă, de asemenea, argintarul și aurarul folosesc cu măsură focul, pentru că dacă focul este prea mult topește, diluează și pierde aurul și argintul ; și dacă mintea omenească știe ce greutate să pună pe animalul (de povară), pe cămilă și pe oricare altul dintre dobitoace ; cu cît mai mult Dumnezeu, Care cunoaște vasele (firea) omenească îngăduie în chip diferit (să vină asupra oamenilor) puterea celui potrivnic.

4. După cum unul este pămîntul, dar (un loc) este pietros, altul este mîlos, unul este potrivit pentru cultivarea viei, altul pentru semănatul grîului și al orzului ; la fel și inimile și voințele oamenilor, la fel și darurile care le vin de sus : unuia i s-a dat slujirea cuvîntului, altuia distingerea (duhurilor), iar altuia darul vindecărilor, pentru că Dumnezeu știe cît poate fiecare să administreze (harul) și de aceea dă daruri (cu măsuri) diferite. Tot așa și în războiul(cel spiritual : Dumnezeu) îngăduie celui potrivnic (să se războiască cu omul) în măsura în care acesta poate să-i reziste.

5. *Întrebare :* Oare, cel ce a primit puterea divină și, în parte, a fost schimbat, (mai) rămîne în natura sa ?

Răspuns : Pentru ca voința, chiar și după (primirea) harului, să se poată afirma, în care parte înclină și cu cine este de acord, natura rămîne aceeași : cel aspru (rămîne) în asprimea lui, iar cel blînd în blîndețea lui. Astfel, un (om) simplu, renăscîndu-se duhovnicește, devine înțelept, și i se dă să cunoască tainele cele ascunse ; cu toate acestea el rămîne un om simplu după firea sa. Altul, fiind un om aspru din fire, își dedică voința slujirii lui Dumnezeu și Dumnezeu îl primește, și cu toate că natura lui rămîne dură, Dumnezeu găsește plăcerea în el. Un altul este cu bune înclinări, este blînd și bun, se consacră lui Dumnezeu și Dumnezeu îl acceptă. Dar dacă nu stăruie în faptele cele bune, nici Dumnezeu nu mai găsește plăcere întru el. (Aceasta) pentru că toată firea lui Adam, (toți urmașii lui), pot să se întoarcă,

fie către bine, fie către rău ; (voința) poate îmbrățișa răul, dar dacă vrea poate să-l și respingă.

6. După cum pe un pergament se scriu lucruri diferite — iar dacă scrie cineva ceva ce nu vrea, poate să șteargă (și să scrie altceva) — pentru că pergamentul primește tot ce se scrie pe el, tot așa (omul) cel aspru (poate să se schimbe), să-și consacre voința lui Dumnezeu, să se întoarcă spre ceea ce este bine, iar Dumnezeu îl primește ; pentru că Dumnezeu îi primește pe toți, (primește) orice liberă hotărîre (de întoarcere), pentru ca să arate îndurările Sale.

Pe cînd Apostolii intrau într-o cetate, rămîneau acolo un timp, iar dintre bolnavii (care li se aduceau), pe unii îi vindecau, iar pe alții nu. Firește, Apostolii ar fi vrut ca pe toți morții să-i învieze, pe (toți) cei bolnavi să-i însănătoșească, dar voia lor nu se împlinea întru totul, pentru că nu li se dăduse să facă toate cîte voiau. Tot așa și Pavel, ca om care avea pe Mîngîietorul, atunci cînd a fost prins de guvernator, ar fi putut (să facă) să se dărîme zidurile și (să îngroape) pe guvernator, dacă ar fi voit harul care se afla în el. Cu toate acestea, Apostolul a fost coborît peste zid într-un coș (Fapte 9, 25). Deci, unde era puterea divină care locuia în el ? Acestea se întîmplau în virtutea unei rînduieli divine ; dacă în unele cazuri ei făceau fapte minunate, iar în alte (cazuri) erau neputincioși, (se întîmpla acest lucru), pentru ca în acestea să se arate credința credincioșilor și (necredința) celor necredincioși, să fie încercată libertatea voinței și să se arate dacă nu cumva pe unii îi scandalizau slăbiciunile (Apostolilor). Pentru că, dacă Apostolii ar fi făcut toate cîte doreau, o putere constrîngătoare ar fi sădit în oameni teama de Dumnezeu. Semnele, deci, și nu libertatea voinței (ar fi impus credința) și n-ar mai fi existat (posibilitatea) credinței și a necredinței. Or, creștinismul este o piatră de poticnire și o stîncă de încercare (Rom. 9, 33 ; I Petru 2, 8).

7. În plus, nu trebuie trecute cu ușurință cele scrise despre Iov, anume cum a cerut satan să-l (ispitească). Pentru că (satan) nu putea să-i facă nimic cu de la sine putere.

Dar ce a zis diavolul către Domnul ?, *«Lasă-l în mîinile mele, și te va ocărî în față»* (Iov 2, 5). Tot așa și acum există același Iov. Același Dumnezeu, și același diavol. Îndată ce obține cineva ajutor de la Dumnezeu, îndată ce este plin de zel și clocotește de har, satan cere Domnului (să-l ispitească) și zice : *«Pentru că îl ajuți și îl sprijinești îți slujesc Ție ; lasă-l și dă-l pe mîna mea* (și vei vedea) *că te ocărăște în față !»* (Iov 1, 10 ș.u.). Prin urmare, după ce sufletul a fost mîngîiat, harul se împuținează, iar sufletul este dat ispitelor. Vine diavolul și îl copleșește cu mii de rele : cu descurajare, disperare, gînduri rele și su-

pune sufletul la necazuri, pentru ca să-l slăbească şi să-i răpească nădejdea în Dumnezeu.

8. Însă sufletul cel înţelept nu disperă cînd se află în nenorociri, ci ţine ceea ce posedă, iar miile de ispite care vin asupra lui le suportă zicînd : *«Chiar de va trebui să mor, eu nu-l voi părăsi»* (Iov, 13, 15). Atunci, dacă omul stăruia pînă la sfîrşit (Matei 24, 13), Domnul începe să vorbească lui satan, aşa : *«Vezi cîte rele şi necazuri ai adus asupra lui, iar el nu ţi s-a supus, ci Îmi slujeşte şi se teme (doar) de Mine»*. Atunci diavolul se ruşinează şi nu mai are ce să-i spună. Dacă, în cazul lui Iov ar fi ştiut că acela, fiind supus ispitelor, le va răbda şi că nu va fi învins, nu ar fi cerut să-l ispitească, pentru ca să nu fie dat de ruşine, tot aşa şi acum — în cazul în care cei supuşi ispitelor şi necazurilor, le rabdă — satan este ruşinat şi-i pare rău, că nu le poate face nimic. Atunci începe Domnul să-i zică : «Iată, l-am dat pe mîna ta, iată, te-am lăsat să-l ispiteşti. Oare ai putut ceva ? Te-a ascultat ?».

9. *Întrebare :* Oare, satan cunoaşte toate cugetele şi toate intenţiile omului ?

Răspuns : Dacă un om, trăind alături de alt om, cunoaşte lucrurile (care îl privesc), iar tu, care ai 20 de ani, ştii lucrurile (care privesc) pe aproapele tău, oare satan care este alături de tine de la naştere, nu cunoaşte gîndurile tale ? Doar are deja 6.000 de ani ! Desigur, nu zicem că înainte de a-l ispiti pe om, el ştie (deja) ce va face acesta. Ispititorul ispiteşte fără să ştie dacă (omul) i se va supune sau nu ; pînă cînd ?, pînă ce sufletul îi va da roabă voinţa sa. De asemenea, nu zicem că diavolul cunoaşte toate gîndurile şi intenţiile inimii. Pentru că, după cum un copac, avînd multe crengi şi mlădiţe(iar oamenii) pot lua din ele cîte vor, la fel se întîmplă şi între cele duhovniceşti : sufletul are (numeroase) ramuri ale gîndurilor şi intenţiilor. Satan pune stăpînire peste (cîteva din gînduri şi intenţii), dar nu le supune pe toate.

10. Uneori este mai puternică partea răutăţii în a produce gînduri, alteori biruieşte gîndirea omului, atunci cînd primeşte ajutor şi izbăvire de la Dumnezeu şi se împotriveşte răutăţii. Într-un caz, este înfrînt, în altul îşi impune voinţa sa. Uneori omul se apropie de Dumnezeu plin de zel ; satan vede, ştie că lucrează contra lui dar nu-l poate opri. De ce ? Pentru că are voinţă să strige către Dumnezeu şi are (ca) lucru firesc faptul de a iubi pe Dumnezeu, de a crede, de a-L căuta şi a se apropia (de El). În viaţa de toate zilele, agricultorul lucrează pămîntul (dar, pentru a rodi, ogorul are nevoie de ploaie de sus, de la Dumnezeu) ; la fel se întîmplă şi întru cele duhovniceşti ; (şi acolo) lucrurile trebuie privite sub două aspecte. Se cuvine deci, ca omul (împins de propria-i voinţă) să cultive pămîntul inimii sale şi să se trudească, pentru că

Dumnezeu cere din partea omului muncă, trudă și osteneală. Dar dacă nu se arată norii cei cerești și (nu vin) ploile harului, truda agricultorului nu folosește la nimic.

11. Acesta este semnul (distinctiv) al creștinismului, (faptul) că (omul) oricît s-ar trudi și oricîte fapte bune ar face, se comportă ca și cînd n-a făcut nimic. Astfel, cînd postește, zice : «N-am postit». Cînd se roagă, (zice) : «Nu m-am rugat». Cînd stăruie în rugăciune, (zice) : «N-am stăruit. Abia sînt la începutul exercițiului și al trudei», (și pe bună dreptate) : chiar dacă este (om) drept înaintea lui Dumnezeu, este dator să zică : Nu sînt drept, nici n-am trudit, ci în fiecare zi sînt un începător. Dator este, de asemenea, ca în fiecare zi să fie animat de nădejdea, bucuria și așteptarea împărăției viitoare și a izbăvirii, zicînd : Dacă n-am fost izbăvit astăzi, voi fi izbăvit mîine. După cum, cel ce sădește vie — înainte de a începe truda — este plin de speranță și bucurie ; își imaginează deja butucii, își închipuie recolta — (deci) înainte de a fi obținut vinul — și așa se apucă de lucru, pentru că nădejdea și așteptarea îl dispun la trudă și la multe cheltuieli din casa sa ; și după cum, cel ce zidește o casă și cel ce lucrează un ogor, la început cheltuiește mult, în speranța cîștigului viitor, tot așa și dacă cineva nu este însuflețit de bucurie și nădejde, dacă (nu zice) : Voi obține izbăvirea și viața, nu poate să suporte necazurile, nici povara, nici să meargă pe calea cea strîmtă. Pentru că nădejdea și bucuria, prezente în el, îl fac pe acesta (capabil) să trudească, să suporte necazuri și să meargă pe calea cea îngustă.

12. După cum nu este lucru ușor ca un tăciune să fie eliberat de foc, tot așa (nu este lucru ușor) ca sufletul (să fie eliberat) de focul morții, decît numai cu multă trudă. De cele mai multe ori satan, cu pretextul bunelor intenții, spunînd sufletului : «Cu acest lucru te vei face bine plăcut lui Dumnezeu», îl îndeamnă la gînduri ușuratice, dar în aparență bune. Sufletul, astfel înșelat, nu știe să le deosebească și cade în cursa și în pierzania diavolului. De aceea, arma cea mai puternică a atletului și luptătorului aceasta este : să intre în inima sa, să lupte împotriva lui satan, să se urască pe sine și să se lepede de sufletul său (cel păcătos), să se mînie împotriva sa și să se dojenească, să se împotrivească poftelor celor dinlăuntru, să se opună gîndurilor (celor rele ; într-un cuvînt) să se lupte cu sine însuși.

13. Dacă tu îți aperi trupul doar pe din afară de stricăciune și desfrîu, însă înlăuntrul tău desfrînezi în gîndurile tale, ești un desfrînat înaintea lui Dumnezeu, și nu-ți folosește la nimic faptul că ai trupul feciorelnic. După cum atunci cînd un tînăr, amăgind prin vicleșug o tînără și corupîndu-o, aceasta este disprețuită de mirele ei, pentru că

a desfrînat, tot aşa şi sufletul cel netrupesc, intrînd în contact cu şarpele cel ascuns în el, cu duhul cel viclean, comite desfrîu înaintea lui Dumnezeu. Pentru că s-a scris : *«Oricine priveşte o femeie, poftind-o, deja a săvîrşit adulter în inima lui»* (Matei 5, 28). De aceea, (zicem), este un desfrîu care se comite cu trupul şi este un desfrîu care se comite cu sufletul atunci cînd acesta stă în comuniune cu satan. Acelaşi suflet (poate) fi părtaş şi frate atît al demonilor, cît şi al lui Dumnezeu şi al îngerilor. Însă, dacă desfrînează cu diavolul, fără nici o valoare devine înaintea Mirelui celui ceresc.

14. *Întrebare :* Se linişteşte, oare, satan vreodată şi omul scapă de luptă, sau (omul) duce război cît trăieşte ?

Răspuns : Satan nu încetează lupta niciodată. Cît timp trăieşte cineva în acest veac, şi poartă trup, este în război (cu el). Dar, odată ce săgeţile cele aprinse ale lui satan au fost stinse, ce rău mai poate face acesta omului, chiar dacă vine împotriva lui ? Se întîmplă că un prieten al împăratului să aibă proces cu el ; dar pentru că acesta are pe împărat sprijinitor, prieten şi ajutor, nimic nu i se întîmplă. Şi, într-adevăr, cînd cineva a ajuns să treacă prin toate treptele şi gradele (de slujbaşi) şi a devenit prietenul împăratului, cine ar mai putea să-i facă vreun rău ?

În (lumea noastră), văzută, unele cetăţi primesc de la împărat daruri şi ajutoare. Dacă (şi ele trebuie) să aducă, vreun oarecare servici, nu pierd nimic, odată ce primesc atîtea bunuri de la împărat. Tot aşa stau lucrurile şi cu creştinii : ei sînt (mereu) atacaţi de duşman, însă (întrucît) au sfîrşit în (a se uni cu) Dumnezeirea, au fost îmbrăcaţi cu puterea şi odihna cea de sus, nu le pasă de război.

15. După cum Domnul S-a îmbrăcat în trup, părăsind toată strălucirea şi puterea, la fel creştinii se îmbracă în Duhul Sfînt şi sînt întru odihnă. Chiar dacă vine un război din afară, (chiar dacă) satan bate la uşă, ei sînt asiguraţi înlăuntru, datorită puterii Domnului, şi nu se îngrijorează din cauza lui satan. Cînd acela a ispitit pe Domnul 40 de zile în pustiu, cu ce l-a vătămat prin faptul că s-a apropiat de trupul Său ? Pentru că înlăuntrul Său era Dumnezeu ! Tot aşa şi creştinii, chiar dacă sînt ispitiţi din afară, pe dinlăuntru sînt plini de dumnezeire şi nu sînt vătămaţi cu nimic. Dacă cineva a ajuns la această treaptă, a ajuns la iubirea perfectă a lui Hristos şi la plenitudinea dumnezeirii (Ioan 4, 16 ; Col. 2, 9). Dar cel care nu este aşa, acela încă are de dus război înlăuntrul său. Într-un moment se odihneşte în rugăciune, dar în alt moment se află în strîmtorare şi război. Aşa vrea Domnul ; pentru că fiind încă copil, îl exersează pe acesta în războaie. Şi fiindcă două lucruri se află înlăuntrul său : lumina şi întunericul,

odihna și necazul, (într-un moment) acesta se roagă în liniște, iar în altul este tulburat.

16. Nu auzi ce spune Pavel? *«Dacă aș avea toate darurile, dacă aș da trupul meu să fie ars și dacă aș grăi în limbile îngerilor, dar dragoste nu am, nimic nu sînt»* (I Cor. 13, 1). Aceste daruri sînt, într-adevăr, îndemnătoare (spre virtute), însă cei ce le posedă, deși se află în lumină, sînt (totuși) prunci ; mulți dintre frați au ajuns la astfel de trepte, au primit darul vindecărilor, al descoperirii și al profeției, dar pentru că n-au ajuns pînă la iubirea cea desăvîrșită, care este legătura desăvîrșirii (Col. 3, 14), a venit asupra lor războiul și fiind neglijenți, au căzut. Pe cînd, dacă cineva ajunge la iubirea cea desăvîrșită, este legat și captiv al harului. Iar dacă numai puțin se apropie de măsura iubirii și nu ajunge să fie (întru totul) legat de ea, un astfel de om se află încă sub (imperiul) fricii, al războiului și al căderii și dacă nu se asigură satan îl doboară.

17. Așa (se face) că mulți (din cei ce au primit daruri duhovnicești) s-au rătăcit de la dreapta credință, pe cînd harul era (deja) întru ei. Crezînd că au ajuns la desăvîrșire au zis : Ajunge, nu avem trebuință (de mai mult). Or, Domnul este infinit și nu poate fi cuprins cu mintea. De aceea, creștinii (adevărați), nu îndrăznesc să spună că L-au cuprins deplin, ci sînt smeriți, ziua și noaptea. Știința, în domeniul celor văzute, este infinită, de aceea o cuprinde doar cel ce s-a instruit și a buchisit destul. Tot așa (stau lucrurile) și aici. De nimeni nu poate fi cuprins și estimat Dumnezeu afară de cei ce L-au gustat, L-au primit și își cunosc slăbiciunea lor.

Dacă cineva, cu puțină instrucție, vine într-un sat, unde sînt oameni simpli, aceștia îl laudă, pentru că țărani fiind, nu știu să aprecieze. Dacă același om, cu puțină instrucție, vine la oraș, unde sînt oratori și învățați, nu îndrăznește să se arate și să le vorbească, pentru că cei învățați îl iau drept un țăran.

18. *Întrebare :* Unde merge omul — care se află în luptă și are în sufletul său cele două chipuri : al păcatului și al harului — atunci cînd se mută din această lume, dat fiind că de ambele părți este ținut ?

Răspuns : El va merge la locul spre care este îndreptată mintea și iubirea sa.

Dacă vine necazul și războiul peste tine, ești dator să te opui și să (le) urăști. Pentru că nu depinde de tine faptul că se iscă războiul, dar de tine depinde să-l urăști. Văzînd Domnul gîndul tău, faptul că Îl iubești din toată inima și că te lupți (împotriva celui rău), îndepărtează, într-o clipită moartea din sufletul tău — acest lucru este greu pentru El — și te așează în sînurile și în lumina Lui. Într-o clipită te

smulge din gura întunericului și îndată te duce în împărăția Lui. Într-o clipită Dumnezeu poate să facă toate acestea, numai dacă Îl iubești. Dumnezeu așteaptă lucrarea omului, pentru că sufletul este părtaș al dumnezeirii.

19. Spunînd pilda cu semănătorul, (ziceam) adesea că, deși acesta trudește, pune sămînța sub brazdă, el trebuie să aștepte și ploaia cea de sus. Pentru că dacă nu apar norii și nu suflă vînturile, osteneala agricultorului nu folosește la nimic, iar sămînța rămîne fără rod. Transpune acest lucru în domeniul duhovnicesc : dacă omul se mulțumește doar cu lucrarea sa, și nu primește acel lucru, străin de firea sa, este imposibil să facă roade vrednice de Domnul. În ce constă lucrarea omului ? În abținere, în fuga de lume, în stăruință și rugăciune, în priveghere și în iubirea față de Dumnezeu și de frați. Aceasta este datoria lui să facă. Dar dacă el se mărginește doar la activitatea sa, nu se așteaptă să primească altceva (din afară), vînturile Duhului Sfînt nu suflă în sufletul său, norii cei cerești nu se arată și nu se pogoară ploaie din cer, care răcorește sufletul, omul nu poate să dea roade vrednice de Dumnezeu.

20. S-a scris : *«Plugarul, cînd vede vița aducînd rod, o curăță, ca mai multe (roade) să aducă ; pe cînd, pe cea care nu aduce rod, o dezrădăcinează și o aruncă în foc»*. (Ioan 15, 2). De aceea, datoria omului aceasta este : fie că postește, fie că priveghează, fie că se roagă, fie că face ceva bun, pe toate acestea să le atribuie Domnului și să zică : «Dacă Dumnezeu nu m-ar fi întărit, n-aș fi putut să postesc, nici să mă rog, nici să mă desprind de lume». Și astfel, Dumnezeu, văzînd buna ta intenție, (văzînd) că faptele, pe care tu în chip firesc le faci, I le atribui Lui, îți va dărui pe cele ce Îi sînt proprii (și anume bunurile) cele duhovnicești, divine și cerești. Care sînt acestea ? Roadele Duhului sînt bucuria și veselia.

21. *Întrebare :* Dar pentru că asemenea iubirii, credinței și rugăciunii, (ca roade duhovnicești), sînt și echivalentele lor firești, arată-ne prin ce se deosebesc cele duhovnicești ?

Răspuns : Cele pe care le săvîrșești cu propriile-ți puteri sînt bune și bineplăcute lui Dumnezeu, dar nu sînt pure. De exemplu, iubești pe Dumnezeu, dar nu în chip desăvîrșit ; vine (însă), Domnul și-ți dă iubirea cea neschimbătoare și cerească. Te rogi, în chip natural, dar mintea îți este distrată și te gîndești la multe ; Dumnezeu, (însă), îți dă rugăciunea cea adevărată, *«în duh»* și în *«adevăr»* (Ioan 4, 23).

În viața de toate zilele, în cele mai multe cazuri, pămîntul produce, de la sine, spini ; agricultorul îl ară, îl pregătește cu grijă, (și apoi) aruncă sămînța, dar spinii, fără să fi fost semănați, cresc și se

înmulțesc, pentru că după călcarea poruncii i s-a zis lui Adam : *«Spini și pălămidă îți va rodi ție pămîntul»* (Gen. 3, 18). Agricultorul trudește iarăși, (pregătește) pămîntul, smulge mărăcinii, însă aceștia iarăși se înmulțesc. Transpune aceasta în domeniul duhovnicesc. După călcarea poruncii de către Adam, pămîntul inimii rodește spini și pălămidă ; omul îl lucrează și trudește, dar mărăcinii gîndurilor rele cresc (mereu). După aceea, Duhul Sfînt Însuși vine în ajutorul slăbiciunii oamenilor, iar Domnul aruncă în pămîntul inimii sămînța ; spinii și pălămida mai cresc încă. Din nou, Domnul însuși împreună cu omul, lucrează pămîntul inimii, cu toate acestea șapte duhuri necurate și spini odrăslesc acolo, pînă ce vine vara (cea duhovnicească), atunci cînd harul abundă, iar spinii se usucă de căldura soarelui.

22. Deși răutatea există în firea (omenească), ea domnește peste aceasta, doar dacă află hrană (în ea).

Neghina poate să înăbușe covorul verde de grîu, dar sosind vara și după ce spicele s-au copt, neghina nu mai poate să vatăme grîul. Ce se întîmplă dacă treizeci de banițe de grîu curat se amestecă cu un kilogram de neghină ? (Neghina) este înăbușită de prisosul grîului.

Tot așa se întîmplă și în (starea de) har ; cînd harul și darul lui Dumnezeu prisosesc în om, cînd omul se îmbogățește în Domnul, iar răutatea în mică măsură mai există întru el, ea nu mai poate să-l vatăme, nu mai are putere asupra lui, nici nu-și găsește locul în el. De altfel, venirea Domnului și grija sa (de oameni) aveau ca scop să elibereze pe cei ce erau robiți și supuși (răutății) și să-i facă învingători ai morții și ai păcatului. Prin urmare, frații nu trebuie să fie surprinși dacă sînt necăjiți de cineva (pentru că aceasta se face) ca să fie izbăviți de răutate.

23. Chiar și în (perioada) Vechiului (Testament), Moise și Aaron, fiind îmbrăcați cu preoția, au suferit multe. Caiafa însă, cel care ocupa scaunul lor, a prigonit și a condamnat pe Domnul : totuși, avînd (Domnul) respect față de preoție, a lăsat să se întîmple așa. Tot așa și profeții au fost prigoniți de (cei din) neamul lor. Pe Moise l-a urmat Petru ; lui i s-a încredințat Biserica cea nouă a lui Hristos și preoția cea adevărată ; acum există și un botez al focului și al Duhului, și o tăiere împrejur a inimii (Rom. 2, 29). Duhul cel divin și ceresc rezidă în minte. Totuși, nici chiar cei desăvîrșiți, atîta timp cît sînt în trup, nu sînt fără de grijă. Ei se tem pentru că au libertate de voință și pentru că sînt expuși ispitelor. Numai cînd sufletul va ajunge în cetatea sfinților, numai atunci va putea să fie scutit de necazuri și ispite. Acolo, (în cetatea sfinților) nu mai există grijă, supărare, trudă, bătrînețe, satan sau război, ci odihnă, bucurie, pace și mîntuire. Domnul

Se află în mijlocul acestora. El Care Se numeşte Mîntuitor, pentru că mîntuieşte pe cei robiţi ; (El care) Se numeşte doctor, pentru că dă doctoria cea cerească şi divină şi vindecă patimile sufletului, care, în unele privinţe, stăpînesc asupra omului. Într-un cuvînt, Iisus este împărat şi Dumnezeu, pe cînd satan este tiran şi un principe rău.

24. Prin urmare, Dumnezeu şi îngerii Săi vor ca omul să fie alături de ei în împărăţie ; dar şi diavolul şi îngerii săi îl vor de partea lor. Deci, la mjiloc între cele două realităţi se află sufletul, şi fiul acelei părţi se face, către care înclină voia sa.

După cum, atunci cînd un tată — trimiţîndu-şi fiul în ţară străină unde poate întîlni fiare sălbatice — îi dă acestuia otrăvuri şi leacuri, iar dacă acestea sau balaurii se aruncă asupra lui, le dă (otrăvurile) şi le ucide, tot aşa şi noi să ne sîrguim să obţinem medicamentul cel ceresc, leacul izbăvitor pentru suflet, pentru ca să ucidem cu el fiarele cele veninoase, care sînt duhurile cele necurate. Nu este lucru uşor să dobîndim inimă curată ; numai cu multă luptă şi trudă, numai dacă smulge din rădăcină răul, omul poate să dobîndească o conştiinţă şi o inimă curată.

25. Se întîmplă să fi primit cineva harul, dar să nu aibă inima curată. De aceea au căzut cei ce au căzut, pentru că n-au crezut că după (ce au primit harul) se mai află în ei fumul şi păcatul. Cei drepţi, însă, (au apucat) pe calea cea strîmtă şi plină de necazuri şi au bineplăcut lui Dumnezeu pînă la sfîrşit. Avraam, (de exemplu), fiind bogat (atît) *«după Dumnezeu»*, (cît) şi *«după lume»*, s-a numit pe sine *«pămînt şi cenuşă»* (Gen. 18, 27), iar David zicea : *«Eu sînt vierme şi nu om, ocara oamenilor şi defăimarea poporului»* (Ps. 21, 6). La fel, toţi Apostolii şi profeţii rău au pătimit şi au fost defăimaţi. Dar Domnul însuşi, Care este Dumnezeu şi calea (vieţii), Care n-a venit pentru Sine Însuşi, ci pentru tine, ca să-ţi fie exemplu (în împlinirea) a tot binele, iată cît S-a umilit. A luat chip de rob, (El), Care era Dumnezeu şi Fiul lui Dumnezeu, Împăratul şi Fiu al Împăratului, El, Care dăduse leacurile cele tămăduitoare, El, Care vindecase pe cei răniţi, S-a arătat ca unul dintre ei.

26. Dar să nu dispreţuieşti demnitatea divină văzîndu-L (pe Fiul lui Dumnezeu) în exterior, smerit şi asemenea nouă, că pentru noi S-a arătat aşa, iar nu pentru El Însuşi.

Gîndeşte-te cît de mult a fost umilit, mai umilit decît oricare dintre oameni, în acel moment cînd, îmbulzindu-se mulţimile strigau : *«Răstigneşte-L, răstigneşte-L»* (Luca 23, 21). După cum în viaţa de toate zilele, un răufăcător fiind condamnat de judecător, este dispreţuit şi batjocorit de tot poporul, tot aşa (a fost privit) Domnul în momentul

răstignirii : ca un om care trebuia să moară, (aşa a fost dispreţuit) de farisei. Ce umilinţă a suferit cînd L-au scuipat în faţă, cînd I-au pus (pe cap) coroană de spini şi cînd L-au pălmuit. Pentru că s-a scris : *«Spatele l-am dat spre bătăi şi obrajii Mei spre pălmuiri, iar faţa Mea nu am ferit-o de ruşinea scuipăturilor»* (Luca 50, 6). Şi dacă Dumnezeu atîtea ocări, suferinţe şi umilinţe a suferit, tu, care noroi eşti după fire, tu, a cărui fire este muritoare, oricît te vei smeri, nu vei face nimic asemenea Stăpînului tău. Dumnezeu S-a smerit pentru tine, pe cînd tu nu te smereşti pentru tine, ci te îngîmfi şi te mîndreşti ! El a venit ca să ia (asupra Sa) necazurile şi poverile (tale) şi să-ţi dea odihna Lui ; tu, însă, nu vrei să te trudeşti, pentru că astfel să obţii vindecarea rănilor tale. Slavă îngăduinţei şi îndelungii Sale răbdări, în veci. Amin.

OMILIA A XXVII-A

Această omilie, ca şi cea precedentă, tratează mai pe larg (mai întîi) despre demnitatea şi starea omului creştin. Învaţă apoi multe lucruri foarte folositoare despre libertatea voinţei, amestecînd şi unele chestiuni pline de înţelepciune divină.

1. Cunoaşte-ţi, omule, nobleţea, demnitatea şi valoarea ! Tu eşti frate al lui Hristos, prieten al Împăratului, mireasă a mirelui celui ceresc ! Pentru că acela care poate să cunoască demnitatea sufletului său, poate să cunoască şi puterea şi tainele dumnezeirii, dar şi mai mult să se smerească ; pentru că, prin puterea lui Dumnezeu, vede cineva (atît demnitatea, cît şi) căderea sa.

După cum Domnul, trecînd prin suferinţe şi răstignire, a fost slăvit şi aşezat de-a dreapta Tatălui, tot aşa trebuie ca şi tu să suferi, împreună cu El, să te răstigneşti împreună cu El, pentru a fi ridicat şi a sta (pe acelaşi scaun) împreună cu El, pentru a te uni cu trupul lui Hristos şi pentru a împărăţi, împreună cu El în acel veac. Pentru că *«dacă pătimim împreună cu El, vom fi şi slăviţi împreună cu El»* (Rom. 8, 17).

2. Toţi aceia, care pot să învingă şi să treacă de zidurile răutăţii, intră în cetatea cea cerească, cea paşnică şi plină de multe bunătăţi, unde se odihnesc duhurile celor drepţi. Se cuvine deci, ca pentru acest lucru, să ne trudim şi să ne luptăm mult. Pentru că nu este drept ca Mirele, care a venit pentru tine, să pătimească şi să se răstignească, iar mireasa, pentru care a venit Mirele, să fie leneşă şi uşuratică. După cum în viaţa de toate zilele, o desfrînată se dă tuturor, fără frîu, la fel si sufletul se dă oricărui demon şi se strică de duhuri.

Sînt (unii oameni) care săvîrşesc păcatul şi (poartă) răul (în ei) cu voie liberă, sînt însă alţii (care săvîrşesc păcatul) împotriva voinţei. Ce înseamnă aceasta? Cei care poartă în ei răul, printr-o liberă alegere, sînt cei care lasă voia lor pradă răutăţii, leagă cu ea prietenie şi se complac (în această stare). Aceştia au pace cu satan şi nu duc război cu diavolul în cugetele lor. Pe cînd cei care au păcatul în ei, împotriva voinţei lor, (îl au), după cuvîntul Apostolului Pavel, «*luptîndu-se împotriva lor, în mădularele lor*» (Rom. 7, 23). Puterea şi acoperămîntul cel întunecos este în ei, împotriva voinţei lor, nu găsesc plăcere în ele şi nu li se supun ; din contră, vorbesc şi lucrează împotriva lor şi se mînie pe ei înşişi. Aceştia sînt cu mult mai buni şi mai de cinste înaintea lui Dumnezeu decît aceia care, cu voia lor se lasă pradă răutăţii şi găsesc plăcere în ea.

3. Să presupunem că un împărat întîlneşte o fată săracă, îmbrăcată în zdrenţe şi fără să se ruşineze alături de ea, o dezbracă de hainele ei cele murdare, o spală de negreala (de pe ea), o împodobeşte cu haine strălucitoare şi o face părtaşă la masa împărătească ; tot aşa şi Domnul, aflînd sufletul rănit şi acoperit de vînătăi, a pus (pe rănile) lui doctorii, l-a dezbrăcat de hainele cele negre şi de răutatea cea ruşinoasă şi l-a îmbrăcat cu haine împărăteşti, cereşti, divine, luminoase şi strălucitoare, i-a pus cunună pe cap şi l-a făcut părtaş la masa împărătească, pentru a se bucura şi veseli.

Să presupunem, de asemenea, că există o grădină cu pomi fructiferi şi binemirositori, cu multe locuri încîntătoare, pline de frumuseţe, de balsam şi de odihnă şi că oricine trece pe acolo se desfătează şi se odihneşte ; la fel este cu sufletele în Împărăţia (cerurilor). Toate se bucură şi se veselesc, (toate) sînt împăraţi, domni şi Dumnezeu. Pentru că s-a scris : «*Împărat al împăraţilor şi Domn al Domnilor*» (Apoc. 17, 14).

4. Creştinismul nu este «*un lucru oarecare*» ; taina aceasta mare este ; «*Fii deci conştient de nobleţea ta ; de faptul că ai fost chemat la demnitatea împărătească (chemat) să fie*» «*neam ales, preoţie şi popor sfînt*» (Petru 2, 9). Taina creştinismului este străină de lumea aceasta. Astfel, pe cînd slava şi bogăţia împăratului sînt lucruri pămînteşti, stricăcioase şi trecătoare, acea împărăţie şi (acea) bogăţie sînt lucruri cereşti, pline de slavă. Or, (creştinii) domnesc împreună cu Împăratul cel ceresc, în Biserica cea cerească. Şi (fiindcă) «*El este întîi-născut dintre cei morţi*» (Col. 1, 18), şi ei sînt întîi-născuţi. Dar, deşi sînt astfel (priviţi) înaintea lui Dumnezeu, ca nişte (oameni) aleşi şi încercaţi (în virtute), în ochii lor sînt cei de pe urmă şi vrednici de dispreţuit. Iar

faptul acesta, (adică) de a fi smeriți și de a se considera de nimic, (a devenit) pentru ei ca o a doua natură.

5. *Întrebare* : Oare ei nu știu că au dobîndit un dar pe care nu-l aveau, un lucru străin de firea lor ?

Răspuns : Îți spun : nu înseamnă că nu sînt încercați (în virtute), că n-au progresat și că nu știu că au dobîndit ceea ce nu aveau. Dar așa fiind, venind harul îi învață să nu țină (în mare) cinste sufletul lor, (să nu creadă despre ei) că au progresat, ci să se considere, în mod firesc de disprețuit. (Așa se face că), pe cînd sînt (plini) de cinste înaintea lui Dumnezeu, sînt (de disprețuit) înaintea (ochilor) lor ; pe cînd progresează (în virtute) și în cunoașterea lui Dumnezeu, (se arată) ca și cînd n-ar ști nimic ; pe cînd sînt bogați înaintea lui Dumnezeu, (sînt săraci) înaintea (ochilor) lor. Pentru că dacă Hristos, «*luînd chip de rob*» (Filip. 2, 7), a învins pe diavol prin smerenie ; șarpele, la început, prin îngîmfare și mîndrie a nimicit pe Adam. Același șarpe, ascunzîndu-se acum înlăuntrul inimilor, surpă și pierde neamul creștinilor prin mîndrie.

6. După cum atunci cînd cineva, fiind liber, nobil și bogat în (această) lume, pe cînd adaugă alte bogății, își pierde capul, își pune nădejdea în sine, devine nesuferit, calcă pe toți în picioare și se poartă urît, tot așa unii fiind lipsiți de discernămînt, de îndată ce li se împlinește cît de puțin rugăciunea și (află) odihnă, încep să se îngîmfe, să-și piardă capul, să judece (pe alții) și cad în cele mai de jos ale pămîntului. Pentru că același șarpe, care prin mîndrie l-a scos pe Adam odinioară (din paradis), cînd a zis : «*Veți fi ca niște dumnezei*» (Gen. 3, 5) ; același seamănă (acum) în inimi mîndria, zicînd : «Ești desăvîrșit, (cele de pînă acum) îți ajung, te-ai făcut bogat, n-ai nevoie de nimic, ești fericit». Sînt, însă, alți oameni care, deși sînt bogați în (această) lume, deși bogăția le aduce multe roade, ei arată discernămînt, nu se mîndresc și nu-și pun încrederea în ei înșiși, ci rămîn aceiași, pentru că știu că, după belșug (poate) urma (sărcia). De asemenea, cînd ajung la pagubă și ananghie, nu se întristează, ci rămîn ca mai înainte, pentru că știu că iarăși (poate) urma belșugul. Căpătînd, deci, o lungă experiență, ei nu sînt (niciodată) surprinși ; de aceea, cînd se află în belșug, nu se mîndresc, iar cînd vine peste ei paguba, nu sînt cuprinși de uimire.

7. Aceasta înseamnă creștinismul : gustare din adevăr, hrănirea și potolirea setei cu adevărul, într-un mod real și eficient. După cum atunci cînd cineva, însetat fiind, întîlnește un izvor începe să bea și, venind altcineva, smulgîndu-l de acolo și nelăsîndu-l să se îndestuleze pe cît vrea, cel care gustase din apă arde și mai mult (de dorul ei) și o caută cu mai multă ardoare, la fel (se întîmplă) și în domeniul cel

duhovnicesc : gustînd cineva şi împărtăşindu-se de hrana cea cerească, apoi sustrăgîndu-l (cineva de la ea), nimic nu-i (mai poate) aduce îndestulare.

8. *Întrebare :* De ce nu-i este dat să fie îndestulat ?

Răspuns : Domnul cunoaşte slăbiciunea omului, (faptul) că numaidecît se îngîmfă. De aceea, micşorează ajutorul Său şi permite ca omul să fie încercat şi muncit. Pentru că, dacă tu puţin (har) primind, te mîndreşti şi nimic nu te mai poate reţine, cu cît mai nesuferit te-ai face, dacă ţi s-ar da harurile din belşug ? De aceea Dumnezeu, Care cunoaşte slăbiciunea (ta) lasă (în adînca Sa înţelepciune) ca să fii supus la încercări, pentru ca să te smereşti şi să-L cauţi cu mai mult zel.

În viaţa de toate zilele, atunci cînd un sărac găseşte o pungă cu aur şi începe să strige : «Am găsit, am găsit o pungă, sînt bogat», auzind cel ce a pierdut-o, (vine) şi i-o ia. De asemenea, atunci cînd un om bogat, pierzîndu-şi capul, începe să insulte, să-i calce pe toţi în picioare şi să se ridice deasupra tuturor, auzind împăratul (vine) şi îi confiscă bunurile ; tot aşa (se întîmplă şi) în cele duhovniceşti : cînd unii abia gustă din odihnă, neştiind s-o preţuiască, pierd şi ceea ce au primit. Pentru că păcatul îi ispiteşte şi le întunecă mintea.

9. *Întrebare :* «Cum se face că unii cad, după ce i-a cercetat harul» ? Oare (acum) satan nu este mai slab ? Cum poate să fie noapte, atunci cînd este zi ?

Răspuns : Harul îngăduie (să fii lăsat în seama) răutăţii, nu pentru că el se stinge, sau se slăbeşte, ci pentru ca libertatea voinţei tale să fie încercată şi (să se arate) în ce parte înclină. Atunci, însă, cînd tu din nou te apropii, cu voinţa ta, de Domnul, tu îndemni harul ca iarăşi să te cerceteze. (Ar fi de neînţeles) cum de s-a scris : «*Nu stingeţi Duhul*» (I Tes. 5, 19), dacă tu nu l-ai stinge, atunci cînd, neglijent fiind, voinţa ta nu se acordă cu El. De asemenea, s-a spus : «*Nu întristaţi pe Duhul cel Sfînt, cu Care aţi fost pecetluiţi pentru ziua răscumpărării*» (Efes. 3, 40). Vezi că depinde de voinţa ta şi de libera ta hotărîre să cinsteşti şi să nu întristezi pe Duhul cel Sfînt. Eu îţi spun că şi creştinii cei desăvîrşiţi care sînt captivaţi şi îmbătaţi după bine, şi ei au libertate a voinţei ; datorită acesteia, ei sînt încercaţi de multe rele, (dar) se îndreaptă spre ceea ce este bine.

10. După cum cei ce se află în alte demnităţi, cei bogaţi şi nobili (pot) să părăsească din liberă alegere şi iniţiativă demnităţile, bogăţia şi starea lor ; să se îmbrace în haine murdare şi sărăcăcioase, (să schimbe) slava cu lipsa onorurilor şi să devină săraci şi dispreţuiţi, pentru că acest lucru stă în propria lor alegere ; (tot aşa se întîmplă şi cu alegerea binelui şi a răului). Ba, eu îţi spun că şi Apostolii, care posedau

harul în chip desăvîrşit, nu erau împiedicaţi de el să facă ceea ce voiau, chiar dacă ar fi voit să săvîrşească ceva ce nu era plăcut harului. Pentru că firea noastră este capabilă şi de bine şi de rău, iar puterea potrivnică (poate doar să) îndemne, dar nu să şi forţeze (la săvîrşirea răului). Prin urmare, tu ai libertatea să te apleci de partea de care voieşti. Nu vezi că «Petru a fost mustrat» (Gal. 2, 18), (că) venind Pavel (la Antiohia, l-a certat), ca pe unul care era vrednic de mustrare. Pavel, de asemenea, om duhovnicesc fiind, din propria-i voinţă s-a certat cu Barnaba şi *«iscîndu-se neînţelegere între ei, s-au despărţit unul de altul»* (Fapte 15, 39). Acelaşi Pavel zice undeva : *«Fraţilor, de va cădea un om în vreo greşeală, voi cei duhovniceşti îndreptaţi-l pe unul ca acesta cu duhul blîndeţii ; luînd seama la voi înşivă, ca să nu cădeţi şi voi în ispită»* (Gal. 6, 1). Iată, (deci), că cei duhovniceşti sînt ispitiţi pentru faptul că dispun încă de libertatea voinţei, iar duşmanii îi atacă, atîta timp cît sînt în veacul acesta.

11. *Întrebare :* Oare, Apostolii ar fi putut să păcătuiască dacă ar fi vrut, sau harul era mai puternic chiar decît voia lor ?

Răspuns : Ei nu mai puteau să păcătuiască, pentru că nu alegeau (păcatul), ca unii care se aflau în har şi în lumină. Prin aceasta, nu vrem să spunem că harul era slab în ei, ci spunem doar că harul lasă celor duhovniceşti să aibă voia lor, (le lasă) puterea de a săvîrşi cele ce voiesc şi să se întoarcă încotro voiesc. Desigur, firea omenească este slabă şi ea poate să se întoarcă (în altă parte) chiar şi cînd binele locuieşte în ea.

Cei ce se îmbracă (cu cele necesare) pentru război, cu scut şi arme, sînt în siguranţă şi duşmanii nu-i atacă ; dacă îi atacă, depinde de voinţa lor, fie să se folosească de arme, şi să se lupte cu duşmanii şi să-i biruie, fie să se complacă în tovărăşia duşmanilor, să nu lupte — deşi au arme — şi să încheie pace cu ei. Tot aşa şi creştinii, care sînt îmbrăcaţi cu puterea cea mare şi au armele cele cereşti, (pot), dacă vor să se complacă în tovărăşia lui satan, să nu se războiască, ci să facă pace cu el. Pentru că firea (omenească) este schimbătoare şi dacă vrea cineva, poate deveni fiu al lui Dumnezeu sau fiu al pierzării, pentru că are libertatea de a alege.

12. Altceva este să vorbeşti despre pîine şi masă şi altceva este să iei pîine, să guşti din savoarea ei şi să ţi se întremeze toate mădularele. Altceva este să vorbeşti despre o băutură foarte plăcută şi altceva este să mergi la izvor, să scoţi din el şi să te desfătezi gustînd din această băutură. Altceva este să vorbeşti despre război, despre luptătorii şi soldaţii cei viteji şi altceva este să te duci în linia de bătaie, să te lupţi cu duşmanii, să ataci şi să te retragi, să primeşti şi să

dai lovituri şi, (în sfîrşit), să obţii laurii biruinţei. Tot aşa (stau lucrurile) şi în cele spirituale. Alta este să ţii discursuri, (în baza) unor cunoştinţe şi noţiuni şi altceva este să ai, în omul cel lăuntric — în fapt şi realitate, în minte şi mod sigur — tezaurul, şi harul şi gustul şi lucrarea Duhului Sfînt. Cei ce spun vorbe goale sînt (nişte) închipuiţi şi sînt prada intelectului lor. Pentru că, zice Apostolul : «*Iar cuvîntul nostru şi propovăduirea noastră nu stau în cuvinte de înduplecare ale înţelepciunii omeneşti, ci în adeverirea Duhului şi a puterii*» (I Cor. 2, 4). Iar în alt loc zice acelaşi (Pavel) : «*Iar ţinta poruncii este dragostea, din inimă curată, din cuget bun şi din credinţă nefăţarnică*» (I Tim. 1, 5). Un astfel de om nu cade. Pentru că, multora dintre cei ce au căutat pe Dumnezeu li s-a deschis poarta, au văzut comoara şi s-au îndreptat către ea. Dar, pe cînd strigau plini de bucurie, «Am găsit o comoară», poarta s-a închis înaintea lor, iar ei au început (iarăşi) s-o caute şi să strige, copleşiţi de tristeţe : «Am găsit o comoară, dar am pierdut-o».

Cu un anumit rost, se împuţinează harul, ca noi cu şi mai mult zel să-l căutăm, că tezaurul se arată pe măsura căutării (lui).

13. *Întrebare :* Fiindcă unii zic că acela care a primit harul a trecut din moarte la viaţă (se pune întrebarea) : Oare, cel care se află în lumină, mai poate să aibă gînduri murdare ?

Răspuns : S-a scris : «*Voi aţi început în Duh şi acum sfîrşiţi în trup*» (Gal. 3, 3). Şi iarăşi : «*Îmbrăcaţi-vă cu toate armele Duhului, ca să puteţi sta împotriva uneltirilor diavolului*» (Efes. 6, 11).

Într-un cuvînt, există două situaţii : una cînd (omul) îmbracă armele (şi stă ca mai înainte) şi alta cînd (îmbrăcînd armele), luptă împotriva «*puterilor şi a stăpînilor*» (Efes. 6, 12). Unul se află în lumină, altul se află în întuneric. Pentru că s-a scris : «*În toate luaţi pavăza credinţei, ca să puteţi stinge toate săgeţile cele arzătoare ale celui viclean*» (Efes. 6, 16). Şi : «*Să nu întristaţi pe Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu* (Efes. 4, 30). Şi iarăşi : *Este cu neputinţă ca aceia care au fost luminaţi, care au gustat din Duhul Sfînt, căzînd să se reînnoiască* (Evr. 6, 4—6).

Vezi că şi cei care au fost luminaţi şi au gustat din har (pot) să cadă.

Vezi că (omul poate, cu voinţa sa, să fie de acord cu Duhul, sau să-L întristeze).

Totuşi, el a primit arme ca să pornească la război şi să se lupte împotriva duşmanilor ; a fost iluminat ca să stea împotriva întunericului.

14. *Întrebare :* Cum (poate) spune Apostolul : «*Dacă aş avea toată cunoaşterea şi toată profeţia şi dacă aş vorbi în toate limbile îngerilor, nimic nu sînt*» (I Cor. 13, 2).

Răspuns : Nu trebuie să înţelegem (aceste cuvinte) în sensul că Apostolul nu este nimic : (el vrea să spună că) în comparaţie cu iubirea, care este perfectă, aceste (daruri) sînt nimica toată, că acela care a ajuns la aceste trepte (de desăvîrşire, poate) să cadă pe cînd cel care are iubirea, nu cade.

Eu îţi spun că am văzut oameni care dobîndiseră toate darurile şi se făcuseră părtaşi ai Duhului, dar care, neajungînd şi la iubirea cea desăvîrşită, au căzut. Astfel, unul dintre (bărbaţii) de seamă, lepădîndu-se de lume, a vîndut toate bunurile sale, a eliberat pe sclavi şi s-a făcut renumit pentru înţelepciunea şi viaţa lui curată. Cu timpul, însă, el a căpătat o mare încredere în sine, s-a mîndrit, iar în cele din urmă a căzut în desfrîu şi în multe rele.

15. Un altul, pe vremea persecuţiei, şi-a supus trupul (la torturi) şi a devenit mărturisitor. După aceea, făcîndu-se pace, a fost eliberat, şi era renumit ; într-adevăr, pleoapele îi fuseseră mutilate, pentru că fuseseră arse. Deci, plin de slavă fiind, a fost chemat la rugăciunile (păgîneşti) ; (atunci), luînd alimente (de pe altar), le dădea slugii sale ; în acel moment mintea lui era, ca şi cînd niciodată nu auzise cuvîntul lui Dumnezeu.

Un altul, în vremea persecuţiei şi-a expus trupul (la diferite încercări) : a fost lovit, spînzurat, apoi a fost aruncat în temniţă. (Acolo) îl slujea cu credinţă o femeie ce-şi consacrase viaţa lui Dumnezeu. Obişnuindu-se, însă, cu ea, pe cînd era în temniţă, a căzut în desfrîu.

Iată deci, cum au căzut bogatul care renunţase la averile sale şi cel ce şi-a dat trupul să fie torturat.

16. Un altul, un ascet înţelept, care trăia cu mine în aceeaşi casă, şi se ruga cu mine, era atît de bogat în har încît vărsa lacrămi de pocăinţă cînd se ruga lîngă mine. Într-adevăr, harul fierbea în el. I se dăduse şi darul vindecărilor, alunga pe demoni şi vindeca, prin punerea mîinilor, pe cei care erau paralizaţi de mîini şi de picioare şi sufereau cumplit. Însă, în cele din urmă, s-a arătat neglijent : fiind slăvit de lume şi complăcîndu-se în aceasta, s-a mîndrit şi a căzut în cele mai adînci (abisuri) ale păcatului.

Vezi că şi cel ce a avut darul vindecărilor a căzut ?

Vezi că înainte de a ajunge la măsura iubirii (desăvîrşite) (oamenii pot) să cadă, pe cînd cel ce ajunge la (măsura desăvîrşită) a iubirii se leagă şi se îmbată (de ea), este afundat în altă lume şi (devine) robul ei, ca şi cînd n-ar mai simţi propria sa fire ?

17. *Întrebare* : Ce înseamnă (cuvintele) : *«Cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-a suit?»*.

Răspuns : În acel timp (al Vechiului Testament), cei mari, drepţii, împăraţii şi profeţii, ştiau că (trebuia) să vină Izbăvitorul ; dar că (va trebui) să sufere, să fie răstignit şi să-şi verse sîngele pe cruce, nici nu ştiau, nici nu se suise la inima lor. (Nu ştiau) nici că va fi un botez cu foc al Duhului Sfînt, că în Biserică se va aduce pîine şi vin, antitip al Trupului şi Sîngelui Său, că aceia care se vor împărtăşi din pîinea cea văzută, vor mînca, în chip duhovnicesc, trupul Domnului, că Apostolii şi creştinii vor primi pe Mîngîietorul, se vor îmbrăca cu putere de sus, se vor umple de dumnezeire, iar sufletele se vor uni cu Duhul Sfînt. Acest lucru nu ştiau profeţii şi împăraţii şi, la inima lor nu s-a suit.

Acum, deci, creştinii au altă bogăţie, (deosebită de vremea veche), altfel sînt dăruiţi, şi dorul lor către dumnezeire este îndreptat. Dar, deşi au o astfel de bucurie şi mîngîiere, tot sub frică şi cutremur se află.

18. *Întrebare :* Sub ce frică şi cutremur ?

Răspuns : (Se tem) nu că ar putea greşi în vreun fel, ci de faptul de a nu veni împotriva harului.

Este întocmai ca atunci cînd cineva, avînd o comoară, ar traversa locuri unde se află tîlhari : acesta, pe de o parte, se bucură pentru bogăţie şi comoară, dar pe de altă parte, se teme, ca nu cumva, atacîndu-l tîlharii, să-l jefuiască. Este ca şi cum şi-ar ţine trupul în mînă.

Iată, noi toţi am renunţat la cele văzute, sîntem străini, săraci şi lipsiţi de comuniunea trupească, iată trupul (nostru) se îndeletniceşte cu rugăciunea : (în acest caz) se cuvine ca fraţii să ia aminte dacă cugetul este în armonie cu trupul.

În viaţa de toate zilele, de cele mai multe ori, meşterii şi maimarii atelierelor, au, ziua şi noaptea, trupul şi sufletul preocupat de meserie. De aceea, ia aminte, ca nu cumva fiind străin cu trupul de această lume, cu cugetul să nu fii străin de ea şi să hălăduieşti în această lume ?

Într-adevăr, orice om, fie că este un om obişnuit, soldat sau neguţător, acolo are înlănţuit cugetul, unde este trupul şi comoara lui. Pentru că s-a scris : *«Acolo unde este comoara, acolo este şi inima»* (Matei 6, 21).

19. Prin urmare, mintea ta către comoară este (îndreptată) ? Oare (este îndreptată) în întregime către Dumnezeu, sau nu ? Dacă nu este, se cuvine să-mi spuneţi ce vă împiedică (să faceţi aceasta). De bună seamă (cred eu), duhurile cele viclene, satan şi demonii, ţin în stăpî-

nire cugetul şi corup sufletul. Pentru că diavolul cel foarte viclean, avînd la îndemînă multe metode, stăpîneşte cugetele sufletului şi nu-i permite să se roage cum trebuie, nici să se apropie de Dumnezeu. Pentru că firea aceasta (omenească), este capabilă să intre în comuniune atît cu demonii şi cu duhurile răutăţii, cît şi cu îngerii şi cu Duhul Sfînt ; poate fi atît templu al lui satan, cît şi templu al Duhului Sfînt. Prin urmare, fraţilor, cercetaţi-vă (şi vedeţi) cu cine sînteţi părtaşi, cu îngerii sau cu demonii ? Al cărui templu şi lăcaş sînteţi : al lui Dumnezeu sau al diavolului ? Cu ce comoară este plină inima voastră ; cu cea a harului, sau cu cea a lui satan ? După cum o casă, plină de murdărie şi de miros urît (este curăţită şi împodobită), tot aşa şi sufletul, în întregime trebuie să fie curăţit, împodobit şi umplut de toată aroma şi (cu toate) comorile, pentru ca Duhul Sfînt să vină — în locul lui satan — şi să se odihnească în sufletele creştinilor.

20. Nu înseamnă că, auzind cineva cuvîntul lui Dumnezeu a şi trecut de partea binelui. Dacă ar trece cineva de partea binelui, îndată ce aude (cuvîntul lui Dumnezeu), n-ar mai fi lupte, vremuri cu războaie, drum (de parcurs), ci îndată ce aude, fără osteneală, ar ajunge la odihnă şi la măsura desăvîrşirii. Dar lucrurile nu stau aşa. Cine spune aşa ceva, suprimă (libertatea) voinţei omului şi neagă că există o putere potrivnică, ce luptă împotriva minţii. Noi, însă, aceasta zicem : cel ce ascultă cuvîntul vine la pocăinţă, printr-o luptă înţeleaptă şi multă chibzuire, dar după aceea, în interesul omului, harul se împuţinează ; (omul) este supus la exerciţiu şi încercări de luptă, iar (cînd este deplin format), el dă luptă cu satan şi, după o cale şi o luptă îndelungată, obţine laurii biruinţei şi devine creştin. Dacă numai auzind cineva, (Cuvîntul) ar trece fără osteneală de partea binelui, (atunci) toţi bufonii şi desfrînaţii ar intra în împărăţia (lui Dumnezeu) şi în viaţa (veşnică). Dar nimeni nu le va da aşa ceva fără trudă şi osteneală, pentru că *«strîmtă şi plină de necazuri este calea»* (Matei 7, 14). Pe această cale anevoioasă, plină de necazuri, se cuvine să stăruie cel ce vrea să intre în viaţă.

21. Dacă ar fi posibil să reuşească cineva fără trudă, creştinismul n-ar mai fi *«o piatră de poticnire şi o stîncă de scandal»* (I Petru 2, 8). N-ar mai fi credinţă şi necredinţă, iar omul ar fi ca şi legat, incapabil să se întoarcă spre bine sau spre rău. Or, se dă lege numai celui ce poate să se întoarcă spre ambele părţi, celui ce are libertate de voinţă şi poate să ducă război cu puterea potrivnică. Pentru o natură încătuşată nu există lege. Soarele, cerul şi pămîntul n-au fost supuse legii, pentru că sînt creaturi a căror natură este supusă (determinismului), de aceea nu sînt posibile nici de recompensă, nici de pedeapsă. Cinstea

și slava au fost pregătite pentru cel ce (poate să) se îndrepte spre bine ; tot așa iadul și gheena au fost pregătite pentru cei capabili să evite răul, să se întoarcă spre bine și spre partea cea de-a dreapta, (dar n-au făcut-o). Iată deci că, atunci cînd zici că omul cel bun este lipsit de libertate, îl lipsești de laudă. Cel ce este, din fire, bun, chiar dacă dorește aceasta, nu este vrednic de laudă. Pentru că nu este vrednic de laudă, cel ce se luptă, dacă nu îmbrățișează binele în chip liber.

22. Să presupunem că este (de față) un corp de armată persan și altul roman și că din rîndurile lor ies doi tineri, la fel de puternici, care se iau la luptă ; la fel stau față în față, cu puteri egale, puterea potrivnică și mintea ; puterea pe care o are satan de a linguși sufletul și de a-l momi de partea sa este egală cu aceea pe care o are sufletul în a i se supune și a nu-i ceda întru nimic. Ambele puteri îndeamnă, fie la bine, fie la rău, dar nu constrîng.

Deci, liberei voințe, acordîndu-i-se asistența divină, ea, care se luptă, poate să primească arme din cer și, cu ajutorul lor să învingă și să smulgă din rădăcini păcatul. Sufletul poate să se opună păcatului, dar nu poate să învingă și să smulgă din rădăcină păcatul fără (ajutorul Lui) Dumnezeu.

Cei ce aseamănă păcatul cu un uriaș puternic, iar sufletul cu un copil, greșesc. Pentru că, dacă așa de inegale ar fi lucrurile — păcatul ca un uriaș, iar sufletul ca un copil — Legiuitorul ar fi fost nedrept, dînd omului porunca să se lupte cu satan.

23. Acest lucru este capital (în parcurgerea) căii (care duce) către Dumnezeu : să străbatem calea vieții cu multă răbdare și cu blîndețe ; prin acestea poate cineva să dobîndească dreptatea, înțelegînd noi prin dreptate pe Domnul Însuși. Aceste porunci, care cuprind astfel de dispozițiuni, sînt întocmai ca niște borne și indicatoare, așezate pe drumul împărătesc, care duc pe călători la cetatea cea cerească. Pentru că, zice : *«Fericiți cei săraci cu duhul»*, *«Fericiți cei blînzi»*, *«Fericiți cei milostivi»* (Matei 5, 3 ș.u.). Acesta da creștinism ! Dar dacă cineva nu merge pe această cale, rătăcește și pune (vieții sale) o rea temelie. Slavă îndurărilor Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXVIII-A

Această omilie descrie și deplînge nenorocirea sufletului în care nu locuiește Domnul, din pricina păcatului. (Tratează) și despre Ioan Botezătorul (și anume faptul) că nimeni dintre cei născuți din femeie nu este mai mare decît el.

1. După cum odinioară, mîniindu-Se Dumnezeu pe iudei, a dat Ierusalimul în mîinile vrăjmaşilor, încît au stăpînit peste ei cei ce-i urau şi n-au mai existat sărbătoare şi jertfă, tot aşa (acum), mîniindu-Se pe suflet, pentru călcarea poruncilor (Sale), l-a dat în mîinile duşmanilor, (adică) a demonilor şi a patimilor. Acestea l-au dus la rătăcire şi l-au ruinat cu desăvîrşire, încît nu mai era în el nici sărbătoare, nici tămîiere, nici jertfă adusă lui Dumnezeu; căile gîndurilor s-au umplut de îngrozitoare fiare sălbatice, iar şerpii spirituali, plini de răutate, s-au strecurat în ele.

Şi, după cum o casă, dacă nu mai este locuită de stăpînul ei, este cuprinsă de întuneric, se degradează şi se umple de gunoi şi murdărie tot aşa şi sufletul în care nu locuieşte Stăpînul său, formînd în el o horă împreună cu îngerii Săi, se umple de întunerecul păcatului, de ruşinea patimilor şi de toată necinstea.

2. Vai de calea pe care nimeni nu merge, nici nu se aude pe ea glasul omului! Că ea devine refugiu pentru animalele sălbatice. Vai de sufletul pe care nu-l cercetează Domnul şi de glasul Lui nu fug din el fiarele spirituale ale răutăţii. Vai de casa în care nu locuieşte stăpînul ei! Vai de corabia ce n-are cîrmaci, că fiind purtată de valurile şi furtuna mării, (în cele din urmă) va pieri. Vai de sufletul cel lipsit de Hristos, Cîrmaciul cel adevărat, că aflîndu-se pe marea cea amară a întunericului, zbuciumat de furtuna patimilor şi strîmtorat de duhurile cele viclene, în cele din urmă va pieri! Vai de sufletul ce nu are pe Hristos, să-l lucreze cu grijă şi să poată să aducă roadele cele bune ale Duhului, pentru că pustiu fiind şi plin de spini şi mărăcini, în cele din urmă va fi dat pradă focului! Vai de sufletul ce nu are pe Hristos, Stăpînul său, locuind în el, pentru că pustiu fiind şi plin de mirosul cel greu al patimilor, se face sălaşul răutăţii.

3. După cum atunci cînd agricultorul, mergînd să lucreze ogorul, trebuie să ia uneltele şi veşmintele (necesare) pentru lucru; tot aşa şi Hristos, Împăratul cel ceresc şi adevăratul agricultor, venind către omenirea cea pustiită de păcat, îmbrăcînd trupul şi luînd ca instrument crucea, a prelucrat sufletul cel pustiu, a îndepărtat din el spinii şi mărăcinii duhurilor viclene, a smuls neghina păcatului şi toată buruiana păcatului a ars-o în foc. Prelucrîndu-l, astfel, cu lemnul crucii, a făcut din el o grădină minunată a Duhului, care aduce Stăpînului Dumnezeu tot felul de roade dulci şi plăcute.

4. După cum în Egipt, timp de trei zile s-a făcut întuneric, că fiul nu mai vedea pe tatăl, fratele pe fratele, nici prietenul pe prietenul său (Ieş. 10, 22), pentru că întunericul îi acoperise pe ei, tot aşa şi Adam, călcînd porunca şi căzînd din slava de mai înainte, a fost supus duhului

lumii şi vălul întunericului a venit peste sufletul său, pînă ce a venit Domnul, Adam cel de pe urmă (I Cor. 15, 34) ; (pînă atunci) n-a văzut pe adevăratul Părinte, Cel din ceruri, nici pe mama cea bună şi milostivă, harul Duhului, nici pe fratele cel dulce şi mult dorit, pe Domnul (Hristos), nici pe prietenii Săi adevăraţi, pe Sfinţii îngeri, cu care se bucura, lăudînd şi slăvind (pe Dumnezeu). Dar, nu numai (cei ce au trăit) pînă la Adam cel de pe urmă, ci şi cei peste care încă nici acum n-a răsărit soarele dreptăţii, Hristos, cei ai căror ochi ai sufletului nu s-au deschis şi n-au fost luminaţi de lumina cea adevărată, se află sub acelaşi întuneric al păcatului şi sub aceeaşi influenţă a plăcerilor, supuşi la aceeaşi pedeapsă şi nu au ochi cu care să vadă pe Tatăl.

5. Pentru că fiecare trebuie să ştie că sînt şi ochi lăuntrici (pe lîngă) ochii cei din afară, şi urechi lăuntrice, pe lîngă cele din afară. Şi, după cum ochii aceştia (trupeşti), privesc şi observă, în chip sensibil, faţa prietenului sau a celui iubit, tot aşa şi ochii sufletului vrednic şi credincios, luminaţi de lumina divină, văd şi recunosc în chip spiritual, pe prietenul cel adevărat, pe Domnul, Mirele cel prea dulce şi mult dorit. Fiind luminat de Duhul, cel vrednic de cinstire, sufletul vede în chip spiritual frumuseţea cea mult dorită şi de negrăit, este rănit de dragostea divină, este condus de Duhul către toate virtuţile şi dobîndeşte o iubire nemărginită şi neistovită faţă de Domnul.

Într-adevăr, ce poate fi mai plăcut decît acel cuvînt nemuritor al lui Ioan, care arătînd pe Domnul înaintea ochilor spunea : «*Iată mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii !*» (Ioan 1, 29).

6. Într-adevăr, *între «cei născuţi de femei, nimeni nu este mai mare decît Ioan Botezătorul»* (Matei 11, 11) ; el era plinirea profeţiilor. Că pe cînd toţi au profeţit despre Domnul, arătîndu-L ca fiind departe de el, vorbind despre Mîntuitorul, L-a arătat înaintea ochilor, strigînd şi spunînd tuturor : «*Iată mielul lui Dumnezeu*» (Ioan 1, 29). Cît de dulce şi plăcut era glasul (lui Ioan), atunci cînd arăta spre Cel predicat de el ! «*Nici unul dintre cei născuţi de femei nu este mai mare decît Ioan, însă cel mai mic din împărăţia cerurilor este mai mare decît el*» (Matei 11, 11). Apostolii, care sînt născuţi de sus de la Dumnezeu, cei care au primit arvuna Duhului celui Mîngiietor, aceştia s-au învrednicit să stea pe tron împreună (cu Fiul lui Dumnezeu), să judece împreună cu El şi să fie izbăvitorii oamenilor. Îi afli traversînt marea puterilor celor rele şi trecînd peste ea sufletele cele credincioase (Ieş. 14, 21). Îi afli cultivînd via sufletului. Îi afli peţitori, logodind sufletele cu Hristos. Pentru că, zice (Apostolul) : «*V-am logodit unui singur bărbat*» (II Cor. 11, 2). Îi afli dînd viaţă oamenilor. Într-un cuvînt, îi afli pe ei slujind Duhului în multe locuri şi în multe chipuri (Evrei

1, 1). În acest sens, deci, cel mai mic (în Împărăția cerurlior) este mai mare decît Ioan Botezătorul.

7. După cum agricultorul, punînd la jug o pereche de boi lucrează cu ei pămîntul, tot așa și Domnul Iisus, i-a trimis (în misiune) și a lucrat cu ei pămîntul, (adică sufletele) celor ce le ascultau (cuvîntul) și credeau cu adevărat (în ei).

Se cuvine, însă, să adăugăm aici că Împărăția cerurilor nu stă doar în cuvinte și în predica Apostolilor — ca și cum ar fi de ajuns a afla niște cuvinte și a le explica și altora — ci (stă) în puterea și lucrarea Duhului. Acest fapt l-au pățit fiii lui Israel, studiind mereu Scripturile ; și cercetînd, chipurile, despre Domnul, fără a dobîndi adevărul, au lăsat altora însăși moștenirea. Tot așa (se întîmplă și cu) cei care vestesc altora cuvintele Duhului ; fără ca ei să fi dobîndit, în chip real Cuvîntul (despre care vorbesc), lasă altora moștenirea.

Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXIX-A

Dumnezeu împarte harul (Său) neamului omenesc, în două chipuri, cu gîndul de a cere roadele lui la judecata cea dreaptă.

1. Înțelepciunea lui Dumnezeu fiind nemărginită și necuprinsă, harul (divin) se împarte neamului omenesc, într-un mod mai presus de minte și de cuvînt, pentru ca să pună la încercare libertatea voinței și ca să se arate cei care Îl iubesc din toată inima și suportă pentru Dumnezeu orice trudă și pericol. Pe unii îi întîmpină bunurile harului și darurile Duhului Sfînt, îndată ce se apropie (de El), prin credință și rugăciune. Ei trăiesc în lume fără osteneli, sudoare și greutăți. Dar Dumnezeu nu le dă harul Său, fără rost și la întîmplare, ci potrivit înțelepciunii Sale celei necuprinse și de negărit, (anume) pentru a pune la încercare voia și libertatea celor care au dobîndit atît de iute harul divin, (să vadă) dacă ei sînt sensibili la binefaceri, la bunătatea și dulceața pe care Dumnezeu a arătat-o față de ei, în raport cu harul (primit) fără eforturi proprii. Pentru că, aceia care s-au învrednicit de aceasta, se cuvine ca să arate zel, să alerge, să se lupte, să arate fructul iubirii, (ce pornește) din voia și libertatea lor ; în schimbul harismelor (primite), ei trebuie să arate iubire față de Domnul, să îndeplinească numai voința Lui și să renunțe cu desăvîrșire la orice poftă trupească.

2. Altora, însă, care s-au retras din lume, care au renunțat la acest veac — potrivit (spuselor) Evangheliei — care stăruie în rugăciune, post, zel și celelalte virtuți, Dumnezeu nu le dă numaidecît harul, odihna și bucuria Duhului, ci îi lasă să rabde și amînă darul Său. Acest lu-

cru nu-l face fără rost şi la întîmplare, ci în baza unei nespuse înţelepciuni, pentru a pune la încercare libertatea voinţei şi pentru ca să vadă dacă cred în fidelitatea lui Dumnezeu, Care a promis că va da celor ce cer şi va deschide poarta vieţii celor ce bat în ea (Matei 7, 7). (El vrea) să vadă dacă cred cu adevărat în cuvîntul Său, dacă stăruie pînă la sfîrşit, cu credinţă şi zel, în a cere şi a-L căuta, sau dacă, descurajaţi, dau înapoi, dacă pierzîndu-şi credinţa şi speranţa devin nepăsători, nu stăruie, pînă la sfîrşit din cauza lungimii timpului, în care se încearcă voia şi libertatea lor.

3. Cel care nu primeşte îndată (harul), — din cauza amînării şi a răbdării impusă lui de Dumnezeu — se înflăcărează şi pofteşte şi mai mult bunurile cereşti, sporeşte din zi în zi dorinţa şi zelul, alergarea şi lupta, practicarea virtuţii, foamea şi setea după bine. El nu se lasă moleşit de cugetele răutăţii, care sînt în sufletul său, nici nu se lasă antrenat către neglijenţă, nerăbdare şi disperare. El nu se lasă antrenat spre nepăsare sub pretextul că (Dumnezeu) aşteaptă îndelung, nici nu se lasă ispitit de răutate, gîndind că şi el «cîndva va primi harul». Dimpotrivă, cu cît Domnul întîrzie şi îl face să rabde, pentru a încerca credinţa în iubire şi voi sa, cu mai multă ardoare şi grijă, cu mai mult zel şi nădejde trebuie să caute el darul lui Dumnezeu, fiind încredinţat, odată pentru totdeauna, că Dumnezeu nu minte, că (cuvîntul Lui) este adevărat, că odată ce a promis, El dă harul Său, în cele din urmă, celor ce I-l cer cu credinţă şi răbdare.

4. Într-adevăr, pentru sufletele credincioase, Dumnezeu este credincios şi adevărat. Ele dovedesc faptul că este adevărat, cu cuvîntul cel adevărat (Ioan 3, 33). Potrivit deci, cu această convingere, ele se cercetează pentru a vedea, pe cît pot, dacă au lipsuri în : efort, luptă, zel, credinţă, iubire sau în oricare alta dintre virtuţi. Examinund-se cu toată grija, se silesc, pe cît pot, să placă Domnului, fiind încredinţaţi, odată pentru totdeauna, că Dumnezeu fiind adevărat (în cuvînt), nu le va lipsi de darul Duhului — dacă stăruie pînă la sfîrşit cu tot zelul să-L slujească şi să aştepte — că se vor învrednici de harul cel ceresc şi că, încă în trup fiind, vor dobîndi viaţa veşnică.

5. Astfel, ele pun în mişcare toată iubirea lor faţă de Domnul, se leapădă de toate şi numai pe El Îl aşteaptă, cu mare dorinţă, după El înfometează şi însetează. Aşteptînd totdeauna, cu mare dorinţă odihna şi mîngîierea harului, ele nu vor să se consoleze, nici să se ataşeze de nimic din această lume, ci, (dimpotrivă), totdeauna se opun cugetelor care ţintesc cele materiale şi nu aşteaptă decît ajutorul şi sprijinul lui Dumnezeu.

Văzînd Domnul că Îl aşteaptă cu atîta zel, hotărîre şi răbdare, El este deja, în chip tainic, alături de ele, le ajută, le apără şi sprijină orice rod al virtuţii. Dar, chiar dacă (astfel de suflete) se află în necaz şi strîmtorare, în cunoaşterea adevărului şi sînt iluminate, ele n-au primit încă harul Duhului şi repaosul adus de darul ceresc. Ele nu l-au simţit cu adevărat, din pricina înţelepciunii celei negrăite a lui Dumnezeu şi a judecăţilor Sale celor necercetate ; pentru că El încearcă în diferite chipuri sufletele credincioase şi vede de departe iubirea care izvorăşte din voia lor liberă. Pentru că sînt măsuri, grade şi trepte diferite în alegerea liberă, în voinţa de a iubi şi în dispoziţia de a I se supune cineva, pe cît poate, tuturor Sfintelor Sale porunci. Şi astfel, cînd sufletele împlinesc măsura iubirii pe care o datorează, se învrednicesc (să se facă părtaşe) de Împărăţia şi viaţa cea veşnică.

6. Într-adevăr, Dumnezeu este drept şi drepte sînt judecăţile Sale (Ps. 118, 137) şi *«la El nu este părtinire»* (Rom. 2, 11). El va judeca pe fiecare în raport cu bunurile pe care El le-a pus, în mod diferit în natura umană, fie că sînt bunuri trupeşti sau spirituale, fie că, constau din cunoaşterea prudentă sau discernămînt. Cînd va judeca pe fiecare, va cere roadele virtuţii şi va răsplăti faptele fiecăruia după dreptate. *«Cei puternici amarnic se vor pedepsi», iar «cei mici vor avea parte de milă»* (Pilde 6, 6 şi 8). Domnul zice : *«Robul care a cunoscut voia stăpînului său şi nu s-a pregătit, nici n-a făcut voia Lui, mult se va bate ; pe cînd cel care n-a cunoscut-o dar a făcut lucruri vrednice de bătaie, va fi bătut puţin şi oricui i s-a dat mult, mult i se va cere»* (Luca 12, 47—48).

Cît priveşte cunoştinţa şi prudenţa, să ştiţi că ele diferă, fie după harul şi darul ceresc al Duhului, fie după dezvoltarea naturală a prudenţei şi a discernămîntului, fie după gradul de cunoaştere al Sfintelor Scripturi. La fiecare om vor fi cerute roadele virtuţii, pe măsura binefacerilor primite de la Dumnezeu, adică a darurilor naturale sau provenite din harul divin. Deci, fără apărare, va fi orice om înaintea lui Dumnezeu în ziua judecăţii (Rom. 2, 1). Pentru că se va cere de la fiecare să dea roadele credinţei, ale iubirii şi ale oricărei virtuţi care i s-a dat, ţinîndu-se seama de gradul de cunoaştere şi de modul în care s-a folosit de voia lui, ca şi de faptul că a auzit sau nu cuvîntul lui Dumnezeu.

7. Cînd un suflet credincios şi iubitor de adevăr priveşte la bunurile veşnice, rezervate celor drepţi, şi la binefacerile cele negrăite din viitor ale harului, se socoteşte nevrednic — cu (tot) zelul, munca şi truda sa — de promisiunile cele de negrăit ale Duhului. Acesta este *«cel sărac cu duhul»*, pe care Domnul l-a fericit (Matei 5, 3). Acesta

este cel ce *«flămînzeşte şi însetoşează de dreptate»* (Matei 5, 6) ; acesta este cel *«cu inima zdrobită»* (Ps. 50, 19). Cei ce au o astfel de hotărîre, un astfel de zel, cei care doresc virtutea şi stăruiesc în acest dar pînă la sfîrşit, vor putea să obţină cu adevărat Împărăţia veşnică. Prin urmare, nimeni să nu se considere superior fraţilor săi, să nu fie cuprins de mîndrie, să nu fie sedus de cel rău şi să nu zică : «Iată, eu am primit un dar spiritual» ! Pentru că nu se cuvine ca să gîndească aşa ceva creştinii. Că nu ştii ce-i va aduce ziua de mîine şi nu ştii sfîrşitul lui şi pe al tău. Ci fiecare să ia aminte la sine însuşi, să-şi cerceteze totdeauna cunoştiinţa, să examineze lucrarea inimii sale, şi să vadă ce zel şi ce luptă a dat cugetul său pentru Dumnezeu. Privind către ţinta finală, care este libertatea, nepărtinirea, odihna duhului, să alerge întracolo neîncetat, fără să se lase pe seama vreunei harisme sau a vreunei lucrări care ar aduce îndreptarea. Slavă şi închinăciune Tatălui şi Fiului şi Duhului Sfînt, în veci, Amin.

OMILIA A XXX-A

Trebuie ca sufletul, pentru a intra în împărăţia lui Dumnezeu, să se nască de la Duhul Sfînt. În ce chip se întîmplă aceasta ?

1. Cei ce ascultă Cuvîntul sînt datori să arate lucrul Cuvîntului în sufletele lor. Pentru că, Cuvîntul lui Dumnezeu nu este un cuvînt inert, ci aduce roade în suflet. Că, de aceea (cuvîntul grecesc «logos») înseamnă şi lucru, fapt, pentru că devine fapt în cei care îl ascultă. Fie, deci, ca Domnul să împlinească lucrul adevărului în cei care-L ascultă, pentru ca roditor să se arate întru noi cuvîntul.

După cum umbra precede corpul — umbra anunţă corpul, dar real este (doar) corpul — tot aşa şi Cuvîntul, el este ca o umbră a adevărului, care este Hristos. Cuvîntul precede adevărul.

Părinţii cei pămînteşti nasc copii din trupul lor ; odată născuţi, îi educă cu grijă şi cu mult zel, pînă ce devin oameni maturi, pentru că aceştia sînt copiii, urmaşii şi moştenitorii lor. Părinţii dintotdeauna, n-au alt scop şi altă grijă decît de a naşte copii şi de a avea moştenitori, iar dacă nu au aşa ceva, îi încearcă mare durere şi întristare. Şi invers, dacă li se nasc copii, se umplu de bucurie ei, rudele şi vecinii.

2. În acelaşi chip şi Domnul nostru Iisus Hristos, purtînd grijă de mîntuirea omului, a pus în aplicare, de la început, întregul Său plan, prin intermediul părinţilor, al patriarhilor, prin lege şi profeţi, iar în cele din urmă, El Însuşi, venind, a suferit moartea, dispreţuind ruşinea crucii. Or, toată această trudă şi tot zelul Său (n-au avut alt scop, ci

numai) să nască din Sine Însuşi, din firea Sa, să Se nască de sus, din dumnezeirea Sa, fii duhovniceşti. Şi, după cum părinţii aceştia (pămînteşti), dacă nu au copii, sînt trişti, tot aşa şi Domnul, iubind neamul omenesc, ca pe chipul Său a voit ca oamenii să se nască din aceeaşi sămînţă a divinităţii (nenăscîndu-se El se întristează). Deci, dacă unii nu vor să vină la o astfel de naştere şi să se nască din pîntecele divin al Duhului, (Mîntuitorul) Hristos mult se întristează, El, Care atît a suferit şi a îndurat pentru ei, ca să-i mîntuiască.

3. Domnul vrea ca toţi oamenii să se învrednicească de această naştere. Pentru că, pentru toţi a murit şi pe toţi i-a chemat la viaţă. Iar viaţa înseamnă naşterea de sus, de la Dumnezeu ; fără această naştere era imposibil ca un suflet să trăiască, după cum Domnul a zis : «*De nu se va naşte cineva de sus, nu va putea să vadă Împărăţia* (lui Dumnezeu)» (Ioan 3, 3). Şi invers, toţi cîţi cred în Domnul, învrednicindu-se de această naştere, aduc mare bucurie şi veselie în ceruri ; se bucură pentru sufletul care s-a născut împreună cu toţi îngerii şi cu toate puterile.

Trupul este o asemănare a sufletului, iar sufletul este chip al Duhului. Şi după cum trupul fără suflet este mort, şi nu poate să facă nimic, tot aşa şi sufletul lipsit de sufletul ceresc, adică lipsit de Duhul cel dumnezeiesc, este mort pentru Împărăţia (cerurilor) şi incapabil să săvîrşească vreunul din lucrurile lui Dumnezeu.

4. Să ne închipuim un portretist, care, privind cu atenţie la chipul împăratului, îl pictează. Dacă faţa împăratului este îndreptată spre pictor şi priveşte către acesta, (pictorul) zugrăveşte uşor şi bine chipul ; dacă (împăratul) îşi întoarce faţa şi nu priveşte (către pictor), acesta nu-l poate zugrăvi. În acelaşi chip şi Hristos, pictorul cel bun, zugrăveşte numaidecît, în cei ce cred şi privesc mereu către El, un om ceresc, după chipul Său (Rom. 8, 29 ; II Cor. 3, 18). (Luînd ceva) din Duhul Său, din ipostasul Său şi din lumina cea inefabilă, zugrăveşte (în sufletul acestora), un chip ceresc şi îl logodeşte cu mirele cel bun şi blînd. Deci, dacă cineva nu priveşte totdeauna spre El, dispreţuind totul, Domnul nu va putea să-i zugrăvească chipul cu lumina Sa. Se cuvine, deci, să privim (totdeauna) către El, să credem în El, să-L iubim pe El, să dispreţuim totul şi să luăm aminte la El, pentru ca El să zugrăvească chipul Său cel ceresc şi să-l fixeze în sufletele noastre. Şi astfel, purtînd (în noi) pe Hristos, să obţinem viaţa veşnică şi încă de acum să dobîndim odihna.

5. După cum o monedă de aur, neavînd imprimată pe ea efigia împărătească, nu intră în circulaţie, nici nu este depusă în tezaurele împărăteşti, ci este aruncată ; tot aşa şi sufletul care nu are chipul

Duhului ceresc, pe Hristos, întipărit pe el, într-o lumină inefabilă, nu are nici o valoare pentru tezaurele cele de sus şi va fi aruncat de Apostoli, neguţătorii cei buni ai Împărăţiei. Într-adevăr, cel chemat, neavînd nici haină de nuntă, a fost izgonit ca un străin şi (aruncat) în întunericul cel din afară, tocmai pentru că nu purta (întipărit în sine), chipul cel ceresc (Matei 22, 11 ; I Cor. 15, 49). Iar (chipul), semnul, sau pecetea Domnului, imprimat în suflete, este Duhul luminii inefabile.

Şi după cum, într-o cetate, un mort este inutil şi afară de nici un folos, celor din preajma sa — de aceea (oamenii) îl scot din cetate şi îl înmormîntează — tot aşa şi sufletul, care nu poartă chipul cel ceresc al luminii divine, viaţa sufletului devine, fără nici o valoare şi vrednic de aruncat ; pentru că sufletul cel mort, care nu poartă în el pe Duhul cel divin şi luminos, nu este de nici un folos în acea cetate a sfinţilor.

Şi, după cum în lume, viaţa trupului este sufletul, tot aşa în lumea cea veşnică şi cerească, viaţa sufletului este Duhul cel dumnezeiesc.

6. Se cuvine, deci, ca acela care caută (mîntuirea), să creadă, să se apropie de Domnul şi să-L roage, ca să primească încă de acum Duhul divin. Că el este viaţa sufletului şi pentru aceasta a avut loc venirea Domnului, ca încă de aici să dea sufletului viaţa, (adică) pe Duhul Său. Pentru că, zice : «*Pînă cînd aveţi lumină, credeţi în lumină*» (Ioan 12, 36), «*că vine noaptea cînd nimeni nu poate să lucreze*» (Ioan 9, 14). Deci, dacă cineva nu caută şi nu primeşte încă de acum viaţa pentru sufletul său, adică (nu primeşte) lumina cea divină a Duhului, cînd va ieşi din trup, va fi aruncat în locurile cele de-a stînga ale întunericului ; nu va intra în Împărăţia cerurilor şi va sfîrşi în iad, alături de diavol şi de îngerii lui (Matei 25, 41).

Şi, după cum, aurul şi argintul, aruncat în foc, devine mai curat şi mai limpede şi nimic nu poate să-l schimbe, fie că este vorba de lemn sau iarbă — pentru că devenind foc, pe toate cîte intră în contact cu el, le consumă — tot aşa şi sufletul, care petrece în focul Duhului şi în lumina divină nu suferă nici un rău din partea duhurilor celor viclene. Chiar dacă se apropie ceva de ele, este consumat de focul cel ceresc al Duhului.

Şi, după cum o pasăre, avîntîndu-se spre înălţimi este fără grijă şi nu se teme de nimic, nici de vînător, nici de animalele sălbatice, şi de acolo, de sus, rîde de toţi, tot aşa şi sufletul, care primeşte aripile Duhului şi se avîntă spre înălţimile cerului, este deasupra tuturor şi rîde de toate.

7. Israel, cel după trup, atunci cînd Moise a despicat marea, au traversat-o pe jos ; aceia însă, care sînt fii ai lui Dumnezeu, merg pe

deasupra (apelor) mării celei amare a puterilor viclene ; pentru că trupul şi sufletul lor s-au făcut casă a lui Dumnezeu.

În ziua aceea, cînd a căzut Adam, Dumnezeu a venit să se plimbe în paradis. Văzînd pe Adam a plîns, să zicem aşa, şi a zis : «Ce bunuri ai lepădat şi ce rele ai ales ! Ce slavă (ai dezbrăcat) şi ce ruşine ai îmbrăcat ! Ce întunecat eşti ! Cît de urît ! Cît de murdar ! Ce lumină ai pierdut şi ce întuneric te înconjoară !» În momentul cînd a căzut Adam şi a murit faţă de Dumnezeu, l-a plîns pe el Creatorul său, îngerii, toate Puterile, cerurile, pămîntul. Toate creaturile au plîns pentru moartea şi căderea lui (Adam), pentru că vedeau pe acela care le fusese dat ca împărat, făcîndu-se rob al puterii protivnice şi viclene. Cu întuneric s-a îmbrăcat sufletul său, cu întuneric amar şi rău şi a căzut sub stăpînirea întunericului. El era acel om care a fost acoperit de răni de către tîlhari, şi lăsat pe jumătate mort, pe cînd cobora din Ierusalim la Ierihon.

8. Lazăr, de asemenea, pe care Domnul l-a înviat din morţi, pe cînd (deja) răspîndea miros urît, încît nimeni nu se putea apropia de mormînt (Ioan 11, 39), era simbolul lui Adam, al cărui suflet răspîndea mult miros urît şi era plin de negreală şi întuneric. Dar tu, cînd ai auzi (vorbindu-se) despre Adam, despre (călătorul) rănit şi despre Lazăr, să nu laşi mintea ta să le treacă cu uşurinţă (peste acestea), ci adună-ţi gîndurile şi gîndeşte-te că şi tu porţi în sufletul tău aceleaşi răni, acelaşi miros urît şi acelaşi întuneric ; că noi toţi sîntem fii ai acelui (om şi) neam întunecat şi că sîntem părtaşi (cu el) la acel miros urît. Necazul pe care l-a suferit acela, îl suferim noi toţi ca unii ce sîntem cu toţii din seminţia lui Adam. Această suferinţă care a venit peste noi, este întocmai cu ce a spus Isaia : *«(Din creştet pînă în tălpile picioarelor nu-i nici un loc sănătos) ; totul este numai plăgi, vînătăi şi răni pline de puroi, necurăţate, nemuiate cu untdelemn şi nelegate»* (Isaia 1, 6). Rana cu care am fost răniţi este nevindecabilă şi numai Dumnezeu poate s-o vindece. De aceea, a şi venit în persoană, pentru că nimeni (şi nimic) din cele de demult — nici legea, nici profeţii — n-au putut s-o vindece. Numai El, venind, a vindecat acea rană nevindecabilă a sufletului.

9. Să primim, deci, pe Dumnezeu şi Domnul, pe doctorul cel adevărat, (pentru că) El singur, venind, poate să vindece sufletele noastre. El, Care a suferit multe pentru noi, El bate mereu la uşa inimilor noastre, ca să-I deschidem să intre, să Se odihnească în sufletele noastre, să-I spălăm şi să-I ungem cu miresme picioarele şi să-şi facă întru noi sălaş. Într-adevăr, cîndva Domnul a mustrat pe cel ce nu I-a spălat picioarele (Luca 7, 44), iar într-un moment spune : *«Iată, Eu stau la*

uşă şi bat; dacă aude cineva glasul Meu şi îmi deschide, voi intra la el» (Apoc. 3, 20). Că de aceea a suferit multe pentru noi, şi-a dat Trupul la moarte şi ne-a răscumpărat din robie, pentru ca să vină şi să-şi facă sălaş în sufletele noastre. Pentru aceea zice Domnul celor care, la judecată, vor sta de-a stînga şi vor fi trimişi (să stea) în iad, împreună cu diavolul: *«Străin am fost şi nu M-aţi primit; flămînd am fost şi nu Mi-aţi dat să mănînc, însetat am fost şi nu Mi-aţi dat să beau»* (Matei 25, 42—44), pentru că hrana, băutura, îmbrăcămintea, acoperămîntul şi odihna Lui în sufletele noastre se află. De aceea bate mereu, vrînd să intre în noi. Să-L primim, deci, şi să-L introducem înlăuntrul nostru, pentru că El este hrana, băutura şi viaţa noastră veşnică. Orice suflet, care nu-L primeşte acum înlăuntrul său şi nu-L lasă să afle odihnă sau mai degrabă să se odihnească în el, nu moşteneşte cu sfinţii împărăţia cerurilor, nici nu poate să intre în cetatea cea cerească. Tu, însă, Doamne Iisuse Hristoase, dă-ne să intrăm în ea, nouă celor care slăvim numele Tău, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt, în veci. Amin.

OMILIA A XXXI-A

Cel credincios trebuie să-şi schimbe cugetul său şi toate gîndurile sale să le îndrepte către Dumnezeu, că întru acesta este cu adevărat, toată slujirea lui Dumnezeu.

1. Se cuvine ca cel credincios să roage pe Dumnezeu să-i schimbe cugetul său, schimbîndu-i inima (şi făcînd-o să treacă) de la amărăciune la dulceaţă; (se cuvine) să-şi aducă aminte cum a fost vindecat cel orb (Marcu 10, 46 şi urm.), cum, de asemenea, cea cu scurgere de sînge s-a vindecat, atingîndu-se de marginea veşmîntului (lui Iisus) (Marcu 5, 25 şi urm.), cum s-a îmblînzit firea leilor (Daniel 6, 22), cum natura focului a murit (Daniel 3, 24 şi urm.). (Toate aceste s-au întîmplat) pentru că Dumnezeu este nespus de bun; (de aceea) se cuvine ca spre El să-ţi îndrepţi mintea şi gîndurile, să nu gîndeşti la nimic altceva, ci numai spre făgăduinţa Lui să priveşti.

2. Fie, deci, ca sufletul să adune şi să îndrepte, ca pe nişte copii rătăcitori, gîndurile cele împrăştiate (în tot locul) de păcat; să le introducă în trup — casa sa — să aştepte totdeauna pe Domnul în post şi rugăciune, pînă cînd, venind El, să-l adune cu adevărat. Întrucît neclar este viitorul, să-şi pună încă şi mai mult nădejdea în Cîrmuitorul cel bun şi să-şi amintească cum Rahav, deşi era de alt neam, încrezîndu-se în Israeliţi, s-a învrednicit, alături de ei (să moştenească pămîntul făgăduinţei), — atunci cînd israeliţii îşi întroceau inima lor spre Egipt. Că după cum pe Rahav n-a vătămat-o cu nimic vieţuirea cu cel de alt neam,

ci, din contră, prin credință s-a adăugat israeliților, tot așa, păcatul nu va vătăma cu nimic pe aceia care așteaptă, cu nădejde și credință, pe Izbăvitorul, Care, venind, transformă cugetele sufletului și le face divine, cerești, bune și învață sufletul rugăciunea cea adevărată, fără gînd distrat și rătăcitor. *«Nu te teme»*, zice ; *«Eu voi merge înaintea ta și drumurile cele muntoase le voi netezi, voi zdrobi porțile cele de aramă și zăvoarele cele de fier le voi sfărîma»* (Isaia 44, 2 ; 45, 2). Și iarăși : *«Ia aminte să nu intre în inima ta gîndul cel nelegiuit și să zici : «Acest neam este mare și puternic»* (Deut. 15, 9 ; 7, 17).

3. Dacă nu ne lenevim și nu lăsăm loc gîndurilor dezordonate ale răutății, ci cu voia împingem mintea și gîndurile noastre către Domnul, atunci și Domnul, cu voia Sa, va veni spre noi și ne va aduna în jurul Lui. Pentru că toată plăcerea și slujirea (lui Dumnezeu) ține de gînduri. De aceea, sîrguiește-te să placi Domnului, așteaptă-L mereu înlăuntrul tău, caută-L cu gîndurile tale, obligă și forțează-ți voința și hotărîrea să tindă pururea către El. Și să vezi cum vine și-și face sălaș în tine. Cu cît îți concentrezi mintea spre căutarea Lui, cu atît mai mult El (voiește), împins de îndurarea și bunătatea Sa, să vină la tine, să-ți dea odihnă ; pentru că El stă și privește către gîndul, cugetele și reflexiunile tale ; El vede cum Îl cauți : fie din toată inima, fie în chip trîndav și nepăsător.

4. Și dacă vede că ai zel în căutarea Lui, numaidecît Se arată și Se lasă văzut de tine, îți dă ajutorul Lui, te face victorios și te izbăvește de dușmanii tăi. Deci, văzînd mai întîi că Îl cauți și că îți pui nădejdea neîncetat în El, (numaidecît) te învață și-ți dă rugăciunea cea adevărată și iubirea cea adevărată, care sînt în El, iar El se face totul pentru tine : rai, pom al vieții, mărgăritar, cunună, ziditor, agricultor, pătimitor și nepătimitor, om, Dumnezeu, vin, apă vie, miel, mire, luptător, armă, Hristos fiind totul întru toate (I Cor. 15, 28). Și, după cum pruncul nu poate să se ajute și să-și poarte de grijă, ci doar privește, plîngînd spre mama sa, pînă ce aceasta, îndurîndu-se, îl ia în brațe, tot așa și sufletele credincioase, nădăjduind pururea în Domnul, Îi atribuie Lui toată dreptatea (împlinită de ele). Că după cum vița fără de butuc se usucă, tot așa, cel ce vrea să fie drept față de Hristos, (nu reușește). Și, după cum *«cel ce nu intră pe ușă, ci sare pe aiurea* (este hoț și tîlhar)» (Ioan 10, 1), tot așa este și cel ce (vrea) să fie drept fără de Cel ce face drept.

5. Să luăm, deci, trupul acesta, să-l facem jertfelnic, să punem deasupră-i toate cugetele noastre și să ne rugăm Domnului să trimită din cer focul cel mare și nevăzut, să mistuie jertfelnicul și toate cele de pe

el. Atunci toţi preoţii lui Baal — adică toate puterile vrăjmaşe — vor fi nimicite (III Regi, 18, 38 şi 40), atunci vom vedea ploaia cea duhovnicească venind în suflet, întocmai ca o urmă de om (III Regi 18, 44); atunci se va împlini în noi făgăduinţa lui Dumnezeu, care s-a făcut prin profet : *«În ziua aceea voi ridica cortul cel căzut al lui David şi... dărîmăturile lui le voi ridica la loc»* (Amos 9, 11). Domnul, în bunătatea Sa, va lumina sufletul care trăieşte în noapte, în întuneric şi în beţia neştiinţei şi, trezindu-se acesta, va umbla de aici mai înainte, fără să se poticnească, împlinind lucrurile zilei şi ale vieţii. Pentru că sufletul se hrăneşte cu ceea ce mănîncă ; (or el mănîncă) fie din (cele) ale veacului acestuia, fie din (cele) ale Duhului lui Dumnezeu. Iar (în sufletul care se hrăneşte cu cele ale Duhului) Dumnezeu Se hrăneşte, trăieşte, Se odihneşte şi umblă.

6. Prin urmare, fiecare poate, dacă vrea, să se cerceteze (şi să vadă), cu ce se hrăneşte şi pe ce cale umblă şi trăieşte ; cunoscînd acestea, dobîndeşte un clar discernămînt, şi se dedă cu totul (împlinirii) binelui. Deci, cînd te rogi ia aminte la tine însuţi ; cercetează (şi vezi) de unde îţi vin cugetele şi impulsurile : de la Dumnezeu sau de la cel protivnic ; (cercetează cine) dă hrană inimii tale : Domnul este stăpînitorii acestei lumi. Şi după ce tu, suflete, te-ai cercetat şi te-ai cunoscut, cere de la Domnul cu trudă şi stăruinţă, hrana cea cerească, o creştere şi o lucrare (conformă voinţei) lui Hristos, avînd în vedere cele ce s-au spus : *«Cetatea noastră este în ceruri»* (Filip. 3, 20). Să nu luăm acestea în chip figurat şi simbolic, aşa cum cred unii, pentru că, iată, mintea şi cugetul celor ce au doar o aparenţă de cucernicie, se aseamănă (celor din) lume ; iată, tulburarea şi neliniştea lor, gîndul lor nestatornic, laşitatea şi frica lor, amintesc cuvîntul : *«Cu frică şi cu cutremur vei trăi pe pămînt»* (Gen. 4, 12). Ei se zbuciumă, fără încetare, întocmai ca şi ceilalţi oameni, din pricina necredinţei ; a nestatorniciei şi a confuziei gîndurilor lor ; se deosebesc doar prin exterior, dar nu şi prin cuget de (oamenii din) lume, (se deosebesc) prin exerciţiile trupeşti ale omului celui din afară, dar cu inima şi cu mintea se tîrăsc prin (această) lume ; sînt preocupaţi de treburi pămînteşti şi de griji nefolositoare şi nu au în inimă pacea (care vine din cer, despre care vorbeşte Apostolul) : *«Iar pacea lui Dumnezeu... să stăpînească în inimile voastre»* (Col. 3, 15), (acea pace) care împărăţeşte peste cugetul celor credincioşi şi le reînnoieşte în iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de toată comunitatea fraţilor. Slavă şi închinăciune Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXXII-A

Slava creştinilor încă de acum se află în sufletele lor ; (aceasta) se va vădi la vremea învierii şi va preamări trupurile după măsura evlaviei lor.

1. Limbile acestei lumi sînt diferite şi fiecare popor are limba lui. Dar creştinii învaţă acum o limbă nouă şi unică şi toţi sînt educaţi într-o singură înţelepciune, în înţelepciunea lui Dumnezeu, care nu este a veacului acestuia, nici a veacului trecut. Deşi se mişcă în această lume, creştinii, pornind de la cele văzute se înalţă spre viziuni noi şi cereşti, spre realităţi slăvite şi tainice.

Există specii (diferite) de animale domestice, ca boul, calul şi fiecare dintre ele are un trup şi un glas diferit. Acelaşi lucru (este valabil) şi pentru animalele sălbatice : leul are corpul şi răgetul său deosebit, şi cerbul de asemenea. Mare deosebire este între tîrîtoare şi între trupurile păsărilor : altul este trupul şi glasul vulturului şi altul este trupul şi glasul oxipterului. Acelaşi lucru se întîmplă în mare, că sînt multe trupuri care nu se aseamănă între ele, (acelaşi lucru) se întîmplă pe pămînt, că sînt multe seminţe, dar fiecare sămînţă dă rodul ei diferit. Copacii sînt mulţi, dar unii sînt mai mari, alţii sînt mai mici. Şi între fructe este mare deosebire, că fiecare dintre ele are gustul său specific. Între plante, de asemenea, este mare deosebire, unele aduc sănătate, altele dau numai miros plăcut. Fiecare copac scoate dinlăuntrul său veşmîntul său văzut : frunzele, florile şi roadele ; seminţele, de asemenea, dinlăuntrul lor scot veşmîntul lor cel văzut. Crinii înşişi dinlăuntrul lor scot veşmîntul lor cu care împodobesc pămîntul.

2. Tot aşa şi aceia dintre creştini care s-au învrednicit să dobîndească aici (pe pămînt) veşmîntul cel ceresc, îl au totdeauna în sufletele lor. Cum însă, Dumnezeu a hotărît ca această zidire să se desfacă, iar cerul şi pămîntul să treacă, veşmîntul cel ceresc care încă de acum îmbracă şi umple de slavă sufletul, pe care (creştinii) l-au dobîndit în inima lor — Acela va îmbrăca cu slavă trupurile goale care vor ieşi din morminte în ziua aceea în care trupurile vor învia. Acest dar, acest veşmînt nevăzut şi ceresc, îl primesc creştinii încă de acum.

Oile şi cămilele atunci cînd găsesc iarbă, aleargă iute şi cu lăcomie către ea şi depozitează hrana în ele. Cînd le vine foame, scot din ierbar cele ce depozitează, le rumegă şi le sînt acestea hrană. La fel şi aceia care, trăind în Duh, au dobîndit Împărăţia cerurilor (Matei 11, 12), cei care au gustat din hrana cea cerească (I Cor. 10, 3), această (hrană) o vor avea în vremea Învierii, acoperind şi păzind toate mădularele lor.

3. (Vorbind), deci, despre semințe, am zis că este deosebire între ele, că multe se seamănă în același pămînt, însă dau roade diferite, care nu se aseamănă între ele ; de asemenea, (vorbind) despre pomi, (am zis) că unii dintre ei sînt mai mari, iar alții mai mici, dar că același pămînt susține rădăcinile tuturor. Tot așa și biserica cea cerească : una este și nenumărată este, iar fiecare (dintre membrii ei), în mod diferit este împodobită cu slava Duhului.

Păsările, din trupul lor își scot veșmîntul de pene, cu toate acestea este mare deosebire între ele : pentru că unele zboară mai aproape de pămînt, iar altele se avîntă în aer.

Cerul este unul, dar are multe stele pe el : unele mai strălucitoare, (iar altele mai puțin strălucitoare), unele mai mari, iar altele mai mici ; însă toate sînt fixate pe cer. Tot așa și sfinții sînt diferit înrădăcinați în cerul unic al divinității și în pămîntul cel nevăzut. Tot așa, gîndurile care vin (în mintea) aceluiași Adam sînt diferite, însă Duhul venind în inimă, face un singur gînd și o singură inimă. Pentru că atît cele de sus, cît și cele de jos de un singur Dumnezeu sînt conduse.

4. Ce simbolizează animalele cu unghia despicată ? (Lev. 11, 3). Dat fiind că merg repede pe drum cu aceste două unghii, ele simbolizează pe cei ce merg corect pe calea Legii. Legea este umbra corpului ; dar, deși vine de la trup, umbra nu poate îndeplini nici un servici trupesc ; pentru că umbra nu poate nici să panseze rănile, nici să dea hrană, nici să vorbească. (Cu toate acestea), ea vine de la trup, îl precede și vestește prezența trupului. Tot așa și Legea cea veche, este umbră a Noului Legămînt (Col. 2, 16). (Această) umbră a prevestit adevărul, dar n-a avut slujba Duhului (Evr. 10, 1 ; II Cor. 3, 8). Pentru că Moise, îmbrăcat fiind în trup, n-a putut să intre în inimă și să îndepărteze veșmintele cele murdare ale întunericului ; numai Duhul (provenit) din Duhul (Sfînt) și focul (provenit) din focul (divin) nimicește puterea întunericului viclean. Cincizecimea care (aparținea) umbrei Legii (vechi), vestea venirea apropiată a Circumziciunii celei adevărate a inimii. Botezul (săvîrșit în vremea) Legii era umbra lucrurilor celor adevărate. Acela spăla trupul, acesta, însă, — Botezul focului și al Duhului — spală și curățește mintea cea întinată.

5. Odinioară (marele) preot, îmbrăcat în slăbiciune, intra în Sfînta (Sfintelor), aducînd jertfe pentru el însuși și pentru popor (Evrei 5, 1—3) ; acum, Hristos, adevăratul Arhiereu, a intrat o singură dată în cortul cel nefăcut de mînă și în altarul cel de sus, gata fiind să curățească pe cei ce-L imploră și (au) conștiința întinată (Evr. 9, 11—13). Pentru că zice : *«Și iată, Eu voi fi cu voi (în toate zilele), pînă la sfîrșitul veacurilor»* (Matei 28, 20). Arhiereul avea pe piept două pietre pre-

ţioase, cu numele celor doisprezece patriarhi (Exod 28, 10). Ele aveau un anume simbol : (simbolizau faptul) că Domnul, îmbrăcînd pe cei 12 Apostoli (cu puterea Duhului), îi va trimite ca evanghelişti şi predicatori în toată lumea. Vezi cum arată umbra, apropierea adevărului ? În felul în care umbra nu aducea nici un servici, nici nu vindeca suferinţele, tot aşa şi Legea cea veche nu putea să (aline) durerile şi să vindece rănile sufletului, pentru că nu avea puterea să dea viaţă.

6. Două lucruri unite, alcătuiesc un lucru perfect ; aşa sînt cele două Testamente. (Aşa este omul). Omul a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu : el are doi ochi, două sprîncene, două mîini, două picioare, iar dacă se întîmplă să aibă doar un ochi, o mînă sau un picior, este ca şi neîntreg. De asemenea, dacă o pasăre are doar o aripă, nu poate zbura cu ea. Tot aşa şi firea omenească, dacă rămîne singură şi goală şi dacă nu primeşte amestecarea şi comuniunea cu firea cea cerească, nu este precum trebuie ; ci rămîne goală şi cu lipsuri în firea ei, plină de murdărie. Sufletul însă, templu şi sălaş al lui Dumnezeu, a fost numit şi mireasă a împăratului. Pentru că zice : «*Voi locui şi voi umbla între ei*» (II Cor. 6, 16). Iată pentru ce a binevoit Dumnezeu să coboare din cerurile cele sfinte, să ia firea ta cea raţională, trupul tău (luat) din pămînt şi să le amestece cu Duhul Său cel dumnezeiesc, pentru ca tu, cel făcut din lut să primeşti un suflet ceresc. Şi cînd sufletul tău va intra în comuniune cu Duhul, cînd un suflet ceresc va intra în sufletul tău, atunci tu vei fi un om desăvîrşit în Dumnezeu, moştenitor şi fiu (al Lui).

7. După cum nici eonii cei de sus, nici cei de jos nu pot cuprinde şi înţelege măreţia lui Dumnezeu, tot aşa nici lumile cele de sus, nici cele de pe pămînt, nu pot să cuprindă cu mintea subţirimea lui Dumnezeu, cum s-a micşorat printre cei mici şi slabi. Că precum de neînţeleasă este măreţia Sa, tot aşa şi subţiimea Sa. Se întîmplă (uneori) că, potrivit rînduielii Sale, să fii supus la necazuri, suferinţei şi nenorocirii ; pe acestea le socoteşti defavorabile ţie ; (însă în realitate) acestea se fac (în folosul) sufletului tău. (Astfel) în lume fiind, vrei să te îmbogăţeşti, dar te urmăreşte neşansa. (Numaidecît) începi să te gîndeşti (şi să zici) : «Pentru că n-am şansă în lume, voi renunţa la ea, o voi părăsi şi voi sluji lui Dumnezeu». Prin urmare, venind aici auzi porunca : «*Vinde averile tale*» (Matei 19, 21), «detestă relaţiile trupeşti, slujeşte lui Dumnezeu», începi să mulţumeşti pentru neşansa ta din această lume, pentru că aceasta este motivul că te afli aici şi slujeşti poruncii lui Hristos. Deci, după ce îţi vei schimba, puţin cîte puţin, părerea referitor la lucrurile cele văzute, te vei retrage din lume şi (vei detesta) relaţiile trupeşti, va trebui ca tu să-ţi schimbi şi cugetul, de la felul trupesc de a cugeta,

la felul ceresc de a cugeta. Abia atunci, îndată ce vei auzi un cuvînt, nu vei mai avea liniște, (te vei strădui arătînd) toată grija și osteneala, pînă ce vei dobîndi ceea ce ai auzit.

8. Dacă socotești că ai făcut totul, renunțînd la toate, Domnul îți spune : «De ce te lauzi ? N-am făcut eu trupul și sufletul tău ? Ce ai făcut tu ?». Atunci sufletul începe a se mărturisi Domnului și a zice : «Totul este al Tău. Casa în care locuiesc este a Ta. Veșmintele mele sînt ale Tale. Tu mă hrănești și Te îngrijești de toate trebuințele mele». Atunci Domnul, (auzind) acestea, începe să zică : «Îți mulțumesc. Cele ce ai, ale tale sînt. Voia cea bună, a ta este. Și fiindcă ai arătat iubire față de Mine, fiindcă ai alergat către Mine, iată îți voi da ceea ce tu n-ai avut pînă acum, ceea ce oamenii de pe pămînt nu au. Primește-Mă pe Mine, pe Domnul tău, în sufletul tău, ca să trăiești pururea cu Mine în veselie».

9. După cum o femeie, logodindu-se cu un bărbat, pune, (împinsă) de dragoste, toate bunurile și toată zestrea ei în mîinile lui și zice : «Nu mai am nimic al meu. Toate ale mele, sînt ale tale ; zestrea, sufletul și trupul, ale tale sînt», tot așa se comportă și sufletul înțelept și cast, care se află în comuniune cu Duhul Sfînt, față de Domnul. După cum Acesta, venind pe pămînt, a fost răstignit și a pătimit, se cuvine ca la fel și tu să pătimești împreună cu El. Odată ce ai părăsit lumea și ai început să cauți și să înțelegi pe Dumnezeu, trebuie să lupți cu firea ta, cu vechile obiceiurile și deprinderi. În această luptă cu obiceiul, vei afla cugete care ți se împotrivesc și se luptă cu mintea ta, cugete care te atrag și te fac să vagabondezi în lumea vizibilă din care ai ieșit. O să începi, deci, să pornești luptă și război, să ridici cugete împotriva altor cugete, mintea împotriva minții, sufletul împotriva sufletului, duhul împotriva duhului. Veșnic să fie sufletul întru acestea.

10. Într-adevăr, se descoperă o putere a întunericului, ascunsă și subtilă, sălășluind în inima (ta). Dar Domnul este aproape de sufletul și de trupul tău, privind la războiul tău, pune în tine gînduri tainice și cerești, și începe să-ți dea odihnă întru ascuns. Te lasă (pradă încercărilor), pînă ce te formezi (duhovnicește), dar și în aceste necazuri, harul lucrează în favoarea ta. Iar cînd ajungi la odihnă îți face cunoscut și-ți arată că în interiorul tău a permis (celui viclean) să te încerce. După cum, pedagogul unui copil îl pedepsește pe acesta cu biciul, cu vînătăi și răni, pe care cu greu le suferă, pînă ce devine bărbat — cînd, (înțelegînd rostul pedepselor), începe să mulțumească pedagogului — tot așa și harul te pedepsește cu un anume scop, pînă ce vei ajunge bărbat desăvîrșit.

11. Agricultorul aruncă pretutindeni sămînța, iar cel ce sădește vie, vrea ca toată să aducă roade. Dar cînd (agricultorul) nu seceră, iar (viticultorul) nu află rod, se întristează. Tot așa și Domnul vrea ca și Cuvîntul Său să fie semănat în inimile oamenilor. Și după cum agricultorul se întristează în fața unui cîmp neroditor, tot așa și Domnul se întristează în fața unei inimi goale, care nu rodește. Și, după cum vîntul suflă peste toată creația, iar soarele strălucește în tot universul, tot așa și Dumnezeu este pretutindeni și pretutindeni Îl afli. Dacă Îl cauți în ceruri Îl vei afla în cugetele îngerilor, iar dacă Îl cauți pe pămînt Îl vei afla în inimile oamenilor. Dar dintre cei mulți, numai puțini, (și anume) creștinii, sînt cei care Îi plac Lui. Slavă și mare cuviință Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXXIII-A

Se cuvine a ne ruga lui Dumnezeu neîncetat și cu luare aminte.

1. Nu trebuie să reducem rugăciunea noastră la o practică corporală, fie aceasta obiceiul de a striga, sau de a păstra liniște sau de a pleca genunchii, ci să ne rugăm cu sobrietate și cu atenție, așteptînd ca Dumnezeu să vină, să cerceteze sufletul nostru, (să cerceteze) toate simțirile, ieșirile și cărările lui. Putem, dacă trebuie, atunci cînd ne rugăm, fie să tăcem, fie să ridicăm glasul, fie chiar să strigăm, numai mintea să ne fie ațintită către Dumnezeu. Că după cum trupul, atunci cînd lucrează ceva, se preocupă în întregime de acel lucru și toate mădularele se ajută între ele, tot așa și sufletul, trebuie să se dedice întru totul rugăciunii și iubirii lui Dumnezeu, să nu se lase furat sau mînat de gînduri, ci să se atașeze cu totul lui Hristos.

2. Și astfel El, (Hristos), îl va lumina și îl va învăța rugăciunea cea adevărată, dîndu-i o rugăciune curată, duhovnicească, vrednică de Dumnezeu și *«închinarea în duh și adevăr»* (Ioan 4, 24). După cum cel ce se ocupă cu meseria de negutător nu rămîne doar la o cale, ci se folosește de toate pentru a crește și înmulți cîștigul, trece de la un plan la altul, iar de la acela apucă pe altă cale ; apoi, lăsînd de-o parte ceea ce nu-i aduce nimic, aleargă spre lucrul care-i aduce mai mult cîștig, tot așa și noi, trebuie să împodobim sufletul nostru, în multe feluri și cu iscusință, ca să dobîndim cîștigul cel mare și adevărat, pe Dumnezeu, Care ne învață să ne rugăm cu adevărat. Numai așa Se odihnește Domnul în hotărîrea cea bună a sufletului, (numai așa) face din suflet tronul slavei, stă și Se odihnește pe el. Noi am auzit aceasta de la profetul Iezechiel, (care vorbește) despre animalele spirituale, înjugate la carul Stăpînului (Iezechiel I, 1—5 ; 10, 1—17). Ni le prezintă acoperite de

ochi, după cum este sufletul, care poartă pe Dumnezeu sau, mai degrabă, care este purtat de Dumnezeu : acesta devine tot (numai) ochi.

3. După cum o casă, fiind locuită de stăpînul ei este împodobită, plină de ordine şi frumuseţe, tot aşa şi sufletul, avînd pe stăpînul său, locuind în el, este plin de toată frumuseţea şi bunăcuviinţa, pentru că are pe Domnul, cu comorile Sale duhovniceşti ca locuitor şi conducător. Dar vai de casa, al cărei stăpîn este plecat şi al cărei proprietar nu este de faţă ! Ea este părăsită şi pustiită, plină de toată necurăţia şi dezordinea ! Acolo, zice profetul, «*locuiesc sirenele şi demonii* (Isaia 34, 14). În casa părăsită sînt pisici, cîini şi toată necurăţia. Vai de sufletul care nu se ridică din căderea sa, cea grea, care are înlăuntrul său pe aceia care-l conving şi constrîng să arate duşmănie faţă de mirele său, pe cei care vor să strice (şi să abată) cugetele sale de la Hristos.

4. Dar dacă Domnul va vedea că (unul ca acesta) se reculege, pe cît poate, că pururea caută pe Domnul şi strigă către El ziua şi noaptea, precum a poruncit, («*să vă rugaţi neîncetat)*» (Luca 18, 1), în orice loc, atunci «*îi va face dreptate, după cum a promis*» (Luca 18, 7), curăţindu-l de toată răutatea din el, prezentîndu-şi-l ca pe o mireasă nespurcată şi neîntinată (Efes. 5, 26—27). Dacă crezi că toate acestea sînt adevărate, precum şi sînt, ia aminte la tine însuţi, (vezi) dacă sufletul tău a aflat lumina Lui călăuzitoare, adevărata mîncare şi băutură, care este Domnul. Iar dacă nu le ai (pe acestea) caută, ziua şi noaptea, să le primeşti. Cînd vezi soarele, caută pe Soarele cel adevărat, pentru că tu eşti orb. Cînd vezi o lumină, priveşte în sufletul tău (şi vezi) dacă afli acolo Lumina cea bună şi adevărată. Pentru că tot ce se vede este umbră a adevăratelor realităţi ale sufletului. Pentru că, pe lîngă omul cel văzut, este şi altul lăuntric, cu ochi pe care i-a orbit satan şi urechi pe care le-a surzit. Însă, de aceea, a venit Iisus, ca pe acest om lăuntric să-l facă sănătos.

Lui se cuvine slava şi puterea, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt în veci. Amin.

OMILIA A XXXIV-A

Despre slava de care se vor învrednici trupurile creştinilor la Înviere, (slavă) care va acoperi, în acelaşi timp sufletele lor.

1. După cum ochii trupului văd toate lucrurile clar, tot aşa, pentru sufletele sfinţilor, vădite şi vizibile sînt frumuseţile lui Dumnezeu, în care sînt plămădiţi şi la care cugetă creştinii. Pe cînd pentru ochii trupeşti slava aceea este ascunsă, ea se descoperă cu claritate sufletului credincios, pe care, mort fiind în păcate, Domnul îl înviază, — precum înviază şi trupurile celor morţi —; pregăteşte pentru el un cer nou,

un pămînt nou și un soare al dreptății și-i dă toate (bunurile ce provin) de la dumnezeirea Sa. El este lumea cea adevărată, pămîntul cel viu, via cea roditoare, pîinea vieții, apa cea vie, după cum este scris : *«Cred că voi vedea bunătățile Domnului în pămîntul celor vii»* (Ps. 26, 13). Și iarăși : *«Și va răsări pentru cei ce se tem de Domnul, Soarele dreptății, tămăduire aducînd cu razele Lui»* (Maleahi 3, 20). Iar Domnul a zis : *«Eu sînt via cea adevărată»* (Ioan 15, 1). *«Eu sînt pîinea vieții»* (Ioan 6, 35). *«Cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu (nu va mai înseta în veac), că apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare spre viața veșnică»* (Ioan 4, 14).

2. Venirea Domnului pentru om s-a făcut — (pentru acela care) zăcea mort în groapa întunericului, a păcatului, a duhului celui necurat și a puterilor celor viclene — ca să-l învieze încă din acest veac și să-l aducă la viață, să-l curățească de toată întunecimea, să-l lumineze cu lumina Sa și să-l îmbrace cu veșmintele cele cerești ale divinității. La învierea trupurilor — ale căror suflete mai înainte au fost înviate și mai înainte au fost preaslăvite — atunci și trupurile vor fi luminate și slăvite, cu slava și lumina cu care sufletul încă de acum este luminat și preaslăvit, pentru că Domnul este casa, cortul și cetatea lor. Ei vor fi îmbrăcați cu un cort ceresc — care nu este făcut de mînă — cu slava luminii cerești, devenind fii ai luminii (Ioan 12, 36) ; ei nu vor mai privi unui la altul cu ochi viclean, pentru că viclenia va fi îndepărtată. Nu va mai fi atunci bărbat sau femeie, rob sau slobod (Gal. 3, 28), toți se vor transforma în natură divină, vor deveni «Hristoși» dumnezei, și fii ai lui Dumnezeu. Atunci fratele va adresa cuvînt de pace unei surori, fără să se rușineze, pentru că toți vor fi una în Hristos (Gal. 3, 28). Odihnindu-se toți într-o singură lumină, vor privi unul către altul și această privire îi va face să strălucească iarăși, în adevăr, în contemplarea adevărată a luminii celei de negrăit !

3. Astfel, aceștia se văd unii pe alții în multe chipuri, în glorii divine multiple și variate, fiecare privește cu uimire la slava celuilalt și se bucură cu bucurie de negrăit. Vezi tu, cît de neînțeleasă și de negrăit este slava lui Dumnezeu ; (este plină) de o lumină de negrăit, de taine veșnice și de bunuri nenumărate. După cum în lumea cea văzută nimeni nu poate să cunoască (toate) plantele de pe pămînt, semințele și varietatea florilor ; să măsoare și să știe toată bogăția pămîntului ; după cum nici un om nu poate cunoaște (toate) vietățile care trăiesc în mare, numărul lor, speciile și deosebirea dintre ele, nici volumul și întinderea apelor ; după cum este peste putință să cunoască cineva numărul păsărilor (care zboară) în aer, speciile cu varietățile lor ; sau după cum este imposibil să cunoască cineva mărimea cerului, locul și drumul stelelor,

tot aşa este imposibil a spune şi a cunoaşte bogăţia — fără margini şi de necuprins cu mintea — a creştinilor. Şi dacă aceste creaturi sînt atît de mari şi de neînţeles de oameni, cu cît mai mare (şi de necuprins cu mintea) este cel ce le-a făcut pe ele. De aceea, se cuvine să se bucure şi să se veselească cineva că o astfel de bogăţie şi moştenire s-a pregătit pentru creştini, (atît de mare) că nimeni nu poate s-o exprime şi s-o descrie. Se cuvine, deci, să fie îmbrăţişată cu zel şi smerenie lupta creştinilor, pentru a dobîndi acea bogăţie. Pentru că moştenirea şi partea creştinilor este Însuşi Dumnezeu, (după cum s-a spus) : «*Domnul este partea moştenirii mele şi a paharului meu*» (Ps. 15, 5). Slavă Celui ce Se dă pe Sine (nouă). Celui care a unit firea Lui cea sfîntă cu sufletul credincioşilor, în veci. Amin.

OMILIA A XXXV-A

Despre vechiul şi noul Sabat.

1. În Legea dată prin Moise — care nu era decît o umbră (a celei adevărate) — Dumnezeu poruncea ca, în zi de Sabat, fiecare să se odihnească şi să nu facă nimic. Dar acest (Sabat) era doar o preînchipuire şi o umbră a sabatului celui adevărat. Cel (care avea să fie) dat sufletului de Domnul. Într-adevăr, sufletul care s-a învrednicit (de adevăratul Sabat) s-a eliberat de cugetele cele urîte şi murdare, serbează Sabatul cel adevărat, se bucură de odihna cea adevărată şi este liber faţă de toate lucrurile cele rele. Odinioară, în vremea sabatului celui prefigurativ, deşi (oamenii) se odihneau cu trupul, sufletele lor erau încătuşate în răutăţi şi păcate. Or acesta este sabatul cel adevărat, odihna cea adevărată, cînd sufletul este curat şi nu împlineşte cugetele lui satan, cînd se odihneşte în liniştea şi bucuria cea veşnică a Domnului.

2. Şi, după cum atunci (Dumnezeu) a poruncit ca şi animalele cele lipsite de raţiune să se odihnească în zi de Sabat — (şi anume) boul să nu fie pus la jug, asinul să nu ducă povară ; deci chiar şi animalele să fie scutite de munci grele — tot aşa (acum), venind Domnul şi dîndu-ne Sabatul cel veşnic şi adevărat, a dat odihnă sufletului, celui apăsat şi împovărat cu poverile nelegiuirii şi ale cugetelor celor necurate ; (El a eliberat sufletul) care era ca şi robit şi împins cu forţa de nişte stăpîni cruzi să facă faptele nedreptăţii, l-a uşurat de poverile insuportabile şi de cugetele zadarnice şi murdare. A luat de la el jugul cel amar al faptelor nedreptăţii şi i-a dat odihnă pe cînd era copleşit de cugetele necurate.

3. Pentru că Domnul cheamă pe om la odihnă zicînd : «*Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi*»

(Matei 11, 28), la toate acele suflete care arată încredere și se apropie de El, El le dă odihnă, (eliberîndu-le) de aceste cugete grele, împovărătoare și necurate. (În această stare), ele încetează să mai săvîrșească nedreptatea și serbează Sabatul cel adevărat, plin de desfătare și sfînt, serbează sărbătorirea Duhului, a bucuriei și a veseliei celei de negrăit, adoră pe Dumnezeu cu o adorare curată și bineplăcută Lui, cu inima curată. Acesta este Sabatul cel adevărat și sfînt. Să rugăm, deci, pe Dumnezeu să intrăm și noi în această odihnă, să ne slobozească de cugetele cele rușinoase, viclene și zadarnice, ca să putem sluji lui Dumnezeu cu inimă curată și să serbăm serbarea Duhului Sfînt. Fericit este cel ce intră în odihna aceasta. Slavă Celui ce a binevoit așa, Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXXVI-A

Despre dubla înviere a sufletelor și a trupului și (despre) slava diferită a celor înviați.

1. Învierea sufletelor moarte de acum se face, însă învierea trupurilor va avea loc în ziua (cea de pe urmă). Și după cum stelele, cele ce sînt pe cer nu sînt toate la fel, ci se deosebesc una de alta prin mărime și strălucire (I Cor. 15, 41), tot așa și în (lucrurile) cele spirituale există — după măsura credinței — propășiri (diferite) în Duhul Sfînt, iar un (om se deosebește de altul) și este mai bogat decît altul (Rom. 12, 3; I Cor. 12, 9). Scriptura zice că *«Acela care vorbește într-o limbă (necunoscută mai înainte de el), Duhului lui Dumnezeu îi vorbește»* (I Cor. 14, 2). (Or), cel ce vorbește lui Dumnezeu este un om duhovnicesc. (Despre altul însă zice că) *«profețind, zidește Biserica»* (I Cor. 14, 4). (Deci), acesta are o mai mare abundență de har. Pentru că, unul se edifică numai pe sine, altul se edifică pe sine și pe aproapele său. Lucrul acesta (al deosebirii dintre oameni), este precum grăuntele de grîu semănat în pămînt; (așa cum acela produce alte semințe), aceeași sămînță produce din inima sa semințe multe și felurite. Lucrul acesta este (apoi), precum cu spicele: unele sînt mai mari, iar altele sînt mai mici, însă toate se adună pe aceeași arie și se pun în același hambar. Deși sînt diferite, o singură pîine se face din ele.

2. Este precum în orașul în care există o mulțime de oameni: unii sînt bărbați, alții tineri, iar alții prunci, însă toți dintr-un izvor beau apă, dintr-o singură pîine mănîncă și din același aer respiră; sau precum sînt sfeșnicele: unul are două brațe, altul șapte; acolo, însă, unde sînt mai multe brațe, altfel este lumina. Deci, toți aceea care se află în foc și în lumină, nu pot să fie în întuneric, însă (între ei) deosebirea este

mare. (Mai este lucrul acesta) asemenea tatălui care are doi fii, dintre care unul este băiat mare, iar altul prunc ; pe primul îl trimite în orașe și țări străine, pe cînd pe celălalt îl ține totdeauna lîngă el, pentru că nu poate să facă nimic. Slavă lui Dumnezeu. Amin.

OMILIA A XXXVII-A

Despre paradis și despre legea duhovnicească.

1. S-a scris : *«Prietenia lumii este dușmănie față de Dumnezeu»* (Iacob 4, 4). De aceea *«Scriptura poruncește fiecăruia să-și păzească cu grijă inima»* (Prov. 4, 23), pentru că păzind în sine Cuvîntul ca pe un paradis (Gen. 2, 15), să se împărtășească de har, să nu plece urechea sa la șarpele care se încolăcește înlăuntrul său și-l îndeamnă spre plăceri — din care se naște mînia cea ucigătoare de frați, care ucide sufletul, care a născut-o și să asculte de Domnul care zice : *«Îngrijiți-vă de credință și nădejde, din care se naște iubirea de Dumnezeu și de oameni, care dă viață veșnică»*. În acest paradis a intrat Noe care păzise și împlinise porunca și a scăpat de mînia (lui Dumnezeu) datorită iubirii. Pe acest paradis l-a păzit Avraam și a auzit glasul lui Dumnezeu. Pe acesta păzîndu-l Moise a primit pe față slava (lui Dumnezeu). David, de asemenea, l-a păzit și a devenit stăpîn peste dușmanii săi ; Saul însuși, atîta timp cît și-a păzit inima, a cunoscut prosperitatea, dar cînd, în sfîrșit, a călcat porunca, a fost părăsit (de Dumnezeu). Pentru că, Cuvîntul lui Dumnezeu se adaptează pe măsura fiecăruia : cît timp Îl ține cineva, și El îl păzește (pe acesta).

2. De aceea, tot corul sfinților profeți, al Apostolilor și al martirilor, au păstrat în inima lor Cuvîntul. Ei nu s-au îngrijit de nimic altceva, ci disprețuind pe cele pămîntești, au stăruit în porunca Duhului Sfînt și au pus mai presus de orice dragostea și bunătatea Duhului ; și aceasta nu numai în cuvînt sau în simplă cunoștință, ci în cuvînt și în fapte reale. În locul bogăției, ei au ales sărăcia, în locul cinstei, ocara, în locul plăcerii, mizeria și în locul mîniei, iubirea. Pentru că au urît (lucrurile) plăcute ale (acestei) vieți, ei, mai degrabă, au iubit pe cei care li le-au sustras, ca pe unii care îi ajutau să-și atingă scopul lor, și s-au abținut să judece (pe oameni) de fac bine sau rău. Nu tăgăduiau pe cei buni, dar nici nu acuzau pe cei răi, ci pe toți îi socoteau împlinitori ai iconomiei lui Dumnezeu. De aceea, față de toți arătau o mare bunăvoință. Deci, cînd auzeau pe Domnul zicînd : *«Iertați, și se va ierta vouă»* (Luca 6, 37), atunci ei priveau ca pe niște binefăcători pe cei care-i nedreptățeau, petnru că aceștia le dădeau prilej să fie ei înșiși iertați. Iar cînd auzeau : *«Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți-le*

și voi, asemenea» (Luca 6, 31), atunci iubeau și pe cei buni după cugetul lor. Astfel, renunțînd la dreptatea lor și căutînd dreptatea lui Dumnezeu (Rom. 10, 3 ; Filip 3, 9), au aflat iubirea care, în mod firesc, este ascunsă în ea.

3. Domnul însuși, după ce a dat multe porunci referitoare la iubire, a poruncit (ascultătorilor Săi), să caute dreptatea lui Dumnezeu (Matei 6, 33), pentru că știa că aceasta este mama iubirii. Că nu este alt chip să se mîntuiască (cineva), decît numai prin aproapele, după cum a poruncit : *«Iertați, și se va ierta vouă»* (Luca 6, 37). Aceasta este legea cea duhovnicească — ce este scrisă în inimile credincioase — plinirea legii celei vechi. *«Pentru că,* zice, *nu am venit să stric legea, ci s-o plinesc»* (Matei 5, 17). Cum s-a împlinit ? Iată : Legea cea dintîi, justificînd pe cel păcătos, mai degrabă pedepsea pe cel nedreptăți. *«Pentru* că, *zice în ceea ce judeci pe altul, pe tine însuți te osîndești»* (Rom. 2, 1) și *«în măsura în care iartă cineva, i se va ierta lui»* (Luca 6, 37). Pentru că așa zice Legea : *«În mijlocul judecății este judecata și în mijlocul iertării, iertarea»* (Deut. 17, 4).

4. Plinirea Legii este deci iertarea.

Am vorbit despre Legea cea dintîi : aceasta nu înseamnă că Dumnezeu a dat oamenilor două Legi, ci una singură : spirituală după natura ei și dreaptă după cuprinsul ei. Ea dă fiecăruia după dreptate, celui ce iartă, îi iartă, iar pe cel mînios îl mînie. Pentru că zice : *«Cu cel ales, ales vei fi ; și cu cel îndărătnic Te vei îndărătnici»* (Ps. 17, 29). De aceea, cei care o plineau în chip spiritual și, prin urmare, se împărtășeau de har, iubeau nu numai pe cei ce le făceau bine, ci și pe cei ce-i insultau și-i prigoneau și primeau iubirea spirituală drept răsplată pentru faptele lor bune. Vorbesc despre faptele lor bune, pentru că ei nu (s-au mărginit) să ierte nedreptățile (ce li s-au făcut), ci au făcut chiar bine sufletelor celor ce i-au nedreptățit. Pentru că îi prezentau pe aceștia lui Dumnezeu ca pe unii datorită cărora au dobîndit fericirea, după cum este scris : *«Fericiți veți fi cînd vă vor ocărî pe voi și vă vor prigoni și vor zice tot cuvîntul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine»* (Mat. 5, 11).

5. Din Legea cea spirituală învățaseră să cugete așa. Dar, pe cînd răbdau ei și arătau blîndețe, Domnul, văzînd răbdarea inimii lor care — deși pusă la încercare — nu înceta să iubească, *«a surpat zidul cel din mijloc»* (Efes. 2, 14) ; atunci ei au lepădat cu desăvîrșire ura și au păstrat iubirea, nu cu sila (impusă de Lege), ci cu ajutorul (lui Dumnezeu). După aceea, Domnul a îndepărtat de la ei sabia vîlvîitoare (Gen. 3, 24), care punea în mișcare cugetele (cele pămîntești), și ei au pătruns dincolo de catapeteasmă, unde Domnul intrase ca Înainte-mer-

gător pentru noi (Evrei 6, 19). Şi, desfătîndu-se cu roadele Duhului şi contemplînd cu inimă sigură cele viitoare, nu cum zicea Apostolul : *«în oglindă şi în ghicitură»* (I Cor. 13, 12), ei ziceau : *«Cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-a suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El»* (I Cor. 2, 9). Dar eu voi pune o întrebare în legătură cu acest fapt minunat.

6. *Întrebare :* «Dacă la inima omului nu s-a suit», voi cum ştiţi aceste lucruri, mai ales că în faptele (Apostolilor) aţi mărturisit că sînteţi oameni cu aceleaşi slăbiciuni ca noi ?». (Faptele 14, 15).

Răspuns : Ascultaţi ce răspunde Pavel la acestea : *«Iar nouă, zice, ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său, fiindcă Duhul pe toate le cercetează, chiar şi adîncurile lui Dumnezeu»* (I Cor. 2, 10). Dar ca să nu spună cineva că acestora li s-a dat Duhul pentru că erau Apostoli, dar că nouă, oameni fireşti, este imposibil acest lucru, el zice undeva rugîndu-se : *«Să vă dăruiască Dumnezeu, după bogăţia slavei Sale, ca să fiţi puternic întăriţi prin Duhul Său, în omul cel dinlăuntru şi Hristos să Se sălăşluiască prin credinţă în inimile voastre»* (Efes. 2, 16—17). Şi iarăşi : *«Domnul este Duh şi unde este Duhul Domnului, acolo este libertate»* (II Cor. 3, 17). Şi : *«Cine n-are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui»* (Rom. 8, 9).

7. Să ne rugăm, deci, şi noi cu siguranţa credinţei şi a simţirii să intrăm (în locul) din care am ieşit şi să se îndepărteze de la noi şarpele cel ucigător de suflet, sfetnicul slavei deşarte, duhul neliniştei şi al îmbuibării, pentru ca înarmaţi cu credinţă puternică, să păzim poruncile Domnului, să creştem întru el *«pînă la starea bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii»* (Efes. 4, 13), să nu mai fim stăpîniţi de rătăcirea veacului acestuia, ci să fim plini de siguranţa Duhului şi nu fără credinţă, pentru că harul lui Dumnezeu se odihneşte şi în cei păcătoşi, dacă se pocăiesc. Pentru că lucrul ce se dă în dar nu se măsoară şi nu este proporţional cu slăbiciunea (firii omeneşti) ; astfel, harul n-ar mai fi har (Rom. 11, 6). Să ne apropiem deci, cu credinţă şi cu inimă curată de Dumnezeu, Cel ce dăruieşte părtăşia Duhului pe măsura credinţei şi nu după faptele legii. Pentru că zice : *«Nu din faptele Legii aţi primit Duhul, ci din ascultarea credinţei»* (Gal. 3, 2).

8. *Întrebare :* Ai spus că sufletului i se descoperă toate în chip duhovnicesc. Ce înseamnă (cuvintele) : *«În Biserică vreau să grăiesc cinci cuvinte cu mintea mea»* (I Cor. 14, 19).

Răspuns : (Cuvîntul) Biserică are două accepţiuni : (el desemnează) atît adunarea credincioşilor, cît şi părţile sufletului. Deci, atunci cînd în chip spiritual, se aplică omului, (cuvîntul) Biserică desemnează an-

samblul componentelor sale. Cît despre cele cinci cuvinte, acestea exprimă cele cinci virtuţi care edifică omul întreg, ele divizîndu-se în multe altele. Pentru că, după cum cel ce vorbeşte în Domnul, exprimă în cinci cuvinte toată înţelepciunea, tot aşa şi cel ce urmează pe Domnul construieşte cu cele cinci virtuţi toată evlavia. Cinci fiind, ele cuprind pe toate celelalte. Prima dintre ele este rugăciunea, după ea vine stăpînirea de sine, milostenia, sărăcia şi răbdarea. Aceste virtuţi, practicate cu dorinţă şi hotărîre, sînt cuvinte interioare, pronunţate de Domnul şi Duhul în chip tainic vorbeşte, de aceea, cîte doreşte inima, se împlinesc aievea.

9. Iar, virtuţile, cu cît se cuprind una pe alta, pe atît se nasc una din alta. Dacă lipseşte prima, toate (celelalte) dispar. De asemenea, (dacă lipseşte) cea de a doua, (dispar) cele ce-o urmează şi aşa mai departe. Pentru că (într-adevăr), cum să se roage cineva, fără să fie mişcat de Duhul ? De altfel, spune Scriptura în acest sens : «*Nimeni nu poate să spună că Iisus este Domn, decît numai în Duhul Sfînt*» (I Cor. 12, 3). Cum să fie răbdător acela care (vrea) să se stăpînească fără rugăciune şi fără ajutorul (Duhului) ? Cum se va milostivi de cel flămînd şi de cel ce-l nedreptăţeşte, acela care nu se stăpîneşte în toate ? Cel ce nu este milostiv, nici sărac de bunăvoie nu poate fi. Apoi, mînia este însoţitoarea lăcomiei, fie că are sau nu cineva avuţii. Dar sufletul virtuos se zideşte în Biserică, nu prin ceea ce face, ci prin ceea ce doreşte (să facă). Că nu lucrarea proprie mîntuieşte pe om, ci Cel ce îi dăruieşte puterea (s-o facă). Deci, dacă poartă cineva (pe trupul său) stigmatele Domnului, să nu gîndească lucruri mari despre sine, chiar dacă a făcut (vreun lucru deosebit), ci să aibă în gînd doar atît : să iubească şi să lucreze pe măsura energiilor (ce i s-au dat). Să nu creadă că o poate lua înaintea Domnului cu virtutea. Pentru că s-a zis : «Că Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi şi ca să voiţi şi ca să săvîrşiţi, după a Lui bunăvoinţă» (Filip. 2, 13).

10. *Întrebare :* Deci ce porunceşte Scriptura omului ca să facă ?

Răspuns : Am zis mai înainte că omul are, potrivit firii sale, bunăvoinţa ; pe aceasta o cere Dumnezeu. El porunceşte omului ca, în primul rînd, să cunoască : cunoscînd, să iubească ; şi, în sfîrşit, (iubind) să fie gata să împlinească (voia Sa). Faptul, însă, că mintea este impulsionată, că suportă osteneli şi că săvîrşeşte o lucrare (nu aparţine omului), ci harului Domnului, care se dă celui ce vrea (să facă voia Lui) şi crede (în El).

Voinţa omului este un ajutor esenţial. Fără voinţa (omului) Dumnezeu însuşi nu face nimic — deşi poate — din respect faţă de liberul arbitru. Prin urmare, lucrarea mîntuitoare a Duhului depinde de voinţa

omului. Iar dacă îi dăm toată voința noastră, atunci Dumnezeu ne atribuie nouă toată lucrarea (mîntuirii). Minunat este Dumnezeu întru toate, și necuprins este cu mintea! Noi, oamenii, încercăm să spunem doar o parte din lucrurile lui minunate, sprijinindu-ne pe Scriptură, sau mai degrabă fiind sprijiniți de ea. «*Pentru că*, zice, *cine a cunoscut gîndul Domnului?*» (Rom. 11, 34). El Însuși a zis: «*De cîte ori am voit să adună pe fiii tăi, (după cum adună pasărea puii săi sub aripi), dar nu ați voit?*» (Matei 23, 37). Rezultă de aici că El ne adună și că de la noi cere doar voința de a fi de acord cu (El). Și cine vădește voința, dacă nu truda de bună voie?

11. După cum fierul taie, despică, ară, plantează, dar nu face toate acestea decît dacă este mînuit — altul este cel care-l mișcă și conduce, iar de se tocește îl pune în foc și-l reînnoiește — tot așa și omul, cu efort și trudă face binele, dar Domnul lucrează în el în chip tainic. Și, pe cînd este copleșit de osteneală și necaz, El îi mîngîie și înnoiește inima după cum spune și profetul: «*Nu cumva se va preaslăvi securea fără cel ce trudește (cu ea), sau va fi slăvit fierăstrăul fără de cel ce-l mînuiește?*» (Isaia 10, 15).

La fel se întîmplă și la (împlinirea) răului. Dacă omul este dispus să asculte, satan îl împinge și îl agită, precum își (agită) tîlharul sabia.

Am asemănat inima cu fierul din cauza marii ei învîrtoșări și din cauza insensibilității ei la lucrurile (cele bune). Noi, însă, nu trebuie să fim asemenea fierului nesimțitor, și să nu ignorăm pe acela care ne ține; (să luăm aminte) să nu cădem atît de repede din (mîinile) Cuvîntului care ne prelucrează, la cugetele celui viclean. Să cunoaștem, precum boul și asinul, pe Acela care ne conduce și mînă gîndul. «*Pentru că, zice: boul își cunoaște stăpînul și asinul ieslea Domnului său, iar Israel nu Mă cunoaște*» (Isaia 1, 3).

Să ne rugăm, deci, să primim cunoașterea lui Dumnezeu, să fim crescuți în legea cea duhovnicească, pentru ca să împlinim sfintele Sale porunci, slăvind pe Tatăl pe Fiul și pe Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XXXVIII-A

Este nevoie de multă înțelepciune și discernămînt ca să afle cineva pe adevărații creștini. Cine sînt aceștia?

Mulți (oameni), care par a fi drepți, se consideră creștini. Însă faptul de a aprecia, dacă poartă sigiliul și chipul Împăratului, aparține celor versați și experților. Se poate întîmpla să fie imitații ale operelor autentice; în acest caz, cei versați se minunează (că se poate întîmpla așa ceva), și le detestă.

Cei ce nu sînt versaţi nu pot distinge pe lucrătorii cei vicleni (II Cor. 11, 13), pentru că şi aceşti (lucrători) au aparenţa de monahi şi de creştini. De altfel, şi apostolii mincinoşi au suferit pentru Hristos şi au vestit şi ei împărăţia cerurilor. Pentru aceea zice Apostolul : *«în osteneli mai mult, în închisori mai mult, în bătăi peste măsură»* (am fost) (II Cor. 11, 23), vrînd să arate că a pătimit mai mult decît ei.

2. Aurul se găseşte uşor ; diamantele, însă şi pietrele preţioase, care se potrivesc la o coroană împărătească, se află mai rar, deseori nu se află printre ele dintre cele care se potrivesc (coroanei). În acelaşi fel, (pietre preţioase trebuie să fie) şi creştinii, care alcătuiesc coroana lui Hristos, pentru ca sufletele lor să devină părtaşe ale sfinţilor.

Slavă celui ce atît (de mult) a iubit sufletul acesta, care a pătimit pentru el şi l-a înviat din morţi !

Dar, după cum pe faţa lui Moise era pus un acoperămînt, pentru ca poporul să nu poată s-o vadă, tot aşa şi acum, un acoperămînt este pus peste inima ta, ca să nu vezi slava lui Dumnezeu. Cînd se va lua acela, atunci (Dumnezeu) va apărea şi se va arăta creştinilor, celor ce-L iubesc şi-L caută cu adevărat, după cum El (însuşi) spune : *«Mă voi arăta lui şi voi face lăcaş la el»* (Ioan 14, 21 şi 23).

3. Să ne străduim, deci, să ne apropiem de Hristos, Care nu minte, pentru ca să dobîndim făgăduinţa şi Noul Legămînt, pe care Domnul l-a inaugurat prin crucea şi moartea Sa. (Atunci) El a sfărîmat porţile iadului şi ale păcatului, a scos (de acolo) sufletele credincioşilor, a pus înlăuntrul lor pe Mîngîietorul şi le-a ridicat în împărăţia Sa. Să împărăţim, deci, şi noi, împreună cu El în Ierusalim, în cetatea Lui (cea sfîntă), în Biserica cea cerească, în corul sfinţilor îngeri ! (Trebuie spus), însă, că fraţii care, vreme îndelungată, au fost încercaţi, pot să ajute pe cei fără experienţă, şi să aibă îngăduinţa (faţă de ei).

4. Unii care au veghiat asupra lor înşişi şi au stat sub înrîurirea puternică a harului lui Dumnezeu, au aflat mădularele lor atît de sfinţite, încît credeau că în creştini nu se mai nasc pofte şi că ei au dobîndit (deja) minte înţeleaptă şi castă. Omul lor cel lăuntric era (atît) de sus faţă de cele pămînteşti (şi atît de avîntat) către lucrurile cereşti şi divine, încît (semenii lor) credeau că un astfel de om a ajuns deja la măsura desăvîrşirii. Dar, pe cînd socotea că a ajuns deja la liman, s-au năpustit valurile asupra lui şi s-a aflat iarăşi în mijlocul mării, a fost dus acolo (unde) se vede doar marea şi cerul, iar moartea este aproape. Intrînd, astfel, păcatul în el, a dat naştere la toată pofta cea rea (Rom. 7, 8). (Iată), însă, că astfel de oameni iarăşi se învrednicesc să primească harul şi, să zic aşa, (să guste) o picătură din adîncul imens al mării. Ei află că această operaţie minunată, nemaiauzită, străină (de

natura lor) şi divină, se repetă în fiecare clipă şi în fiecare zi ; (atunci) se minunează şi se întreabă cum au putut să se înşele. Harul îl luminează (pe un astfel de om), îl conduce, îi aduce pace, îi face bine în toate, pentru că este ceresc şi divin. Fiind comparat cu împăraţii, cu cei puternici, cu înţelepţii şi demnitarii, (aceştia) par mici şi neînsemnaţi (faţă de el). Cu timpul lucrurile se schimbă, încît un astfel de (om) se consideră cel mai păcătos dintre toţi oamenii. Dar, iată că, într-o clipă se vede asemenea unui mare împărat, sau ca un prieten apropiat al regelui şi, în alta, se vede slab şi sărac, devine nedumerit şi se întreabă : «pentru ce odată este aşa, pentru ce altă dată este altfel ?» (Se întîmplă aşa) pentru că satan, urmînd binele, sugerează răul celor care reuşesc să practice virtutea şi încearcă să-i întoarcă din calea lor, pentru că aceasta este treaba lui.

5. Dar tu să nu i te supui, ci, din contră, săvîrşeşte dreptatea, care se împlineşte în omul cel lăuntric, unde se află tribunalul lui Hristos şi sanctuarul cel imaculat, pentru ca mărturia conştiinţei tale să se laude în crucea lui Hristos, care a curăţit conştiinţa ta de lucrurile cele moarte. Astfel, tu te vei închina lui Dumnezeu cu duhul tău (Rom. 1, 9 ; Ioan 4, 23—24) şi vei cunoaşte ceea ce vei adora, după cuvîntul Celui care a zis : *«Noi ne închinăm Celui pe care-L cunoaştem»* (Ioan 4, 22). Încredinţează-te lui Dumnezeu, care te conduce, sufletul tău să fie în comuniune cu Dumnezeu, precum este în comuniune mireasa cu mirele ei. Pentru că, zice : *«taina aceasta mare este ; iar eu zic în Hristos şi în Biserică»* (Efes. 5, 32) ; eu, însă, spun, în Hristos şi în sufletul cel neprihănit, Căruia (se cuvine) slava în veci. Amin.

OMILIA A XXXIX-A

De ce ni s-a dat nouă Sfînta Scriptură de Dumnezeu ?

1. După cum, atunci cînd un împărat, vrînd să dea (supuşilor săi) titluri de cinste sau daruri deosebite, le scrie acestora epistole, zicînd : «Grăbiţi-vă de veniţi la mine, ca să luaţi de la mine daruri împărăteşti», iar de nu vin şi nu primesc (darurile), citirea scrisorilor nu le este de nici un folos, ba, din contră, nevrînd ei să vină şi să se învrednicească de cinstea (de a primi daruri) din mîna împăratului, se fac şi vinovaţi de moarte ; tot aşa şi Dumnezeu a adresat oamenilor Sfintele Scripturi, întocmai ca pe nişte epistole, pentru a le face cunoscut că arătînd credinţă în El, ei trebuie să ceară şi să primească darul ceresc (ce vine) din esenţa dumnezeirii Sale. Pentru că s-a scris : *«(El ne-a hărăzit mari şi preţioase făgăduinţe), că prin ele să vă faceţi părtaşi*

dumnezeieștii firi» (II Petru 1, 4). Dar dacă omul nu se apropie, nu cere și nu primește, nu-i servește la nimic citirea Scripturilor, ba, din contră, se face vinovat de moarte, pentru că n-a voit să primească de la Împăratul ceresc darul vieții fără de care este imposibil să obțină viața ce nu se trece, Care este Hristos, Căruia (se cuvine) slava în veci. Amin.

OMILIA A XL-A

Toate virtuțile și toate relele sînt legate între ele ; se țin una de alta ca un lanț.

1. Referitor la (întrebarea legată de) exercițiul exterior (anume) cărei ocupații se cuvine să-i arătăm preferință și prioritate, aceasta să știți, iubiților, că toate virtuțile se leagă unele de altele ; se leagă una de alta și formează un fel de lanț spiritual. (Astfel), rugăciunea se leagă de iubire, iubirea de bucurie, bucuria de blîndețe, blîndețea de smerenie, smerenia de slujire, slujirea de nădejde, nădejdea de credință, credința de ascultare, ascultarea de simplitate. Tot așa se întîmplă și în partea opusă, unde relele se țin una de alta. (Astfel), ura se leagă de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slava deșartă, slava deșartă de necredință, necredința de învîrtoșarea inimii, învîrtoșarea inimii de nepăsare, nepăsarea de lene, lenea de nesimțire, nesimțirea de neliniște, iar neliniștea de iubirea plăcerilor. Celelalte mădulare ale răutății se leagă unul de altul, după cum, pe de altă parte, virtuțile stau laolaltă în legătură și unire.

2. Lucrul cel mai important din tot acest efort bun și din actele de virtute, este faptul de a persevera (cineva) în rugăciune ; prin aceasta noi putem să cerem de la Dumnezeu și să obținem, în fiecare zi, și celelalte virtuți. Datorită ei, cei vrednici ajung în comuniune cu sfințenia lui Dumnezeu și cu puterea cea duhovnicească și își unesc gîndul lor cu Domnul într-o iubire negrăită. Pentru că acela care stăruie zilnic în rugăciune, se aprinde de iubire și dor după Dumnezeu și primește harul Duhului ce-l duce la desăvîrșire.

3. *Întrebare :* De vreme ce unii își vînd averile, eliberează sclavii și împlinesc poruncile, dar nu caută să primească pe Duhul în această lume, oare, trăind așa, vor intra în împărăția cerurilor ?

Răspuns : Subiectul acesta este subtil, pentru că unii afirmă că este o singură împărăție și o singură gheenă. Noi, însă, zicem că sînt multe trepte, diferențe și măsuri în (una) și aceeași Împărăție și în (unul) și același iad. După cum sufletul unul este în toate mădularele trupului, și el lucrează sus, în creier și mișcă jos picioarele, tot așa și divinitatea, cuprinde toate creaturile, pe cele ce sînt în ceruri și pe

cele ce sînt în adîncurile abisului. Ea este pretutindeni în creație, dar este și în afara creaturilor, pentru că este nemăsurată și fără margini. Divinitatea însăși, poartă grijă de oameni și rînduiește toate cum se cuvine. Și, pentru că unii se roagă, neștiind ce cer, alții postesc, iar alții împlinesc o slujbă (fără gîndul de a primi pe Duhul), Dumnezeu, judecător drept fiind, dă fiecăruia, după credința sa, plata sa. Pentru că tot ceea ce fac, din frica de Dumnezeu fac, dar nu toți aceștia sînt fii, regi și moștenitori.

4. În lume sînt unii ucigași, alții desfrînați și alții hoți, dar sînt și unii care împart (bunurile) lor săracilor. Domnul ia aminte și la unii și la alții. Celor ce fac binele El le răsplătește și le dă odihnă. Desigur (nu pe toți la fel), ci sînt răsplăți foarte mari și răsplăți foarte mici ; ba chiar și în slavă și lumină sînt deosebiri. Cei ce au înveninat (pe alții), tîlharii, și cei ce s-au făcut vinovați de greșeli, mai mici se află în iad, spre pedeapsă, (desigur, nepedepsindu-se toți la fel). Prin urmare, cei care afirmă că este o Împărăție și un iad, dar că nu sînt trepte (în ele), greșesc. Într-adevăr, cîți oameni nu cercetează acum teatrele și (se dedau) la diferite destrăbălări ! Dar cîți sînt și cei ce se roagă și se tem de Dumnezeu ! Dumnezeu, însă, ia aminte și la unii și la alții și, judecător drept fiind, pregătește pentru unii odihna, iar pentru alții pedeapsa.

5. După cum oamenii, înhămînd caii la căruțele de luptă se avîntă cu ele, unul împotriva altuia, fiecare silindu-se să doboare și să învingă pe adversar, tot așa în inima celor ce se luptă (spiritual), este un teatru. Duhurile cele rele se luptă împotriva sufletului, iar Dumnezeu și îngerii privesc la luptă. În orice clipă se produc de către suflet gînduri noi, și tot așa și de răutate. Sufletul are multe gînduri tainice și, în orice clipă, produce și naște altele ; tot așa și răutatea, are multe gînduri (tainice) și în orice clipă (produce) și naște gînduri noi împotriva sufletului. Mintea este vizitiul care pregătește carul de luptă al sufletului și ține în frîu gîndurile ; ea se aruncă împotriva carului de luptă a lui satan, care, de asemenea, vine împotriva sufletului.

6. *Întrebare :* Dacă rugăciunea este un reproș, cum de spun unii : «Nu putem să ne rugăm», nici nu au răbdare să se roage ?

Răspuns : Repaosul acesta (sau rugăciunea), atunci cînd prisosește, incită la îndurare și diferite forme de slujire, cum este, de exemplu, faptul de a cerceta pe frați și de a le face cunoscut cuvîntul (Evangheliei). De altfel, firea însăși, ne îndeamnă să mergem, să cercetăm pe frați și să le facem cunoscut cuvîntul (Evangheliei).

Într-adevăr, nici un obiect aruncat în foc, nu poate să rămînă în propria-i natură, ci, în mod necesar, el însuși devine foc ; astfel, de

arunci în foc pietricele, ele se transformă în puţin calcar. Apoi, unul se aruncă în mijlocul mării, este acoperit de valuri şi dispare ; altul, însă, (se afundă) cu precauţie (şi numai ce), intră, că iarăşi vrea să se ridice la suprafaţă, să plutească, să iasă la mal şi să vadă pe oameni pe uscat. Tot aşa este şi în domeniul cel spiritual : cînd cineva intră în adîncurile harului, numaidecît îşi aminteşte de confraţii săi ; natura însăşi îl îndeamnă să meargă la ei, să împlinească (faţă de ei porunca) iubirii să le facă cunoscut cuvîntul (Evangheliei).

7. *Întrebare :* Cum pot să coexiste în inimă două elemente diferite : harul şi păcatul ?

Răspuns : După cum atunci cînd este foc sub o căldare, dacă se pun lemne în el, vasul se încălzeşte şi mai tare, se roşeşte şi conţinutul lui fierbe şi clocoteşte ; — iar dacă din neglijenţă, nu se adaugă lemne, focul scade şi parcă se stinge — tot aşa se întîmplă cu harul, focul cel ceresc. El este înlăuntrul tău (şi în afara ta). Dacă te rogi şi-ţi îndrepţi gîndurile şi iubirea spre Hristos, este ca şi cum ai pune lemne (pe foc) ; gîndurile tale se fac de foc şi se afundă în dorirea lui Dumnezeu. Chiar dacă Duhul se retrage (uneori), ca şi cînd ţi-ar deveni ceva exterior, deşi se vede în afara ta, El este şi înlăuntrul tău. Atunci, însă, cînd cineva este neglijent şi se lasă furat, fie şi puţin, de treburile lumeşti şi de visări, numaidecît vine răutatea, pătrunde în suflet şi începe să strîmtoreze pe om în întregime. În mod firesc, sufletul îşi aduce aminte de tihna de mai înainte, începe să se întristeze şi să sufere continuu.

8. Iar dacă mintea se îndreaptă iarăşi către Dumnezeu, (iarăşi) începe să-şi recapete tihna de mai înainte. (Văzînd aceasta), ea caută cu şi mai mult zel pe Dumnezeu şi începe a spune : «Te implor Doamne», (nu mă părăsi). Atunci focul care aprinde şi dă odihnă sufletului, creşte în el, puţin cîte puţin, (îl atrage către el), aşa cum puţin cîte puţin undiţa scoate peştele din adînc. Pentru că dacă n-ar fi aşa, dacă omul n-ar fi gustat şi din amărăciune şi din moarte, cum ar fi putut să distingă ceea ce este amar de ceea ce este dulce, moartea de viaţă, şi cum ar fi putut să mulţumească Tatălui celui ce dă viaţă şi Fiului şi Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XLI-A

Foarte adînci sînt cărările sufletului ; el creşte pe de o parte în har, pe de altă parte în răutăţi.

1. Vasul preţios al sufletului este foarte adînc, aşa cum (rezultă din ceea ce) se spune undeva : «*El cercetează adîncul şi inima*» (Eccl. 42, 18).

Abătîndu-se omul de la porunca (lui Dumnezeu) şi ajungînd sub sentinţa mîniei (Sale), păcatul a pus stăpînire pe el ; acel (păcat) care, subtil fiind şi adînc, întocmai ca o mare de amărăciune, a pătruns înlăuntrul său şi a luat în stăpînire cămările sufletului său, pînă în colţurile lui cele mai ascunse. Amestecul acesta dintre suflet şi păcat, îl putem asemăna cu un copac uriaş, cu ramuri multe şi cu rădăcini (înfipte) în adîncurile pămîntului. (După cum copacul) are rădăcinile adînc înfipte în pămînt, tot aşa păcatul, pătrunzînd în suflet, a ocupat cămările lui cele mai tainice (şi a devenit o a doua fire), prin obişnuinţă şi prejudecată. Pentru că se dezvoltă cu fiecare din copilărie şi (pe fiecare) îl învaţă cele rele.

2. Atunci cînd puterea harului divin adumbreşte sufletul, după măsura credinţei fiecăruia, şi cînd (sufletul) primeşte ajutorul cel de sus, (trebuie să ştim) că harul doar în parte l-a adumbrit. Deci, să nu socotească cineva că tot sufletul a fost luminat. Înlăuntrul său rămîn încă multe spaţii ocupate de răutate şi este nevoie de multă trudă şi osteneală din partea omului, ca să fie în acord cu harul ce i s-a dat. De aceea, harul divin, (numai) în parte începe să cerceteze sufletul — deşi, într-o clipă ar putea să-l curăţească şi desăvîrşească — pentru a încerca libertatea omului, pentru a vedea dacă păstrează intactă iubirea faţă de Dumnezeu, pentru a vedea dacă nu se uneşte în nici un chip cu răutatea şi dacă se dedă cu totul harului. Şi dacă sufletul, încercat fiind, vreme îndelungată, cu nimic nu întristează, nici insultă, harul îl primeşte progresiv. Harul însuşi îşi află locul său în suflet, îşi înfige rădăcinile în părţile şi gîndurile cele mai adînci ale lui — dacă sufletul, vreme îndelungată se păstrează şi este de acord cu harul — pînă cînd harul cuprinde în întregime sufletul şi stăpîneşte peste acest vas.

3. Iar dacă cineva nu se smereşte îndestul, atunci este dat lui satan, este dezbrăcat de harul divin care i s-a dat şi este supus la multe necazuri. Atunci se arată zădărnicia mîndriei lui, faptul că este gol (la suflet) şi de nimic. De aceea, se cuvine ca acela care este bogat în harul lui Dumnezeu, să fie smerit, să aibă inima zdrobită şi să se considere sărac şi că nu are nimic al său. (Să considere că bunul pe care-l are) nu-i aparţine, că l-a dat lui cineva şi că atunci cînd vrea acela i-l poate lua de la el. Cel ce astfel se smereşte înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, poate să păstreze harul care i-a fost dat după cum spune (Mîntuitorul) : *«Cel ce se smereşte se va înălţa»* (Luca 14, 11). Chiar dacă

este un ales al Domnului să se considere un detestabil ; chiar dacă este un credincios, să se considere un nevrednic. Pentru că astfel de suflete plac lui Dumnezeu și primesc viața în Hristos, Căruia (se cuvine) slava și puterea în veci. Amin.

OMILIA A XLII-A

Nu (realitățile) cele din afară, ci cele dinlăuntru aduc folos sau vatămă pe om, adică Duhul harului sau duhul răutății.

1. Dacă un oraș mare a devenit pustiu, dacă zidurile i-au fost distruse și el a căzut în mîinile dușmanilor, măreția lui nu mai servește la nimic. De aceea trebuie să se caute ca pe lîngă extindere, (orașul) să aibă și ziduri puternice, ca dușmanii să nu intre în el. Tot așa și sufletele împodobite cu cunoștință, inteligență și minte pătrunzătoare, sînt asemenea unor orașe mari. Trebuie însă, să se caute să fie fortificate cu puterea Duhului, ca nu cumva dușmanii, intrînd în ele, să le pustiiască. Înțelepții acestei lumi, ca Aristotel, Platon și Socrate, dotați fiind cu inteligență pătrunzătoare, erau asemenea unor orașe mari, însă pustiite de dușmani, pentru că Duhul lui Dumnezeu nu era întru ei.

2. Toți oamenii simpli, care participă la har, sînt ca niște orașe mici, fortificate de puterea crucii. Ei, însă, cad din har și se pierd pentru două motive : fie că nu suportă cu răbdare necazurile care vin peste ei, fie că, seduși de plăcerile păcatului se complac în ele ; pentru că acei ce trec (prin viață) nu pot s-o parcurgă fără ispite. După cum cerșetoarea și împărăteasa aceleași dureri au la naștere, iar pămîntul celui bogat și al celui sărac (la fel trebuie lucrat), pentru că dacă nu este lucrat cum se cuvine, nu dă roade bogate, tot așa (stau lucrurile) cu cultivarea sufletului : nici cel înțelept, nici cel bogat nu moștenesc împărăția harului dacă (nu-și cultivă sufletul) cu răbdare, trecînd prin necazuri și multe osteneli. Pentru că așa trebuie să fie viața creștinilor ! Și după cum mierea este dulce și nu admite în ea nimic amar sau veninos, tot așa și creștinii, orice ar veni peste ei, fie bine, fie rău, rămîn totdeauna buni, după cum zice Domnul : *«Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru este milostiv»* (Luca 6, 36). Într-adevăr, ceea ce vatămă și întinează pe om, înlăuntrul lui se află. Pentru că zice Domnul : *«Din inimă ies cugetele cele rele»* (Matei 15, 18).

3. Înlăuntru, deci, în inimă se tîrăște și înaintează duhul răutății, care sugerează gînduri și incită la fapte ; acest văl al întunericului, acest om vechi, de care trebuie să se dezbrace cei ce aleargă către Dumnezeu, pentru a îmbrăca pe omul cel ceresc și nou, care este Hristos (Efes. 4, 24). Deci, nimic din cele din afară nu pot să vatăme pe om, afară

numai de duhul întunericului, care trăieşte, acţionează şi locuieşte în inimă. Fiecare, deci, este dator să cîştige lupta cu gîndurile, pentru ca Hristos să strălucească în inima sa. Lui (se cuvine) slava în veci. Amin.

OMILIA A XLIII-A

Despre progresul bărbatului creştin, a cărui întreagă forţă depinde de inimă, aşa cum se va arăta aici, în diferite chipuri.

1. Candele multe şi lămpi se aprind de la foc şi ard ; şi după cum toate (aceste) candele şi lămpi îşi primesc lumina şi strălucirea (de la o singură sursă), de la natura cea unică (a focului), tot aşa şi creştinii de la natura unică a focului divin, de la Fiul lui Dumnezeu. Îşi primesc lumina şi strălucirea şi au lămpile aprinse în inimile lor şi strălucesc înaintea Lui, chiar de pe pămînt, după cum El (însuşi a luminat). S-a zis : *«Pentru aceasta te-a uns pe tine Dumnezeul tău cu untdelemnul bucuriei»* (Ps. 44, 9). Fiul lui Dumnezeu) a fost numit Hristos (pentrucă a fost uns) ; cu acelaşi untdelemn fiind unşi noi, devenim Hristoşi, avînd să zic aşa : aceeaşi esenţă şi acelaşi trup cu El. S-a zis iarăşi : *«Pentru că şi Cel ce sfinţeşte şi cei ce se sfinţesc, dintr-Unul sînt toţi»* (Evr. 2, 11).

2. Creştinii, deci, se aseamănă într-un fel, unor candele avînd untdelemn în ele ; acest untdelemn sînt roadele dreptăţii. Dar dacă candela lor nu este aprinsă de la candela divinităţii, nimic nu sînt. Domnul a fost candela care arde, pentru că Duhul Divinităţii locuia în chip real în El şi ardea în inima lui de om. Că întocmai ca o pungă învechită, dar plină de mărgăritare, trebuie să fie creştinii ; să fie, după omul cel din afară, smeriţi şi dispreţuit, însă în omul cel dinlăuntru să poarte mărgăritarul cel de mare preţ. Dar unii sînt asemenea mormintelor văruite, pe din afară zugrăvite şi foarte frumoase, iar pe dinlăuntru pline de oasele morţilor, de mult miros urît şi de duhuri necurate (Matei 23, 37). Sînt morţi de la (faţa) lui Dumnezeu şi îmbrăcaţi cu toată ruşinea, murdăria şi întunericul celui protivnic.

3. Apostolul zice : *«Cîtă vreme moştenitorul este copil, se află sub epitropi şi iconomi»* (Gal. 4, 1—2). Aceştia sînt duhurile cele rele. Ele nu vor ca tînărul să crească, ca nu cumva, făcîndu-se bărbat desăvîrşit, să înceapă a se ocupa de treburile sale şi să acţioneze ca un stăpîn.

Creştinul, (însă), este dator ca totdeauna să-şi amintească de Dumnezeu. Pentru că s-a scris : *«Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta»* (Deut. 6, 5). Să iubeşti pe Domnul nu doar cînd mergi spre locul de rugăciune, ci să-ţi aminteşti de Dumnezeu şi să-L iubeşti, chiar şi cînd te plimbi, cînd vorbeşti şi cînd mănînci, pentru că El a

zis : «*Că acolo unde este comoara ta, acolo este și inima ta*» (Matei 6, 21). Lucrul, deci de care inima cuiva se leagă și către care îl împinge dorința sa, acela este dumnezeul lui. Dacă inima dorește neîncetat pe Dumnezeu, El este Domnul inimii lui. Dar dacă cineva, după ce a renunțat la toate și a îmbrățișat sărăcia și postul, rămîne încătușat (de griji) față de propria-i persoană sau de lucrurile lumii, de casa sa, sau de iubirea față de părinți, acela are Dumnezeu lucrurile care îi captivează mintea și inima. (Unul ca acesta) a ieșit din lume pe poarta cea largă, dar a revenit în ea pe alta dosnică.

După cum vreascurile aruncate în foc nu pot să reziste puterii lui, ci îndată sînt consumate de el, tot așa și demonii, vrînd să se lupte cu omul care s-a învrednicit (a primi) pe Duhul (Sfînt), sînt arși și consumați de puterea focului ; (trebuie) numai ca omul să fie totdeauna atașat de Domnul și să-și pună în el încrederea și speranța. Dacă demonii ar fi tari ca munții de fier, ei nu ar fi arși de rugăciune întocmai ca ceara de foc (Ps. 67, 3). Însă, (într-adevăr), mare luptă trebuie să dea sufletul cu ei. Ei sînt (asemenea) unor rîuri de balauri, guri de lei, ca un foc care este îndreptat împotriva sufletului.

După cum un răufăcător înrăit, îmbătat de duhul rătăcirii, al uciderii și al desfrîului, nu se satură făcînd răul, tot așa și creștinii, botezați în Duhul Sfînt sînt fără experiență în săvîrșirea răului. Sînt, însă, unii, care au (primit) harul, dar mai au legătură cu păcatul ; aceștia trăiesc sub imperiul fricii și traversează locuri de temut.

4. Că după cum marinarii, atunci cînd navighează și n-au ajuns încă la țărm — chiar dacă au vînt favorabil, iar marea este liniștită — totdeauna se tem, ca nu cumva deodată să se stîrnească vînt protivnic, să umfle valurile și să pună corabia în pericol, tot așa și creștinii, chiar dacă vîntul favorabil al Duhului Sfînt suflă în ei, ei se tem ca nu cumva vîntul puterii protivnice să nu vină către ei, să le tulbure și să le agite sufletele. Este nevoie, deci, de mult zel ca să ajungem la limanul odihnei, la lumea cea desăvîrșită, la viața și desfătarea veșnică, la citirea sfinților, la Ierusalimul cel ceresc, la Biserica întîilor născuți. Dacă cineva nu ajunge la această măsură (a desăvîrșirii), trăiește cu multă teamă, ca nu cumva, între timp, puterea cea rea să-i aducă căderea.

5. Atunci cînd o femeie concepe, poartă fătul înlăuntrul ei, în întuneric și într-un loc, așa zicînd, ascuns. Deci, dacă se întîmplă ca pruncul să se nască la vremea cuvenită, el vede o creație (pentru el cu totul) nouă, pe care n-a văzut-o niciodată, cerul, pămîntul și soarele. Și numai decît prietenii și rudele (arborînd) un chip vesel, îl iau în brațe Dar dacă se întîmplă ca dintr-o pricină oarecare, pruncul să se

desprindă (de sînul mamei), medicii, pentru aceasta rînduiţi, se folosesc de bisturiu. Şi astfel, pruncul trece de la o moarte la alta, de la un întuneric la altul.

Tot aşa este şi în (domeniul) spiritual. Toţi care au primit sămînţa divinităţii, o poartă în chip nevăzut şi, din cauza păcatului care locuieşte în ei, o ascund în locuri întunecoase şi înfricoşătoare. Dar dacă veghează asupra lor şi păzesc sămînţa, la vremea cuvenită o aduc la lumină, în chip văzut, iar în momentul dezlegării trupului (lor), îngerii şi toate corurile cereşti îi primesc pe ei cu chipuri vesele. Dar dacă cel ce a primit armele lui Hristos, pentru a se lupta cu bărbăţie se lasă numaidecît pradă duşmanilor, acesta, în momentul dezlegării trupului, trece de la întunericul care-l înconjoară acum, la altul şi mai rău şi la pierzanie.

6. Să ne închipuim o grădină cu pomi fructiferi şi plante aromatice, bine întreţinută şi dispusă cu gust, înconjurată cu un zid protector şi în preajma ei curgînd năvalnic un rîu (Ei bine), dacă numai puţină apă, (un torent) se abate spre zid, îl afectează şi distruge încet, încet temelia, sapă şanţ (prin el) şi intrînd (în grădină), dezrădăcinează şi distruge toate plantele, ruinează toată lucrarea şi o face neroditoare. Tot aşa se întîmplă şi cu inima omului. Ea are gînduri bune, dar totdeauna se află în preajma ei torentele răutăţii, urmînd să o copleşească şi să o dea de partea lor. Deci, dacă pentru moment, mintea devine uşuratică, dacă cedează faţă de gîndurile cele necurate, numaidecît cîştigă teren duhurile minciunii, intră şi-i distrug frumuseţile, ruinează gîndurile cele bune şi pustiesc sufletul.

7. După cum ochiul, deşi este cel mai mic dintre toate mădularele (trupului) — şi pupila la fel — este un mare receptacol ; el vede în acelaşi timp cerul, stelele, soarele, luna, oraşele şi celelalte obiecte, toate lucrurile — îmbrăţişate într-o singură privire — se conturează în pupila cea mică a ochiului, tot aşa este şi cu mintea şi cu inima. Inima este un vas mic şi cu toate acestea (cuprinde multe lucruri) : în ea sînt balauri, lei, fiare veninoase, drumuri rele şi gloduroase şi toate comorile răutăţii, dar tot în ea se află Dumnezeu, îngerii, viaţa, împărăţia, lumina, apostolii, comorile harului şi toate celelalte. După cum ceaţa, acoperind toată lumea, face ca om pe om să nu se vadă, tot aşa şi întunericul veacului acestuia, acoperind toată creaţia şi toată natura umană — de la căderea în păcat — face pe om să trăiască în noapte şi în locuri care inspiră frică. Şi după cum este mulţimea fumului într-o clasă, la fel este şi păcatul, tîrîndu-se şi instalîndu-se în cugetele inimii, (însoţit de) o mulţime nenumărată de demoni.

8. În lumea văzută, atunci cînd izbucnește război, nu merg la luptă cei înțelepți și marile personalități ; temîndu-se de moarte, ei rămîn (acasă). Sînt trimiși la luptă recruții cei săraci și oamenii de rînd. Însă dacă se întîmplă să obțină victoria împotriva dușmanilor și să-i alunge din frontierele (țării), ei primesc recompense și coroane din partea împăratului, grade și demnități, iar cei mari se află în urma lor ; tot așa este și în domeniul cel duhovnicesc. Cei simpli, ascultînd de la început Cuvîntul și împlinindu-l cu inimă iubitoare de adevăr, primesc de la Dumnezeu harul Duhului. Pe cînd cei înțelepți, care încep a-L examina cu de-amănuntul, fug de luptă, nu progresează și se află în urma celor ce luptă și înving.

9. După cum cînd vîntul suflă foarte tare, pe toate creaturile de sub cer le clatină și mult zgomot face, tot așa și puterea dușmanilor, agită adîncurile inimii și zguduie și pune în slujba sa cugetele. După cum vameșii, stînd la strîmtorile drumurilor, opresc pe călători și-i scutură (de bani) tot așa și demonii, pîndesc sufletele și le opresc atunci cînd ies din trup. Dacă ele nu sînt curate cu desăvîrșire, nu le permit să se ridice la cămările cerului, și să ajungă în preajma Stăpînului lor, ci sînt trase în jos de demonii din aer. Însă, cît timp se află în trup, ei (pot) obține, (desigur) cu mult efort și luptă, harul cel de sus de la Domnul, adică, datorită vieții lor virtuoase, vor merge la Domnul, după cel El (însuși) a promis : *«Acolo unde voi fi Eu, va fi și sluga Mea»* (Ioan 12, 26). Și vor împărăți la nesfîrșit împreună cu Tatăl, cu Fiul și cu Sfîntul Duh, acum, și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A XLIV-A

Ce fel de transformare și reînnoire operează în om Hristos, Cel Care vindecă patimile și bolile sufletului.

1. Cel ce se apropie de Dumnezeu și vrea cu adevărat să stea alături de Hristos, trebuie, pentru aceasta, să schimbe și să transforme felul său de a fi și comportamentul său anterior, să devină un om bun și nou și să nu mai păstreze nimic din omul cel vechi. Pentru că zice : *«dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă»* (II Cor. 5, 17). De altfel, pentru aceasta a venit Domnul nostru Iisus Hristos, pentru ca să schimbe, transforme și reînnoiască firea (noastră), pentru ca să recreeze sufletul cel ruinat de patimi, din cauza încălcării poruncii și să-l amestece cu Duhul Dumnezeirii Sale. El a venit pentru a ne da o minte nouă, un suflet nou, ochi noi, urechi noi și o limbă nouă și spirituală ; într-un cuvînt, pentru a face pe cei ce cred în El oameni noi, «burdufuri» noi, ungîndu-i cu lumina cunoștinței Sale, pentru ca să

pună (în ei) un vin nou, adică pe Duhul Său. Pentru că, zice : «*Vinul cel nou în burdufuri noi trebuie să se pună*» (Matei 9, 17).

2. Că după cum duşmanul, atunci cînd a supus pe om, l-a făcut făptură nouă în folosul său, l-a îmbrăcat cu patimi rele, l-a uns cu duhul păcatului şi a turnat în el vinul a toată nelegiuirea şi învăţătura cea rea, tot aşa şi Domnul, izbăvindu-l (din mîna) duşmanului, l-a făcut (un om) nou, l-a uns cu Duhul Său şi a turnat în el vinul vieţii, învăţătura cea nouă. Pentru că Acela care a schimbat cele 5 pîini într-o mulţime (Matei 14, 15—20), Cel care a făcut să vorbească asina, care în mod firesc este lipsită de raţiune (Num. 22, 28 ş.u.), Cel care a adus pe desfrînată la castitate (Iosua 2, 8—21), Cel ce a dat focului, arzător prin firea lui, puterea de a răcori pe (tinerii) care se aflau în cuptor (Daniel 3, 50), Cel care a îmblînzit, pentru Daniel, pe leii, din fire sălbatici (Daniel 6, 23), Acesta poate să schimbe sufletul răvăşit şi pustiit de păcat şi să-l readucă la propria-i bunătate, blîndeţe şi pace, prin Duhul cel Sfînt şi Bun pe care L-a promis.

3. După cum un păstor poate să vindece o oaie rîioasă şi s-o păzească de lupi, tot aşa şi Hristos, Păstorul Cel adevărat, venind (în lume), El singur a putut să vindece pe această oaie pierdută şi rîioasă, care este omul, de rîia şi de lepra păcatului. Preoţii de odinioară, leviţii şi învăţătorii, n-au putut să vindece sufletul, prin ofrandele de daruri şi sacrificii, nici prin stropirea cu sînge, pentru că nici pe ei înşişi nu puteau să se vindece ; ei înşişi erau cuprinşi de slăbiciune (Evr. 5, 1—3). Pentru că, zice : «*Este cu neputinţă ca sîngele de tauri şi de ţapi să înlăture păcatele*» (Evrei 10, 4). Domnul Însuşi referindu-se la neputinţa doctorilor de atunci, zicea : «*Cu adevărat Îmi veţi spune această pildă : Doctore, vindecă-te pe tine însuţi*» (Luca 4, 23). El voia să spună : Eu nu sînt ca aceia, care nici pe zi înşişi nu se puteau vindeca. Eu sînt Doctorul cel adevărat, Păstorul cel bun (Ioan 10, 11). Cel ce poate să vindece toată boala şi toată neputinţa sufletului (Matei 10, 1). Eu sînt Mielul cel fără prihană care s-a adus (jertfă) o singură dată pentru toţi (Evr. 9, 28 ; Apoc. 5, 12) şi pe toţi care vin la Mine. Eu pot să-i vindec. Într-adevăr, adevărata vindecare a sufletului, doar de către Dumnezeu se face. Pentru că, s-a zis : «*Iată Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii*», *adică* păcatul sufletului care crede în El şi Îl iubeşte din toată inima.

4. Prin urmare, Păstorul cel Bun vindecă pe oaia cea rîioasă ; o oaie n-o poate vindeca pe alta. Iar dacă oaia cea raţională, omul, nu este vindecat (de rîia păcatului), nu poate să intre în Biserica Domnului cea cerească. Acest lucru a fost spus şi în Lege, în umbră şi închipuire. Într-adevăr, Duhul insinuiază acest adevăr şi-l anunţă, cînd

vorbește despre cel lepros și despre cel ce avea defect (trupesc). Pentru că se spune : «*Nici un lepros și nici (un om) care are meteahnă în trup să nu intre în Biserica Domnului*» (Lev. 21, 17 ; Deut. 23, 2). Apoi, celui lepros a poruncit să meargă la preot, să-l roage stăruitor să vină la cortul său, să-și pună mîinile sale peste lepră, să indice locul care a fost atins de lepră și s-o curățească. La fel și Hristos, Arhiereul bunurilor viitoare (Evr. 9, 11), se apleacă asupra sufletelor atinse de lepra păcatului, intră în cortul trupului lor, le vindecă și face să dispară patimile lor. În felul acesta, sufletul va putea să intre în Biserica cea cerească a sfinților adevăratului Israel. Pentru că, orice suflet care este plin de lepra patimilor păcatului, care nu se apropie de Arhiereul cel adevărat și nu este cinstit acum (de El), nu intră în rîndul sfinților, în Biserica cea cerească. Pentru că aceea fiind curată și neîntinată, primește (doar) sufletele cele curate și neîntinate. Pentru că, zice : «*fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5, 8).

5. Se cuvine, deci, ca sufletul care crede cu adevărat în Hristos, să se schimbe și să treacă de la starea sa păcătoasă actuală, la o altă stare, bună, și de la natura sa umilă actuală, la o altă stare, divină, fiind reînnoit prin puterea Duhului Sfînt. Așa se va arăta demn de împărăția cerurilor. Noi putem obține toate acestea, dacă credem, dacă iubim cu adevărat pe Hristos și dacă împlinim toate sfintele lui porunci. Că dacă pe vremea lui Elisei, un lemn, care prin natura lui este ușor, fiind aruncat în apă, a ridicat (la suprafață) fierul, care prin firea lui este greu, cu cît mai mult acum Domnul va trimite pe Duhul Său, (care prin firea Sa este) ușor, bun și ceresc, va ridica cu El sufletul afundat în apele păcatului, îl va ușura, îi va da aripi — pentru a se ridica spre înălțimile cerului — îl va schimba și transforma din starea lui.

6. După cum în viața de toate zilele, nimeni nu poate, cu puterile sale, să parcurgă și să treacă marea, dacă nu are o corabie ușoară, făcută din lemn, singura în măsură să umble deasupra apelor — iar dacă se încumetă cineva să meargă pe (apele) mării, se afundă și piere — tot așa, nici sufletul nu poate să parcurgă și să traverseze marea cea amară a păcatului, și abisul periculos al puterilor celor viclene și al întunericului patimilor, decît numai primind pe Duhul cel ușor, ceresc și înaripat al lui Hristos, care trece peste toată viclenia, care duce direct la limanul cel ceresc al odihnei, la cetatea Împăratului.

Și după cum cei (ce se îmbarcă) pe o corabie, nu scot apă din mare ca să bea, nici nu-și iau din ea hainele și hrana, ci le aduc pe corabie din afara ei, (de pe uscat), tot așa și sufletele creștinilor, nu primesc din acest veac, ci de sus, din cer hrană cerească și îmbrăcăminte spirituală. Trăind cu ceea ce vine de acolo(de sus), și îmbarcîndu-se în co-

rabia Duhului celui bun şi dătător de viaţă, ei trec peste puterile cele protivnice şi viclene ale începătoriilor şi Puterilor.

Şi după cum toate corăbiile, cu care oamenii pot să străbată marea, sînt făcute din lemn, tot aşa şi toate sufletele creştinilor întărite cu diferitele daruri ale Duhului, trec peste toată răutatea.

7. Pentru a duce cu bine drumul la capăt, o corabie are nevoie de căpitan şi de un vînt favorabil şi plăcut. Toate acestea sînt Domnul (Hristos) pentru sufletul credincios în care El se află. El îl trece peste furtuni de temut, peste valurile sălbatice ale răutăţii şi peste furtunile violente ale păcatului. (El îl conduce) cu putere, cu experienţă şi competenţă, după cum El însuşi ştie şi calmează tulburarea lui. Fără de Hristos, conducătorul cel ceresc, este oricui imposibil să traverseze marea cea rea a puterilor întunericului şi furtuna ispitelor amare. Pentru că zice (Psalmistul) : «*Ei se urcau pînă la ceruri şi se coborau pînă în adîncuri*» (Ps. 106, 26). Dar El, Cel Care a mers pe valurile deslănţuite, ştie să conducă (pe oameni) prin ispite şi lupte. Pentru că s-a scris : «*El Însuşi fiind ispitit, poate şi celor ce se ispitesc să le ajute*» (Evr. 2, 18).

8. Se cuvine, deci, ca sufletele noastre să se schimbe şi să treacă de la starea actuală la alta, la o stare divină, şi din vechi, amare şi necredincioase să devină noi, bune şi credincioase. Făcîndu-se aşa, vor fi restabilite în împărăţia cerurilor. Fericitul Pavel, referindu-se la convertirea şi la «prinderea» lui de către Domnul, scrie acestea : «*Eu urmăresc (îndreptarea), că doar o voi prinde*», «*întrucît şi eu am fost prins de Hristos*» (Filip. 3, 12). Dar, cum a fost prins de Dumnezeu ? După cum un tiran, răpind robi, în cele din urmă el însuşi este prins de adevăratul împărat, tot aşa şi Pavel, aflîndu-se sub influenţa duhului tiranic al păcatului, prigonea şi despuia Biserica. Dar, pe cînd făcea aceasta din zel faţă de Dumnezeu, însă fără să cunoască (tainele lui Dumnezeu) (Rom. 10, 2), crezînd că luptă pentru adevăr, Domnul nu l-a trecut cu vederea ci, din contră, «l-a prins». Împăratul cel adevărat şi ceresc, l-a învăluit cu o lumină strălucitoare şi de negrăit, l-a învrednicit să audă glasul Său, l-a pălmuit ca pe un rob şi l-a eliberat.

Iată bunătatea Domnului, iată cum poate să schimbe şi să restabilească sufletele împleticite în păcat şi devenite sălbatice ; iată cum, într-o clipă le mută către bunătatea şi pacea Sa.

9. Pentru că la Dumnezeu toate sînt cu putinţă (Marcu 10, 27). Acest lucru s-a arătat şi în cazul tîlharului, care, arătînd credinţă, s-a transformat într-o clipă şi a fost aşezat în paradis (Luca 23, 43). (De altfel), pentru aceasta a venit Domnul, ca să schimbe şi să recreeze sufletele noastre, pentru a le face, după cum s-a scris «*părtaşe la firea*

divină» (II Petru 1, 4); pentru a da sufletului nostru un suflet ceresc, adică pe Duhul Dumnezeirii, care ne conduce spre toată virtutea, pentru ca să putem trăi viața veșnică.

Se cuvine, deci, ca noi să credem cu toată inima în promisiunile Sale cele de negrăit, pentru că vrednic de crezare este Cel ce le-a făcut.

Se cuvine să iubim pe Domnul, să ne silim a împlini în tot chipul poruncile Lui și să-L rugăm neîncetat să ne trimită întru totul pe Duhul promis, pentru ca sufletele noastre să obțină viața, încă pe cînd sîntem în trup. Pentru că dacă sufletul nu primește în această lume, datorită credinței și rugăciunii stăruitoare, sfințirea Duhului, nu se face părtaș la natura divină și nu se amestecă cu harul cel care îl face capabil să împlinească toate poruncile fără reproș, nu poate fi socotit demn pentru împărăția cerurilor. Acest lucru bun, pe care de-l va cîștiga cineva aici (pe pămînt), va fi în ziua aceea pentru el, viața cea de la Tatăl, de la Fiul și de la Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XLV-A

Nici un meșteșug și nici o bogăție din lumea aceasta nu poate vindeca pe om, afară numai de arătarea lui Hristos. Omilia aceasta mai arată marea înrudire dintre om și Dumnezeu.

1. Cel ce a ales viața solitară trebuie să considere toate lucrurile din această lume, ca neprivindu-l și străine de el. Pentru că acela care urmează cu adevărat crucea lui Hristos, renunță la toate, ba chiar și la viața sa (Luca 14, 26) și are mintea sa ațintită spre iubirea lui Hristos; (un astfel de om) preferă pe Domnul față de părinți, frați, soție, copii, rude, prieteni și averi. Acest fapt l-a spus Domnul cînd a zis *«Cel ce nu lasă pe tatăl său și pe mama sa, pe frații și pe soția sa, pe copii și averile sale și nu-Mi urmează Mie, nu este vrednic de Mine»* (Matei 10, 37; Luca 14, 26). (Și, pe bună dreptate), pentru că în nimeni altul, (afară de El), oamenii nu-și află mîntuirea și repaosul (Fapte 4, 12), precum am zis mai înainte.

Într-adevăr, cîți împărați au ieșit din neamul lui Avraam și au domnit peste tot pămîntul, mîndri de puterea lor împărătească? Niciunul însă, dintre ei cu toată puterea sa n-a putut să cunoască răutatea care a intrat în suflet din cauza încălcării poruncii de către primul om, acea răutate (care într-atît) l-a întunecat, încît să nu mai cunoască schimbarea (survenită în el), (să nu mai cunoască) faptul, că mai înainte, mintea era curată și vedea pe Stăpînul său întru slavă, în timp ce acum ea este îmbrăcată cu rușine din cauza căderii (în păcat); că ochii inimii sale

au orbit, în aşa fel că nu mai vede acea slavă pe care o vedea Adam, părintele nostru, înainte de călcarea poruncii.

2. În lume au fost diferiţi înţelepţi. Unii dintre ei au arătat destoinicia în filozofie, s-au ocupat cu sofistica şi au fost admiraţi (de oameni) ; alţii au arătat îndemînare retorică, iar alţii, ajungînd grămătici (oameni învăţaţi) şi poeţi, au scris istorii după (toate) regulile. Au fost apoi, diferiţi artişti, care au exercitat artele profane. Unii dintre ei au sculptat în lemn păsări şi peşti şi chipuri de oameni şi s-au străduit să arate în aceste (lucrări măiestria lor. Alţii au încercat să toarne în bronz statui cu chip de om sau de alte (vietăţi). Alţii au ridicat clădiri foarte mari şi foarte frumoase. Alţii au scormonit pămîntul pentru a scoate din el argintul şi aurul cel trecător. Alţii (au scormonit pămîntul pentru a aduce la suprafaţă) pietrele preţioase. Alţii au avut frumuseţea trupească şi s-au mîndrit cu frumuseţea chipului lor, sau mai degrabă au fost amăgiţi de satan şi au căzut în păcat. Toţi aceşti artişti, pe care i-am pomenit mai înainte, erau stăpîniţi de şarpele care locuieşte înlăuntrul lor, dar necunoscînd păcatul care locuia în ei, s-au făcut prizonieri şi sclavi ai puterii celei viclene, şi nu au cîştigat nici un folos din ştiinţa şi arta lor.

3. Lumea, cu toată diversitatea ei, se aseamănă unui om bogat, care are case mari şi strălucitoare, aur şi argint, averi multe şi o mulţime de servitori, însă copleşit de boli şi de suferinţe. Toate rudele sale stau în jurul său, dar sînt neputincioase să-l scape de boală, cu toată bogăţia lui. Nici un efort al celor din această viaţă, nici fraţii, nici bogăţia, nici curajul, nimic dintre cele ce am pomenit mai înainte, nu pot să scoată sufletul afundat în păcat, şi care nu poate să mai vadă clar. Numai arătarea lui Hristos poate să curăţească sufletul şi trupul. De aceea, lăsînd la o parte toată grija (acestei) vieţi, să ne dedicăm Domnului şi să strigăm către El ziua şi noaptea. Pentru că cu cît lumea aceasta văzută şi odihna din ea, par să mîngîie trupul, cu atît mai mult aţîţă patimile sufletului şi sporesc mizeria lui.

4. Un bărbat înţelept, vrînd să se îngrijească de sufletul său, s-a străduit să încerce tot ce există în lumea aceasta, pentru ca să afle un (oarecare) folos. S-a dus la împăraţi, la cei puternici şi la demnitari, dar n-a aflat nici un leac cu care să-şi vindece sufletul. Multă vreme a zăbovit printre ei, dar nu s-a folosit cu nimic. S-a dus, apoi, la înţelepţii lumii şi la retori, dar în acelaşi chip i-a părăsit şi pe aceştia, fără să aibă vreun folos. A trecut pe la pictori, pe la cei ce extrag aurul şi argintul din pămînt, pe la toţi meşteşugarii, dar n-a putut să afle nici o tămăduire pentru ranele sale. În cele din urmă, părăsindu-le pe toate acestea, s-a îndreptat către Dumnezeu, Care vindecă suferinţele şi bo-

lile sufletului. Și, pe cînd se cerceta pe sine și gîndea la acestea, a aflat că mintea lui era încă furată de acele lucruri pe care le părăsise și pe care le ura.

5. Dacă, în (această) lume, o femeie bogată, avînd multe averi și o casă strălucitoare, este lipsită de protecție, atunci mulți vin ca s-o vatăme și să-i pustiiască casa. Neputînd să suporte o astfel de ocară, începe a căuta un bărbat puternic, educat și capabil în toate. Aflînd un astfel de bărbat, cu prețul a multe osteneli, ea se bucură și vede în el un zid puternic ; tot așa și sufletul, după călcarea poruncii, a fost mult chinuit de puterea protivnică. Din cauză că a încălcat porunca, a ajuns în mare singurătate, văduv și părăsit de Mirele cel ceresc, și jocul puterilor protivnice. Acestea l-au scos din minți și au tocit înclinarea lui spre cele cerești, încît el nu mai vede cele ce i-au făcut și crede că așa a fost de la început. În cele din urmă, însă, a devenit conștient de izolarea și singurătatea sa, a suspinat înaintea lui Dumnezeu și a aflat viața și mîntuirea. De ce ? Pentru că a venit la Cel înrudit cu el, pentru că nu este nici o familiaritate mai folositoare decît aceea a sufletului cu Dumnezeu și a lui Dumnezeu cu sufletul.

Într-adevăr, Dumnezeu a creat diferite specii de păsări : unele își fac cuibul pe pămînt și tot pe pămînt își află hrana și odihna ; pentru altele a dispus să-și facă cuibul sub apă, și din apă să se hrănească. A creat, de asemenea, două lumi : lumea de sus, pentru duhurile slujitoare, cărora a poruncit să-și ducă viața acolo, și lumea de jos, pentru oameni, (care trăiesc) sub această atmosferă. El a creat cerul și pămîntul, soarele și luna, apele, pomii fructiferi și ființele vii de tot felul. Dar, Dumnezeu, în nici una din aceste creaturi nu-Și află odihna. Creația întreagă este în stăpînirea Lui, însă în nici una din aceste (creaturi) nu și-a așezat tronul Său și pe nici una n-a învrednicit-o de comuniunea cu El, ci numai în om a binevoit, cu acesta a intrat în comuniune și S-a odihnit în El. Vezi, acum, (în ce constă și unde duce) înrudirea lui Dumnezeu cu omul și a omului cu Dumnezeu ? (Iată) sufletul cel cuminte și înțelept, trecînd (cu vederea) toate creaturile, n-a găsit odihnă decît în Domnul, iar Domnul în nici una (dintre creaturi) n-a binevoit, decît numai în om.

6. Dacă îți îndrepți privirea spre soare, vezi discul lui pe cer, însă lumina, razele și strălucirea lui le vezi întoarse și purtîndu-se spre pămînt. Tot așa și Domnul, stînd de-a dreapta Tatălui, mai presus de orice Putere și Stăpînire (Efes. 1, 21), are ochiul Său fixat spre inimile oamenilor, care sînt pe pămînt, pentru a ridica acolo unde este El, pe cei care așteaptă ajutorul Său, după cum El (însuși) a zis : *«Acolo unde voi fi Eu, va fi și slujitorul Meu»* (Ioan 12, 26). Și Pavel, de asemenea :

«Împreună cu El ne-a sculat şi împreună ne-a aşezat de-a dreapta (Tatălui), întru cele cereşti» (Efes. 2, 6). Multe animale lipsite de raţiune sînt mai înţelepte decît noi, pentru că fiecare dintre ele stau alături de cele de-o fire cu ele : cele sălbatice stau cu cele sălbatice şi oile stau lîngă oi. Tu, însă, în loc să te duci către rudenia ta din cer, care este Domnul, te laşi pradă cugetelor celui rău, te faci ajutor al păcatului, te ridici cu război împotriva ta şi devii pradă a duşmanului, care, prinzîndu-te, te sfîşie precum sfîşie vulturul o pasăre, precum sfîşie lupul o oaie sau după cum un copil, întinzîndu-şi, din neştiinţă mîna către şarpe, moare de muşcătura lui. Toate aceste imagini îşi au corespondent în domeniul spiritual.

7. După cum o tînără, logodită cu un bărbat, oricîte daruri ar primi (de la el) înainte de însoţire — fie ele bijuterii, haine sau odoare preţioase — nu-şi găseşte mulţumirea pînă ce vine vremea nunţii şi a însoţirii, tot aşa şi sufletul, logodindu-se Mirelui ceresc şi primind de la El arvuna Duhului, adică darul vindecărilor, al cunoaşterii şi descoperirii (celor ascunse), nu-şi găseşte mulţumirea pînă ce nu obţine comuniunea deplină, adică iubirea, care, neschimbătoare fiind şi netrecătoare, face nepătimaşi şi statornici pe cei care o doresc. Aşa cum un prunc, îmbrăcat în veşminte preţioase şi perle, cînd îi este foame, nu se uită la podoabele sale, ci le dispreţuieşte şi nu gîndeşte decît la sînul de unde-i vine laptele, aceeaşi atitudine (de preţuire) să ai şi tu faţă de darurile spirituale ale lui Dumnezeu. Lui (se cuvine) slava, în veci. Amin.

OMILIA A XLVI-A

Despre deosebirea dintre Cuvîntul lui Dumnezeu şi cuvîntul lumii, dintre fiii lui Dumnezeu şi fiii lumii.

1. Cuvîntul lui Dumnezeu este Dumnezeu, iar cuvîntul lumii este lume. Este o mare deosebire şi distanţă între Cuvîntul lui Dumnezeu şi cuvîntul lumii, între fiii lui Dumnezeu şi fiii lumii. Pentru că orice făptură seamănă cu părinţii săi. Deci, dacă făptura Duhului vrea să asculte de cuvîntul lumii, (se leagă) de lucrurile pămînteşti şi de slava acestui veac, moare şi se pierde, neputînd să afle adevărata odihnă a vieţii. Pentru că odihna sa se află întru cele din care s-a născut. Cel ce este preocupat de grijile vieţii şi înlănţuit de legături pămînteşti, este, aşa cum zice Domnul, sufocat şi devine neroditor faţă de Cuvîntul lui Dumnezeu. Tot aşa şi cel ce este dominat de pornirile trupeşti, adică omul de lume, dacă vrea să asculte Cuvîntul lui Dumnezeu, se sufocă şi seamănă cu un om fără raţiune (Matei 13, 22 ş.u.). Într-adevăr, cei obişnuiţi cu amăgirile răutăţii, atunci cînd aud (vorbindu-se) des-

pre Dumnezeu, se simt incomodați ca de o convorbire plictisitoare și mintea lor este prinsă de dezgust.

2. De altfel, spune și Pavel : *«Omul firesc nu primește pe cele ale Duhului (lui Dumnezeu), că pentru el sînt o nebunie»* (I Cor. 2, 14). Și profetul zice : *«Cuvîntul lui Dumnezeu s-a făcut pentru ei ca o vărsătură»* (Isaia 28, 18). Vezi deci, că nu este posibil să trăiască cineva altfel decît numai conform cuvîntului din care s-a născut.

Dar, se poate vorbi despre aceasta și în alt fel. Dacă omul trupesc se hotărăște să se schimbe, mai întîi el moare și încetează să mai dea roadele vieții sale rele de mai înainte. După cum un om, fiind cuprins de boală și de febră, își întinde trupul pe pat și nu poate săvîrși nimic din lucrurile de pe pămînt, totuși, cu mintea nu are odihnă, se gîndește la treburile sale, la doctor și trimite la el pe prietenii săi ; tot așa și sufletul, după călcarea poruncii, se află bolind de boala patimilor și într-o stare de lîncezeală. Dar, de îndată ce se apropie de Domnul și arată credință în El, obține ajutorul Lui. Cînd renunță la viața lui cea rea de mai înainte, nu poate să săvîrșească cu adevărat lucrările vieții, dar poate să se îngrijească mai mult de viața sa, să implore pe Domnul și să caute pe doctorul cel adevărat.

3. Nu este adevărat ceea ce afirmă unii, seduși de învățături greșite, că omul a murit odată pentru totdeauna și că nu mai poate săvîrși nimic bun. Într-adevăr, chiar dacă un prunc nu poate să facă nimic singur, nici măcar să meargă pe picioarele sale, la mama sa, totuși el se rostogolește, strigă și plînge, căutînd-o. Iar mama, văzînd că o caută cu stăruință și o strigă, se bucură și i se face milă de el. Și pentru că pruncul nu poate să vină către ea, atunci mama, copleșită de multa lui căutare și de iubire față de prunc, îl ia în brațe, îl mîngîie și îl hrănește cu multă dragoste. La fel face și Dumnezeu, iubitorul de oameni, cu sufletul care vine către El și Îl dorește mult. Chiar și mai mult, împins de iubire și de bunătate, care este proprie firii Sale, se alipește de mintea acestuia, devine un «Duh» cu ea, așa cum spune Apostolul (I Cor. 6, 17).

Într-adevăr, dacă sufletul se alipește de Domnul și dacă Domnul, mișcat de mila și iubirea Sa, vine și se lipește de el, dacă mintea rămîne neîncetat în harul Domnului, atunci sufletul și Domnul rămîn un singur Duh, o amestecare și un cuget. Trupul său rătăcește pe pămînt, dar cugetul său viețuiește deja, cu totul, în Ierusalimul cel ceresc, este ridicat pînă la al treilea cer (I Cor. 12, 2), și strîns alipit de Domnul, Îi slujește.

4. Și El, stînd pe tronul majestății Sale, întru cele înalte, în cetatea cea cerească, este în întregime alături de suflet, în trupul său.

Pentru că El a aşezat chipul Său, sus, în Ierusalim, cetatea celor sfinţi şi a pus Chipul Său, (chipul) luminii inefabile a Dumnezeirii în trupul său. El însuşi slujeşte sufletul în cetatea trupului său, în timp ce sufletul Îl slujeşte în cetatea cea cerească. El este moştenirea sufletului în cer, iar sufletul este moştenirea Lui pe pămînt. Domnul, deci, este moştenirea sufletului şi sufletul este moştenirea lui Dumnezeu.

Mintea şi cugetul celor păcătoşi, care trăiesc în întuneric, poate să se depărteze de trup şi să călătorească departe ; într-o clipă să ajungă în timpuri îndepărtate şi, în timp ce trupul rămîne la locul său, poate să se afle în altă ţară, alături de iubitul sau iubita lui, şi să se vadă trăind lîngă ei. Deci, dacă sufletul celui păcătos este atît de uşor şi înaripat, încît mintea Lui nu este împiedicată de depărtarea dintre locuri, cu cît mai mult sufletul de pe care a fost luat vălul întunericului de puterea Duhului Sfînt, ai cărui ochi au fost luminaţi de lumina cea de sus, care este în întregime eliberat de patimile cele necinstitoare, şi a devenit curat prin efectul harului, poate să slujească întru totul Domnului, în cer, şi poate să-I slujească întru totul în trup. Cugetul său intim atît se lăţeşte, încît este pretutindeni şi (este capabil) să slujească lui Hristos, acolo unde vrea şi cînd vrea.

5. Apostolul spune : *«Ca să puteţi înţelege, împreună cu toţi sfinţii, care este lărgimea, lungimea, înălţimea şi adîncimea şi să cunoaşteţi iubirea lui Hristos, cea mai presus de conştiinţă, ca să vă umpleţi de toată plinătatea lui Dumnezeu»* (Efes. 3, 18—19). Priveşte tainele cele de negrăit ale sufletului, de pe care Domnul a ridicat vălul întunericului, pe care îl descoperă şi căruia i se descoperă ! Cum lăţeşte şi întinde gîndurile minţii lui, pînă la lungimea, lăţimea, adîncurile şi înălţimea a toată creaţia, văzută şi nevăzută. Pentru că sufletul este un lucru cu adevărat minunat şi divin ! Cînd l-a făcut Dumnezeu, n-a introdus în natura lui nici o răutate, ci după chipul virtuţilor Duhului l-a făcut (Gen. 1, 26—27). A pus în el legile virtuţilor : discernămîntul, cunoştinţa, prudenţa, credinţa, iubirea şi pe celelalte virtuţi, după chipul Duhului.

6. Încă şi acum Domnul i se descopere şi este aflat (de el) prin cunoaştere, prudenţă, iubire şi credinţă. (Pentru că Domnul) a pus în el raţiune şi cugete, voinţă, l-a dăruit cu multă sensibilitate şi l-a făcut foarte mobil, înaripat şi neobosit. I-a dat puterea de a veni şi a se duce într-o clipă şi de a-L servi cu gîndurile sale, acolo unde vrea Duhul. Într-un cuvînt, în aşa chip l-a făcut, încît să fie mireasa şi părtaşa Lui, ca să se amestece cu el şi să devină un singur Duh cu El, după cum s-a zis : *«Iar cel ce se alipeşte de Domnul este un Duh cu El»* (I Cor. 6, 17). Lui (se cuvine) slava, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A XLVII-A

Interpretarea alegorică a celor întîmplate pe vremea Legii (vechi).

1. Slava care a strălucit pe fața lui Moise era o prefigurare a slavei celei adevărate. Atunci, iudeii nu puteau privi la fața lui Moise (Exod 34, 35), acum însă, creștinii primesc în sufletele lor această slavă luminoasă, iar întunericul, neputînd suporta strălucirea luminii, fuge orbit. (Atunci), aceia erau arătați ca popor al lui Dumnezeu printr-o tăiere împrejur (exterioară) (Fac. 17, 10), acum însă, poporul lui Dumnezeu are semnul tăierii împrejur în inimă (Rom. 2, 29); o sabie cerească taie ceea ce este de prisos în suflet, adică urîciunea păcatului. La aceia era un botez care sfințea trupul; la noi este un botez al Duhului și al focului. Acest (botez) l-a vestit Ioan, (cînd a zis): *«El vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc»* (Matei 3, 11).

2. Atunci era un cort interior și altul exterior. *«În (cortul) cel dintîi intrau totdeauna preoții, săvîrșind slujbele dumnezeiești, în cel de al doilea, însă, numai arhiereul, o dată pe an și nu fără de sînge»* (Evr. 9, 6—7; Lev. 16, 2—29). Prin aceasta Duhul Sfînt arăta că drumul spre (sfînta) sfintelor nu era încă deschis (Evr. 9, 8). Acum, însă, cei vrednici intră în cortul cel nefăcut de mînă (Rom. 9, 11), în care Hristos a intrat înaintea noastră ca un Înaintemergător. În lege s-a scris ca preotul să ia doi porumbei, să jertfească unul, iar pe cel viu să-l stropească cu sîngele celui jertfit și (să fie lăsat) să zboare liber (Lev. 1, 14 ș.u.). Faptul acesta era o preînchipuire și o umbră a adevărului. Pentru că Hristos a fost jertfit și stropiți fiind noi cu sîngele Său, ne-a dat aripile Duhului Sfînt, pentru ca să putem zbura fără încetare spre (locurile superioare) ale Dumnezeirii.

3. Acelora li s-a dat Legea scrisă pe table de piatră; nouă ni s-au dat Legile cele duhovnicești, scrise pe (tablele) de carne ale inimii (II Cor. 3, 3). Pentru că zice (Domnul): *«Voi pune Legea Mea înlăuntrul lor și pe inimile lor o voi scrie»* (Ier. 31, 33). Toate acele lucruri (vechi) au fost trecătoare și destinate abrogării, dar acum toate (poruncile lui Dumnezeu) se împlinesc cu adevărat înlăuntrul omului; înlăuntru este (scris) Testamentul, (înlăuntru se dau luptele). Iar *«toate cîte s-au scris acelora, s-au scris ca preînchipuiri ale viitorului, și s-au scris spre povățuirea noastră»* (I Cor. 10, 11). Dumnezeu i-a spus mai înainte lui Avraam cele ce i se vor întîmpla, (zicînd): *«Urmașii tăi vor pribegi în pămînt străin, unde vor fi robiți și apăsați petru sute de ani»* (Gen. 15, 13). Această (profeție) trasa imaginea unei umbre. Într-adevăr, poporul (evreu) a fost robit de egipteni și dus în țară străină, unde a trudit la lucrarea lutului, făcînd cărămizi (Exod. 2, 23). Faraon a pus peste ei

supraveghetori, pentru ca să-i constrîngă la muncă forţată. Dar cînd fiii lui Israel au suspinat către Dumnezeu, de la munca lor (Exod 2, 23), atunci numaidecît i-a cercetat prin Moise. Şi după ce i-a lovit pe egipteni cu numeroase plăgi, i-a scos (pe evrei) din Egipt în luna florilor, cînd dulcea primăvară începe să se arate şi cînd iarna cea tristă dispare.

4. Şi a zis Dumnezeu lui Moise : Să ia fiecare cîte un miel fără meteahnă, să-l junghie şi să ungă uşorii şi pragurile uşilor, pentru ca să nu-i atingă pe ei, cel ce a nimicit pe primii-născuţi ai egiptenilor (Exod 12, 3—4). Îngerul trimis vedea de departe semnul sîngelui şi se retrăgea, dar intra în casele ce n-aveau acest semn şi ucidea pe întîii lor născuţi. (Exod 12, 29). De asemenea, (Dumnezeu) a poruncit să dispară aluatul din orice casă şi mîncînd mielul jertfit cu azime şi ierburi amare (Exod 12, 8—15), să aibă mijlocul încins, sandale în picioare şi baston în mîini (Exod 12, 11). Le-a mai poruncit să mănînce seara, în grabă, Paştile Domnului, şi de a nu rupe niciunul din oasele mielului (Exod 12, 6, 11, 46).

5. I-a scos cu aur şi argint, pentru că poruncise ca fiecare (dintre evrei) să împrumute de la vecinul său egiptean obiecte de aur şi de argint (Exod 12, 35). Deci, au ieşit din Egipt, pe cînd egiptenii îşi înmormîntau pe întîii lor născuţi. Unii se bucurau că sînt eliberaţi de trista robie, pe cînd alţii erau trişti şi îndureraţi de pierderea copiilor. Iată de ce a zis Moise : Este noaptea în care, aşa cum a promis Dumnezeu, ne-a eliberat pe noi. Toate acestea sînt taina sufletului, care (preînchipuiau cele rînduite pentru sufletul) cel răscumpărat prin venirea lui Hristos. Israel înseamnă : mintea care vede pe Dumnezeu. (Prin venirea lui Hristos, mintea) se eliberează din robia întunericului şi a duhurilor egiptene.

6. Pentru că, pe cînd s-a arătat neascultător, omul a murit de o moarte cumplită şi peste el a venit blestemul. (Spunea Dumnezeu lui Adam) : *«Spini şi pălmidă îţi va rodi pămîntul»* (Gen. 3, 14) şi : *«Cînd vei lucra pămîntul, acela nu-ţi va mai da roadele sale»* (Gen. 4, 12). (Şi, într-adevăr), spinii şi pălămida au odrăslit şi s-au înmulţit în pămîntul inimii lui, duşmanii l-au dezbrăcat, prin înşelăciune, de slava sa şi l-au îmbrăcat în ruşine. I-au luat lumina şi l-au îmbrăcat cu întunericul ; i-au scos sufletul, i-au răvăşit şi împrăştiat gîndurile, au coborît mintea lui din înălţime şi s-a făcut Israel (cel spiritual, sufletul), rob al lui Faraon cel adevărat. Şi au pus peste el ca supraveghetori pe duhurile cele viclene, care îl forţau să facă, fie că el voia ori nu, faptele cele rele, faptele lutului şi ale cărămizii. Îndepărtînd de la el cugetul cel ceresc, l-au împins spre lucruri materiale, pămînteşti, mocirloase şi rele,

către gînduri, reflexiuni și cugete zadarnice. Căzînd, deci, din înălțimea lui, omul a aflat o împărăție care îl ura, și stăpîni amarnici care-l constrîngeau să construiască cetăți ale păcatelor și viciilor.

7. Dacă sufletul suspină și strigă către Dumnezeu, El îi trimite pe Moise cel spiritual care-l eliberează din robia (duhurilor) egiptene. Însă, mai întîi se cuvine ca (sufletul) să geamă și să strige ; (după aceea) începe izbăvirea. Și el este izbăvit în vremea florilor celor noi, în vremea plîngerii (celei duhovnicești), cînd solul sufletului poate să odrăslească frumoasele și înfloritoarele ramuri ale dreptății, cînd dispar furtunile cele năpraznice ale sumbrei neștiințe și marea învirtoșare (a sufletului), adusă de faptele cele rușinoase și de păcate. Atunci Domnul poruncește să se îndepărteze din orice casă aluatul cel vechi, (adică) să îndepărteze pe cît posibil, gîndurile cele viclene și murdare și faptele (cele rele) ale omului celui vechi și stricat.

8. Mielul trebuia junghiat și sacrificat, iar cu sîngele lui se ungeau (ușorii) ușilor (Exod 12, 6—7). Hristos, de asemenea, Mielul cel adevărat, bun și imaculat, a fost junghiat și cu sîngele Lui au fost unși ușorii inimii, pentru ca sîngele lui Hristos, cel vărsat pe cruce, să fie sufletului spre viață și mîntuire ; și într-adevăr, sîngele Mielului cel neprihănit este pentru demonii egipteni întristare și moarte, dar pentru suflet este bucurie și veselie.

Mai departe Domnul poruncește ca după ce (iudeii) ung ușorii (porții casei), spre seară să mănînce mielul și azimile, cu ierburi amare, avînd mijlocul încins, încălțăminte în picioare și un toiag în mînă (Exod 12, 8—11). (Tot așa și) sufletul, dacă nu este mai dinainte pregătit cu fapte bune, pe cît îi este cu putință, nu-i este permis să mănînce din miel. Și dacă, (atunci), mielul era plăcut, iar azimele gustoase, ierburile erau amare și tari, (tot așa acum) sufletul gustă din miel și din azimele cele plăcute cu mult necaz și amărăciune, păcatul care se află în el aducîndu-i necazul acesta.

9. Spre seară, zicea (Domnul), «*să fie mîncat mielul*» (Exod 12, 6). Seara este un timp intermediar între lumină și întuneric ; sufletul, de asemenea, fiind aproape de izbăvirea sa, este într-o situație intermediară între lumină și întuneric, totuși, puterea divină îl asistă și împiedică întunericul să pătrundă în el și să-l devoreze.

Și după cum (atunci) Moise a zis : «Aceasta este noaptea promisiunii lui Dumnezeu», la fel și Hristos, (la vremea Sa), dîndu-I-se cartea în sinagoagă, — precum s-a scris (în Evanghelie) — a vestit anul plăcut Domnului și ziua izbăvirii (Luca 4, 19). Într-o parte (se vorbește despre) noaptea răzbunării, în altă parte despre ziua izbăvirii. Și pe bună dreptate, pentru că toate cele (precedente) erau imagine și umbră a adevă-

rului şi prefigurau în chip tainic adevărata mîntuire a sufletului, care (suflet) era înlănţuit de păcat, ţinut în chip tainic închis într-o groapă adîncă, blocat de porţi de aramă şi în imposibilitatea de a fi izbăvit fără mîntuirea lui Hristos.

10. (Hristos) scoate sufletul din Egipt şi din robia (puterilor celor viclene) după ce întîii născuţi ai acestora sînt ucişi la ieşire. Acum o parte a puterii adevăratului Faraon se năruie, iar egiptenii sînt cuprinşi de durere. Ei gem şi suspină din cauza mîntuirii prizonierului lor.

Dumnezeu poruncea (atunci iudeilor) să împrumute de la egipteni obiecte de aur şi argint şi luîndu-le să plece (Exod 12, 36). (Aceasta simbolizează faptul) că sufletul, părăsind întunericul, duce cu sine obiecte de aur şi argint, adică gîndurile cele bune, de 7 ori purificate prin foc (Ps. 11, 7), cu care slujeşte pe Dumnezeu şi în care se odihneşte Dumnezeu. Pentru că demonii, vecinii săi, răzleţiseră şi luaseră în stăpînire gîndurile lui. Fericit este sufletul care a fost eliberat de întuneric! Vai, însă, de sufletul care nu suspină şi nu strigă după Cel ce poate să-l izbăvească de acei supraveghetori groaznici şi cruzi.

11. După ce au săvîrşit Paştile, fiii lui Israel au plecat. Sufletul (de asemenea), după ce primeşte viaţa Duhului Sfînt, după ce gustă din Miel, este uns cu sîngele Său şi mănîncă pîinea cea adevărată, pe Cuvîntul cel viu.

Înaintea acelora mergea, păzindu-i, un stîlp de foc şi un nor (Exod 13, 21); pe aceştia, Duhul Sfînt îi apără şi susţine, răcorind şi conducînd, în chip sensibil, sufletul. Cînd Faraon şi egiptenii au observat că poporul fugise şi că erau lipsiţi de slujba lor — după uciderea întîilor născuţi — au pornit să-i urmărească. (Faraon) a poruncit să se pregătească în grabă carele lui de luptă şi a pornit după ei, împreună cu tot poporul, ca să-i nimicească (Exod 14, 5—6). Şi pe cînd era gata să-i prindă, un nor s-a aşezat între ei, încît pe unii îi acoperea cu întuneric şi-i împiedica, iar pe alţii îi lumina şi-i păzea. (Nu vreau, însă), ca depănînd toată istoria să lungesc cuvîntul. Tu, însă, vezi în toate acestea cîte o imagine a celor spirituale.

12. Atunci cînd sufletul evită (cugetele cele rele), egiptene, şi aleargă (către Dumnezeu), puterea divină vine în ajutorul lui şi îl conduce spre adevăr. Cînd faraonul cel spiritual, împăratul întunericului păcatului, observă că sufletul îi scapă şi fuge din împărăţia sa şi ia cu el cugetele care fuseseră în stăpînirea sa — pe care acesta (le consideră) bunurile sale — îşi închipuie şi speră, nesăbuitul, că iarăşi va veni la el. Dar dacă află că sufletul, cu orice preţ fuge de stăpînirea lui, şi că o parte din putere i-a fost luată prin uciderea întîilor născuţi

și prin zborul gîndurilor, îl urmărește cu mai multă îndrăzneală, pentru că se teme ca nu cumva sufletul, scăpîndu-i cu desăvîrșire, nu se va mai afla nimeni care să facă voia și lucrarea sa. Îl copleșește, deci, cu necazuri, cu ispite și cu războі nevăzute. Aici (sufletul) este încărcat, dar tot aici se arată și iubirea față de Cel ce l-a scos din Egipt. Încercarea lui este, într-adevăr, în multe feluri.

13. (Sufletul) vede puterea vrăjmașului, care se dezlănțuie asupra sa și care vrea să-l ucidă, dar nu poate. Pentru că Domnul se află între el și duhurile egiptene. Se vede înconjurat de o mare de amărăciuni, de necazuri și de deznădejde, dar nu poate nici să dea înapoi, pentru că vede pe dușmani gata (să-l atace), nici să meargă înainte, pentru că (moartea îl pîndește) ; necazurile diferite și cumplite, care îl impresoară, îl fac să se gîndească la moarte. Deci, pentru aceasta sufletul cade în deznădejde, pentru că poartă în el osînda morții (II Cor. 1, 9) și pentru că îl înconjoară o mulțime de rele. Dar cînd vede Dumnezeu că sufletul este cuprins de groaza morții și că dușmanul este gata să-l înghită, atunci îi dă un mic ajutor, îndurîndu-se de el ; îl încearcă, totuși, ca să vadă dacă credința sa este puternică și dacă are iubire față de El. Pentru că Dumnezeu a rînduit ca drumul care duce la viață (Matei 7, 14) să fie (presărat) cu necazuri, strîmtorări, încercări și ispite amare, pentru ca, de aici, sufletul să ajungă (la slava fiilor) lui Dumnezeu. Deci, cînd sufletul suportă un necaz care-l copleșește și are moartea înaintea ochilor, atunci, *«cu mînă tare și cu braț înalt»* (Exod 14, 34), prin iluminarea Duhului Sfînt, (Dumnezeu) zdrobește puterea întunericului, iar sufletul trece prin locurile cele înfricoșătoare, străbătînd marea întunericului și a focului mistuitor.

14. Acestea sînt tainele sufletului, ce se împlinesc cu adevărat în omul care se ostenește să ajungă la Viața promisă și care, eliberat de moarte, primește de la Dumnezeu arvuna și se face părtaș al Duhului Sfînt. Apoi, sufletul, izbăvit de dușmani, traversînd marea cea amară cu puterea lui Dumnezeu și văzînd că pier înaintea ochilor săi dușmanii, cărora mai înainte le era sclav (Exod 14, 30—31), se bucură cu o bucurie de negrăit. Slăvit și mîngîiat de Dumnezeu, el se odihnește în Domnul.

Atunci, Duhul, pe care L-a primit, cîntă lui Dumnezeu o cîntare nouă, din tobă, adică din trup și din chitară, adică din corzile spirituale ale sufletului și din gîndurile cele mai elevate cu arcușul harului divin și înalță laudă lui Hristos, dătătorului de viață. Că, după cum suflul care străbate un fluier produce un sunet, (tot așa și) Duhul Sfînt cîntă prin sfinți și prin oamenii cei duhovnicești și se roagă lui Dumnezeu în curăția inimii. Slavă celui ce a izbăvit sufletul din robia lui Faraon

şi a făcut din el tronul său, locuinţa sa, templul său şi mireasa sa curată, şi care l-a introdus în Împărăţia vieţii veşnice, pe cînd era încă în acest veac.

15. În vremea Legii (vechi) erau aduse ca jertfă animalele cele necuvîntătoare, dar dacă nu erau junghiate nu erau primite ca ofrande; (tot aşa) şi acum, dacă nu este junghiat păcatul, ofranda nu este adevărată şi primită de Dumnezeu.

Poporul a venit la Mara, unde era un izvor din care izvora apă amară, ce nu putea fi băută (Exod 15, 23—25). Atunci Dumnezeu a poruncit lui Moise care obosise, să arunce un lemn în apa amară. Cînd lemnul a fost aruncat în apă, apa a devenit dulce, şi-a pierdut amărăciunea şi s-a făcut bună de băut pentru poporul lui Dumnezeu. Tot aşa şi sufletul, care a băut din veninul şarpelui, a devenit amar, s-a asemănat firii lui amare şi a devenit păcătos. De aceea, Dumnezeu aruncă lemnul vieţii în izvorul amar al inimii şi aceasta se îndulceşte, îşi pierde amărăciunea şi se uneşte cu Duhul lui Hristos. În felul acesta (firea umană) se face bună, se pune în slujba Domnului şi devine un duh purtător de trup. Slavă celui ce schimbă amărăciunea noastră în dulceaţa şi bunătatea Duhului. Vai, însă, de cel în care nu s-a aruncat lemnul vieţii, pentru că nu poate ajunge la nici o schimbare în bine.

16. Toiagul lui Moise avea două aspecte (Exod 7, 9). Duşmanilor se prezenta ca un şarpe, care muşcă şi ucide, pe cînd israeliţilor, ca un toiag (asemenea acelora) pe care se sprijineau. Tot aşa şi lemnul cel adevărat al crucii, care este Hristos, este moarte pentru duşmani, pentru duhurile răutăţii, dar pentru sufletele noastre este un baston, un sprijin puternic şi viaţa, în care ele îşi află odihna.

Într-un cuvînt, preînchipuiri şi umbre au fost (cele de demult), ale lucrurilor celor adevărate (ale Noului Legămînt). Astfel, cultul cel vechi era umbră şi închipuire a cultului actual. Circumciziunea, cortul, chivotul, ulciorul, mana, preoţia, tămîierea, spălările şi, într-un cuvînt, toate cîte s-au făcut în Israel, în Legea lui Moise şi în timpul profeţilor, pentru acest suflet s-au făcut, care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, dar a căzut sub jugul robiei şi în stăpînirea întunericului celui amar.

17. Pentru că, cu acesta Dumnezeu a voit să intre în comuniune, pe acesta l-a ales Sieşi ca mireasă a împăratului, pe acesta l-a curăţit de întinăciunile sale, l-a spălat de negreala şi ruşinea lui, făcîndu-l să strălucească, l-a readus din moarte la viaţă, l-a vindecat de ranele sale şi îndepărtînd duşmănia, l-a dăruit cu pace (Iezechiel 16, 4—14; Efes. 2, 14—16). Deşi creatură, el a fost unit ca mireasă cu Fiul Regelui, iar Dumnezeu, prin propria-I putere, l-a luat cu El, transfor-

mîndu-l puțin cîte puțin, pînă ce l-a făcut să crească (pînă) la măsura sa. Pentru că, El îl întinde și îl dilată la nesfîrșit, îl face să crească fără măsură, pînă ce devine o mireasă fără pată și demnă de El. Mai întîi îl naște în el, apoi îl face să crească, pînă ce ajunge la măsura desăvîrșită a dragostei Lui. El fiind un Mire perfect, îl ia ca pe o mireasă desăvîrșită în comuniunea cea sfîntă, tainică și nepătată a nunții și așa împărățește cu El în veci, la nesfîrșit. Amin.

OMILIA A XLVIII-A

Despre credința în Dumnezeu cea adevărată.

1. Domnul, voind să-și conducă ucenicii spre o credință perfectă, a zis în Evanghelie : *«Cel ce este credincios în foarte puțin și în mult este credincios ; și cel ce este nedrept în foarte puțin și în mult este nedrept»* (Luca 16, 10). Dar în ce constă (acel) puțin și în ce constă (acel) mult ? (Acel) puțin se referă la promisiunile referitoare la acest veac, la (bunurile) pe care Domnul a promis să le dea celor ce cred în El, ca de exemplu : hrana, îmbrăcămintea, sănătatea, odihna trupului și celelalte. El a poruncit să nu ne îngrijim deloc de toate acestea, ci să sperăm cu încredere că El, Domnul, va purta grijă de cei care aleargă către El. (Acel) mult se referă la duhurile veșnice și nestricăcioase, pe care El a făgăduit să le dea celor ce cred în El, celor care se îngrijesc neîncetat de ele și le cer Lui. Într-adevăr, El a poruncit : *«Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă»* (Matei 6, 33). Astfel, fiecare este încercat — dacă crede (sau nu în cuvîntul lui) Dumnezeu — prin aceste lucruri puține și trecătoare ; El a promis că le va da (și pe acestea), însă, se cade ca noi să nu purtăm grijă de ele, ci să ne gîndim doar la lucrurile cele veșnice.

2. Este vădit lucru că cineva are credință în lucrurile cele nestricăcioase și caută cu adevărat bunurile veșnice, cînd are o credință sănătoasă despre lucrurile cele văzute. Se cuvine, deci, ca fiecare dintre cei ce ascultă de Cuvîntul adevărului, să se examineze pe sine și să judece — sau să se lase cercetat și judecat de oamenii duhovnicești — (ca să știe) în ce fel crede și în ce fel împlinește Cuvîntul lui Dumnezeu ; (să vadă) dacă (crede) conform Cuvîntului Său, sau dacă nu cumva are o părută credință și îndreptare, dacă nu cumva doar socoate că crede. Fiecare să se cerceteze dacă este credincios în cele puține, adică față de cele trecătoare. Cum (să se examineze) ? Ascultă ! Nu spui tu că crezi, că te vei învrednici (să moștenești) împărăția cerurilor, că te vei naște de sus și vei deveni fiu al lui Dumnezeu, că vei fi împreună un

ostenitor al lui Hristos, că vei împărăți cu El în veci, că te vei desfăta (în vederea) luminii celei de negrăit, în veci nenumărați și nesfîrșiți, ca și Dumnezeu? De bună seamă, vei zice: da; doar pentru aceasta am părăsit lumea și m-am afierosit Domnului.

3. Examinează-te, (zic și vezi), de nu cumva te încătușează încă grijile pămîntești, ca de exemplu marea preocupare pentru hrana și îmbrăcămintea trupului și celelalte îndeletniciri; — ca și cînd tu ar trebui să te îngrijești de ele și să ți le procuri singur — atunci cînd El ți-a poruncit să nu te preocupe grija de acestea. Pentru că, dacă tu crezi că vei primi bunurile cele netrecătoare, care rămîn în veac, cu cît mai mult trebuie să crezi că Domnul îți va dărui bunurile cele pămîntești și trecătoare, pe care le dă și oamenilor nelegiuiți, animalelor sălbatice și păsărilor? De altfel a și poruncit să nu ne preocupăm de acestea, zicînd: *«Nu vă îngrijiți ce veți mînca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca, pentru că pe toate acestea le caută neamurile»* (Matei 6, 31—32). Dacă tu încă te îngrijești de aceste lucruri, și nu te încrezi în întregime în Cuvîntul Său, (să știi că) încă nu crezi că vei dobîndi bunurile cele veșnice, care sînt împărăția cerurilor, (să știi) că ți se pare să crezi (în Cuvîntul lui Dumnezeu), atunci cînd nu crezi că vei primi (lucrurile) mici și trecătoare.

El a mai zis: *«Oare nu este sufletul mai valoros decît hrana și trupul decît haina?»* (Matei 6, 25). (Te întreb): Crezi tu, oare, că sufletul tău a fost vindecat de Hristos de rănile cele veșnice și de nevindecat, de rănile patimilor necinstei? De altfel, pentru aceasta a și venit Domnul, singurul doctor adevărat, pentru ca să vindece sufletele celor credincioși de patimile cele incurabile și să le curățească de murdăria leprei răutății.

4. Îmi vei răspunde: «De bună seamă că cred. Aceasta mă ține și întru aceasta îmi pun nădejdea». Cunoaște-te, deci, și examinează-te: nu cumva suferințele tale trupești te duc la doctorii cei pămîntești, ca și cînd Hristos — în Care ai crezut — n-ar putea să te vindece? Vezi cum te amăgești singur, socotind că crezi, dar nu crezi precum trebuie, cu adevărat. Pentru că, de ai crede că ranele cele veșnice și nevindecabile ale sufletului nemuritor și bolile sale cauzate de viciu sînt vindecate de Hristos, tu ai crede că El poate să vindece și relele și bolile trecătoare ale trupului, și numai către El ai alerga, trecînd cu vederea leacurile și îngrijirea doctorilor. Dat fiindcă acela care a făcut sufletul a făcut și trupul, Cel ce vindecă (sufletul) cel nemuritor, acela poate să vindece și trupul, bolile și suferințele cele vremelnice.

5. De bună seamă că îmi vei spune acestea: «Dumnezeu ne-a dat, pentru a ne îngriji trupul, ierburile pămîntului și doctoriile; a prevăzut

îngrijirile doctorilor de bolile trupului, și a dispus ca acest (trup), care este făcut din pămînt, să poată fi vindecat cu diferite produse ale pămîntului». Și eu sînt de acord că așa stau lucrurile. Însă, ia aminte și cunoaște în ce fel și cui au fost date aceste (mijloace) și pentru cine le-a rînduit Dumnezeu în marea și nesfîrșita lui dragoste de oameni. (Au fost date) atunci cînd omul a călcat porunca pe care o primise, cînd a devenit obiect al mîniei, cînd a fost aruncat, din desfătarea paradisului în această lume, ca într-o captivitate și necinste, sau ca într-o muncă silnică, cînd a căzut sub stăpînirea întunericului și a rătăcit din cauza patimilor, atunci cînd a fost supus patimilor și bolilor cărnii el, cel care mai înainte era nepătimitor și scutit de boli. Or, este clar că toți cei născuți din el sînt supuși acelorași patimi.

6. Deci, Dumnezeu a rînduit (toate) acestea «pentru cei slabi și necredincioși, pentru că, Bun fiind, n-a voit să nimicească în întregime neamul cel păcătos al oamenilor. El a dat oamenilor din această lume și celor din afară leacuri pentru îngrijirea, vindecarea și reconfortarea trupului și a permis celor ce nu pot să se încreadă întru totul în Dumnezeu, să se folosească de ele. Tu, însă, cel ce duci viață solitară, cel care te-ai apropiat de Hristos, care vrei să fii fiu al lui Dumnezeu și să te naști de sus, de la Duhul, cel care ai primit promisiuni mai mari și mai înalte decît omul cel dintîi — ce nu era supus patimilor — acea bunăvoință (manifestată) în venirea Domnului, tu care deveniseși un străin în această lume, tu trebuie să dobîndești o credință, un mod de a gîndi și de a trăi, noi și străine de toți oamenii lumii acesteia.

Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în veci. Amin.

OMILIA A XLIX-A

Nu este de ajuns să renunțe cineva la plăcerile acestei lumi, ci trebuie să dobîndească fericirea din lumea cealaltă.

1. Dacă cineva, renunțînd la ai săi, la lumea aceasta, la plăcerile acestei lumi, la averi, la tată și la mamă pentru Domnul ; dacă se răstignește, devine străin și sărac, dar nu află în sine, în locul repaosului din această lume, repaosul divin ; dacă în locul desfătării celei trecătoare nu simte în sufletul său desfătările Duhului Sfînt și dacă, în locul veșmintelor celor stricăcioase, nu îmbracă în omul său cel lăuntric veșmintele luminii divinității ; dacă în locul comuniunii trupești nu cunoaște în suflet, în mod sigur, o comuniune cu (elementul) ceresc ; dacă, în locul bucuriei aparente din această lume nu are în el bucuria Duhului și mîngîierea harului divin, nu simte îndestulare, privind slava Domnului, după cum s-a scris (Ps. 16, 15) ; dacă, într-un cuvînt, în

locul acestei bucurii temporale, nu obține încă de acum în sufletul său, bucuria cea dorită și netrecătoare ; atunci acesta s-a făcut ca o sare stricată (Matei 5, 13), mai nenorocit decît toți oamenii ; a fost lipsit de (bunurile) cele de aici, iar de cele divine nu s-a înfruptat ; n-a cunoscut tainele divine în omul cel lăuntric, prin lucrarea Duhului.

2. Că pentru aceasta devine cineva străin față de această lume, pentru ca sufletul său să treacă cu gîndul, în altă lume și în alt veac, așa cum spune și Apostolul : «*Cetatea noastră este în ceruri*» (Filip. 3, 20). Și iarăși : «*Pentru că, deși umblăm în trup, nu ne luptăm trupește*» (II Cor. 10, 3). Se cuvine, deci, ca acela care s-a lepădat de lumea aceasta, să creadă puternic că trebuie, încă de acum, să trecem cu mintea, prin Duhul, în alt veac ; acolo să trăim, acolo să găsim desfătarea noastră, acolo să ne bucurăm de bunurile duhovnicești, iar omul (nostru) cel lăuntric să se nască din Duhul, precum Domnul a zis : «*Cel ce crede în Mine, a trecut din moarte la viață*» (Ioan 5, 24). Pentru că există o altă moarte, deosebită de cea văzută, și o altă viață, deosebită de cea văzută. Zice Scriptura (în acest sens) : «*Cea care trăiește în desfătări, deși vie, este moartă*» (I Tim. 5, 6). Și : «*Lăsați morții să-și îngroape pe morții lor*» (Luca 9, 60). Pentru că «*nu morții te vor lăuda pe Tine, Doamne, ... ci noi, cei vii Te vom lăuda*» (Ps. 113, 25—26).

3. Că după cum soarele, răsărind, se arată peste tot pămîntul, iar cînd apune, își adună razele și merge în locuința sa ; tot așa și sufletul, care nu s-a născut de sus, de la Duhul (Ioan 3, 3—7), este, prin gîndurile și cugetul său, în întregime pe pămînt, întins pînă la marginile lui. Dar cînd se învrednicește să se nască din Duhul și să intre în comuniune cu El, își adună toate gîndurile și avîndu-le cu el, intră la Domnul, în sălașul Său din ceruri, cel nefăcut de mînă (II Cor. 5, 1) și toate cugetele lui devin cerești, curate și sfinte, pătrunzînd în atmosfera divină. Pentru că sufletul fiind eliberat din temnița întunecoasă a stăpînitorului celui rău, a duhului lumii, găsește (în el), cugete curate și divine, pentru că a plăcut lui Dumnezeu să facă pe om părtaș la firea divină (II Petru 1, 4).

4. Deci, dacă tu te lepezi de toate lucrurile din această viață și dacă stărui în rugăciune, nu crezi mai degrabă că această trudă este plină de repaos și că (această) puțină încercare și osteneală este plină de cea mai mare bucurie și odihnă ? Și dacă trupul și sufletul tău ar fi consumat, în orice moment din întreaga (ta) viață, pentru niște bunuri atît de mari, ce ar însemna aceasta ? O, îndurare de negrăit a lui Dumnezeu, El însuși se dăruiește celor ce cred că după puțin timp ei vor moșteni pe Dumnezeu, (celor ce cred) că Dumnezeu va locui în trupul lor omenesc și că Domnul are în om locașul Său cel bun.

Că după cum Dumnezeu a creat cerul și pămîntul pentru ca omul să-l locuiască, tot așa el a creat trupul și sufletul omului ca să fie locuința Sa, ca să locuiască și să se odihnească în trup, ca în propria-I casă, avînd ca mireasă frumoasă și preaiubită sufletul, cel făcut după chipul Său. Pentru că, zice apostolul : *«V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită»* (II Cor. 11, 2). Și iarăși : *«Iar noi casa Lui sîntem»* (Evr. 3, 6).

Și, după cum un bărbat adună cu mult zel în casa lui toate bunurile, la fel și Domnul, în trupul și sufletul nostru, (care sînt) casa Lui, depune și înmagazinează bogăția cea cerească a Duhului. Nici înțelepții, cu (toată) înțelepciunea lor, nici cei cuminți, cu toată cumințenia lor, n-au putut să înțeleagă subtilitatea sufletului, nici să spună ce este el ; aceasta au putut s-o știe numai aceia care au fost îmbrăcați cu Duhul Sfînt, cei cărora li s-a dat cunoașterea exactă a sufletului. Cum ? reflectează, judecă, înțelege și (mai mult decît atît), ascultă : Unul, (Duhul), este Dumnezeu, altul (sufletul), nu este Dumnezeu ; unul este Domn, altul este slugă ; unul este Creator, altul este creatură ; unul este meșterul, altul este lucrul (mîinilor Lui). Nu este nimic comun între natura unuia și (natura) celuilalt. Dar, în iubirea Sa cea nemărginită și de negrăit și în îndurarea Sa, a binevoit să locuiască în această creatură rațională, de preț, și cu totul aparte, după cum zice Scriptura : *«Ca să fim începătură făpturilor Lui»* (Iacob 1, 18), (și să umblăm) în înțelepciunea și comuniunea Sa și să fim mireasa Lui cea curată.

5. Prin urmare, atît de mari bunuri fiindu-ne puse înainte, astfel de promisiuni fiindu-ne făcute, și atîta bunăvoință fiindu-ne arătată de Domnul, să nu ne lenevim, copii, și să nu pregetăm să împlinim întru totul poruncile Domnului și să ajungem la viața cea veșnică. Să rugăm, deci, pe Domnul, să ne izbăvească, cu puterea Sa divină de temnița întunericului patimilor necinstitoare, să redea strălucirea creaturii și a chipului Său, să redea sănătatea și curăția sufletului, ca în felul acesta să ne învrednicim a fi în comuniune cu Duhul, slăvind pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, în veci. Amin.

OMILIA A L-A

Dumnezeu este (Acela) care face minuni prin sfinții Săi.

1. Cine a închis porțile cerurilor ? Ilie a poruncit ploii sau Dumnezeu, Care era în el ? (III Regi 17, 1). Eu cred că Acela care are putere asupra cerului, trona în mintea lui (Ilie) și, prin limba acestuia, Cuvîntul lui Dumnezeu a împiedicat ploaia să cadă pe pămînt. Iar cînd, iarăși a vorbit (Ilie), porțile cerului s-au deschis și a căzut ploaie (III Regi 18, 44—45). Tot așa și Moise, a aruncat bastonul și acesta s-a

făcut șarpe, dar poruncindu-i, iarăși s-a făcut baston (Exod 4, 3—4). A luat, apoi, cenușă din cuptor, a împrăștiat-o și s-au iscat bube (Ieș. 9, 10), și iarăși poruncind, au apărut tăunii și broaște (Ieșire 8, 1—2, 12—13). (După aceea a poruncit) mării și s-a despicat în două (Ieș. 14, 16—22), (a poruncit) rîului și s-a prefăcut în sînge (Ieș. 7, 20). Poate, oare, firea omenească să facă aceasta? Este vădit lucru că o putere dumnezeiască locuia în mintea lui și că făcea semnele acestea prin Moise.

2. Cum a putut David, fără arme, să se înfrunte cu uriașul? (A putut, pentru că), atunci cînd a aruncat piatra împotriva filisteanului, mîna lui Dumnezeu a condus piatra, prin mîna lui David și însăși puterea divină l-a ucis (pe acela), aducînd victoria (I Regi 17, 49). Astfel, David fiind plăpînd, nu putea (să facă aceasta). Venind la Ierihon, Iisus al lui Navi, l-a împresurat, dar 7 zile nu i-a putut face nimic cu puterea sa. Dar cînd a poruncit Dumnezeu, zidurile au căzut de la sine (Iosua 6, 1—10). Și cînd a intrat în pămîntul făgăduinței, i-a zis Domnul: «*Du-te la război!*» *Însă Iosua a răspuns: Viu este Domnul! Nu voi merge fără Tine*». Dar cine a poruncit soarelui să stea pe loc alte două ore, ca el să biruiască în război? (Iosua 10, 8—13). A făcut acestea numai firea sa, sau Puterea care era în el? (Tot așa) și Moise, cînd a angajat luptă cu Amalec, cînd își întindea mîinile spre cer către Dumnezeu, biruia pe Amalec, dar cînd își lăsa mîinile în jos, biruia Amalec (Ieș. 17, 11).

3. Tu, însă, auzind despre toate acestea, să nu lași mintea să rătăcească departe de tine, ci socotindu-le umbră și prefigurare a lucrurilor celor adevărate, să le referi la tine însuți. Pentru că atunci cînd îți întinzi mîinile minții și ale cugetului spre cer și cînd vrei să te unești cu Domnul, satan devine inferior față de gîndurile tale. Și, după cum zidurile Ierihonului au căzut (zdrobite) de puterea lui Dumnezeu, tot așa și acum, zidurile răutății, care se opun minții tale, cetățile lui satan și dușmanii tăi vor fi nimiciți de puterea lui Dumnezeu.

Prin urmare, în vremea Legii (celei vechi) puterea divină asista neîncetat pe cei drepți, făcea fapte minunate, iar harul divin locuia în ei. Harul divin (a fost acela care) a lucrat și prin profeți, care a dat sufletelor lor (puterea) de a prezice (cele viitoare), atunci cînd era necesar să se comunice lumii lucruri importante. Aceștia nu vorbeau totdeauna, ci numai cînd voia aceasta Duhul care era în ei; cu toate acestea, puterea era totdeauna în ei.

4. Deci, dacă Duhul Sfînt întru atîta S-a revărsat în vremea umbrei (Vechiului Testament), cu cît mai mult S-a vărsat în Noul Testament, în vremea venirii lui Hristos, a răstignirii și atunci cînd a avut loc revărsarea și beția Duhului? S-a zis (prin Ioil): «*Turna-voi din*

Duhul Meu peste tot trupul» (Ioil 2, 28). La aceasta s-a referit Domnul cînd a zis : «*Iar Eu voi fi cu voi pînă la sfîrşitul veacurilor*» (Matei 28, 20). «*Cel ce cere, va primi*» (Matei 7, 8). «*Dacă voi, răi fiind, ştiţi să daţi daruri bune fiilor voştri, cu cît mai mult Tatăl vostru cel ceresc va da Duhul Sfînt celor ce-L cer cu credinţă?*» (Matei 7, 11). Deci, toate acestea le obţine cineva, arătînd trudă, răbdare şi iubire faţă de El, execitîndu-şi simţurile sufletului, aşa cum s-a spus (Evr. 5, 14), prin bine şi rău, adică (pe de o parte) prin vicleniile, uneltirile, ispitele şi cursele celui rău, iar (pe de altă parte), prin diferitele daruri ale puterii şi lucrării Duhului Sfînt. Cel ce cunoaşte cursele răutăţii, care întinează omul lăuntric prin patimi, dar nu simte cu inima plină de bucurie ajutorul Duhului Sfînt, al adevărului, care-i întăreşte slăbiciunea, şi-i reînnoieşte sufletul, acela umblă la întîmplare, şi nu cunoaşte iconomia variată a harului şi a păcii lui Dumnezeu. După cum, pe de altă parte, cel ce este ajutat de Domnul şi este copleşit de bucurie duhovnicească şi de daruri cereşti dacă socoteşte că nu mai poate fi expus atacurilor păcatului, se înşeală pentru că nu discerne subtilitatea răului, şi nu înţelege că în mod progresiv se trece de la copilărie la perfecţiunea lui în Hristos. Datorită ajutorului Duhului celui sfînt şi dumnezeiesc, credinţa sporeşte şi, în acelaşi timp, orice întăritură a cugetelor celor viclene este nimicită (II Cor. 10, 4).

Prin urmare, fiecare dintre noi trebuie să se cerceteze pe sine, (să vadă) dacă află în vasul acesta de lut, comoara (II Cor. 4, 7), dacă s-a îmbrăcat cu purpura Duhului, dacă a văzut pe Împăratul, dacă s-a odihnit în preajma Lui sau dacă sălăşluieşte încă în cămările cele din afară. Sufletul are multe mădulare şi un mare adînc, aşa că intrînd păcatul a luat în stăpînirea sa toate mădularele şi toate cămările inimii. Atunci cînd omul îl caută, harul vine spre el şi ia în stăpînire, să zicem, două mădulare. Omul fără experienţă, fiind mîngîiat de har, crede că, venind harul, a luat în stăpînire toate mădularele sufletului şi că păcatul a fost dezrădăcinat. Şi cum, cea mai mare parte (din el) se află sub stăpînirea păcatului şi numai o parte (se află) sub stăpînirea harului, un astfel de om se înşală şi (nici măcar) nu ştie.

Aş avea încă multe să vă scriu despre aceste (lucruri), vouă, celor ce arătaţi sinceritate şi dispoziţie (sufletească). (Socotesc, însă), că prin aceste puţine (cuvinte), v-am deschis calea ca unor bărbaţi înţelepţi, să vă apucaţi de lucru, să cercetaţi puterea cuvintelor, să deveniţi mai înţelepţi întru Domnul, să creşteţi — cu ajutorul harului şi prin puterea adevărului — simplitatea inimii voastre, ca să dobîndiţi mîntuirea, şi izbăvindu-vă de toată viclenia şi înşelăciunea celui potrivnic să vă învredniciţi a fi găsiţi fără prihană în ziua judecăţii Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

ALTE ŞAPTE OMILII

CUVÎNT DESPRE PAZA INIMII

Cum poate să spună cineva că, întrucît posteşte, îşi împarte averile (săracilor) şi pribegeşte din loc în loc, este sfînt ? Oare poate fi sfînt acela care nu-şi curăţeşte omul lăuntric ? (Se ştie doar) că şi curăţirea (cea adevărată) nu înseamnă abţinerea de la (săvîrşirea) celor rele, ci curăţirea desăvîrşită a conştiinţei. Apropie-te, deci, omule, cu tăria judecăţilor tale, de mintea ta cea prinsă şi robită de păcat şi cercetează latura cea mai de jos a minţii şi latura cea mai adîncă a judecăţilor tale, (intră) în aşa-zisele comori ale sufletului tău, la şarpele care se tîrăşte şi se cuibăreşte (acolo), la cel ce te-a ucis, lovind mortal mădularele sufletului tău. Abis necuprins este inima ta. Numai dacă (pe acel şarpe) îl ucizi, numai atunci poţi să te lauzi înaintea lui Dumnezeu cu curăţia ta, iar dacă nu, atunci să te smereşti şi ca un sărman şi păcătos să te rogi lui Dumnezeu pentru cele ascunse ale tale.

2. Moartea cea adevărată, înlăuntru se ascunde, în inimă, iar omul moare (cu adevărat) înlăuntrul lui. Deci, dacă cineva întru cele ascunse ale sale s-a mutat din moarte la viaţă, acela trăieşte în veac şi nu moare, iar dacă trupurile unor oameni ca aceştia se descompun pentru un timp oarecare, ele nu sînt mai puţin sfinte şi se vor scula întru slavă. De aceea adormirea sfinţilor o numim şi somn.

3. Toată lupta vrăjmaşului un lucru ţinteşte : să poată smulge din mintea noastră gîndul şi iubirea faţă de Dumnezeu ; folosindu-se de momeli trecătoare, să ne abată de la cele ce sînt bune la cele ce numai par (a fi bune), dar în realitate nu sînt. Orice lucru bun pe care îl face omul, cel viclean vrea să-l murdărească şi să-l întineze ; (acesta) se străduieşte să amestece în (împlinirea) poruncii (gîndul) slavei deşarte şi al interesului (mărunt). Pentru ca lucrul cel bun să nu se săvîrşească numai pentru Dumnezeu şi numai pentru intenţia (noastră) bună.

4. Deci, ce ? Noi care nu am pătruns în nici un chip în inimă, cum vom începe ? Afară fiind, să batem prin post şi rugăciune (la porţile ei), precum Domnul a poruncit, zicînd : «*Bateţi şi se va deschide vouă*» (Matei 7, 7). Deci, dacă vom stărui în cuvîntul Domnului, în sărăcie, în cuget smerit şi în toate poruncile, bătînd ziua şi noaptea, la poarta cea duhovnicească a Domnului, vom putea să obţinem ceea ce căutăm.

Căci prin această ușă poate să obțină izbăvirea oricine vrea să fugă de întuneric. Prin ea află libertatea sufletului, se bucură de cugetele lui și dobîndește pe Hristos, Împăratul ceresc.

5. Cînd mintea uită de întristarea cea spirituală, atunci uită și de împlinirea poruncilor (dumnezeiești). Și pe cînd (omului) i se pare că aleargă (spre țintă), dar el se abate de la calea cea dreaptă, și umblă pe căi greșite, este cuprins de fiare. Dacă nu am întrerupe osteneala rugăciunii și a nădejdii, nu am păcătui, pentru că zice Scriptura, celor cu sufletul apăsat : *«Credincios este Dumnezeu și nu vă va lăsa să fiți ispitiți, mai mult decît puteți (suporta)»* (I Cor. 10, 13). Cît despre cei răi zice : *«Peste cei neascultători vor veni necazuri»* (Deut. 31, 29).

6. Și după cum ochii cei din afară, (ochii cei trupești) văd de departe spinii și prăpăstiile, tot așa și mintea — ochiul sufletului fiind — prevede cursele puterii celei potrivnice și pune în siguranță.

7. Este nevoie de multă luptă, de trudă ascunsă și nevăzută, pentru a face cercetarea cugetelor și pentru a exersa simțurile cele slăbite ale sufletului nostru, în vederea deosebirii binelui de rău (Evr. 5, 14). Trebuie totdeauna prin rîvna minții către Dumnezeu să reînsuflețim mădularele cele slăbănogite ale sufletului iar mintea noastră să invoce pe Domnul, să revină un singur Duh, precum spune Pavel (I Cor. 6, 19). Această luptă ascunsă, (această) cercetare a Domnului, și (această) osteneală trebuie să avem noi ziua și noaptea spre împlinirea a toată porunca, fie că ne rugăm, fie că mîncăm, fie că slujim, fie că bem sau altceva facem, pentru ca orice lucru bun să se facă spre slava lui Dumnezeu.

Gîndul neîncetat la Dumnezeu, teama și dragostea noastră față de El duce la împlinirea tuturor poruncilor și ne face să rămînem departe de cel ce pîngărește poruncile lui Dumnezeu.

8. Se spune că patriarhul Avraam a oferit din pîrga (bunurilor sale) preotului lui Dumnezeu, Melchisedec, și astfel a primit de la el binecuvîntare. Dar ce vrea să spună Duhul prin acestea ? El înfățișează prin oase și prin elementele superioare ale firii noastre, mintea, conștiința, dispoziția sufletească, cugetul, puterea de a iubi a sufletului, (într-un cuvînt) pîrga întregului nostru om, pe care totdeauna se cuvine să le aducem lui Dumnezeu ca pe o jertfă sfințită a inimii. (Pentru că El vrea) ca gîndurile noastre cele mai bune și meditarea la El să ne preocupe continuu. În felul acesta putem să dobîndim din ce în ce mai multă creștere și progres. Împlinind cu inimă curată poruncile, sîntem ajutați de Domnul, în Care credem, și de harul divin, iar povara lor ni se pare ușoară.

Referitor la exercițiul cel văzut, care este cel mai mare și primul dintre lucrurile cele bune, aflați, iubiților, că toate virtuțile se leagă unele de altele întocmai ca un lanț duhovnicesc. Așa de exemplu, rugăciunea se leagă de iubire, iubirea de bucurie, bucuria de blîndețe, blîndețea de smerenie, smerenia de slujire, slujirea de speranță, speranța de credință, credința de ascultare, iar ascultarea de simplitate. După cum, pe de altă parte, cele rele se leagă unele de altele : ura de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slavă deșartă, slava deșartă de nepăsare, nepasarea de duritate, duritatea de dormitare, dormitarea de disprețuire, disprețuirea de lene, lenea de josnicie, iar josnicia de pofte, și tot așa celelalte fețe ale răutății țin unele de altele. Prin urmare, referindu-ne la partea cea bună, toate virtuțile țin una de alta. Însă, dintre toate, cea mai înaltă și cea dintîi dintre virtuți este stăruința în rugăciune. (Spunem aceasta), pentru că prin intermediul ei putem obține de la Dumnezeu, prin rugăciune și pe celelalte virtuți.

9. Dar, dacă nu ne împodobim cu smerenia, simplitatea și bunătatea, rugăciunea nu ne va folosi la nimic. Și nu spunem aceasta numai despre rugăciune, ci și despre oricare osteneală sau strădanie, despre fericire și despre oricare lucrare sau osteneală făcută de dragul virtuții. Iar dacă nu vom afla în noi, din belșug, roadele iubirii, ale păcii și ale bucuriei, ale blîndeței și ale smereniei, ale simplicității și ale înfrățirii, ale credinței și ale îndelungei răbdări, atunci la întîmplare și în zadar s-au făcut eforturile noastre. Căci toată acea lucrare și toate eforturile trebuie să se facă în vederea roadelor (acestora). Neaflîndu-se în noi roadele iubirii și ale păcii, la întîmplare și în zadar se face toată lucrarea. Cei ce lucrează fără să dobîndească aceste roade, se vor asemăna, în ziua judecății, celor cinci fecioare neînțelepte, care, pentru faptul că nu au luat cu sine de aici, în vasele inimii lor untdelemnul cel duhovnicesc, adică (roada) virtuților enumerate mai înainte, au fost numite nebune și au fost împiedicate să intre în cămara de nuntă duhovnicească a împărăției. Astfel că strădania fecioarelor nu li s-a socotit întru nimic, pentru că au fost lipsite de virtuți, iar Duhul nu a locuit cu adevărat întru ele. Că după cum în cultivarea unei vii, toată grija se depune la gîndul că va da rod, iar dacă nu se află roade în vie, la întîmplare și în zadar este tot efortul muncii ; tot așa și noi, dacă nu aflăm înlăuntru nostru, prin lucrarea Duhului roadele iubirii, ale păcii, ale bucuriei, smereniei și ale celorlalte (virtuți), arătate de Apostol, în toată conștiința și simțirea duhovnicească (Gal. 5, 22), zadarnic este efortul fecioarei, fără rost se arată osteneala rugăciunii, a psalmodierei, a postului și a privigherii.

Prin urmare, aceste eforturi ale sufletului și ale trupului trebuie să se facă în speranța roadelor duhovnicești. Trebuie, deasemenea, spus că rodirea Duhului în virtuți aduce bucurie duhovnicească și plăcere nestricăcioasă, în inimile credincioase, întru care lucrează Duhul ; că privite cu toată luarea aminte lucrarea, osteneala și strădaniile firii (omenești) apar ca lucrări ale Duhului Sfînt, săvîrșite prin credința și nădejde în cei vrednici.

Bun lucru este postul, privegherea și retragerea în pustie. Dar fiecare ditre acestea nu este decît o floare a viețuirii celei bune. Viața creștină este mult mai complexă și nu se cade să-și pună cineva încrederea doar în acestea. Se întîmplă, de exemplu, ca un om să se împărtășească de har, ca răutatea, deși există, să cedeze de bună voie, și să nu se mai arate în el, iar omul acela să creadă că mintea lui s-a curățat. Dar, pe cînd se crede creștin desăvîrșit, pe cînd crede că este liber și nu mai poartă nici o grijă, atunci răutatea, întocmai ca un tîlhar, vine asupra lui, îi pune curse, îl ispitește, și îl coboară întru cele mai de jos ale pămîntului. Căci dacă oamenii, aflîndu-se (în postura de) răufăcători sau de ostași, știu să pună curse dușmanilor, să se strecoare în spatele lor, să-i înconjoare și să-i ucidă, răutatea care este de mii de ori mai puternică decît aceștia, pentru a pierde atîtea suflete știe să pună curse în inimă, uneori chiar să nu se arate, pentru a face sufletul să creadă că este desăvîrșit.

10. (Învățătura de) bază a creștinismului aceasta este : ori cîte fapte de dreptate ar face omul, să nu se mulțumească cu ele, să nu se considere mare, ci să fie sărac cu duhul, iar dacă se face părtaș al harului, să nu creadă că a primit ceva, să nu creadă că este cineva și să nu înceapă să învețe (pe alții), ci (din contră), ducînd o viață curată, fiind ospitalier, postind mult, rugîndu-se și împărtășindu-se de har, să nu socotească sufletul său de preț. Îndeosebi atunci cînd începe (a lucra) harul în el, să se trudească, să se arate însetat (după cele duhovnicești) și să nu se socotească pe sine drept sau bogat în har, ci să fie cuprins de tristețe și de lacrămi. Că după cum o mamă, avînd un singur fiu, după ce îl crește și se face bărbat, moare și venind (cunoscuții) și mîngîind-o, mai degrabă îi sporesc durerea și ea nemîngîiată rămîne, tot așa trebuie să plîngă și creștinul căderea lui și să lăcrimeze neîncetat ; iar mai înainte de toate să aibă inima zdrobită.

11. Că după cum palatul unui împărat, avînd multe încăperi și curți diferite, multe intrări și încăperi lăuntrice unde se află împăratul, porfira și comorile, și intrînd cineva în curțile cele din afară nu trebuie să creadă că le cunoaște și pe cele lăuntrice unde se află slava împăratului, porfira și comorile, tot așa (se întîmplă) și în cele duhovnicești ;

cei ce postesc, cei ce priveghează, cei ce cîntă imne şi se roagă, să nu creadă că au ajuns la odihnă, ci că se află încă la intrare (în ea), în curţile exterioare, unde nu se află porfira şi comorile. Nu se cade, deci, fraţilor să ne încredem în trăirea cea din afară şi să zicem: «Sînt cineva». Iar dacă cineva se împărtăşeşte de har, să nu creadă că a dobîndit ceva şi că se află foarte aproape de Împărat, pentru că petrece încă în curţile cele din afară. (Nici) nu trebuie să cerceteze fiecare, dacă a aflat în vasul cel de lut comoara, sau dacă a îmbrăcat porfira Duhului, sau dacă a găsit pe Împăratul sau dacă s-a odihnit. Căci în acest chip este sufletul: are un adînc al lui şi mădulare multe. Intrînd păcatul în el îi stăpîneşte toate mădularele şi cugetele inimii. Dar, rugîndu-se omul cu stăruinţă, vine harul la el şi stăpîneşte două mădulare ale sufletului său.

Cei fără experienţă, îndată ce este mîngîiat de har, socoteşte că harul i-a cuprins toate mădularele şi că păcatul a fost dezrădăcinat; el nu ştie că cea mai mare parte (a sufletului) este stăpînită de păcat, şi că numai o parte este sub har. Se întîmplă, deseori, ca harul să lucreze neîncetat precum face ochiul în trup. Dar şi păcatul este de faţă şi fură încetul cu încetul mintea. Cel nepriceput socoteşte că deja a dobîndit ceva, se mîndreşte şi se înfumurează, ca şi cînd a fost eliberat (de păcat). Dar lucrurile nu stau aşa; pentru că, după cum am spus, satan aşează curse, uneori nu se arată, ca să-l facă pe om să creadă (şi să zică): «Sînt curat şi desăvîrşit». Nu cumva cel ce sădeşte vie, culege îndată struguri şi face vin? Iar cel ce seamănă sămînţa în brazdă oare seceră (numaidecît) şi culege roade? Poate, oare, copilul (abia) născut să ajungă dintr-odată bărbat desăvîrşit? Sau ostaşul abia sosit la oaste, poate să ajungă îndată comandant? (Nu), ci se cuvine ca acesta mai întîi să se ostenească, intrînd în război, să obţină victorii şi (abia după aceea) să se încununeze.

12. Bun lucru este sărăcia de bună voie, psalmodierea, postul ,privigherea şi harul pe care-l primeşte cineva de la Dumnezeu. (Dar cel ce le are doar pe acestea) este asemeni aceluia care n-a început încă să sape şi să pună temelia. Se cuvine, (în continuare) ca mintea sa, împărtăşită de har, să fie fără prihană, să cugete precum se cuvine despre sine şi să aibă sufletul cinstit. Priveşte la Iisus, din cîtă slavă ca Fiu al lui Dumnezeu şi Dumnezeu fiind, la ce suferinţi şi răstignire a venit! Dar prin această smerenie, El a fost ridicat mai presus de toate şi a fost aşezat de-a dreapta Tatălui. Dimpotrivă, şarpele a inspirat de la început lui Adam gîndul măririi, zicînd: «Vei fi ca Dumnezeu» (Gen. 3, 5). Dar din cauza mîndriei ai văzut la cîtă necinste a fost dus neamul lui Adam!

Caut un om sărac cu duhul și nu-l găsesc !

Un om care să fie bogat, avînd multe comori în casa lui, dar care se arată lipsit și sărac și să ceară de la toți. Pentru că așa sînt creștinii care au har : bogați în Dumnezeu, dar săraci cu duhul, ca și cînd n-ar avea nimic. Sînt întocmai acelora care ar trebui să primească o sută de livre de aur, dar care primind cinci livre s-au și săturat. Sînt, în schimb, alții care abia dacă au primit zece bănuți de har, fac din ei o sută și se laudă. Și mai sînt unii care, dacă au cinci bănuți de păcat, îi socotesc o singură jumătate de bănuț ; aceasta fie din neștiință pentru că nu știu că li se fură, puțin cîte puțin harul — fie din cauza slavei deșarte — pentru că se rușinează să spună că lucrează întru ei răul ; unii ca aceștia deja se prezintă (tuturor) ca fiind desăvîrșiți. Drept ar fi ca omul să facă și să spună adevărul : să mărturisească atît harul care este în el, cît și lucrarea păcatului. Cel ce spune că are inima curată, minte. Pentru că nu se întîmplă niciodată, ca de îndată ce vine harul, omul să fie curat ; că el este dat pe mîinile vrăjmașilor și ale ispititorilor, spre exercițiu și instruire, după cum și Iov (a fost lăsat pradă) ispitei. Pentru că fără intenție bună, cel rău colaborează la (săvîrșirea) binelui. Se cuvine, deci, avînd cinci bănuți ai păcatului, creștinul să zică : «Am douăzeci și sînt plin de (tot) răul» ; și avînd douăzeci de bănuți de bunătate, să zică : «N-am decît o jumătate de bănuț». Iar dacă din pricina slavei deșarte se rușinează să spună aceasta ; cel puțin să spună adevărul ! Să mărturisească atît lucrarea harului, cît și lucrarea păcatului ! Am spus mai înainte că sufletul are adîncime. Să ne folosim (acum) de exemple, pentru a descrie mădularele lui. Astfel, după cum soarele este (unul), dar razele lui sînt multe ; după cum copacul cel înaltă (este unul), dar are (multe) ramuri, și după cum cetatea cea mare (una) este, dar are multe (sate) vecine ; tot așa este și natura cea cugetătoare, sufletul cel nemuritor, frumusețea cea mai presus de toate creaturile, cel (ce este) chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Așadar, cînd vine harul, luminează sufletul cu două raze ca și cînd din întregul copac (sînt luminate) două ramuri, iar din toată cetatea (doar) două (sate din) împrejurimi. Dar cele mai multe părți ale sufletului rămîn cuprinse de păcate. (Omul) însă, socotește că sufletul în întregime a fost cuprins de bunătate, de har și de strălucire. Este, ca și cum ar primi, bunăoară, cinci livre de aur și i se pare că a primit o sută. Nu cumva embrionul, (fiind încă) în pîntecele mamei, devine om (matur) ? Sau, punînd cineva piatra de temelie, a și terminat clădirea ? Sau sămînța aruncată sub brazdă devine îndată spic ? Nu cumva cel ce se pregătește să facă negoț, de la început își și umple depozitele ? Și cel ce se împărtășește de un mic har, devine îndată creștin ? Chiar și

cei dintîi şi mari (după virtute) se află, înainte de a fi desăvîrşiţi, precum se află sfetnicii înaintea împăratului şi precum pîrîul faţă de fluviul Eufrat.

Cel ce are intenţia să meargă într-o cetate, care se află la distanţă de treizeci de zile, după ce a mers două sau trei zile să nu creadă că a şi ajuns la cetate.

După cum puterea protivnică doar îndeamnă, dar nu şi constrînge, tot aşa şi harul divin, dat fiind (că omul are) libertate de discernămînt, îndeamnă (dar nu constrînge). Deci, dacă omul săvîrşeşte cele rele, îndemnat de satan, nu este condamnat satan în locul lui, ci omul însuşi se pedepseşte, întrucît de bună voie s-a făcut ascultător al răutăţii. Tot aşa şi atunci, cînd omul se întoarce spre bine şi are în el harul lui Dumnezeu, harul nu-şi atribuie lui însuşi binele, ci-l atribui omului şi-l slăveşte pe el. (Aceasta), pentrucă omul însuşi şi-a cauzat binele, pe cînd harul prin însăşi natura sa este bun. (Convieţuind cu harul), nu înseamnă că venind acesta îi leagă voinţa cu o putere constrîngătoare, că vrînd nevrînd (omul) săvîrşeşte binele, ci că harul cedează (în faţa) liberului arbitru, ca să se arate dacă voinţa omului cinsteşte sau nu sufletul ; dacă este sau nu de acord cu el. Mulţi l-au cinstit şi au fost de acord cu el, însă alţii s-au abătut de la calea cea bună. Pentru că zice Apostolul : «*După ce aţi început prin Duhul, acum sfîrşeşti prin trup*» (Gal. 3, 3). Legea nu a fost dată pentru firea (omenească) ci pentru liberul arbitru, care poate să se îndrepte spre bine sau spre rău. Domnul zice : «*Am venit să pun foc pe pămînt şi vreau ca deja să fie aprins*» (Luca 17, 49). (Cu alte cuvinte), Domnul vrea să fie aprins focul cel ceresc în inimile oamenilor, dar unii vor, iar alţii nu. Altă dată zice : «*De cîte ori am voit să vă adun, precum adună cloşca pe puii ei şi nu aţi vrut*» (Matei 23, 37). Vezi, deci, că Domnul vrea, dar că oamenii nu vor să se apropie de El şi să afle milă.

13. Cel ce voieşte să vină la Domnul, să se învrednicească de viaţa cea veşnică, să devină sălaş al lui Dumnezeu, şi să se învrednicească de Duhul Sfînt, pentru ca să poată împlini fără de prihană poruncile Domnului şi să obţină roadele cuvenite, aşa se cuvine să înceapă : mai întîi, să creadă cu tărie în Domnul, să se dedice întru totul poruncilor Lui şi să se lepede de cele lumeşti, pentru ca mintea lui să nu fie preocupată de nimic din cele văzute. Să stăruie totdeauna în rugăciune şi să nu deznădăjduiască, ci să aştepte cu încredere venirea şi ajutorul Domnului şi la El să aibă totdeauna gîndul. Se cuvine, apoi, să se silească spre toată fapta cea bună, spre (împlinirea) tuturor poruncilor Domnului, chiar dacă inima lui nu vrea, pentru că sălăşluieşte în ea păcatul. Adică, să se nevoiască în a fi smerit înaintea oamenilor, în a se socoti

mai mic și mai rău decît toți oamenii, în a nu căuta cinste și laudă de la cineva, — precum s-a scris în Evanghelie — în a avea numai pe Domnul, pururea, înaintea ochilor și în a voi ca numai Lui să-I placă.

Deasemeni, se cuvine să se nevoiască a fi blînd, chiar dacă inima nu-i permite aceasta, așa cum zice Domnul : *«Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre»* (Matei 11, 29). Să fie milostiv, bun, îndurător, pe cît va putea mai mult, și să se silească spre aceasta, după cum zice Domnul : *«Fiți buni și milostivi, precum Tatăl vostru cel ceresc este milostiv»* (Luca 6, 36). Și iarăși : *«Dacă Mă iubiți, țineți poruncile Mele»* (Ioan 14, 25). *«Grăbiți-vă, căci cei ce se grăbesc răpesc împărăția cerurilor»* (Matei 11, 12). *«Siliți-vă să intrați pe poarta cea strîmtă»* (Luca 13, 24). Să aibă totdeauna înaintea ochilor smerenia, viața și purtarea Domnului ca pe un exemplu pururea viu. Pe cît îi stă în putință, să stăruiască în rugăciuni și să creadă puternic, pentru ca Domnul venind, să-l curețe, să-l întărească în (împlinirea) tuturor poruncilor Sale, iar din sufletul său să-Și facă sălaș. Și așa, lucrurile pe care acum le săvîrșește cu efort și împotriva inimii lui — atunci cînd se va odihni pentru totdeauna cu binele și mereu își va aduce aminte de Domnul așteptîndu-L cu bunătate și dragoste — (le va săvîrși ca pe un lucru firesc). Atunci, văzînd Domnul intenția și zelul lui cel bun, faptul că se silește ca totdeauna să-și amintească de El și (cum se străduiește) totdeauna să facă binele, să fie smerit, blînd și iubitor — că deși inima lui nu voiește acest lucru, o ocnstrînge și pe cît este cu putință, (o face să fie de acord cu el) —arată către el mila Sa, îl izbăvește de dușmanii lui și de păcatul care locuiește în el.

Umplîndu-Se de Duhul Sfînt, el împlinește pe mai departe, cu adevărat, poruncile Domnului, fără efort și fără osteneală. Sau mai degrabă, Domnul împlinește în el propriile Sale porunci ; și face să se arate roadele Duhului, într-un chip cu totul curat. Prin urmare, se cuvine, mai întîi, ca acela care se apropie de Domnul să se silească să facă binele, chiar dacă inima lui nu vrea ; să aștepte cu credință nešovăielnică mila Lui, să se silească să fie îndurător, să aibă inimă milostivă, iar atunci cînd este disprețuit să fie îndelung-răbdător și să nu se indigneze, precum spune Apostolul : *«Iubiților, nu vă răzbunați singuri»* (Rom. 12, 19). Deasemeni, să se silească spre rugăciune, dacă n-a primit darul rugăciunii de la Duhul. Și văzînd Dumnezeu că într-atîta se luptă, că se forțează să săvîrșească binele chiar dacă inima lui nu vrea să facă aceasta — îi dă lui rugăciunea cea adevărată a lui Hristos, îi dă duhul îndurării, bunătatea cea adevărată și, într-un cuvînt, îi dă roada Duhului. Dar dacă cineva numai spre rugăciune se silește —

atunci cînd nu are harul rugăciunii — spre smerenie şi iubire, şi spre celelalte porunci ale Domnului nu se sileşte, uneori i se dă lui harul rugăciunii şi el se găseşte în parte în odihnă şi bucurie, după cererea lui, dar, în ce priveşte purtările lui, este la fel cum era şi mai înainte. Acesta nu are blîndeţe, pentru că n-a cerut-o cu stăruinţă şi nu s-a străduit pe sine către aceasta. Nu are smerenie, pentru că n-a cerut-o şi nu s-a silit s-o dobîndească. Nu are iubire faţă de toţi (oamenii), pentru că, nu a avut nici grijă, nici oboseală pentru aceasta în cererea rugăciunii lui.

Se cuvine, deci ca după cum fiecare se sileşte spre rugăciune, — chiar dacă inima lui nu vrea acest lucru — tot aşa să facă (silindu-se) cu bucurie (să arate) iubire, blîndeţe, şi îndelungă-răbdare, după cum s-a scris. Să se silească în a se dispreţui pe sine, în a se socoti cel mai rău şi cel mai din urmă dintre toţi (oamenii). Dacă nu este de folos, să nu vorbească, ci să mediteze pururea la cuvîntul Domnului, pe care, însă, să le grăiască atît cu gura, cît şi cu inima. (Să se silească, deasemeni), să nu se mînie (niciodată), precum spune (Apostolul) : *«Orice amărăciune şi mînie şi defăimare să piară de la voi, împreună cu orice răutate»* (Efes. 3, 31). Văzînd Domnul intenţia lui, îi va da, fără ca el să depună osteneală şi trudă, toate acele (daruri), pe care mai înainte numia cu sila le-a putut păstra — din pricina păcatului, care locuia în el — şi va face ca toate aceste îndeletniciri virtuoase să-i devină a doua natură. Venind, apoi, Domnul şi sălăşluindu-Se în el, acesta va împlini fără osteneală poruncile şi se va umple de roadele Domnului.

14. Dacă cineva se sileşte (numai) către rugăciune — vrînd să primească un anumit dar de la Dumnezeu — dar nu se sileşte deopotrivă şi nu se constrînge spre smerenie, iubire, blîndeţe şi spre celelalte virtuţi, uneori, de vreme ce se roagă şi cere, primeşte şi harul divin ; pentru că Dumnezeu este bun şi binevoitor şi împlineşte cererile celor ce i se roagă. (Acela, însă), care nu se pregăteşte mai dinainte, care nu se obişnuieşte cu virtuţile amintite, sau pierde harul, sau îl primeşte şi cade, sau nu progresează din pricina gîndului prea înalt pe care îl are despre sine. Pentru că sălaşul şi odihna Duhului este smerenia, iubirea, blîndeţea şi celelalte porunci ale Domnului.

Se cuvine, deci, ca aceia care voiesc cu adevărat să placă lui Dumnezeu, care voiesc să primească de la El harul ceresc, care voiesc să crească şi să se desăvîrşească în Duhul Sfînt, să se silească mai întîi să păzească toate poruncile, chiar şi cînd inima lor nu vrea acest lucru, după cum s-a scris : *«Pentru aceasta m-am îndreptat către toate poruncile Tale»* (Ps. 118, 128). Căci după cum silindu-se şi constrîngîndu-se spre rugăciune, în cele din urmă primeşte harul ei, şi silindu-se spre

faptele virtuții, binele devine pentru el, un fapt obișnuit, tot așa cerînd și rugîndu-se cineva Domnului, dobîndește ceea ce cere, iar harul Duhului crește și înflorește în el. Odihnindu-se în smerenia lui și în toate celelalte virtuți, îl învață iubirea cea adevărată și blîndețea cea adevărată, la care a voit să ajungă și pe care a cerut-o. Și așa crescînd și desăvîrșindu-se întru Dumnezeu, se învrednicește a fi moștenitor al împărăției cerurilor. Pentru că cel smerit niciodată nu cade. De-altfel, unde ar putea să cadă, cînd se află mai jos, decît toți ? Mare înălțare este smerenia ; cinste și vrednicie mare este umilința. Să ne obișnuim, deci, și noi a ne constrînge la umilință, chiar dacă inima noastră nu vrea, și rugîndu-ne și invocînd neîncetat, cu credință, cu nădejde și cu dragoste numele lui Dumnezeu, să așteptăm să trimită în inimile noastre pe Duhul Său. Să ne rugăm și să ne închinăm Tatălui în Duh. (Să ne rugăm) ca Duhul însuși să se roage întru noi ; ca Duhul Însuși să ne învețe rugăciunea cea adevărată, smerenia, blîndețea și iubirea, (virtuți) pe care acum (nici) cu sile nu le putem împlini ; să ne învețe să împlinim cu adevărat fără osteneală și fără silă, adîncul milei, bunătatea și toate celelalte porunci ale Domnului, precum Duhul însuși știe să ne umple de roadele Lui. Și astfel, împlinind poruncile Domnului prin Duhul, — singurul care cunoaște voia lui Hristos și care ne curățește de întinăciunea păcatului — să fim prezentați lui Hristos, ca niște fecioare curate și fără prihană, să ne odihnim în Dumnezeu, și Hristos să Se odihnească în noi în veci. Slavă milostivirilor Lui, îndurării și iubirii Lui, că a învrednicit neamul omenesc de astfel de cinste, făcîndu-i și declarîndu-i pe oameni frați adevărați și fii ai Părintelui celui ceresc. Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNT DESPRE DESĂVÎRȘIREA ÎN DUH

1 Fiecare dintre noi își dobîndește mîntuirea prin harul și darul divin al Duhului, iar prin credință, iubire și lupta de bună voie poate să ajungă la măsura desăvîrșită a virtuții. Astfel, pe de o parte prin har, iar pe de altă parte prin (săvîrșirea) virtuții, (ajungem) la moștenirea vieții veșnice.

Prin urmare, nu se învrednicește cineva de desăvîrșire, doar prin intermediul puterii și al harului divin, dacă nu adaugă și eforturile proprii ; nimeni nu ajunge la măsura libertății desăvîrșite și la curăție doar prin efortul și puterea sa, dacă nu este ajutat de mîna cea divină, de sus. *«Pentru că, dacă Domnul nu va ajuta la zidirea unei case și nu va păzi o cetate, în zadar se ostenește cel ce zidește și în zadar îl păzește paznicul»* (Ps. 126, 1).

2. *Întrebare :* Care este voia lui Dumnezeu către care Apostolul cheamă şi îndeamnă pe fiecare dintre noi să ajungă ?

Răspuns : Voia lui Dumnezeu este curăţia desăvîrşită de păcat, eliberarea de patimile care ne necinstesc şi ajungerea la cel mai înalt grad de virtute. Aceasta echivalează cu purificare şi sfinţirea inimii, care se realizează prin părtăşia la Duhul cel desăvîrşit şi dumnezeiesc. Pentru că zice (Mîntutiorul) : *«Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu»* (Matei 5, 8). Şi *«Fiţi desăvîrşiţi precum Tatăl vostru cel ceresc desăvîrşit este»* (Matei 5, 48). Şi (Psalmistul) : *«Fie inima mea fără prihană la judecăţile Tale, ca să nu mă ruşinez»* (Ps. 118, 80). Şi iarăşi : *«Atunci nu mă voi ruşina la vederea tuturor poruncilor Tale»* (Ps. 118, 6). Şi iarăşi, către cel ce întreabă : *«Cine se va urca pe muntele Domnului ?»* şi răspunde : *«Cel ce are mîinile nevinovate şi inima curată»* (Ps. 23, 3—4). Prin aceste cuvinte se referă la îndepărtarea definitivă a păcatului din mintea şi fapta noastră.

3. Ştiind Duhul Sfînt că patimile cele ascunse şi nevăzute anevoie se îndepărtează — pentru că sînt ca şi înrădăcinate în suflet — arată prin (mijlocirea) lui David cum trebuie să se facă curăţirea de ele. David zice : *«De cele ascunse ale mele curăţeşte-mă»* (Ps. 18, 13). Cu alte cuvinte, (el vrea să spună) că noi putem să obţinem aceasta prin rugăciune stăruitoare, prin credinţă şi prin ataşament desăvîrşit, faţă de Dumnezeu. În plus, să ne împotrivim acestora şi să ne păzim inima cu toată grija.

4. Chiar şi fericitul Moise, exprimîndu-se simbolic, spune că sufletul nu trebuie să fie stăpînit de două gînduri, de cel bun şi de cel rău, ci numai de cel bun, şi că nu trebuie să culegem două feluri de roade, bune şi rele, ci numai bune. Iată ce zice : *«Să nu pui la jug animale diferite — pentru a face acelaşi lucru — ca de exemplu, un bou şi un asin, ci pe cele de acelaşi neam înjugîndu-le, să treieri ţarina ta»* (Deut. 22, 10).

Cu alte cuvinte, să nu avem în ţarina inimii noastre virtutea şi răutatea, ci numai virtutea, pentru că (zice acelaşi Moise) : *«Să nu ţeşi în haină de lînă (fir de) in»* (Deut. 22, 11), nici în haină de in (fir de lînă). *«Să nu cultivi pe ogorul tău două feluri de seminţe. Să nu împreunezi vite de soiuri diferite ci să le împreunezi cu cele de soiul lor»* (Lev. 19, 19).

Prin urmare, ne spune (Moise) prin acestea în taină, nu trebuie să cultivăm în sufletul nostru (pe lîngă) virtute şi răutate ; că numai germenii virtuţii trebuie să se dezvolte în noi ; că sufletul nu trebuie să fie părtaş la două duhuri ; la duhul lui Dumnezeu şi la duhul lumii».

Pentrucă, zice : *«De aceea găsesc drepte toate poruncile Tale și urăsc orice cale a minciunii»* (Ps. 118, 128).

5. Se cuvine ca sufletul cel feciorese, pentru a se alipi de Dumnezeu să se curățească nu numai de păcatele cele văzute, adică de desfrîu, de ucidere, de furt, de cuvinte urîte, de minciună, de iubirea de argint și de lăcomie, ci cu și mai multă (grijă) să se curățească de (patimile) cele ascunse — precum am zis — adică de pofte, de slava deșartă, de dorința de a fi admirați de oameni, de prefăcătorie, de iubirea de stăpînire, de viclenie, de obiceiurile cele rele, de ură, de necredincioșie, de invidie, de egoism, de înfumurare și de toate cele asemenea lor. Pentrucă, iată, zice Scriptura, că păcatele cele ascunse ale sufletului sînt puse în egală măsură alături de cele din afară. Zicînd Domnul : *«Dumnezeu a risipit oasele celor ce vor să placă oamenilor»* (Ps. 52, 6) și : *«Domnul urăște pe bărbații care varsă sînge și înșeală»* (Ps. 5, 6), arată că Dumnezeu urăște în egală măsură pe cel viclean și pe cel ucigaș.

Se spune în alt loc : *«Cu inimă nelegiuită lucrați pămîntul...»* Și : *«Vai vouă cînd oamenii vă vor vorbi de bine»* (Luca 6, 26). Cu alte cuvinte, (vai vouă) atunci cînd veți voi să fiți vorbiți de bine de oameni și cînd veți aștepta slavă și laudă din partea lor. Pentru că, făcînd bine, acum, este posibil ca fapta voastră să rămînă ascunsă ? De-altfel, Domnul Însuși zice : *«Să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor»* (Matei 6, 16). Numai că, zice, sîrguiți-vă să faceți bine spre slava lui Dumnezeu și nu de dragul slavei deșarte, ca unii care iubiți lauda de la oameni. (De-altfel), pe cei ce săvîrșesc astfel de greșeli, Mîntuitorul i-a arătat ca fiind și necredincioși, atunci cînd a zis : *«Cum puteți voi să credeți, cînd primiți slavă unii de la alții, iar slava care vine de la Dumnezeu nu o căutați ?»* (Ioan 5, 44). Apostolul (Pavel) spune că spre slava lui Dumnezeu să se facă pînă și faptul de a mînca și a bea. El zice : *«Ori de mîncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți»* (I Cor. 10, 31). Pe de altă parte, divinul Ioan asociind ura cu uciderea, zice : *«Cel ce urăște pe fratele său este ucigător de oameni»* (I Ioan 3, 45).

6. *«Iubirea pe toate le suferă... pe toate le rabdă, iubirea nu cade niciodată»* (I Cor. 13, 7—8). Cuvîntul : «niciodată nu cade» aceasta înseamnă : Cei ce dobîndesc darurile mai înainte pomenite ale Duhului, dar nu se eliberează definitiv, prin iubire, de patimi, n-au ajuns la (limanul) cel sigur, ci se află în pericol și se tem de duhurile cele viclene. Numai aceasta nu cade, pentru că nu mai este pîndită de patimi. Celelalte harisme, însă, ca limbile îngerilor, profeția, cunoștința toată și darurile vindecărilor, comparate cu ea, sînt ca nimic.

7. Prin aceste (cuvinte) ne-a indicat scopul, măsura desăvîrşirii (spre care să tindem).

Eliberîndu-se, deci, fiecare de astfel de bogăţii (trecătoare), să se avînte, cu căldură sufletească şi cu stăruinţa pe acest drum duhovnicesc, pînă ce îşi va realiza (menirea lui), după cum s-a spus : «*Nu ştiţi voi că acei ce aleargă în stadion toţi aleargă, dar numai unul ia premiul ? Alergaţi aşa ca să-l luaţi*» (I Cor. 9, 24).

8. Acest (scop) se ajunge, atunci cînd cineva se leapădă de sine, cînd, de bună voie, dă totul fraţilor şi nu reţine pentru sine nimic, afară numai de îmbrăcăminte şi cele necesare, cînd este liber din toate părţile, cînd este pentru toţi ca un sclav cumpărat pe arginţi, (cînd se supune tuturor) şi în deosebi conducătorilor, — respectînd cuvîntul lui Hristos care zice : «*Cel ce va voi să fie primul şi mai mare între voi să fie cel mai de pe urmă, slujitorul şi robul tuturor*» (Matei 20, 27) ; să nu umble după slavă, cinste şi laudă şi să nu încerce să placă ochilor oamenilor, ci să se socotească pe sine dator tuturor şi să slujească pe fraţi în iubire şi simplitate.

9. Se cuvine ca aceia care conduc comunitatea fraţilor să socotească un lucru important, faptul de a se lupta, cu uneltirile celui viclean ; să se arate smeriţi şi să nu fie copleşiţi de patima mîndriei, să nu se considere stăpîni, iar pe fraţi să-i considere supuşi ; (pentru că, în caz contrar), în loc de mare cîştig, îşi agonisesc pagubă. Ca nişte părinţi îngăduitori, se cuvine, mai degrabă, pentru Dumnezeu, să slujească comunităţii, atît cu trupul cît şi cu duhul ; să se îngrijească (de membrii) ei, ca de fiii lui Dumnezeu, să certe cînd trebuie, dar să şi mîngîie.

(Dar nu îngăduim), ca în numele smereniei şi al blîndeţei să se instaleze în mînăstiri neorînduiala şi să nu se menţină ordinea cuvenită dintre cei ce conduc şi cei conduşi.

Prin urmare, (conducătorii spirituali) să se considere în adîncul cugetului lor ca nişte robi netrebnici ai tuturor fraţilor, dar şi ca nişte pedagogi, cărora li s-au încredinţat fii duhovniceşti ; să se sîrguiască, cu tot sufletul şi cu frica lui Dumnezeu a forma pe fiecare dintre fraţi pentru tot lucrul cel bun, bine ştiind că plată mare îşi agonisesc pentru această osteneală.

10. După cum aceia care primesc tineri pentru a-i educa sînt ca şi stăpînii lor şi de dragul educaţiei şi al bunelor moravuri nu se dau la o parte să le aplice pedepse, tot aşa şi întîistătătorii, au dreptul să pedepsească pe aceia dintre fraţi care necesită educare, dar să n-o facă împinşi de patima mîndriei şi a grandomaniei, nici de gîndul răzbunării, ci s-o facă cu blîndeţe, gîndindu-se la folosul duhovnicesc şi la întoarcerea acestora.

11. (Arătînd) multă stăruință, osteneală, grijă și luptă, putem, prin harul și darul lui Hristos, care prinde chip în noi, să dobîndim iubirea față de Dumnezeu. Împlinind această poruncă (a iubirii lui Dumnezeu), ușor o putem împlini și pe cea de a doua, referitoare la iubirea față de aproapele.

Să ne sîrguim în deosebi față de prima poruncă, pentru că celei care vine după ea o va urma în chip firesc. Dacă cineva, neglijînd porunca cea dintîi și cea mai mare, adică iubirea față de Dumnezeu, care este strîns legată de buna dispoziție interioară și de cugetele cele sănătoase față de Dumnezeu, vrea s-o împlinească pe cea de a doua, îi va fi cu neputință s-o împlinească cu adevărat și precum trebuie. Pentru că, găsind cugetul lipsit de iubire și de căutarea lui Dumnezeu, cel viclean face să i se pară grele poruncile divine, să iște în suflet murmurare, nemulțumiri și reproșuri împotriva slujirii fraților sau amăgindu-l cu gîndul că este virtuos, îl face să se mîndrească, să se considere cinstit, important și că împlinește poruncile în chip desăvîrșit.

12. Cînd un om se socotește împlinitor al poruncilor, de bună seamă că greșește și păcătuiește împotriva lor ; cînd singur se judecă nu mai lasă loc celui ce judecă corect.

Pentru că atunci cînd *«Duhul lui Dumnezeu mărturisește împreună cu duhul nostru»* (Rom. 8, 6), precum spune Sfîntul Apostol Pavel, sîntem cu adevărat vrednici de Hristos și fii ai lui Dumnezeu și nu cînd, după propria părere, ne socotim drepți. *«Pentru că nu cel ce se laudă singur este dovedit bun, ci acela pe care Domul îl laudă»* (II Cor. 10, 18). Că dacă omul pierde amintirea și frica de Dumnezeu, în mod firesc iubește slava (deșartă) și vînează lauda celor pe care-i slujește. Un astfel de om este numit și necredincios de către Domnul, precum deja s-a arătat. Pentru că, zice : *«cum puteți voi să credeți cînd primiți slavă unii de la alții, iar slava care vine de la unicul Dumnezeu n-o căutați ?»* (Ioan 5, 44).

13. La iubirea de Dumnezeu nu se poate ajunge, după cum s-a spus, decît prin multă luptă și trudă a minții, prin cugete curate și prin grija continuă de a săvîrși cele bune ; de bună seamă potrivnicul împiedică mintea noastră și nu-i permite, ca amintindu-și de faptele bune, să ajungă la iubirea divină, și (mai mult decît atît) îmbie simțirea cu pofte pămîntești.

Atunci cînd mintea este preocupată continuu de iubirea și amintirea lui Dumnezeu, atunci are loc moartea celui viclean, și aș zice, spînzurarea lui. Din prima și singura poruncă a iubirii de Dumnezeu izvorăște iubirea sinceră de frați, simplitatea cea adevărată, blîndețea, rugăciunea și oricare dintre virtuțile cele minunate. Prin urmare, este

nevoie de multă osteneală tainică, de cercetare a cugetelor, de exercitare a simţurilor sufletului nostru, celor slăbite (de păcat), pentru a distinge ceea ce este bine de ceea ce este rău, pentru a reînviora şi întări — îndreptînd cu stăruinţă mintea noastră spre Dumnezeu — mădularele sufletului cele obosite. Şi astfel, mintea noastră, pentru totdeauna alipită de Dumnezeu, se va face un duh cu Domnul, după cuvîntul lui Pavel.

14. Cei ce iubesc virtutea, neîncetat trebuie să ducă această luptă şi osteneală tainică. Numai aşa împlinesc porunca, fie că se roagă, fie că slujesc, fie că mănîncă sau beau. Numai aşa, orice lucru bun fac, spre slava lui Dumnezeu îl fac şi nu spre slava lor.

Iubirea lui Dumnezeu va face ca împlinirea poruncilor să li se pară uşoară, va face să dispară toată greutatea lor.

15. După cum s-a arătat(mai înainte), cel viclean depune toată stăruinţa să abată cugetul de la amintirea, frica şi iubirea lui Dumnezeu. El îl ademeneşte cu momeli pămînteşti, şi-l abate (uneori) de la cele cu adevărat bune la cele care numai par a fi bune.

16. Virtuţile se trag şi se ţin una de alta, întocmai ca un lanţ sfînt. Aşa, de exemplu, rugăciunea se leagă de iubire, iubirea de bucurie, bucuria de blîndeţe, blîndeţea de smerenie, smerenia de slujire, slujirea de speranţă, speranţa de credinţă, credinţa de ascultare iar ascultarea de simplitate. După cum şi cele rele una de alta se leagă : ura de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slavă deşartă, slava deşartă de nepăsare, nepăsarea de duritate, duritatea de dormitare, dormitarea de dispreţuire, dispreţuirea de lene, lenea de josnicie, iar josnicia de pofte. Şi tot aşa celelalte feţe ale răutăţii legate sînt una de alta.

17. Pe orice lucru bun făcut de om, cel viclean vrea să-l întineze, prin amestecarea (lui) cu germenii săi, adică cu slava deşartă, cu înfumurarea, cu murmurul şi cu oricare altul dintre acestea ; face aceasta pentru că binele realizat să nu fie făcut doar de dragul lui Dumnezeu sau din pornire proprie.

S-a scris că Abel a adus jertfa lui Dumnezeu : *«din oile cele întîi născute ale sale şi din grăsimea lor»* (Gen. 4, 4), şi că fratele său Cain deasemeni a adus jertfă lui Dumnezeu, dar din roadele pămîntului şi nu din cele dintîi ; Dumnezeu a privit către jertfa lui Abel, dar n-a luat în seamă darul lui Cain.

Din acest (episod) aflăm că un lucru bun poate să nu fie făcut precum trebuie ; mai precis, nu este făcut precum trebuie, atunci cînd este făcut cu neglijenţă sau cu dispreţ, cînd este făcut pentru un motiv oarecare, dar nu de dragul lui Dumnezeu. De aceea se întîmplă să nu fie primit de Dumnezeu.

CUVINTE DESPRE RUGĂCIUNE

1. Lucrul cel mai bun la care ajunge cineva este obişnuinţa cu rugăciunea. Prin mijlocirea ei, acesta dobîndeşte şi celelalte (bunuri), iar (Domnul) care îl cheamă către sine, îi întinde mîna întru ajutor. Prin rugăciune se face părtaş la energia cea tainică, la sfinţenia lui Dumnezeu, iar mintea lui se uneşte printr-o iubire de negrăit cu Domnul. Pentru că zice (Psalmistul) : *«Dat-ai veselie inimii mele»* (Ps. 4, 7). Şi Domnul însuşi (adaugă) : *«Împărăţia lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru»* (Luca 17, 21). La ce altceva s-ar putea referi faptul că împărăţia este înlăuntrul (oamenilor), dacă nu la bucuria cerească a Duhului care se arată în chip real în sufletele celor vrednici ? Pentru că sufletele cele vrednice prin părtăşia reală la Duhul, primesc încă de acum arvuna şi pîrga bucuriei şi veseliei celei duhovniceşti de care se vor împărtăşi sfinţii în împărăţia lui Hristos. Pentru că, zice (Psalmistul) : *«Inima şi trupul meu s-au bucurat întru Dumnezeu cel viu»* (Ps. 83, 2). Şi : *«Ca din seu şi din grăsime să se bucure sufletul meu»* (Ps. 62, 6). (Aceste cuvinte), ca şi cele asemenea lor, acelaşi lucru arată, (şi anume) bucuria şi mîngîierea reală pe care le dă Duhul.

2. Şi fiindcă lucrul cel mai mare dintre toate este rugăciunea, grija cea mai mare ei trebuie să i se arate, ca nu cumva să sufere vătămare din partea celui rău. Pentru că, cu cît cineva arată grija de un mare bun, pe atît îl atacă cel viclean cu şi mai mare stăruinţă. Un astfel de om va trebui să arate multă vigilenţă, ca şi mai mult, zi de zi, să se arate roadele stăruinţei sale în rugăciune, (adică) iubirea, smerenia, simplitatea şi bunătatea, ca progresul său întru cele duhovniceşti să se facă vădit şi să cheme şi pe alţii la un zel egal.

3. Dumnezeescul Apostol(ne învaţă) să stăruim în rugăciune şi să ne rugăm neîncetat (I Tes. 5, 17), iar Domnul ne asigură că : *«Dumnezeu va face dreptate celor ce strigă către El ziua şi noaptea»* (Luca 18, 7). Tot El mai spune : *«Privegheaţi şi rugaţi-vă»* (Matei 26, 41). Prin urmare, se cuvine ca totdeauna să ne rugăm şi să nu ne moleşim. Dar, stăruind cineva în rugăciune şi luînd asupră-şi un lucru atît de important, dator este să dea luptă mare şi neşovăelnică, pentru ca să înfrîngă piedicile (ce vin în calea) rugăciunii : — somnul, indiferenţa, greutatea trupului, nălucirea gîndurilor, instabilitatea minţii şi toate uneltirile celui rău — să treacă prin necazuri şi peste războiul pe care duhurile cele viclene îl duc cu mînie împotriva lui, împiedicîndu-i sufletul să caute neîncetat adevărul şi pe Dumnezeu şi să se apropie de Hristos.

4. Se cuvine ca acela care se dedică rugăciunii să procedeze cu bărbăţie, să arate zel, trezvie, răbdare, luptă spirituală şi osteneală trupească ; să nu se moleşească şi să nu cedeze cugetelor ce se abat de la calea (cea dreaptă), somnului mult, toropelii şi confuziei ; să nu scoată ţipete tulburătoare şi necuviincioase ; să nu permită minţii să (fie preocupată) de vreun lucru de acest fel, ci să aibă cugetul, odată cu înclinarea genunchilor, departe de orice lucru care îl poate duce la rătăcire ; pentru că nimic nu-l poate împiedica atunci cînd, pregătindu-se, veghează, cînd se împotriveşte gîndurilor de prisos, (născute) de materie (din el), cînd cercetează şi judecă totul, cînd doreşte totdeauna pe Domnul, chiar dacă este amăgit, în diferite feluri, de răutate. Să nu se mîndrească faţă de cei ce nu pot să stăruiască în rugăciune, ca nu cumva, împins de astfel de ispită a răutăţii, să strice lucrul cel bun şi să-l lase pradă demonului celui viclean.

5. Iar dacă rugăciunea n-o împletim cu smerenia, iubirea, simplitatea şi bunătatea, atunci rugăciunea, sau mai degrabă aparenţa de rugăciune, ne foloseşte foarte puţin. Acest lucru nu-l spunem doar despre rugăciune, ci şi despre orice efort şi osteneală, (ca de exemplu), despre feciorie, post, priveghere, psalmodiere, slujire şi despre orice faptă săvîrşită de dragul virtuţii. Pentru că, dacă nu rodeşte în noi, după cum trebuie, iubirea, pacea, bucuria, blîndeţea, smerenia, credinţa, îndelungă răbdarea şi bunăvoinţa, la nimic bun nu duce efortul depus. Eforturile depuse vizează (anumite) roade şi un (anumit) folos. Or, nearătîndu-se întru noi roadele iubirii, zadarnică este osteneala. Cei ce se află în această stare, nu se deosebesc cu nimic de cele cinci fecioare neînţelepte, care, pentru faptul că nu au avut în inimi untdelemnul cel duhovnicesc — adică virtuţile săvîrşite cu ajutorul Duhului — au fost numite neînţelepte, au fost îndepărtate în chip ruşinos de camera cea împărătească şi nu au primit nici o răsplată pentru osteneala fecioriei.

Că după cum cineva, lucrînd într-o vie, îşi dă toată silinţa şi osteneala, în speranţa (că va obţine) roade, iar dacă roadele nu apar, zadarnică se arată lucrarea lui — tot aşa şi noi, dacă ajutaţi de lucrarea Duhului, nu vedem înlăuntru nostru, nu mărturisim, cu toată îndrăzneala şi simţirea duhovnicească roadele iubirii, ale păcii, ale bucuriei şi ale celorlalte virtuţi, pe care le-a enumerat Apostolul, n-avem nici un folos de la osteneala fecioriei, a rugăciunii, a psalmodierii, a postului şi a privegherii. Se cuvine, deci, după cum am spus, să ne ostenim cu trupul şi cu sufletul tocmai în speranţa (că vom dobîndi) roade spirituale ; aceste roade ale virtuţilor vor aduce în sufletele cele smerite şi credincioase bucuria şi plăcerea de negărit a Duhului.

Dar separat să se socotească osteneala de fruct, după cum și sînt separate. Pentru că, dacă cineva cugetînd greșit, consdieră propria silință și osteneală, drept fruct al Duhului, pe sine se înșeală și se lipsește de roadele cu adevărat mari ale Duhului.

6. După cum cel ce s-a detat cu totul păcatului se lasă pradă, ca unor lucruri firești, patimilor care îl necinstesc și care sînt împotriva firii, adică desfrîului, lăcomiei, urei, vicleniei și celorlalte fapte ale răutății, tot așa și cel ce este cu adevărat și cu desăvîrșire creștin, împlinește, cu bucurie și plăcere duhovnicească, cu ușurință și fără osteneală, ca pe niște lucruri firești — pentru că nu mai are a se lupta cu patimile cele rele — toate virtuțile și toate roadele Duhului cele mai presus de fire, adică iubirea, pace, răbdarea, credința, smerenia și pe oricare alta din acest lanț cu adevărat de aur al virtuții. (Realizează aceasta) întrucît a fost cu desăvîrșire izbăvit de Domnul și a primit în inimă, de la Duhul cel bun, pacea desăvîrșită și bucuria lui Hristos. Un astfel (de om) s-a unit cu Hristos și face cu El un singur duh.

7. Se cuvine ca aceia, care din cauza lipsei lor de maturitate, (nu) arată iubirea desăvîrșită, să împlinească întocmai ca pe o poruncă divină, ca pe o slujire duhovnicească, cu evlavie, credință și frică de Dumnezeu, slujirea ; să nu aștepte răsplată, cinste sau mulțumire de la oameni, nici să nu murmure, sau să fie mîndri, sau (să trăiască în neglijență și toropeală. Pentru că o astfel de faptă strică această lucrare bună, pe cînd evlavia, teama de (Dumnezeu) și bucuria (duhovnicească) o face bineplăcută lui Dumnezeu.

8. O bunătate ! O iubire de oameni ! Cîtă îndurare a arătat Dumnezeu față de noi ! Domnul S-a coborît la oameni ca să le arate că nimeni nu va fi lipsit de răsplată pentru lucrul cel bun ; că toți trebuie să se înalțe de la faptele (bune) mici, la cele mari ; că nici un pahar de apă rece nu va fi lipsit de răsplată. Pentru că zice : *«Cel ce va da de băut unuia dintre aceștia mici numai un pahar de apă rece, în nume de ucenic, adevărat grăiesc vouă : nu va pierde plata sa»* (Matei 10, 42). Și iarăși : *«Întrucît ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut»* (Matei 25, 40). Numai ca fapta să se facă după (voia lui) Dumnezeu și cu gîndul de a obține slavă. Adaosul : «în nume de ucenic» are sensul : cu frică și cu iubire de Hristos. Deasemeni, după ce Domnul a mustrat pe cei ce fac binele în chip ostentativ a adăugat : *«Amin, zic vouă ; și-au pierdut plata lor»* (Matei 6, 5).

9. Ca o temelie (a vieții) în comunitate, să fie pusă, înainte de toate, curăția sufletească, iubirea reciprocă, bucuria și smerenia ca nu cumva îngîmfîndu-se unii față de alții și murmurînd să facă osteneala fără de folos. Cel ce stăruie neîncetat în rugăciuni să nu nu se poarte

cu mîndrie faţă de cel ce nu poate să facă aşa. Cel ce se dedică slujirii să nu murmure împotriva celui ce se îndeletniceşte cu rugăciunea. Pentru că atunci cînd (fraţii) se referă (şi slujesc) unii altora cu astfel de simplitate şi dispoziţie (sufletească), surplusul (de merit) al celor ce se ocupă cu rugăciunea acoperă lipsa celor ce slujesc. Deasemeni, surplusul (de merit) al celor ce slujesc acoperă lipsa celor ce se ocupă cu rugăciunea. Şi aşa egalitatea (dintre ei) este salvată, după cum s-a scris : *«Cel care strînsese mai mult n-avea nimic de prisos, iar cel care strînsese mai puţin nu ducea lipsă de loc»* (Ieş. 16, 18).

10. Atunci vom face voia lui Dumnezeu *«precum în cer aşa şi pe pămînt»* (Matei 6, 10), cînd, după cum s-a scris, nu vom arăta mîndrie unii faţă de alţii ; cînd vom fi uniţi în simplitate, în iubire şi în pace, iar invidia va dispărea ; cînd vom socoti propăşirea aproapelui drept propăşirea noastră, iar paguba lui drept paguba noastră. (Trebuie, însă, amintit) că acela care se leneveşte la rugăciune şi la slujirea fraţilor, cel ce săvîrşeşte cu neglijenţă şi toropeală lucrul (bineplăcut) lui Dumnezeu este de-a dreptul numit leneş de Apostol şi este condamnat ca unul care nu este vrednic să obţină pîinea (cea de toate zilele). Pentru că a zis : *«Dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănînce»* (II Tes. 3, 10). În (cartea) Înţelepciunii (deasemeni se spune) : *«Multă răutate a învăţat (pe oameni) nelucrarea»* (Ecles. 23, 29). Se cuvine, deci, ca fiecare să facă faptele plăcute lui Dumnezeu ; să se plece cel puţin spre un lucru din cele bune, ca nu cumva fiind aflat întru totul fără de rod, să fie lipsit de părtăşia bunurilor celor veşnice.

11. Este necesar să aducem mărturia Sfintelor Scripturi şi să demonstrăm acelora care susţin că este imposibil să ajungă cineva la desăvîrşire şi la eliberare de patimi, odată pentru totdeauna, — chiar dacă participă la Duhul Sfînt şi este plin de El — că nu cunosc cum stau lucrurile şi că atunci cînd vorbesc mint şi greşesc. Pentru că zice Domnul : *«Fiţi, dar, voi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrşit este»* (Matei 5, 48). Curăţia cea desăvîrşită prin aceste cuvinte o arată : *«(Părinte), voiesc ca, unde sînt Eu, să fie împreună cu Mine şi aceia (pe care Mi i-ai dat), ca să vadă slava Mea»* (Ioan 17, 24). Acestea, deci, sînt cuvintele Celui care a zis : *«Cerul şi pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece»* (Matei 24, 35 ; Luca 21, 33). Deasemeni, Apostolul zice : *«Sfătuim şi învăţăm pe orice om, întru toată (înţelepciunea) ca să înfăţişăm pe tot omul, desăvîrşit în Hristos Iisus»* (Colos. 1, 28). Dar şi cuvîntul : *«Pînă ce vom ajunge toţi la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos»* (Efes 4, 13) acelaşi sens are. Prin urmare, tinzînd spre desăvîrşire, două lucruri trebuie

să avem în vedere : în primul rînd, să căutăm de dragul înălțării (duhovnicești) să aducem cît mai repede lupta la capăt ; iar în rîndul al doilea, să nu alunecăm spre înfumurare, ci să fim smeriți și să ne considerăm mici pentru că n-am ajuns încă la desăvîrșire.

12. Cei ce afirmă (că nu se poate ajunge la desăvîrșire), din trei puncte de vedere aduc o farte mare pagubă sufletului lor : în primul rînd, pentru că au încredere în Scripturile cele inspirate ; în al doilea, pentru că necunoscînd scopul suprem al creștinismului, nu numai că nu pot să ajungă la el, dar nici nu pot să arate zel, foame și sete după virtute ; mulțumindu-se cu împlinirea unor obiceiuri, a unor ceremonii exterioare și cu puține realizări, nu mai gîndesc la nădejdea lor supremă, la desăvîrșire și la curăția de toate patimile ; în rîndul al treilea, crezînd că prin puținele lor realizări au ajuns pe culmea virtuților și nemaisilindu-se a ajunge la desăvîrșire, nu numai că nu pot să arate smerenie, sărăcie și zdrobire a inimii, dar justificîndu-se pe ei înșiși, ca pe unii care au ajuns la desăvîrșire, nu permit propășirea zilnică.

13. Pe cei care susțin că este imposibil ca oamenii să realizeze, cu ajutorul Duhului, desăvîrșirea — care înseamnă o creație nouă, o reînnoire a inimii — Apostolul îi aseamănă cu cei care nu s-au învrednicit să intre în pămîntul făgăduinței din pricina necredinței lor, iar *«oasele le-au rămas în pustiu»* (Evr. 3, 17).

Că ceea ce acolo era pămîntul cel văzut al făgăduinței, este aici izbăvirea, cea dintru ascuns, de patimi. Pe aceasta Apostolul a arătat-o drept sfîrșitul a toată porunca. Acesta este pămîntul cel adevărat al făgăduinței ; pentru aceasta s-au formulat toate acelea în chip simbolic.

Îngrijindu-se de ucenicii săi, ca nu cumva în cugetul cuiva să se așeze necredința, divinul Pavel zice : *«Luați seama, fraților, să nu fie cumva, în vreunul din voi, o inimă vicleană a necredinței, ca să vă depărteze de la Dumnezeul Cel viu»* (Evr. 3, 12). Aici (verbul) «a se depărta» nu este folosit cu sensul de a nega, ci cu cel de a nu crede în promisiunile făcute.

Punînd față în față pe cele spuse tipic în alegoriile iudeilor, cu adevărul, zice : *«Cine sînt cei care, auzind, s-au răzvrătit? Oare nu toți care au ieșit din Egipt, prin Moise? Și împotriva cui a ținut mînie timp de patruzeci de ani? Nu împotriva celor ce au păcătuit, ale căror oase au căzut în pustie? Și cui S-a jurat că nu vor intra întru odihna Sa, dacă nu celor ce au fost neascultători?»* (Evr. 3, 16—18). Și adaugă : *«Să ne temem, deci, ca nu cumva, cîtă vreme ni se lasă făgăduința să intrăm în odihna Lui, să pară că a rămas pe urmă cineva dintre voi — Pentru că nouă ni s-a binevestit ca și acelora, dar cuvîntul propovăduirii nu le-a fost lor de folos, nefiind unit cu credința la cei care l-au*

auzit. Pe cînd noi, pentru că am crezut, intrăm în odihnă» (Evr. 4, 1—3). Şi după puţin, iarăşi adaugă : *«Să ne silim, deci, ca să intrăm în acea odihnă, ca nimeni să nu cadă în aceeaşi pildă a neascultării»* (Evr. 4, 11). Ce altă odihnă a creştinilor este, dacă nu izbăvirea de patimile păcatului şi locuirea deplină şi activă a Duhului celui bun în inima cea curată ?

Dar, revenind la credinţă, zice din nou (Apostolul) : *«Să ne apropiem cu inimă curată, întru plinătatea credinţei, curăţindu-ne prin stropire inimile de orice cuget rău»* (Evr. 10, 22). Şi iarăşi : *«Cu cît mai mult sîngele lui Hristos va curăţi cugetul vostru de faptele cele moarte, ca să slujiţi Dumnezeului Celui viu ?»* (Evr. 9, 14). Se cuvine, deci, ca noi, să mărturisim bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu, anunţată oamenilor prin aceste cuvinte, şi ca nişte robi recunoscători să primim ca adevărate şi sigure pe cele promise ; (să luăm aminte) ca nu cumva lenea sau slăbiciunea cugetului să ne împiedice a ne ataşa odată pentru totdeauna Creatorului şi să ţintim măsura supremă a vieţii.

În acelaşi timp să putem obţine mila pentru cugetul drept şi neînduplecat şi pentru credinţa cea sănătoasă.

14. Martor este Dumnezeu Însuşi că, săvîrşindu-se după cuviinţă, lucrarea rugăciunii şi a cuvîntului este mai presus de orice virtute şi de orice poruncă. Intrînd (Iisus) în casa Martei şi a Mariei, pe cînd Maria sta la picioarele Lui şi se desfăta cu parfumul cuvîntului Său, Marta se ocupa de slujba (casei).

Şi venind Marta ca s-o mustre pe sora ei că n-o ajuta la lucru, (Mîntuitorul) Hristos, subliniind ceea ce este principal faţă de ceea ce este secundar, îi spune : *Marto, Marto te îngrijeşti şi pentru multe te sileşti ; dar un lucru trebuie ; Maria, însă, partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea»* (Luca 10, 41—42). A zis acestea, nu pentru că ar fi dezaprobat slujirea treburilor (casei), ci pentru a sublinia faptul mai important faţă de cel mai puţin important. Cum să fi dezaprobat slujirea cînd El însuşi a practicat-o, cînd El însuşi a spălat picioarele ucenicilor şi cînd El însuşi a poruncit ucenicilor să facă acelaşi lucru, unii faţă de alţii ? Nu numai atît, dar vom vedea că şi Apostolii, slujind la mese, au dat îndată întîietate rugăciunii şi cuvîntului. *«Pentru că nu este drept»*, zicea (Apostolul Petru), *«ca noi, lăsînd cuvîntul lui Dumnezeu, să slujim la mese»* (Fapte 6, 2). De aceea, rugîndu-ne *«să rînduim la această slujbă bărbaţi plini de Duhul Sfînt, iar noi să stăruim în rugăciune şi în slujba cuvîntului»* (Fapte 6, 3—4). Vezi cum au preferat pe cele principale celor secundare, deşi ştiau că ambele (slujiri) purced din aceeaşi rădăcină bună !

CUVÎNT DESPRE RĂBDARE ŞI DISCERNĂMÎNT

1. Aşa arată cei ce vor să asculte de Cuvîntul lui Dumnezeu şi să dea rod bun ; suspină, sînt trişti şi plîng (pentru păcatele lor), sînt stăruitori, însă şi liniştiţi.

Iar faptele lor acestea sînt : privegherea, postul, cumpătarea, blîndeţea, îndelung-răbdarea, rugăciunea neîntreruptă, cercetarea dumnezeieştilor Scripturi, credinţa, smerenia, răbdarea, ascultarea, iubirea de fraţi, bunătatea, decenţa şi toate faptele cele luminoase care sînt inspirate de Domnul. Pe cînd cei ce nu (vor) să facă roadele vieţii aşa arată : sînt nepăsători, neatenţi, fără măsură, cu privirea nestatornică, murmurători, cu duhul tulbure. Iar faptele lor acestea sînt : îmbuibarea, mînia, supărarea, vorba multă şi urîtă, înfumurarea, încăpăţînarea, necredincioşia, nestatornicia, umblarea după cîştig necinstit, iubirea de argint, invidia, intriga, rîsul nestăpînit şi toată fapta cea întunecată, care vine de la satan.

2. Se spune că, cu îngăduinţa lui Dumnezeu, diavolul n-a fost trimis îndată în gheena, partea lui de moştenire, ci a fost lăsat printre oameni, în vederea încercării şi pedepsirii lor. (Nepedepsirea lui imediată avea un dublu rost : ispitind pe sfinţi, avea să-i facă, chiar şi fără voia lor, mai drepţi şi mai vrednici de slavă ; întinzînd curse şi arătîndu-se şi răutatea faţă de sfinţi, avea să-şi pregătească o pedeapsă şi mai mare. Pentru că zice dumnezeiescul Apostol : *«(S-au făcut acestea) pentru ca păcatul să devină peste măsură de păcătos»* (Rom. 7, 13).

3. Amăgind pe Adam şi punînd stăpînire pe el, duşmanul i-a smuls şi puterea pe care o avea mai înainte şi s-a declarat stăpîn al acestui veac.

La început, însă Domnul, pe om l-a pus conducător al acestui veac şi stăpîn peste cele văzute. Atunci nici focul nu avea putere asupra lui, nici apa nu-l îneca, nici fiarele nu-l vătămau, nici veninul nu-i făcea vreun rău. Dar de cînd s-a supus înşelăciunii, a predat înşelătorului conducerea. Pentru acest motiv, vrăjitorii şi înşelătorii săvîrşesc lucruri ciudate, cu îngăduinţa lui Dumnezeu, dar cu puterea celui rău. Aceştia au puterea asupra vietăţilor veninoase şi înfruntă cu îndrăzneală focul şi apele, aşa cum Ianis şi Iamvris s-au împotrivit lui Moise, şi după cum s-a împotrivit lui Petru, Simon (magul).

4. Cred că diavolul, atunci cînd a văzut pe faţa strălucitoare a lui Moise, slava cea dintru început a lui Adam, nu puţin s-a tulburat ; (s-a tulburat) pentru că aceasta era o dovadă sigură că împărăţia lui va fi nimicită. Nimic nu ne împiedică (să credem acest lucru), iar cuvîntul Apostolului acest sens îl are.

El zice : *«Moartea a împărățit de la Adam pînă la Moise și peste cei ce nu păcătuiseră»* (Rom. 5, 14). Eu cred că chipul slăvit al lui Moise este asemănare și tip (a primului om) creat de mîinile lui Dumnezeu ; de aceea, văzîndu-l moartea, mai precis cauzatorul morții, diavolul, a și bănuit surparea împărăției lui ; acest lucru avea să se întîmple cu adevărat, pe vremea Domnului. Cu această slavă se îmbracă încă de acum adevărații creștini. Moartea fiind nimicită de ei, înlăuntrul lor, odată cu patimile cele necinstitoare, care nu mai pot să lucreze în ei, slava Duhului se arată din belșug în sufletele lor.

5. Amăgindu-l prin mijlocirea femeii, cel viclean a reușit să îndepărteze slava cu care era îmbrăcat Adam. Și astfel Adam s-a aflat dezbrăcat și și-a văzut goliciunea lui, pe care mai înainte n-o văzuse, fiindcă cugetul său se desfăta cu frumusețile cerești. După călcarea poruncii gîndurile sale s-au îndreptat spre pămînt și au devenit pămîntești ; cugetul său, (care mai înainte era) bun, s-a amestecat cu cel trupesc al răutății, paradisul a fost închis, iar Heruvimului, celui cu sabia de foc, i s-a dat porunca să împiedice intrarea omului în el. Acest fapt, care atunci s-a întîmplat în chip văzut, se întîmplă și acum, în fiecare suflet, în chip nevăzut. Vălul întunericului, adică al duhului celui lumesc, înconjoară inima și nu permite minții și sufletului să se roage, să creadă sau să iubească pe Domnul, după cum voiește. Aceasta este experiența tuturor celor ce au crezut sincer în Domnul, au stăruit în rugăciune și au dus luptă stăruitoare împotriva dușmanului.

6. Vargă și bici al certării este stăpînul veacului acestuia pentru cei ce sînt prunci întru Duhul. Dar pe cînd acestora, pentru ispitele și necazurile ce aduce asupra lor, le pregătește, după cum s-a spus mai înainte, o slavă și o cinste și mai mare, și-i face să ajungă la desăvîrșire, lui își pregătește o pedeapsă mai mare și mai grea. Într-un cuvînt, un plan foarte mare se înfăptuiește prin el, după cum s-a spus undeva : *«Cel viclean colaborează la săvîrșirea binelui, dar nu cu gînd bun»* (Rom. 8, 28). Că pentru sufletele bune, chiar și faptele care par să îndurereze se termină cu bine. Așa spune și Apostolul : *«Toate (cele care se întîmplă) celor ce iubesc pe Dumnezeu se termină cu bine»* (cf. Rom. 8, 28).

7. Această vargă a certării a fost lăsată ca prin ea să se deosebească cei buni de cei răi, după cum vasele (cele de lut), punîndu-se la foc, se arată cele bune (de cele slabe) ; (pe cînd cele bune rezistă focului și sînt ținute), cele slabe, nesuportînd căldura focului, se sparg și se aruncă.

Însă zidire și rob al lui Dumnezeu fiind, diavolul nu ispitește nici nu aduce necazuri (asupra omului), pe cît voiește, ci după cît îi îngă-

duie Dumnezeu, iar Dumnezeu pe toate știindu-le, îngăduie diavolului să supună pe om la încercare, atîta cît acesta poate (să-i reziste), după cum spune și Apostolul : «*Credincios este Dumnezeu. El nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decît puteți (îndura); iar odată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda*» (I Cor. 10, 13).

8. Implorînd (ajutorul lui Dumnezeu), căutînd, bătînd la ușă — așa cum spunea Domnul — (omul) va obține, în cele din urmă împlinirea cererilor sale, (inclusiv îndepărtarea ispitei). Numai să facă aceasta cu încredere, să ceară aceasta neîncetat cu mintea și cu limba, să-și strunească trupul, să nu se încurce cu treburi lumești, nici să se complacă în patimile răutății. Pentru că nu minte cel ce a zis : «*Toate cîte veți cere, rugîndu-vă cu credință, veți primi*» (Matei 2, 22). Cei care zic că de va împlini cineva toate poruncile (Domnului) și nu va primi împlinirea cererilor Sale în acest veac, la nimic nu le folosește aceasta, greșesc și spun lucruri în dezacord cu Sfintele Scripturi.

Oare Dumnezeu este nedrept atunci cînd noi împlinim (îndatoririle) ce ne revin, iar El amînă să ne dea răsplata pe mai tîrziu ? Tu de una să te îngrijești : atunci cînd sufletul se va despărți de acest trup mizerabil să te afli luptînd, nevoindu-te, așteptînd împlinirea promisiunii, stăruind în credință și rugăciune. Eu îți spun, și să nu te îndoiești de aceasta, că (atunci) vei pleca (din această viață) cu bucurie și încredere și vei fi socotit demn (să moștenești) împărăția (cerurilor). Cel ce are credință și stăruie (în împlinirea poruncilor), deja, (din această viață) se află în comuniune cu Dumnezeu. Pentru că, după cum «*Oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvîrșit adulter cu ea în inima lui*» (Matei 5, 28) ; deși nu s-a întinat cu trupul, se socotește că deja a desfrînat ; tot așa și cel ce respinge cu inima sa cele rele și se alipește de Domnul cu sufletul și iubirea sa, este ca și cînd deja se află în comuniune cu Dumnezeu. Faptul de a stărui în rugăciune și viață virtuoasă este deja un mare dar de la Dumnezeu. Și dacă faptul de a da cuiva un pahar cu apă rece nu rămîne fără răsplată, cu atît mai mult cei ce se roagă lui Dumnezeu ziua și noaptea, vor primi răsplata lor.

9. Celui, care, în nedumerire zice : «Va veni, oare, o zi, în care să nu urăsc pe fratele meu și să nu mai fac acele rele, pe care conștient, dar fără de voie le săvîrșesc ?», trebuie să i se spună : Omul este dator să arate toată silința, să se lupte și să se împotrivească totdeauna, celui viclean și cugetelor celor rele. Într-adevăr, este imposibil ca întunericul patimilor și cugetul cel rău al trupului să nu-și arate rodul lor rău, fie în ascuns, fie pe față. Pentru că, după cum atunci cînd există o rană în trup, este imposibil, pînă ce se vindecă, să nu puroieze cît de puțin ; — tratînd-o, însă, ea se vindecă, dar netratînd-o

poate infecta întregul trup — tot așa și patimile sufletului, pînă ce se vindecă, ele rămîn, totuși, înlăuntrul lui. Ele se vindecă, doar, în urma unei intense conlucrări cu harul lui Hristos. După ce a păcătuit Adam, în firea omului cea curată, s-a strecurat murdăria și întunericul patimilor. Aceasta tulbură și murdărește, atît trupul, cît și sufletul. Dar, după cum fierul înroșit în foc și bătut (cu barosul) se curăță (de impurități), iar aurul amestecat cu fier sau aramă, (aruncat) în foc se separă de acestea, tot așa și sufletul (omenesc), atingîndu-se și lovit fiind de focul Duhului celui bun, este curățit de toată răutatea și păcatul, prin mijlocirea neîntinatelor patimi ale Mîntuitorului.

10. După cum făcliile care sînt aprinse din același foc și de același untdelemn (sînt susținute), de multe ori nu dau aceeași lumină, tot așa și faptele (oamenilor) primesc strălucire diferită de la Duhul. După cum mulți sînt cei ce locuiesc într-o cetate, au nevoie de aceeași pîine și de aceeași apă, dar unii sînt bătrîni, alții sînt bărbați maturi, alții sînt tineri, iar alții prunci și mare este deosebirea între ei, (tot așa este și deosebirea dintre oameni).

În sfîrșit, după cum grîul, care se seamănă pe aceeași țarină, odrăslește spice diferite ; — (este adevărat) că după aceea boabele se aduc pe aceeași arie și în același hambar se pun — trebuie să credem că morții, la înviere, vor fi slăviți cu slavă diferită, conformă cu faptele pe care le-au săvîrșit și cu părtășia lor, încă de pe acum, la Duhul cel dumnezeiesc, care locuiește în ei. Acest lucru vor să spună cuvintele : *«Stea de stea se deosebește întru slavă»* (I Cor. 15, 41).

11. Cel ce s-a născut de la Duhul Sfînt numai spre acest lucru să se sîrguiască : «Să se curețe de păcatul care locuiește în el. Pentru că acea naștere de la Duhul aduce într-o anumită măsură, în mădulare, chipul perfecțiunii ; nu (aduce deplin desăvîrșirea) în putere, în cuget și virtute. Numai cel ce ajunge la (starea) bărbatului desăvîrșit și la măsura vîrstei, reușește să se elibereze de (apucăturile) pruncului. Acest lucru vor să însemneze cuvintele Apostolului : *«limbile și profețiile vor înceta»* (I Cor. 13, 8).

După cum cel ce ajunge deja bărbat nu se mai mulțumește cu hrana, nici cu cuvintele (rostite) de un copil, (iar faptul de a rămîne) la ele îl socotește nedemn de sine, întrucît a pășit într-un alt stadiu al vieții, tot așa și cel ce progresează în împlinirea preceptelor evanghelice schimbă pruncia cu desăvîrșirea duhovnicească. Pentru că zice dumnezeiescul Apostol : *«Cînd m-am făcut bărbat, am lepădat pe cele ale pruncului»* (I Cor. 13, 11).

12. Cel născut după Duh, este, într-o anumită măsură după cum am arătat, desăvîrşit. (Este desăvîrşit) în sensul în care spunem despre un prunc că avînd toate mădularele, este deplin.

De bună seamă nu harul şi Duhul, pe care îl dă Domnul, duc la păcat ; oamenii însăşi îşi sînt lor cauză a relelor, atunci cînd nu urmează harului şi, prin aceasta, alunecă spre cele rele. Pentru că omul poate să alunece, mînat de cugetele sale, să devină neglijent, dispreţuitor şi trufaş. Iată ce spune Apostolul Pavel în acest sens : *«Pentru ca să nu mă trufesc (cu măreţia descoperirilor) datu-mi-s-a mie un ghimpe în trup, un înger al satanei», (să mă bată peste obraz, ca să nu mă trufesc)* (II Cor. 12, 7). Iată, deci, că şi cei ce au ajuns pe culmea virtuţilor, nu sînt în siguranţă desăvîrşită. Trebuie însă, spus că, de nu i-ar da omul ocazie lui satan, acesta nu l-ar stăpîni cu forţa. De aceea, fapta săvîrşită nu se atribuie nici lui Hristos, nici celui protivnic, (ci omului).

Cel al lui Hristos este cel care se ataşează în cele din urmă, harului Sfîntului Duh. Prin urmare, chiar de se naşte cineva de la Duhul, adică se face părtaş al Duhului Sfînt, are libertate să urmeze voia lui satan. Pentru că, dacă pe om l-ar duce cu forţa, fie Domnul, fie satan, atunci omul n-ar avea în sine nici motivul mergerii lui în iad, nici pe cel al moştenirii împărăţiei (cerurilor).

13. Cel ce iubeşte virtutea, trebuie să arate multă grijă pentru a deosebi binele de rău şi pentru a cunoaşte feluritele meşteşugiri ale celui viclean, care obişnuieşte, ca prin închipuiri înşelătoare, să-i tulbure pe mulţi, să-i chinuie şi să-i ia în stăpînire.

Nu totdeauna, ceea ce inspiră încredere este şi folositor. De aceea, nu trebuie să se lase cineva în seama puterilor spirituale, spre pierzania lui ; chiar dacă ar fi vorba despre îngerii din cer. Să nu se grăbească, ci să judece totul cu multă grijă, pentru a se ataşa (cu adevărat) de ceea ce este bine şi a respinge ceea ce este rău.

Roadele harului pe care păcatul — imitînd chipul binelui — vrea să le imite, nu rămîn necunoscute.

Într-adevăr, satan, spune Apostolul Pavel, ştie să se transforme în înger al luminii, ca să amăgească, ca să înşele pe (oameni) ; însă, chiar dacă îmbracă aspect luminos, el nu poate, după cum s-a spus, să facă fapte bune. Acesta este lucrul care îl caracterizează. El nu poate să arate iubire faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele, nu poate arăta blîndeţe, smerenie, bucurie, pace, dispreţ faţă de cele lumeşti, odihnă duhovnicească, poftirea bunurilor cereşti ; (nu poate dori) încetarea patimilor şi a plăcerilor, toate acestea fiind în mod vădit, roadele harului. Pentru că zice Apostolul, «roada duhului este iubirea, bucuria,

pacea» (Gal. 5, 22) şi celelalte. În locul acestora, el, cu multă dibăcie, insuflă trufia. Prin urmare, din lucrarea ei să cunoşti lumina cea spirituală care s-a aprins în tine ; vezi de unde vine : de la Dumnezeu sau de la satan.

Sufletul, dacă nu şi-a pierdut puterea de discernămînt, poate să facă această deosebire. Pentru că, după cum oţetul şi vinul au aceeaşi înfăţişare, însă gura le distinge după gust pe fiecare, tot aşa şi sufletul, cu simţul şi cu lucrarea sa duhovnicească, poate să deosebească harismele Duhului de nălucirile celui protivnic.

14. Se cuvine să înconjurăm cu mare atenţie sufletul, ca nu cumva, chiar şi cea mai mică parte din el să fie luată în stăpînire de puterea duşmană. Pentru că, după cum atunci cînd un mădular al unui animal este prins în cursă, tot animalul este prins şi cade în mîinile vînătorului, tot aşa se întîmplă cu sufletul (prins în cursa) duşmanilor. Acest lucru îl spune clar profetul : «*Cursă*», zice «*au întins picioarelor mele şi au prins sufletul meu*» (Ieremia 18, 22).

15. Se cuvine ca acela care vrea să intre prin poarta cea strîmtă, în casa celui puternic, ca să-i răpească lucrurile lui, să nu-şi cruţe trupul ci, întărindu-se în Duhul Sfînt, să aibă mereu în minte cuvîntul Domnului, care a zis : «*Trupul şi sîngele nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu*» (I Cor. 15, 50). Cum se întăreşte cineva în Duhul ? (Se întăreşte) luînd aminte la cuvîntul Apostolului. Or, Apostolul spune că înţelepciunea lui Dumnezeu este socotită de oameni nebunie (I Cor. 1, 23). Şi profetul zice : «*Am văzut pe Fiul Omului ; chipul Lui este fără strălucire, iar El părăsit de toţi fiii oamenilor*» (Isaia 53, 2). Prin urmare, se cuvine (ca acela care vrea să se întărească în Duhul) să devină fiul lui Dumnezeu, mai întîi să se smerească şi să fie socotit, neînsemnat şi fără de minte. Să nu-şi întoarcă faţa de la scuipături să nu urmărească slava, nici frumuseţea acestui veac, sau ceva asemănător, să nu aibă «*unde să-şi plece capul*» (cf. Matei 8, 20), (să se lase) batjocorit şi dispreţuit, să fie priveliştea tuturor, să fie socotit vrednic de călcat în picioare, combătut pe faţă şi pe ascuns. Atunci Însuşi Fiul lui Dumnezeu, Cel ce a zis : «*Voi locui şi voi umbla între voi*» (cf. II Cor. 6, 16) se va arăta inimii lui, iar acesta va primi putere şi tărie ca să lege pe cel puternic şi să răpească lucrurile lui ; «*să calce peste aspidă şi vasilisc*», (Ps. 90, 13), «*peste scorpii şi peste şerpi*» (Luca 10, 19).

16. Nu mică este lupta ce ne stă înainte pentru a surpa moartea. A zis (evanghelistul) : «*Împărăţia lui Dumnezeu înlăuntrul vostru este*» (Luca 17, 21). Dar, într-un anumit fel, înlăuntrul nostru este şi cel ce se luptă cu noi şi ne robeşte. Sufletul, deci, nu trebuie să dea cîtuşi de puţin înapoi pînă va răpune pe acela care îl robeşte. Abia, (răpu-

nîndu-l), va scăpa de orice durere, întristare și suspin, abia atunci *«va izbucni apă în pămîntul însetoșat, iar pustiul va fi plin de apă»* (Isaia 35, 6—7).

17. Este lucru vădit că sufletul cuprins de nepăsare este și necredincios ; amînînd zi după zi, nu primește cuvîntul (mîntuirii). Deseori este purtat de vise, este cuprins de înfumurare și nu percepe războiul care se dă înlăuntrul său. Pentru că înfumurarea aduce cu sine orbirea sufletului, care nu-i permite să-și cunoască slăbiciunea.

18. După cum pruncul de curînd născut este chipul bărbatului desăvîrșit, tot așa și sufletul este chipul lui Dumnezeu, Cel care l-a făcut. Și după cum copilul, crescînd puțin cîte puțin, puțin cîte puțin cunoaște și pe tatăl său ; — dar ajungînd la maturitate, tatăl și fiul vorbesc deschis, iar tatăl îi destăinuie (fiului) chiar și comoara (pe care o are) — ; tot așa și sufletul, trebuia, înainte de călcarea poruncii, să crească și să devină bărbat desăvîrșit. Călcînd, însă, porunca, s-a afundat într-o mare a uitării și într-un adînc al rătăcirii, (ajungînd) să locuiască la porțile iadului. Îndepărtîndu-se mult de Dumnezeu, sufletul n-a mai putut să se apropie și să cunoască bine pe Cel ce l-a creat. Dar Dumnezeu, l-a chemat și l-a atras spre cunoașterea Sa, mai întîi prin profeți. În cele din urmă, El însuși venind, a îndepărtat uitarea și rătăcirea ; și sfărîmînd porțile iadului, a venit la sufletul rătăcit și s-a dat pe Sine exemplu, ca să-i dea acestuia posibilitatea să ajungă la vremea vîrstei (deplinătății), la desăvîrșirea Duhului. Cuvîntul lui Dumnezeu îngăduie celui viclean să-L ispitească, suportă insultele, batjocoririle și pălmuirile venite din partea celor trufași, ba chiar moartea cea mai de pe urmă, moartea pe cruce, arătîndu-ne, precum am zis, care trebuie să fie dispoziția noastră față de cei ce ne insultă, ne batjocoresc și ne dau morții. Față de cei surzi (la cuvîntul Evangheliei) să fim muți și să nu deschidem gura ; văzînd lucrarea celui rău, să fim ca pironiți pe cruce și cu glas puternic să strigăm către Cel ce ne poate izbăvi din moarte ; din adîncul inimii să strigăm : Curățește-mă ! Dacă adîncul inimii mele nu va fi stăpînit de răutate, voi fi fără de prihană. Fiind fără prihană aflăm pe Cel ce ne-a supus nouă toate, ne odihnim și împărățim împreună cu Hristos.

(Prin urmare), din cauza călcării poruncii, sufletul a fost absorbit de gîndurile materiale și necurate și s-a făcut ca și fără minte. Este nevoie de mult efort pentru ca (sufletul) să se ridice de la cele materiale la cele spirituale, să cuprindă și să treacă de subtilitatea celui viclean și să se unească cu Rațiunea cea fără de început.

19. Dacă vrei, omule, să-ți revii, să redobîndești slava pe care ai avut-o mai înainte, slava pe care ai pierdut-o din cauza călcării po-

runcii ; — (ştii doar), că neglijind poruncile lui Dumnezeu, ai luat aminte la sfatul şi la poruncile duşmanului, din care cauză acum te afli departe de cel pe care nu L-ai ascultat ; află că cu multă trudă şi sudoare a feţei tale îţi vei recîştiga bogăţia ta. Nu-ţi este folositor bunul cîştigat fără trudă. De altfel, lucrul primit fără de trudă l-ai şi pierdut şi ai predat duşmanului moştenirea ta. Să ne gîndim, deci, fiecare la ceea ce am pierdut şi să zicem cu profetul : *«Cu adevărat moştenirea noastră a fost nimicită de cei de alt neam ; iar casa noastră* (a fost prădată) *de străini»* (Plîngeri 5, 2). Dat fiind că am încălcat porunca (lui Dumnezeu), că am ascultat de voinţa noastră şi ne-am alipit de cugetele noastre cele pămînteşti şi murdare, sufletul nostru s-a îndepărtat de Dumnezeu, iar noi ne-am asemănat orfanilor care nu au tată.

Prin urmare, se cuvine ca acela căruia îi pasă de sufletul său, să se lupte din răsputeri să se curăţească de cugetele cele rele şi de *«toată trufia care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu»* (II Cor. 10, 5).

Dacă ne silim să păstrăm neîntinat templul lui Dumnezeu, vine (şi locuieşte) Cel ce a promis să locuiască şi să umble întru noi. Atunci sufletul, învrednicindu-se să devină templul lui Dumnezeu, îşi primeşte moştenirea sa. Atunci (Hristos) izgonind pe cel viclean, împreună cu oştirea sa, va domni în veac în noi.

20. Cain, căruia i s-a spus de Creator : *«Gemînd, tremurînd şi împleticindu-te vei fi pe pămînt»* (Gen. 4, 12) era tip şi icoană, în sens alegoric, al tuturor păcătoşilor. Pentru că neamul lui Adam, călcînd porunca şi făcîndu-se vinovat de păcate, este răvăşit de gînduri negre, plin de teamă şi de tulburare. Duşmanul însuşi răvăşeşte sufletul care nu este născut de la Dumnezeu, cu pofte şi plăceri diferite, şi-l agită, precum agită (agricultorul) grîul în ciur. De altfel, Domnul (Hristos) Însuşi, mustrînd pe cei care urmau voia celui rău, zicea că păstrează chipul răutăţii lui Cain. *«Voi»*, zice : *«poftele tatălui vostru celui ucigător de oameni vreţi să le faceţi ; căci acela ucigător de oameni de la început a fost şi întru adevăr nu a stat»* (Ioan 8, 44).

21. Se ştie cît de mult doresc şi caută oamenii să vadă pe împăratul cel pămîntesc ; oricine trece prin oraşul în care se află împăratul, doreşte să vadă cel puţin veşmîntul lui scump şi strălucitor ; desigur, afară de (oamenii) cei duhovniceşti, care pe aceste lucruri le socotesc de prisos şi le dispreţuiesc, ei fiind răniţi de altă frumuseţe şi altă slavă dorind. Deci, dacă (oamenii) trupeşti doresc atît de mult să vadă pe împăratul cel muritor, cu atît mai mult trebuie să dorească cei în care s-a strecurat o picătură din Duhul cel bun şi a căror inimă a fost rănită de o iubire divină, să vadă pe (Împăratul) Cel nemuritor ? Aceştia se desprind de orice lucru pămîntesc, iar inima le este mereu stăpînită

de acea dorință și nimic altceva nu pun înaintea ei. Dar sînt puțini aceia care începutului bun îi pun un sfîrșit pe măsură și rămîn nemișcați pînă la sfîrșit. Într-adevăr, mulți se întristează (pentru păcatele lor), devin părtași ai harului divin și sînt răniți de iubirea divină ; dar nesuportînd durerile și încercările de multe feluri ale celui viclean — pentru că sufletul le este cuprins de slăbiciune și toropeală, sau pentru că sînt mistuiți de (grijile) pămîntești — rămîn (cu cugetul) în lume și se afundă în adîncul ei. De aceea, (zicem) că toți aceia care vor să ducă drumul la capăt în siguranță, nu trebuie să pună alături de iubirea celor cerești iubirea altor lucruri.

22. Întrucît mari și de nedescris sînt bunurile promise de Dumnezeu, este nevoie de multe osteneli și lupte, duse cu credință și speranță, (pentru a le dobîndi). (Acest lucru) reiese din cuvintele Mîntuitorului : *«Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie»* (Matei 16, 24). Și : *«Dacă»* (vine cineva la Mine), *«dar nu urăște pe tatăl și pe mama sa, pe frați, pe femeie, pe copil și chiar sufletul său, nu poate să fie ucenicul Meu»* (Luca 14, 26). Într-adevăr, foarte mulți dintre oameni vor să dobîndească împărăția (cerurilor), să moștenească viața veșnică, să fie părtași împreună cu Hristos, (într-un cuvînt, să dobîndească) acel mare și mai presus de cuget (dar), însă, în nesăbuința lor, trăiesc ascultînd și urmînd voinței lor sau, mai degrabă, (ascultînd de) cel ce le inspiră gîndurile cele zadarnice și vătămătoare.

23. Aceștia sînt cei ce străbat drumul pînă la capăt : cei care urăsc plăcerile, poftele și tot ce se leagă de această lume, ba chiar și pe ei înșiși ; aceasta înseamnă să se lepede cineva de sine.

Fiecare este îndepărtat de la împărăția cerurilor de propria-i voință. (Și anume), dacă nu suportă cu adevărat ostenelile, dacă nu se leapădă de sine, dacă nu se rănește de acea iubire divină, dacă se complace în acest veac și nu împlinește cu tot sufletul voia lui Dumnezeu. Cele spuse le vom adeveri printr-un exemplu. Fiecare știe că un lucru oarecare, pe care trebuie să-l facă, nu este bun. Îndoiala asupra săvîrșirii lui se simte în primul rînd în inimă. În balanța conștiinței se pune mai întîi iubirea de Dumnezeu și iubirea lumii și după aceea (una din ele) este manifestată în afară. De exemplu, dacă se întîmplă să se hărțuiască cineva cu fratele său, mai întîi se hărțuiește cu sine și-și zice : Să zic ? Să nu zic ? Să răspund, oare, la insultele pe care mi le-a adus ? Sau mai degrabă să tac ?

Să ținem, (deci), poruncile lui Dumnezeu. În felul acesta nu vom neglija nici propria slavă, nici nu vom renunța întru totul la noi înșine. Dacă numai și puțin se înclină în inimă balanța spre iubirea lumii,

îndată se arată, pînă pe buze, cuvîntul cel viclean. Mintea, încordîndu-se ca un arc, îl aruncă asupra aproapelui prin intermediul limbii. Apoi cearta angajează mîinile şi se ajunge la răni şi ucidere.

Să luăm, deci, aminte de la ce pornire mică a sufletului, la ce rău mare se ajunge. Să ne gîndim că aşa se naşte în fiecare dintre noi păcatul, aşa este momită şi mişcată voinţa de poftele lumeşti şi de plăcerile trupeşti, aşa se naşte lăcomia, aşa se naşte mîndria, aşa se naşte orice lucru rău.

24. Deseori, faptele bune se săvîrşesc de dragul slavei deşarte. Pe acestea, însă, Dumnezeu le pune alături de furt, trîndăvie şi de celelalte păcate mari, pentru că zice (Psalmistul), *«Dumnezeu va risipi vasele celor ce vor să placă oamenilor»* (Ps. 53, 6). Duşmanul, deci, care este viclean şi ranchiunos, vrea să fie slujit şi să tragă folos chiar şi din faptele (noastre) bune.

25. Lucrul pe care-l iubeşte cineva în viaţa pămîntească, acela îi îngreunează mintea, îl copleşeşte, îl trage, oarecum, în jos şi nu-l lasă să se ridice. Este, ca şi cînd balanţa inimii şi a voinţei ar depinde de el. Este ca un fior lăuntric care tulbură întregul neam omenesc, inclusiv al creştinilor, care locuiesc în oraşe sau în munţi, sau în mînăstiri, sau pe cîmpii, sau în pustiu. Atras, deci, cineva, de lucrul pe care-l iubeşte, nu mai arată toată iubirea faţă de Dumnezeu. Să zicem, de exemplu, că unul iubeşte moşiile, altul aurul, altul simte plăcerea să slujească pîntecelui, altul să se dăruiască poftelor trupului, altul să fie conducător ; unul se ocupă cu arta cuvîntului frumos, aşteptînd onoruri de la oameni, altuia îi place să se lase antrenat în convorbirile contradictorii cu prietenii, ba chiar să se mînie ; unuia îi place, pur şi simplu să nu aibă nici o ocupaţie, să se complacă în toropeală şi nepăsare, iar altuia să fie dascăl tot pentru a primi cinste de la oameni. În sfîrşit, unul se dedă parcă ar fi copleşit somnului, altul este preocupat de vorbele şi glumele deşănţate, pe unul îl atrage strălucirea veşmintelor, iar pe altul un lucru oarecare, mai mic sau mai mare din această lume, deasupra căruia nu poate să se ridice.

Patima, căreia cineva nu i se împotriveşte, şi pe care n-o combate vitejeşte îl trage în jos (pe om) şi-l stăpîneşte ca pe un prizonier, îi ţine mintea aplecată (spre cele pămînteşti) şi nu-i permite să se ridice către Dumnezeu, nici să-I slujească Lui. Sufletul, însă, care se înalţă cu adevărat către Dumnezeu, îşi îndreaptă către El toate dorinţele, tot elanul său, se leapădă de sine şi nu dă curs impulsurilor minţii sale.

26. Să vedem, din alte exemple, cum omul, cu voia sa se pierde. Cum iubind un lucru din această lume, este aruncat în foc, este afundat în mare sau cade prizonier.

Să presupunem că, din întîmplare, arde o casă. (Stăpînul ei) vrînd să scape, îndată ce simte focul, fuge gol (din ea), lasă totul (înlăuntru) și se gîndește doar la sufletul său.

Altul, însă, (văzîndu-și casa arzînd), se gîndește să salveze unele bunuri. Dar, pe cînd intră după ele, focul cuprinde casa din toate părțile, îl prinde înlăuntru și-l mistuie. Iată, deci cum cineva este mistuit de foc cu voia sa, pentru că iubește un lucru trecător. Așa se întîmplă și în timpul unui naufragiu : unul vrînd să se salveze, se dezbracă și se aruncă gol în ape ; pentru că, numai așa poate să-și salveze viața. Altul, însă, vrînd să-și salveze și hainele, este înghițit de ape. Ah, cîtă nenorocire pentru un cîștig atît de mic ! Așa se întîmplă și cînd se anunță un atac (din partea dușmanilor) : unul, îndată ce află acest lucru, fuge și nu se mai gîndește la nimic, (afară numai să-și salveze viața) ; altul însă, zăbovind să ia unele lucruri cu sine, cade în mîinile dușmanilor. Iată deci, că acela care ascultă de propria-i voință sau se atașează de vreunul din lucrurile acestei lumi, își pierde atît trupul, cît și sufletul.

27. Sînt puțini aceia care iubesc cu adevărat pe Dumnezeu, care nu pun nici un preț pe plăcerile și poftele din această lume, care întîmpină cu răbdare încercările (venite) de la cel rău. Totuși, să nu disperăm, să nu ne pierdem speranța. Într-adevăr, multe corăbii naufragiază, dar sînt și unele care străbat marea și ajung la liman.

(Pentru a birui încercările), este nevoie de multă credință, de răbdare, de atenție și de lupte ; trebuie să arătăm foame și sete după ceea ce este bun și să arătăm stăruință în rugăciune. Cei mai mulți dintre oameni vor, după cum am spus mai înainte, să dobîndească împărăția cerurilor fără osteneală și fără sudori ; fericesc pe bărbații sfinți, doresc cinstea și harurile lor, dar nu vor să se facă părtași la ostenelile și patimile lor. Toți doresc acest lucru : și desfrînatele și vameșii și oricare dintre oameni. (Trebuie, însă, să ia aminte) că pentru aceasta sînt puse ispitele, ca să se arate cine iubește cu adevărat pe Stăpînul. (Numai) cei care Îl iubesc cu adevărat dobîndesc împărăția cerurilor.

28. Să știi că numai cel ce arată credință și răbdare în necazuri dobîndește slava și bunurile cerești promise. Într-adevăr, este necesar ca grîul aruncat sub brazdă și sămînța copacului mai întîi să putrezească și în stare jalnică să ajungă, ca după aceea să dobîndească haina cea minunată și rodul nenumărat. (Tot așa și omul) trebuie să treacă prin încercări și prin stări triste, ca să se îmbrace cu frumusețe și strălucire. Acest lucru vrea să-l spună și Apostolul cînd zice : *«Prin multe suferințe trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu»* (Fapte 14, 22).

Şi Domnul : *«Prin răbdarea voastră veţi cîştiga sufletele voastre»* (Luca 21, 19). Şi : *«În lume necazuri veţi avea»* (Ioan 16, 33).

29. Cu cît fiecare dintre voi se învredniceşte, prin credinţă şi prin zel, să devină părtaş al Duhului Sfînt, pe atît va fi slăvit trupul său în ziua aceea. Pentru că, ceea ce depozitează acum în sufletul său se va arăta atunci în afară. Să se ia exemplu de la copaci : o dată ce trece iarna, o dată ce soarele apare —aşa cum este firesc, mai puternic şi mai strălucitor — iar vîntul începe să sufle, se ivesc dinlăuntrul (copacilor), ca nişte veşminte, frunzele, florile şi fructele ; atunci răsare iarba cu floarea ei şi îmbracă pămîntul cu un veşmînt strălucitor. (Tot aşa) se va întîmpla şi cu oamenii : ei vor fi îmbrăcaţi cu lumina cea negrăită, pe care încă de pe acum o au înlăuntrul lor, adică cu puterea Duhului Sfînt. Aceasta le va fi lor îmbrăcăminte, mîncare, băutură, bucurie, veselie, pace ; va fi totul, va fi viaţa veşnică.

DESPRE ÎNĂLŢAREA MINŢII

1. Fericitul Moise, primind pe chipul său slava Duhului, la care nimeni nu putea să privească, s-a arătat model al trupurilor slăvite ale sfinţilor de la înviere. Dar această slavă, sufletele cele credincioase ale sfinţilor se învrednicesc s-o aibă încă de pe acum înlăuntrul lor. Pentru că zice (Apostolul) : *«Iar noi cu faţa descoperită»*, — adică în omul cel lăuntric — *«privim slava Domnului şi ne prefacem în acelaşi chip din slavă în slavă»* (II Cor. 3, 18). Despre Moise iarăşi s-a scris că 40 de nopţi şi tot atîtea zile (Exod 24, 18 ; 34, 28) nu şi-a adus aminte nici de hrană, nici de băutură. De bună seamă, acest fapt fiind impropriu firii omeneşti, înseamnă că el s-a hrănit cu o hrană spirituală, cu care se hrănesc acum sufletele sfinte, pe care o primesc de la Duhul.

2. Slava cu care încă de aici sînt îmbrăcate sufletele sfinţilor va acoperi şi va îmbrăca la înviere trupurile cele pămînteşti şi le va face să fie răpite la cer ; din momentul răpirii lor la cer, ele se vor odihni pururea cu sufletul în împărăţia lui Dumnezeu.

Creînd pe Adam, Dumnezeu nu i-a dat aripi materiale, ca păsărilor, pentru că avea să-i dea altele la înviere, aripile Duhului, ca să zboare cu ele oriunde vrea Duhul. Astfel de aripi spirituale li s-au dat sufletelor sfinţilor încă de pe acum, (iar acestea sînt) cugetul care-i poartă către cer.

Pentru că alta este podoaba creştinilor, altele sînt veşmintele, alta le este masa şi alta plăcerea. În plus, ştim că (Mîntuitorul) Hristos se va coborî din cer ca să scoale pe toţi cei adormiţi din veac, după cum spun dumnezeieştile Scripturi, şi îi va împărţi în două cete (Matei 25, 32).

3. Pentru a duce cineva o viață creștină desăvîrșită, trebuie, mai înainte de toate, să arate grijă de partea rațională, care discerne și conduce sufletul. Pentru că, distingînd între bine și rău, între pornirile (strecurate) împotriva firii (în om) și cele curate, proprii firii, să poată duce o viață fără de prihană. Ca la ochi trebuie să ia aminte la (puterea) de discernămînt, pentru a putea respinge ademenirile răutății. Cu atît mai mult, cu cît sufletul voiește să țină, neîntinate și nevătămate mădularele trupului, să rețină trupul departe de plăcerile lumești, să rețină inima să-și împrăștie cugetele în lume, să le adune pe cele risipite, de pretutindeni, să-l rețină de la grijile și plăcerile josnice.

De bună seamă că văzînd Domnul pe cineva ducînd o astfel de viață, dispus să-i slujească cu frică și cu cutremur, îi trimite în ajutor harul Său. (Se pune, însă, întrebarea) : Ce va face Dumnezeu celui ce se conformează lumii și urmează plăcerile ei ?

4. Cele cinci fecioare înțelepte, luînd în vasele inimii lor untdelemnul cel străin de natura lor — care este harul Duhului — au putut să intre în cămara de nuntă împreună cu mirele. Celelalte, însă, fără de minte și rele fiind, s-au mărginit la natura lor ; n-au privegheat, și nu s-au grăbit să pună în inimile lor untdelemnul veseliei ci, lăsîndu-se pradă neglijenței, toropelii și îngîmfării, oarecum au adormit. Pentru acest lucru Mirele le-a exclus de la împărăție. Se vede că ele iubeau lumea și erau legate de ea, de aceea n-au arătat întreaga lor iubire față de Mirele cel ceresc. Însă sufletele care caută (acel element) străin firii lor, sfințenia Duhului, îndreaptă toată dragostea lor către Hristos : întru (poruncile Lui) umblă, Lui i se roagă, la El cugetă, ținîndu-se departe de toate celelalte (preocupări). Pentru că dacă cele cinci simțuri ale sufletului : inteligența, cunoașterea, discernămîntul, răbdarea și mila primesc harul cel de sus și sfințirea Duhului sînt cu adevărat fecioare înțelepte ; iar dacă se mărginesc la firea lor sînt cu adevărat fecioare neînțelepte și fiice ale acestei lumi.

5. Să privim răutatea ca pe un lucru străin de firea noastră, ca pe un lucru care a intrat (în firea noastră) prin încălcarea poruncii de către primul om ; ca pe un lucru care, cu timpul, ne-a devenit ca o (a doua) natură. Se cuvine, deci, ca acel lucru străin de firea noastră să fie îndepărtat printr-un alt lucru, de asemeni străin de firea noastră, prin darul ceresc al Duhului și să revenim la curăția cea dintîi. Dacă acest lucru nu se săvîrșește prin credință, rugăciune și prin lepădare de cele ale lumii ; dacă firea noastră nu se sfințește de acea iubire care este Domnul și dacă rămînem vinovați față de poruncile divine, nu putem dobîndi împărăția cerurilor.

6. Un cuvînt adînc vreau să spun, pe cît îmi este cu putinţă. (Şi anume) : Domnul cel fără de trup şi necuprins, mişcat de nemărginita Lui bunătate, Se întrupează — aş zice că cel mare şi ceresc se micşorează — pentru ca să Se unească cu creaturile Sale cele raţionale, adică cu sufletele sfinţilor şi cu îngerii, pentru ca aceştia să se împărtăşească de viaţa veşnică a divinităţii Lui. (A luat trup ca să intre în comuniune cu fiinţe trupeşti). Pentru că fiecare (dintre făpturile amintite) este, după firea sa, trup ; (trup este) : îngerul, sufletul, (chiar) şi demonul. Chiar dacă (aceste făpturi) sînt fine, totuşi, în esenţa ipostasului lor, cu toată fineţea firii lor, trup fin sînt. Trupul, într-adevăr, în esenţa sa, este un element dens, pe cînd sufletul este un element fin. (Acesta, însă), cuprinde şi îmbracă mădularele trupului. Îmbracă ochiul cu care vede, urechea cu care aude ; nasul şi, într-un cuvînt, toate mădularele trupului. Îmbrăcîndu-le, sufletul se împreunează cu toate acestea şi de la el pornesc toate cîte se întîmplă în această viaţă.

Tot aşa, deci, Hristos (Fiul lui Dumnezeu, mişcat de bunătatea Sa cea mai presus de minte şi de cuvînt, Se micşorează şi Se întrupează, Se amestecă şi Se îmbracă cu sufletele, prietenele Lui, *«făcînd cu ele un duh»* (I Cor. 4, 17), după cum spune un cuvînt al Sfîntului Apostol Pavel. Sufletul (Său se uneşte) cu sufletul (omenesc), firea Sa cu firea (omenească), încît sufletul trăieşte în Dumnezeire, se face părtaş la viaţa cea nemuritoare şi se desfată cu plăcerea cea nestricăcioasă şi cu slava cea negrăită.

7. Prin intermediul acestui suflet, Domnul, atunci cînd vrea, Se face foc şi arde tot ce este rău şi vătămător, după cum zice şi profetul : *«Dumnezeul nostru este foc mistuitor»* (Deut. 4, 24). Altă dată se face odihnă de negrăit, iar altă dată bucurie şi pace, îmbrăţişînd (sufletul) din toate părţile şi ocrotindu-L. De aceea, Cel care Îl iubeşte şi I se face plăcut prin fapte bune, dobîndeşte bunuri de nedescris, *«pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit, iar la inima omului nu s-au suit»* (I Cor. 2, 9). Prin urmare, toate (darurile) care vin de la Domnul, sînt numai odihnă, bucurie, desfătare şi viaţă ; El se îmbracă în trup, pentru a deveni hrană duhovnicească şi pentru a umple pe cei vrednici de desfătare duhovnicească. Pentru că zice : *«Eu sînt pîinea vieţii»* (Ioan 6, 5). Şi *«Cel care va bea din apa pe care i-o voi da Eu se va face izvor de apă curgătoare spre viaţa veşnică»* (Ioan 4, 14).

8. Dar zice (Scriptura), Dumnezeu S-a arătat şi (în vremea veche), preoţilor şi arhierelior, fiecăruia după cum a voit şi i-a fost de folos. Altfel S-a arătat lui Avraam, altfel lui Isaac, altfel lui Iacob, altfel lui Noe, altfel lui Daniel, altfel lui Moise, altfel lui David şi altfel fiecăruia dintre profeţi. Pentru că în iubirea Lui cea multă faţă de ei S-a

micșorat — așa cum s-a mai spus — S-a transformat, a luat trup și S-a făcut văzut de cei care Îl iubesc, nu după cum este — pentru că El este neîncăput (de firea creată) — ci după cum puteau ei să-L cunoască.

9. Sufletul care s-a învrednicit să dobîndească acea putere de sus, acel foc dumnezeiesc, care are contopită cu mădularele sale iubirea cerească a Duhului, se dezleagă de orice iubire lumească și nu suportă legătura răutății. Pentru că, după cum fierul și plumbul, aurul și argintul, fiind puse în foc se topesc și se înmoaie — fapt contrar firii lor — deci, cît timp sînt sub puterea focului se dezbracă de firea lor, se înmoaie și devin fluide ; tot așa și sufletul, aflîndu-se sub puterea acelui foc ceresc al iubirii Duhului, se eliberează de legăturile răutății, de orice spirit lumesc și de învîrtoșarea adusă de păcat, socotindu-le pe toate acestea niște nimicuri și niște lucruri necinstitoare. Iubirea dintre frați poate fi foarte mare, dar și aceasta este uitată de sufletul consumat de iubirea Duhului, atunci cînd vine împotriva ei. Iubirea (ce se înfiripă între soți avînd la bază) comuniunea lor trupească, desparte (pe soți) de tată, de mamă și de frați ; dacă cineva iubește, totuși, pe cineva dintre aceștia, îl iubește superficial, pentru că toată iubirea lui către soțul său se îndreaptă. Deci, dacă iubirea trupului în așa chip dezleagă (pe om) de orice altă iubire a lumii, oare, cei răniți de acea iubire curată (a Duhului), de iubirea cărui lucru din această lume pot să fie reținuți ?

10. Dumnezeu este bun, iubitor de oameni și milosîrd și așteaptă îndelung pocăința fiecăruia dintre păcătoși. El face sărbătoare cerească din întoarcerea păcătoșilor. Pentru că zice : «Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește» (Luca 15, 10). Dar dacă cineva, văzînd bunătatea și îndelunga Lui răbdare nu arată, după cum am spus, pocăință, ci din contră, găsește în aceasta motiv să păcătuiască și mai mult, încît adaugă păcat peste păcat, greșală peste greșală, obrăznicie după obrăznicie, împlinește măsura nelegiuirii, alunecă în greșeli din care nu se mai poate ridica, ajunge la ruină, supus întru totul diavolului și se pierde. Așa s-a întîmplat cu Sodoma ; pentru că locuitorii acelei cetăți au rătăcit, au întrecut măsura păcatului și n-au arătat, aș zice, pic de pocăință, dreptatea divină i-a lăsat pradă focului. Așa s-a întîmplat pe vremea lui Noe : (contemporanii acestuia) lăsîndu-se purtați de porniri murdare spre păcat și nearătînd în nici un chip pocăință, au săvîrșit atîtea păcate, încît tot pămîntul se stricase. Așa s-a întîmplat cu egiptenii : aceștia au greșit mult, apăsînd pe poporul lui Dumnezeu. Dumnezeu, însă, bun fiind, nu i-a lăsat pradă pierzaniei, ci, biciuindu-i, i-a adus la pocăință. Dar, pentru că, după

aceea, iarăși s-au întors la cele rele și iarăși au arătat necredința de la început — apăsînd foarte pe poporul lui Dumnezeu — dreptatea divină i-a pedepsit și i-a pierdut cu totul. Așa a fost și cu (poporul) Israel : acesta a greșit mult, ucigînd pe profeții lui Dumnezeu, dar a avut parte de obișnuita îndelungă-răbdare a lui Dumnezeu. Dar, pentru că, (în cele din urmă israeliții) au înaintat mult pe calea răutății — așa încît nu s-au sfiit să întindă mîini ucigașe asupra Stăpînului — au fost coborîți (din demnitatea lor) și îndepărtați (de la fața Lui). Și luîndu-se de la ei profeția, preoția și cultul, au fost încredințate neamurilor care au crezut.

11. Să alergăm și noi la Hristos, care ne cheamă cu blîndețe, să ne deschidem inimile înaintea Lui ; să ne aducem aminte de păcatele noastre, dar să nu deznădăjduim de mîntuire. Pentru că și acesta este un vicleșug al celui viclean ; acesta ne amintește de păcatele noastre (nu pentru a ne pocăi, ci) pentru a ne duce la deznădejde. Noi, însă, zicem că dacă Domnul, venind (în lume), a fost doctorul orbilor, al surzilor și al paraliticilor, că dacă pe morții care de mult putreziseră I-a înviat, cu atît mai mult va vindeca orbirea minții, slăbiciunea sufletului și surzenia inimii (noastre). Pentru că nimeni altul n-a creat sufletul, afară de cel ce a creat trupul. Și dacă El a arătat atîta bunăvoință față de lucrurile cele pieritoare și stricăcioase, cu cît mai mult(va arăta bunăvoință) față de sufletul cel nemuritor, care bolește de boala răutății și care i se roagă (neîncetat) ? Petru că zice (Mîntuitorul Hristos) : *«Oare Tatăl Meu cel ceresc nu va face dreptate celor ce strigă către El ziua și noaptea? Da, zic vouă, le va face dreptate în curînd»* (Luca 18, 7—8). Și : *«Cereți și vi se va da vouă»* (Matei 7, 7). Și iarăși : *«Dacă pentru simplul fapt că-i este prieten nu-i va da lui pentru îndrăzneala lui, însă, sculîndu-se îi va da cît îi trebuie»* (Luca 11, 8). (Prin urmare, deși numește cererea făcută la vreme nepotrivită) nepotrivită și îndrăzneață, El ne îndeamnă (indirect, prin această) parabolă, la stăruința în rugăciune. De altfel, El n-a venit în lume să aducă la pocăință pe cei drepți, ci pe cei păcătoși. (Ne asigură în același timp că) dacă ne lepădăm de obiceiurile cele rele și dacă ne îndreptăm gîndurile către Dînsul, nu ne va trece niciodată cu vederea și ne va da pururea ajutorul Său.

12. După cum atunci, cînd cineva fiind cuprins de boală și slăbiciune, încît trupul nu mai poate mînca sau bea, prietenii și cei apropiați lui, prevăzînd că va muri, sînt cuprinși de disperare și se bocesc, tot așa se întîmplă în cazul lui Dumnezeu și al îngerilor : văzînd că sufletele nu se pot folosi de hrana cea cerească, se întristează mult și se îndurerează.

Dar, dacă te-ai făcut tron al lui Dumnezeu, dacă Îl porți (pe Dumnezeu) întru tine, dacă sufletul tău s-a făcut în întregime ochi duhovnicesc, dacă s-a făcut în întregime lumină, dacă te-ai hrănit cu hrana (oferită) de Duhul, dacă te-ai adăpat cu apa cea vie, dacă ți-ai veselit inima cu vinul cel duhovnicesc, dacă ți-ai îmbrăcat sufletul cu haina luminii celei de negrăit, dacă pe toate acestea ochiul tău cel lăuntric le-a cunoscut, iată că trăiești viața veșnică, iată că de acum te odihnești împreună cu Hristos. Dar, dacă încă nu le-ai dobîndit, nici cunoscut pe toate, să plîngi din inimă și să te tînguiești că n-ai obținut o astfel de bogăție. Să ai grijă să te rogi continuu pentru sărăcia ta (spirituală). O, de-ar avea omul simțul acestei sărăcii! Dar nici cînd va dobîndi bogăția divină să nu fie fără grijă. De altfel zice Domnul: *«Cel ce caută găsește și celui ce bate i se va deschide»* (Matei 7, 7; Luca 11, 10).

13. Dacă untdelemnul, cu care se ung împărații, are atîta putere că îi ridică la slava împărătească, cu cît mai mare trebuie să fie puterea untuluidelemn al Duhului? Pentru că aceia care au mintea și omul lăuntric uns cu untdelemnul sfințitor al veseliei, cei care primesc arvuna Duhului celui bun, vor fi ridicați la cea mai înaltă treaptă a desăvîrșirii. Ei sînt (împreună-moștenitori) ai împărăției lui Hristos, sînt împreună fii și împreună-preoți cu împăratul, intră și ies la Tatăl precum voiesc. Chiar dacă n-au intrat în chip desăvîrșit, în posesia moștenirii, chiar dacă suportă greutatea trupului, pentru faptul că au primit arvuna Duhului, ei au siguranța că vor împărăți împreună cu Hristos, că vor dobîndi din abundență darurile Duhului; de altfel, fiind încă în trup, ei s-au împărtășit de puterea și plăcerea aceea. Pentru că prin venirea harului, este îndepărtat vălul pus peste mintea lor de către satan, mintea și omul lor lăuntric este cu desăvîrșire curățit, orice întinăciune și cuget murdar este îndepărtat din suflet, iar omul revenindu-și la starea lui (inițială) privește neîmpiedicat slava luminii celei adevărate. Astfel (de oameni) sînt deja din această viață, răpiți în acel veac (al fericirii) și privesc la frumusețile de acolo. Pentru că, după cum ochiul cel trupesc fiind sănătos, privește direct către razele soarelui; tot așa și aceștia, avînd mintea curată, privesc fără opreliști splendorile cele mai presus de cuvînt ale Duhului.

Dar, la această fericire nu ajung toți oamenii. (Pentru a ajunge la ea) este nevoie de multe osteneli, de lupte și de multe sudori. Sînt, într-adevăr, mulți întru care lucrează harul, dar din care răutatea nu dispare cu totul. În una și aceeași persoană și în aceeași inimă lucrează două duhuri: cel al luminii și cel al întunericului. Cuvîntul: *«Care este părtășia luminii cu întunericul?»* (II Cor. 6, 14). Și: *«Lumina strălucește întru întuneric»* (Luca 1,5) se referă la cazuri asemănătoare, pe care

nu trebuie să le identificăm. De exemplu, unii primind harul lui Dumnezeu, îşi strunesc pentru moment cugetul şi înalţă rugăciuni bineplăcute Domnului. În uşurătatea lor, însă, consideră că păcatul s-a şi pierdut şi că nu mai lucrează între ei. Dar, după puţin timp, încep să fie munciţi de cugete murdare şi să fie atraşi de partea păcatului, de faţă fiind şi harul. Alţii, însă, avînd minte şi discernămînt, nu neagă faptul că deşi harul lui Dumnezeu locuieşte întru ei, sînt zguduiţi de gînduri nesăbuite şi ruşinoase.

14. Cunoaştem pe unii dintre fraţi, care, bogaţi fiind în har, timp de cinci sau şase ani au fost departe (de toată răutatea) iar poftele au fost stinse în ei ; dar, pe cînd li se părea că au ajuns la liman şi la linişte, deodată, ca dintr-un ascunziş, a apărut răutatea şi i-a atacat cu sălbăticie, băgîndu-i în groază şi uimire. Atunci niciunul dintre cei ce priveau lucrurile cu înţelepciune n-a mai îndrăznit să zică : avînd în mine harul, m-am eliberat de păcat. Pentru că, aşa cum am mai sus, în acelaşi cuget lucrează două (puteri : harul şi păcatul), de aceea numai cei uşuratici şi neştiutori, care au primit un cît de mic dar duhovnicesc, zic : «Deja am învins». Eu cred că lucrurile cam aşa stau : aceştia sînt întocmai ca soarele care străluceşte puternic şi deodată ivindu-se norii şi ceaţa îi întunecă frumuseţea.

Cei ce au primit harul lui Dumnezeu, dar nu s-au curăţit cu desăvîrşire în adîncul lor, sînt încă robi ai păcatului. De aceea, aceştia au nevoie de mult discernămînt, pentru a ajunge la o cunoaştere desăvîrşită a acestor lucruri.

15. După cum este lucru imposibil să vedem fără ochi, să vorbim fără gură, să auzim fără urechi şi să umblăm fără picioare, tot aşa este imposibil să ne împărtăşim de Sfintele Taine, să cunoaştem înţelepciunea lui Dumnezeu şi să ne îmbogăţim în Duhul, fără Dumnezeu şi fără puterea dată de El. Înţelepţii grecilor se exersează în arta retoricii şi se avîntă cu plăcere în luptele de cuvinte ; robii lui Dumnezeu, însă, deşi nu se ocupă cu retorica, avînd harul divin şi fiind «învăţaţi de Dumnezeu» sînt înţelepţi.

16. Eu socotesc că nici Apostolii, cei ce aveau din belşug pe Duhul cel bun, nu se credeau întru totul lipsiţi de griji. Într-adevăr, ei erau stăpîniţi de acea bucurie şi veselie de negrăit, dar în sufletul lor stăruia încă teama de a nu greşi. Harul, însă, îi ţinea în siguranţă, ca să nu se abată cîtuşi de puţin de la drumul cel bun. Pentru că, după cum atunci cînd un copil aruncă cu o pietricică într-un zid, acesta nu păţeşte nimic şi, după cum atunci cînd o săgeată subţire este aruncată împotriva unei platoşe tari, nu-i aduce nici o vătămare, tot aşa (se întmîpla şi cu Apostolii) : dacă erau atacaţi de vreo răutate, atacul acesteia era zadar-

nic, pentru că puterea lui Hristos îi ocrotea. În plus, oamenii desăvîrșiți fiind și avînd o conștiință clară, nu credeau în chip nesăbuit că o dată cu primirea harului (răutatea din ei s-a stins) și că nu trebuie să mai poarte vreo grijă. (Ei aveau libertatea de a alege între bine și rău), pentru că Domnul vrea, ca și cei desăvîrșiți, cu voia lor să slujească Duhului. Pentru că zice Apostolul: *«Nu stingeți Duhul»* (I Tes. 5, 19).

17. A vorbi cineva despre anumite lucruri este lucru ușor și stă la îndemîna oricui. De exemplu, este ușor să spună cineva că pîinea se face din grîu, dar este greu să le spună pe toate pe rînd, pînă se ajunge la aceasta. Acest lucru îl știu doar cei cu experiență. Tot așa stau lucrurile (cînd vorbește cineva despre lucrurile duhovnicești). Este ușor să vorbească cineva despre nepătimire și desăvîrșire, dar numai cel ce experiează acest lucru realizează cu adevărat desăvîrșirea.

18. Cei care vor să țină cuvîntări duhovnicești fără să aibă experiența necesară, se aseamănă unui om care la amiaza zilei de vară străbate un cîmp pustiu și fără de apă. Deodată, sub imperiul setei arzătoare, i se conturează în minte un izvor cu apă rece, dulce și cristalină, iar el, de nimeni împiedicat, se desfătează pe săturate. Sau (se aseamănă) unui om care nici n-a gustat, dar vrea să spună altora cît de dulce este. Într-adevăr, așa sînt cei care vor să vorbească altora despre desăvîrșire și sfințenie, fără să aibă experiența faptelor. Dacă se întîmplă ca Dumnezeu să-i învrednicească să cunoască fie și puțin cele despre care vorbesc, ei își dau numaidecît seama că adevărul și faptele se deosebesc mult de expunerea lor.

19. Evanghelia ne spune ce trebuie să facă și ce trebuie să evite omul, pentru a deveni prieten cu Împăratul, Iubitorul de oameni. Ea zice: «Să nu te mînii... Să nu poftești..., Dacă îți dă cineva o palmă peste obrazul drept, să întorci și pe celălalt» (Matei 5, 39 ș. u.). Apostolul, însă, urmînd îndeaproape pe cele rînduite, ne învață cu deamănuntul, (prin exemplul său), cum trebuie să realizăm opera de curăție (duhovnicească), despre care spune că trebuie să se facă cu migală și, îndelungă-răbdare. Mai întîi, el hrănește (pe ascultătorii săi) cu lapte, ca pe niște prunci, apoi, cînd ajunge la maturitate și desăvîrșire, (cu învățăturile cele adînci). Să presupunem, de exemplu, că Evanghelia spune că o haină se face din lînă. Apostolul, însă, arată și cum se piaptănă și țese lîna și cum, în sfîrșit, se face haina.

20. Unii (oameni) se abțin de la desfrîu, de la furt, de la lăcomie și de la celelalte rele asemănătoare lor și pentru aceasta se consideră asemenea sfinților. Dar părerea lor este departe de fapte și de adevăr; pentru că, deseori, în mintea și simțurile lor, locuiește răutatea; aceasta trăiește și se tîrăște (prin gîndurile lor) și cu greu este ținută să nu

se arate în afară. Sfînt este (nu cel ce se arată aşa în afară), ci acela care şi-a curăţit cu desăvîrşire omul lăuntric.

(Se spune) că unul dintre fraţi, pe cînd se ruga, a fost răpit (cu duhul) de puterea divină şi a văzut cetatea de sus — Ierusalimul — lăcaşurile cele luminoase care sînt acolo şi lumina cea fără de sfîrşit şi a auzit un glas care spunea că acesta este locul de odihnă al drepţilor. Însă după aceea, mîndrindu-se şi crezînd despre sine lucruri mari, a căzut în mare păcat şi de multe rele a fost mistuit. Or, dacă cu acesta s-a întîmplat aşa ceva, cum poate să spună un om obişnuit că întrucît posteşte şi primeşte pe străini, întrucît îşi împarte averile (celor nevoiaşi) şi se păzeşte de relele amintite, nimic nu-i lipseşte şi că este sfînt? Nu, nu abţinerea de la relele cele văzute aduce desăvîrşirea, ci «curăţia minţii», aceasta echivalează cu desăvîrşirea.

21. Intră, deci, pe cărarea cugetelor, tu cel ce gîndeşti acestea şi vezi mintea ta cea captivă şi roabă păcatului; vezi, de asemeni, pe cel ce este mai adînc şi mai rău decît cugetele tale, pe şarpele care se cuibăreşte în aşa-zisele cămări ale sufletului tău, pe acela care te ucide, dînd lovituri de moarte sufletului tău; — pentru că inima ta este abis cu adevărat, un abis de necuprins —. Dacă pe acela îl răpui, dacă te curăţeşti de toată nelegiuirea şi dacă îndepărtezi păcatul, poţi să te mîndreşti cu curăţia ta în Dumnezeu.

Iar după ce te vei smeri şi te vei face ca un cerşetor, să vii şi să te rogi lui Hristos pentru cele lăuntrice ale tale. Tot Vechiul şi Noul Testament vorbesc despre curăţie; faptele curăţiei au fost plăcute tuturor, iudeilor şi elinilor, deşi nu totdeauna le împlineau. Dar curăţia inimii nu este posibilă decît prin Iisus. El este adevărul adevărat, Care S-a întrupat. Fără El este imposibil a cunoaşte adevărul şi a dobîndi mîntuirea.

CUVÎNT DESPRE IUBIRE

1. După cum la lucrurile din afară, care (în mod firesc) aparţin omului, ai renunţat, adică ţi-ai vîndut bunurile şi ai dat (sumele obţinute celor nevoiaşi), tot aşa se cuvine să renunţi şi la cugetele şi moravurile (tale); astfel, dacă ai învăţat înţelepciunea lumească sau ai dobîndit cunoştinţa lucrurilor, leapădă-te de ele; dacă te-ai încrezut în justificările trupeşti, renunţă la ele, smerindu-te şi micşorîndu-te. Pentru că aşa vei putea pricepe *«nebunia predicii»* (I Cor. 1, 21). Întru aceasta vei afla adevărata înţelepciune, în puterea crucii şi nu în cuvinte meşteşugite. Aceste (fapte) săvîrşind, această (înţelepciune) vei dobîndi. *«Pentru că», zice* (Sfîntul Apostol) Pavel, *«crucea lui Hristos este piatră de poticnire pentru iudei, iar pentru greci este nebunie, pen-*

tru noi, însă, cei care ne mîntuim, este puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu» (I Cor. 1, 18).

2. Chiar dacă ai gustat din fericirea cerească, chiar dacă te-ai împărtășit din acea înțelepciune (propovăduită de Apostoli) și chiar dacă s-a așternut liniștea în sufletul tău, să nu te mîndrești, nici să nu crezi că deja ai ajuns (să cunoști totul) și că ai dobîndit adevărul, ca nu cumva să auzi spunîndu-ți-se) : «*Iată sînteți sătui; iată v-ați îmbogățit fără de noi ați domnit, și, măcar de ați domni, că și noi domnim împreună cu voi*» (I Cor. 4, 8). Chiar și gustînd (din aceste bunuri) să socotești că încă nu te-ai atins de (binefacerile aduse de) învățătura Mîntuitorului Hristos. Acest lucru să nu-l privești ca pe un lucru obișnuit, ci să-l ai pururea sădit și ascuns în inima ta.

3. După cum cel lacom după bogăție, oricît de multe averi ar strînge, niciodată nu se satură, ci din contră, pofta (după ele) îi crește și mai mult; și după cum cineva, sfîșiat de sete, bînd bătură dulce, tot mai însetat devine; tot așa, gustînd cineva (din bunurile oferite de Dumnezeu) nu se satură de ele niciodată și avînd din belșug bunurile sale, se consideră pe sine sărac.

Așa sînt creștinii : ei nu socotesc că sufletul lor prezintă o cinste deosebită, se consideră niște oameni de nimic înaintea lui Dumnezeu și se cred datori tuturor oamenilor. Pentru smerenia lor, mult se bucură Domnul și (cu multă plăcere) Se odihnește în sufletul lor.

De aceea, dacă are cineva ceva, să nu creadă că este sau are ceva. Pentru că Dumnezeu urăște înfumurarea. Aceasta a scos pe om din paradis, atunci cînd (omul) auzind pe (diavolul) zicînd : «*Veți fi dumnezei*» (Gen. 3, 5), a dat crezare acestui cuvînt zadarnic.

Adu-ți aminte, (omule), cum Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeul și Împăratul tău «*S-a deșertat pe Sine, chipul robului luînd*» (Filip. 2, 7), cum S-a făcut sărac, cum a fost socotit între cei simpli și cum a pătimit. Și dacă El, Dumnezeu fiind, atîtea a suferit, tu, omule, care ești alcătuit din sînge și carne, care ești pămînt și cenușă, în care nu este nimic bun, ci numai necurăție, tu gîndești lucruri mari despre tine și te mîndrești ? Fii înțelept și spune despre cele ce ai primit de la Dumnezeu : Nu sînt ale mele aceste bunuri ; de la altcineva le am. Cînd (Acela) va crede de cuviință, le va lua de la mine. Astfel, pune pe seama lui Dumnezeu tot ceea ce este bun, iar pe seama slăbiciunii tale tot ceea ce este rău.

4. «*Tezaurul pe care*», zice Apostolul, «*îl purtăm în vase de lut*» (II Cor. 4, 7) socotește-l ca fiind puterea cea sfințitoare, pe care tu te-ai învrednicit să-l primești, încă în trup fiind, zice undeva același (Apostol) : «*Care pentru noi S-a făcut înțelepciune de la Dumnezeu și drep-*

tate şi sfinţire şi răscumpărare» (I Cor. 1, 30). Cu alte cuvinte, (el spunea că) cel ce are în sine acest tezaur al Duhului poate să împlinească toate poruncile, nu numai în chip curat şi fără prihană, ci şi fără osteneală. Fără osteneală trebuie să împlinească poruncile şi mai înainte, însă era imposibil să obţină cineva roade duhovniceşti fără a se împărtăşi de Duhul.

Să se străduiască, deci, fiecare ca, în orice moment, să obţină, prin răbdare, credinţă şi rugăciune fierbinte către Hristos, această comoară cerească ; să împlinească cu ajutorul Lui toată dreptatea, în chip curat şi desăvîrşit, dar şi fără trudă şi chin.

5. Aceia care au în ei bogăţia divină a Duhului, împărtăşesc altora cuvintele duhovniceşti, ca şi cînd le-ar scoate dintr-un tezaur propriu. Pe cînd cei ce n-au această bogăţie în inima lor — bogăţie din care izvorăsc cuvintele adînci şi tainele — se agaţă de cîte un cuvînt din cele două Testamente şi-l au mereu pe limbă ; sau, ascultînd pe bărbaţii cei înduhovniciţi, reţin cuvintele acestora, se mîndresc cu ele şi le prezintă altora drept cuvintele lor. În felul acesta, trag foloase din merite străine. Dat fiind, însă, că n-au comoara lor, din care să se desfăteze în primul rînd ei şi apoi să fie de folos şi altora, după discuţia (cu semenii lor), ei din nou se arată săraci (în duhul lor), pentru că fiecare cuvînt revine, în mod firesc, la cele din care a fost luat.

De aceea, se cuvine să cerem mai întîi de la Dumnezeu bogăţia aceasta adevărată. Avînd-o pe aceasta, ne va fi uşor să fim folositori şi să transmitem şi altora tainele şi cuvintele cele duhovniceşti. Pentru că Dumnezeu a binevoit să locuiască în oricine crede, zice (în acest sens) Mîntuitorul. Hristos : *«Cel ce Mă iubeşte pe Mine, va fi iubit de Tatăl Meu şi-L voi iubi şi Eu şi Mă voi arăta Lui»* (Ioan 14, 20). *«Eu şi Tatăl vom veni şi vom face lăcaş la el»* (Ioan 14, 23).

6. Cei ce s-au învrednicit să fie fii ai lui Dumnezeu şi să aibă pe Hristos strălucind întru ei, sînt conduşi în diferite chipuri de Duhul şi sînt mîngîiaţi de har în adîncul inimii lor. Niciuna din plăcerile cunoscute în lume nu poate fi comparată cu (cea provocată de) petrecerea harului în suflet. Această petrecere este asemenea unui prînz împărătesc, la care oamenii se bucură şi se veselesc, o veselie de negrăit. Este asemenea bucuriei duhovniceşti, trăită de mire şi mireasă. (În această stare, oamenii) sînt ca nişte îngeri fără trup ; trupul lor fiind atît de uşor (atît de înduhovnicit), ei socotesc că nici n-au trup.

Uneori, (astfel de oameni) se desfată şi sînt ca şi îmbătaţi de băutura minunată, de băutura cea de nedescris a tainelor Duhului ; alteori, rugîndu-se pentru mîntuirea oamenilor, îi copleşeşte plînsul şi tînguirea. Pentru că fiind cuprinşi de iubire faţă de toţi oamenii — pentru întreg

neamul lui Adam — sînt cuprinşi (în mod firesc) şi de întristare. Uneori, această iubire este atît de mare, încît dacă ar fi posibil, ar aduna pe toţi oamenii la sînul lor, fără să mai facă deosebirea între cei buni şi cei răi. Uneori, atît de mult se dispreţuiesc, încît socotesc că nimeni nu urmează după ei şi că ei sînt cei mai de pe urmă dintre toţi (oamenii). Uneori sînt copleşiţi de bucuria cea de nedescris a Duhului ; alteori, întocmai cum unul dintre cei puternici, luînd panoplia împărătească, iese la luptă şi pune în derută pe duşmani, încingîndu-se cu armele Duhului năvălesc asupra duşmanilor celor nevăzuţi şi îi calcă în picioare. Uneori, înconjuraţi de calm, linişte şi pace, trăiesc o plăcere minunată ; alteori, se împărtăşesc de înţelepciunea, de priceperea şi de cunoaşterea cea mai presus de fire a Duhului. (În sfîrşit), alteori sînt asemenea tuturor oamenilor. (Reţinem, însă), că toate aceste (stări) pe care nici o limbă nu le poate spune, sînt mijlocite de harul lui Hristos. Deci, harul divin străluceşte în multe feluri în ei, pentru a exercita, educa şi prezenta sufletul desăvîrşit, prea curat şi fără prihană Duhului.

Darurile Duhului, menţionate aici, se dau celor care s-au apropiat, în cel mai înalt grad de desăvîrşire. Aceste mîngîieri diferite ale harului se transmit lor în chip diferit, dar neîncetat, o lucrare a Duhului urmînd-o pe cealaltă. Atunci cînd cineva ajunge la desăvîrşire, cînd este curăţit de toate patimile, se uneşte cu Duhul-Mîngîietorul. Iar cînd sufletul se învredniceşte să devină Duh, să se amestece cu Duhul, atunci devine în întregime lumină, în întregime veselie, în întregime iubire, în întregime mîngîiere, în întregime bunătate. Se afundă în virtuţile Duhului celui bun, după cum atunci cînd cineva aruncă o piatră în mare, de pretutindeni este cuprinsă de apă. Oamenii care se unesc întru totul cu Duhul lui Dumnezeu, au întru ei neclintite virtuţile Duhului şi faţă de toţi arată roadele Lui. Dat fiind că Duhul îi face curaţi şi fără prihană înlăuntrul lor, de aceea este imposibil ca ei să arate în afară roade ale răutăţii, ci totdeauna şi în toate (lucrările lor) se văd roadele Duhului. Acesta este ţelul desăvîrşirii duhovniceşti, al plinătăţii lui Hristos, la care ne îndeamnă Apostolul să ajungem, zicînd : *«Ca să vă umpleţi de toată plinătatea lui Hristos»* (Efes. 3, 19). Şi iarăşi : *«Pînă ce vom ajunge la măsura bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos»* (Efes. 4, 13).

8. Atunci cînd intră cineva (în Biserică) şi-şi pleacă genunchii (să se roage), inima acestuia se umple de lucrarea divină, iar sufletul i se bucură în Domnul, aşa cum se bucură mireasa de (prezenţa) mirelui ei, după cum deja s-a spus mai înainte, şi cum spune marele Isaia :

«După cum se bucură mirele de mireasă, tot aşa se va bucura Domnul de tine» (Isaia 52, 5).

Iar cînd un astfel de om obişnuieşte să se roage o oră în fiecare zi, este răpit cu duhul (la cer) şi se împărtăşeşte întru adîncul său de (bunurile) veacului viitor. Acest fapt îi procură o plăcere de negrăit şi îi dă senzaţia unei plutiri. În mintea (unui astfel de om) nu mai stăruie nici un cuget pămîntesc. Dat fiindcă mintea sa este preocupată, după cum s-a spus, doar de lucrurile cele cereşti şi mai presus de fire, pare că in acel moment rugăciunea sa este urmată (către ceruri) chiar şi de trupul său.

9. Celui care întreabă dacă este posibil ca omul (respectiv) să rămînă totdeauna în această stare, trebuie să i se răspundă aşa : Harul (primit) nu rămîne pentru totdeauna decît dacă prinde rădăcini şi se uneşte cu omul în care a intrat. Harul este unul, dar lucrează în multe feluri, în folosul omului. Astfel, conform iconomiei divnie, uneori flacăra lui arde mai puternic, alteori mai slab ; uneori lumina lui se vede pretutindeni, alteori se împuţinează, încît abia mai luminează, totuşi, flacăra lui continuă să ardă. Atunci cînd (harul) străluceşte foarte tare, omul se îmbată de iubirea lui Dumnezeu şi trăieşte clipe de sărbătoare. Atunci cînd această lumină străluceşte în inimă, face ca să se deschidă unei lumi mai lăuntrice şi mai adînci, face ca omul întreg, copleşit de dulceaţa tainelor comunicate lui, să considere lucrurile acestei lumi zadarnice şi vătămătoare.

Se întîmplă, însă, deseori, ca după aceste momente, cînd (omul) ajunge măsura desăvîrşirii şi cînd este liber şi neîntinat de nici un păcat, harul să se împuţineze, oarecum iar vălul puterii duşmane să se aştearnă (peste cel drept).

10. Aşa stau lucrurile cu harul : Să ne închipuim că perfecţiunea se află pe treapta a douăsprezecea şi că omul trebuie să ajungă la această treaptă. Dar, (ajungînd) la această treaptă, harul se restrînge şi (în această stare omul) coboară o treaptă şi se opreşte, să zic aşa, pe treapta a unsprezecea. (Deci), i s-au arătat omului acele lucruri minunate, omul s-a înfruptat din ele (dar n-a rămas în posesia lor). Pentru că, dacă (Dumnezeu) l-ar fi lăsat pentru totdeauna în posesia lor, (omul) n-ar fi primit cum se cuvine această iconomie ; n-ar fi ascultat, n-ar fi spus şi nu s-ar fi îngrijit de nimic, ci ar fi stat ca un beat şi rupt (de realitate). De aceea, nu i s-a dat să rămînă (fără osteneli) pe treapta desăvîrşirii, ca să aibă timp să se ocupe şi de fraţi şi de slujirea Cuvîntului.

11. Cînd auzim cuvîntul (despre) împărăţia (lui Dumnezeu) şi sîntem emoţionaţi pînă la lacrimi, să nu socotim că lacrimile sînt (rezul-

tatul emoției) noastre ; nici să credem că faptul de a auzi corect, de a vedea bine, s-ar datora auzului și ochilor noștri. Pentru că ale altuia sînt lacrimile, ale altuia sînt urechile și ochii, a altuia este mintea și sufletul, (și anume) ale Duhului celui ceresc și dumnezeiesc, Care aude și plînge, Care știe (starea noastră) și se roagă (pentru noi) și Care face cu adevărat voia lui Dumnezeu. Pe acest dar minunat (pe Duhul Sfînt) L-a promis Domnul (Hristos) Apostolilor, cînd a zis : *«Eu Mă duc, însă Mîngîietorul, Duhul cel Sfînt, pe Care Îl va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va învăța toate»* (Ioan 14, 26). Și iarăși : *«Încă multe am a vă spune, dar nu puteți să le țineți, însă cînd va veni Acela, Duhul adevărului vă va conduce spre tot adevărul»* (Ioan 16, 12—13). Acela, deci, se roagă, Acela plînge pentru noi, pentru că spune dumnezeiescul Apostol : *«Întrucît nu știm să ne rugăm, Duhul însuși se roagă pentru noi cu suspine negrăite»* (Rom. 8, 26). (Duhul mijlocește pentru noi pentru că) numai El cunoaște voia lui Dumnezeu. «*Pentru că,* (zice același Apostol), *«pe cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le cunoaște în afară de Duhul lui Dumnezeu»* (I Cor. 2, 11). Pogorîndu-Se peste Apostoli în ziua Cincizecimii, precum a fost promis și sălășluindu-Se în sufletele Apostolilor, Mîngîietorul a îndepărtat numaidecît de la ei vălul răutății, a nimicit patimile (care mai stăruiau în sufletele lor) și le-a deschis ochii inimii. Fiind deci umpluți de înțelepciune de către Duhul, Apostolii au împlinit (după cuviință) voia lui Dumnezeu și au învățat (pe oameni) adevărul, pentru că Duhul stăpînea peste sufletele lor.

Deci, atunci cînd și noi auzim cuvîntul lui Dumnezeu, cînd ne vine să plîngem și ne rugăm fierbinte ca Hristos să vină la noi, să nu credem că noi facem toate acestea, ci Duhul este Acela care speră, crede și se roagă cu adevărat, după voia Sa.

12. (În legătură cu harul și desăvîrșirea), așa trebuie să credem că stau lucrurile : Puterea (cea rea) stă aproape și înconjoară mintea cea nouratică, întocmai ca un abur fin. Flacăra (harului) stă aprinsă și luminează totdeauna (sufletul) — după cum am spus mai înainte — însă (întunericul sfatului celui viclean) stă în jurul acestei lumini, întocmai ca un acoperămînt. (În această stare), omul nu este nici desăvîrșit, nici întru totul rob al păcatului ; este și nu este liber. Acest lucru (nu se întîmplă) fără știința lui Dumnezeu, ci, din contră, cu îngăduință se face. Deci, cînd se rupe și se desface acel *«perete din mijloc al despărțiturii»* (Efes. 2, 14), cînd nu se desface în întregime. Dar nici efectele rugăciunii (nu sînt totdeauna aceleași) ; uneori, (în urma unei rugăciuni), harul se aprinde și mai mult, mîngîie și aduce odihnă, alteori, este mai slab. Totdeauna, însă, (această lucrare) se face spre folosul omului.

În unele momente, (oamenii) se apropie de măsura desăvîrşirii şi gustă (din fericirea) veacului (viitor). N-am văzut, însă, nici un om desăvîrşit şi întru totul liber (de povara păcatului). Într-adevăr, se întîmplă ca unii să se bucure de belşug de har şi să se facă părtaşi ai tainelor şi ai descoperirilor, dar la scurt timp ajung (din nou) să fie încercaţi de păcat. Unii consideră, din neştiinţă, că fiind plini de har şi strălucind acesta întru ei sînt deja desăvîrşiţi şi liberi (de păcat); eu, însă, care în anumite momente am ajuns la o oarecare măsură a desăvîrşirii, care ştiu ce înseamnă desăvîrşirea, spun, aşa cum am spus şi mai înainte, că nu cunosc pe nimeni întru totul liber (de păcat).

13. Cînd auzi (vorbindu-se) despre comuniunea dintre mire şi mireasă, despre coruri şi sărbători, să nu iei aceste lucruri în sens material şi pămîntesc, ci să le iei ca exemplu, prin pogorămînt. Pentru că (lucrurile cereşti) sînt duhovniceşti, de negrăit şi nevăzute de ochii cei trupeşti. Comuniunea cu Duhul Sfînt, comorile duhovniceşti, corurile şi sărbătorile sfinţilor îngeri pot fi înţelese doar de sufletul cel credincios şi sfinţit, care are experienţa lor, pe cînd de cel neiniţiat este imposibil ca să fie înţelese. Să fii, deci, cu luare aminte la acestea, pînă ce şi tu, prin credinţă, te vei învrednici să le cunoşti. Atunci vei vedea cu ochii sufletului la ce bunuri pot să se facă părtaşe, încă de aici, sufletele creştinilor. La înviere, chiar şi trupul se va învrednici de aceste (bunuri), le va privi şi le va avea în stăpînirea sa, pentru că atunci şi el va fi duh.

14. Atunci cînd sufletul se află în comuniune cu Duhul, frumuseţile şi roadele lui cele bune, adică rugăciunea, iubirea, credinţa, priveghereea, postul şi celelalte virtuţi sînt ca o tămîie pusă pe foc, care dă o aromă bogată. Este uşor să trăiască cineva după voia lui Dumnezeu, însă nimeni nu poate să cunoască această voie fără Duhul. După cum femeia, mai înainte de a se căsători, ascultă de propriu-i cuget şi face ceea ce vrea, dar (căsătorindu-se şi) devenind una cu bărbatul, unitatea (formată de ei) trăieşte sub conducerea (bărbatului), ea fiind datoare să i se supună; tot aşa şi sufletul, are voia, legile şi lucrările lui, dar îndată ce se învredniceşte să intre în comuniune cu Hristos — mirele ceresc — nu mai se supune voinţei lui, ci voinţei lui Hristos.

15. Prin haina de nuntă trebuie să înţelegem harul Duhului Sfînt. Cel ce nu s-a învrednicit să îmbrace haina nunţii cereşti, nu se va împărtăşi nici de cina cea duhovnicească.

Să ne dăm silinţa să bem din vinul cel duhovnicesc şi dumnezeiesc şi să ne îmbătăm cu beţia cuminţeniei. După cum cei ce se îmbată cu vin devin mai vorbăreţi, tot aşa şi noi, îndestulîndu-ne cu vinul cel

duhovnicesc, să vorbim despre tainele divine. Pentru că zice David : *«Paharul tău să mă îmbete cît mai puternic»* (Ps. 22, 5).

16. Sufletul «sărac cu Duhul» este acela care își cunoaște rănile, care percepe întunericul patimilor care îl înconjoară și caută totdeauna izbăvire de la Domnul. Dacă suferă, el se bucură (pentru aceasta) mai mult decît pentru toate bunurile de pe pămînt ; (dacă trebuie să-și pună încrederea în cineva), el nu și-o pune decît în doctorul cel bun și în tratamentul lui.

Dar cum se transformă un suflet rănit (într-un suflet) frumos, cu chip strălucitor și demn de a trăi împreună cu Hristos ? Cum altfel, dacă nu cunoscînd atît chipul lui primar, cît și rănile și sărăcia lui (de după aceea) ? Pentru că, dacă nu simte plăcere să poarte rănile și vînătăile păcatelor, nici nu-și justifică greșelile, Domnul nu ia în seamă urîțenia lui, ci, venind la el, îl îngrijește, îl vindecă și îi reface frumusețea (cea dintîi). Cu o condiție : Să nu mai aprobe în sinea sa, precum s-a spus, cele săvîrșite și să nu se mai complacă în săvîrșirea faptelor rele. (În același timp), să strige cu toată puterea către Domnul, pentru ca, avînd ajutorul Duhului celui bun, să se învrednicească a se elibera de patimi. Acesta este, deci, sufletul («sărac cu Duhul») pe care (Domnul) îl fericește. Vai, însă, de cel care nu mai simte rănile și presupune că nu are în sine nimic rău. La un astfel de suflet doctorul cel bun nu vine și, (prin urmare), nu-l vindecă, iar lui nu-i pasă de răni și socotește că este bine și sănătos. *«Pentru că»* zice (Domnul) : *«nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi»* (Matei 9, 12).

17. Fericiți sînt, cu adevărat, cei ce caută viața și plăcerea cea mai presus de fire ; cei care, prin purtarea lor virtuoasă, au cunoscut tainele cele cerești și au cetate în ceruri. Aceștia sînt mai buni decît toți oamenii ; dovezile sînt evidente. Pentru că, cine dintre cei puternici și dintre cei înțelepți s-a suit la ceruri, a contemplat frumusețile Duhului și, întorcîndu-se pe pămînt, a săvîrșit lucruri duhovnicești ? (Nimeni dintre aceștia n-a săvîrșit așa ceva), ci numai cel care, după aparență, este sărac, fără nici o valoare, necunoscut nici de vecini. Acesta, căzînd la pămînt înaintea Domnului, este condus la ceruri de către Duhul și se desfătează cu sufletul său de lucrurile minunate de acolo. Acesta acționează și își duce viața (după legile de) acolo. Zice în acest sens dumnezeiescul Apostol : *«Cît despre noi, cetatea noastră este în ceruri»* (Filip. 3, 20). *«Cele pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El»* (I Cor. 2, 9). Apoi adaugă : *«Iar nouă ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său»* (I Cor. 2, 10). Acesta este cu adevărat înțelept, puternic și nobil.

18. Făcînd abstracţie (de darurile) cereşti şi judecîndu-i pe sfinţi doar după viaţa lor, nu te vei îndoi că sînt superiori tuturor (oamenilor). Iată un exemplu : Pe cînd Nabucodonosor, împăratul Babilonului, adunase toate popoarele ca să se închine statuii pe care o construise ; — Dumnezeu, în multa Lui înţelepciune a rînduit acest lucru, pentru ca virtutea tinerilor să se facă tuturor cunoscută şi că El, Dumnezeul cel adevărat, este unul singur şi că locuieşte în ceruri — ; trei tineri, şi aceştia captivi, lipsiţi de libertate, au avut îndrăzneala — pe cînd toţi se închinau statuii, treceau prin faţa ei aproape fără glas, ca animalele, şi nimeni nu îndrăznea să se opună — să nu se supună. Ne voind să suporte aceleaşi (umiliri) ca şi ceilalţi, nici să renege dreapta credinţă, nici să greşească, au zis în auzul tuturor : *«Dumnezeilor tăi nu vom sluji, nici nu ne vom închina statuii de aur pe care ne-ai pus-o înainte»* (Deut. 3, 18). În semn de pedeapsă, ei au fost aruncaţi în cuptorul cel de foc, dar acesta nu şi-a arătat puterea lui, ca şi cînd ar fi arătat respect faţă de ei, ci i-a păzit nevătămaţi, încît toţi (cei de faţă), inclusiv împăratul, au cunoscut prin ei pe Dumnezeul cel adevărat. De fapta lor, nu numai (oamenii) cei de pe pămînt s-au minunat, ci şi corurile (îngerilor) din ceruri. Faptul că îngerii sînt de faţă la faptele de vitejie ale sfinţilor îl adevereşte dumnezeiescul Apostol cînd zice : *«Că ne-am făcut privelişte îngerilor şi oamenilor»* (I Cor. 4, 9).

Dar astfel de fapte poţi vedea şi pe vremea lui Ilie. Acesta, un singur om fiind, i-a biruit pe cei mai mulţi, atunci cînd s-a pogorît foc din cer. (Astfel de fapte poţi vedea şi pe vremea lui Moise). Acesta a învins tot Egiptul şi pe tiranul faraon. Astfel de fapte (poţi vedea) pe vremea lui Lot, pe vremea lui Noe şi a multora altora. Aceştia, (deci) deşi după înfăţişare erau oameni obişnuiţi, au biruit pe cei puternici şi cu faimă.

19. Fiecare dintre lucrurile văzute, atîta timp cît nu-i vine în ajutor un element străin (de firea sa), rămînînd în marginile firii sale, rămîne fără rod şi fără podoabă. (Trebuie spus că Dumnezeu, în nespusa Lui înţelepciune, arată prin aceste lucruri — cu rol de tipuri şi taine — că firea umană, (rămînînd) în marginile firii ei este neputincioasă să se împodobească cu virtuţi şi cu cununa spirituală a sfinţeniei ; (arată) că dacă nu se bucură de ajutorul divin, nu poate să ajungă la acestea). (Iată cîteva exemple) : Pămîntul rămînînd precum este, fără ploaie şi soare şi fără a fi îngrijit de agricultori, nu aduce roade. Casa, de asemeni, pentru că şi ea are nevoie de lumina soarelui, adică de acel element străin de firea ei, dacă nu are lumină, este cuprinsă de întuneric şi se face nefolositoare. Şi multe alte exemple de acest fel. Tot aşa este imposibil ca firea omenească să dea roadele virtuţii fără Cel ce cultivă

sufletele noastre, adică fără Duhul lui Hristos, Care, de asemeni, este element străin de firea noastră, pentru că noi sîntem creaturi, iar El este necreat. După ce tratează, după metodă proprie, sufletele credincioșilor, le predă agricultorului celui duhovnicesc, pentru ca să le pregătească să rodească roadele cele desăvîrșite ale Duhului și să strălucească lumina lui în casa sufletului nostru cea întunecată de patimi.

20. Războiul pe care îl duc creștinii este dublu și dublă este lupta lor. Pe de o parte ei se luptă cu lucrurile văzute de ochiul fizic, (adică cu acele lucruri) care îmbie, îndeamnă și ațîță sufletul să se complacă în plăceri ; pe de altă parte, ei luptă cu «începătoriile și puterile» celui rău.

21. Slava pe care a avut-o Moise pe fața sa a fost tip al slavei celei adevărate (pe care o dă) Preasfîntul Duh. Și după cum (slava Aceluia) nimeni nu putea s-o privească, tot așa și acum slava care strălucește în sufletul creștinilor îndepărtează întunericul păcatelor.

22. Cel ce iubește adevărul și pe Dumnezeu și a gustat din dulceața cea cerească, cel ce are în sufletul său harul și împlinește întru totul îndemnurile harului, disprețuiește toate lucrurile lumii acesteia. El pune mai presus decît orice din această lume (iubirea de Dumnezeu, adică) mai presus decît aurul, decît argintul, decît onorurile, decît slava, decît felicitările și decît laudele (primite de la oameni). Nimic dintre acestea nu poate să-l atragă, pentru că el cunoaște o altă bogăție, o altă cinste și slavă și-și hrănește sufletul și simțirea cu o altă plăcere, (cu o plăcere) nestricăcioasă mijlocită de comuniunea cu Duhul.

23. Pe cît se deosebește păstorul înzestrat cu rațiune de animalele lipsite de rațiune, pe atîta se deosebește (omul duhovnicesc), prin înțelepciune, cunoaștere și discernămînt de oamenii (obișnuiți). Pentru că acesta este părtaș la o altă rațiune și la o altă înțelepciune, deosebită de cea a lumii acesteia. Pentru că zice (Apostolul) : *«Propovăduim înțelepciunea celor desăvîrșiți. Dar nu înțelepciunea acestui veac, nici a stăpînitorilor acestui veac, care sînt pieritori, ci propovăduim în taină înțelepciunea lui Dumnezeu»* (I Cor. 2, 6—7).

Acesta se deosebește de toți oamenii care sînt însuflețiți de duhul acestei lumi, de (cei ce se zic) cugetători și înțelepți. Acesta *«Pe toți oamenii îi judecă»* (I Cor. 2, 15) și pe fiecare îl cunoaște de unde se inspiră, în ce stare (morală) se află și pe ce (lucruri) se bizuie ; pe el, însă, nimeni dintre cei ce au duhul lumii nu are puterea să-l cerceteze și să-l judece. Pentru că Duhul dumnezeirii nu este asemenea celui al lumii, după cum și dumnezeiescul Apostol spune : *«Cele duhovnicești de cei duhovnicești se judecă. Omul firesc nu primește pe cele ale Duhului lui Dumnezeu, pentru că pentru el sînt o nebunie și nu poate*

să le înţeleagă... Dar omul duhovnicesc pe toate le judecă, iar el de nimeni nu este judecat» (I Cor. 2, 13—15).

24. Este imposibil să se facă cineva părtaş al Duhului celui Preasfînt altfel decît dacă se face ca un străin pentru toate cele ce aparţin acestui veac, dacă nu se leapădă de sine în căutarea iubirii lui Hristos, dacă mintea sa nu se desprinde de grijile cele materiale şi dacă nu-l preocupă decît acest scop. Numai aşa se poate învrednici să devină un duh cu Hristos, precum şi Apostolul zice : *«Iar cel ce se alipeşte de Domnul, va fi un Duh cu El»* (I Cor. 6, 17). Sufletul legat întru totul de acest veac, prin bogăţie, prin slavă şi prin prietenie — aşa cum le concepe lumea — nu va putea să evite nici să străbată întunericul puterilor celor viclene.

25. Sufletele care iubesc adevărul şi pe Dumnezeu, nu suportă nici cea mai mică slăbire a iubirii faţă de Domnul ; ele îşi au continuu aţintită privirea la crucea Lui şi simt, astfel, cum progresează duhovniceşte. Rănite, să zic aşa, de dorinţa de a fi împreună cu El, însetate după virtuţi şi strălucind de luminarea Duhului celui bun, chiar dacă se învrednicesc să cunoască tainele divine, chiar dacă se împărtăşesc de bucuria cerească şi de har, nu au nici o încredere în ele şi nici nu cred că sînt ceva. Cu cît mai mult se învrednicesc de daruri duhovniceşti, cu atît mai mult nesaţ caută (bunurile) cereşti. Cu cît mai mult simt că progresează duhovniceşte, cu atît mai mult doresc să se apropie de desăvîrşire. Cu cît mai mult se îmbogăţesc duhovniceşte, cu atît mai mult se consideră sărace, după cum şi dumnezeiasca Scriptură spune : *«Cei ce Mă mănîncă pe Mine vor flămînzi iarăşi ; iar cei ce Mă beau pe Mine, iarăşi vor înseta»* (Înţel. lui Isus Sirah 24, 23).

26. Astfel de suflete, învrednicindu-se a fi libere de toate patimile, poartă în ele strălucirea Duhului Sfînt şi au părtăşie cu El prin har. (Dimpotrivă), sufletele leneşe, care nu caută sfinţenia inimii — încă de cînd se află în trup — care nu arată îndelungă-răbdare, care nu speră — deşi s-au împărtăşit de darul divin — să se facă întru totul părtaşe ale Duhului celui bun şi cu ajutorul Lui să se elibereze de răutatea patimilor — sînt înşelate de păcat şi nu mai arată nici o grijă faţă de ele, după ce au primit harul, au dobîndit mîngîierea şi s-au înfruptat din dulceaţa cea dumnezeiască. (Aceste suflete) se mîndresc repede, nu-şi zdrobesc inima (prin pocăinţă), nu-şi smeresc cugetul, nu sînt însetate (după virtuţi) şi nu tind către treapta cea mai înaltă a nepătimirii. Mulţumindu-se cu această puţină mîngîiere a harului, progresînd în mîndria şi nu în smerenie, ele sînt, în cele din urmă, dezbrăcate şi de darul de care s-au învrednicit (să-l primească). Pe cînd sufletul care iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu, după cum s-a spus,

chiar dacă ajunge să împlinească mii de virtuți, chiar dacă își supune trupul la lungi privegheri, chiar dacă se învrednicește de diferite daruri ale Duhului, de descoperiri și taine, este moderat și consideră că încă nu-și duce viața după poruncile lui Dumnezeu, că n-a săvîrșit ceva (care să-l învrednicească să stea) de-a dreapta și arată o iubire neostoită față de Hristos.

27. Faptul de a ajunge la treptele desăvîrșirii nu este ușor și la îndemîna oricui. Pentru a ajunge cineva pe treptele desăvîrșirii, unde patimile dispar, sînt necesare multe osteneli și lupte, mult timp și osîrdie, multe încercări și ispite. Numai atunci cînd cineva suportă bărbătește tot felul de ispite — aduse de cel rău — numai atunci se învrednicește de mare cinste și de darurile îmbelșugate ale Duhului; numai atunci devine moștenitor al împărăției celei cerești.

28. Sufletul, care nu se comportă așa cum am spus și nu are în el fiorul sfințeniei, să se întristeze și să-L roage pe Domnul ca să-L facă părtaș la acest bun și la lucrarea Duhului — săvîrșită asupra minții prin descoperiri minunate.

(Se știe că) conform legilor bisericești, cei ce săvîrșesc păcate (grele) sînt afurisiți de către preot și după ce se pocăiesc sînt reprimiți în sînul comunității; (spre deosebire de aceștia) cei ce duc viață curată sînt promovați preoți, așa că din afara altarului vin înlăuntrul lui pentru a sluji și pentru a prezida (adunările) Domnului. Noi credem că tot așa se întîmplă și în comuniunea tainică (a sufletului) cu Duhul (și cu întreaga Sfîntă Treime) despre care Apostolul (amintește) cînd zice: *«Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți»* (II Cor. 13, 13).

Iată cum se întîmplă acest lucru: Sfînta Treime locuiește în sufletul curat (și o dată cu aceasta) în (om) se așterne bunătatea divină. Locuiește nu precum este ea, pentru că pe ea n-o poate cuprinde nici măcar întreaga zidire, ci după cît îi este omului de folos. Dar, dacă sufletul se abate cîtuși de puțin de la calea voită de Dumnezeu și întristează pe Duhul cel dumnezeiesc, mintea i se afurisește și se îndepărtează de la el bucuria cea duhovnicească; harul divin, iubirea și toată lucrarea cea bună a Duhului se împuținează, iar omul este lăsat în seama duhurilor celor necurate și a ispitelor, pînă ce sufletul său revine la calea bineplăcută Duhului. Arătînd pocăință, din nou este cercetat de har și din nou dobîndește darurile cerești, chiar mai mult decît înainte. Dar dacă cineva, cu nimic nu întristează pe Duhul, ci are viață bineplăcută (Lui), dacă cugetelor celor rele se împotrivește și este totdeauna alipit de Domnul, (acela) progresează duhovnicește, se învrednicește de darurile cele de negrăit, merge din slavă în slavă și de

la o odihnă la alta mai desăvîrşită. În cele din urmă, ajungînd la măsura creştinului desăvîrşit, se numără între lucrătorii şi slujitorii neprihăniţi ai lui Hristos, în împărăţia Lui cea veşnică.

29. Trebuie să ştim că cele ce se văd sînt umbre ale celor tainice. (Şi anume), templul cel văzut (este umbră) a templului din inimă, preotul (este umbră) a preotului celui adevărat al harului — al lui Hristos — şi aşa mai departe. Deci, după cum în Biserica cea văzută, dacă în prealabil nu au loc lecturile, psalmodierile şi slujba cuvenită, preotul nu poate săvîrşi taina divină a trupului şi sîngelui lui Hristos — apoi chiar dacă toată rînduiala bisericească este săvîrşită, dacă jertfa euharistică nu este săvîrşită de preot, iar (poporul) nu se împărtăşeşte cu trupul lui Hristos, se consideră că rînduiala bisericească n-a fost observată (întru totul) şi că, prin urmare, taina este incompletă — ; tot aşa trebuie să privim (faptele) creştinului. Chiar dacă acesta reuşeşte să ţină tot postul, să privegheze continuu, să psalmodieze, să ducă viaţă ascetică şi să împlinească toate virtuţile, însă nu săvîrşeşte pe jertfelnicul inimii lor, lucrarea tainică a Duhului, lucrarea lui rămîne nedesăvîrşită, iar în inima lui nu se aşterne bucuria Duhului.

30. Bun lucru este postul, bună este privegherea şi bună este asceza. Acestea, însă, sînt numai preambulul vieţii celei bineplăcute lui Dumnezeu. Este, însă, lucru nesăbuit să se încreadă cineva, cu toată inima în acestea. Într-adevăr, uneori, (cei ce împlinesc aceste fapte) se împărtăşesc de har. Trebuie, însă, să ştim că răutatea, aşa cum s-a spus mai înainte, cuibărită înlăuntrul nostru lucrează cu viclenie, că uneori de bună voie se retrage şi nu săvîrşeşte pe cele ale sale. (În astfel de situaţie), ea face pe om să creadă că mintea i s-a curăţit şi că, deja, este desăvîrşită. Apoi, prin mijloace tîlhăreşti îl atacă pînă ce îl pune la pămînt. Oamenii, care au trăit (să zicem) douăzeci de ani printre soldaţi şi tîlhari, ştiu că aceia cunosc multe vicleşuguri împotriva duşmanilor : aceia se fac că se retrag, abat atenţia în altă parte, şi după ce ii înconjoară pe aceştia, îi ucid fără milă. (Deci, dacă aceştia cunosc astfel de vicleşuguri) cu cît mai multe curse trebuie să cunoască cel ce este vechi de mii de ani şi are ca scop pierderea sufletelor (oamenilor) ; acesta ştie să pună curse în adîncul inimii şi înadins uneori nu face lucrarea lui, pentru că omul să creadă că este desăvîrşit. Prin urmare, grija cea mare a creştinului să fie ca — oricîte lucruri bune ar săvîrşi — să nu se mulţumească cu ele, să nu se încreadă în ele, nici să creadă că a săvîrşit ceva deosebit. Iar dacă se împărtăşeşte din har, să nu creadă că l-a dobîndit (pe tot), ci să flămînzească (după desăvîrşire), să se întristeze, să plîngă şi să-şi zdrobească inima cu totul.

31. Așa este situația cu lucrurile duhovnicești : Să ne închipuim o casă împărătească cu multe curăți și vestibule, cu clădiri exterioare și altele interioare — în care se află porfira și comorile — și cu (o clădire) mai lăuntrică decît acestea, unde locuiește însuși împăratul. Dacă cineva, întîlnind curțile și clădirile exterioare socotește că deja a ajuns la casa cea dinlăuntru, se înșeală. Tot așa se întîmplă și pe tărîmul duhovnicesc. Cei ce duc război cu pîntecele și cu somnul, stăruind în rugăciune și (cîntări de) psalmi, să nu creadă că în aceasta constă toată lupta și că pot sta liniștiți. De ce ? Pentru că ei se află, (să zicem așa), în curțile exterioare și în vestibulul (desăvîrșirii) duhovnicești, ei nu au ajuns încă acolo unde se află porfira și comorile cele duhovnicești. Dacă se învrednicesc de vreun dar duhovnicesc, acest fapt să nu-i înșele, încît să creadă că deja au ajuns la sfîrșitul (luptei). Se cuvine să se cerceteze și să vadă dacă au aflat comoara (cea duhovnicească) în vasul lor cel de lut, dacă au îmbrăcat porfira Duhului, dacă au văzut pe împăratul și dacă au aflat cu adevărat odihnă. Se cuvine să știm că sufletul are adîncime și multe mădulare, că intrînd păcatul, în el, a cuprins toate mădularele și toate cugetele lui și că, venind harul, a cuprins doar două părți ale lui, (celelalte rămînînd în continuare, sub stăpînirea păcatului). Desigur, cel ce nu are experiență, mîngîiat fiind de har, crede că toate mădularele sufletului său au fost cuprinse de har și că păcatul a fost smuls din rădăcini, dar nu știe că cea mai mare parte a sufletului se află încă în robia păcatului. Pentru că harul este unit cu sufletul, după cum s-a spus de mai multe ori și lucrează împreună cu el, precum (lucrează) ochiul în unire cu trupul, dar împreună (în suflet) se află și răutatea, care duce cugetul în eroare. Deci cel ce nu știe aceste lucruri, (primind mîngîierea harului), consideră că deja l-a primit pe tot, cugetă lucruri mari despre sine și se mîndrește, crezînd că a ajuns la curăția supremă. Dar acesta este departe de a cunoaște adevărul. Pentru că, după cum am mai spus mai înainte, și acesta este un vicleșug al lui satan ; cedează în anumite momente și nu mai lucrează pe cele specifice lui, cu scopul de a face pe oameni să creadă despre ei că sînt desăvîrșiți. Dar, (și în viața de toate zilele), nu cumva cel ce sădește vie, culege numaidecît fructele ei ? Sau cel ce seamănă ogorul adună numaidecît roadele lui ? Sau nu cumva, copilul nou născut atinge numaidecît (statura) maturității ?

Să luăm aminte la (Domnul) Iisus Hristos. Din ce slavă, ca Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat, la ce (umilințe S-a supus) : a fost disprețuit, a fost pironit pe cruce și a pătimit. Însă, pentru faptul că S-a smerit, El a fost ridicat (și după firea Sa cea omenească) deasupra tuturor (creaturilor) și a șezut de-a dreapta Tatălui. Pe cînd șarpele cel viclean,

cel care a inspirat de la început lui Adam dorinţa de a deveni dumnezeu, la cîtă necinste nu l-a împins pe acesta prin această înfumurare (şi cîtă pedeapsă şi-a agonisit)! La acestea, deci, cugetînd să ne silim pe cît putem să fim smeriţi şi să avem pururarea inima zdrobită.

CUVÎNT DESPRE LIBERTATEA MINŢII

1. Cînd auzi că Hristos S-a pogorît la iad şi a eliberat sufletele care erau legate acolo să nu socoteşti că acest fapt se deosebeşte de cele ce se săvîrşesc acum (în inima omului). Pentru că inima este un (adevărat) mormînt, iar (sufletul împreună cu) cugetele şi mintea (sînt ca şi sufletele din iad), îngropate în ea şi înconjurate de un întuneric adînc. Deci, (după cum atunci), Domnul a venit la sufletele din iad, care strigaseră către El, (acum) coboară întru adîncul inimii şi-i porunceşte acesteia : Eliberează sufletul cel închis (în tine), care M-a chemat să-l izbăvesc. Şi ridicînd piatra care zace peste mormînt, îl deschide, înviază sufletul care era mort cu adevărat şi-l eliberează din temniţa cea întunecoasă.

2. Se întîmplă, uneori ca diavolul să vorbească cu viclenie inimii tale şi să-i zică : Ştii cîte rele ai făcut ! Ţi s-a umplut sufletul de nelegiuiri şi te-ai îngreuiat cu păcate (multe). (Eu, însă, zic) : Să nu te laşi şi sub pretextul smereniei să nu ajungi la disperare ! (Să ştii că) de la călcarea poruncii a intrat în lume răutatea şi de atunci vorbeşte în fiecare moment sufletului, precum vorbeşte un om către alt om şi-i sugerează lucruri nebuneşti. (La insinuările diavolului) să răspunzi : Am în scris asigurarea lui Dumnezeu că : «*Nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă prin pocăinţă şi să fie viu*» (Iezechiel 23, 11). De altfel, ce rost a avut coborîrea (Fiului lui Dumnezeu printre oameni), dacă nu ca să mîntuiască pe cei păcătoşi, să lumineze pe cei dintru întuneric şi să dea viaţă celor morţi ?

3. După cum puterea protivnică ne îndeamnă (la săvîrşirea faptelor rele) tot aşa şi harul divin (ne îndeamnă la săvîrşirea faptelor bune). Dar (niciuna din cele două puteri) nu ne forţează, ci ne lasă libertatea de discernămînt şi de alegere. De aceea, pentru faptele pe care le-a făcut, împins de satan, omul însuşi — iar nu satan — primeşte pedeapsa, ca unul care a săvîrşit răul, nu împins cu forţa, ci sfătuit de cugetul său. Tot aşa se întîmplă şi în legătură cu săvîrşirea binelui : harul nu pune pe seama sa binele făcut, ci pe seama omului ; îl înconjoară pe acesta cu slava, ca pe unul care a săvîrşit binele. Pentru că harul, aşa cum s-a spus, nu leagă, nici nu constrînge voinţa omului, ci deşi coexistă cu aceasta, el cedează în faţa liberului arbitru, ca să vadă, în ce mă-

sură voința umană înclină spre virtute sau spre rău. De altfel, stă în firea omului să aleagă între bine și rău.

4. Se cuvine să ne păzim cugetul ca să nu se amestece cu gîndurile cele murdare, venite de la cel viclean. Pentru că, după cum atunci cînd un trup se împreunează cu altul, se întinează, tot așa și cugetul, intrînd în contact și unindu-se cu cugetele cele rele, se pervertește ; (se pervertește) nu numai cînd se unește cu cugetele cele rele care vin de la cel viclean, ci și (cînd se unește) cu oricare alt cuget rău, cum este cel al necredincioșiei, al înșelătoriei, al slavei deșarte, al mîniei, al invidiei și al spiritului de ceartă. Aceasta înseamnă «să ne curățim de orice întinare a trupului și a sufletului» (II Cor. 7, 1). Pentru că există stricăciune și desfrîu și în (adîncul) cel nevăzut al sufletului, (stricăciune) care se manifestă prin cugetele cele nebunești. Or, după cum «pe acela care strică templul lui Dumnezeu» — care este trupul — *«pe acela îl va striga Dumnezeu»* (I Cor. 3, 17) tot așa și cel care strică cugetul și mintea, împingîndu-le la lucruri nebunești, va fi vrednic de pedeapsă. Prin urmare, după cum păzim trupul de păcatul cel văzut, tot așa (se cuvine să păzim) și sufletul de cugetele cele nebunești, pentru că (sufletul) este mireasa lui Hristos. Se spune (în acest sens) în Sfînta Scriptură : *«V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos, fecioară neprihănită»* (II Cor. 11, 2). Și : *«Mai înainte de orice, păzește-ți inima, pentru că din ea ies izvoarele vieții»* (Proverbe 4, 23). *«Cugetele viclene să se depărteze de la Dumnezeu»* (Înțel. 1, 3) și altele pe care le învață Sfînta Scriptură.

5. Fiecare să-și cerceteze sufletul și să vadă către cine înclină. Și dacă vede că inima înclină spre împlinirea legilor lui Dumnezeu, să se silească, pe cît poate, să-și mențină mintea nepervertită, departe de cugetele cele viclene, precum face cu trupul. (Să facă aceasta) dacă vrea, conform promisiunii, să se numere alături de sufletele cele curate și iubitoare de Dumnezeu.

6. După cum un agricultor grijuliu, mai întîi își pregătește ogorul, curățindu-l de mărăcini și după aceea aruncă sămînța sub brazdă, tot așa se cuvine să facă și acela care așteaptă să primească de la Dumnezeu sămînța harului — mai întîi să curățească solul inimii sale — ca venind sămînța Duhului, să dea roade multe și bune. *«Pentru că, dacă nu face mai întîi acest lucru și dacă nu se curățește de întinăciunea trupului și a duhului, rămîne pe mai departe carne și sînge, departe de (izvorul) vieții»*.

7. Trebuie să fim foarte atenți la vicleșugurile celui rău, care ne vin de pretutindeni. Pentru că, după cum Duhul Sfînt, spune (Apostolul) Pavel, *«pe toate le face, ca pe toți să-i cîștige»* (I Cor. 9, 22), tot așa și

(duhul) răutăţii pe toate le face ca pe toţi să-i dea pierzării : Cu cei ce se roagă, se preface că se roagă, pentru a-i rătăci şi a-i face să se înfumureze ; cu cei ce postesc, posteşte, pentru a-i înşela cu mîndria ; faţă de cei ce se ocupă cu studiul Scripturii se arată făcînd acelaşi lucru, pentru că sub acest pretext să-i abată de la calea cea dreaptă ; iar faţă de cei ce s-au învrednicit să aibă descoperiri, spune că are şi el la fel. De altfel, spune (Apostolul) Pavel : *«Satan se schimbă în înger al luminii»* (I Cor. 11, 14), ca să înşele (pe oameni) cu strălucirea luminii şi să-i atragă la sine. Într-un cuvînt, în orice se schimbă (satan), pentru ca prin mijlocul potrivit să ducă pe oameni la pierzare. De aceea zice (Apostolul) : *«Să ne curăţim de orice gînd şi de orice cuget care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu»* (II Cor. 10, 5). Iată pînă unde se întinde îndrăzneala celui viclean : el vrea să nimicească chiar şi pe cei care cunosc pe Dumnezeu. De aceea, se cuvine să ne păzim inima cu toată grija şi să cerem de la Dumnezeu înţelepciune, ca să putem descoperi cursele celui rău. Se cuvine, de asemeni, să ne exercităm mereu mintea şi cugetul cu înţelepciunea şi să le orientăm după voia lui Dumnezeu. Nu este un lucru mai mare şi mai cinstit decît acesta. Zice,de altfel, psalmistul : *«Mărturisire şi măreţie este lucrarea Lui»* (Ps. 110, 3).

8. Sufletul care iubeşte pe Dumnezeu obişnuieşte — chiar dacă săvîrşeşte toate faptele bune — să nu pună nimic pe seama sa, ci să pună totul pe seama lui Dumnezeu. Dumnezeu, însă, văzînd acest cuget sănătos şi corect, pe toate (cele bune) le pune pe seama lui. Omul primeşte răsplata, ca şi cînd numai el ar fi trudit şi ar fi făcut totul, deşi fapta cea bună nu-şi are izvorul doar în el. Aşa, de exemplu, harismele şi tot lucrul folositor, cu ajutorul cărora omul săvîrşeşte binele, sînt de la Dumnezeu. Ale Lui sînt toate cele de pe pămînt : trupul şi sufletul, ba chiar şi faptul că omul există este rodul bunăvoinţei lui Dumnezeu. Deci, ce-i mai rămîne omului cu care să se justifice şi să se mîndrească ? Trebuie să mai spunem că şi bunul cel mai mare, harul, şi lucrul cel mai plăcut pe care-l pot oferi oamenii lui Dumnezeu — faptul că sufletul recunoaşte cum stau lucrurile şi pune toate lucrurile bune pe seama lui Dumnezeu — tot de la Dumnezeu vin. De altfel şi universul întreg tot opera Lui este.

9. După cum, cît timp Israel a împlinit voia Stăpînului — deşi niciodată n-a împlinit-o pe cît trebuia, ci mai degrabă s-a părut (că o împlineşte) şi că ar crede corect şi destul în El — un stîlp de foc i-a mers înainte, marea s-a dat înapoi dinaintea lui şi alte multe fapte minunate s-au făcut cu el ; dar cînd n-a mai împlinit voia lui Dumnezeu a fost dat pe mîna duşmanilor şi a fost supus unor amare robii ; tot aşa

şi în legătură cu sufletul : atîta timp cît, cu ajutorul harului, a cunoscut pe Dumnezeu şi s-a curăţit de multe întinăciuni, el s-a arătat sfînt ; dar ne mai arătînd credincioşia cuvenită Mirelui ceresc, a fost îndepărtat de la viaţa de care se făcuse părtaş. Pentru că vrăjmaşul poate să facă să nu mai asculte (de Dumnezeu) şi pe cei ce au ajuns la treptele (desăvîrşirii). De aceea, se cuvine să ne luptăm cu toată puterea şi să avem grijă, cu frică şi cu cutremur de viaţa noastră, chiar dacă ne-am împărtăşit de Duhul lui Dumnezeu, ca nu cumva săvîrşind cu neglijenţă un lucru mic sau mare, să întristăm prin aceasta pe Duhul Domnului. Pentru că, după cum *«bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte»*, cum spune Adevărul (Luca 5, 10) ; tot aşa, întristare mare se face pentru un suflet care se exclude de la viaţa cea veşnică.

10. O dată ce sufletul se împărtăşeşte de har, îi sînt mai folositoare cunoaşterea, prudenţa şi discernămîntul. De altfel, pe aceste (însuşiri) i le şi dă Dumnezeu, cînd sufletul le cere, ca să slujească după cuviinţă Duhului — pe care s-a învrednicit să-L primească — ; ca nu cumva să fie amăgit de (duhul) răutăţii, ca nu cumva să greşească din neştiinţă, ca nu cumva să fie neglijent, ca nu cumva să trăiască fără nici o teamă, ca nu cumva să se abată de la calea cea dreaptă şi ca nu cumva să săvîrşească ceva împotriva voii Stăpînului.

11. După cum principiul faptelor rele, adică duhul lumesc al rătăcirii şi al întunericului păcatelor locuieşte în omul stăpînit de cugetul cel trupesc, tot aşa şi (principiul) care stă la baza faptelor bune, adică puterea Duhului celui luminos, locuieşte în omul cel sfinţit, după cum s-a spus : *«Voi căutaţi dovadă că Hristos locuieşte întru mine»* (II Cor. 13, 3). Sau : *«Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte întru mine»* (Gal. 2, 20). Sau : *«Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat»* (Gal. 3, 27). Sau spune Domnul : *«Eu şi Tatăl Meu vom veni şi vom face sălaş întru el»* (Ioan 14, 23). Acestea nu se săvîrşesc pe ascuns, ci pe faţă, întru putere şi adevăr, întru cei ce s-au făcut vrednici de ele. Pentru că, pe cînd legea cea veche, conducînd pe oameni, în vremurile cele de demult, prin cuvîntul care nu avea ipostas, punea asupra lor un jug greu şi de nesuportat şi nu le dădea nici un ajutor, pentru că nu avea puterea Duhului ; că zice Apostolul : *«Acest lucru era cu neputinţă Legii, fiind slabă şi fără trup...»* (Rom. 8, 3) şi celelalte ; de la venirea lui Hristos, uşa harului a fost deschisă cu adevărat celor ce cred, iar puterea lui Dumnezeu şi lucrarea Duhului se împărtăşeşte tuturor.

12. După ce Hristos a trimis ucenicilor Săi bunul cel mai mare, harul Duhului, — din care izvorăşte acea putere divină care se sălăş-

luiește în suflete și mîntuiește pe cei ce cred — i-a vindecat de păcate și i-a eliberat de întuneric și de (puterea) morții ; pentru că pînă atunci sufletul lor era rănit și înlănțuit, captiv al întunericului și al păcatului. De bună seamă că sufletul care încă nu s-a învrednicit să se facă sălaș al lui Hristos, nici să facă lucrătoare puterea Duhului, se află încă întru întuneric ; însă, pentru aceia, asupra cărora a venit harul Duhului celui dumnezeiesc și în ale căror minți s-a sălășluit, Domnul este ca și suflet. Pentru că zice dumnezeiescul Apostol : *«Cel ce s-a alipit de Domnul, un Duh va fi cu El»* (I Cor. 6, 17). Iar Domnul însuși zice : *«După cum Eu și cu Tine una sîntem, și ei să fie una întru Noi»* (Ioan 17, 21). O, de cîtă bunăvoință s-a învrednicit firea omenească, cea atît de răvășită de păcat ! (Era atît de răvășită firea oamenească) încît sufletul — unit cu răutatea patimilor și făcînd cu ea un tot — chiar dacă ar fi voit, nu putea să săvîrșească ceea ce i se părea firesc. Pentru că zice (Apostolul) Pavel : *«Ceea ce nu voiesc, aceea fac»* (Rom. 8, 19). Cu cît mai mult, deci, împreunîndu-se puterea lui Dumnezeu cu un suflet sfințit, nu va deveni una voința acestuia cu a Lui ? Sufletul (omului) înclinat către adevăr este ca și sufletul lui Hristos : acesta, de bună voie se lasă condus de puterea Duhului celui bun și voinței lui nu mai dă curs. Pentru că, zice (Apostolul) : *«Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos ?»* (Rom. 8, 35), adică (cine va despărți) sufletul de Duhul cu care este unit ?

13. Se cuvine, mai înainte de toate, ca acela care este născut de la Duhul și vrea să fie imitator al lui Hristos și să se cheme împreună cu El fiu al lui Dumnezeu, să rabde cu bărbăție necazurile care vin asupra sa, adică bolile trupești, insultele venite de la oameni și cursele întinse de puterile cele nevăzute. Pentru că încercarea sufletului cu diferite necazuri se face cu îngăduința lui Dumnezeu, ca să se arate tuturor sufletele care iubesc cu adevărat pe Domnul. Este un semn distinctiv faptul de a trece prin ușa cea strîmtă a încercărilor și necazurilor ; pentru că patriarhii, profeții, apostolii și martirii de totdeauna, prin acestea se fac bineplăcuți lui Dumnezeu. Pentru că zice Scriptura : *«Fiule, dacă vrei să slujești Domnului, pregătește-ți sufletul (să îndure) ispita ; prinde curaj și arată-te stăruitor»*. Și mai departe : *«Cele ce vin asupra ta, primește-le ca pe niște lucruri bune, știind că fără (îngăduința lui) Dumnezeu nimic nu se face»* (Înțel. lui Iisus Sirah 2, 1—2, 4). Prin urmare, se cuvine ca sufletul care vrea să placă lui Dumnezeu să arate în primul rînd răbdare și speranță. Pentru că și acesta este un vicleșug al diavolului : să ne ducă la disperare ca să ne pierdem speranța în Domnul. (Noi știm, însă, că) Dumnezeu nu permite niciodată ca sufletul care crede în El să fie strivit de ispite și să se

piardă. Pentru că, zice Apostolul : *«Credincios este Dumnezeu ; El nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decît puteți, ci o dată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda»* (I Cor. 10, 13). Prin urmare, cel viclean nu întristează sufletele pe cît vrea, ci pe cît îi este îngăduit de Dumnezeu. Pentru că, dacă oamenii știu ce povară suportă un catîr, un asin și o cămilă și pun pe fiecare dintre aceștia cît trebuie ; dacă olarul știe cît timp trebuie să țină oalele la foc, adică nici mai mult ca să nu crape, nici mai puțin, ca nefiind în deajuns de arse, să nu fie nefolostioare ; dacă atîtea lucruri știe mintea omenească, (nu crezi) că Dumnezeu știe la ce ispită poate fi supus fiecare suflet, pentru ca să devină apt pentru împărăția cerurilor ?

14. Pentru că, după cum cînepa, dacă nu se bate mult timp, nu este bună pentru a se prelucra în fire subțiri — iar cu cît se bate și se piaptănă mai mult, cu atît mai curată și mai bună se face — ; după cum vasul de curînd făcut, numai dacă este copt la foc este folositor oamenilor ; și după cum pruncul (pînă nu se maturziează), nu este în stare să săvîrșească vreun lucru din această lume, adică nu poate să construiască, nici să semene, nici vreun alt lucru să facă ; tot așa (se întîmplă) deseori și cu sufletul : el se poate împărtăși de har și de odihna Domnului, dar pînă nu dobîndește bunătatea Domnului și nu este supus la diferite încercări de duhurile cele rele, nu poate fi încă demn de împărăția cerurilor. Zice, în acest sens, dumnezeiescul Apostol : *«Iar dacă sînteți fără certare, de care toți au parte, atunci sînteți fii nelegitimi și nu fii adevărați»* (Evrei 12, 8). Încît ispitele și necazurile spre folosul omului se aduc, ca să facă sufletul mai încercat și mai tare ; deci, cel ce rabdă toate acestea pînă la sfîrșit, avînd speranță în Domnul, este imposibil (să nu dobîndească) promisiunea Duhului și izbăvirea de patimile răutății.

15. Că după cum martirii, fiind supuși la chinuri, și pe toate răbdîndu-le — ba chiar și moartea — s-au învrednicit de slavă și cununi ; — și cu cît mai multe și mai mari au fost ostenelile, cu atît mai mare slavă și îndrăzneală la Dumnezeu au dobîndit — ; tot așa se întîmplă și cu sufletele supuse la diferite încercări, unele văzute, venite de la oameni, altele nevăzute, venite de la cugetele cele nebunești, iar altele de la boli, care aprind sufletul. Dacă pe acestea le rabdă pînă la sfîrșit, va dobîndi aceleași cununi și aceeași îndrăzneală ca și martirii. Pentru că martiriul necazurilor, pe care aceia l-au îndurat de la oameni, îl îndură aceștia de la duhurile cele necurate care lucrează în ei. Deci, cu cît mai multe necazuri suferă aceștia de la cel rău, cu atît mai mare va fi slava și îndrăzneala, pe care se vor învrednici s-o primească de la Duhul cel bun, nu numai în viitor, ci și acum.

16. Se ştie că acea cale care duce la viaţă este strîmtă şi plină de necazuri şi că puţini sînt cei ce o străbat (pînă la capăt). De aceea, orice respingere a ispitei venită de la diavol — de dragul moştenirii care este în ceruri — trebuie susţinută puternic de speranţă. Pentru că oricîte necazuri am răbda, niciunul dintre ele nu echivalează cu bunurile promise sau cu mîngîierea pe care o dă încă de aici Duhul cel bun sufletelor, izbăvindu-le din întunericul patimilor şi al răutăţii şi iertîndu-le mulţimea datoriilor şi a păcatelor. Pentru că, zice (Apostolul) : «*Socotesc că pătimirile de acum nu sînt vrednice de mărirea care ni se va descoperi*» (Rom. 8, 18). De aceea, zicem, trebuie să răbdăm totul pentru Domnul, chiar şi moartea, ca nişte soldaţi viteji ai Lui. Să nu ne oprim la lucrurile triste din lume, ci, slujind lui Dumnezeu, să răbdăm ispitele, pentru că sînt pentru Hristos. Invidiindu-ne protivnicul pentru răsplata ce vom primi, vrea să ne toarne în suflet lenea şi toropeala, pentru că nemaiducînd viaţă bineplăcută (lui Dumnezeu) să nu ne învrednicim de acele bunuri. Dar noi putem birui toate cursele ridicate împotriva noastră, pentru că avem ca însoţitor de luptă pe Hristos, pentru că avem apărător şi ocrotitor pe Acela care la fel a pătimit în acest veac, Care a fost insultat, ocărît, prigonit şi Care, în cele din urmă, a sfîrşit prin moarte ruşinoasă pe cruce.

17. Dacă vrem să suportăm uşor tot necazul şi toate ispitele, să dorim moartea pentru Hristos şi s-o avem totdeauna înaintea ochilor ; — de altfel, avem şi poruncă de a ne lua crucea şi de a-L urma, or aceasta înseamnă să fim totdeauna gata să murim (pentru El) — ; deci, dacă vom avea o astfel de dispoziţie, vom suporta uşor, după cum s-a spus, tot necazul cel văzut şi nevăzut. Cel ce este dispus să moară pentru Hristos nu-i pasă de momentele triste şi dureroase. De aceea, zicem, necazurile sînt greu de suportat pentru cei ce nu iubesc moartea pentru Hristos şi nu au totdeauna gîndul îndreptat spre El. Deci, cel ce doreşte să moştenească pe Hristos şi aprobă patimile Lui, trebuie să-şi dorească acelaşi lucru, iar cei ce zic că iubesc pe Domnul, întru aceasta să se facă cunoscuţi, adică prin faptul că suportă orice necaz care vine asupra lor, nu numai cu curaj, ci şi cu voie bună, avînd nădejde în El.

18. Se cuvine, în primul rînd, ca acela care îşi închină viaţa lui Hristos să se angajeze, cu sau împotriva voinţei sale, fie că vrea sau nu inima sa, la săvîrşirea binelui. Pentru că, zice Domnul, Care nu minte : «*Împărăţia cerurilor se ia cu asalt, iar cei care se silesc pun mîna pe ea*» (Matei 11, 12). Deci, se cuvine ca un astfel de om să se străduiască să intre, după cum s-a spus, pe poarta cea strîmtă şi să se angajeze la săvîrşirea virtuţii chiar împotriva voii lui. Astfel, cel ce

n-are iubire, să (practice) iubirea, cel lipsit de blîndețe, (să arate) blîndețe, (cel semeț) să se obișnuiască (a suporta) disprețul, iar cel ce n-are înclinare spre rugăciune, să stăruiască în rugăciune. (De bună seamă că) Dumnezeu văzîndu-l pe un astfel de om, ducînd o astfel de luptă, angajat la săvîrșirea binelui, chiar atunci cînd inima i se împotrivește, îi va face parte de rugăciunea cea adevărată, de cuget milostiv, de răbdare, de mărinimie și, într-un cuvînt, îl va dărui cu toate roadele Duhului. Dacă cineva este lipsit de celelalte virtuți dar se silește spre rugăciune, el primește ca dar al rugăciunii întărirea în credința în Hristos, bucuria și liniștea Duhului Sfînt și (înclinare) către blîndețe, către smerenie și către alte virtuți ; El, însă, rămîne lipsit de celelalte bunuri, după cum s-a spus, pentru că nu se silește să le dobîndească, (sau poate) nici nu le cere de la Hristos. Deci, pentru ca să le primească, se cuvine să ceară de la Dumnezeu, chiar și împotriva voii sale. Să ia aminte, însă, să evite cuvintele nepotrivite să nu se supere, nici să uzeze de țipete. Pentru că zice (Apostolul) : «*Orice amărăciune și mînie și supărare să fie îndepărtate de la voi*» (Efes. 4, 31). Să nu vorbească de rău pe cineva, nici să nu judece (pe cineva), nici să nu se mîndrească, pentru că văzîndu-le astfel Domnul, precum s-a zis, angajat cu forța (în săvîrșirea binelui), să-i dea puterea să săvîrșească ușor și fără trudă acele lucruri pe care mai înainte nu le putea săvîrși nici cu forța, pentru că răutatea locuia în el. Atunci va fi pentru el ca (a doua) natură împlinirea tuturor virtuților. Pentru că Domnul venind și locuind în el, după cum a promis, sau invers, acesta locuind în Domnul, va împlini poruncile cu multă ușurință.

19. Acela care stăruie în rugăciune, dar nu și în smerenie, iubire, blîndețe și în celelate virtuți, la acest rezultat ajunge : uneori, dat fiind că Dumnezeu este bun, îi trimite harul Său și îi împlinește cererile. Însă, pentru că cugetul acestuia nu este obișnuit cu virtuțile despre care am vorbit, (cu timpul), fie că pierde harul pe care l-a primit, fie că mîndrindu-se, nu mai înaintează, nici nu mai crește în el. Pentru că, după cum s-a spus, Domnul își găsește sălaș și odihnă în sufletul smerit, iubitor, blînd (care), într-un cuvînt, împlinește sfintele porunci ale lui Hristos. Prin urmare, cel ce voiește să crească și să se desăvîrșească duhovnicește, să se silească în primul rînd, ca inima sa trufașă și gata spre ceartă să devină blîndă și ascultătoare față de Dumnezeu. Să se silească a-și obișnuit sufletul cu bunătatea din care să facă o datorie. Așa făcînd, sufletul va crește (duhovnicește) și va înflori în el darul rugăciunii pe măsura cugetului său. Apoi Duhul îl va învăța smerenia cea adevărată, iubirea cea nemincinoasă și blîndețea. Numai așa crescînd și desăvîrșindu-se după (voia) Domnului, se arată vrednic de îm-

părăţia (cerurilor). Pentru că, cel smerit niciodată nu cade. Şi unde să cadă cel ce este mai prejos decît toţi ? De aceea, am zice că o înălţare şi o vrednicie sigură este smerenia.

20. Cei ce iubesc cu adevărat pe Dumnezeu, nu fac aceasta de dragul moştenirii împărăţiei Lui, (cum iubesc negustorii o lucrare) de dragul unui cîştig ; nici pentru că se tem de iadul care a fost tocmit pentru pedepsirea celor păcătoşi, ci Îl iubesc pentru faptul că Dumnezeu este Creatorul lor şi pentru că împlinesc o rînduială firească, aşa cum sclavii arată supunere faţă de stăpînul lor şi (creaturile iubesc) pe Creatorul lor. Aceştia arată multă prudenţă faţă de lucrurile înconjurătoare (ca nu cumva vreunul dintre ele să-i facă urîţi de Dumnezeu). Pentru că sînt multe piedicile care ne opresc a fi bineplăcuţi lui Dumnezeu. Nu numai sărăcia şi lipsa de preţuire, ci şi bogăţia şi cinstea (dată de oameni) sînt ispite pentru suflet. Într-o măsură oarecare devine ispită şi piedică (în calea desăvîrşirii) însăşi mîngîierea şi relaxarea produsă în suflet de har, dacă sufletul care s-a învrednicit de acestea nu uzează de ele, cu măsură şi prudenţă. Pentru că, sub pretextul că sufletul are drept pavăză harul, (cel viclean) îi slăbeşte încrederea şi-i sugerează moliciunea şi toropeala. De aceea sufletul care primeşte harul este dator să arate evlavie şi prudenţă, pentru a arăta respectul cuvenit faţă de darul primit şi pentru a da roade vrednice de el. Prin urmare, nu numai necazurile, ci şi bucuriile pot deveni piatră de încercare ; prin amîndouă Creatorul pune la încercare pe oameni, ca să se arate acela care îl iubeşte dezinteresat, ca pe Unul care singur este vrednic de multă cinste şi iubire. Prin urmare, sînt piedică pentru dobîndirea vieţii veşnice pentru cel sărac în credinţă şi cu cuget copilăresc, în primul rînd (momentele şi lucrurile) dureroase, ca sărăcia şi lipsa de preţuire, iar (în rîndul al doilea) lucrurile plăcute ca : bogăţia, slava şi laudele de la oameni. Pentru că şi în cazul al doilea, cel viclean poartă războiu, însă pe ascuns. (Dar nu totdeauna aceste lucruri conduc către un sfîrşit trist. Ele nu numai că nu vatămă, ba chiar şi ajută pe cel credincios, înţelept şi vigilent, să dobîndească împărăţia lui Dumnezeu. Pentru că zice dumnezeiescul Apostol : *«Toate contribuie la săvîrşirea binelui de către cei ce iubesc pe Dumnezeu»* (Rom. 8, 28). Rezultă, deci, că acela care iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu, sfarmă, învinge şi calcă în picioare acele lucruri care sînt socotite piedici în această lume şi este purtat de (un singur gînd şi de o singură simţire), anume de iubirea faţă de Dumnezeu. Pentru că zice dumnezeiescul profel : *«Cursele păcătoşilor mă înconjoară, dar eu nu uit Legea Ta»* (Ps. 118, 61).

21. Dumnezeiescul Apostol Pavel, vorbind despre taina creștinismului, spune că aceasta constă în iluminarea sufletului credincios de lucrarea divină, adică de puterea Duhului. Și pentru ca nu cumva cineva, (rătăcind), să creadă că luminarea Duhului se reduce doar la cunoaștere și astfel din neștiință și lenevire să cadă de la taina cea desăvîrșită a harului, aduce ca exemplu chipul lui Moise înconjurat de lumina Duhului (pentru a vorbi și despre o iluminare reală). El zice : *«Iar dacă slujirea cea spre moarte, săpată în litere, pe piatră, s-a făcut întru slavă, încît fiii lui Israel nu puteau să-și ațintească ochii la fața lui Moise, din pricina slavei celei trecătoare a feței lui ; cum să nu fie mai mult întru slavă slujirea Duhului ? Pentru că dacă a avut parte de slavă slujirea care aduce osînda, cu mult mai mult prisosește în slavă slujirea dreptății. Și nici măcar nu este slăvit ceea ce era slăvit în această privință, față de slava cea covîrșitoare. Pentru că dacă ceea ce este trecător s-a săvîrșit prin slavă, cu atît mai mult ceea ce este netrecător va fi în slavă»* (II Cor. 3, 7—11). Vorbind despre «ceea ce este trecător», s-a referit la slava luminii care înconjura trupul cel muritor al lui Moise. *«Avînd, deci, o astfel de nădejde, noi lucrăm cu multă îndrăzneală»* (II Cor. 3, 12). Mai departe, el arată că acea slavă nemuritoare care se descoperea de Duhul, strălucește acum necnotenit în cei vrednici, întru omul lor cel lăuntric, care este nemuritor. Pentru că zice : *«Iar noi toți»* — *adică aceia care ne-am născut prin credința cea desăvîrșită de la Duhul* — *«privind ca în oglindă, cu fața descoperită, slava Domnului, ne prefacem în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului»* (II Cor. 3, 18). Spunînd : «cu fața descoperită», se referă la fața sufletului. Deci, atunci cînd se întoarce cineva către Domnul, vălul i se ia. «Iar *Domnul este Duhul»* (II Cor. 3, 17). În chip clar, deci, a arătat prin acestea că un văl al întunericului a fost pus pe suflet și a acoperit omenirea de la călcarea poruncii de către Adam. Acum, este luat de strălucirea Duhului de pe sufletele credincioșilor, cu adevărat vrednici (de aceasta). Pentru acest motiv a avut loc și venirea lui Hristos. Pentru că Dumnezeu a binevoit ca aceia care cred cu adevărat să ajungă la o astfel de treaptă a sfințeniei.

22. Această strălucire a Duhului, zice, nu constă doar în descoperirea sensurilor (lucrurilor) și în luminarea (minții) de către har, ci constă într-o strălucire continuă și reală a luminii fizice în suflete. (Iată cîteva exemple) : Zice Apostolul : *«Dumnezeu a poruncit ca lumina să strălucească în întuneric. (Această) lumină a strălucit în inimile noastre spre cvunoașterea slavei lui Hristos»* (II Cor. 4, 6). Și : *«Luminează ochii mei ca nu cumva să adorm întru moarte»* (Ps. 12, 4). Cu alte cuvinte, ca nu cumva despărțindu-se sufletul de trup să fie acoperit cu vălul

morţii răutăţii. Sau : *«Deschide-mi ochii ca să văd lucrurile minunate ale Legii Tale»* (Ps. 118, 18). Sau : *«Trimite-mi lumina şi adevărul Tău ; acestea mă vor conduce şi mă vor sui pe muntele Tău cel sfînt, la sălaşurile Tale» (Ps. 13, 3). Sau : «Însemnatu-s-a peste noi lumina feţii Tale...» şi celelalte* (Ps. 4, 7).

23. Şi despre fericitul Pavel se spune că : *«pe cînd era pe cale a fost învăluit de lumină»* (Fapte 9, 3) ; că pe (Calea) luminii a fost ridicat pînă la al treilea cer (II Cor. 12, 2) şi a auzit taine de negrăit. N-a fost numai o iluminare (a raţiunii) pentru a cunoaşte sensul, (realitatea), ci a fost o lumină reală în suflet, (izvorîtă) din puterea Duhului celui bun. Prin strălucirea minunată (a acestei lumini), pe care ochii cei trupeşti nesuferind-o au orbit, se descoperă orice cunoştinţă, iar Dumnezeu se face cunoscut cu adevărat sufletului celui vrednic şi iubit de El.

24. Orice suflet, care s-a învrednicit — prin zel şi credinţă, şi cu ajutorul harului — să se îmbrace cu desăvîrşire cu Hristos şi s-a unit cu lumina cea cerească a chipului celui nestricăcios, cunoaşte încă de pe acum, în esenţa lor, toate tainele cereşti. În ziua cea mare a învierii, corpul însuşi slăvit cu această lumină, cu chipul ceresc al slavei şi răpit fiind de către Duhul în ceruri, precum s-a scris, se va învrednici să fie de acelaşi chip cu trupul slavei (lui Hristos) şi să fie moştenitor împreună cu Hristos al împărăţiei celei veşnice.

25. Cu cît cineva, arătînd zel şi credinţă, s-a făcut părtaş la slava Duhului Sfînt şi şi-a împodobit sufletul cu fapte bune, pe atît se va învrednici, ca în ziua (judecăţii) şi trupul să-i fie slăvit. Pentru că bunul pe care-l depozitează cineva înlăuntrul său acum, se va proiecta atunci în afară, aşa după cum rodul ce se află în timp de iarnă în inima copacului, se arată vara în afară, precum s-a zis mai înainte. Deci, după cum chipul cel divin al Duhului imprimat încă de acum înlăuntrul sfinţilor, va da şi trupului acestora chip dumnezeiesc şi ceresc, tot aşa şi vălul duhului celui lumesc, care acoperă sufletul celor păcătoşi, urîţit de patimi, va arăta şi trupul lor întunecat şi plin de toată ruşinea.

26. După ce Adam a călcat porunca, Dumnezeu, în înţelepciunea Lui, l-a condamnat la moarte. Această pedeapsă a suportat-o, în primul rînd, cu sufletul (şi anume) : lipsite fiind puterile spirituale de desfătarea cerească şi spirituală (pe care le-o producea trăirea în preajma lui Dumnezeu), acestea s-au stins şi s-au făcut ca şi moarte. După aceea a venit şi moartea trupului, după nouă sute treizeci de ani. Tot aşa şi acum : Împăcîndu-se Dumnezeu cu omenirea prin crucea şi moartea Mîntuitorului, sufletul care crede cu adevărat — încă în trup fiind — a fost readus (în starea) de a se desfăta de luminile şi tainele cele cereşti, iar puterile lui spirituale au fost iarăşi (luminate) de lumina divină a ha-

rului. Urmează, (în mod firesc) ca și trupul să se îmbrace cu slava cea nestricăcioasă și netrecătoare.

27. Cei care (cunosc doar Legea), dar departe de lumea aceasta își duc viața în sfințenie și virtute, sînt deasemeni acoperiți de vălul patimilor ; — pentru că în urma neascultării protopărintelui, toți ne-am făcut vinovați, adică, zic, învăluiți de cugetul cel trupesc, pe care Apostolul l-a numit de obicei «moarte» (Rom. 7, 24) — ; ei, însă sînt asemenea oamenilor care călătoresc în timpul nopții și împlinid poruncile lui Dumnezeu sînt ca și cînd stelele le luminează calea. Atîta timp cît sînt în întuneric, le este imposibil să vadă clar totul. Se cuvine ca ei, cu (asemenea) zel și cu credință, să se roage lui Hristos, soarele dreptății, să le lumineze inimile, ca să înțeleagă exact totul : (să vadă) atacul diferit și de pretutindeni, dus împotriva noastră de fiarele cele spirituale, (să vadă) frumusețile cele de negrăit ale lumii celei nestricăcioase, (să guste) plăcerea cea de nedescris, (să împlinească) virtutea la gradul ei cel mai înalt și să le strălucească în inimi lumina cea duhovnicească. Pentru că, spune fericitul Pavel : *«Iar hrana cea tare este pentru cei desăvîrșiți, care au prin obișnuință simțurile învățate să deosebească binele de rău»* (Evrei 5, 14). De asemeni, divinul Petru zice : *«Iar voi aveți cuvîntul cel proorocesc, la care bine faceți, luînd aminte, ca la o făclie ce strălucește în loc întunecos, pînă cînd va străluci ziua și Luceafărul va răsări în inimile voastre»* (II Petru, 1, 19).

Cei mai mulți, însă, întru nimic nu se deosebesc de cei care călătoresc noaptea, lipsiți de orice lumină, fie ea cît de firavă. Fiind lipsiți de cuvîntul dumnezeiesc, care le poate lumina sufletul, sînt aproape asemenea celor orbi. Este vorba despre cei înlănțuiți de grijile materiale (ce domină) această viață, de cei care n-au frică de Dumnezeu, nici nu săvîrșesc fapte bune. Însă cei care, deși preocupați de grijile acestei vieți, avînd totuși credință și frică de Dumnezeu și conducîndu-se, după cum am spus, după poruncile divine, se aseamănă celor care, călătorind noaptea, sînt conduși de stele, aceștia pot să aibă speranța mîntuirii.

28. Bogăția se adună în această viață pe diferite căi și mijloace : unii adună profitînd de demnitățile avute, alții din comerț, alții din exercitarea meseriilor, alții din cultivarea ogoarelor, iar alții prin alte mijloace. Tot așa stau lucrurile și în domeniul duhovnicesc. Unii (se îmbogățesc duhovnicește) primind harisme, așa cum spune Apostolul : *«Avem diferite daruri, după harul care ni s-a dat»* (Rom. 12, 6), iar alții, săvîrșind fapte bune și (trăind) în virtuți. Dar sînt cunoscuți și unii care îngroapă aurul ; aceștia sînt cei ce aleargă cu stăruință și răbdare și adună bogăție, dar neglijează speranța cea bună. Aceștia sînt

foarte grabnici să primească harul, dar numai decît primindu-l s-au şi săturat de el şi sînt ca şi amorţiţi faţă de osteneli. (De la unii ca aceştia) se ia harul de care se învredniciseră, pentru că totdeauna lenea şi nepăsarea nu stau împreună cu harul, şi pentru că unii ca aceştia sînt lipsiţi de fapte bune. (Astfel de oameni) sînt cunoscuţi de Dumnezeu ca (oameni) răi şi fără nici o valoare şi tot aşa vor fi aflaţi şi în veacul viitor.

29. Călcînd porunca lui Dumnezeu şi îndepărtat fiind din paradis, omul este ca şi legat cu două lanţuri : cu unul, cel al lucrurilor care întreţin această viaţă şi plăcerile trupeşti, (adică) cu cel al bogăţiei, al slavei (deşarte), al prieteniei, al soţiei, al copiilor, al rudelor şi, într-un cuvînt, al tuturor celor văzute de care cuvîntul lui Dumnezeu ne porunceşte să ne depărtăm ; cu altul cel cu care sufletul a fost înlănţuit de duhurile cele rele. De aceea, nu poate nici să iubească pe Dumnezeu, precum doreşte. Împotrivirea tuturor (faţă de om), atît în (domeniul) celor văzute, cît şi în domeniul celor nevăzute, s-a născut, deci, o dată cu încălcarea poruncii lui Dumnezeu de către primul om, iar (această împotrivire) a trecut de la el la noi toţi. Deci, dacă cineva ascultă de cuvîntul lui Dumnezeu, dacă se leapădă de cele materiale şi de toate plăcerile trupeşti, poate să se alipească de Dumnezeu ; să vorbească cu El în linişte şi să se întărească. Să ia, însă, aminte, că în adîncurile inimii sale se dă o altă luptă şi alt război, (războiul) cugetelor. Că numai implorînd cu mult zel şi credinţă milostivirea lui Dumnezeu, ne putem elibera de lanţurile cele lăuntrice şi de întunericul duhurilor răutăţii, care se arată prin patimile cele ascunse. Prin harul şi puterea lui Hristos putem desfiinţa acest război ; este imposibil să se izbăvească cineva din această luptă fără ajutorul lui Dumnezeu. (Un singur lucru însă) este posibil (pentru om) ; să se opună (păcatului) şi să nu se complacă în el.

30. Deci, (complicîndu-se) cineva în lucrurile acestei lumi, reţinut fiind de lanţuri diferite şi absorbit de patimile cele rele, nu mai ştie, după cum am spus, că există şi o altă luptă şi un alt război, care se duce întru cele ascunse ale sale. Ar fi de dorit ca, dezlegîndu-se de toate cele văzute şi îndepărtîndu-se de plăcerile trupeşti, să se alipească de Domnul, ca să poată cunoaşte lupta patimilor care mocneşte şi războiul cel ascuns din el. Pentru că, dacă nu se întîmplă aşa ceva, dacă nu doreşte din tot cugetul să se alipească de Dumnezeu, nu cunoaşte patimile cele ascunse ale răutăţii, nici lanţurile lăuntrice cu care este legat. Un astfel de om nu ştie în ce pericol se află ; ascunde răni şi patimi şi crede că este sănătos. (Astfel, însă, stau lucrurile cu cel cucernic) ; el nu ia în seamă poftele şi slava (oferită de oameni), ci se roagă şi luînd

armele Duhului din cer : platoşa dreptăţii, coiful mîntuirii, pavăza credinţei şi sabia duhului, pe toate acestea le răpune.

31. Încercînd să ne despartă de iubirea lui Hristos, protivnicul se foloseşte de nenumărate vicleşuguri : fie că prin intermediul duhurilor celor rele, ne strecoară în suflet tristeţe, fie că dezgroapă păcate vechi, fie că stîrneşte cugete necurate şi nelegiuite, fie că încearcă să ne ducă în stare de lîncezeală şi toropeală, ca să nu ne putem mîntui. El, însă, (nu se arată pe faţă), ci stă ascuns, vrînd să arate că astfel de cugete sînt opera sufletului şi nu a unui duh străin. Deci, fie că face aceste lucruri, fie că aduce dureri trupeşti asupra noastră, fie că ne aduce insulte şi necazuri din partea oamenilor, cu cît mai multe săgeţi înflăcărate slobozeşte asupra noastră, cu atît mai mult se cade să arătăm nădejde în Dumnezeu, bine ştiind că aceasta este voia Lui. Pentru că iubirea adevărată a lui Dumnezeu se arată în moment de încercare.

32. Dacă comparăm mii de ani din această viaţă cu veşnicia lumii celei nestricăcioase, aceştia sînt ca un bob de nisip luat din întregul nisip al mării. Deci, să ne gîndim la acest lucru : Să presupunem că tu eşti singurul împărat pe acest pămînt şi că numai tu dispui de comorile lui. Să presupunem că această împărăţie a luat fiinţă o dată cu apariţia primelor lucruri şi că ea se va sfîrşi o dată cu schimbarea şi dispariţia lucrurilor din această lume. Prin urmare, dîndu-ţi-se posibilitatea să alegi (între cele două împărăţii) o preferi, oare, pe aceasta în locul celei adevărate, care nu are în ea nimic trecător, nici supus stricăciunii ? Dacă faci o astfel de alegere, eu îţi spun că nu judeci corect. Pentru că zice Mîntuitorul : *«Ce-i va folosi omului dacă va cîştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde ?»* (Matei 16, 26). Deci, în locul sufletului nu se poate da nimic în schimb, pentru că sufletul este mai de preţ decît lumea toată şi decît orice împărăţie lumească, dar nu şi decît împărăţia cerurilor.

Că sufletul este mai de preţ (decît lumea toată) rezultă şi din faptul că Duhul Său nu s-a unit, nici n-a venit în comuniune cu vreuna dintre (făpturile) care există : nici cu soarele, nici cu stelele, nici cu marea, nici cu pămîntul. (într-un cuvînt) cu nici una dintre creaturile văzute, ci numai cu omul, pe care l-a şi iubit. Deci, dacă lucrurile valoroase din această lume ; — mă refer la bogăţie, oricît de mare ar fi ea şi la împărăţirea asupra întregului pămînt (în eventualitatea în care) s-ar afla (la dispoziţia) unui singur om — nu sînt preferate, de cei ce judecă corect, împărăţiei celei veşnice ; cum să socotim pe aceia care o pun printre lucrurile obişnuite şi fără valoare, care preferă faţă de ea împlinirea poftelor, slava (deşartă), un cîştig oarecare şi alte lucruri asemenea acestora ? Pentru că acela care iubeşte un lu-

cru din lumea aceasta, se leagă de acel lucru şi îl preferă în schimbul împărăţiei cerurilor. Dar, ceea ce este şi mai grav este faptul că face din acel lucru dumnezeul său, după cum se spune undeva : *«(Acelui lucru) de care este învins cineva, aceluia îi şi slujeşte»* (II Petru 2, 19). Se cuvine, deci, ca omul să alerge cu tot sufletul său către Domnul, să se alipească de El, să se răstignească (împreună cu El) cu trupul şi cu sufletul şi să împlinească toate sfintele Lui porunci.

23. Ei bine, ţi se pare drept ca, pe cînd slava, împărăţia şi celelalte bunuri trecătoare sînt obţinute de cei ce le doresc, cu atîtea osteneli şi sudori, împărăţirea împreună cu Hrisos şi obţinerea acelor bunuri de nedescris să se dobîndească uşor şi să fie la îndemîna oricui, aşa încît oricine vrea să le obţină fără trudă şi fără osteneli ?

24. Care este rostul venirii lui Hristos ? În ce constă restabilirea şi reaşezarea firii în ea însăşi ? (Noi zicem că venind Hristos) a redat firii omeneşti vrednicia (firii) protopărintelui Adam şi pe lîngă aceasta — o, har al Duhului celui bun, cu adevărat mare şi dumnezeiesc — i-a dat moştenirea cea cerească. Scoţînd-o din temniţa întunericului, (i-a arătat uşa) la care bătînd, poate să intre în împărăţia cerurilor. Pentru că zice (Mîntuitorul) : *«Cereţi şi vi se va da, bateţi şi vi se va deschide»* (Matei 7, 7).

Prin această poftă intrînd cineva, află libertatea sufletului său, işi redobîndeşte cugetele (cele curate), se îmbogăţeşte în Hristos, locuieşte împreună cu mirele Hristos prin comuniunea Duhului Sfînt. Iată (deci, în ce constă) iubirea cea de nedescris a Stăpînului faţă de omul făcut de El după chipul Său.

NOTE LA PRIMELE 50 OMILII *

I, 1—12. Profund enigmatica alegorie a vedeniei dumnezeieşti a începutului profeţiei lui Iezechiel a fost folosită de Pseudo-Macarie pentru descrierea mistică a prefacerii sufletului îndumnezeit în lumină şi foc de Domnul Iisus, care a intrat în el. Ideea se regăseşte şi în scrierile Sfîntului Simeon Noul Teolog şi la alţi isihaşti atoniţi ai veacului al XIV-lea, plecînd de la învăţătura Sf. Grigorie de Nyssa despre sensibilizarea experienţei mistice personale, devenită perceptibilă chiar pentru ochi — care se poate interpreta ca un simbol al prezenţei lui Dumnezeu în sufletul cu totul înnoit.

În această interpretare a profeţiei, Pseudo-Macarie vede peste tot lumină, ca aceea care scaldă cu totul soarele în lumină, căci Hristos care stăpîneşte şi conduce sufletul îndumnezeit îl preface în propria-i lumină.

Facultăţile conducătoare, adică funcţiile sufleteşti (pe care autorul le defineşte ca voinţă, conştiinţă, minte şi sentimet), trag carul sufletec al lui Dumnezeu, purtat astfel în lumina dumnezeiască, care-l îndumnezeieşte. Iar mulţimea necunoscută a ochilor arată numărul vast al sfinţilor, care-L poartă pe cei ce i-a mîntuit şi sfinţit şi-i îndrumează spre proslavăirea la Înviere.

Ei pot deveni lumina lumii încă de pe pămînt, după pilda strălucită a Apostolilor, pe care a amintit-o pentru întreaga omenire Cel ce poate să ne prefacă în lumina cerească.

Alături de lumină este pusă sarea cerească a Duhului care sărează şi deci vindecă de stricăciune tot ce este pătimitor şi păcătos. Sarea este simbolul puterii dumnezeieşti a Duhului, care apără şi vindecă sufletele de stricăciunea patimilor şi păcatelor şi le păstrează frumuseţea şi strălucirea duhovnicească în veci.

Rînduiala vechi-testamentară a jertfelor oferă Sfîntului Pseudo-Macarie o nouă pildă de întărire a vieţii noastre duhovniceşti în cea mai splendită manifestare a ei, atunci cînd ne jertfim cu Mîntuitorul pentru a muri pentru lumea aceasta şi a trăi cu El, în fericirea lumii celei neapuse.

În felul acesta El domneşte în veci în sfletul care este deschis ca o «creatură duhovnicească mare şi minunată, frumoasă, asemănare şi chip al lui Dumnezeu», învăluit temporar în «răutatea patimilor şi întunericului». Căci sufletul care se jertfeşte şi moare, a devenit el însuşi pace şi lumină în cetatea luminii dumnezeieşti în care lumina nu apune niciodată şi unde este îndrumat de Duhul lui Dumnezeu.

În acest scop credinciosul nu trebuie să înceteze rugăciunea pentru împlinirea tuturor lipsurilor, trupeşti şi duhovniceşti, avînd nevoie necontenit de «pîinea vieţii» (Ioan 6, 35) şi de «apa cea vie (Idem 6, 10), ca şi de vinul care înveseleşte «inima omului» (Ps. 104, 15) şi de «untdelemnul bucuriei» (Ps. 45, 8), pe lîngă toate celelalte bunuri duhovniceşti, care trebuiesc adăugate celor pămînteşti.

Cu aceste daruri, credinciosul primeşte viaţa veşnică cea adevărată, conştient de starea sa de păcătoşenie; de aceea creştinul trebuie să se roage neîncetat pentru mîntuirea şi belşugul ceresc descris aici.

II, 1—5, pp. 9—11. În luptă cu împărăţia luminii Duhului Sfînt este împărăţia întunericului, a patimilor şi păcatului, condusă de diavol. El a îmbrăcat şi îmbrobodit sufletul în aşa fel, încît nu mai are liber nici cugetul, nici mintea, nici trupul, fiind stăpînit de patimile răutăţii şi devenind astfel pătimitor şi stricăcios.

De aceea Apostolul ne porunceşte: *«Desbrăcaţi-vă de omul cel vechi»* (Efes. 6, 22), pentru că omul întreg — trup şi suflet — le-a suportat şi astfel l-a întinat cel viclean, duşman al lui Dumnezeu şi al rînduielilor Lui, toate membrele lui lucrînd numai răul.

Deşi sufletul şi păcatul — scrie Sfîntul Pseudo-Dionisie —, nu se amestecă, fiecare avîndu-şi natura lui, totuşi nimeni nu le poate despărţi decît Dumnezeu. Aici se vede puterea absolută a Celui Preaînalt. Căci după cum omul nu poate zbura şi nu poate fi nici neprihănit, le poate totuşi pe toate, numai cu voia lui Dumnezeu, însă. Să-L rugăm, deci, să ne dea aripile de porumbel (Ps. 54, 7) ale Duhului Sfînt,

---

* Cifra reprezintă numărul omiliei, iar cifrele arabe reprezintă numărul paragrafelor la care se referă nota.

să înceteze viscolul păcatului din sufletul nostru, căci *«iată Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatele lumii»* (Ioan 1, 29). Să-L rugăm cu nădejde şi vom primi puterea.
După cum furtuna smulge şi distruge plantele, tot aşa sufletul, în noapte şi întuneric diavolesc, este zguduit şi agitat. Lumina s-a întunecat şi a pierit. Dar în arşiţa cea mai dogorîtoare, ca şi în întunericul diavolesc, poate veni vîntul răcoros, lumina lină a Duhului care însufleţeşte şi linişteşte toate: *«Noi nu sîntem fii ai întunericului şi ai nopţii. Voi toţi sînteţi fii ai luminii şi fii ai zilei»* (I Tes. 5, 5). Cei ce s-au îmbrăcat în veşmintele omului nou şi ceresc cu Iisus Hristos, au dobîndit membrele omului curat, purtînd chipul ceresc. Şi întocmai ca şi Domnul a devenit bucurie, pace, bunăvoinţă şi bunătate pentru semenul său.
Iar Hristos e văzut cu adevărat de ochii sufletului în ziua Învierii, cînd şi trupul se va acoperi şi proslăvi de lumina cerească a Duhului.
III, 1—6. Acum începe expunerea colaborării lui Dumnezeu cu omul pentru mîntuirea acestuia. Ea începe cu datoria lui de a iubi pe semenii lui şi de a duce lupta cu propriile sale gînduri păcătoase.
Datoria de a iubi pe fraţi asemenea îngerilor din cer se manifestă şi în cazul deosebirii de preocupări şi activitate, ca de pildă a monahilor care, după rugăciunea de şase ore, vor să citească, ori să slujească sau să lucreze. Ei trebuie să arate preţuire pentru ceilalţi şi să-şi însuşească roadele activităţii acelora ca fiind preţioase pentru toţi şi făcute pentru slava lui Dumnezeu aşa vieţuiesc în cucernicie şi sînt bineplăcuţi lui Dumnezeu.

Dar, fie că se roagă, fie că citesc, fie că lucrează, trebuie să aibă în ei pe Duhul Sfînt. Iar lupta pentru bunurile din afară nu exclude, ci include pe cea din lăuntru cu gîndurile, mîniindu-se împotriva sa, luptînd cu mintea şi nevoindu-se cu cele rele, încă nevăzute.

Numai Dumnezeu poate dezrădăcina păcatul, nu omul, care este dator să-l combată, ştiind că nu se mîntuieşte fără Hristos. El trebuie să lupte nu numai împotriva păcatelor mari ca: desfrînarea, iubirea de arginţi, stricarea casei oamenilor, ci împotriva a nenumărate slăbiciuni şi patimi care domnesc în lăuntrul său.

Voinţa proprie este adesea înfrîntă, dar trebuie să se ridice din nou şi să continue lupta. Se moleşeşte şi se întăreşte din nou, începe să facă mai precis distincţia dintre bine şi rău şi pînă la urmă biruieşte păcatul, devenind «bărbat desăvîrşit» (Efes 4, 9) şi învingînd definitiv moartea, căci *«duşmanul cel de pe urmă care va fi nimicit este moartea»* (I Cor. 15, 26).

Dacă ai pretinde că omul nu poate să învingă păcatul, ai afirma că Dumnezeu l-a predat lui satan, fiind mai tare decît el. Dar mintea însăşi are puterea de a rezista şi de a birui păcatul.

IV, 1—27. Mintea, cu judecata şi cu discernămîntul ei, ne ajută să vieţuim drept şi fără de prihană, făcîndu-ne vrednici să primim harul dumnezeiesc şi pe Domnul Însuşi.

Drept exemplu în acest sens, Sf. Pseudo-Macarie aduce slujirea ochiului, care apără pe călător de prăpăstii şi de infecţiile şi sfîşierea veşmintelor. La fel, sufletul are putinţa de a se apăra de poftele, dezmierdările şi necuviinţele acestui veac şi de a împiedica trupul la priveliştile rele, la auzul cuvintelor necuviincioase şi la îndeletnicirile lumeşti şi necurate.

Aşa păstrează sufletul haina trupului neîntinată şi nesfîşiată şi pe sine însuşi prin puterea de a cunoaşte şi de a discerne, venindu-i în ajutor şi harul lui Dumnezeu. Acesta păzeşte pe cel ce luptă pentru binele său, dobîndind laudele Lui şi ale îngerilor, pentru că s-a lepădat pe sine şi a căutat pe Domnul, colaborînd la mîntuirea sa, «cu frică şi cu cutremur» (Filip. 1, 12). Dar cel ce se complace în trîndăvie şi nepăsare şi nu se fereşte de poftele lumeşti, necăutîndu-L pe Domnul, strică haina sa şi nu se poate apăra în ziua judecăţii.

Exemplul celor cinci fecioare înţelepte, contrar aceluia al celor neînţelepte, este edificator; unele învrednicindu-se să primească untdelemnul harului ceresc şi vieţuind fără prihană, iar celelalte fiind lipsite de untdelemnul bucuriei. Căci acestea nu s-au dezbrăcat de duhul lumii, chiar dacă au voit să pară prin vorbe şi înfăţişare că sînt miresele Mirelui. Harul, acest lucru «străin de firea noastră» nu s-a unit şi nu s-a contopit cu firea lor şi ele n-au putut intra în cămara de nuntă cerească.

În noi a mai intrat ceva străin de firea noastră: răutatea patimilor care a devenit a doua fire a noastră și pe care trebuie s-o îndepărtăm cu ajutorul harului Duhului, prin stăruința în rugăciune, în credință și în împlinirea poruncilor Domnului.

Potrivit învățăturii stoice duhurile sînt trupești, fiindcă se văd și sufletul cuprinde toate mădularele trupului și săvîrșește cu ele toate faptele vieții. Iar Dumnezeu Cel nemărginit și necuprins S-a micșorat și coborînd din slava Sa a îmbrăcat mădularele trupului și cuprinzînd sufletele cele bineplăcute, sfinte și credincioase, a devenit un duh cu ele (I Cor. 6, 17) și le-a dăruit astfel viața cea nemuritoare și slava cea veșnică.

După ce a creat din nimic tot ce există, se întrupează pentru a fi văzut, apoi devine foc pentru a mistui patima cea rea (Deut. 4, 20; Evr. 12, 29) și odihnă divină, bucurie și pace, încălzind și ocrotind sufletul. Apoi aduce bucurii de negrăit sufletelor luminoase ca Ierusalimul cel ceresc (Evr. 12, 22) și *«bunuri pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit»* (II Cor. 2, 9) de la Duhul Sfînt. Domnul aduce și mîncare și băutură (Ioan 6, 51; 6, 35; Ioan 4, 14 și I Cor. 10, 4). Sfinților Părinți s-a arătat în chipuri deosebite, dîndu-se puterea de sus, adică iubirea cea cerească a Duhului și focul cel ceresc al «vieții nemuritoare». Dacă și metalele se topesc și se înmoaie, «și sufletele se odihnesc în iubirea Lui cea fierbinte și de negrăit». Dragostea izvorîtă din comuniunea trupească desparte pe om de familie, unindu-l de soție (Efes. 5, 31), iar cea duhovnicească îl dezleagă de orice dragoste lumească pe cel stăpînit de o dragoste dumnezeiască și cerească și de un dor duhovnicesc, potrivit îndemnului Sf. Apostol Pavel: *«Căutați dragostea»* (I Cor. 1, 41). Iar dacă noi cădem iarăși în păcat și urît, El ne așteaptă îndurîndu-se de noi, după cuvîntul Profetului: *«Oare acela care cade nu se mai scoală, iar cel ce se abate nu se mai întoarce?»* (Ier. 8, 4).

Domnul a făcut atît de multe pentru noi de pe vremea Părinților și a Profeților, încununîndu-le cu Întruparea și Răstignirea, mutîndu-ne din moarte la viață și așteptîndu-ne să ne întoarcem la El. Întrebarea este dacă nu cumva bunătatea Lui îndreptățește răutatea noastră continuă cum citim (la Rom. 2, 4): *«Oare disprețuiești tu bogăția bunătății Lui și a îngăduinței și a îndelungatei Lui răbdări, neștiind că bunătatea lui Dumnezeu te îndeamnă la pocăință?»* (Rom. 2, 4). *«Dar, după învîrtoșarea ta și după inima ta cea nepocăită, îți aduni mînie pentru ziua mîniei și a arătării dreptei judecăți a lui Dumnezeu»* (Rom. 2, 5).

Îndelunga răbdare și bunătatea Lui cea multă se vede din Sf. Scripturi, care arată că El n-a părăsit niciodată pe Israel, ci i-a trimis Profeți și l-a primit cu bucurie de cîte ori s-a întors. Dar în cele din urmă fiii Lui au făcut cea mai mare greșeală punîndu-și mîinile pe Însuși Stăpînul întrupat, osîndindu-L și ucigîndu-L. De aceea Duhul Sfînt i-a părăsit, catapeteasma templului s-a rupt (Matei 27, 51), templul s-a năruit, a fost dat neamurilor și pustiit și n-a mai rămas piatră pe piatră (Matei 24, 2), iar ei au fost dați pe mîna neamurilor, au fost risipiți peste tot pămîntul și li s-a interzis să se mai întoarcă la locurile lor.

Tot așa se poartă Dumnezeu cu fiecare dintre noi, așteptînd în liniște să ne pocăim, căci *«bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește»* (Luca 15, 10) și *«nu este voia Tatălui Meu ca să piardă vreunul dintre aceștia mici»* (Matei 18, 14). Dar în cazuri contrarii, se ajunge la o nelegiuire atît de mare încît cel nelegiuit va fi dat pe mîna celui rău și se va pierde.

Așa s-a întîmplat cu locuitorii Sodomei care, vrînd să săvîrșească fapte nefirești cu îngerii, au fost dați pradă focului, iar pe vremea lui Noe tot pămîntul a fost nimicit din pricina păcatelor. La fel s-a întîmplat cu egiptenii care au prigonit pe poporul ales și au fost pedepsiți cu plăgi și urmărindu-l pe vremea lui Moise, au fost pedepsiți cu înecul mării.

Toate acestea au fost arătate, pentru ca și creștinii să se hotărască pentru întoarcerea definitivă la Domnul. Evanghelia ne arată cîte minuni a săvîrșit El pentru ușurarea celor întristați de suferințele lor trupești, și pentru ca păcătoșii să nădăjduiască mîntuirea: *«Cu cît mai mult Tatăl cel ceresc va face dreptate celor ce strigă către El ziua și noaptea»?»* (Luca 18, 7) și a adăugat: *«Vă spun vouă că le va face dreptate curînd»*. (Luca 18, 8). (A se vedea și Matei 7, 7—8; Luca 11, 8; 11, 13).

Sufletul care aşteaptă fericirea în liniştea bunătăţii dumnezeieşti va dobîndi darul ceresc; dorinţa lui va fi împlinită prin har, slujind împăcat şi de voie Duhul Sfînt şi apoi se va învrednici de mîntuirea veşnică cu toţi sfinţii din cer.

V. 1—12. Poftele şi păcatele tulbură şi agită sufletele oamenilor, atît din pricina dorinţelor pe care le provoacă, cît şi din pricina urmărilor lor nefaste, de care se teme conştiinţa trezită la timp. Creştinii adevăraţi se deosebesc de ceilalţi oameni prin faptul că s-au născut de sus şi sînt fiii lui Dumnezeu, ajungînd astfel la o stare de tărie, de netulburare în pacea lui Hristos şi în dragostea Duhului pe care încă nu s-au crezut vrednici să le ceară de la Dumnezeu. Căci slava creştinilor şi bogăţia cea cerească se agoniseşte cu multe lupte, date cu ajutorul harului dumnezeiesc.

După cum oamenii trupeşti doresc să vadă slava împăratului pămîntesc, tot aşa oamenii duhovniceşti doresc s-o vadă pe aceea a lui Iisus Hristos, dispreţuind frumuseţile trecătoare. Dar ispitele şi boldurile acestei lumi îi leagă deseori de ea, aşa încît să cadă afundaţi în abisul ei. Căci cel ce vrea să împărăţească cu Hristos pînă la sfîrşit trebuie să-şi ia crucea şi să-L urmeze. (Matei 16, 24). Războiul se dă în lăuntrul credinciosului, între iubirea lui Dumnezeu şi aceea a lumii, care se manifestă prin tot felul de slăbiciuni şi păcate, care duc la moarte trupească şi duhovnicească. În deosebi iubirea de cele pămînteşti şi trupeşti devine o povară grea care afundă pe puţin-credinciosul sub cumpăna morţii.

Dar cel ce se leapădă de sine şi iubeşte pe Domnul, este ajutat de El să se dezlege de orice lanţ şi cu aceasta de necazuri şi de dureri. Exemplul scripturistic al lui Iov este îndelung grăitor din acest punct de vedere (1, 21); acela al lui Avraam, care n-a ezitat să-şi jertfească unicul său fiu mult dorit pentru dragostea lui Dumnezeu, de asemenea.

Pentru aceasta este nevoie totdeauna de multă credinţă, îndelungă răbdare, luptă, chinuri, de foame şi sete după bine, curaj, discernămînt şi judecată. Chiar dacă se va prăbuşi casa trupului (trupul), cel tare în credinţă nu se teme, fiindcă are pe cea cerească a Duhului, iar slava cea nestricăcioasă va zidi şi va slăvi casa trupului.

De aceea sîntem datori ca prin credinţa şi viaţa noastră virtuoasă să se slăvească în ziua aceea şi trupul nostru.

Luna cea dintîi, Xanthiena (luna înfloririi), aprilie, este ziua Învierii, cînd «împinsă de puterea Soarelui dreptăţii, iese dinlăuntru slava Duhului Sfînt, care acoperă şi îmbracă trupurile sfinţilor», adică slava aceea pe care a avut-o ascunsă în suflet. Aşa va fi Duhul cel dumnezeiesc, frumuseţea şi strălucirea lor cerească, după cuvîntul Apostolului: *«Va face vii trupurile voastre muritoare prin Duhul Său, care locuieşte în voi»* (Rom. 8, 11).

Exemplul lui Moise este profund grăitor pentru slava luminii şi a desfătării spirituale a Duhului în adevăraţii creştini la Înviere.

Gîndul la cele cereşti sînt adevărate aripi duhovniceşti, care amintesc pe acela de la Înviere. De unde se vede datoria noastră de a ne ruga necontenit pentru a ne face părtaşi la slava aceea şi sufletul să se facă părtaş la sfinţenia Duhului pe care sfinţii o au încă de pe acum în sufletele lor şi vor fi răpiţi întru întîmpinarea Domnului în văzduh, rămînînd pururea cu El. (I Tes. 4, 17).

VI, 1—7. După învăţătura despre lumină şi focul dumnezeiesc, Pseudo-Macarie insistă asupra rugăciunii neîntrerupte, ca principala activitate a călugărului în pustie, prin care se menţine inima sub stăpînriea lui Iisus Hristos. El vorbeşte despre ea în multe locuri şi în multe feluri. Aici, în Omilia a VI-a, el descrie modul în care trebuie făcută rugăciunea: «În pace, în linişte, cu blîndeţe şi cu înţelepciune, pentru ca nu cumva, servindu-se de ţipete, să-i scandalizeze pe toţi». În altă omilie (a XVI-a, paragraful al 13-lea), în cadrul altei probleme: A cugetelor care nu vin din afară, ci dinlăuntrul inimii, Pseudo-Macarie face astfel descrierea rugăciunii neîntrerupte: *«Pregăteşte-te de rugăciune, cercetează-ţi inima şi mintea, hotărăşte-te să înalţi către Dumnezeu o rugăciune curată.* Ia aminte să nu te împiedice nimic de la aceasta. Vezi dacă rugăciunea ta este curată şi dacă mintea ta este preocupată doar de Domnul, aşa cum mintea agricultorului este preocupată de ogorul său, a bărbatului de soţia sa, a neguţătorului de neguţătoria sa. *«Cînd îţi pleci genunchii la rugăciune, nimic altceva să nu preocupe gîndurile tale»*. Inima fiind centrul duhului omenesc, trebuie predată cu totul lui Dumnezeu.

Aceasta aduce liniştea predării trupului, sufletului şi duhului omenesc Duhului Sfînt.

Omilia a VI-a arată cum trebuie făcută rugăciunea şi răspunde la două chestiuni: a) Dacă tronurile şi cununile sînt creaturi; b) Despre cele douăsprezece tronuri ale lui Israel.

Arătînd că rugăciunea continuă trebuie făcută în linişte, ca să nu scandalizeze pe alţii, Sfîntul Pseudo-Macarie aminteşte că Apostolul Pavel socoteşte, mai mare, pe cel care edifică pe altul, zicînd: «*Cel ce grăieşte în limbi pe sine se zideşte; pe cînd cel ce proleţeşte zideşte Biserica. Cel ce proleţeşte este mai mare decît cel ce grăieşte în limbi*» (I Cor. 14, 4—5).

La cele două întrebări despre tronuri şi cununi se răspunde astfel: Tronul Dumnezeirii este mintea, iar al minţii este Dumnezeirea şi Duhul. În ele s-a sălăşluit satana la cădere şi pentru a-l izgoni s-a întrupat Domnul, care a făcut din mintea, cugetele şi trupul credinciosului tronul Său.

«*Vor şedea pe douăsprezece tronuri, judecînd cele douăsprezece seminţii ale lui Israel*» (Matei 19, 28) se referă la Sfinţii Apostoli, care au şezut pe tronuri, adică în sufletele credincioşilor pentru ca să judece lumea la Înviere şi încă de pe acum, Duhul Sfînt domnind în inimile lor. Cununile creştinilor în lumea cealaltă sînt limbile de foc ale Duhului; iar îmbrăcămintea lor este de la Duhul care-i va îmbrăca dumnezeieşte.

VII, 1—8. Această omilie pune întrebări şi răspunsuri despre bunătatea lui Hristos faţă de oameni.

Prima întrebare arată ce mult dă Dumnezeu celor ce răspund cu dragoste la focul cel ceresc şi dumnezeiesc al lui Iisus Hristos. La a doua întrebare: Dacă sînt împreună satan şi Dumnezeu, fie în aer, fie în oameni, acest fapt nu vatămă slava lui Dumnezeu? Sf. Pseudo-Macarie răspunde că şi creaturile rămîn în rînduiala în care au fost aşezate, iar Creatorul lor este Dumnezeu.

Satana prefăcîndu-se în înger al luminii şi lucrarea lui fiind asemănătoare aceleea a harului, omul poate evita cursele diavoleşti, datorită faptului că urmările harului sînt *bucuria, pacea, iubirea şi adevărul*, pe cînd ale păcatului sînt tulburătoare şi aduc tristeţe. După ce a pătruns în om «puterea lui Dumnezeu îi cuprinde mădularele şi inima şi îi robeşte inima cu iubirea lui Dumnezeu şi omul devine altul».

Căderea celor stăpîniţi de har este cu putinţă datorită mîndriei, aşa cum o explică Sf. Apostol Pavel în II Cor. 12, 7. Omul poate să-şi contemple sufletul şi prin Revelaţie, care este însă o iluminare superioară viziunii prin simţire, şi dată excepţional pentru taine ale lui Dumnezeu.

Pseudo-Macarie crede ca stoicii că sufletul are chip şi formă asemănătoare îngerilor.

Ca şi mădularele corpului, funcţiunile sufleteşti ca mintea, conştiinţa, voinţa, cugetele se cuprind într-o noţiune; sînt mădularele sufletului, care apără omul de meşteşugirile diavoleşti.

VIII, 1—6. În această omilie se arată ce se întîmplă creştinilor la rugăciune, despre treptele desăvîrşirii şi dacă creştinii pot ajunge la desăvîrşire.

Bucuria dumnezeiască a celui ce se roagă, este ca aceea a mirelui de mireasă după Isaia (62, 5). Căci în rugăciune, mintea celui răpit de Duhul devine străină de lumea aceasta, uită cele pămînteşti, fiind captivată de cele divine, nemărginite.

Omul poate pătrunde totdeauna în aceste lucruri, devenind o singură fiinţă cu harul. Dar focul poate să crească sau să slăbească, iar lumina poate străluci mai cu putere sau să pălească, după cum este înviorată de iubirea lui Dumnezeu.

Aşa se întîmplă cîteodată, ca în vedenia celui ce a primit trei pîini, care creşteau mereu sau o haină luminoasă, unică pe pămînt, cum era aceea a Domnului pe munte.

Altă dată lumina din inimă devine mai tainică, mai adîncă şi omul devine străin în lumea aceasta din cauza iubirii copleşitoare şi ajunge la măsura desăvîrşirii, curat şi liber de păcat. Dar vălul puterii vrăjmaşe se arată şi omul experimentează numai în parte desăvîrşirea.

După ce cineva a urcat 12 trepte ale desăvîrşirii harul se poate împuţina. Căci un astfel de om poate să se dezintereseze de fraţi şi de slujirea Cuvîntului. Cu aceasta, însă, moartea a fost, totuşi, învinsă. «*Sînt într-adevăr momente cînd harul se aprinde mai mult, cînd mîngîie şi odihneşte, dar sînt şi momente cînd*

se micşorează şi păleşte, precum voieşte, în folosul omului... Eu încă n-am văzut pe nimeni să fie creştin desăvîrşit şi liber de păcat. Chiar dacă cineva se odihneşte în har, pătrunde tainele şi se desfătează de multa dulceaţă a harului, păcatul rămîne încă în el...».

La întrebarea pe ce treaptă a desăvîrşirii se află, Pseudo-Macarie răspunde că această desăvîrşire se poate compara cu intrarea în sute de cămări oferite de Tatăl ceresc celui ce-L iubeşte şi care nu se sfîrşesc niciodată, aşa că nu pot fi precizate şi înţelese de firea omenească şi nu se pot spune de limba şi de gura omenească.

IX, 1—13, aminteşte cum se împlinesc făgăduinţele şi profeţiile lui Dumnezeu după multe şi felurite încercări şi că numai de la Dumnezeu aşteptăm izbăvirea de ispitele celui viclean, după o luptă îndelungată a omului, bineplăcută Duhului Sfînt.

Exemplele marilor conducători ai lui Israel ca Iosif, David, Moise, Avraam şi Noe, ale căror întîmplări fantastice au fost prevestite ori profeţite dinainte sînt marile dovezi ale Scripturii că marile prefaceri în viaţa pămîntească a omului sînt urmarea unei lucrări duhovniceşti a sufletului care trebuie să se împlinească cu multă răbdare, înţelepciune, sub conducerea tainică a minţii. Libertatea voinţei este şi ea încercată prin multe strîmtorări. *Căci, cînd omul împlineşte poruncile dumnezeieşti, cu ajutorul harului, dobîndeşte şi libertatea faţă de patimi şi înfierea Duhului, deosebindu-se de oamenii cu duhul lumii acesteia.*

Un astfel de om *«pe toţi oamenii îi judecă»* (I Cor. 2, 15), dar pe el nu-l cunosc şi nu-l pot judeca aceşti oameni avînd duhul lumii, fiindcă *«omul cel duhovnicesc pe toate le judecă, însă pe el nimeni nu-l judecă»* (I Cor. 2, 14—15), dispreţuind bogăţia, desfătarea, plăcerea, ba şi cunoaşterea, slăvite în lumea aceasta.

Ele sînt dispreţuite de cei care ard de dorul ceresc şi dumnezeiesc pe care Dumnezeu Însuşi a coborît din cer ca să-l aducă pe pămînt, «din cauza focului iubirii lui Hristos care-i cuprinde, îi aprinde..., leapădă şi dispreţuiesc acele lucruri pe cinste şi slăvite în lumea aceasta...». cum spune Apostolul: *«Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos?»* (Rom. 8, 35 etc.).

Îndumnezeirea sufletului şi dragostea cerească a Duhului se dobîndeşte prin înlăturarea tuturor ispitelor materiale şi pămînteşti, ne mai preocupîndu-l nici chiar iubirea trupească de părinţi şi rude, ori gîndul puterii, al măririi, al onorurilor şi prieteniilor trupeşti. Mintea lui este stăpînită de cercetarea esenţei spirituale a sufletului, aşteptînd cu răbdare venirea Duhului, căci zice Domnul: *«Căutaţi mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi toate celelalte se vor adăuga vouă»* (Matei 6, 33).

Înrobindu-se Domnului (II Cor. 10, 5), mintea se uneşte aşa de puternic cu Duhul încît nu se mai abate de la căile Lui. El devine astfel una cu El, căci *«cel ce se alipeşte de Domnul un duh este cu El»* (I Cor. 6, 17). Dar cel ce se rupe de El, nu mai poate scăpa de întunericul care l-a cuprins şi nu mai poate uri lucrurile răutăţii.

Încheierea este îndemnul de a ne dezlega de iubirea lumii, pentru a ne menţine în iubirea, dorul şi căutarea Domnului, izbăvindu-ne definitiv şi pierzarea întunericului cu ajutorul harului, făcîndu-ne astfel vrednici de împărăţia veşnică, desfătîndu-ne în veci cu Domnul Hristos.

X, 1—5: *Darurile harului divin se păstrează şi se înmulţesc prin smerenie şi se pierd prin mîndrie şi trîndăvie.* Sufletele iubitoare de adevăr şi de Dumnezeu, rănite de dorul cerului şi flămînzind după dreptatea virtuţilor nu-şi pun încrederea în ele însele, ci cu atît mai mult doresc cu nesaţ iluminarea Duhului, cu cît se învrednicesc mai mult de darurile cele duhovniceşti. Cu cît se îmbogăţesc mai mult cu atît se socotesc mai sărace şi tînjesc după cele cereşti, după Mirele dumnezeiesc, căci: *«Cei ce mănîncă vor flămînzi şi cei ce beau vor înseta mai mult»* (Efes. 24, 28).

Astfel de suflete se fac părtaşe la comuniunea tainică a Duhului Sfînt şi la iluminarea Lui. Dar cele fără curaj şi trîndave, care nu speră să obţină prin răbdare şi sfinţenia inimii să fie izbăvite prin Duhul de răutatea inimii şi să se împărtăşească prin El de desăvîrşirea dumnezeiască, ca şi cele care după ce s-au învrednicit de harul divin, dar îl pierd prin lipsa de grijă şi nepăsare, nu vor intra în Împărăţia cerurilor.

Acestea se mîndresc cu cele ce le prisosesc și devin fără grijă. N-au inima zdrobită, care e plină de mîndria păcătoasă și rămîn în odihna puținătății mîngîierii a harului, progresînd nu în smerenie, ci în trufie.

Căci cei ce iubesc pe Domnul Hristos socotesc că cele bune săvîrșite cu ajutorul Lui sînt meritele Celui de sus și nu ale păcătoșeniei lor, chiar dacă s-ar istovi în post și priveghere. Iar cele dobîndite ca tainele descoperite și alte daruri cerești, îl smeresc mai mult pe cel care le vede ca depășind meritele virtuților sale. Ele măresc mereu dorul aprins de Mirele ceresc și-l unesc cu El pînă la moarte, cerînd continuu izbăvirea desăvîrșită de păcat și de întunericul patimilor și sfințirea trupului și sufletului spre a se face vrednic de viața cerească, după ce a devenit sălaș al Duhului Sfînt.

Treptele desăvîrșirii se urcă, însă, prin osteneli, încercări și lupte cu ispite, pe care, suportîndu-le cu bărbăție, creștinul primește darurile și bogăția cerească ca moștenitor al împărăției veșnice a Domnului nostru Iisus Hristos.

XI, 1—15. Focul din inima omului; Duhul Sfînt; șarpele mort, preînchipuirea lui Hristos; două convorbiri ale Domnului.

Focul cel ceresc vine în om la Înviere. El s-a manifestat în cei trei tineri, pe vremea lui Nabucodonosor și pe vremea lui Moise și Aaron în pustie.

La Înviere, Duhul Sfînt îl va arăta din nou. Iar mai înainte aduce lumina care arată adevărul. Fără el domina demonul, stăpîn pe Adam și pe descendenții lui.

Ca Moise care a scos pe Israel din Egipt, Mîntuitorul scoate sufletele din robia amară a iadului. În acest scop să renunțăm la bogății și la iubirea pămîntească, căci *«unde este comoara ta, acolo este și inima ta»* (Matei 6, 21).

Cînd israeliții mureau de mușcătura șerpilor veninoși în pustie, Moise a pironit un șarpe de aramă pe vîrful unui lemn și cei mușcați se vindecau dacă priveau la el. Era preînchipuirea lui Iisus Hristos care mîntuiește pe cei care-și ridică privirea la El, părăsind cele pămîntești de jos. De aceea El și-a pironit trupul pe cruce care ne mîntuiește, ceea ce pentru iudei este sminteală, iar pentru neamuri o nebunie (I Cor. 23, 24), pentru că în trupul Lui omorît este viața, izbăvirea și lumina. *«El este Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii»* (Ioan 1, 29).

De aceea, cînd ne împărtășim cu trupul Domnului, intră în sufletele noastre, pătrunzînd în iadul inimii și le izbăvește sfărîmînd pietrele grele de deasupra lor ori lanțurile care le încătușează.

Dumnezeu, Creatorul a toată lumea, pătrunde pretutindeni unde voiește și unde s-a cuibărit moartea și liberează pe Adam și pe urmașii lui, fără să sufere ceva de la moarte. Și astfel alta e situația celui care luptă împotriva diavolului ajutat de Domnul. El îndepărtează pe Adam cu mărturia Domnului că nu vrea moartea păcătosului dacă stăruie în sărăcie, în nevoințe și în rugăciune, răbdînd toate pînă la sfîrșit pentru Împărăția cerurilor.

XII, 1—18. Despre starea lui Adam înainte și după cădere și alte lămuriri folositoare.

Călcînd porunca, Adam a pierdut chipul și asemănarea lui Dumnezeu, așa cum o monedă cu chipul împăratului își pierde valoarea ei fiind falsificată. Cu aceasta și-a păstrat existența după firea sa, dar nu mai are legături cu Ziditorul.

Cel ce este sărac cu Duhul progresează în așa fel în cunoaștere, încît își dă seama de nimicnicia lui, fiind ceea ce este datorită lui Dumnezeu. La fel, Avraam a înțeles că este *«pămînt și cenușă»* (Fac. 18, 27), iar David *«vierme și batjocura oamenilor»* (Ps. 21, 7). Cei ce vor să fie asemenea lor, să fie smeriți și cu inima zdrobită, ceea ce au aparținut Domnului.

Căci drepții au fost prigoniți, batjocoriți (cf. Evrei 11, 37—38), *«flămînzind, însetînd, goi, ocărîți și pribegind»* (I Cor. 4, 11). La fel Stăpînul lor a purtat coroană de spini, bătut, scuipat și răstignit.

Zidiți pe temelia Domnului și a Apostolilor, să-I urmăm (I Cor. 4, 16), primind batjocura și patima, ba chiar răstignirea pentru ca să domnim în veci cu ei.

Adam a fost totuși părtaș la chipul cel ceresc, moștenind Cuvîntul care era slavă și învățătură și cu care a dat nume creaturilor. A avut deci cunoștință și după călcarea poruncii, pentru că ea le-a dat cunoștința binelui și răului.

Chiar întrebările zilnice privitoare la cele ce se întîmplă cu tine sînt lămurite în Biblie. ***Și pe Domnul îl afli pretutindeni, dacă-l cauți cu adevărat.*** Iar la judecata cea mare vom fi despărțiți în două cete ale căror păstori își vor cunoaște

turma, iar turma îşi va cunoaşte Păstorul. Fiecare va primi răsplata, cu hrana şi slava care acum străluceşte în inima creştinului, iar atunci în afară.

Recomandarea Apostolilor ca femeia să nu se roage cu capul descoperit (I Cor. 11, 5), indica modestia, ea devenind simbolul Bisericii, care îmbracă pe fiii ei cu veşminte divine şi slăvite.

Pentru slujirea ei, Marta a primit un dar dumnezeiesc pe care nu avea să-l mai piardă. Iar Maria, şezînd la picioarele Domnului, cuvintele Lui i-au pătruns în inimă, care i s-a umplut de Duhul Sfînt ce nu se va mai lua de la ea. De aceea Domnul i-a spus că şi-a ales partea cea bună.

Nu este de mirare că cei care se alipesc de Domnul primesc o putere dumnezeiască mare şi puternică: Corneliu, Zaheu şi Samarineanca, tîlharul pocăit, Apostolii şi toţi cei ce L-au iubit pe Domnul în toate vremurile, au aflat în ascuns lucruri, pe care nu le cunoşteau (Ioan 14, 6), au renăscut duhovniceşte, şi au devenit, uniţi cu El, zidiri noi.

Astfel de prefaceri prin puterea Duhului sînt vizibile şi în vremurile noastre.

XIV, 1—7. Cei ce se preocupă de Împărăţia cerurilor, se leapădă de cele lumeşti, stăruie în rugăciuni şi cereri şi aşteaptă venirea Domnului în el, care arată lumina lui Hristos şi-i aduce bucurie mare. Pînă atunci se teme de toate răutăţile şi de pierderea Împărăţiei cerurilor.

Să rugăm şi noi neîncetat pe Dumnezeu să ne îmbrace în Hristos Cel ceresc, fără de Care nu putem nimic (Ioan 15, 5), consacrîndu-I mintea şi cugetul, pentru a ne descoperi tainele în sfinţenie, dîndu-ne şi hrană cerească şi băutură duhovnicească. Căci El ne socoteşte fii ai Săi, născuţi din El şi ne îndestulează cu toate ale Sale (Ioan 8, 35). Aceasta ne obligă să facem mai mult decît ceilalţi oameni, vrînd să dobîndim bunuri mari şi să moştenim pe Dumnezeu (Ps. 16, 3). Ca răsplată, Domnul ne curăţă cugetele pervertite şi moarte, le înalţă şi le înviază. Profeţii luminau doar pe Israel, dar Apostolii sînt ca stelele care luminează întreaga lume.

Satan are şi el un loc unde locuiesc puterile întunericului, alături de cel luminos al Dumnezeirii, unde umblă şi se odihnesc îngerii şi sfinţii. Acele locuri nu pot fi văzute prin simţuri, ci numai prin mijlocirea ochiului duhovnicesc al inimii. Creştinii au focul ceresc care sfinţeşte inima, îi hrăneşte, îi curăţă şi-i apără.

XV, 1—53. Omilia aceasta arată mai întîi cum trebuie să se poarte sufletul pe care Hristos l-a primit în comuniunea tainică, cerească, cu El: Cu sfinţenie, neîntinare, curăţie, împlinind cu toată dăruirea de sine slujba pe care i-a încredinţat-o Duhul, neîntristîndu-l cu nimic şi manifestîndu-i toată iubirea. Dacă greşeşte cu ceva şi săvîrşeşte ce nu trebuie, necolaborînd cu Duhul şi neascultînd pe Domnul, atunci este îndepărtat de Izvorul vieţii şi dezbrăcat de cinstea pe care n-o mai merită şi de comuniunea cu Împăratul ceresc şi sfinţii, îngerii, puterile, Apostolii, Profeţii şi martirii îi plîng: «A căzut bradul, întristaţi-vă cedri» — zice Scriptura (Zaharia 11, 2).

Tot aşa s-a întîmplat cu Israel, care a sfîrşit prin încercări amare, după ce s-a bucurat sub toate formele de un ajutor nu întotdeauna pe deplin meritat. Profeţii l-au plîns cu amărăciune, arătînd marile lui greşeli, care au dus la pieirea lui ca stat după aceea (A se vedea Isaia, Ieremia şi, de pildă, Iezechiel 16, 6).

Şi aspră este certarea Duhului pentru sufletul curăţit şi împodobit şi hrănit cu hrană dumnezeiască, dar care apoi nu mai arată iubirea cuvenită Mirelui ceresc, ci se supune lui satan, care se războieşte ca să doboare pe cei ce s-au înălţat la un grad mare de desăvîrşire.De aceea cei ce s-au făcut părtaşi Duhului lui Hristos, să rămînă lipsiţi de El, făcînd toate eforturile pentru a păstra viaţa dumnezeiască pe care au dobîndit-o.

În acest scop sufletul slujitor lui Dumnezeu s-o facă din toate puterile după îndrumările harului dumnezeiesc, cu înţelepciune şi discernămînt *«ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic»* (I Cor. 9, 27).

Trebuie să fim cu luare aminte la îndrumarea Duhului şi atunci cînd patimile sau păcatele noastre sînt parţiale: şi atunci să nu le neglijăm pentru ca să nu se întunece întregul organism.

De asemenea, *creştinii nu trebuie să judece pe nimeni şi să nu defăimeze, să nu osîndească şi să nu iscodească pe nimeni. Să compătimeşti în tăcere pe cei*

păcătoşi, ca şi pe cei bolnavi, arătînd îndurare faţă de ei. Şi sfinţii văd amăgirea lumii, dar omul lor lăuntric vorbeşte cu Dumnezeu.

Dar cei ce aparţin acestei lumi cugetă la cele pămînteşti, pe cînd creştinii adevăraţi, aparţin altui veac şi altei cetăţi. Teama de Dumnezeu aduce stăpînirea peste toate pe cînd păcătoşii sînt slabi şi înrobiţi; pe ei piatra şi sabia îi ucide, iar demonii îi stăpînesc.

La înviere toate mădularele înviază, păstrîndu-şi natura şi ipostasul şi primindu-şi plata pentru cele ce au agonisit pe pămînt. Căci unde este Duhul Sfînt, acolo vin prigoana şi lupta. Profeţii, Domnul şi Apostolii au fost prigoniţi, dar după răstignire a venit la creştini Mîngîietorul, Duhul adevărului, care îndulceşte toate.

Păcatul poate intra în inimă dacă este primit de om. Apoi *«din inimă ies cugetele cele rele»* (Matei 15, 19). Rugăciunea curată şi mintea preocupată doar de Domnul va aduce cugetele sfinte.

Faptul că păcatul a fost osîndit prin cruce, nu l-a desfiinţat. Mulţi dintre cei care au primit Botezul au avut cugete viclene şi păcătuiesc. Numai cel ce are o iubire curată pentru Domnul se apără de cugete necurate. Prin nesupunerea primului om am primit păcatul, care, după Macarie, nu e firesc la oameni (IV, 8). Dar există o co-habitare la oameni a păcatului cu harul, care dă putinţă omului să învingă răul printr-un ascetism riguros şi printr-o rugăciune neîncetată.

Şi omul care are harismă poate să cadă, dacă este neglijent. Harul rămîne şi după căderea omului în păcat pentru ca omul să revină la viaţa adevărată prin tînguire şi pocăinţă. Cei desăvîrşiţi înfruntă necazuri şi lupte cu duşmanul care urăşte pe oameni.

De asemenea, cei milostivi nu socotesc mila o pagubă şi nici lupta cu diavolul o slăbiciune, ci o întărire a lor. În felul acesta ei pot rămîne mereu alături de Iisus Hristos şi lîngă tronul Lui, cu frică şi cu cutremur.

La fel se întîmplă cu cei care gustă din harul lui Dumnezeu (Ps. 33, 9) se forţează să nu-l piardă, precum cei bogaţi bunurile lor lumeşti.

Fiii luminii nu învaţă nimic de la oameni fiind *«învăţaţi de Dumnezeu»* (I Tim. 4, 9). Harul lui Dumnezeu scrie legile Duhului şi tainele cereşti pe tablele inimii, care domneşte peste toate mădularele şi cugetele.

Fiii întunericului au însă inima stăpînită de păcat (Matei 15, 19), care răbufneşte pe neaşteptate, chiar după etape de potolire şi după eforturi de a se ţine ascuns în inimă.

Cînd cineva iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu şi Dumnezeu îl iubeşte şi-l ajută pentru ca toată lucrarea, iubirea şi rugăciunea lui să fie curate. El iubeşte pe om şi pe acesta l-a făcut, după chipul şi asemănarea Lui şi *«oşti de îngeri stau în jurul acelora, care se tem de El»* (Ps. 34, 8). *Toată creaţia rămîne aşa cum a fost făcută, dar omul are libertatea de a se schimba din bun în rău şi invers.*

De aceea «eşti dator să cauţi făclia, care luminează şi să afli cugetele cele curate, pentru că acestea sînt cele naturale, pe care le-a făcut Domnul... Ei sînt străini în această lume. Cetatea şi odihna alta este; mîngîierea lor este mîngîierea Duhului... Lacrimile sînt pentru ei desfătare, iar cînd se bucură şi se veselesc sînt cuprinşi de teamă...».

Cei care se semeţesc în inimile lor că au primit harul, îl pierd fiindcă Dumnezeu îl ia de la ei şi ei rămîn şi săraci şi pedepsiţi.

Groaznicul şarpe al păcatului se află la un loc cu sufletul, cugetele se pot uni sau se luptă. Dacă rezistă, răutatea nu pătrunde acolo şi locul rămîne al Domnului, pentru ca să primească pe cel curat în Împărăţia Sa.

Cei ispitiţi nu trebuie să se mîhnească, ci să socotească mai de preţ sărăcia decît bogăţia, postul decît desfătarea, ocara decît slava şi lupta decît laşitatea.

Sfîntul Pseudo-Macarie socoteşte pe simplul creştin întîmpinat de Domnul cu îngerii şi cu sfinţii, iar dacă este rănit de păcate Împăratul cel ceresc îl vindecă cu toate leacurile şi-l invită la masa împărătească. Singura condiţie este s-o primească. În Evanghelie se aminteşte refuzul unora (Luca 14, 17—20; Matei 22, 4).

Ţinînd seama de ceea ce se vede, noi, toţi fraţii, avem acelaşi chip şi înfăţişare a lui Adam. Dar, în ce priveşte cele lăuntrice, unii dintre noi sîntem părtaşi ai lui Hristos şi ai îngerilor Lui, iar alţii ai lui satan şi ai demonilor. *În inimă e laboratorul dreptăţii şi al nedreptăţii, de acolo pleacă moartea şi viaţa.* Ea trebuie

ţinută curată fiindcă acolo vine împăratul Hristos împreună cu îngerii şi sfinţii. *Iar inima are drept conducător mintea, conştinţa care cenzurează cele cugetate* (Rom. 2, 15).

Conştiinţa nu aprobă gîndurile care se supun păcatului şi conduce inima, potolind cugetele firii, care se nasc în ea.

Cînd Adam a călcat porunca, şarpele a intrat în suflet şi a devenit stăpînul casei, ca un al doilea suflet, născînd în inimă multe cugete necurate. Urmarea o arată Evanghelia: «*Oricine nu se leapădă de sine şi nu-şi urăşte sufletul său, îl va pierde*» (Luca 14, 26). Dar cel ce se supără pe sine şi pe poftele cuibărite în el, se biruie pe sine şi devine curat, îndumnezeindu-se şi primind ungerea cu untdelemnul sfinţitor.

Întoarcerea la cele bune, ca şi la cele rele nu este cu neputinţă, fiindcă oamenii nu se potrivesc cu harul. Cei ce au gustat din acest dar au şi bucurie şi mîngiiere, însă şi frica şi cutremurul, veselia şi tristeţea. Iar lacrimile sînt pentru unii ca aceştia pîine, iar tristeţea dulceaţă şi odihnă.

Pe cel mîndru şi îngîmfat pentru că s-a împărtăşit de har, «*chiar dacă face semne şi învie morţii, să nu-l crezi; ... nu are sufletul smerit, nu este sărac cu duhul, nu se lasă dispreţuit şi este înşelat de rău — toate fără să ştie*». Căci trebuie să fie conştient că el e sărac, tot binele duhovnicesc venindu-i de la Dumnezeu, care i-l poate lua. *Iar cel ce crede că a cîştigat destul nu este creştin ci* «*vas al rătăcirii şi al diavolului*», pentru că desfătarea de la Dumnezeu este fără saţ, *smerenia fiind semnul distinctiv al creştinului, sărac şi mereu flămînd de cele cereşti.*

Cînd s-a suit pe munte, trupul Domnului a strălucit într-o lumină dumnezeiască. Ea se va revărsa şi peste trupurile sfinţilor la Înviere. Căci «*Cel ce sfinţeşte şi cei ce se sfinţesc dintr-Unul sînt toţi*» (Evrei 2, 11 şi Ioan 17, 22).

Cel ce s-au mutat din moarte la viaţă, o trăieşte cu adevărat şi nu moare, căci se va scula iarăşi întru slavă, moartea creştinilor fiind semn şi odihnă. De aceea creştinii sînt superiori lui Adam, care era nemuritor, avînd trupul şi sufletul nestricăcios pînă la cădere, numai. De aceea creştinii îi sînt superiori.

Descompunerea trupurilor vădeşte importanţa liberului arbitru de care depinde întoarcerea oamenilor spre bine sau spre rău, ei avînd libertatea de a face ce vor în acest veac.

Răul nu se desrădăcinează de îndată ce omul începe să progreseze, ci pe măsură ce omul progresează în har, ca şi embrionul din pîntecele femeii, seminţele şi roadele semănate (Efes. 6, 12).

În lucrurile văzute există multe trepte de înaintare, deci nu e de mirare că în cunoaşterea tainelor cereşti ele sînt şi mai numeroase, trecînd prin încercări şi ispite. Şi cei ce au gustat din har şi au în mintea şi inima lor semnul crucii şi dispreţuiesc toate celelalte trepte ale cunoaşterii, dacă au în omul lor cel lăuntric pe Domnul şi Creatorul tuturor, care i-a făcut după chipul şi asemănarea Lui şi în care se odihneşte.

El este mai presus de îngeri. Totuşi nu îngerii au venit să mîntuiască pe oameni. Atît de multă iubire a arătat Dumnezeu pentru om, încît S-a răstignit pentru el!

Îngerii sînt slujitori ai sfinţilor: Salvarea lui Elisei, lor li se datoreşte (IV Regi 6, 14). Aceasta arată cît cinsteşte Dumnezeu pe om, încît îl caută cu îngerii pentru a-l face părtaş Împărăţiei Sale.

În palatul cel ceresc slujesc numai cei fără prihană şi cu inima curată. Acest palat trebuie să fie frumos împodobit pentru că în el se odihneşte Dumnezeu împreună cu Biserica cerească: Este casa sufletului fiecăruia în care sălăşluieşte Cel Necuprins!

Sufletului tău îi încredinţează Dumnezeu averea şi lucrurile Sale cele mai de preţ şi pentru el luptă împreună cu îngerii şi cu duhurile, împotriva vrăjmaşului ca să-l izbăvească de la moarte.

El spală rănile neamului omenesc, îl vindecă şi-l duce în camera cerească. Dar celor ispitiţi de răutate le lasă intrările libere pentru duhurile răutăţii, care-i distrug şi le pustiesc mintea împărştiindu-le gîndurile în veacul acesta.

Mulţi oameni care cultivă ştiinţa nu se apleacă spre inimă şi nu văd relele care cuprind sufletul. Or, dacă cineva nu dă lupta împotriva păcatului, răul, ţîşnind mereu ca o gură de izvor, duce pe om la păcate făţişe. De aceea să ne silim

să oprim torenții care ne fac să ne ieșim dni minți. Păcatul acționează în ascuns, în omul cel lăuntric și în minte și se luptă cu gîndurile, socotind că din inițiativă proprie săvîrșește acestea. Dar cei ce au în mintea lor pacea lui Hristos știu de unde vin, fiind luminați de El.

Patima vicleșugului de care suferă mulți este un foc necurat, care aprinde inima, săvîrșind desfrîul în ea și apoi pe față. Continuă cu iubirea de arginți, slava deșartă, mîndrie, invidie și mînie. La toate acestea trebuie să ne gîndim.

«Munți greu de suportat sînt patimile; în mijlocul lor sînt potop de fiare veninoase și de tîrîtoare... Patimile sînt flăcări de foc ce mistuiesc și săgeți arzătoare ale celui viclean» (Efes. 6, 16). Să ne opunem lor cu mînia, care izgonește pe satan, devenit neputincios. Mintea nu trebuie să se întineze nici cu păcatul săvîrșit înlăuntrul sufletului, și pofta trebuie să se stingă definitiv.

Asemenea scafandrilor, monahii se coboară în adîncul mării răutăților și în abisul întunericului pentru a aduce la suprafață pietrele scumpe, care împodobesc coroana lui Hristos, Biserica cerească, cetatea luminoasă, poporul îngeresc și veacul cel nou.

Vietățile căzute într-o mreajă sînt alese; oamenii din mreaja harului sînt adeseori nemulțumiți și se aruncă iarăși în abisul întunericului.

Din nisipul cernut pentru aur puține grăunțe se aleg; tot așa se aleg mulți oameni dar puțini rămîn în lumina harului.

Cei ce grăiesc din comorile Duhului sînt sărați cu sarea cea cerească. Asemenea unor vase sfințite sînt cei care primesc în ei puterea sfințitoare și o păstrează cu răbdare.

Voințele oamenilor sînt deosebite, ducînd ori la război, ori la odihnă.

Intențiile oamenilor după cădere sînt părăginite și pustiite, părînd niște cetăți surpate sau niște grădini pline de bălării: *«Spini și pălămidă îți va rodi ție pămîntul»* — a spus Creatorul lui Adam (Facere 3, 18). Deci e nevoie de multă trudă și osteneală pentru a repune temelia bunei viețuri și un foc, care să ardă necurăția grădinilor, flăcările luminînd iarăși sufletul.

XVI, 1—13. Oamenii duhovnicești se află sub ispite și necazuri, care izvorăsc din primul păcat. Păcatele sînt datorate voinței libere a omului. Liber tatea ridică problema originii materiei și a ipostasului răului.

Tulbureala aduce amestecul sufletului cu satan, iar răutatea aduce pocăința și omul se poate alipi de Domnul, făcîndu-se un duh cu El (I Cor. 6, 17).

Ispitele nu aduc nici disperare, nici liniște. Nădejdea nu trebuie să lipsească niciodată din suflet, fiindcă cu ea împuținează Dumnezeu răutatea.

Dumnezeu este nemărginit și necuprins de minte, nepătimitor, dar cuprinzînd pe toate, și iadul și pe satan.

La Dumnezeu răul n-are existența în sine și pe El nimic nu-L poate vătăma, fiind în văzduh cu satan; la fel, harul Lui fiind în suflet împreună cu păcatul. De aceea trebuie să avem frică și grijă de El, căci dacă harul nu este strîns lipit de suflet și nu-l ține treaz și îndreptat spre cele bune, se fac acestea de teamă și din zdrobire de inimă ca un lucru firesc.

Harul lucrează în ascuns în inimă, introducînd acolo iubirea cerească și prefăcînd amărăciunea în dulceață. Domnul lucrează de asemenea în suflet pînă ce iese din trup.

Omul lăuntric este ca o figurină și este o asemănare a acelui din afară. Este ca un vas minunat și de mare preț pe care Domnul l-a preferat oricărei alte creaturi. Iar creștinii aparțin altei lumi, ca fii ai lui Adam cel ceresc și ai Duhului Sfînt (Ioan 17, 16). De aceea, avînd concetățeni, duhurile sfinților și ale îngerilor, și Domnul fiind cu ei în momentul plecării lor de pe pămînt, ei se îndreaptă către cele de sus cu mare bucurie.

Pseudo-Macarie cere creștinilor să unească bunătatea cu severitatea, înțelepciunea cu discernămîntul, cu fapte, deplina încredere în Domnul și neîncredere în sine.

Cei care tăgăduiesc păcatul au o vorbire care nu este dreasă cu sarea cerească. Iar oamenii duhovnicești, după ce au trecut mai înainte prin încercări, multe și înfricoșătoare, umplîndu-se după aceea de har și de bunuri duhovnicești, nu se mai tem de cei ce vor să-i jefuiască, dar totuși au o teamă legată de folosirea darurilor spirituale încredințate lor. Căci ei se socotesc mai prejos decît toți păcătoșii și mai neștiutori decît toți semenii lor.

Harul înalţă mintea pînă la cer, la lumea cea desăvîrşită şi la odihna cea veşnică. Totuşi, cei cărora li se încredinţează o lucrare duhovnicească sînt stăpîniţi de grijă şi n-au odihnă, pentru că trebuie să scoată din cetatea sufletului împărăţia întunericului şi pe barbarii stăpînitori.

Lupta omului, nevoinţele şi iubirea lui Dumnezeu se arată atunci cînd împuţinîndu-se harul se îmbărbătează şi strigă către Dumnezeu. Iar valoarea omului pentru sine însuşi se identifică atunci cînd a înţeles că este chemat să fie nemuritor, fiu al lui Dumnezeu, frate şi mireasă a Împăratului.

Psalmistul deplîngea aşa căderea omului, zicînd: *«Omul în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără minte şi s-a asemănat lor»* (Ps. 48, 21).

XVII, 1—15. Despre ungerea şi slava duhovnicească a creştinilor şi că fără ea este cu neputinţă a se mîntui cineva.

Ungerea împăraţilor şi a profeţilor cu untdelemn avea mare putere fiindcă era sfinţit, dar nu se poate compara cu ungerea cerească prin care cei unşi devin Hristoşi după har, împăraţi şi preoţi ai tainelor cereşti, adică fii, domni şi dumnezei, legaţi, captivi, răstigniţi şi consacraţi Domnului. Prin ungerea după har şi după omul lor cel dinlăuntru, aceştia primesc pecetea cerească şi duhovnicească a Împărăţiei celei nestricăcioase şi a puterii veşnice, *«arvuna Duhului»* (II Cor. 1, 22; 5, 5), pe Duhul Sfînt, Mîngîietorul. Ei încă n-au primit moştenirea întreagă, dar arvuna îi face siguri de ea şi se simt deja încoronaţi şi împărăţind, ştiind că vor domni cu Hristos, cînd Duhul se va manifesta cu putere, fapt pe care le-au experimentat în parte pe pămînt.

Vălul cu care diavolul a acoperit sufletul a fost înlăturat de har şi el poate acum să contemple cu ochi curaţi slava luminii celei adevărate, pe Soarele dreptăţii care străluceşte în lumină.

Cei stăpîniţi de Hristos şi de veacul viitor, contemplă frumuseţile de acolo, *«avînd cetatea noastră în ceruri»* (Filip. 3, 20). Treptele acestea înalte le urcă însă oamenii cu osteneli, necazuri şi luptă multă; mai sînt şi unii în care lucrează şi se odihneşte harul, alături de răutate, în inima lor lucrînd şi lumina şi întunericul.

Deşi *«lumina străluceşte în întuneric şi întunericul n-a cuprins-o»* (Ioan 1, 5), lumina cea fără prihană poate fi umbrită (II Cor. 6, 14, 16), căci cei ce au discernămînt şi înţelepciune recunosc că avînd harul lui Dumnezeu nu sînt scutiţi de gînduri ruşinoase şi murdare, harul co-habitînd cu păcatul şi în inima lor stăpînind cînd unul, cînd altul. Chiar şi Sfinţii Apostoli, care aveau pe Mîngîietorul, nu erau lipsiţi de teamă, pe care le-o da chiar harul, pentru a nu se abate de la calea cea dreaptă şi care nu-i vătăma, fiind îmbrăcaţi cu puterea desăvîrşită a lui Hristos.

Chiar în starea de desăvîrşire există o măsură a dragostei faţă de Dumnezeu superioară şi abundentă. Unii greşesc dacă nu mai au nici o grijă după ce sufletul a primit harul, stingînd Duhul (I Tes. 5, 19). Unii doresc să se sprijine pe alţii, iar alţii pe ei înşişi. Dar unii împart darurile săracilor, fiind superiori, fiindcă sînt de folos şi altor suflete. Cei ce supun trupurile lor la insulte şi suferinţe pentru numele lui Dumnezeu sînt superiori celorlaţi. Dar cei ce vor să rămînă necunoscuţi îi depăşeşte pe toţi.

Cei care vorbesc despre faptele virtuţii, fără să le înfăptuiască sînt lipsiţi de bunul simţ.

Nimeni nu poate să cunoască tainele şi înţelepciunea lui Dumnezeu, să fie creştin bogat în har fără Domnul nostru Iisus Hristos şi lucrarea puterii divine şi dacă nu sînt conduşi şi păstoriţi de ea, după omul lor lăuntric. Căci *«Împărăţia lui Dumnezeu nu stă în cuvînt, ci în putere»*, zice Apostolul (I Cor. 4, 20).

Evanghelia rezumă învăţăturile dumnezeieşti (Luca 6, 29; Matei 5, 40), dar Apostolul le expune pe larg, arătînd că lucrarea de curăţire trebuie să se facă puţin cîte puţin, cu răbdare şi stăruinţă. Căci cel ce găriеşte cuvinte duhovniceşti, fără să fi gustat din duhovnicie, este asemănarea călătorului în arşiţă, care îşi închipuie că pe cîmpul pustiu, unde moare de sete, curge apă. La fel fac cei ce vorbesc despre desăvîrşire, despre bucuria spirituală şi despre nepătimire.

Creştinismul evanghelic este hrană şi băutură, de care înfruptîndu-se cineva, mintea nu i se mai satură, şi îl caută cu nesaţ. Setea de Duhul este neîncetată, El

lucrînd în chip tainic în suflet. Iar adevărata lucrare de sfinţire a omului este cea din lăuntrul lui.

Inima este un abis, dar trebuie să ucizi şarpele, care se cuibăreşte în partea cea mai profundă a minţii, în adîncul cugetelor tale, în aşa zisele cămări ale sufletului şi să depărtezi toată necurăţia din tine. Se cuvine să cercetăm cum şi prin ce mijloace se obţine curăţia inimii.

După cum, după omul cel din afară, ai renunţat la lucrurile cele văzute şi le-ai împărţit la nevoiaşi, tot aşa se cuvine să renunţi şi să socoteşti ca de nimic în înţelepciunea acestei lumi, în cunoaştere şi în elocinţă, ca să te poţi edifica cu «nebunia» predicii (I Cor. 1, 21), înţelepciunea cea adevărată, cu puterea care lucrează prin Sfînta Cruce.

XVIII, 1—11. Cei care au şi păstrează în ei comoara cerească a Duhului, pe Domnul Însuşi, dobîndesc o comoară şi mai mare împlinind toate poruncile Domnului: *«Noi avem această comoară în vase de lut»* (II Cor. 4, 6), *«care s-a făcut pentru noi înţelepciune de la Dumnezeu, dreptate, sfinţire şi răscumpărare»* (I Cor. 1, 30).

Sărăcia duhovnicească lipseşte pe creştin de tot binele, de aceea fiecare trebuie să se sîrguiască de a ruga pe Domnul ca să primească comoara cerească a Duhului, ca să împlinească fără osteneală şi greutate, fără prihană toate poruncile pe care altfel nu le putea îndeplini.

Căci cel bogat poate oferi ospeţe, dar cel sărac rămîne şi mai lipsit de toate după asemenea eforturi.

De asemenea, cei bogaţi în Duhul Sfînt vorbesc din prisosul inimii lor şi din comoara lor şi desfătează sufletele celor ce ascultă, pe cînd cel sărac n-are nimic din bogăţia lui Hristos şi trebuie să împrumute şi să citeze cuvintele altora, rămînînd tot aşa de sărac ca mai înainte, el însuşi neavînd de ce să se bucure şi să se veselească în Duhul. De aceea trebuie să cerem de la Dumnezeu cu inima zdrobită şi cu credinţă tare să ne dea comoara adevărată a lui Hristos ca să ne fim folositori şi nouă şi altora, împărtăşindu-ne şi noi şi împărtăşind-o şi lor, căci El ne-a asigurat că *«Eu şi Tatăl Meu vom veni şi ne vom sălăşlui întru el»* (Ioan 14, 23).

Cei ce devin fiii lui Dumnezeu, născîndu-se de sus, de la Duhul Sfînt şi au în ei pe Hristos Care luminează şi dă pacea, sînt călăuziţi de Duhul şi inima le e înviorată de har şi plină de felurite bucurii cereşti la cel mai înalt grad, «îmbătîndu-se şi veselindu-se de Duhul, de beţia tainelor divine şi duhovniceşti».

Nenumărate şi minunate sînt manifestările dragostei lor pentru fraţii lor în această stare supranaturală dumnezeiască. Ei trec atunci de la o stare de frămîntare suprafirească la una de mare linişte, de seninătate şi pace adîncă, afundaţi într-o stare de bucurie de negărit ori de înţelepciune inefabilă şi cunoaştere a tainelor Duhului celui de nepătruns şi de negrăit. Altă dată harul îl odihneşte după voia lui Dumnezeu.

Iar cînd sufletul ajunge la desăvîrşirea duhovnicească, unindu-se cu Duhul, Mîngîietorul, adică s-a amestecat cu Duhul, făcîndu-se asemenea lui Hristos, purtînd în sine virtuţile puterii Duhului, fără prihană, fără pată.

Să ne rugăm lui Dumnezeu cu credinţă, dragoste şi nădejde, ca să ne dea şi nouă comoara dumnezeiască a lui Hristos prin Duhul Sfînt, prin împlinirile şi odihna ei pentru ca să ajungem la desăvîrşirea plenitudinii lui Hristos, *«ca să ne umplem de toată plinătatea lui Hristos»* (Efes. 4, 13). Sfinţindu-ne la trup şi suflet şi pironindu-ne pe Crucea lui Hristos, să ne facem vrednici de Împărăţia cea veşnică.

XIX, 1—9. Cel ce caută desăvîrşirea trebuie să creadă cu tărie în Domnul, să împlinească poruncile Lui şi să se lepede cu totul de lume, aşteptînd venirea şi ajutorul Lui, conştient de faptul că păcatul locuieşte în el şi că este cel mai neînsemnat şi mai rău om (Ioan 5, 44 şi Matei 11, 29).

De asemenea, să fie milostiv şi smerit, stăruind în rugăciuni, în aşa fel încît Domnul să-şi facă sălaş în sufletul său, iar el să-şi amintească cu dragoste de El şi să fie plin de Duhul Sfînt.

Cel ce se apropie de Domnul se sileşte să iubească, să fie blînd, să nu se răzbune singuri (Rom. 12, 19) şi să se roage forţat pentru ca să primească adevărata rugăciune a Duhului cu roadele Lui, care e iubirea adevărată, adevărata blîndeţe, îndurare şi bunătate a inimii.

El poate obţine harul rugăciunii dar nu şi blîndeţea, smerenia, dragostea pentru care nu se îngrijeşte, neavînd nici credinţa şi nici încrederea în Dumnezeu. Pentru acestea — ca şi pentru rugăciune — creştinul trebuie să manifeste *«toată stăruinţa şi îndelungărăbdarea»* (Col. 1, 11), silindu-se totdeauna spre cele ale lui Dumnezeu, cu gura şi cu inima, dar fără supărare, mînie şi ţipăt (Efes. 4, 31) şi numai cu bunătate, smerenie şi blîndeţe.

Împlinirea acestei virtuţi devine pentru el o a doua natură. Dar, repetăm, dacă se sileşte doar spre rugăciune şi nu se forţează şi pentru virtuţile de mai sus, el pierde harul, nu progresează şi nu creşte în harul dat, căci locul de odihnă al Domnului rămîne: *smerenia, iubirea şi blîndeţea cu celelalte porunci ale Lui.*

Ca şi cel ce perseverează în rugăciune, cel ce se sileşte să practice poruncile Domnului se obişnuieşte a face binele, dobîndeşte împlinirea rugăciunii sale, sporeşte şi înfloreşte harul şi se linişteşte, în smerenia, iubirea şi blîndeţea Lui. Crescînd astfel şi desăvîrşindu-se în Dumnezeu, se învredniceşte, a deveni moştenitor al Împărăţiei Lui.

Cel smerit nu cade, căci se crede mai prejos decît toţi; trufia fiind o înjosire, pe cînd smerenia este o înălţare, în care putem trăi în blîndeţe şi iubire, implorînd neîncetat pe Dumnezeu ca să ne trimită pe Duhul Sfînt (Ioan 4, 24).

El ne învaţă rugăciunea cea adevărată şi ne face desăvîrşiţi şi deci curaţi de orice întinare a păcatului, putînd să ne odihnim în El şi El în noi, ca nişte adevăraţi fii ai Părintelui ceresc.

XX, 1—8. Cel ce nu are Duhul lui Hristos, care acoperă ruşinosul veşmînt al patimilor, nu este al Lui, ca şi aceia care nu au veşmîntul trupului, care acoperă goliciunea ruşinoasă. Cel ce e dezbrăcat de slava divină, veşmîntul duhovnicesc şi nestricăcios care este Domnul Iisus Hristos, se ruşinează ca Adam care şi-a acoperit trupul cu foi de smochin (Fac. 3, 7). Sufletul lipsit de strălucirea luminii celei negrăite trebuie să-L implore pe Hristos, ca să-i dăruiască acea slavă divină care este El Însuşi.

«Toate faptele dreptăţii noastre s-au făcut veşmînt întinat», *scrie* Isaia (64, 5). Veşmîntul mîntuirii, Iisus Hristos, nu-L vom dezbrăca în veci, ci la Înviere, trupurile lor vor străluci de strălucirea luminii, cu care sînt îmbrăcate încă de pe acum prin Duhul Domnului care locuieşte în noi (Rom. 8, 11). Căci ca şi femeia cu scurgerea de sînge (Marcu 5, 25), orice suflet care poartă în sine rana nevindecabilă a păcatului, dacă-L roagă cu credinţă pe Domnul, apropiindu-se de El, dobîndeşte vindecarea patimilor prin puterea Lui. Căci Domnul venind, a secat izvorul cel necurat al cugetelor sufletului (Ioan 1, 29). Dar nici unul dintre Drepţi, ori Părinţi, Profeţi sau Patriarhi n-au putut să vindece sufletul. A veni Mîntuitorul care a adus mîntuirea şi însănătoşirea sufletului secînd izvorul cugetelor necurate (Ioan 1, 29).

Lucrările dreptăţii omului, adică leacurile pămînteşti nu puteau să-l vindece pe om, ci numai lucrările dreptăţii lui, adică natura cerească şi divină a darului Duhului Sfînt.

Asemenea femeii, orbul care nu putea să vină la Domnul, a strigat cu credinţă puternică: *«Fiul lui David, miluieşte-mă!»* (Matei 15, 22) dovedind că dacă este orbit de întunericul păcatului, i-a rămas totuşi voinţa de a striga şi a chema pe Iisus ca să aducă sufletului mîntuirea veşnică.

Dar Domnul se îngrijeşte mai mult de sufletul nemuritor decît de trup; dar pentru aceasta trebuie să credem în El şi să ne apropiem de El pentru ca să împlinească făgăduinţele că va da pe Duhul Sfînt celor care-L cer (Luca 11, 13), că va deschide celor ce bat şi va fi aflat de cei care-L vor căuta (Matei 7, 7).

XXI, 1—5. Cel ce vrea să placă lui Dumnezeu trebuie să ducă două lupte: una exterioară, lepădîndu-se de desfătările cele pămînteşti, de iubirea legăturilor lumeşti şi de pasiunile păcătoase; alta interioară, întru cele ascunse, cu duhurile răutăţii pe care Apostolul le numeşte: împotriva începătoriilor, stăpînirilor, a stăpînitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii care sînt în văzduhuri (Efes. 6, 12).

După izgonirea din rai, omul a fost încătuşat cu lucrurile din această viaţă: cu iubirea lumii, adică a plăcerilor carnale şi a pasiunilor, a bogăţiei, a slaviei, a creaturilor, a locului de naştere, a veşmintelor. De acestea, porunceşte Dumnezeu, ca omul să se desfacă din proprie iniţiativă. Numai dezlegîndu-se de toate acestea

va putea să observe porunca. Cealaltă e în legătură cu cele duhovnicești, sufletul fiind înlănțuit cu lanțurile întunericului de duhurile răutății și neputînd să iubească pe Dumnezeu cum vrea, nici să se roage cum vrea.

Pornind la lupta liberatoare, creștinul hotărît se leapădă de toate plăcerile trupești și de duhurile răutății care stăpînesc inima. Cerînd ajutorul Domnului cu multă răbdare și cu credință puternică, el poate dobîndi chiar de pe pămînt eliberarea lăuntrică de lanțurile, cursele, închisorile și de duhurile răutății.

Numai harul și puterea lui Dumnezeu îl poate libera de ele, fiindcă nici nu cunoaște răutatea lor. Cînd s-a eliberat de legăturile văzute ale acestei lumi, el poata cunoaște și războiul lăuntric și cugetele viclene. Căci dacă nu se leapădă de lume și de poftele cele pămîntești și nu se lipește de Domnul, nu cunoaște aceste viclenii, fiind străin luiși, necunoscînd rana și patimile ascunse. Cel ce se leapădă cu adevărat de această lume cu ajutorul Domnului, stăruind cu trupul și sufletul în slujba Lui, află înlăuntrul lui împotrivire, patimi ascunse, lanțuri nevăzute și o bătălie ascunsă. Rugîndu-se neîncetat și luînd armele cerești ale Duhului, *«platoșa dreptății, coiful mîntuirii, pavăza credinței și sabia Duhului»* (Efes. 6, 14—17), va putea duce lupta împotriva începătoriilor, stăpîniilor și stăpînitorilor acestui veac» (6, 12), învingîndu-le cu ajutorul Duhului Sfînt.

XXIII, 1—2. Cei care au și poartă mărgăritarul cel ceresc, chipul luminii celei de negrăit care este Domnul, trăiesc și împărățesc împreună cu Hristos în veci (I Cor. 15, 49).

Ca și calul dresat pentru război, sufletul nu renunță la obiceiurile sălbatice și la gîndul cel trupesc și învață să lupte cu duhurile răutății și săgețile aprinse ale celui rău (Efes. 6, 16), după ce a îmbrăcat *«platoșa dreptății, coiful mîntuirii, scutul credinței și sabia duhului»* (Efes. 6, 14—17). La apropierea dușmanului pornește la luptă cu glas mare (Iov. 39, 25) și îl nimerește cu rugăciunea sa fierbinte, primind astfel cununile biruinței.

XXV, 1—6, pp. 132—135. Creștinul trebuie să se mute din acest veac în celălalt, cu cugetul la lumea Dumnezeirii căci *«cetatea noastră este în ceruri»* (Filip. 3, 20). Dar de la călcarea poruncii de către Adam, gîndurile sufletului s-au risipit departe de iubirea lui Dumnezeu și s-au amestecat cu gînduri materiale și pămîntești, Adam primind în sine și pentru urmașii săi aluatul patimilor rele, cu care au ajuns la *desfrîu, orgii, idolatrie, ucideri.* Așa au ajuns să creadă că nu există Dumnezeu și să se închine pietrelor neînsuflețite. Dar Domnul a binevoit să coboare printre oameni, să-i răscumpere cu sîngele Său și să pună din nou în sufletele credincioase aluatul ceresc al bunătății, și să devină din nou o singură unitate în bine cu Duhul Sfînt (I Cor. 6, 17).

Aluatul dospește toată frămîntătura (Matei 13, 33) și sarea împiedică stricăciunea și dacă aluatul cel ceresc al Duhului și sarea cea bună și sfîntă a Dumnezeirii nu se amestecă cu natura oamenilor, sufletul nu se poate elibera de mirosul greu al răutății și nici nu se va dospi ca să se libereze de fermentul răutății.

Sufletul nu poate săvîrși nimic desăvîrșit cu de la sine putere și nu poate să ajungă la curăția deplină fără Duhul, nefiind apt la Împărăție. Fiind sub influența patimilor, nu va simți în el viața cea adevărată, nu se va trezi din beția materiei, nu va străluci în el lumina cea adevărată și nici ziua cea sfîntă, netrezindu-se din adîncul somn al neștiinței cu puterea lui Dumnezeu și cu lucrarea harului.

După cum cineva simte lucrarea celui rău prin intermediul patimilor, așa trebuie să simtă și harul și puterea lui Dumnezeu prin mijlocirea virtuților, numai așa putînd să se asemene și să se amestece natura cea bună și dumnezeiască cu lucrarea cea minunată și sfîntă a harului. Unită cu harul, voința omenească se unește progresiv cu Duhul și devine curată și sfîntă prin mijlocirea Lui.

XXV, 1—10. Nici un om, dacă nu este întărit de Hristos nu poate birui uneltirile celui rău. Legea dumnezeiască este împlîntată în inima lor cea trupească (Ier. 31, 33 și II Cor. 3, 31), ei au ochii minții luminați și poftesc un lucru nevăzut și duhovnicesc. Cei care n-au fost cinstiți cu Cuvîntul lui Dumnezeu și crescuți în Legea divină, zadarnic se îngîmfă și socotesc că pot nimici prin voința lor proprie asalturile păcatului, care a fost biruit doar prin taina crucii. Căci omul are libertatea de a se opune diavolului, dar nu și faptul de a domina cu desăvîrșire patimile, cum zice psalmistul: *«Că dacă Domnul nu zidește casă și nu păzește cetatea, în zadar se trudesc lucrătorii și în zadar veghează străjerul»* (Ps. 126, 1).

Scriptura are numeroase învăţături clare în această privinţă, pe care Sfîntul Pseudo-Macarie le încheie înţelepţeşte astfel: *«Dacă prin ajutorul unuia mai puternic nu sîntem izbăviţi de săgeţile cele arzătoare ale celui viclean şi nu ne-am învrednicit de înfiere, sîntem departe de puterea lui Dumnezeu şi în zadar trăim»*. În acest scop, cel ce vrea să vadă ca într-o oglindă chipul lui Hristos, se cuvine să caute cu toată inima — ziua şi noaptea —, ajutorul lui Dumnezeu. Ca să ajungă acolo, el trebuie să se abţină de la bucuriile acestei lumi, de la poftele puterii potrivnice luminii şi cu totul străină de voia lui Dumnezeu.

Din cauza neascultării ne-am făcut robi ai patimilor trupului, am fost duşi în robie, sîntem în preajma rîurilor Babilonului (Ps. 136, 1) şi, reţinuţi în Egipt, n-am moştenit încă Pămîntul Făgăduinţei, în care curge lapte şi mire. Inima noastră n-a fost încă stropită cu sîngele lui Dumnezeu şi laţul iadului şi undiţa răutăţii sînt înfipte în ea.

N-am primit încă bucuria mîntuirii lui Hristos, nu ne-am îmbrăcat încă în omul cel nou creat după Dumnezeu în sfinţenie, nu purtăm încă chipul cel ceresc în noi (I Cor. 15, 49) şi nu adorăm încă pe Dumnezeu în duh şi adevăr (Ioan 4, 24). N-am privit încă slava Celui nestricăcios, n-am îmbrăcat încă armele luminii şi nu ne-am schimbat încă cu înnoirea minţii pentru că sîntem încă asemenea veacului acestuia, n-am fost încă proslăviţi, împreună cu Hristos, pentru că n-am suferit împreună cu El (Rom. 8, 17) şi nu purtăm încă pe trupul nostru stigmatele Lui (Gal. 6, 17). Nu ne-am făcut încă templu al lui Dumnezeu şi sălaş al Duhului Sfînt, pentru că sîntem încă templu al idolilor şi sălaş al duhurilor rele, din pricina înclinării noastre spre patimi... N-am cunoscut comuniunea cea de negrăit, nici forţa şi pacea sfinţeniei... Nu sîntem încă neam ales, preoţie împărătească, neam sfînt, popor agonisit (I Petru 2, 9), pentru că sîntem încă şerpi şi pui de vipere (Matei 23, 33).

«Cum să nu fim şerpi, noi care nu ne aflăm sub ascultarea lui Dumnezeu, ci în neascultarea cea venită prin şarpe. Nu găsesc cuvinte potrivite pentru a deplînge după cuviinţă nenorocirea în care ne aflăm...». «Sîrguieşte-te, deci, să devii fiu fără prihană al lui Dumnezeu, să intri în acea odihnă unde ca înainte-mergător pentru noi a intrat Hristos... Tu ştii, de altfel, că cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera» (Ps. 124, 5).

Într-adevăr, lacrima, care izvorăşte din multă durere şi din inima zdrobită (II Cor. 2, 4), din cunoaşterea adevărului şi mistuirea măruntaielor, este hrană pentru suflet, pîine dăruită de însăşi Pîinea cea cerească, de care mai înainte s-a înfruptat Maria... (Luca 10, 38, 424). «O, ce mărgăritare sînt lacrimile care curg!...».

Imit-o pe aceasta care privea numai la Cel care spunea: *«Foc am venit să arunc pe pămînt şi cît aş vrea să fie acum aprins!»* (Luca 12, 49). Pentru că este un foc al Duhului care înflăcărează inimile... luminează sufletele şi le încearcă, precum focul încearcă aurul curat în cuptor (Proverbe 17, 3); el mistuie răutatea după cum focul mistuie trestia şi spinii... (Deut. 4, 34; Evr. 12, 29; II Tes. 1, 8). Acest foc a lucrat în Apostoli şi Sfinţi, a luminat pe îngeri şi duhurile slujitoare, curăţeşte inima, alungă demonii şi păcatul. Să ne rugăm ca acest foc să ne lumineze, ca să fim adevărate sfeşnice în lume, păzind cuvîntul vieţii veşnice!

XXVI, 1—26. Demnitatea şi nobleţea sufletului depăşeşte pe a cerului şi a pămîntului, fiindcă Dumnezeu în el şi-a găsit plăcerea şi a venit în ajutorul lui nu prin mijlocirea îngerilor, ci El personal (Gal. 3, 19; Evr. 2, 2), ca să-l cheme pe cel rănit şi să-i redea chipul cel dintîi, curat, al lui Adam. La început omul era stăpîn peste toată creaţia, dar prin călcarea poruncii satan i-a întunecat mintea astfel că în parte aşa este, iar în parte distruge, are voinţă şi trăieşte.

Satan atacă pe om în anumite limite şi anume nu numai pe creştini şi pe idolatri, ci şi pe întreaga lume. Dumnezeu dă oamenilor daruri cu măsuri diferite, iar războiul spiritual este îngăduit celui potrivnic în măsura în care aceştia pot să reziste.

Celui ce primeşte puterea divină şi prin aceasta a fost schimbat în oarecare măsură, natura îi rămîne neschimbată, cel aspru cu asprimea lui, cel blînd în blîndeţea lui. Dar dacă nu stăruie în faptele cele bune, Dumnezeu nu mai găseşte plăcere în el. Iar dacă cel aspru se întoarce spre bine, Dumnezeu îl primeşte cu bunăvoinţă. Sfinţii Apostoli înviau morţi şi însănătoşeau bolnavi dar nu pe toţi.

în loc să dărîme zidurile unei cetăţi şi să omoare pe guvernatorul care abuza de puterea sa, Sfîntul Pavel a fost scos din cetate peste zid într-un coş (Fapte 9, 25). Căci dacă Apostolii ar fi sărvîşit toate cîte voiau, ar fi sădit în oameni teama de Dumnezeu şi «n-ar mai fi existat posibilitatea credinţei şi a necredinţei iar creştinismul n-ar mai fi fost o piatră de poticnire şi o stîncă de încercare» (Rom. 9, 33; I Petru 2, 8).

Istoria întîmplărilor lui Iov arată cum «după ce sufletul a fost mîngîiat, harul se împuţinează, iar sufletul este dat ispitelor. Vine diavolul şi-l copleşeşte cu mii de rele: cu descurajare, disperare, gînduri rele şi supune sufletul la necazuri pentru ca să-l slăbească şi să-i răpească nădejdea în Dumnezeu. Însă sufletul cel înţelept nu disperă cînd se află în nenorociri, zicînd: «Chiar de va trebui să mor, eu nu-L voi părăsi» (Iov 13, 15). «Atunci, dacă omul stăruie pînă la sfîrşit (Matei 24, 13), diavolul se ruşinează şi nu mai are ce să-I spună».

Satan cunoaşte cugetele şi intenţiile omului, dar nu pe toate şi pune stăpînire pe cîteva dintre ele. «Uneori omul se apropie de Dumnezeu plin de zel. Satan vede, ştie că lucrează contra lui, dar nu-l poate opri. De ce? Pentru că are voinţa să strige către Dumnezeu şi ca fructe naturale faptul de a iubi pe Dumnezeu, de a crede, de a-L căuta şi a se apropia de El».

Smerenia însă obligă pe creştin a mărturisi că n-a făcut nici o faptă bună şi n-a săvîrşit nici o virtute. Totuşi el este dator să fie însufleţit de nădejdea, bucuria şi aşteptarea împărăţiei veşnice, care-l fac capabil să trudească, să suporte necazuri şi să meargă pe calea cea îngustă.

Satan caută să înşele sufletul, spunîndu-i că anumite lucruri l-ar face plăcut lui Dumnezeu. Cînd sufletul nu ştie să deosebească anumite lucruri cade în sursa diavolească. Dar cînd e hotărît să lupte împotriva lui, se urăşte pe sine şi se leapădă de sufletul cel păcătos, împotrivindu-se poftelor lăuntrice şi gîndurilor rele. Trupul nu trebuie apărat numai pe dinafară de stricăciune ;de asemenea sufletul cel netrupesc, cînd intră în contact cu şarpele cel ascuns în el, cu duhul cel viclean, comite desfrîu înaintea lui Dumnezeu (Matei 5, 23).

Satan nu încetează lupta cît trăieşte omul, dar dacă acesta se bucură de ajutorul împăratului ceresc, nu are de ce să se teamă, fiind îmbracat cu puterea şi odihna de sus.

Căci creştinii se îmbracă în Duhul Sfînt şi sînt în odihnă. Cînd satan a ispitit pe Domnul 40 de zile, nu L-a vătămat apropierea de trupul Său în care era Dumnezeu. La fel creştinii nu sînt vătămaţi cu nimic cînd sînt ispitiţi pe dinafară dar înlăuntru sînt plini de Dumnezeire. Aşa vrea Domnul, fiindcă două lucruri se află înlăuntrul său: lumina şi întunericul, odihna şi necazul; într-un moment se roagă în linişte, iar în altul este tulburat. *Cei care au toate darurile, dar n-au dragoste, nu au nimic* (I Cor. 13, 1); deci darul vindecătorilor, al descoperirii şi al profeţiei, nu contează cînd vine asupra lor «războiul» şi n-au şi iubirea cea desăvîrşită, care-i face captivi ai harului.

Mulţi dintre cei ce au primit aceste daruri duhovniceşti s-au înşelat crezînd că nu mai au nevoie de mai mult. Domnul este infinit şi nu poate fi cuprins cu mintea; de aceea creştinii adevăraţi sînt smeriţi şi ştiu că Dumnezeu nu poate fi cuprins şi mărit decît de cei ce L-au gustat şi îşi cunosc această slăbiciune a lor.

Omul care se luptă încă şi are în sufletul său două chipuri: al păcatului şi al harului, merge — cînd se mută din această lume la locul spre care este îndreptată mintea şi iubirea sa. Domnul, văzînd că Îl iubeşti din toată inima şi că te lupţi împotriva celui rău, într-o clipă te smulge din gura întunericului şi te duce în împărăţia Lui, pentru că sufletul este părtaş al Dumnezeirii.

Lucrarea omului pentru mîntuirea lui constă în abţinere, în fuga de lume, în stăruinţă şi rugăciune. Dar dacă se mărgineşte numai la faptele lui bune şi nu mai primeşte ceva din afară, nu mai suflă vînturile Duhului Sfînt în sufletul său şi nu se arată norii cei cereşti şi nu se pogoară ploaie din cer care răcoreşte sufletul, omul nu poate da roade vrednice de Dumnezeu, ca în pilda semănătorului.

Fie că posteşte, fie că priveghează, fie că se roagă, fie că face ceva bun, creştinul trebuie să le atribuie pe toate Domnului, fiindcă: «Dacă Dumnezeu nu m-ar fi întărit, n-aş fi putut să le săvîrşesc» şi văzînd Domnul că I le atribuie Lui, ţi le va dărui şi pe ale Sale, dumnezeieşti şi cereşti. (Aici Pseudo-Macarie discută valoarea faptelor bune).

«Cele săvîrşite cu propriile puteri sînt bune şi bine plăcute lui Dumnezeu, dar nu sînt pure. De exemplu, iubeşti pe Dumnezeu dar nu în chip desăvîrşit; vine însă, Domnul şi-ţi dă iubirea neschimbătoare şi cerească. Te rogi în chip natural, dar mintea îţi este distrată şi te gîndeşti la multe; Dumnezeu însă îţi dă rugăciunea cea adevărată «în duh» şi «în adevăr» (Ioan 4, 23): «După călcarea poruncii de către Adam, pămîntul inimii rodeşte spini şi pălămidă; omul îl lucrează şi trudeşte, dar mărăcinii gîndurilor rele cresc mereu... Din nou, Domnul Însuşi, împreună cu omul, lucrează pămîntul inimii; cu toate acestea, şapte duhuri necurate şi spini odrăslesc acolo, pînă ce vine vara (cea duhovnicească) atunci cînd harul abundă, iar spinii se usucă de căldura soarelui».

(Aici Pseudo-Macarie precizează învăţătura adevărată despre *valoarea faptelor bune în creştinismul primar*): «Cînd harul şi darul lui Dumnezeu prisosesc în om, cînd omul se îmbogăţeşte în Domnul, iar răutatea în mică măsură mai există în el, ,ea nu mai poate să-l vatăme, nu mai are putere asupra lui, nici nu-şi găseşte locul în el. De altfel, venirea Domnului şi grija Sa (de oameni) aveau ca scop să libereze pe cei ce erau robiţi şi supuşi răutăţii şi să-i facă învingători ai morţii şi ia păcatului. Prin urmare, fraţii nu trebuie să fie surprinşi dacă sînt necăjiţi de cineva (pentru că aceasta se face) ca să fie izbăviţi de răutate.

«Lui Petru i s-a încredinţat Biserica cea nouă a lui Hristos şi preoţia cea adevărată; acum există şi un Botez al focului şi al Duhului, şi o tăiere împrejur a inimii (Rom. 2, 29). Dar numai cînd sufletul va ajunge în cetatea sfinţilor va putea să fie scutit de necazuri şi ispite. Domnul se află în mijlocul celor mîntuiţi, ca Mîntuitor, Doctor, Împărat şi Dumnezeu, cerînd sufletul de partea Lui, pe cînd diavolul şi îngerii săi îl vor de partea lor. Să căutăm leacul cel ceresc ca să ucidem cu el fiarele cele veninoase.

Cei drepţi au apucat totdeauna pe calea cea strîmbă şi plină de necazuri şi au bineplăcut lui Dumnezeu pînă la sfîrşit.

Demnitatea divină se păstrează şi dacă Fiul lui Dumnezeu e smerit şi asemenea nouă, pentru noi, nu pentru El Însuşi. Suferinţele şi umilinţele primite pînă la moarte cer smerenie şi suferinţe şi din partea noastră şi nu îngîmfare şi mîndrie.

XXVII, 1—23. Omul trebuie să-şi cunoască nobleţea şi demnitatea sa pentru ca să poată cunoaşte şi puterea şi tainele Dumnezeirii şi mai ales să se smerească. Căci, precum Domnul, trecînd prin suferniţe şi răstignire a fost slăvit şi ridicat de-a dreapta Tatălui, şi omul trebuie să sufere împreună cu El pentru a se uni cu trupul lui Hristos în slavă (Rom. 8, 17). «Pentru că nu este drept ca Mirele care a venit pentru tine să pătimească şi să se răstignească, iar mireasa pentru care a venit Mirele, să fie leneşă şi uşuratică şi sufletul tău să se dea oricărui demon şi să se strice de duhuri.

Sînt unii oameni care poartă răul în ei, lăsînd voia lor pradă răutăţii; dar sînt alţii care au păcatul în ei împotriva voii lor, după cuvîntul Apostolului Pavel (Rom. 7, 23). Aceştia din urmă sînt mult mai buni şi mai de cinste înaintea lui Dumnezeu. Sufletul este ca fata săracă, îmbrăcată în zdrenţe, pe care Împăratul o îngrijeşte, o îmbracă cu haine strălucitoare şi-i pune pe cap o cunună şi o face părtaşă la masa împărătească. Sufletele din Împărăţia cerurilor se desfătează şi se odihnesc ca într-o grădină încîntătoare, bucurîndu-se şi veselindu-se ca împăraţi, domni şi Dumnezeu (Apoc. 17, 14).

«Taina aceasta mare este» (Efes. 5, 32): Ea cheamă la demnitatea împărătească, *«ca neam ales, preoţie şi popor sfînt»* (I Petru 2, 9). Dar pe cînd slava şi bogăţia împăraţilor sînt lucruri împărăteşti, creştinii domnesc cu Împăratul ceresc în Biserica cerească, deşi datorită smereniei lor se consideră de o valoare nulă.

Ei ştiu că au dobîndit un dar pe care nu-l aveau, dar harul i-a învăţat să nu creadă despre ei că au progresat, ci să se considere de dispreţuit. Pentru că dacă Hristos *«luînd chip de rob»* (Filipeni 2, 7) a învins pe diavol prin smerenie, şarpele la început a nimicit pe Adam prin îngîmfare şi mîndrie şi pierde neamul omenesc prin mîndrie.

Ca unul care fiind liber, nobil şi bogat cînd mai dobîndeşte şi alte daruri devine nesuferit, tot aşa şi creştinul, lipsit de discernămînt, cînd i se împlineşte puţin rugăciunea şi află odihnă, se îngîmfă, îşi pierde capul, căci şarpele care a scos pe Adam din rai, asigurîndu-l că va fi dumnezeu, seamănă mai departe mîndria în inimi. Dar cel care ştie că, după belşug poate urma sărăcia are o experienţă pentru care nu-l întristează sărăcia şi nici nu-l îngîmfă bogăţia.

În domeniul duhovnicesc, cînd s-a împărtăşit cineva din hrana cerească, nimic nu-i mai aduce îndestularea dacă îi este oprită. Îndestularea este oprită pentru ca omul să nu se mîndrească, iar smerenia să-l oblige a o căuta mai cu zel. Dar cînd unii abia gustă din odihnă pierd ceea ce au primit pentru că păcatul îi ispiteşte şi le întunecă mintea.

Harul îngăduie să fii lăsat în seama răutăţii pentru ca să fie încercată şi voia ta, arătînd în ce parte se înclină. Căci de voia ta depinde libera ta hotărîre de a nu întrista Duhul Sfînt.

«Şi Apostolii care posedau harul în chip desăvîrşit, nu erau împiedicaţi de El să facă ceea ce voiau, chiar dacă ar fi voit să săvîrşească ceva ce nu era plăcut harului. Pentru că firea noastră este capabilă şi de bine şi de rău, iar puterea potrivnică poate doar să îndemne, dar nu să şi forţeze la săvîrşirea răului». Pentru a fost mustrat (Gal. 2, 18); Pavel şi Barnaba s-au despărţit (Fapte 15, 39) şi Pavel sfătuieşte îndreptarea cu duhul blîndeţii (Gal. 6, 1), ştiind că şi cei duhovniceşti sînt ispitiţi.

Apostolii nu mai puteau să păcătuiască, pentru că nu preferau păcatul, ca unii care se aflau în har şi lumină. Cei ce sînt bine înarmaţi pentru război au de ales lupta cu duşmanii sau pacea cu ei şi după cum voieşte cineva poate deveni fiu al lui Dumnezeu sau fiu al pierzării.

De asemenea cei ce spun vorbe goale sînt închipuiţi, prada intelectului lor (I Cor. 2, 4). Apostolul Pavel insistă asupra acestei probleme arătînd că ţinta poruncii dumnezeieşti este dragostea (I Tim. 1, 5). Un astfel de om nu cade, chiar dacă i se închide poarta cînd a vrut să-şi însuşească comoara. Împuţinarea harului are rostul de a mări zelul cu care căutăm tezaurul.

«Şi cei care au fost luminaţi şi au gustat din har pot să cadă. Omul poate, cu voinţa sa, să fie de acord cu Duhul, sau să-l întristeze. Totuşi el a primit arme ca să pornească la război şi să lupte împotriva duşmanilor; a fost luminat ca să stea împotriva întunericului».

Apostolul declară că în comparaţie cu iubirea, care este cea mai desăvîrşită virtute, toate celelalte daruri, (toată cunoaşterea, toată profeţia — şi dacă ar vorbi în limbi —, toate limbile îngerilor — (I Cor. 13, 2) sînt fără însemnătate, fiindcă cine le are poate să cadă, pe cînd cel ce are iubirea, nu se mîndreşte şi nu cade.

Exemplarele care sînt citate de Pseudo-Macarie arată că «şi cel ce a avut darul vindecărilor a căzut; înainte de a ajunge la măsura iubirii desăvîrşite, oamenii pot să cadă, pe cînd cel ce ajunge la măsura desăvîrşită a iubirii se leagă şi se îmbată de ea şi devine robul ei ca şi cînd n-ar mai simţi propria sa fire».

În Vechiul Testament se ştia că va veni Izbăvitorul, dar nu se ştia că avea să fie răstignit, că va fi un Botez, cu foc al Duhului Sfînt, că în Biserică cei ce se vor împărtăşi cu Trupul şi Sîngele Domnului, că Apostolii şi creştinii vor primi pe Mîngîietorul şi se vor umple de Dumnezeire, iar sufletele lor se vor uni cu Duhul Sfînt.

Totuşi ei se află tot sub frică şi cutremur, de a nu veni împotriva harului şi de a nu fi jefuiţi de tîlhari.

Ştiind că *«acool unde este comoara voastră acolo este şi inima»* (Matei 6, 21), fraţilor, cercetaţi-vă şi vedeţi cu cine sînteţi părtaşi: cu îngerii sau cu demonii? Ai cărui templu şi locaş sînteţi: al lui Dumnezeu sau al diavolului? Cu ce comoară este plină inima voastră: cu cea a harului sau cu cea a lui satan?... Sufletul trebuie curăţit în întregime, împodobit şi plin de toată aroma şi cu toate comorile pentru ca Duhul Sfînt să vină, în locul lui satan, şi să se odihnească în sufletele creştinilor».

Omul nu trece de partea binelui îndată ce aude Cuvîntul lui Dumnezeu, ci dă luptă cu satan şi după o cale şi o luptă îndelungată, obţine laurii biruinţei şi devine creştin, că «strîmtă şi plină de necazuri este calea» (Matei 7, 14).

Legea se dă numai celui ce poate să se întoarcă unde voieşte, celui ce are libertatea de voinţă şi poate să ducă război cu puterea potrivnică. Cinstea şi slava au fost pregătite pentru cel ce se poate îndrepta spre bine şi o face, iadul şi gheena pentru cei în stare să evite răul şi să se întoarcă spre bine dar nu vrea s-o facă.

«Liberei voinţe, acordîndu-i asistenţa divină, omul poate să primească arme din cer, cu care să învingă şi să smulgă din rădăcini păcatul. Sufletul se poate opune păcatului, dar nu poate să învingă şi să smulgă din rădăcini păcatul, fără ajutorul lui Dumnezeu.

XXVIII, 1—7. Ca şi odinioară, cînd Ierusalimul a fost dat în mîinile vrăjmaşului şi nu mai era în el nici sărbătoare, nici tămîiere, nici jertfă adusă lui Dumnezeu, căile gîndurilor s-au umplut de îngrozitoare fiare sălbatice şi şerpi spirituali s-au strecurat în sufletele date în mîinile duşmanilor, adică ale demonilor şi patimilor. Nemailocuind în ele Stăpînul lor, s-au umplut de întunericul păcatului şi de ruşinea patimilor.

Hristos, Împăratul ceresc, ca adevăratul agricultor al sufletului, a venit la omenirea cea pustiită de păcat şi a prelucrat-o, făcînd din el o grădină minunată a Duhului, producătoare pentru Dumnezeu de tot felul de roade plăcute.

Întunericul care a acoperit Egiptul timp de trei zile (Ieşire 10, 22) s-a repetat pînă ce a venit Domnul, Adam cel de pe urmă (I Cor. 15, 34). Cei ce au trăit pînă la acest Adam şi nici acum n-a răsărit peste ei Soarele dreptăţii, Hristos, se află sub acelaşi întuneric al păcatului, supuşi la aceeaşi pedeapsă.

Ei sînt lipsiţi de ochii lăuntrici cu care să vadă pe Domnul, Mirele cel mult dorit, fiind luminaţi de Duhul şi conduşi de El către toate virtuţile.

Sfîntul Ioan Botezătorul este cel mai mare între cei născuţi dintre femei (Matei 11, 11), fiindcă, vorbind despre Domnul, a strigat, arătîndu-L: *«Iată Mielul lui Dumnezeu»* (Ioan I, 29). Dar Apostolii care au slujit Duhului în multe locuri şi în multe chipuri (Evr. 1, 1), sînt mai mari în acest sens. Iar cei care vestesc altora cuvintele Duhului, fără ca ei să fi dobîndit în mod real Cuvîntul despre care vorbesc lasă pe seama altor această moştenire.

XXXIX, 1—7. Înţelepciunea lui Dumnezeu împarte harul Său neamului omenesc în două feluri, punînd astfel la încercare voia şi libertatea celor ce le-au primit. În schimbul harismelor primite ei trebuie să arate iubire faţă de Domnul, îndeplinînd voia Lui şi renunţînd la poftele trupeşti. Dar celor care s-au retras din lume, stăruind în rugăciune, post şi alte virtuţi, le amînă darul Său, pentru a vedea dacă cred cu adevărat în Cuvîntul Său şi stăruie pînă la sfîrşit cu credinţă şi zel, ori, descurajaţi, îşi pierd credinţa şi nădejdea şi devin nepăsători în răstimpul încercării voii şi libertăţii lor.

Cel ce nu primeşte îndată harul, se poate însă înflăcăra, dimpotrivă, nelăsîndu-se moleşit de cugetele răutăţii din sufletul său şi antrenat către neglijenţă, nerăbdare şi disperare. El este încredinţat că Dumnezeu nu minte şi că dă harul Său celor ce I-l cer cu credinţă şi răbdare, opunîndu-se cugetelor la cele materiale, aşteptînd ajutorul Său. Sînt măsuri, grade şi trepte diferite în alegerea liberă şi în voinţa de a iubi. Iar cînd sufletele împlinesc această măsură a iubirii datorate, se învrednicesc de Împărăţia cea veşnică.

Dumnezeu judecă cerînd roadele virtuţii răsplătind fiecăruia după dreptate şi pedepsind pe cei vinovaţi (Rom. 2, 11; Luca 12, 47—48). De la fiecare se va cere să dea roadele credinţei, ale iubirii şi ale oricărei virtuţi, care i s-a dat, ţinîndu-se seama de modul în care s-a folosit de voia lui, ca şi de faptul că a auzit sau nu cuvîntul lui Dumnezeu.

Smerenia celor ce stăruiesc în harul Domnului pînă la sfîrşit este condiţia obţinerii Împărăţiei cerurilor. «Privind către ţinta finală, care este libertatea, nepărtinirea, odihna Duhului, să alerge într-acolo neîncetat, fără să lase pe seama vreunei harisme sau a vreunei lucrări care ar aduce îndreptarea».

XXX, 1—9. Ascultarea Cuvîntului implică acţiunea Lui, fiind roditor Cuvîntul precede adevărul ca umbră a adevărului, care este Hristos.

Naşterea copiilor umple de bucurie pe părinţi, pe rude şi vecini.

Purtînd de grijă omenirii a pus în aplicare planul dumnezeiesc de mîntuire a lumii prin mijlocirea Sfinţilor Părinţi, Patriarhi, Lege şi Profeţi şi, în cele din urmă, chiar prin ruşinea Crucii şi moartea Sa. Toată această trudă şi tot zelul Său n-au avut alt scop, ci numai să nască din Sine Însuşi, din firea Sa, să se nască de sus, din Dumnezeirea Sa fii duhovniceşti... Dacă unii nu vor să vină la o astfel de naştere şi să se nască din pîntecele divin al Duhului, Mîntuitorul Hristos mult se întristează.

Pentru că pentru toţi a murit şi pe toţi i-a chemat la viaţă, adică la naşterea de sus (Ioan 3, 3), de care se bucură Părinţii care i-au născut împreună cu toţi îngerii şi cu toate puterile. Trupul fără suflet este mort, iar sufletul, lipsit de sufletul ceresc, adică de Duhul cel dumnezeiesc, este mort pentru Împărăţia cerurilor.

«Se cuvine să privim totdeauna spre Hristos, să credem în El, să-L iubim pe El, să dispreţuim totul şi să luăm aminte la El, pentru ca El să zugrăvească chipul

Său cel ceresc și să-L fixeze în sufletele noastre. Și astfel, purtînd în noi pe Hristos, să obținem viața veșnică și încă de pe acum să dobîndim odihna».

Sufletul care nu are chipul Duhului ceresc, pe Hristos întipărit pe el, nu are nici o valoare pentru tezaurul cel de sus și este aruncat de Apostoli, pentru că nu poartă în sine chipul cel ceresc (Matei 22, 11; I Cor. 15, 49), Duhul luminii inefabile. Căci sufletul cel mort care nu poartă în el pe Duhul cel divin nu este de niciun folos în cetatea sfinților.

De aceea trebuie să ne rugăm Domnului să dea sufletului nostru viața, adică lumina divină a Duhului încă de pe acum.

Aurul și argintul aruncate în foc, devin mai curate și mai limpezi și consumă pe toate cele care intră în contact cu ele; tot așa și sufletul care petrece în focul ceresc al Duhului și în lumina divină a focului ceresc nu suferă nici un rău din partea duhurilor rele.

Ca și o pasăre care din înălțimi nu se mai teme nici de vînător, nici de animale sălbatice, sufletul se avîntă spre cer cu aripile Duhului, fără grijă.

Atunci cînd Moise a străbătut marea, împreună cu Israel, mergînd pe deasupra apelor celor amare a puterilor viclene, trupul și sufletul lor fiind casă a lui Dumnezeu.

Toate creaturile au plîns moartea și căderea lui Adam care fusese dat ca împărat, iar acum era sub stăpînirea întunericului, acoperit de răni de către tîlhari și lăsat pe jumătate mort, pe cînd cobora din Ierusalim la Ierihon.

Lazăr, pe care Domnul l-a înviat, răspîndind miros urît, așa că nimeni nu se putea apropia de mormînt (Ioan 11, 39), era simbolul lui Adam. Cel ce citește despre Adam, călătorul rănit și despre Lazăr să înțeleagă că toți sîntem fii aceluiași om, purtînd aceleași răni în suflet, același miros urît și același întuneric, așa cum a spus Isaia: *«Din creștet pînă la tălpi... totul este numai plăgi, vînătăi și răni pline de puroi....»* (Isaia 1, 6). Rana cu care am fost răniți este nevindecabilă; nimeni din cei de demult, nici Legea, nici Profeții n-au putut s-o vindece în afară de Dumnezeu coborît printre noi.

El bate mereu la ușa inimilor noastre (Apoc. 3, 20), și-a dat trupul la moarte și ne-a răscumpărat din robie și ne amintește la judecată: *«Străin am fost și nu m-ați primit, flămînd am fost și nu mi-ați dat să mănînc, însetat am fost și nu mi-ați dat să beau»* (Matei 25, 42—44). Să-L primim și să-L introducem în sufletul nostru, pentru că El este hrana, băutura și viața noastră veșnică. Orice suflet care nu-L primește înlăuntrul său, nu moștenește cu Sfinții Împărăția cerurilor.

XXXI, 1—6. Minunile pe care le-a săvîrșit Mîntuitorul, după ce, în epoca lui Daniil s-au întîmplat unele asemănătoare, sînt explicate prin rugăciunile celor ce au beneficiat de ele, pentru ca Dumnezeu să le schimbe cugetul și inima, în aceasta constînd slujirea lor către El, căutîndu-L și punîndu-și nădejdea în El care este totul în toate (I Cor. 15, 28). Ca și pruncul care nu se poate ajuta și plînge pînă ce mama sa îl ridică în brațe, sufletele credincioase, nădăjduind pururea în Domnul, Lui îi atribuie toată dreptatea. «Sufletul se hrănește cu ceea ce mănîncă din cele ale veacului acestuia, ori din cele ale Duhului lui Dumnezeu; iar în sufletul care se hrănește cu cele ale Duhului, *Dumnezeu se hrănește*, trăiește și umblă». Cunoscînd acestea, dobîndești un discernămînt clar și faci totul spre împlinirea binelui. De aceea, cînd te rogi, cercetează și vezi de unde-ți vin cugetele și impulsurile și cine dă hrană inimii tale: Domnul sau stăpînitorii acestei lumi. Apoi cere de la Domnul hrana cea cerească, creșterea și lucrarea conform cu voința lui Hristos, știind că *«cetatea noastră este în ceruri»* (Fil. 3, 20). Căci unii, cu o aparentă cucernicie, se zbuciumă fără încetare ca și cei necredincioși, din pricina necredinței, a nestatorniciei și a confuziei, preocupați de treburi pămîntești și de griji nefolositoare. De aceea nu au în inimă pacea despre care vorbește Apostolul: *«Iar pacea lui Dumnezeu... să stăpînească inimile noastre»* (Col. 3, 15), care împărățește peste cugetul celor credincioși și le reînnoiește în iubirea față de Dumnezeu și față de toată comunitatea fraților.

XXXII, 1—11. Acum creștinii învață o limbă nouă și o înțelepciune nouă, a lui Dumnezeu, în care creștinii, «pornind de la cele văzute, se înalță spre viziuni noi și cerești, spre realități slăvite și trainice».

Limbile sînt diferite, animalele, fie domestice, fie sălbatice, au glasuri diferite plantele, de asemenea, sînt deosebite.

Creștinii care s-au învrednicit să primească de pe acum veșmîntul cel ceresc care va îmbrăca cu slavă trupurile goale care vor ieși din morminte în ziua În-

vierii. Cei care, trăind în Duh, au dobîndit Împărăția cerurilor (Matei 11, 12) și cei care au gustat din hrana cerească (I Cor. 10, 3), o vor avea la vremea Învierii.

Biserica cerească este una, dar, ca și semințele și pomii pămîntului, fiecare dintre membrii ei este în mod deosebit împodobit cu podoaba Duhului. De asemenea, gîndurile sînt diferite, dar Duhul face un singur gînd într-o singură inimă, toate fiind conduse de un singur Dumnezeu.

Animalele cu unghia despicată simbolizează pe cei care merg corect pe calea Legii (Lev. 11, 3). Umbra precede și vestește prezența trupului; Legea Veche este umbra Noului Testament; ea a prevestit adevărul, dar n-a avut slujba Duhului Sfînt și focul provenit din focul divin nimicește întunericul viclean. Cincizecimea Legii Vechi vestea circumciziunea inimii. Botezul săvîrșit în vremea Legii Vechi spăla trupul; dar Botezul focului și al Duhului spală și curățește mintea cea întinată.

Marele preot intra în Sfînta Sfintelor, aducînd jertfe pentru el și pentru popor (Evrei 5, 1—3); acum Hristos, adevăratul Arhiereu a intrat o singură dată în cortul nefăcut de mînă și în altarul cel ceresc, ca să curățească pe cei ce-L imploră (Evrei 9, 11—13). Arhiereul avea pe piept două pietre prețioase, cu numele celor doisprezece Patriarhi, iar Domnul a trimis cu puterea Duhului pe cei doisprezece Apostoli ca evangheliști și predicatori: Umbre și puterea care dă viață.

Cele două Testamente, mădularele duble ale omului, sufletul, mireasă a Împăratului (II Cor. 6, 16), arată pentru ce a binevoit Dumnezeu să coboare din cerurile sfinte: pentru ca omul, făcut din lut, să primească suflet ceresc. Atunci va fi om desăvîrșit în Dumnezeu, moștenitor și fiu (al Lui).

Măreția și micșorarea lui Dumnezeu, prin suferințe și moarte, justifică pe ale omului, ca fiind făcute în folosul său duhovnicesc, slujind poruncilor lui Hristos.

Cînd te vei retrage în sfîrșit din lume, vei detesta relațiile trupești și vei schimba și cugetul și vei fi satisfăcut numai cînd vei dobîndi ceea ce ai auzit.

Toate fiind de la Dumnezeu, renunțînd la toate, omul recunoaște adevărul; atunci Domnul i le dăruiește din nou zicîndu-i: «Iată îți voi da ceea ce n-ai avut pînă acum, ceea ce oamenii de pe pămînt nu au. Primește-Mă pe Mine, Domnul tău, ca să trăiești pururea cu Mine, în bucurie și veselie».

Sufletul înțelept și cast pătimește cu Domnul care s-a răstignit pentru el, pornește lupta, ridicînd cugete împotriva altor cugete, mintea împotriva minții, sufletul împotriva sufletului, duhul împotriva duhului».

Domnul însă este aproape de sufletul și de duhul tău, te lasă pradă încercărilor, pîn ce te formezi duhovnicește și atunci îți face cunoscut că în interesul tău a îngăduit celui viclean să te încerce.

Domnul se întristează cînd inima rămîne goală, neroditoare. El e pretutindeni: în cer, în cugetele îngerilor, pe pămînt, în inimile oamenilor, puțini fiind oamenii care-I plac.

XXXIII, 1—4. *Rugăciunea* nu este o practică corporală, mintea fiindu-neațintită către Dumnezeu, fie că tăcem, ori ridicînd glasul, ori strigînd, căci sufletul trebuie să se dedice întru totul rugăciunii și iubirii de Dumnezeu, atașîndu-se cu totul lui Hristos. El îl va lumina și-i va da o rugăciune curată, adevărată «închinare în Duh și adevăr». Așa face Domnul din suflet tronul slavei și odihnei Sale.

Sufletul are astfel în el pe Domnul, cu toate comorile Sale duhovnicești, ca locuitor și conducător. Dar dacă e ca o casă părăsită în ea «locuind sirenele și demonii» (Isaia 34, 14), care constrîng și conving inima la dușmănie față de Mirele său, aceasta abate cugetele de la Hristos.

Cînd Domnul vede însă că el Îl caută și-L cheamă neîncetat (Luca 18, 1) atunci «îi face dreptate precum i-a făgăduit, curățindu-l de toată răutatea din el» (Efes. 5, 26—27).

Dacă acestea sînt o realitate, ia aminte și vezi dacă sufletul tău a aflat lumina lui călăuzitoare, adevărata mîncare și băutură care este Domnul. Soarele și lumina sînt umbra adevăratelor realități ale sufletului, pe care le identifici în lăuntrul tău cu ajutorul Domnului Hristos.

XXXIV, 1—3. Slava de care se vor învrednici sufletele la Înviere, se descoperă sufletului credincios, pe care-l înviază Domnul din păcate, pregătind pentru el un cer nou, un pămînt nou și un soare al dreptății, despre care vorbește Psalmistul (Ps. 26, 13), Profetul (Maleahi 3, 20) și Domnul (Ioan 4, 14; 6, 35 și 15, 1).

Venirea Domnului s-a făcut ca să învieze pe păcătoşi încă din acest veac; să-l curețe pe om de toată întunecimea, să-l lumineze cu lumină Sa şi să-l îmbrace cu veşmintele cereşti ale Dumnezeirii.

La Invierea trupurilor, ale căror suflete au fost de mai înainte înviate şi proslăvite, şi ele vor fi luminate şi proslăvite. Ele vor fi îmbrăcate cu un cort ceresc, care nu este făcut de mînă, cu slava luminii cereşti, devenind fii ai luminii (Ioan 12, 36). *«Nu vor mai fi atunci bărbat sau femeie, rob sau slobod»* (Gal. 3, 29), toți se vor transforma, vor deveni «Hristoşi» dumnezei şi fiii lui Dumnezeu, contemplînd cu adevărat lumina cea de negrăit.

Cei transformați privesc cu uimire la slava celorlalți într-o bucurie de negrăit. Şi văd că este cu neputință a cunoaşte şi a spune bogăția infinită şi de necuprins cu mintea a creştinilor. Se cuvine să fie îmbrățişată cu zel şi smerenie lupta creştinilor pentru a dobîndi acea bogăție: *«Domnul este partea moştenirii mele şi a poporului meu»* (Ps. 15, 5).

XXXVII, 1—11. *«Prietenia lumii este duşmănie față de Dumnezeu»* (Iacob 4, 4); de aceea «Scriptura porunceşte fiecăruia să-şi păzească cu grijă niima» (Prov. 4, 23) pentru că Cuvîntul Domnului este ca un paradis (Gen. 2, 15), care ne îndeamnă să ne îngrijim de credință şi nădejde, din care se naşte iubirea de Dumnezeu care dă viață veşnică. Acest paradis a fost păstrat de Noe, Avraam, Moise şi David şi pînă la o vreme şi de Saul.

Tot cerul Sfinților Profeți, Apostoli şi Martiri au păstrat în inima lor Cuvîntul, stăruind în porunca Duhului Sfînt — cuvinte şi fapte reale. Renunțînd la dreptatea lor şi căutînd pe a lui Dumnezeu (Rom. 10, 3; Filip. 3, 9) au aflat iubirea ascunsă în ea.

Mîntutiorul Însuşi a poruncit să caute dreptatea lui Dumnezeu (Matei 6, 33), care da putința de a se mîntui prin aproapele, pe baza legii duhovniceşti, — plinirea Legii celei vechi, pe care a împlinit-o Domnul (Matei 5, 17), iertîndu-i-se celui ce a iertat (Luca 6, 37) — plinirea Legii fiind astfel iertarea.

Cei care o împlineau duhovniceşte împărtăşindu-se de har, iubeau nu numai pe cei care le făceau bine, ci şi pe cei care-i nedreptățeau, ajutîndu-i astfel să dobîndească fericirea după cuvîntul Domnului (Matei 5, 11).

În felul acesta au lepădat ura şi au păstrat iubirea ştiind că *«cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-a suit»* pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El (I Cor. 2, 9).

«Acestea le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său, fiindcă Duhul pe toate le cercetează, chiar şi adîncurile lui Dumnezeu (I Cor. 2, 10; cf. Efes. 2, 16—17).

Să ne rugăm deci, pentru ca înarmați cu credință puternică să păzim poruncile Domnului şi să creştem *«pînă la starea bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătății»* (Efes. 4, 13).

La întrebarea asupra sensului duhovnicesc: «În Biserică vreau să grăiesc cinci cuvinte cu mintea mea: (I Cor. 14, 19), se răspunde că prin Biserică se înțelege şi adunarea credincioşilor şi părțle sufletului lor, iar prin cele cinci cuvinte se exprimă evlavia care e formată din cele cinci virtuți: rugăciunea, stăpînirea de sine, milostenia, sărăcia şi răbdarea, care se condiționează una pe alta, ştiind că sufletul virtuos se zideşte în Biserică nu prin ceea ce face, ci prin ceea ce doreşte să facă, prin puterea dăruită de Cel ce mîntuieşte pe om. Căci *«Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi, şi ca să voiți şi ca să săvîrşiți, după a Lui bunăvoință»* (Filip. 2, 13).

La întrebarea: Ce porunceşte Scriptura omului să facă; Sf. Pseudo-Macarie răspunde , în acord cu toată tradiția primelor veacuri creştine că Dumnezeu porunceşte omului să cunoască şi astfel să iubească şi aşa să voiască să împlinească porunca Lui.

Harul Domnului se dă omului în acest scop, dar *fără voința omului, Dumnezeu Insuşi nu face nimic*. Prin urmare, lucrarea mîntuitoare a Duhului depinde de voința omului. Iar dacă îi dăm toată voința noastră, atunci Dumnezeu ne atribuie nouă toată lucrarea mîntuirii... El Însuşi a zis: *De cîte ori am voit să adun pe fiii tăi..., dar nu ați voit* (Matei 23, 37). Rezultă de aici că El ne adună şi că de la no icere doar voința de a fi de acord cu El. Cine vădeşte voința dacă nu truda de bună voie?»

Este evident că harul îi dă un ajutor hotărîtor, dar voința omului trebuie să accepte acest ajutor şi să voiască a-l folosi, ca să nu se proslăvească securea fără cel ce se trudeşte cu ea, sau fierăstrăul, fără cel ce-l mînuieşte.

Noi însă nu trebuie să ignorăm pe acela care ne ţine; să nu cădem atît de repede din mîinile Cuvîntului.. Să cunoaştem, precum boul şi asinul, pe acela care ne conduce şi mînă gîndul (Isaia 1, 3).

XXXVIII, 1—5. Adevăraţii creştini sînt recunoscuţi de cei versaţi şi de experţi; Sf. Pavel aminteşte suferinţele lui pentru Hristos, care au fost mai mari decît ale pretinşilor creştini. Sufletele creştinilor sînt ca nişte pietre preţioase ale coroanei lui Hristos. Slava lui Dumnezeu este acoperită şi va fi cunoscută de creştini cînd li se va arăta (Ioan 14, 21 şi 23). Să facem toate eforturile ca să ne apropiem de Hristos şi să împărţim cu El în Biserica cerească, în corul Sfinţilor Îngeri!

Unii care au stat sub înrîurirea puternică a harului, erau atît de mult înălţaţi faţă de cele pămînteşti, încît semenii lor îi socoteau ajunşi la limanul desăvîrşirii. Dar valurile pămîntului s-au năpustit asupra lor şi i-au aruncat din nou în mijlocul mării, pentru ca apoi să se învrednicească de harul dumnezeiesc care luminează şi aduce pace. Într-o clipă se văd asemenea unui mare împărat sau unui prieten al lui, iar altă dată se văd slabi şi săraci şi se întreabă: De ce odată este aşa, pentru ca altă dată să fie altfel? Pentru că satan sugerează răul celor care reuşesc să practice virtutea. Creştinul adevărat nu i se supune, ci săvîrşeşte dreptatea, împlinită în omul lăuntric, pentru ca mărturia conştiinţei sale să se laude în crucea lui Hristos.

XXXXIX, 1. Sfînta Scriptură ni s-a dat de Dumnezeu, ca nişte epistole, prin car eni se face cunoscut darul ceresc ce vine din esenţa Dumnezeirii Sale făgăduit tuturor, căci *«El ne-a hărăzit mari şi preţioase făgăduieli, ca prin ele să vă faceţi părtaşi dumnezeieştii firi»* (II Petru 1, 4).

«Dar dacă omul nu se apropie, nu cere şi nu primeşte, *nu-i serveşte la nimic citirea Scripturilor* ba, dimpotrivă se face vinovat de moarte, pentru că n-a voit să primească de la Împăratul ceresc darul vieţii, fără de care este cu neputinţă să obţină viaţa ce nu se trece, care este Hristos».

XL, 1—8. Toate virtuţile şi toate relele sînt legate între ele şi se ţin una de alta ca un lanţ, cele dintîi începînd cu rugăciunea. Lucrul cel mai important, în ce priveşte virtuţile, «este faptul de a persevera cineva în rugăciune, prin care putem cere şi obţine de la Dumnezeu în fiecare zi şi celelalte virtuţi... Pentru că acela care stăruie zilnic în rugăciune, se aprinde de iubire şi dor după Dumnezeu şi primeşte harul Duhului, care-l duce la desăvîrşire».

La întrebarea: dacă cei care îndeplinesc poruncile dumnezeieşti dar nu primesc pe Duhul, vor intra, totuşi, în Împărăţia lui Dumnezeu, se răspunde că, «Divinitatea Însăşi poartă grijă de oameni şi rînduieşte toate cum se cuvine. Şi pentru că unii se roagă, neştiind ce cer, alţii postesc, iar alţii împlinesc o slujbă (fără gîndul de a primi pe Duhul), Dumnezeu, judecător drept fiind, dă fiecăruia după credinţa sa, plata sa. Pentru că tot ceea ce fac, din frica de Dumnezeu fac, dar nu toţi aceştia sînt fii, regi şi moştenitori».

Împărăţia cerurilor una este şi iadul este unul, dar ele au multe trepte şi Dumnezeu, judecător drept fiind, pregăteşte pentru unii odihna, şi pentru alţii pedeapsa, după cele ce au săvîrşit.

Mintea pregăteşte carul de luptă al sufletului şi ţine în frîu gîndurile, luptînd împotriva lui satan.

Repaosul, care este rugăciunea, duce la îndurare şi la diferite forme de slujire ca ajutorarea fraţilor şi predicarea Evangheliei. Căci în domeniul spiritual, cel ce intră în adîncurile harului, îndată îşi aminteşte şi de semenii săi: firea însăşi îi îndeamnă să meargă la ei, să împlinească porunca iubirii şi a predicii Evangheliei.

În privinţa coexistinţei în inimă a harului şi păcatului, gîndurile îndreptate către Hristos şi iubirea pentru El sînt ca un foc cu lemne multe, evident şi înlăuntrul omului, nu numai în afara lui. Omul gustă astfel şi din amărăciune şi moarte, ca şi din dulceaţa trăirii în fericirea care se preface în veşnicie, devenind din ce în ce mai conştient de coexistenţa lor.

XLI, 1—3. Sufletul creşte şi în har, ca şi în răutăţi; de aceea Dumnezeu «cercetează adîncul şi inima» (Eccl. 42, 18).

Păcatul pune stăpînire pe suflet, ca un copac cu rădăcinile adînci în pămînt, devenind o a doua fire a lui, prin dezvoltarea relelor îndeletniciri. Acţiunea harului este mică, dacă nu este ajutat de truda omului, care este cercetată pentru a se constata activitatea omului, manifestînd libertatea sa, în cadrul harului sau

al răutății, pînă ce îl stăpînește definitiv. Dar dacă sufletul nu s-a smerit destul, atunci este golit de har, este predat lui satan și pierdut pentru vecie, pentru că bunul duhovnicesc pe care credea că-l avea, nu era al lui.

Iar cel ce se smerește înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor poate păstra harul, fiindcă socotindu-se nevrednic se va înălța (Luca 14, 11) fiindcă place lui Dumnezeu și primește viața în Hristos.

XLII, 1—3. Sufletele trebuie întărite cu puterea Duhului, pentru ca Hristos să strălucească în ele... Oamenii simpli care participă la har, se pierd sau din pricina necazurilor, sau fiind seduși de plăcerile păcatului, pe care trebuie să-l învingă, dacă vor să moștenească Împărăția cerurilor, rămînînd totdeauna buni (Luca 6, 36). De aceea creștinul înlătură duhul răutății, valul întunericului, omul vechi, pentru a se îmbrăca cu omul ceresc și nou, care este Hristos (Efes. 4, 24) și-i înnoiește inima.

XLIII, 1—9. Progresul creștinului se petrece în inimă, focul divin al Fiului lui Dumnezeu fiindu-i dat prin untdelemnul sfințeniei, ca să fie uns cu Hristos, pentru că *«și Cel ce sfințește și cei ce se sfințesc dintr-Unul sînt toți»* (Evrei 2, 11).

De aceea creștinii se aseamănă unor candele aprinse de la candela Dumnezeirii: după omul cel dinafară smeriți și disprețuiți, dar omul cel dinlăuntru purtînd mărgăritarul cel de preț — și nu morminte văruite (Matei 23, 37).

Ceea ce stăpînește inima omului și de ceea ce e legată definitiv este Dumnezeul lui. Demonii, care vor s-o stăpînească sînt arși și consumați de puterea focului Duhului Sfînt pe care l-a primit omul în inima lui.

Ca și marinarii care se tem de vîntul protivnic, creștinii au nevoie de mult zel, ca să ajungă la limanul odihnei, la lumea desăvîrșită a Ierusalimului ceresc. Inima omului dacă cedează valurilor gîndurilor necurate, cîștigă lupta duhurile rele și este pustiită pe neașteptate. Căci ea este «un vas mic și cu toate acestea în ea sînt balauri, lei, fiare veninoase... dar tot în ea se află Dumnezeu, îngerii viața, împărăția, lumina, Apostolii și comorile harului.. Ea este într-o continuă luptă. Ca și în lumea văzută și în domeniul duhovnicesc, cei simpli ascultînd de la început Cuvîntul și împlinindu-l cu inimă iubitoare de adevăr, primesc de la Dumnezeu harul Duhului. Pe cînd cei înțelepți, care încep a-l examina cu de-amănuntul, fug de luptă, nu progresează și se află în urma celor ce luptă și înving». Cît timp sînt pe pămînt ei pot dobîndi harul dumnezeiesc, cu mult efort și luptă însă, și vor fi primiți de Domnul potrivit asigurării Sale: *«Acolo unde voi fi Eu, va fi și slujitorul Meu»* (Ioan 12, 26).

XLIV, 1—9. Transformarea și reînnoirea operate în om de Hristos, vindecă patimile și bolile sufletului:

«Dacă este cineva în Hristos este făptură nouă», zice Sfîntul Pavel (II Cor. 5, 17), fiindcă pentru aceasta a venit Mîntuitorul pentru ca să recreeze sufletul cel ruinat de patimi și să-l amestece cu Duhul Dumnezeirii Sale. Sfîntul evanghelist Matei vorbește despre burdufuri noi, în care trebuie pus vinul cel nou (Matei 9, 17). Sfîntul Macarie amintește minunile, prin care Domnul a manifestat această înnoire a omenirii în felurite chipuri — și prin aceea a naturii —«pentru a schimba sufletul cel răvășit și pustiit de păcat și a-l readuce la propria-i bunătate, blîndețe și pace, prin Duhul cel Sfînt și bun pe care L-a făgăduit».

Mîntuitorul este Păstorul cel adevărat, care a putut vindeca și salva oaia cea pierdută. Slujitorii Legii Vechi n-au putut aduce iertarea și fericirea păcătoșilor, pentru că *«este cu neputință ca sîngele de tauri și de țapi să înlăture păcatele»* (Evrei 10, 4) și de aceea Doctorul cel adevărat, Păstorul cel bun, Mielul cel neprihănit, care s-a adus jertfă o singură dată pentru toți păcătoșii, a putut spune slujitorilor altor religii: *«Doctore, vindecă-te pe tine însuți»* (Luca 4, 23). *«Căci El este Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii»*.

Păstorul cel bun vindecă oaia rîioasă; dar o oaie nu poate vindeca pe alta și dacă are metehne la trup, nu poate intra în Biserica Domnului. Biserica cerească fiind curată și neîntinată primește doar sufletele curate și neîntinate: *«Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu»* (Matei 5, 8).

Sufletul nu poate să parcurgă și să traverseze marea cea amară a păcatului și abisul primejdios al puterilor celor viclene și al întunericului patimilor decît numai primind pe Duhul cel ușor, ceresc și înnaripat al lui Hristos... care duce direct la limanul cel ceresc.... Trăind cu ceea ce vine de acolo (de sus) și îmbar-

cîndu-se în corabia Duhului celui bun şi dătător de viaţă, ei trec peste puterile cele protivnice şi viclene ale începătoriilor şi puterilor.

Numai Domnul Hristos care a mers pe valurile dezlănţuite, ştie să treacă peste furtunile şi valurile violente ale răutăţii şi păcatului şi prin ispite şi lupte (Evrei 2, 18).

Prin aceste prefaceri esenţiale sufletele noastre se schimbă şi trec de la starea actuală, sălbatică, la alta, devenind noi, bune, credincioase, pentru a fi restabilite în Împărăţia cerurilor, aşa cum s-a întîmplat cu tîlharul din Evanghelie, care a fost ridicat în paradis (Luca 23, 43). Căci Domnul recreează sufletele noastre, făcîndu-le părtaşe dumnezeieştii firi (II Petru 1, 4), dîndu-le un suflet ceresc, dacă-L iubim şi-L rugăm neîncetat să ne trimită pe Duhul Cel ceresc, care pe toate le împlineşte şi le desăvîrşeşte.

XLV, 1—7. Întruparea Domnului vindecă pe om şi-l îndumnezeieşte.

Cel ce a primit Crucea Lui — ca monahii de pildă — (Matei 10, 37; Luca 14, 26), renunţă la toate, chiar şi la viaţa sa. Din cauza căderii, ei nu mai sînt conştienţi de răutatea lor, de neruşinarea minţii şi de orbirea inimii, care-i împiedică să mai vadă slava Stăpînului, ca Adam.

Toţi înţelepţii, retorii, învăţaţii, poeţii, istoricii şi artiştii au fost amăgiţi de satan şi au căzut în păcat, stăpîniţi de şarpele care locuieşte înlăuntrul lor, aşa încît n-au putut trage nici un folos din ştiinţa şi arta lor.

Lumea se aseamănă unui om bogat, dar copleşit de boli şi de suferinţe, de care numai Hristos îi poate curăţi sufletul şi trupul. Părăsind toate bunurile acestei lumi, un înţelept s-a îndreptat către Dumnezeu ca să-l vindece; dar gîndind la toate acestea a aflat că încă mai era stăpînit de lucrurile părăsite şi urîte de el.

De asemenea, o fiinţă izolată, conştientă de izolarea şi singurătatea ei, «a suspinat înaintea lui Dumnezeu şi a aflat viaţa şi mîntuirea». Căci «sufletul cel cuminte şi înţelegător nu şi-a găsit odihnă decît în Domnul, iar Domnul în nici una dintre creaturi n-a binevoit decît numai în om»: «Tu, însă, în loc să te duci către rudenia ta din cer, te faci ajutor al păcatului şi devii pradă a duşmanului care, prinzîndu-te, te sfîşie, precum sfîşie vulturul o pasăre, precum sfîşie lupul o oaie, sau aşa cum un copil, întinzîndu-şi din neştiinţă mîna către şarpe, moare de muşcătura lui».

Ca şi logodnica înainte de nuntă şi ca şi pruncul sugar, îmbrăcat în podoabe dar fără de lapte, creştinul lipsit de darurile spirituale, să îndrepte rugăciunea fierbinte către izvorul lor în dragostea fierbinte către Domnul şi Mîntuitorul său.

XLVI, 1—6. Despre deosebirea dintre Cuvîntul lui Dumnezeu şi cuvîntul lumii, dintre fiii lui Dumnezeu şi fiii lumii.

Orice făptură seamănă cu părinţii săi şi dacă făptura Duhului ascultă de cuvîntul lumii spre a se bucura de lucrurile pămînteşti şi de slava acestui veac, piere ca şi ele, devenind neroditoare faţă de Cuvîntul lui Dumnezeu. Chiar dacă vrea să asculte de Cuvîntul lui Dumnezeu, cel dominat de pornirile trupeşti se sufocă, ca un om fără raţiune (Matei 13, 22 ş.u.). Omul nu poate trăi decît conform cuvîntului în care s-a născut (I Cor. 2, 14 şi Isaia 28, 18). Omul trupesc hotărît să se schimbe însă, obţine ajutorul lui Dumnezeu, fiindcă a căutat pe doctorul cel adevărat care i-a vindecat boala sufletească.

El vine în întîmpinarea celui cere-L caută şi-L doreşte cu adevărat şi se alipeşte de mintea lui, devenind un Duh cu ea (I Cor. 6, 17). Chiar dacă trupul său rătăceşte pe pămînt, cugetul său vieţuieşte în Ierusalimul cel ceresc şi e ridicat pînă la al treilea cer (I Cor. 12, 2), lipit fiind de Domnul şi Stăpînul său.

Stînd pe tronul Majestăţii Sale în cetatea cerească, El este în acelaşi timp alături de suflet, slujindu-l în cetatea trupească, ca moştenire a sufletului în cer, pe cînd sufletul este moştenirea lui pe pămînt.

Mintea şi cugetul omului sînt aşa de înaripate încît dacă vălul întunericului a fost ridicat de Duhul Sfînt de pe suflet şi ochii săi au fost luminaţi de lumina de sus, el slujeşte Domnului în cer şi pretutindeni, cînd vrea şi unde vrea Hristos.

Sufletul este un lucru dumnezeiesc, în care Domnul a pus la facere «legile virtuţilor: discernămîntul, cunoştinţa, prudenţa, credinţa, iubirea şi pe celelalte virtuţi, după chipul Duhului».

El i se descopere mai departe, prin raţiunea, cugetele şi voinţa, dăruite pentru că *«cel ce se alipeşte de Domnul este un Duh cu El»* (I Cor. 6, 17).

XLVII, 1—17. Interpretarea alegorică a celor întîmplate pe vremea Legii vechi.

Slava care a strălucit pe fața lui Moise era o prefigurare a slavei adevărate (Exod 34, 35), pe care o primesc creștinii în sufletele lor. Creștinii primesc în inimă semnul tăierii împrejur (Rom. 2, 29) pe care iudeii o săvîrșeau în afară (Fac. 17, 10). Botezul adevărat este al Duhului și al focului (Matei 3, 11).

Un cort nefăcut de mînă primește pe creștini (Rom. 9, 11) în locul celor două corturi ale iudeilor (Evrei 9, 6—7; Lev. 16, 2—29), iar cei doi porumbei preînchipuiau pe Domnul, cu al cărui sînge fiind stropiți să primim aripile Duhului ca să zburăm spre cerească Dumnezeire.

Iudeilor li s-a dat Legea scrisă pe tablele de piatră (Ieremia 31, 33) iar creștinilor Legile duhovnicești scrise în inimile lor (I Cor. 3, 3). Acum toate poruncile Domnului (I Cor. 10, 11) se împlinesc înlăuntrul omului, pe cînd în vechime erau exterioare (Fapte 15, 13; Exod 2, 23).

Hristos, Mielul cel adevărat și bun a fost junghiat și cu sîngele Lui au fost unși ușorii inimii, ca s-o apere de demonii ucigași, — El asigurînd bucuria și veselia, adică fericirea veșnică a omului îndreptat.

În seara intermediară între întuneric și lumină, Moise poruncise să se mănînce mielul (Exod 12, 6). Tot astfel Domnul, cînd I s-a dat cartea în sinagogă a vestit anul plăcut Domnului și ziua izbăvirii (Luca 4, 19), amintindu-se și noaptea răzbunării și ziua izbăvirii a sufletelor înlănțuite de păcat și mîntuite prin jertfa Lui.

Liberați, iudeilor li se poruncește să împrumute de la egipteni aur și argint, adică gîndurile cele bune, de șapte ori purificate prin foc (Ps. 11, 7), cu care slujesc pe Dumnezeu.

Sufletul primește viața Duhului Sfînt, gustînd din miel și din pîinea cea adevărată și este apărat apoi de diavoli, de un stîlp de foc și de nori (Exod), ca fiii lui Israel de egipteni, după ce au săvîrșit Paștile...». Sufletul vede puterea vrăjmașului, care se deslănțuie asupra sa și vrea să-l ucidă, dar nu poate, pentru că Domnul se află între el și duhurile egiptene. Se vede înconjurat de o mare de amărăciuni... Pentru aceasta, sufletul cade în deznădejde, pentru că poartă în el osînda morții (II Cor. I, 9) și pentru că îl înconjoară o mulțime de rele... Deci cînd sufletul suportă un necaz care-l copleșește și are moartea înaintea ochilor, atunci «cu mînă tare și cu braț înalt» (Exod 14, 34), prin iluminarea Duhului Sfînt, Dumnezeu zdrobește puterea întunericului, iar sufletul trece prin locurile cele înfricoșătoare, străbătînd marea întunericului și a focului mistuitor... Apoi sufletul, izbăvit de dușmani, traversînd marea cea amară cu puterea lui Dumnezeu și văzînd că pier înaintea ochilor săi dușmanii, cărora mai înainte le era sclav (Exod. 14, 30—31), se bucură de o bucurie de negrăit».

Atunci Duhul înalță lui Dumnezeu, lui Iisus Hristos, o cîntare nouă din trup și din corzile spirituale ale sufletului și prin sfinții și prin oamenii cei duhovnicești, fiindcă a izbăvit sufletul din robia Faraonului și a făcut din el templul său strălucit.

Ca și Mara, unde prin Moise izvorul amar s-a prefăcut în apă dulce, care putea fi băută (Exod 15, 23—25), Dumnezeu aruncă lemnul vieții în izvorul amar al inimii, care se îndulcește, unindu-se cu Duhul lui Hristos și astfel firea omenească se face bună și punîndu-se în slujba Domnului devine duh purtător de trup.

Toiagul cu două capete al lui Moise (Exod 7, 9), unul fiind ca un șarpe care mușca și ucidea pe dușmani, iar altul apărînd pe israeliți, era o altă preînchipuire a Crucii, moartea duhurilor răutății, dar apărarea, sprijinul și odihna sufletelor noastre.

Deci cultul cel vechi era umbră și închipuire a celui nou. Toate cîte s-au făcut în Israel, în Legea lui Moise și în vremea Profeților, au fost în folosul sufletului, zămislit după chipul lui Dumnezeu și apoi căzut în robie și în stăpînirea întunericului păcatului.

Pe el l-a curățit de întinăciunile sale, l-a spălat de rușinea lui, făcîndu-l să strălucească și aducîndu-l din moarte la viață, după ce l-a vindecat de răni și, depărtînd pe dușmani, i-a redat pacea (Iezechiel 16, 4—14; Efes. 2, 14—16).

XLVIII, 1—6. Credința în Dumnezeul Cel adevărat. Domnul a vorbit despre cel credincios și cel nedrept «în foarte puțin» și «n mult», înțelegînd prin «puțin» de puțină însemnătate și prin «mult» de multă însemnătate (Luca 16, 10), — cele dintîi referindu-se la bunurile pieritoare ale acestui veac și cele de al doilea la duhurile veșnice și nestricăcioase ale veacului viitor. De asemenea a poruncit: *«Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea*

se vor adăuga vouă» (Matei 6, 33), precizînd că ni le va da şi pe cele trecătoare, dar să căutăm pe cele veşnice.

Cel ce caută pe cele veşnice va moşteni Împărăţia cerurilor, se va naşte de sus şi va deveni fiu al lui Dumnezeu, va fi împreună-ostenitor cu Hristos şi va împărăţi în veci cu El, desfătîndu-se în vederea luminii celei de negrăit.

Domnul a poruncit să nu te preocupe grija de cele pămînteşti, ca şi cînd ar trebui să-ţi procuri singura hrana şi îmbrăcămintea. Căci Cel ce-ţi asigură bunurile cele netrecătoare îţi va dărui şi pe cele trecătoare, pe care le dă şi oamenilor nelegiuiţi, animalelor sălbatice şi păsărilor (Matei 6, 31—32). Cînd nu crezi că vei primi lucrurile mici, ţi se pare că crezi în Cuvîntul lui Dumnezeu. Căci El a venit ca să vindece sufletele de patimile nevindecabile şi de necurăţia leprei răutăţii, trupul fiind mai valoros decît îmbrăcămintea şi sufletul decît trupul (Matei 6, 25). De asemenea, Cel ce a făcut şi trupul şi sufletul cel nemuritor, le poate vindeca pe amîndouă.

Dumnezeu ne-a dat pentru a ne îngriji trupul care e făcut din pămînt, ierburile pămîntului şi doctoriile, diferitele produse ale pămîntului, pe care le pot folosi şi cei care nu pot să se încreadă întru totul în El. Tu, însă, care duci o viaţă solitară, care vrei să fii fiu al lui Dumnezeu şi să te naşti de sus, de la Duhul, tu, care deveniseşi un străin în această lume, tu trebuie să dobîndeşti o credinţă, un mod de a gîndi şi a trăi, străine de toţi oamenii lumii acesteia.

XLIX, 1—5. Renunţarea la plăcerile acestei lumi pentru fericirea celeilalte lumi. Dacă în locul acestei bucurii temporare nu obţii încă de pe acum în sufletul tău bucuria cea dorită şi netrecătoare, atunci aceasta s-a făcut ca o sare stricată (Matei 5, 13) — (şi eşti) mai nenorocit decît toţi oamenii: ai fost lipsit de bunurile de aici, iar de cele divine nu te-ai înfruptat; n-ai cunoscut tainele divine în omul cel lăuntric, prin lucrarea Duhului.

În acest scop, omul trebuie încă din această viaţă să treacă prin Duhul cu mintea în alt veac, ştiind că *«cetatea noastră este în ceruri»* (Filip. 3, 20) şi că *«nu ne luptăm trupeşte»* (II Cor. 10, 3), deşi umblăm în trup şi astfel să ştie că *«cel ce crede în Mine, a trecut din moarte la viaţă»* (Ioan 5, 24). *«Lăsaţi morţii să-şi îngroape morţii lor»* a zis Domnul (Luca 9, 60), dar *«nu morţii Te vor lăuda pe Tine, Doamne, ci noi cei vii Te vom lăuda»* (Ps. 113, 25—26).

Sufletul, dacă este liberat de duhul cel rău, manifestă gîndurile curate şi dumnezeieşti, care-l fac pe om părtaş la firea dumnezeiască (II Petru 1, 4). Căci numai aşa poate intra în sălaşul Domnului din ceruri (II Cor. 5, 1), părăsind pămîntul, lepădîndu-se adică de toate lucrurile din această viaţă şi stăruind zi si noapte în rugăciune, încredinţat fiind că, după puţin timp va moşteni pe Dumnezeu, Care se va sălăşlui în el.

Dumnezeu a creat trupul şi sufletul omului, ca să locuiască şi să se odihnească în trup, ca în propria-i casă, avînd sufletul mireasă neprihănită, căci zice Apostolul: *«V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfăţişez lui Hristos fecioară neprihănită»* (II Cor. 11, 2), căci *«aici în casa Lui sîntem»* (Evrei 3, 6).

Fără să fie ceva comun între natura dumnezeiască şi aceea a sufletului, Dumnezeu a binevoit să locuiască în această creatură raţională, *«ca să fim începătură făpturilor Lui»* (Iacob 1, 18), să umblăm în înţelepciunea şi comuniunea Sa, fiind mireasa Lui cea curată.

În acest scop, să rugăm necontenit pe Domnul să redea strălucirea creaturii şi a chipului Său, în sănătatea şi curăţia sufletului pentru a rămîne în comuniune veşnică cu El.

L, 1—4. Dumnezeu este Cel ce face minuni prin Sfinţii Săi.

În vremea Legii vechi puterea dumnezeiască ajuta pe cei drepţi ca să facă minuni şi harul pe Profeţi, ca să prevadă acţiunile mari, care schimbau istoria poporului iudeu: Moise, Ilie, David, Isus al lui Navi, sînt exemplele din categoria cea dintîi, care arată că puterea lui Dumnezeu, care a făcut să cadă zdrobite zidurile unor cetăţi puternice, pot face să cadă şi zidurile răutăţii minţii tale, care, avînd în frunte pe satan, vor fi nimiciţi de Dumnezeu.

Duhul Sfînt, revărsat în vremea umbrei Vechiului Testament, s-a revărsat mai cu putere în vremea celui Nou, al venirii şi răstignirii Domnului, cînd, prin Ioil s-a zis: *«Turna-voi din Duhul Meu peste tot trupul»* (2, 28), căci *«cel ce cere, va afla»* (Matei 7, 8 şi 11). Dacă cei care nu-şi simt inima plină de bucurie din acest ajutor al Duhului Sfînt rătăcesc la întîmplare pe pămînt, nesimţind bucuria harului şi a păcii dumnezeieşti, cel copleşit de bucuria duhovnicească şi de darurile

cerești, pe de altă parte, se înșeală crezîndu-se izbăvit de atacurile ascunse ale păcatului.

Numai credința puternică stăvilește năvala pe față sau ascunsă a cugetelor viclene (II Cor. 10, 1) și oprește întinderea stăpînirii păcatului asupra sufletului întreg. Rugăciunea continuă și dorința comuniunii necontenite de apropierea lui Dumnezeu ne asigură bucuria pe pămînt și fericirea veșnică în ceruri.

NOTE LA CELE 7 OMILII *

I, 1—3. *Pacea Dumnezeiască.* A doua Epistolă de la Sfîntul călugăr și Părinte Macarie, către starețul Simeon, ascetul din Mesopotamia Siriei și către ceilalți frați care locuiesc cu el: *Elogiul păcii!* Ce e pacea dumnezeiască, unde și cum s-a manifestat ea în epoca Vechiului Testament și la începutul celui Nou.

Ea este urmarea războiului neîncetat cu diavolul, de la crearea omului pînă astăzi.

Descrierea condițiilor biruinței în acest război, «toți cei care caută pe Dumnezeu într-adevăr vor primi o putere dumnezeiască în inima lor și toți aceștia, dobîndind ungerea cerească, vor simți în ei gustul și dulceața veacului viitor», încununarea cu pacea dumnezeiască.

II, 1—7, *Mîntuirea omului.* Omul trebuie să vorbească, să asculte și să execute, Ziua în care s-a născut Domnul este a vieții și mîntuirii omului, împreună cu a întregii creații.

Întrupîndu-Se ca să împace omul cu Tatăl, S-a înarmat cu armura trupului, ca să combată moartea și s-o dea morții, căci după cum în Adam toți au pierit, în Hristos toți au înviat (I Cor. 15, 22).

Ca membri și ca trup al Său, ei sînt Biserica sfinților, iar El este Capul ei.

După cum Eva, dacă nu s-ar fi unit cu Adam, ar fi rămas stearilă, tot așa sufletul, fără unirea cu Duhul și cu soțul ceresc, Hristos, ar fi rămas neproductiv pentru Împărăția cerurilor. La fel, soțul ceresc fără efortul omului și a voinței sale n-ar fi rămas în el și nu s-ar fi amestecat cu el. Orice suflet, purificat de focul Duhului, poate intra în contact cu trupul, imaculat al lui Hristos.

Domnul, care e și Dumnezeu și om a cunoscut moartea și e mîntuirea și viața sufletelor noastre, izvorul tuturor bunătăților vieții noastre.

III, 1—8, Dorul de Dumnezeu și lupta invizibilă.

Durerile și greutățile vieții duhovnicești ne îndepărtează de Împărăție și ne împiedică să ne apropiem de Domnul. În astfel de împrejurări trebuie să căutăm liniștea, pacea, în mijlocul unor manifestări de bucurie și de dor de Dumnezeu, cu care putem să-I plăcem. Căci și Iisus Hristos și Sfinții nu s-au speriat de groaza morții și n-au renunțat la lupta pentru mîntuirea altora din pricina ei (Evrei 11, 25; Eccl. 2, 1—5; II Cor. 6, 4 și Matei 5, 11).

Rugăciunea însăși este ocupația capitală între toate, dar ea e plăcută lui Dumnezeu, prin acțiuni bune, în care El ne ajută. Dumnezeu este totdeauna prezent dar El nu se arată decît celui care-L caută cu sfințenie și îndeplinește poruncile Sale în mijlocul suferințelor și greutăților vieții (Col. 1, 11 și Ps. 118, 143).

«Prin inteligență, gîndire și hotărîrile intime și secrete, omul lui Dumnezeu luptă împotriva sugestiilor nevăzute ale puterilor nevăzute, căci zice Apostolul: «Nu luptăm împotriva sîngelui și cărnii, ci luptăm împotriva duhurilor răutății...». (Efes. 6, 12). E vorba de lupta invizibilă și netrupească dinlăuntrul nostru.

Pentru a porni la o astfel de luptă, trebuie să fim curajoși și generoși, așa cum a arătat și Domnul în Evanghelie (Luca 14, 18—19) și Moise (în Deut. 20, 6 și 7), fără justificări slabe, care să pună în discuție autoritatea duhovnicului, omul cu experiență care conduce pe credincioși la Dumnezeu (Luca 10, 16) și la care, renunțînd, repetăm greșeala lui Anania și a Safirei și suportăm aspra lor pedeapsă (Fapte 5, 1 ș.u.). «În cerul spre care te invit să ridici ochii, tu vei găsi stelele al căror nume și număr numai Dumnezeu le cunoaște. Acolo vei afla pe toți luminătorii: Pe Părinți, pe Patriarhi, pe Profeți, pe Apostoli și pe Martiri, adevăratele stele care luminează nopțile întunecate ale vieții... Tu cu hotărîrea ta de renunțare de a nu te rîndui prin mulțimea cu calea largă, ci printre cei care vor să intre în viața veșnică pe calea îngustă, tu trebuie să păstrezi făgăduielile din gîndurile tale...».

---

* Cifra romană reprezintă numărul omiliei, iar cifrele arabe reprezintă numărul paragrafelor la care se referă notele.

Altă dată Moise stabilea regula că animalele cu copita despicată și care rumegă sînt curate, care se înțelegea pe de o parte ca un discernămînt cerut din partea fiecărui credincios față de înclinările vicioase, iar pe de altă parte ca o sforțare de înțelegere a răului din noi, pe care-l putem învinge cu ajutorul de sus (Luca 24, 49).

Așa se poate hotărî creștinul la o muncă și o luptă intelectuală pentru curățirea propriilor reflecții și reconstruirea propriului suflet, cu lacrimi și sudori.

Așa își asigură el un azil și un refugiu în Domnul, păstrînd continua încredere tare în El.

De asemenea, sufletele care vor să fie unite cu Domnul și să împărățească cu El, trebuie să se mențină pe calea strîmtă și cu suferințe, pe care El însuși a mers pe pămînt. Numai așa putem conta pe mila și îndurarea Lui pînă ajungem în Impărăția cerească (Luca 11, 13), renunțînd la noi înșine și supunîndu-ne Celui care, răscumpărîndu-ne cu sîngele Lui, ne-a primit ca pe niște slujitori ai Săi buni și credincioși.

IV, 1—10. *Părăsirea.*

Ingăduința lui Dumnezeu pentru cădere se justifică prin prefacerea (sau simularea) în virtuoși a celor care caută stima oamenilor și se complac în această aparență falsă pe care trebuie s-o părăsească. Exemple: Faci milostenie față de o tînără orfană săracă cu intenții păcătoase sau din dragoste față de bolnavi, săraci și bătrîni, dar fără manifestarea zgîrceniei, — învăța prea luminatul Pafnutie, îndrumătorul pustnicilor din Egipt în veacul al IV-lea. Cei care fac bine cu bune intenții, dar stăpîniți de pasiuni ori de orgoliu sînt ca niște fîntîni mlăștinoase pline de broaște ori șerpi. De aceea David cerea bunătate, viață curată și priceperea lui Dumnezeu (Ps. 118, 66), iar Sf. Pavel dăruire de sine (Rom. 12, 8).

Cuvintele frumoase nu fac decît să ascundă pe diavolii care sînt înălțați de mîndrie și aroganță (Matei 4, 3 și Fac. 3, 1). Cuvintele goale care nu sînt însoțite de fapte, sînt pîine fără sare, care nu poate fi mîncată (Iov. 6, 6).

O părăsire a omului de Dumnezeu arată deci virtutea ascunsă ca aceea a lui Iov (40, 3), care a demonstrat marea lui înțelepciune. Iar cealaltă părăsire urmărește ruinarea orgoliului. Pe aceasta o mărturisește Sf. Pavel (II Cor. 12, 7), și sînt îndemnați s-o mărturisească paraliticul (Ioan 5, 14), Iuda (Matei 27, 5), după Esau (Fac. 25, 33—34) și sînt pedepsiți atîția pentru că n-au înțeles adîncul judecății dumnezeiești (Rom. 1, 21, 28).

Sfîntul Pafnutie amintea de asemenea că «în fiecare gîndire sau faptă după Dumnezeu, în care sufletul se poartă cu piozitate, el este cu Dumnezeu».

Iar alt sfînt rezuma așa această problemă: «orice suflet drept socotește că e mai avantajos să fii batjocorit și întristat decît să fii lăudat și onorat; căci tulburarea iubește liniștirea, starea bună ,pacea și succesul: ca urmare este redus de cele contrarii ca de o lipitoare».

V, 1—4. *Slava deșartă.*

Răul care sălășluiește în oameni, în intelectul celor mai prudenți dintre ei, îi face să se bucure și să dorească laudele pentru predicile pe care le țin, socotind că lor li se cuvine frumusețea și profunzimea lor și cad astfel în păcatul slavei deșarte. La fel fac cei ce fug de patima trupească, dar nu și de cei ce vorbesc despre ea, nevoind să se ferească de aceasta ea să nu păcătuiască în același fel.

De aceeași slăbiciune s-au apărat Moise (Exod 4, 10), Ieremia (I, 6) și chiar Sf. Pavel, care a scris și a învățat atît de mult (I Cor. 9, 17).

Cei ce vorbesc trebuie să fie conștienți de faptul că ei produc o lucrare dumnezeiască și că gîndirea lor împrăștiată trebuie îndreptată către cer pentru a putea pregăti sufletele în viață prin lumina cerească și adevărata direcție indicată.

Unii par săraci și fără izvoare, dar moștenind ceva situația lor se schimbă și, împotriva voii Domnului, la bogăția pămîntească mai adaugă și slava deșartă și ingîmfarea, care au izgonit lacrimile, foamea și setea creștinești.

Creștinul străbate aceste regiuni întunecate și primejdioase, aceste ținuturi pustii și această atmosferă sălbatică a păcatului, și e fericit dacă le depășește, ajungînd la liniștea și bucuria Duhului Sfînt.

VI, 1—7. *Viața monastică.*

Monah este cel care este singur, necăsătorit și care a renunțat și interior și exterior la lume: interior, adică la reprezentarea acestor lucruri și dorirea celor privitoare la lume și exterior, adică la tot ce este lumesc.

Monah este, de asemenea, cel care cheamă pe Dumnezeu printr-o rugăciune neîncetată pentru ca să curețe gîndurile sale de tot ce e urît și rău.

Aceasta depinde de libera alegere a omului. Așa poate el stîrpi pasiunile și gîndurile răutăcioase și planta în sine, darurile Duhului Sfînt, despre care Apostolul zice: «În fața lor nu mai există lege» (Gal. 5, 22—23).

«Nu e nevoie deci decît de voia noastră liberă, căci El e totdeauna gata să ne manifeste îndurarea și să ne lumineze, cu condiția ca noi să voim să ne dăruim pe noi».

Omul creat de Dumnezeu trebuie să-L iubească și să I se dăruiască; dar trupul făcut din pămînt gîndește la ceea ce este pe pămînt și este atras de satan care împinge sufletul și intelectul spre gîndurile pămîntești. Iată de ce monahul trebuie să fie înzestrat cu discernămînt și să stea de pază de această parte, pentru ca să nu fie învins pe ascuns, fără să fie conștient de aceasta».

Cuvintele Domnului (Matei 16, 24) cu interpretarea apostolică (Gal. 6, 14) ne cer răstignirea gîndurilor în rugăciune, ca să nu neglijăm mîntuirea, prin primirea răutății fără discernămînt. Căci rugăciunea nu este primită de Domnul dacă nu este curată.

Monahul n-are puterea să reziste diavolului, stîrpind gîndurile păcătoase sau să împlinească voia lui Dumnezeu, păzind poruncile Sale. El poate numai să predea voința sa lui Dumnezeu, rugîndu-L să-l curețe de satan și de acțiunile lui, dominînd în sufletul său prin harul Lui și încredințîndu-i toate virtuțile.

Primitorul acestor daruri nu trebuie să se laude pe sine pentru ele, ci să mulțumească lui Dumnezeu care a binevoit a-l ferici cu toate acestea, în urma rugăciunilor sale.

În acest scop noi trebuie să veghem și să gîndim la ce ne este necesar pentru mîntuirea noastră, manifestînd iubirea noastră față de Dumnezeu și de semeni și fiind ajutați tot timpul în cele bune de harul dumnezeiesc.

Patimile cer o luptă necurmată dusă cu rugăciuni continue, care duc pînă la urmă la exterminarea lor. Harul este ajutorul de neprețuit care aduce bucurii manifestate prin lacrimi de fericire.

Sînt și etape cînd harul îngăduie lui satana să combată lucrările bune ale monahului, prin patimi puternice, somnolență acedie, atonie și alte păcate, pentru ca el să cheme cu foc în inimă pe Domnul în ajutor. Așa poate harul reveni ca să depărteze pe satana, bucurînd din nou inima și vindecînd-o de apropierea dușmănoasă a diavolului. Harul așteaptă ca omul să și lupte, să nu aștepte continuu numai bunătatea Lui, ci să stea de veghe în rugăciune necurmată și în război împotriva răului.

VII, 1—6. *Pasiune și delăsare.*

Sufletele care se supun Duhului Sfînt sînt pline de teama de Dumnezeu și de pasiunea începătorului și cu toată puterea urăsc ce ar putea aduce nefericirea lor duhovnicească: aurul, argintul, dragostea de cele ale trupului și chiar de propria familie. La acestea se adaugă bucuria de a îndeplini cele ce apropie de Dumnezeu, ca: postul, veghile nopții, liniștea, slujirea altora, sau milostenia.

Puțini sînt cei care rezistă la ispitirile, care fac dulce ceea ce era amar înainte; despre aceasta vorbește Sf. Pavel zicînd: «Ați început cu Duhul și acum sfîrșiți în ale cărnii. Oare degeaba ați îndurat atîtea?» (Gal. 3, 3—4).

Dar cei care rezistă lui satan în această primă ispitire primesc o pasiune stabilă, liniștită și neschimbătoare. Despre ei scrie Apostolul că devin templul lui Dumnezeu: «Voi locui în ei și voi umbla și voi fi Dumnezeul lor și ei vor fi poporul Meu» (II Cor. 6, 16).

Aceasta cere însă ca ei să primească un angajament cu Dumnezeu de a nu rămîne nici o clipă în nepăsare și în nesupunere, ci de a-i supune tot timpul gîndurile și de a plînge greșelile lui față de El și lipsa de recunoștință pentru cele de care încă se bucură. Această prezență îi mărește și-i asigură prima dragoste față de Domnul.

David se plîngea adeseori de uitarea și nepăsarea lui, pe care le condamna cu asprime, gîndindu-se la prima dragoste de Dumnezeu (Ps. 76, 6 și Ps. 142, 5—6). Asemenea lui, cînd avem vie pasiunea pentru El, să meditâm la marile minuni pe care le face Domnul cu noi.

BIBLIOGRAFIE

Opere ale lui Pseudo-Macarie

G.L. *Magna Epistola*, editată de W. *Jaeger, Two Rediscovered Works of Ancient Christian Literature: Gregory of Nyssa and Macarius*, Leiden, 1954, p. 233—301.

Colecția I-a — Makarios/Symeon, Redenund Briefe. Die Sammlung I des Vaticanus Graecus 694 (B), *editată de H. Berthold*, 2 volume (GCS), Berlin 1973. Se citează indicîndu-se numărul *Logosului* (învățăturii), paragraful și eventual sub-paragraful, precedate de cifra I.

Colecția II-a — Die 50 Geistlichen Homilien des Makarios, editate de *H. Dörries, E. Klostermann, M. Kroeger* (P.T. S 4), Berlin 1964. Acestea sînt cele «Cincizeci de Omilii duhovnicești», editate în P.G. 34, col. 449—822. Referințele au numerele *Omiliei*, ale paragrafului și eventual al liniei ediției Dörries, precedate de cifra II. O steluță (*) urmînd numărul unei linii semnalează o notă a lui H. Dörries.

Colecția III-a — Neue Homilien des Makarius/Symeon, I aus Typus III, editate de *E. Klostermann* și *H. Berthold* (T V 72), Berlin 1961. Bucățile luate din nou în volumul prezent sînt citate cu numerele *Omiliei*, al paragrafului și eventual al sub-paragrafului, precedate de cifra III. Bucățile care n-au fost reluate aici (numerele 2, 5, 99, 11, 13, 14, 23, 28 M) sînt citate prin simple referiri la paginile și liniile ediției Klostermann, sub indicația (sigla) K.B.; vom da referință și recenziei paralela I, în care aceste bucăți figurează toate, afară de ultima. *(Adăugăm precizarea că, întrucît noi ne ocupăm aici numai de cele 50 de Omilii, toate preocupările noastre se vor referi la colecția a II-a cînd se vor analiza aceste omilii. Această regulă nu se va păstra atunci cînd se vor expune generalități, care vor depăși cuprinsul acestei colecții, referindu-se și la acela al colecțiilor I-a, a III-a, a IV-a și adaosuri).*

H. *Macarii Anecdota. Seven Unpublished Homilies of Macarius*, editate de *G. L. Marriot (Harvard Theological Studies* 5) Cambridge (Mass) 1918 Ne referim la numărul fiecăreia dintre aceste șapte Omilii (numerotate de la 51 la 57) și la numărul paragrafului, precedat de sigla H.

Opuscule S.P.N. *Macarii Aegyptii Opuscula Ascetica*, P.G. 34 col. 821—968.

T.V. Colecția arabo-coptă a operelor lui Pseudo-Macarie. Bucățile proprii ale acestei colecții sînt tratate în nemțește de W. *Strothmann, Makarios/Symeon, Das arabische Sondergut (Göttinger Orientforschungen*, I. *Reihe:* Syriaca, II), Wiesbaden, 1975. Referințele au numerele Omiliei (b.), al Tratatului pe scurt (br.) sau al întrebării (int.) precedat de sigla manuscrisului sau manuscriselor (T și V), care o cuprind.

Principalele texte și studii

Assemani: S.P.N. Ephraem Syri opera omnia, ed. J. Assemani, t. I—III graece et latine, Roma, 1732, 1743, 1746.

Berthold, I: H. Berthold, Introduction à la *collection I.*

Berthold, III: H. Berthold, Introduction à la *Collection III.*

Bouyer, Spiritualité N.T.: L. Bouyer, The Spirituality of the New Testament and the Fathers, New-York, Desclée, 1963, p. 370—380.

Commandements et liberation: J. Gribomont ed., *Commandements du Seigneur et libération évangélique (Studia Anselmiana*, 70), Roma, 1977.

Courtonne: Saint Basile, Lettres, text stabilit și tradus de *Y. Courtonne* (Collection des Universités de France), 3 volume, Paris, 1957—1966.

Davids, Das Bild: E.A. Davids, Das Bild von Neuen Menschen *(Salzburger Patristische Studien*, 2), Salzbourg et Munich, 1968.

Daniélou, Platonisme: J. Daniélou, Platonisme et Théologie mystique (Théologie, 2), Paris, 1944.

Deseille, St. Macaire : Le Père Placide Deseille : «Les Homélies spirituelles de Saint Macaire. Le Saint Esprit et le chrétien». Traduction française avec Introduction. Col. «Spiritualité Orientale» Nr. 40. (Abbaye de Belle fontaine).

Desprez, Pseudo-Macaire : Vincent Desprez, călugăr la Sigugé Pseudo-Macaire, «Oeuvres spiritualles». I. *Homélies propres à la collection III, introduction, traduction et notes, editată* în colecția «Sources chrétiennes», Nr. 275, Les editions du Cerf, Paris, 1980.

Dörries, Diadochos : H. Dörries, «Dialochos und Symeon. Das Verhältnis der zum Messalianismus», în *Dörries*, Wort und Stunde, p. 352—422.

Dörries, Symeon : H. Dörries, Symeon von Mesopotamien. Die Überlieferung der messalianischen «Makarios» — Schriften (T.U., 55, 1), Leipzig, 1941.

Dörries, Theologie : H. Dörries, Die Theologie des Makarios/Symeon (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-Historische Klasse, Dritte Folge, t. 103), Göttingen, 1978.

Dörrier, Urteil : H. Dörries, «Urteil und Verurteilung. Kirche und Messalianer. Zum Umgang der Alten Kirche mit Häretiker», în *Dörries*-Wort und Stunde p. 334—351 (sau ZMW, 55, 1964, 78—94).

Dörries, Wortund Stunde : H. Dörries, Wort und Stunde, t. I, Gesammelte Aufsätze zur Kirchengeschichte des vierten Jahrhunderts, Göttingen, 1966.

Folliet G., «Des moines euchites à Cartage en 400—401», în «Studia Patristica», 2, Texte und Untersuchungen, 65, 1957, p. 386—399.

Gribomont, Origines : J. Gribomont, «Le dossier des origines du messalianisme», în *Epektasis. Mélanges patristiques offerts au cardinal Jean Daniélou*, Paris, 1972, p. 611—625.

Hausherr, L'erreur : J. Hausherr, L'erreur fondamentale et la logique du messalianisme», în OCP, 1, 1935, p. 328—360.

Isaïe, Grec : Augoustinos Monachos, τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡ μῶν ἀ 66ᾶ 'Ηθαέ ου λόγοι κθ', Jerusalem, 1911, retipărit de G. Schoinas, Volos, 1962.

Isaïe, Recueil : Abbé Isaïe, Recueil ascétique. Introduction et traduction française par les moines de Solesmes (Spiritualité Orientale, 7), *Pro manuscripto*, Bellefontaine, 1970.

Isaïe Syriaque : Les cinq recension de l'Ascètion syriaque d'Abba Isaïe, par *R. Draguet*, CSCO 289—290 (texte) et 293—294 (version), Louvain, 1968.

Jaeger, Works : W. Jaeger, Two Rediscovered Works of Ancient Christian Literature : Gregory of Nyssa and Macarius, Leiden, 1954.

Kmosko : Liber Graduum. E codicibus syriacis Parissis, Londini, Romae, *Hierosolymis alibique asservatis edidit, praefatus est Dr. Michael Kmosko* (PSI, 3), Paris, 1926.

Kroeger, II : M. *Kroeger*, Introduction à la Collection II.

Lipsius-Bonnet : Acta Apostolorum Apocrypha, ... ediderunt R.A. Lipsius și *M. Bonnet*, 2 tomuri, în 3 volume, Leipzig, 1891—1903.

Malorey, George A., S.I. Maxicated with God. The Fifty spiritual Homelies of Macarius. Dimension Books, Denville, New Jersey, 1978. (Introduction and traduction).

Meyendorff, John : «Messalianism or anti-messalianism ? A Fresch Look at the Macarian Problem», Kyriakon, Fetschrift Johannes Quasten, (Verlag Aschendorff, Münster Westf.).

Murray, Symbols : R. Murray, Symbols of Church and Kingdom. A Study în Early Syriac Tradition, Cambridge, 1975.

Quispel, Makarius : G. Quispel, Makarius, das Thomasevangelium und das Lied von der Perle (Supplements to Novum Testamentum, 15), Leiden, 1967.

Neophythos Kavsokalivites, sec. XVIII, apud B. S. Psevtogas : «'Η γνησιότηης τῶν συγγραμμάτων Μακαρίου» în Θεολογικὸν Συμπόσιον în onoarea lui Pkhrestou, Tesalonic, 1967, p. 191—214.

Staats, Gregor : R. Staats, Gregor von Nyssa und die Messalianer (PTS 8), Berlin, 1968.

Bibliothek der Kirchenväter, Eine Auswahl Patristischer Werke in deutscher Übersätzung. *Aus dem Griechischen übersetzt... von St. Dionys Stiefenhofer. Des Heilihen Makarius des Agypters Funfzig Geistliche Homelien*, (Kempten & München, 1913).

Stoffels: J. Stoffels, Die mystischer Theologie Makarius des Aegypters und die ältesten Ansätze christlicher Mystik, Bonn, 1908.
Strothmann, Das arabische Sondergut: W. Strothmann, Makarios/Symeon, Das arabische Sondergut (Göttingen Orientfoschungen, I. *Reihe: Syriaca*, II), Wiesbaden, 1975.
Villecourt: L. Villecourt, «La date et l'origine des Homélies spirituelles attribuées à Macaire», CRAIBL, 1920, p. 250—258. *The Philokalia, volume three*, translated from the Greek and edited by *G.E.H. Palmer, Philip Sherrard, Kallistos Ware*, The Eling Trust, 1984.
(Nota iezuitului *Vincent Desprez*, la care se află marea majoritate a acestei bibliografii, în *op. cit.*, p. 8—12: Pentru o bibliografie mai amplă el recomandă *art. cit.*, al lui *E.A. Davids*, *«Das Bild»*, p. 117—127 și propriul său articol *«Macaire (Pseudo-Macaire: Macaire-Symeon)»*, D.S., t. 10, c. 20—43). El adaugă cu titlul *Clavis*, recomandarea de a folosi neapărat opera *Clavis Patrum Graecorum*, de *M. Gerrard*, t. 2, Turnhout, 1974).

BIBLIOGRAFIE ORTODOXĂ ROMÂNEASCĂ

1. Traducere

Patericul (p. 130—143: Pentru Avva Macarie Egipteanul) *ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sinților Bătrîni.*
S-a tipărit pentru întîia oară în zilele lui Grigorie Dimitrie Ghica Voievod Domnul Munteniei, cu osîrdia și binecuvîntarea celui de atunci Mitropolit al Ungro-Vlahiei *Kiriu Kir Grigorie*, spre folosul și îndemnarea celor ce vor să se îngrijească și să se nevoiască pentru a lor mîntuire. În București, la Sf. Mitropolie la anul 1828.
S-a tipărit pentru a doua oară cu osteneala și cheltuiala P.S. *Antim Petrescu*, fost episcop al Rîmnicului Noului Severin.
Iar acum a treia oară se tipărește de către Institutul de Editură creștină al Sf. Episcopii a Râmnicului Noului Severin, 480 p. (Râmnicul Vâlcii, Tiparul Tipografiei Cozia a Sfintei Episcopii 1930).
Sf. Macarie Egipteanul (între anii 300—390), *«Omilii duhovnicești»*, traducere din grecește de *Preot Cicerone Iordăchescu (Chișinău)*, Tipografia Eparhială «Cartea Românească», 1931).
Parafraza în 150 capete a Sfîntului Simeon Metafrastul la cele 50 de cuvinte ale Sfîntului Macarie Egipteanul, în Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvîrșirii, vol. V, 2, 293—387, cu Introducere (București, editura și Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1976.

2. Opere traduse influențate

Nicolae Cabasila (1320—1391): «Viața în Hristos», traducere de Pr. prof. Ene Braniște (București).
Nicolae Cabasila: «Comentariu la dumnezeiasca Liturghie», traducere de Pr. prof. Ene Braniște (București).
În *Filocalia*, vol. I: *Marcu Ascetul și Diadoh al Foticeii;*
În vol. IV: *Isihie Sinaitul;*
În vol. VI: *Simeon Noul Teolog;*
În vol. VII: *Nichifor Isihastul, Grigorie Sinaitul* și *Grigorie Palama;*
În vol. VIII: *Calist Patriarhul și Ignatie* Xantopoulos. (Lista se continuă cu manuscrisele nepublicate încă).

INDICE SCRIPTURISTIC

VECHIUL TESTAMENT

NOUL TESTAMENT

Epistola II-a către Corinteni

Epistola către Galateni

Epistola către Efeseni

Epistola către Filipeni

Epistola către Coloseni

Epistola I-a către Tesaloniceni

Epistola II-a către Tesaloniceni

Epistola I-a către Timotei

Epistola către Evrei

Epistola Sf. Iacob

Epistola I-a a Sf. Apostol Petru

Epistola a II-a a Sf. Apostol Petru

Apocalipsa

INDICII ANALITICI REALI ŞI ONOMASTICI **

1). Mesalienii, care au fost confundați cu macarienii învățau că Botezul nu servește la nimic celor care-l primesc, acest folos aducîndu-l numai rugăciunea neîntreruptă, care izgonește demonii pentru ca apoi să intervină Duhul Sfînt care liberează trupul de înclinările spre patimi și de tot răul. Nici postul nu mai e necesar, nici învățătura care frînează și îndrumează în așa fel încît credinciosul vede toate și se bucură chiar de vederea Sfintei Treimi (Theodoret al Cirului, după Kmosko, col. CXC sq.).

BUNĂTATEA lui Dumnezeu Îl face să coboare din măreția Sa și să străbată abisul care-L desparte de creaturile Sale, pentru ca ele să participe la viața Sa dumnezeiască, s-o experimenteze și s-o guste ca «dulcea bunătate» (IV, 12—13; XXXI, 4; LII, 7).

CHIPUL lui Dumnezeu a fost reprodus în Adam (I, 7; XII, 1, 6). Chipul acesta a fost pierdut prin păcatul lui Adam (XII, 1). Rolul Sfîntului Duh este de a ne uni în mirul bucuriei cu Iisus Hristos, în aceeași ungere, încît să avem aceeași substanță și același trup ca al Lui (XLIII, 1). «Cu Duhul Său, cu propria substanță, lumina nestinsă, Hristos «Bunul Iconograf zugrăvește în noi un om ceresc după propriu-I chip» (XXX, 4—5).

COEXISTENȚA păcatului cu harul la cei botezați. Deși aspra luptă duhovnicească este partea oricărui botezat, cu tot datul duhovnicesc al Sfîntului Duh, păcatul rămîne prezent în el, învață Pseudo-Macarie cu insistență. Sămînța aruncată de Domnul pe pămînt după căderea lui Adam este acoperită de spini și ciulini, pînă ce harul biruiește și văpaia soarelui ceresc îi pîrjolește (II Tim. 2, 5).

COMUNIUNEA cu Duhul Sfînt a început la Rusalii, cînd omul este chemat să devină prin har ceea ce e Dumnezeu după fire (XII, 18; II, 5; IV, 9; XXXIX, 1; XLIV, 5). Viața și pacea sufletului este comuniunea mistică și inefabilă cu Împăratul cerurilor (IV, 15).

CONCUPISCENȚA este năzuința firească și fără regulă spre plăcerea trupească. Regula firească a sufletului, creat de Dumnezeu, este de a-L iubi și a I se dărui, pe cînd aceea a trupului făcut din pămînt preferă pe cele materiale și trupești (LVI, 3). De aceea trupul, dacă nu este prefăcut prin har, preferă cele pămîntești și materiale: hrana, băutura, îmbrăcămintea și alte bunuri asemănătoare. Aceasta nu implică năzuințe rele. Dar cînd satana îl împinge spre plăcerile fără regulă, atunci acestea se grefează pe instinctele legitime. Consimțămîntul cugetului și voinței la această tendință neregulată aduce dominația acestei căutări a plăcerilor, care devine o prăpastie fără fund (XXV, 1, 2; XV, 49).

Botezul slăbește, dar nu stîrpește, înclinările concupiscenței; el este ca o *sămînță sănătoasă al cărei rod* este acoperit de spini, ciulini și pălămidă, care-l și distrug, dacă Soarele ceresc nu-i arde i-i prăpădește (XV, 41—42; XXV, 21). Căci dacă harul dă puterea de a combate păcatul, acesta nu aduce pieirea concupiscenței din suflet (VIII, 5; XXVII, 13): «Nu observăm noi că chiar după Botez necuratul are locul lui, unde intră și face ce vrea?» (XV, 14). Depinde de voința omului și de propriu-i liber arbitru să cinstească pe Duhul Sfînt, sau să-l dezonoreze (Gal. 3, 3; I Tes. 5, 19; Efes. 4, 30; 6, 11).

CONTEMPLAREA e rar folosită de Pseudo-Macarie în sensul unei vizite a Duhului Sfînt, pentru ca prin realitățile create, credinciosul să perceapă chipul lumii cerești și duhovnicești, ale căror umbre și semne sînt ele (*LIII, 15; XXXIII, 4*). Evagrie va numi Theologia contemplarea lui Dumnezeu, prin care sufletul contemplă fără încetare slava adevăratei Lumini și adevăratului Soare al dreptății, care strălucesc în chiar inima celui credincios.

CORPUL e mantaua bună a sufletului (IV, 3—4) și chipul lui (XXX, 3), destinat să fie transformat într-o zi prin focul Dumnezeirii. Faptele păcătoase nu purced de la trup, ci din intelect și voință, care consimt la o tendință fără rînduială.

Nu numai sufletele, ci și trupurile creștinilor sînt membre ale lui Hristos; ele vor fi transfigurate la parusie, ca Însuși Domnul pe Tabor (XV, 38).

Ca şi Sf. Irineu, Pseudo-Macarie crede că sufletul este «un corp subtil», ca îngerii şi demonii (IV, 9), amestecat cu trupul şi îndeplinind toate activităţile vitale (IV, 9—12); deci are o formă asemenea trupului (XVI, 7; VII, 7).

CORPUL LUI HRISTOS este Biserica căci, după cum multe lămpi sînt aprinse de un singur foc, tot aşa trupurile sfinţilor, fiind membre ale lui Hristos, trebuie să devină ceea ce este El (XV, 38). «Cel ce sfinţeşte şi cei care sînt sfinţiţi» sînt ieşiţi din Acelaşi, unşi toţi cu un untdelemn al bucuriei (Evrei 2, 11; Ps. 44, 8).

CREAŢIA omului i-a oferit un al doilea suflet, asemănarea, dar al Duhului (LII, 5; XV, 22). «Istoria lui Adam este aceea a întregii sale rase şi numele lui poate fi folosit ca un colectiv, indicînd toată umanitatea, Adam cel total (XII, 13; XV, 32), fiindcă firea omenească este una (XV, 36). Creaturile participă la captivitatea omului căzut (V, 2—4) şi după cum sufletul e viaţa trupului, tot aşa în lumea cerească şi veşnică, Duhul lui Dumnezeu, care este viaţa sufletului, căci fără acest suflet care este Duhul, sufletul nostru este mort pentru lucrurile de sus şi devine nefolositor (XXX, 5).

CREŞTERE DUHOVNICEASCĂ. Îndumnezeirea omului căzut cere din partea lui o îndelungată luptă spirituală, fără voinţa lui Dumnezeu, nefăcînd nimic, «din respect faţă de liberul arbitru» (XXXVII, 10; IX, 1—7; XXI, 5; XXVI, 18; LII, 2). Prima din cele două etape ale vieţii duhovniceşti constă într-o luptă dură şi nu lipsită de violenţă, silindu-se să îndeplinească tot ceea ce a fost rînduit, şi cu care n-a fost obişnuit, ca «rugăciunea inimii», etc. (XIX, 3—4). În felul acesta observă în ce măsură se manifestă legea dragostei care depinde de propria voinţă şi liberă alegere (XXIX, 5). După ce omul a combătut păcatul în mare suferinţă şi libertatea lui s-a manifestat, începe a doua fază, în care «el va păzi întru totul, fără violenţă şi oboseală, poruncile Domnului, dacă nu El Însuşi le va îndeplini în credincios, producînd roadele Duhului în toată curăţia (XIX, 2). Atunci lumina lui Hristos străluceşte şi lucrează în el într-o bucurie de nespus (XIV, 2), naşterea de sus şi filiaţia dumnezeiască adoptivă realizîndu-se pe deplin (XVIII, 7; XLVIII, 6; XLIX, 2—3). Se accentuiază afirmaţia apostolică după care sînt fii şi moştenitori ai lui Dumnezeu cei conduşi de Duhul Sfînt: (Rom. 8, 14, 17 şi XLIV, 9).

CREŞTINUL este omul care a reuşit să facă experienţa harului, adică să guste din suavitatea Domnului în plinătatea lucrării Duhului, lumina lui Hristos strălucind şi lucrînd în el într-o bucurie de nespus (XIV, 2). Se realizează astfel pe deplin ceea ce era în germene Botez, naşterea de sus şi înfierea dumnezeiască adoptivă (XVIII, 7; XLVIII, 6; XLIX, 2—3). Creştinul a gustat, s-a hrănit şi şi-a potolit setea de adevăr (XXVII, 7; V, 4—5).

CRUCEA: Teologia mîntuirii care învaţă că, însuşindu-şi firea noastră şi luînd trupul nostru le amestecă cu Duhul Său dumnezeiesc, pentru ca firea noastră să primească «sufletul ceresc» (XXXII, 6; XXIV, 3—4), deci mîntuirea prin contactul Dumnezeirii cu omenirea, nu exclude patima şi crucea. Căci tocmai contactul cu moartea în propriu-I corp, Mîntuitorul distruge moartea şi eliberează pe om de înlănţuirile iadului (XI, 10—12; LII, 2). De la primul Adam moartea domnea asupra tuturor oamenilor şi Apostolul Pavel aminteşte că predică pe Iisus Hristos Cel răstignit; scandal pentru iudei şi nebunie pentru greci, dar pentru creştini puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu (Numeri 21, sq. şi I Cor. 1, 23). Darul Sfîntului Duh asimilează progresiv pe creştin cu Hristos pînă ce ajunge la desăvîrşirea plinătăţii Lui (XLIII, 1; XXX, 4—5; XVIII, 10—11). «După cum Domnul a trecut prin suferinţă şi cruce, ca să fie slăvit şi să stea la dreapta Tatălui, tot aşa trebuie să suferi şi tu cu El şi să fii răstignit cu El ... pentru a fi unit cu trupul lui Hristos şi să domneşti cu El» (XXVII, 1). Textul aminteşte tradiţia Schitului privitoare la Macarie cel Mare, unică în aghiografia veche şi care istoriseşte răstignirea lui de un heruvim şi unirea lui cu Hristos în podoa-

bele virtuților și parfumul lor (XIII, 3, 6), neidentificîndu-le însă cu stigmatizarea medievală a misticilor apuseni.

DEMON, DRAC, satana își exercită dominația asupra lumii prin greșeala lui Adam — nesupunerea orgolioasă — care a introdus în ea păcatul și moartea (XI, 5, 9, 11, 12). Păcatul este «o oarecare forță spirituală și netrupească a lui satan (XXIV, 3) prin care el locuiește în om (Matei 12, 43—45) și-l răpește lui Dumnezeu (XI, 11). Păcatul se manifestă prin patimă, atracții de diferite forme ale răului (XXIV, 6), care se traduc în acte după consimțămîntul lăuntric dat lor (V, 10; XV, 50), patimile devenind a doua natură a omului. Dar cel ce renunță definitiv la lume, la plăcerile trupești, la slava, dominația pămîntească și la onoruri omenești, descopere în sine pe dușmanii ascunși, patimi secrete, o luptă nevăzută și necontenită (XXI, 5), pe care o amintește Sfîntul Pavel: duhurile nevăzute și netrupești învingînd trupul și sîngele (Efes. 6, 12). Este o luptă nevăzută în care armele vor fi atenția la petrecerile lumești (IV, 3; IX, 10, 11, 13; XV, 47; XXXI, 3) și, mai ales, rugăciunea necontenită (XL, 2), omului rămînîndu-i puterea de a chema în ajutor pe Domnul (XX, 7—8).

DISCERNĂMÎNTUL cere o deosebire a binelui și răului, pentru ca să ducem o viață dreaptă și fără întorsături. Există o asemănare și între trup și suflet, între cele trupești și cele sufletești, între cele vizibile și cele indivizibile. Sufletul poate întoarce și depărta membrele trupului de obiectele primejdioase la vedere, de cuvintele rușinoase și urîte pe care le aude, ca și de imaginații, apărînd inima și împiedicînd gîndurile să divagheze prin lume. Stufișul gîndurilor necurate poate fi traversat cu multă grijă și atenție ca să deosebească și să respingă gîndurile străine venite de la puterile opuse. Căci pe cînd *efectele harului sînt bucuria, pacea, iubirea și adevărul*, manifestările păcatului sînt pline de tulburări. Pentru fericirea sa, credinciosul are nevoie de luminosul soare al dreptății, care să strălucească și să se ridice în inima sa; așa va dobîndi un suflet biruitor în luptă.

DORUL DE DUMNEZEU este nesfîrșit și Sfîntul Grigore de Nyssa îl formulează ca epectază, ca dor nesatisfăcut și *fără termen* (XXVI, 17), căci Domnul este infinit și de necuprins și creștinii nu pot spune că L-au sesizat, ci rămîn smeriți căutîndu-L zi și noapte (Ibidem). Și au conștiința *de a nu fi făcut nimic ca să se apropie de El*, din pricina dragostei lor fără limite și nesatisfăcut (X, 4), pentru că ei știu că slava care strălucește acum în inima creștinilor, va îmbrăca și trupurile lor (V, 22; XII, 14) și că vor fi mereu cu Domnul și vor domni cu El în veci de veci (V, 26).

DUHUL SFÎNT. Prin păcatul lui Adam, omul a pierdut comuniunea cu Duhul Sfînt (XI, 5—12; XII, 6). Unirea cu Duhul Sfînt este exprimată de Pseudo-Macarie prin termenii de comunicare și de amestec, care exprimă unirea firii omenești și a harului necreat la creștin, pe care mai tîrziu au exprimat-o prin «perihoreză», pătrundere (II, 5; IV, 29; I, 1). «Creștinul *gustă Dumnezeirea Domnului* în plinătatea simțirii și energiei Duhului cînd lumina lui Hristos strălucește și lucrează în el într-o bucurie de nespus» (XIV, 2).

Pecetea Duhului Sfînt în inimă este în relație cu semnul crucii (XXX, 5; Apoc. 7, 2—4; Ezech. 2, 9; V, 26; XII, 13); atracția pentru Dumnezeu și virtuțile evanghelice ni le dă Duhul Sfînt cu forța de a executa toate învățăturile Domnului (I, 5—6; IV, 14—15; XXIV, 3—4). Din cer coboară unda de la Dumnezeu și sufletul care a primit-o ca Eva, care dacă nu s-ar fi unit cu Adam, ar fi rămas sterilă, fără unirea cu Duhul și amestecul cu Soțul ceresc, Hristos, ar fi rămas fără roade pentru Împărăția cerurilor.

ECONOMIA este cuvîntul pe care Pseudo-Macarie îl folosește pentru ca «să arate dispoziția prin care Dumnezeu, renunțînd să folosească atotputernicia Sa, care ar putea să se transforme într-o clipită, se adaptează la nevoile noastre și ascunde lucrarea harului Său ca să respecte libertatea noastră și să ne apere de îngîmfare» (Deseille, p. 38): E

vorba despre o «retragere pedagogică a harului» şi de o «tristeţe educativă» (XV, 29; XVI, 3, 4, 13; XVI, 7; XXVI, 7; XXVII, 9; XXIX, 2; XXII, 10; XL, 7). Apoi, Dumnezeu, mişcat de iubire, iese din Sine şi se proporţionează cu omul, iar creatura, de asemenea, primeşte în sine această realitate străină care este graţia cerească (IV, 6).

EUHARISTIA. «Dacă voim să ne naştem din Tatăl ceresc, trebuie să facem ceva, care depăşeşte măsura celorlalţi oameni ca eforturi, lupte, zel, milă ,purtare foarte bună, să trăim în credinţă şi teamă, pentru că vrem să obţinem bunuri aşa de mari şi să avem pe Dumnezeu ca moştenire (Ps. 15, 5), să nu-L dorim decît pe El, cu un dor, o foame şi o sete extremă» (XIII, 3; XXIX, 5).

EXPERIENŢA HARULUI o fac creştinii cînd au intrat în al doilea stadiu al vieţii creştine; atunci naşterea de sus şi filiaţia dumnezeiască adoptivă sînt desăvîrşite (XVIII, 7; LXVIII, 6; XLIX, 2—3). «Ei au trecut din moarte la viaţă şi au experienţa unei alte slave, pentru că au fost răniţi de altă frumuseţe, au participat la alte bogăţii şi au avut impresia de a participa la alt spirit» (V, 4—5). Semnele distinctive ale acestei noi faze ale vieţii creştine, sînt sentimentul, gustul, siguranţa, puterea, lucrarea Duhului Sfînt (XV, 20).

EXTAZUL se realizează celor prea iubiţi de Domnul, cum zice Isaia: «*Aşa cum soţul se bucură de soţia lui, Domnul se va bucura de tine*» (Isaia 62, 5). Se întîmplă că, fiind ocupat toată ziua de treburile sale, îşi rezervă o oră pentru rugăciune, omul său lăuntric e răpit la rugăciune şi e transportat în profunzimile infinite ale altei lumi, cu o mare suavitate, în aşa fel încît intelectul său să fie exilat de aici de jos, ridicat la înălţimi şi răpit acolo. În aceste momente, el uită cu totul gîndurile relative la grijile pămînteşti, pentru că e umplut şi stăpînit de gîndurile care-l duc spre realităţile dumnezeieşti, cereşti, infinite şi de neînchipuit, spre lucrurile minunate, pe care buzele omeneşti nu le pot exprima, în aşa fel încît într-o asemenea clipă să ajungă să ceară şi să dorească ca sufletul său să poată părăsi lumea aceasta cu această rugăciune» (VIII, 1—2). «În asemenea momente omul ajunge la libertate şi atinge ultima măsură; atunci e curat şi liber de păcat» (VIII, 3).

GRAŢIA face pe om ceea ce este Dumnezeu după natură (II, 5; IV, 9), adică «să dobîndească o fire dumnezeiască (XLIV, 59), darul lui Dumnezeu fiind făcut «din substanţa Dumnezeirii» (XXXI, 1), — (substanţa însemnînd aici ceva real).

La cei botezaţi coexistă harul şi păcatul (XXVI, 21) şi biruiesc cei ce luptă după rînduieli (II Tim. 2, 5) şi *Dumnezeu nu face nimic fără voinţa omului din respect faţă de liberul arbitru* (XXXVII, 10; IX, 1—7; XXI, 5; XXVI, 18; LVI, 2).

Harul este prezent în două feluri: în perioada de luptă este ascuns (XV, 29; XVI, 3, 4, 13; XXVI, 7; XXVIII, 9; XXIX, 2; XXXII, 10; XL, 7); iar în perioada a doua, de biruinţă pe faţă, într-o bucurie de nedescris (XIV, 2), fiindcă înfierea adoptivă şi naşterea de sus au obţinut realizarea deplină (XVIII, 7; XLVIII, 6; XLIX, 2—3).

GUSTUL (dorul) de Dumnezeu a fost pierdut odată cu orbirea duhovnicească, care împiedică pe om să vadă Lumina adevărată, Soarele dreptăţii (XVII, 3; XXVIII, 4—5). Numai după ce vălul întunericului se va îndepărta, el va mai putea «gusta suavitatea Domnului», în bucuria Duhului (XIV, 2—3). Pînă atunci domină în el ignoranţa, orbirea şi uitarea (V, 2—4).

HOMONIMIA a fost împrumutată de Pseudo-Macarie de la Origen, care a dedus-o din textele biblice, Scriptura zicînd că «lucrurile netrupeşti sînt desemnate prin lucrurile trupeşti... Scriptura zice că în om sînt doi oameni» (cf. 2 Cor. 4, 16; Rom. 7, 22). Omul exterior are ochi; omul interior are şi el ochi şi aşa mai departe despre membre...» (Deseille, p. 22—23).

Domnul nostru IISUS HRISTOS ne-a mîntuit prin Întruparea Sa răscumpărătoare, dîndu-ne din nou darul Duhului Sfînt pierdut prin neascultarea lui Adam, care ne-a supus răutăţii patimilor. Cu acest dar oamenii înving patimile progresiv şi se restabileşte astfel curăţia origi-

nară, care ne dă posibilitatea participării din nou la natura divină (IV, 6—7). Pseudo-Macarie formulează Întruparea mîntuitoare pe scurt, precizînd toate elementele ei: Ea este urmarea hotărîrii Tatălui și a Fiului ca El să îmbrace trup omenesc, ascunzînd Dumnezeirea Sa, pentru ca cel asemenea să fie salvat prin Cel asemenea, dîndu-și viața Sa pe Cruce.

Luînd trupul nostru și natura noastră Domnul «le amestecă» cu Duhul dumnezeiesc, pentru ca firea noastră să primească «sufletul ceresc» (XXXII, 6) și ca urmare a unirii ipostatice, «Duhul Sfînt aprindea inima cea după natura omenească» și de la această umanitate sfîntă acest foc se putea comunica tuturor credincioșilor (XLIII, 1—2 și XV, 38). Umilințele și suferințele Domnului purifică pe om de îngîmfarea sa și-l îndreaptă către Împărăția cerurilor.

Concepția răscumpărătoare este astfel înfruntarea lui Hristos cu satan (XI, 10—11), păcatul fiind un fel de energie diavolească, «o oarecare forță spirituală și netrupească a lui satana» (XXIV, 3) prin care el acționează și stabilește dominația sa (Matei 12, 43—45).

În fiecare om se petrece deci înfruntarea lui Hristos și a lui satana, scrie Pseudo-Macarie, cu scopul liberării omului de cel rău (XI, 11).

Pentru aceasta a fost nevoie de Întrupare și de suferințele Domnului descrise pe larg (XII—XXVI), cu care se stabilește puternic hristocentrismul lui Pseudo-Macarie. Creștinul este astfel asimilat cu Hristos: Noi primim de la Duhul Sfînt îndumnezeirea prin Domnul (XLIII, 1; XXX, 4—5). «Cu Duhul sau cu propria-I substanță, Hristos, «bunul Iconograf zugrăvește în noi un om ceresc după propriu-I chip», într-o «dumnezeiască fototipie» (XXX, 4—5). În felul acesta, creștinul este asimilat progresiv lui Hristos, pînă la «perfecțiunea plinătății Lui» (XVIII, 10—11).

ÎNDUMNEZEIREA este transformarea omului prin har în ceea ce este Dumnezeu după natură (II, 5; IV, 9), dobîndind o fire dumnezeiască (XLIV, 5, 9), precizîndu-se că în vorbirea lui Pseudo-Macarie, termenul de natură-substanță nu înseamnă esența lucrurilor, ci numai ceea ce este real, în opoziție cu ceea ce n-are consistență și deci nu este decît aparent (I, 1). Pentru realizarea unirii lui Dumnezeu cu creatura e necesară o mișcare extatică dublă: Trebuie ca Dumnezeu să iasă oarecum din Sine și să se proporționeze cu omul, iar creatura să primească această realitate străină, care este harul ceresc (IV, 6; cf. I Cor. 6, 17; IV, 10; IX, 11, 12; XXIV, 3; XLVI, 3, 6): «Inima este rănită de o dragoste dumnezeiască și de o iubire pasionată de frumusețea dumnezeiască (V, 6; XXVIII, 5). Această primă formulare a învățăturii *despre îndumnezeirea omului prin energiile dumnezeiești*, scrie Pr. Placide Deseille în Introducerea sa, la p. 33, nu are preciziile pe care le vor aduce Maxim Mărturisitorul și Grigore Palama.

ÎNFIEREA ADOPTIVĂ este obținută cînd lumina lui Hristos strălucește și lucrează în om într-o bucurie de nedescris (XIV, 2). Atunci el are intelectul și inteligența aplicate la gîndiri cerești și de sus (Ioan 3 ,3) și devine copilul lui Dumnezeu (Ioan 1, 12).

INIMA e locul și organul intelectului, după antropologia Sfîntului Pseudo-Macarie și sub influența stoicismului, intelectul sau cugetul fiind socotit facultatea dominantă a sufletului, iar inima organ trupesc.

Cînd *Lumina lui Hristos* strălucește și acționează în credincios într-o lumină de nespus (XIV, 2) și cu un sentiment de siguranță (XV, 20), inima pricepe cu un *instinct foarte sigur* ce trebuie să facă, trecînd prin Vechiul și Noul Testament, care-i dă «curăția inimii» (XVII, 15).

«Cînd cineva se apropie de Domnul, trebuie mai întîi să-și facă violență, ca să săvîrșească binele, chiar dacă inima lui n-o vrea, așteptînd mereu îndurarea Domnului cu o credință neclintită: Să-și facă violență, ca să iubească fără să aibă dragoste, ca să fie dulce fără să aibă dulceață... să fie milostiv, fără să-i fie milă..., să suporte disprețul, să rămînă iertător cînd este disprețuit... ca să nu se indigneze cînd este socotit de nimic sau fără

onoare, după acest cuvînt: *«Nu vă faceţi drepţi voi înşi-vă, preu iubiţilor»* (Rom. 12 sq.) Ci să-şi facă violenţă ca să se roage, fără să aibă rugăciunea duhovnicească. Iar cînd Dumnezeu va vedea cum luptă el şi-şi face violenţă, cînd inima n-o vrea, El îi va da adevărata rugăciune spirituală, adevărata iubire, adevărata dulceaţă, adîncul îndurării, adevărata bunătate, într-un cuvînt, va îndeplini darurile Duhului Sfînt» (XIX, 3).

Credinciosul trebuie să se forţeze, ca să fie în mod obişnuit îndurător, dulce, milos şi bun, aşa cum învaţă Domnul (Luca 6, 36; Matei 5, 48; Ioan 14, 15; Matei 11, 12; Luca 13, 24), îndeplinind rugăciunea inimii şi curăţia inimii (X, 5; IV, 14—15; XL, 2).

«Cugetul perfect curăţit vede mereu slava luminoasă a lui Hristos fiind cu Domnul ziua şi noaptea, în acelaşi fel, în care trupul Domnului, unit cu Dumnezeirea, este mereu cu Duhul Sfînt» (XVII, 4). «Dacă inima omului doreşte fără încetare pe Dumnezeu, el este stăpînul inimii sale» (XLIII, 3).

INTELECTUL (νοῦς) facultatea stăpînă a sufletului, are reşedinţa în inimă căci «inima stăpîneşte şi domneşte asupra întregului organism trupesc şi din clipa în care harul şi-a însuşit inima, domneşte asupra tuturor membrelor şi tuturor gîndurilor. Acolo, deci, este intelectul şi toate gîndurile. Acolo este intelectul, toate gîndurile sufletului şi ceea ce lucrează în el. Iată de ce harul pătrunde în toate membrele trupului (XV, 20).

ISPITA. În fiecare om se actualizează drama păcatului şi răscumpărării, începînd cu ispita, pe care Pseudo-Macarie le socoteşte ca o luptă între Hristos şi satana. Puterea diavolească ca şi harul dumnezeiesc, de altfel, este un element străin firii noastre şi contrar orientării primare, întrucît această fire a fost creată ireproşabilă şi pură (IV, 1; XVII, 3). Prezenţa păcatului se arată prin patimi, care încep cu ispite, adică atracţii spre diferitele forme ale răului (XXIV, 6).

Ispitele arată libera alegere, spre ceea ce provoacă, prin ispită, dragostea omului. De aceea Evanghelia arată că servitorul, care n-a lucrat potrivit voinţei Domnului său, va primi pedeapsă mare şi că se cere mult celui ce a primit mult (Luca 12, 47—48). Cînd omul va fi luptat într-o suferinţă mare timp îndelungat şi cînd libertatea lui va fi dat o mărturie de netăgăduit despre alegerea sa, începe altă fază a vieţii duhovniceşti, liniştită şi biruitoare (IX, 1).

LACRIMILE sînt manifestarea harului. Ele sînt vărsate în lupta cu satana (XI, 14), în clipele de consolare a Duhului Sfînt (XV, 26), de bucurie, de tristeţe şi de frică (XV, 36), fiind mort pentru Dumnezeu (XVI, 11) sau pocăindu-se (Ps. 6, 7; Ps. 38, 13; Ps. 55, 9; Ps. 41, 4; Ps. 101, 10; XXV, 7).

LEGEA DUHULUI este înscrisă în organul de direcţie, sediul raţiunii, primul organ trupesc raţional, adică în tronul graţiei, unde se află intelectul şi toate gîndurile sufletului, adică inima. «Legea scrisă expune multe taine, dar într-un fel ascuns; călugărului care se roagă şi păstrează neîncetat legătura cu Dumnezeu, i se vor lămuri şi acestea (LVI, 6; XLVII şi XXXIX; cf. Ioan 2, 27).

LIBERTATEA este o calitate a firii dumnezeieşti cu care Dumnezeu a înzestrat pe om: Acesta este creat după chipul şi asemănarea Lui, pentru că Dmnezeu se hotărăşte şi face ce vrea şi omul de asemenea, spre salvarea şi spre pieirea lui (XV, 23). Acest chip nu se pierde, supus patimilor sau posesor al darului deplin al Duhului Sfînt, păstrează liberul arbitru (XV, 23). *Contra voinţei omului, Dumnezeu nu face nimic din respect faţă de* ***liberul arbitru,*** *cu toate că poate să facă ce vrea* (XXVII, 10; IX, 1—7; XXI, 5; XXVI, 18; LVI, 2).

LUMINA este creştinul în întregime (XV, 10), fiindcă el devine translucid, cu totul îmbăiat în lumină şi foc şi transformat, fără însă a fi dizolvat şi a deveni foc, fiecare rămînînd în propria-i fire şi propria persoană, plin de Duhul Sfînt. Domnul îmbracă pe creştini cu veşmintele Împărăţiei luminii de nespus, aşa ca Împărăţia luminii şi chipul ceresc Iisus Hristos să lumineze într-un fel mistic sufletul şi să domnească în sufletul sfinţilor. Ascuns

ochilor oamenilor, Hristos nu e cu adevărat vizibil decît ochilor sufletului, pînă în ziua Învierii cînd trupul însuşi va fi învăluit şi proslăvit de lumina Domnului,, lumină care e deja în om privitor la suflet, pentru ca trupul însuşi să domnească cu sufletul ... cu pacea şi lumina sa veşnică (II, 5).

Intelectul perfect purificat vede continuu slava luminoasă a lui Hristos, fiind cu Domnul ziua şi noaptea în acelaşi fel în care Trupul Domnului, unit cu Dumnezeirea e mereu cu Duhul Sfînt (XVII, 4).

MANIHEISMUL este combătut de Pseudo-Macarie, care învaţă că toate fiinţele sînt create bune şi dacă unele se întorc către rău aceasta vine de la liberul lor arbitru (XVI, 1). Trupul, care este tunica bună a sufletului (IV, 3—4), va fi într-o zi transfigurat de focul Dumnezeirii (XXX, 3 şi IV, 10—11).

Sfînta Fecioară MARIA, Maica Domnului, în faţa Domnului pe cruce plîngea în durerile dragostei ei şi părea răstignită cu El. Sufletul care iubeşte pe Domnul şi care este într-o dragoste fierbinte pentru El şi se forţează să fie unit cu adevărat cu Hristos trebuie să participe la fel la suferinţele Lui, avînd mereu în faţă şi păstrînd prezente în memorie plăgile la care l-au supus pentru el. Dar el contemplă şi strălucirea incomparabilă a slavei dumnezeieştii lumini, care se preface în acelaşi chip din slavă în slavă sub acţiunea Duhului Sfînt... (H. II, 3, 1, 3; 3, 2). Abatele Pimen, stareţul de la Schitul Egiptului, a spus de asemenea: «Gîndul meu este acolo, unde stătea plîngînd Maica Domnului, Sfînta Maria, lîngă Crucea Mîntuitorului; şi eu aş vrea să plîng mereu aşa» *(Apoftegme*, 144, *Pimen)*.

MARIA MAGDALENA s-a aşezat la picioarele Domnului ca să-I asculte învăţătura şi cvintele Lui au însemnat Duh şi putere care au pătruns-o pînă la inimă şi s-au prefăcut în suflet pentru sufletul ei şi duh pentru duhul ei, şi o forţă dumnezeiască îi umplea inima. Iar acolo unde şi-a stabilit domeniul această forţă, a devenit o posesiune neînstrăinabilă într-un mod definitiv. De aceea, Domnul ştiind ce i-a dat i-a spus: *«Maria şi-a ales partea cea mai bună»* (Luca 10, 42), (XII, 16).

MESALIANISMUL socotea de prisos Botezul şi postul şi învăţătura bună, necesară şi folositoare fiind numai rugăciunea continuă; ea izgoneşte demonul care locuieşte în om.

MINISTERIUL cuvîntului trebuie să se manifeste potrivit experienţei lăuntrice, învaţă Pseudo-Macarie, fiindcă această experienţă nu durează mult (XXV, 3; X, 4; VIII, 1): «Dacă omul ar avea mereu prezente aceste minuni, care i-au fost arătate şi a căror experienţă a avut-o, n-ar putea să îndeplinească ministeriul cuvîntului şi nici o altă sarcină» (VIII, 8). Apostolii sînt «tipul» creştinilor ajunşi la desăvîrşire, bogaţi de darurile Duhului pentru vestirea Cuvîntului lui Dumnezeu «în toată puterea şi tot adevărul Lui» (XVIII, 11; XVIII, 5).

MIRUNGEREA: Experienţa harului Sfîntului Duh este experienţă în *Omilii* în termeni care evocă miruirea de după Botez şi figurarea ei în Vechiul Testament ca «untdelemnul bucuriei» (Ps. 44, 8), cu care a fost uns Hristos. De aceea creştinul este uns (Hristos după XV, 35; XLIII, 1). Prezenţa lui Hristos în suflet este exprimată ca o pecete şi amprentă (XXX, 5), la care se adaugă semnul crucii din pricina identificării ei cu semnul cu care sînt însemnaţi cei aleşi (Apoc. 7, 24; Ezech., 9, 4; V, 26; XI, 13) şi pentru că ungerea postbaptismală era administrată trăgîndu-se o cruce (după Evhologhiul lui Serapion de Tmuis).

MÎNDRIA. Adam, în rai, a păcătuit nu din poftă trupească, ci din mîndrie. Şi orgoliul va rămîne primejdia supremă pentru omul în care harul Duhului Sfînt va fi micşorat la extrem puterea patimilor, în cele mai înalte grade ale itinerariului duhovnicesc: Chiar o fire curată poate cădea în păcatul mîndriei (VII, 4).

Cei care sînt îndrumaţi de graţia lui Dumnezeu pot cădea, deşi sînt craţi după firea lor. Căci omul începe să se aşeze pe deasupra celorlalţi, să-i judece chiar şi să zică: «Eşti un păcătos», socotindu-se drept. Nu ştii ce zice Pavel: *«Mi s-a dat un ghimpe în trup, un în-*

ger al lui satana, care să mă biciuiască şi să mă împiedice să mă îngîmfez» (II Cor. 12, 7). Căci chiar o fire curată se poate mîndri (Cf. XVII, 6).

NAŞTEREA omului a fost creată ireproşabilă şi curată (IV, 1; XVII, 3). «Numai prezenţa în om a harului Duhului Sfînt şi a «chipului ceresc» îi poate îngădui să acţioneze efectiv într-n sens care să fie conform cu această orientare a naturii» (XLV, 7). Natura a fost rănită de păcatul lui Adam, în fiecare om actualizîndu-se întreaga dramă a păcatului şi a răscumpărării (XI, 11). Păcatul sau harul pot deveni o a doua natură. Căci trupul este «tunica frumoasă a sufletului» (IV, 3—4) şi chipul lui (XXX, 3); întoarcerea spre rău depinde de liberul arbitru (XVI, 1). Omul este destinat ca într-o zi să fie transfigrat de focul Dumnezeirii (XV, 1, 10—11). Toţi oamenii devin translucizi, toţi sînt învăluiţi de lumină şi foc şi sînt transformaţi. Dar ei nu se dizolvă, cum pretind unii şi nu devin foc, natura lor încetînd să mai subziste (XV, 10). Astfel, toată natura lui Adam se poate întoarce spre bine ca şi spre rău. E în stare să facă rău, dar poate, dacă vrea, să nu-l facă (XXVI, 5). Domnul nostru Iisus Hristos a venit ca să facă din cei care cred în El nişte oameni noi, dîndu-le ungerea luminii şi cunoştinţei Sale, ca să verse în ei un vin nou, adică Duhul Său. *«Vinul nou*, s-a spus, *trebuie pus în vase noi»* (Matei 9, 17; XLIV, 1). Pentru aceasta, scrie mai departe Pseudo-Macarie (LIII, 15), creştinul trebuie să se obişnuiască să gîndească continuu la cele bune şi să îndrepte intelectul său pe calea dreaptă, aşteptînd în fiecare clipă vizita Duhului Sfînt.

OMUL este făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, ca o creatură rezonabilă, măreaţă, minunată, frumoasă (I, 7). Supus patimilor, sau păstrînd darul deplin al Duhului Sfînt, Adam păstrează liberul arbitru, nefiind determinat din afară de puterea răului sau a Duhului Sfînt. Dar nu află liniştea sa decît în unire cu Dumnezeu (XLV, 7). Însă *mîndria* i-a adus căderea şi pieirea lui Adam. El, cel dintîi, a fost mai presus de toată creaţia şi de îngerii înşişi (XV, 22). Iar cele asigurate creştinilor depăşesc splendoarea tuturor celor văzute şi nevăzute (IV, 17). Omul nu este cu adevărat deplin decît dacă posedă al doilea suflet, străin firii sale (LII, 1; XV, 22). Iar cînd Duhul Sfînt lipseşte sufletului, atunci e lipsit de asemănarea cu Dumnezeu.
Pentru Pseudo-Macarie, *omul vechi* este omul lăuntric pe care l-a murdărit şi pervertit satana (XXXIII, 4; II, 2). Iar *omul nou* este omul lăuntric «amestecat cu harul Duhului Sfînt, aşa încît să aibă alţi ochi pe lîngă ai săi, alte urechi pe lîngă ale lui şi încă un cap» (II, 4). El dă o altă formă omului ca suflet şi trup.

PATIMILE vin de la păcatul lui Adam: «După cum tot neamul omenesc s-a înmulţit pe pămînt plecînd de la Adam, tot aşa unica răutate a patimilor s-a răspîndit în rasa păcătoasă a oamenilor şi stăpînul răului îi agită prin gînduri mereu în mişcare, materiale, deşarte şi pline de tulburări» (V, 3).
Patimile manfiestă prezenţa păcatului în om, păcatul fiind — după Pseudo-Macarie — un fel de energie diavolească, «o oarecare forţă spirituală şi necorporală a lui satana» (XXIV, 3), prin care el acţionează şi asigură stăpînirea sa. Expresiile care-i sînt aplicabile sînt schimbătoare între ele. Fiindcă Pavel zice că satana locuieşte în om, se poate spune şi că satana locuieşte acolo, — idee sugerată de altfel de Evanghelie (Matei 12, 43—45). Ele sînt, deci, supra adăugate la natură, au devenit, deci, ca un fel de natură a noastră (IV, 8).
Darul Duhului Sfînt schimbă însă situaţia: Vălul de negură care acoperă pe păcătos e ridicat, îngăduindu-i «să guste din bunătatea Domnului în bucuria Duhului (XIV, 2—3).

PECETEA Duhului Sfînt este dăruită celor care sînt unşi după intelect în omul lăuntric cu untdelemnul sfinţitor şi dătător de bucurie, ceresc şi duhovnicesc, ca gaj al Duhului Sfînt (2 Cor. 1, 22; 5, 5), «Paracletul», care consolează şi bucură pe cei care sînt în suferinţă (XVII, 1). Cel ce luptă împotriva sa şi a pornirilor pătimaşe e judecat demn să

pătrundă în valurile înalte ale Duhului Sfînt, este îndumnezeit, devine copilul lui Dumnezeu și primește pecetea cerească pe suflet — ca un demnitar foarte înalt.

Într-adevăr, Duhul Sfînt este «untdelemnul bucuriei» (Ps. 4, 7), cu care a fost uns Hristos și de aceea creștinul, care participă la această ungere, este un «Hristos» (XV, 35; XLIII, 1). Iar prezența lui Hristos în suflet este numită pecete și imprimare (XXX, 5). Dar această pecete a Duhului Sfînt este pusă în legătură cu semnul Crucii, pe de o parte din pricina identificării ei cu semnul cu care sînt însemnați cei aleși (Apoc. 7, 2—4; Ezech. 9, 4; V, 26; XII, 13), iar pe de altă parte pentru că ungerea postbaptismală se făcea cu o cruce (XVII, 1; XV, 42), care se însemna astfel și pe intelect și pe inimă.

PERFECȚIUNEA depinde de liberul arbitru (XXVII, 11). Pentru Macarie, care vede în Apostoli «tipul» creștinilor ajunși la perfecțiune, pentru că sînt bogați în darurile Duhului Sfînt și ei pot vesti Cuvîntul lui Dumnezeu «cu toată puterea și adevărul Lui» (XVIII, 5). Căci numai ei pot să învețe într-un mod precis și cu o înțelepciune susținută de experiența lor, căile unității dumnezeiești (XVII, 11). În Omilia a VIII-a Pseudo-Macarie precizează că omul poate să se înalțe pînă la a douăsprezecea treaptă a perfecțiunii (VIII, 4). Apoi grația sa micșorează, el coboară o treaptă și se menține continuu pe cele unsprezece trepte. Dar n-ar suporta să audă vorbind sau să se îngrijească de propriile-i necesități, sau de acelea ale fraților săi, ori de slujirea cuvîntului. Deci «zidul de despărțire» (cf. Efes. 2, 14) a fost distrus și moartea învinsă... Totuși, cel ce este în această stare, mărturisește că nu este cu totul desăvîrșit nici fără de păcat (VIII, 5).

Tema esențială a spiritualității lui Pseudo-Macarie rămîne dorul de Dumnezeu, «epectasa». Sf. Grigore al Nyssei spunea că ai văzut cu adevărat pe Dumnezeu dacă nu încetezi de a-L dori. Iar Pseudo-Macarie afirma că cea mai rea întîmplare în viața duhovnicească este de a crede că ai de ajuns și de a zice: «e destul» (XXVI, 17). Căci Domnul este infinit și de necuprins și creștinii nu îndrăznesc să spună că L-au înțeles și-L caută zi și noapte» (Ibidem).

PERSOANA omenească rămîne distinctă în unirea cu Dumnezeu: Pseudo-Macarie precizează într-un text care precizează transformarea eshatologică a creștinilor (XV, 10) cele trei caractere esențiale ale învățăturii ortodoxe despre îndumnezeire: 1) Ea este o participare reală la firea dumnezeiască: «Toți devin translucizi, toți sînt învăluiți de lumină și de foc și sînt transformați»; 2) dar ea lasă neatinsă distincția naturilor: «Ele nu se dizolvă și nu devin foc, natura lor încetînd de a subzista»; 3) ca și deosebirea persoanelor, «Petre rămîne în propria sa natură și propria sa persoană, plin de Duhul Sfînt».

RENUNȚAREA (exterioară), la lume, sau lepădarea de lume înseamnă că, credinciosul s-a smuls de dorințele deșarte, de plăcerile trupești, de slavă, de dominație, de onorurile omenești, pentru ca apoi să descopere în sine dușmani ascunși, patimi secrete, legături nevăzute, un război nevăzut...» (XXI, 5).

Întrebarea care se pune după aceea este dacă trupul tău este străin lumii acum, este oare așa și intelectul tău, ca să nu mai călătorească prin lume? Căci este scris că *«unde este comoara ta este și inima ta»* (Matei 6, 21; XXVII, 18).

Dacă dorești Împărăția cerurilor, dacă vrei să domnești cu Hristos în veci de veci, n-ar trebui atunci să primești din toată inima pînă la moarte luptele, muncile, încercările și spiritele acestui timp așa de scurt cît mai durează viața prezentă? Căci Domnul ne strigă *«că cel ce vrea să vină după Mine să-și ia Crucea și să Mă urmeze»* (Luca 9, 23). Fără să se lepede de sine, vrea să moștenească viața veșnică, ceea ce este cu neputință, scrie Sf. Pseudo-Macarie (L, 8).

Prin mîinile stareţului ai dat lui Dumnezeu toate bunurile tale; dar renunțarea este efectivă numai atunci cînd tu nu mai execuți voința sufletului tău, ci te supui autorității celui care este stăpînul sufletului tău față de Dumnezeu. Căci tu nu-ți mai aparții (LIII, 10).

STOICISMUL, înrudit cu Sf. Irineu, prin concepţia sa materialistă despre suflet, a influenţat pe Pseudo-Macarie: Căci deşi se spune despre suflet că este «invizibil şi netrupesc» în comparaţie cu trupul (LIII, 6—7), totuşi este un «corp subtil» ca îngerii şi diavolii (IV, 9). Este amestecat cu trupul şi răspîndit în membre (IV, 9—12): E ceea ce învaţă stoicismul cu «amestecul său total», care a căpătat un rol important şi la Pseudo-Macarie. Căci ca un corp, sufletul, ca şi îngerul, are un aspect şi o formă. Şi fiind «amestecat cu trupul», forma sa este asemenea aceleia a trupului: «Omul lăuntric este după asemănarea cu omul în afară» (XVI, 7; cf. VII, 7). Sfinţii Părinţi au exprimat acest amestec prin «perihoreză» şi pentru divin şi uman, care arată pătrundere fără confuzie, însă.

SUBSTANŢĂ. «Omul e chemat să devină prin har ceea ce Dumnezeu este după fire (II, 5; IV, 9), adică «să cîştige o fire dumnezeiască» (XLIV, 5, 9)... Macarie nu ezită să afirme că darul lui Dumnezeu e făcut «din substanţa Dumnezeirii Sale» (XXXIX, 1); dar, în vorbirea Sa termenul de «substanţă» nu însemna esenţa lucrurilor, ci arată numai ceea ce este real, în opoziţie cu ceea ce n-are consistenţă şi nu e decît aparent (I, 1)... Fizica stoiciană deosebea două cazuri de amestecuri: cînd este schimbare a celor două substanţe amestecate (este «confuzie» *synxhysis)*, cînd cele două substanţe se pătrund şi se întinde una la cealaltă, păstrîndu-şi fiecare proprietăţile lor specifice: astfel amestecul focului şi fierului roşu, al aerului şi luminii, al apei şi vinului (adică «amestecul total»).

Folosirea termenului «amestec» pentru exprimarea fie a unirii divinităţii şi umanităţii în Hristos, fie unirea naturii omeneşti şi a harului necreat la creştin, este curentă în patristica veche de la Sf. Irineu... Părinţii de limbă greacă vor continua să exprime ideea veche, recurgînd la termenul «pătrundere» *(perichoresis)* şi să folosească şi imaginile tradiţionale ale fierului roşu şi aerul pătruns de lumină, ca să marcheze că în unire, divinul şi umanul nu sînt numai aşezate împreună, ci se interpenetrează fără ca totuşi să se confunde» (Deseille, p. 31).

SUBTILITATEA este pentru Sf. Pseudo-Macarie acţiunea secretă a harului: «Se întîmplă că, fiind ocupat toată ziua de treburile sale, un om să-şi rezolve o oră pentru rugăciune şi ca omul său interior să fie răpit în altă lume, să fie dus în adîncurile infinite ale acestei lumi cu o mare suavitate, aşa încît intelectul său să fie în întregime izolat de aici de jos, ridicat la înălţimi şi acolo să fie răpit. În aceste momente el uită cu totul gîndurile privitoare la grijile pămînteşti, pentru că e plin şi stăpînit de gîndurile care-l duc spre realităţile dumnezeieşti, infinite şi de nepătruns, spre nişte lucruri minunate, pe care buzele omeneşti nu le pot exprima: în aşa fel încît într-un asemenea moment el ajunge să ceară şi să dorească ca sufletul său să poată părăsi această lume cu această rugăciune» (VIII, 1; XL, 7—8).

SUFLETUL cere o demnitate care depăşeşte prin credinţă şi bogăţia ei splendoarea şi frumuseţea cerului şi pămîntului (IV, 17). Invizibil şi netrupesc, el este subtil, care nu poate fi cu adevărat complet şi nu poate acţiona după natura sa decît dacă posedă harul Duhului Sfînt, ca un alt suflet, dar al Duhului Sfînt. (LII, 5; cf. XV, 22). Năzuinţa lui firească este tendinţa spre bine şi spre dragostea de Dumnezeu, «gîndurile lui fiind pure» (LIII, 15; LVI, 3) şi de aceea omul nu poate găsi repaus decît în unire cu Dumnezeu (XLV, 7). Pseudo-Macarie descrie sufletul ca un spaţiu cu vaste întinderi chiar ca un abis insondabil. Ca atare diferite membre sau părţi, care pot fi identificate cu facultăţile sufleteşti (VII, 8), intelectul fiind ochiul sufletului şi care pot fi înţelese într-un mod mai larg ca diferite niveluri de profunzime lăuntrică (XV, 7; XLI, 1; L, 4).

Facultatea dominantă a sufletului este intelectul *(nous)*. «Cînd harul a ridicat sumbrul văl care întuneca sufletul, acesta, curăţit şi intrat în posesia adevăratei sale naturi», contemplă fără încetare slava adevăratei Lumini şi adevăratului Soare ale dreptăţii, care străluceşte în inima însăşi (XVII, 3). Într-adevăr,

«intelectul, perfect purificat, vede continuu slava luminoasă a lui Hristos, este cu Domnul ziua și noaptea, în același fel în care Trupul Domnului, unit cu Dumnezeirea, este mereu cu Sfîntul Duh», experiență care dă omului o pregustare a slavei viitoare (XVII, 4; cf. XLIII, 3). În alte pasaje ale *Omiliilor*, viziunea lui Hristos în oglinda părții dominante a sufletului (XXV, 3) se arată ca o răpire sau un extaz trecător, în care sufletul întrevede înlăuntrul său lumina Taborului (VIII, 3; cf. X, 4; VIII, 1).

TAINELE și efortul omenesc sînt unite. Botezul apare ca fundamentul întregei vieți duhovnicești (XLIII, 1): «Duhul Sfînt și Paracletul, care a fost dat Apostolilor și procurat de ei unicei veritabile Biserici a lui Dumnezeu, în ceasul Botezului, vine să se unească cu oricine se prezintă la Botez, cu o credință sinceră, într-o măsură care se deosebește și se schimbă în legătură cu credința fiecăruia» *(Marea Epistolă*, Desille, p. 35).

Pseudo-Macarie completează gîndirea sa, precizînd că Tainele cer liberul efort al omului, căci harul lor este, comparabil cu un germene, sau cu un talent pe care omul trebuie să-l facă să crească, să rodească, să se înmulțească (Matei 25, 15—28). Pseudo-Macarie insistă asupra importanței misiunii apostolice (VI, 7; XXVIII, 6; XXXII, 5) și a tainelor (XXVII, 17; XIII, 2 etc.), insistînd asupra cooperării harului și libertății.

UNITATEA DUHULUI a fost săvîrșită la Rusalii. Atunci «Duhul Sfînt, Paracletul, a pătruns în sufletele discipolilor și s-a «amestecat» cu ele» (XII, 18). Pseudo-Macarie înțelege această dumnezeire a credincioșilor ca o extindere la fiecare creștin a îndumnezeirii firii omenești îndeplinită în Hristos prin înfăptuirea unirii ipostatice: «Intelectul perfect purificat vede necontenit slava luminoasă a lui Hristos; el e cu Domnul ziua și noaptea, în același fel în care trupul Domnului unit cu Dumnezeirea ,este mereu cu Sfîntul Duh» (XVII, 4). Unirea omului cu Duhul Sfînt este exprimată de Pseudo-Macarie cu cuvintele «comuniune» și «amestec».

«Din dragoste pentru oameni (Dumnezeu) se amestecă cu sufletele sfinte care-I sînt plăcute și credincioase, le acoperă și se face un Duh cu ele, după cuvîntul Sf. Pavel (I Cor. 6, 17). El devine, ca să vorbim așa, un suflet pentru suflet și o substanță pentru o substanță, pentru ca sufletul să poată trăi în Dumnezeire, să aibă sentimentul vieții nemuritoare și să participe la slava incoruptibilă...» (IV, 10).

VĂLUL de întuneric împiedică omul să vadă cu ochii sufletului său adevărata Lumină, Soarele dreptății, după ce a pierdut harul Duhului (XVII, 3; 3, XXVIII, 4—5). «Vălul întunericului l-a acoperit și el nu va fi ridicat decît cînd darul deplin al Duhului Sfînt îi va fi dat, putînd atunci «să guste suavitatea Domnului» în bucuria Duhului (XIV, 2—3). Dar cîtă vreme păcatul domnește în el, gîndurile mereu în mișcare îl *umplu, de întunericul ignoranței*, orbirii și uitării (V, 2—4).

Cînd harul a ridicat cu totul vălul trist care întuneca sufletul, acesta, purificat și intrat din nou în posesiunea adevăratei sale naturi, omul poate contempla fără încetare slava adevăratei Lumini și adevăratului Soare al dreptății, care strălucește *în inima însăși*» (XVII, 3; cf. XVII, 4).

Omul credincios, cînd gustă suavitatea Domnului, cînd se desfătează de roadele Duhului, cînd se risipește valul întunecimilor care-l înconjoară și cînd lumina lui Hristos strălucește și acționează în el într-o bucurie de nespus, atunci are *siguranța deplină de a* avea pe Domnul cu el plin de dragoste... în Ierusalimul de sus» (XIV, 2).

...Cînd omul însă a călcat porunca, diavolul a acoperit sufletul în întregime cu un văl întunecos. Dar cînd vine harul, acesta ridică în întregime vălul. Atunci sufletul, curățit și revenit la posesiunea proprie-i *firi*, creată nepătată și curată, contemplă fără încetare în toată curăția, cu ochi purificați, slava adevăratei lumini și a adevăratului Soare al dreptății, care strălucește în chiar inima sa» (XVII, 3).

VIOLENȚA este necesară pentru începători, după cuvîntul Evangheliei (Matei 11, 12), chiar pentru rugă-

ciune, care poate fi rodul darului Sfîntului Duh numai, atunci cînd inima n-o vrea (XIX, 3—4). *La rugăciune trebuie să se adauge virtuțile, altfel este socotită moartă* (LIII, 3): În felul lui de viață, creștinul trebuie să ia ca model pe Domnul, în smerenie, purtare, amabilitate (XIX, 2), silindu-se să iubească pe semeni, fără să aibă dragoste și să se poarte cu blîndețe fără s-o aibă, cu milă, fără s-o aibă, cu îndurare, fără s-o aibă, suportînd disprețul și răbdînd batjocora, — «toate acestea, chiar dacă inima lui n-o vrea» (XIX, 3—5).

Cu aceasta omul dă dovada unei voințe bune și a sincerității sale, așa cum copilul se repede, țipînd la maică-sa, ca să-i dea să sugă, cînd o vede departe; Dumnezeu răspunde cu aceeași dragoste ca mama copilului, sufletului care mărturisește astfel dorul său arzător (XLVI, 3). Într-adevăr, lupta nu este inegală, păcatul nu e biruitor oricum, căci ajutorul iubirii părintești nu poate lipsi pînă la urmă (III, 6; XXVII, 22).

Lupta aceasta nu e zadarnică, chiar înainte de venirea deplină a Sfîntului Duh. Nu lipsesc chiar «roade naturale», produse «de sine însuși», adică activînd după felul propriu facultăților omenești pînă la intervenția Sfîntului Duh, ca sufîul care traversează cavalul, în cîntarea lui prin sfinți și oameni duhovnicești» (XLVII, 14). Căci fără îndoială că aceste roade sînt nedesăvîrșite (XXVI, 21). De aceea, cîtă vreme inspirația interioară a harului nu va fi «o a doua natură», omul trebuie să fie continuu stăpînit de grija față de sine — îngrijorarea aceasta fiind «resortul esențial» al progresului său duhovnicesc (XVI, 7).

VIRTUȚILE pot asimila pe om lui Hristos și prin ele el poate deveni ceea ce este Dumnezeu. «Pseudo-Macarie insistă asupra efectelor prefacerii operate în suflet prin har: «El devine cu totul lumină, cu totul ochi, cu totul Duh, cu totul bucurie, cu totul delicatețe, cu totul îndurare, cu totul milă, cu totul bunătate și cu totul dulceață... El este prefăcut asemenea lui Hristos» (XVIII, 10). «*Omul nou devine prin har ceea ce este Dumnezeu: iubire, bucurie, pace, bunăvoință și bunătate*» (II, 5).

Să se noteze insistența asupra milei față de semen: Legea Duhului înscrisă în inimile noastre ne forțează într-adevăr *să practicăm, înaintea oricărei alte virtuți, bunăvoința față și de buni și de răi, să nu judecăm și să nu osîndim pe nimeni, să iertăm orice batjocură și să iubim pe dușmanii noștri. Curăția inimii constă în a simți compătimire și îndurarea față de păcătoși*» (XV, 8; Deseille, p. 46). ...Cei care se dezbracă de omul vechi, de omul pămîntesc, aceia cărora Iisus le scoate hainele împărăției întunecoase, îmbracă pe omul nou și ceresc, Iisus Hristos și, posedă, într-un mod asemănător, alți ochi pe lîngă ai lor, alte urechi pe lîngă ale lor, alt cap pe lîngă al lor, în așa fel încît omul devine în întregime curat și poartă chipul ceresc. *Și Domnul îi îmbracă cu veșmintele Împărăției luminii de nespus, cu veșmintele credinței, nădejdii, și dragostei, ale bucuriei, ale păcii, ale bunăvoinței și bunătății, ca și toate celelalte veșminte dumnezeiești și vii ale luminii, ale vieții, ale odihnei inefabile, pentru, ca omul să devină prin har ceea ce este Dumnezeu...*» (II, 5).

SMERENIA este absolut necesară oricărui creștin: «Dacă un rege încredințează bogăția sa unui sărac, care a primit-o ca s-o păstreze, acesta n-o socotește ca fiind a lui, ci recunoaște mereu sărăcia sa și nu îndrăznește să delapideze comoara altuia. El își spune mereu: «Nu e numai comoara altuia, ci este și un rege puternic, care mi-o încredințează și el mi-o va lua înapoi cînd va voi». Acestea sînt gîndurile pe care trebuie să le aibă și despre ei cei care posedă harul lui Dumnezeu. Să fie smeriți și să mărturisească sărăcia lor... Cei care posedă harul, dacă se înalță și dacă inima lor se umflă de orgoliu, Domnul le retrage harul și ei devin din nou ceea ce erau înainte de a fi primit de la Domnul acest har» (XV, 190—191).

Smerenia este semnul, deosebitor al creștinului ne învață Sfîntul

Pseudo-Macarie: «*Dacă vezi pe cineva, care se înalţă şi se umflă de îngîmfare pentru că participă la har, să ştii bine că, chiar dacă face minuni şi învie morţi, dar n-are o idee smerită despre sufletul său şi nu este sărac cu duhul şi dispreţuit, este în sine însuşi prada răului.* Cu toate minunile lui, nu trebuie să-i acorzi încredere, căci semnul creştinismului este, cînd s-a făcut plăcut lui Dumnezeu, că el se forţează să rămînă ascuns în ochii oamenilor şi, chiar dacă are toate bogăţiile Împăratului, să le ascundă...» (XV, 37).

Învăţată de har, *smerenia condiţionează progresul spiritual*. Într-adevăr, «*sufletul, care este cu adevărat prietenul lui Dumnezeu şi al lui Hristos, chiar dacă ar fi făcut mii de fapte de dreptate, se socoteşte că n-a făcut nimic, din pricina dorului său neîmplinit de Dumnezeu.*

Chiar dacă ar fi sleit trupul său prin posturi şi vegheri, el s-ar purta ca şi cum n-ar fi început încă să pătimească pentru virtuţi... De-a lungul zilei flămînd şi însetat, aşa de mare e credinţa şi dragostea lui că, perseverînd în rugăciune, el rămîne nesatisfăcut privitor la misterele harului şi la posesiunea oricărei virtuţi...» (X, 4). «...Cu toate că fac progrese şi cunosc pe Dumnezeu, ei se socotesc lipsiţi de cunoştinţă. Cînd sînt bogaţi în faţa lui Dumnezeu, sînt săraci în proprii lor ochi. Căci, cînd Hristos «luînd chip de rob» (Filip. 2, 7), a învins pe diavol prin smerenia Sa, prin orgoliu şi umflare însă, şarpele a aruncat jos pe Adam, la început.

Şi acum, de asemenea, tot acelaşi şarpe, care se ascunde în fundul inimii lor, ruinează şi distruge prin îngîmfare neamul creştinilor» (XXVII, 5).

CUPRINS

Redactor : ION CIUTACU
Tehnoredactor : Pr. VALENTIN BOGDAN.

Format 16/70×100, legat 1/1.
Coli de tipar 25,25. Comanda nr. 108.

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC
ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE